

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַזְכָּרְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹרֹת בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת
וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְאֵת אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאָרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחֲלַק וְנֶאֱמַס תְּאוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיא - מתוך "תהילות מנחם"

מעלת "מעשינו ועבודתינו" בגלות

ב. והנה לשון המדרש הוא "אינו כלום", אבל בכל זאת יש מעלה גם ב"זכר (עשה לנפלאותיו)", והוא עפ"י הידוע¹⁵ שיציאת מצרים היא השורש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה. וגם הרי הגאולה העתידה תלוי "במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"¹⁶, וא"כ התומ"צ בזמן הזה באופן של "זכר" פועל ומביא את קיום התומ"צ בשלימות ("נפלאותיו") דלעתיד לבוא. ומזה מובן, גודל המעלה והיוקר ביותר של מקיימי תומ"צ בזמן הגלות שעל ידם תהי' הגאולה העתידה, עם ה"נפלאותיו" שבה¹⁷.

(15) ראה סה"מ תשי"ח ע' 159. וראה גם סה"מ מלוטט ה ע' שה ואילך.

(16) תניא רפ"ז.

(17) משיחות י"ז תמוז ושי"פ פינחס ה'תשי"ג הערה 164 (סה"ש ה'תשי"ג ח"ב ע' 577).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מסכת מידות עם ביאורים	ב
ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב	ד	מדף לה עד דף לו	קנח
ג) מאמר ד"ה קרוב הוי' לכל קוראיו וגוי'	ה	כב) מסכת נידה עם ביאורים	קע
ד) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשח"י	כב	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) לקוטי שיחות – חג השבועות		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	קפז
ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכו"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כה	כד) שולחן ערוך הלכות שבת	קפז
ז) זכרונות אס המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת ט, תרגום מאידש	לא	כה) תורה אור	קפז
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	לב	כו) שערי אורה	קפט
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת במדבר	לד	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	קצ
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	נה	כח) תורת שמואל תרל"ב	קצא
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	קצא
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	סז	ל) ספר המאמרים ה'תרפ"ה	קצב
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סט	לא) לקוטי דיבורים	קצז
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		לב) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	קצח
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	עב	לג) אגרות קודש	קצט
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	קה	לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ו	קצז
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	קטז	לה) חומש לקריאה בציבור	קצח
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר	רה
מדף מג עד דף מט	קיח	לז) סדר מצות הדלקת נרות לערב ש"ק וחג השבועות	רז
יח) נביאים וכתובים			
שמואל-ב פרק כג-כד, תהלים פרק נ	קמח		
יט) משניות יבמות			
ביאור קהתי	קנ		
כ) עין יעקב מסכת יומא	קנז		

1 קרוב הו' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת¹, וצריך
2 להבין איך שיף איך ייתכן ענין הקרוב באלקות בכלל והרי
3 הקדוש-ברוך-הוא כל כך נעלה ונבדל מבני האדם, ובפרט בשם הו'
4 שהוא שם העצם² כי מבין השמות השונים שהקדוש-ברוך-הוא נקרא

5 בהם שם זה, בן ארבעת האותיות

6 יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א, מתייחס

7 לעצם ההו' והמציאות של

8 הקדוש-ברוך-הוא, ולגבי

9 השאלה גדולה עוד יותר – איך

10 יתכן להתקרב למהותו

11 ועצמותו?.

12 ועוד צריך להבין,

13 דבתחלה נאמר קרוב

14 הו' לכל קוראיו, ומאחר

15 שנאמר "לכל" קוראיו, ללא יוצא

16 מן הכלל, היינו שאין בזה

17 הגבלות כלל, ואחר-כך

18 נאמר לכל אשר יקראוהו

19 באמת דייקא דווקא, והרי

20 ענין האמת הוא ענין

21 נעלה ביותר, כפי

22 שמצינו אפילו במשה

23 רבינו דכתיב ביה³ שכתוב

24 בו ויפל על פניו, ואמרו

25 חכמינו ז"ל⁴ על הפסוק

26 "וימחר משה ויקד ארצה

27 וישתחו" האמור בתורה לגבי

28 "י"ג מידות הרחמים" מה

29 ראה משה, כלומר, איזו מידה

30 מבין י"ג המידות גרמה לו

31 שישתחוה, מידת אמת ראה,

32 היינו, שמצד מידת האמת

33 הנה גם משה נפל על

34 פניו בהשתחוואה שמורה על

35 ביטול המציאות, כי האמת היא

36 דבר כל כך חזק ונעלה שמשפיע

37 אפילו על משה רבינו, ונמצא,

38 שהענין דיקראוהו באמת

39 הוא הגבלה גדולה ביותר על ההתקרבות לה' כי מאחר שהאמת היא

40 דבר כל כך נפלא מובן שרק מעטים מסוגלים להגיע לזה שהקריאה שלהם אל

41 ה' תהיה באמת, ואם כן, איך אומר בתחלת הפתח קרוב הו' לכל

42 לכל קוראיו שמשמעו כולם ללא כל הגבלה? ורבינו חזק פירש

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

קרוב הו' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת¹,
וצריך להבין איך שיף ענין הקרוב באלקות בכלל, ובפרט בשם הו' שהוא שם העצם². ועוד צריך
להבין, דבתחלה נאמר קרוב הו' לכל קוראיו, היינו
שאין בזה הגבלות כלל, ואחר-כך נאמר לכל אשר
יקראוהו באמת דייקא, והרי ענין האמת הוא ענין נעלה
ביותר, כפי שמצינו אפילו במשה דכתיב ביה³ ויפל על
פניו, ואמרו חכמינו ז"ל⁴ מה ראה, מידת אמת ראה,
היינו, שמצד מידת האמת הנה גם משה נפל על פניו,
ונמצא, שהענין דיקראוהו באמת הוא הגבלה גדולה
ביותר, ואם כן, איך אומר בתחלת הפתח קרוב הו' לכל
קוראיו. ורבינו פרש בתניא⁵ דמה שכתוב יקראוהו
באמת היינו שקורא להקב"ה על-ידי התורה דווקא,
דאין אמת אלא תורה⁶, והינו שעל-ידי הקריאה באמת
שהוא ענין התורה, אזי הוא קרוב לכל קוראיו בלי
הגבלות כלל. וכללות הענין דקרוב הו' אין הפונה
לקרוב במקום, שהרי הוא יתברך למעלה מגדר מקום,
אלא הפונה היא לקרוב במעלה. ועל-פיה יקשה
ביותר איך שיף ענין הקרוב במעלה באלקות, דבשלמא
אם הפונה היתה לקרוב במקום, הרי מצינו דגמנו בבית
המקדש שהיתה בו השראת השכינה, ועל-ידה גם
הענינים שלמעלה מבחינת שכינה, וכמבאר בתניא סוף
חלק ראשון, אבל מאחר שהפונה פאן היא קרוב
במעלה, אינו מובן מה שיף ענין הקרוב בכלל, ובפרט
באפן דקרוב לכל קוראיו, בלי שום הגבלות כלל.

על ההתקרבות לה' כי מאחר שהאמת היא
דבר כל כך נפלא מובן שרק מעטים מסוגלים להגיע לזה שהקריאה שלהם אל
ה' תהיה באמת, ואם כן, איך אומר בתחלת הפתח קרוב הו' לכל
לכל קוראיו שמשמעו כולם ללא כל הגבלה? ורבינו חזק פירש

בתניא⁵ דמה שכתוב יקראוהו באמת היינו שקורא האדם
להקב"ה על-ידי התורה דווקא, דאין אמת אלא תורה⁶,
והינו שבעצם שני חלקי הפסוק לא סותרים אלא אומרים דבר אחד
שעל-ידי הקריאה באמת שהוא ענין התורה, אזי הוא קרוב
לכל קוראיו בלי הגבלות כלל.

ועוד יש להוסיף ולהבין בפסוק

זה:

וכללות הענין דקרוב הו' אין הפונה לקרוב התקרבות במקום, שהרי הוא יתברך למעלה מגדר מקום הקדוש-ברוך-הוא אינו מוגדר בגדרי המקום, וההתקרבות לקדוש-ברוך-הוא שבה הכתוב מדבר אין פירושה התקרבות במובן של קירוב מקום גשמי, אלא הפונה היא לקרוב במעלה בדרגה ובתוכן הענין. ועל-פיה יקשה ביותר איך שיף איך ייתכן ענין הקרוב במעלה באלקות, דבשלמא היה יכול להיות מובן ומוסכם אם הפונה היתה לקרוב במקום, הרי מצינו דגמנו בבית המקדש שהוא מקום גשמי מוגדר שהיתה בו השראת השכינה, ועל-ידה לאחר שהמקום התקדש על ידי שירתה בו בחינת האלוקות הנקראת "שכינה", האירו והתגלו בו גם הענינים שלמעלה מבחינת שכינה, וכמבאר בתניא סוף חלק ראשון אודות מדריגת האלוקות הנקראת "שכינה" שבדרך כלל הכוונה לספירת המלכות שבעולם האצילות ובה מלוכשות הדרגות העליונות יותר עד חכמה שבאצילות, אבל מאחר שהפונה פאן היא קרוב במעלה ולא במקום, אינו מובן מה שיף איך ייתכן ענין הקרוב לאלוקות בכלל, ובפרט באפן דקרוב לכל קוראיו, ש"כל" משמעו כולם ממש בלי שום הגבלות כלל?.

(1) תהלים קמו, יח. (2) כסף משנה הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד). מו"נ ח"א פס"א ואילך. (3) קרח טז, ד.

(4) סנהדרין קיא, א. (5) ספ"ל ז. (6) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וְהֶעֱנִין הוּא⁷, דְּהֵנָּה, מְצִינוּ בְּעֵץ חַיִּים⁸ שְׁאוּר־אֵין־סוּף
2 מְאִיר בְּכֶתֶר וּבְחֻכְמָה בְּקֶרֶב מְקוֹם, וּבְכִינָה בְּרַחוּק מְקוֹם,
3 בְּזַעֲר־אֲנָפִין שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד)
4 הַנִּקְרָאוֹת 'פנים וזירות' דָּרָךְ חֲלוֹן רַחֵב, וּבְמַלְכוּת דָּרָךְ נֶקֶב צר.

וְהִינוּ שְׁמֻצִינוּ בְּאַלְקוֹת

1 עֲנִין קְרֹב מְקוֹם וְרַחוּק
2 מְקוֹם, לַמְּרוֹת שְׂכָאמור
3 הַקְדוּשׁ־כְּרוּךְ־הוּא בּוֹדְאִי לֹא
4 מוֹגֵד בַּגְּדֵי הַמְּקוֹם, כֹּל זֹאת
5 מְצִינוּ גַם בַּאֲלֻקוֹת שֶׁהַצּוּרוֹת
6 הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל הַהָאָרֶץ וְהַקִּירֹב
7 בַּמְשָׁלִים שֶׁל קִירֹב מְקוֹם וְרַחוּק
8 מְקוֹם וּבְרִיחוּק מְקוֹם
9 גּוֹפֵא עֲצָמוֹ יֵשׁ גַּם בֵּין כְּפָה
10 חֲלוּקִים וְהַבְּדִילִים בְּמִידַת
11 הַרְיָחוּק, אִם הוּא מְאִיר
12 לְגַמְרִי בְּקִירֹב מִמֶּשׁ, אוֹ
13 שְׁמֵאִיר רַק דָּרָךְ חֲלוֹן שׁוֹ
14 הָאָרֶץ יוֹתֵר מִצּוֹמֶצֶמֶת מֵהָאָרֶץ
15 מְקֻרֵב אֲבֵל עֵדִין מְדוּכָר בְּאֻפֵּן
16 שִׁישׁ לַהָאָרֶץ פֶּתַח רַחֵב לַהָאִיר
17 דְּרָכָה אוֹ דָּרָךְ נֶקֶב בְּלִבָּהּ
18 שׁוֹ הָאָרֶץ מִצּוֹמֶצֶמֶת בִּיטוֹר, כִּפִּי
19 שִׁתְּבָאָר לַהֲלֹךְ.

18 וְיֻכֵּן זֶה עַל־דָּרָךְ־מֶשֶׁל
19 בְּאֶדָם לְמִטָּה בְּגִלּוֹי
20 הַתְּגָלוֹת הַשְּׁכָל הַרְעִיָן הַשְּׁכִלִי
21 מִכַּח הַמִּשְׁפָּלִי הַכּוֹחַ שְׁקִים
22 בְּנֶפֶשׁ לְהַשְׁכִּיל וְלַהֲבִין וְלַהֲמַצִּיא
23 רַעֲיוֹנוֹת, וּבְפֶרֶט בְּאֶשֶׁר בָּא
24 הַרְעִיָן הַשְּׁכִלִי בְּגִלּוֹי בְּהַתְּגָלוֹת
25 לְזוּלָתוֹ לְאֶדָם אַחֵר עַל־יְדֵי

34 אוֹתִיּוֹת הַדְּבּוּר, הָרִי מוֹכֵן כְּפָה רַחוּק הָעָרָף יֵשׁ אִיזָה 'מִרְחָק'
35 וּפַעַר גְּדוֹל קִים בֵּין הַשְּׁכָל הַגִּלּוֹי לְאַחַר שֶׁהַתְּגָלָה מֵהַכּוֹחַ הַמִּשְׁכִּיל
36 שְׂכַנְשָׁה הָאֶדָם - וּבְפֶרֶט שֶׁהוּא בָּא עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבּוּר
37 לְזוּלָתוֹ וְלֹשֶׁם כֵּךְ מוֹכְרִים לְצַמֵּם אֶת עוֹמֵק הַרְעִיָן וְלַהֲלִבִּישׁ אוֹתוֹ
38 בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר דְּבַר שְׂמַגְדִּיל עוֹד יוֹתֵר אֶת הַפַּעַר - לְשִׁרְשׁוֹ שֶׁל הַרְעִיָן
39 בְּכַח הַמִּשְׁפָּלִי שְׂכַנְשָׁה, וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ שֶׁכֵּן מִצַּד אַחַד
40 עֵצָם הַנֶּפֶשׁ הוּא הַרְבּוֹב הַעֲמוּק וְהַפְּנִימִי שֶׁאֵינוֹ מוֹגֵד בַּגְּדִירִים כְּאֵלֶּה וְאַחֵרִים
41 אֲבֵל מִצַּד שְׁנֵי כָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ קִימִים בּוֹ בְּהַעֲלֵם וּמוֹכֵן שִׁישׁ פַּעַר גְּדוֹל מְאֹד

42 בֵּין הַרְעִיָן הַשְּׁכִלִי כִּפִּי שֶׁהוּא בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ לְכִפִּי שֶׁהַתְּגָלָה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר
43 בְּדִיבּוּר אֶל אֶדָם אַחֵר.

44 וְעַל־דָּרָךְ־זֶה יוֹכֵן לְמַעְלָה, שְׁסִפִּירַת הַכִּינָה הִיא בְּאֵין־עֲרוּף
45 לְאוּר־אֵין־סוּף, הַפַּעַר בֵּין סִפִּירַת הַכִּינָה, בְּתוֹר סִפִּירַת מוֹגֵדוֹת עִם 'צִיּוּר'

46 וְתוֹר מְסוּים לְעוֹמֶת הָאוֹר
47 הַאִינְסוּפִי הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵל, הוּא
48 פַּעַר עֲצוֹם עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁל־סִפִּירַת
49 הַכִּינָה אֵין שׁוֹם דְּמִיּוֹן וְשׁוֹם
50 הַשּׁוּוּאָה לְגַבִּי הָאֵין־סוּף וְלִכֵּן
51 הִיא סִפִּירַת הַכִּינָה בְּרַחוּק
52 מְקוֹם לְעוֹמֶת הָאֵין־סוּף וְהָאוֹר
53 הָאֵין־סוּף מְאִיר בֵּה מִרְחָק.
54 וְהַטַּעַם שֶׁהַכְּתָר וְהַחֲכָמָה
55 הֵם בְּקֶרֶב מְקוֹם, הֵינִינוּ,
56 דָּאֵף שְׁגָם הֵם בְּאֵין־עֲרוּף
57 לְאוּר־אֵין־סוּף כְּמוֹ סִפִּירַת
58 הַכִּינָה וְגַם הַפַּעַר בִּינֵיהֶם לְאֵין
59 סוּף הוּא עֲצוֹם וְלֹא דְמִיּוֹן,
60 מְכַל־מְקוֹם, מְאִיר בֵּיהֶם
61 אוּר־אֵין־סוּף בְּקֶרֶב
62 מְקוֹם וּבַהָאָרֶץ גְּדוּלָה וְחֻזָּקָה
63 כְּמוֹ אוֹר שְׂמֵאִיר מְקֻרֵב, הֵנָּה
64 הַטַּעַם לִכֵּן יוֹכֵן זֶה עַל־
65 דָּרָךְ־מֶשֶׁל מְעִנֵּן הַרְצוֹן
66 בְּנֶפֶשׁ הָאֶדָם (שֶׁהָרִי כְּתָר
67 הַבְּחִינָה בַּאֲלֻקוֹת שֶׁל־מַעְלָה
68 מַעֲשֵׂר הַסִּפִּירוֹת שִׁישׁ לָהֶם
69 מְקַבְּלִיּוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאֶדָם וְנִקְרָאָת
70 "כְּתָר עֲלִיָן" הוּא דְּגִמַּת
71 הַרְצוֹן (שְׂכַנְשָׁה הָאֶדָם),
72 שְׁעִנֵּינוּ שֶׁל הַרְצוֹן הוּא
73 הַטִּיט נְטִייה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
74 לְכִיּוֹן אוֹ לְדַבֵּר מְסוּיִים, וְהֵנִינוּ,

75 דְּעֵם הֵיטָה שְׁפָלָלוֹת עֲנִין הַרְצוֹן, וּבְפֶרֶט בְּאֶשֶׁר רוּצָה בְּדָכָר
76 הַזּוּלָת דְּבַר אַחֵר, מַחוּץ לְמַצִּיאוֹת שֶׁל הָאֶדָם עֲצָמוֹ, הוּא בְּאֵין־עֲרוּף
77 וְלֹא כָל דְּמִיּוֹן וְהַשּׁוּאָה לְגַבִּי עֲצָם הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְעוֹמֶתָהּ כָּל דְּבַר שְׂמַחוֹן
78 לְעֵצָם נֶחֱשֵׁב רַחוּק וְשׁוֹנָה, מְכַל־מְקוֹם, לַמְּרוֹת הַרְיָחוּק וְהַפַּעַר הַגְּדוֹל
79 בְּרַצוֹן זֶה נִמְצָא בְּהַעֲלֵם עֲצָם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרִי הַרְצוֹן הוּא הַטִּיט
80 הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָהּ וְכוּ' בְּתוֹךְ הַרְצוֹן הוּא עֲצָם הַנֶּפֶשׁ נִמְצָא, וְכִמְאָמֵר
81 הַפַּעַל־שֵׁם־טוֹב⁹ בְּמְקוֹם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל אֶדָם שֵׁם הוּא עֲצָמוֹ
82 נִמְצָא הָרִי שֶׁהַעֲצָם נִמְצָא בְּרַצוֹן. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהַרְצוֹן הוּא שְׁלִיט

(7) בהבא לקמן — ראה ד"ה קרוב ה' תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' שמו ואילך). וראה גם ד"ה וידבר אליקים וד"ה נשא תש"ל. ד"ה ונחה תשל"א (סה"מ תשל"א ע' 238 ואילך. ע' 554 ואילך). (8) שער דרושי אבי"ע (שער מב) פ"א. וראה שם פ"ג. ספ"ד. שער סדר אבי"ע (שער מז) פ"א. (9) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סמ"ח. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על כל הכחות ואף שברך כלל הכחות העיקריים שפועלים באדם הם
2 השכל והרגש, הרי הרצון הוא למעלה מהם ומכווין אותם ושולט עליהם וגם
3 על פח התענוג כלומר, לא זו בלבד שהרצון שולט על הכחות שלמטה
4 ממנו אלא שיש לו השפעה ושליטה אפילו על כוח התענוג שהדרגה שלו
5 בנפש נעלית מהדרגה של כוח
6 הרצון. וכמו שנתבאר לעיל¹⁰ שנתבאר
7 לעיל¹⁰ במאמר דיבור
8 המתחיל "משכני" שנאמר בליל
9 א' דחג השבועות זה, תשח"י
10 (לפנות בוקר), שבפנימיות
11 הכוחות כוח הרצון הוא למעלה
12 מכוח התענוג והראיה שגם
13 ענינים כאלו שמצד
14 עצמם אין בהם תענוג, ויתירה מזה, שהם הפך
15 התענוג, מפל-מקום יוכל
16 לרצות בהם ולדוגמא בדרך
17 כלל תענית היא היפך התענוג
18 אבל אם אדם רוצה להתענות
19 בשבת תענית חלום הוא רשאי
20 לעשות זאת כי בגלל הרצון כעת
21 דווקא התענית גורמת לו עונג,
22 וכאשר ירצה בהם באותם
23 דברים שמצד עצמם הם היפך
24 התענוג אזי יהיה לו תענוג
25 ואם כן הרצון הוא השולט על
26 התענוג. וכמו כן לאידך
27 גיסא, שגם ענינים
28 שמצד עצמם יש בהם
29 תענוג, שאפשר לא ירצה
30 בהם ואם לא ירצה בהם לא
31 יתענוג מהם, וכלשון
32 הידוע¹¹ שהיה רבנו הזקן אומר בדביקותו בתפלה: מי לי
33 בשמים ועמך לא חפצתי¹², איך וויל זע גאר ניסט, אינני
34 רוצה שום דבר איך וויל ניט דאין גן-עדן, אינני רוצה את הגן עדן
35 שלך, איך וויל ניט דאין עולם הבא אינני רוצה את העולם הבא
36 שלך כו', איך וויל מער ניט אז דין אליין אני רוצה רק אותך
37 בעצמך, דעם היות שפגן-עדן הוא אמתית התענוג התענוג
38 האמיתי של הנשמה האלוהית הוא בגן עדן שם הנשמות נמצאות במצב הנעלה
39 ביותר ו"נהנין מזיו השכינה" ובדרך כלל העונג (שבסדר כוחות הנפש הוא כוח
40 יותר פנימי ויותר נעלה מהרצון) הוא המעורר את הרצון, כי אדם רוצה דברים

42 שגורמים לו עונג ואם כן מה פשר האמירה "אינני רוצה את הגן-עדן"? אלא
43 הביאור הוא כי מפל-מקום למרות שהדבר גורם עונג אפשר ייתכן שלא
44 ירצה בזה, והינו לפי שברצון נמצא בעולם העצם, שהוא
45 כאמור לעיל למעלה מהתענוג, ושליט עליו. ולכן, מאחר שעצם
46 הנפש נמצאת בתוך הרצון כי
47 הרצון הוא נטייה של הנפש
48 עצמה, כמבואר לעיל, הרי אף
49 שהרצון הוא באין-ערוף
50 לעצם הנפש ואין כל דמיון
51 ביניהם, מפל-מקום, נמצא
52 בו העצם.
53 ועל-דרך-זה יוכן למעלה
54 באלוקות שאור-אין-סוף
55 מאיר בפתר בקרוב מקום
56 הארה גדולה וחזקה כמו הארה
57 ממקום קרוב, דהגם שהפתר
58 הוא למעלה מעשר הספירות,
59 אבל בהיותו מבחינה מסויימת
60 עם גדרים ותכונות משלו הוא
61 באין-ערוף וללא דמיון
62 לאור אין-סוף אורו של
63 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שאין
64 לו כל גדרים והגבלות, מפל-
65 מקום מאיר בו בכתר אור-
66 אין-סוף בקרוב מקום,
67 והינו, שאינו דומה
68 להמשכת האור של האין-
69 סוף בפינה, שהאור בא
70 על-ידי כמה וכמה
71 מדרגות וממצעים והאור
72 המאיר בפינה הוא מצומצם
73 ומועט כמו אור המאיר מרחוק
74 מה-שאין-כן בפתר נמצא העצם כמו שהוא כשם שעצם הנפש
75 נמצא בתוך הרצון, כמבואר לעיל וגם בחקמה מאיר אור-אין-סוף
76 בקרוב מקום בהארה גדולה וחזקה כמו אור המאיר מקרוב, דעם היות
77 שהחקמה מאין תמצא¹³, והיא באין-ערוף ביחס לשורש ומקור
78 שלה, עד שאין לה כל דמיון אליו והוא כ"אין" (לא מציאות) מפל-מקום,
79 פיון שהחקמה היא בבטול כשם שכחות השכל של האדם החכמה
80 היא הנקודה הכי ראשונית של הרעיון השכלי, כאשר הוא עדיין לא מציאות
81 ודומה יותר לאין מאשר ליש' וכמו שכתב רבינו הזקן בספר התניא¹⁴
82 בשם מורו הרב המגיד ממעזריטש שפמדרגת החקמה העליונה הוא

(10) ד"ה משכני פ"ג (לעיל ע' 16). (11) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (קלח, א). (12) תהלים עג, כה. (13) איוב כח, יב.
(14) תניא פל"ה בהגהה.

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הִהָרְגֵשׁ הַתְּחוּשָׁה שֶׁהוּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבִדּוֹ הוּא וְאֵין זִוְלָתוֹ
2 וְחוּץ מִמֶּנּוּ אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת אֱמִיתִית, הִנֵּה מֵצֵד הַבְּטוּל דְּחֻכְמָה מְאִיר
3 בֶּה אֹרֶ-אֵין-סוֹף בְּקֶרֶב מְקוֹם, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב¹⁵ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ
4 אֲשֶׁכּוֹן וְאֵת דָּכָא וְשִׁפְלָ רִיחַ הֵינּוּ שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹכֵן בְּמִי

ששפל בעיני עצמו ואינו מתגאה

ומחשיב את עצמו למציאות

ישי. מה-שאין-כן בינה

שְׁהִיא גַם בַּסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת

9 בְּבַחֲנִית מְצִיאוֹת

10 וְהַתְּפַשּׁוּת וְהַתְּרַחֲבוֹת שֶׁל

11 נְקוּדַת הַחֻכְמָה, מְאִיר בֶּה

12 אֹרֶ-אֵין-סוֹף בְּרַחוּק

13 מְקוֹם בְּמִידָה מוֹעֲטָה

14 וּמְצוּמָצֵמָה, כִּמוֹ אֹרֶ שְׁמַאיר

15 מְרוּחוֹ.

16 אָמֵן מֵצֵד שׁוֹנִי, גַם בְּבִינָה

17 שֶׁהָאֹרֶ הוּא בְּרַחוּק

18 מְקוֹם וְהוּא אֹרֶ מוֹעֲטָה

19 וּמְצוּמָצֵמָה, מְאִיר הָאֹרֶ

20 בְּהַתְּרַחֲבוֹת וּמִתְפַּשֵּׁט

21 בְּכָלָה, בְּכָל הַפְּנוֹת וּבְכָל

22 הַקְּרִינּוֹת שֶׁל סְפִירוֹת הַבִּינָה וְלֹא

23 נִשְׁאָר שׁוּם פֶּרֶט שֶׁהָאֹרֶ אֵין-סוֹף

24 לֹא מְגִיעַ אֵלָיו, מַה-שֶׁאֵין-כֵּן

25 בְּזַעֲרֵיר-אֲנָפִין פְּנִים-קִטְנוֹת,

26 הֵם הַמִּידוֹת הוּא מְאִיר לֹא רַק

27 מְרוּחוֹ אֲלֵא יִתִּירָה מִזֵּו דֶּרֶךְ

28 חֲלוֹן, דִּהְיִנוּ בְּמְקוֹם

29 מְסִים בְּלִבֵּד הַמְּקוֹם שִׁמְכוֹן

30 כִּנְגַד הַחֲלוֹן וְלֹא מִתְרַחֵב

31 וּמִתְפַּשֵּׁט כֹּל הַמִּידוֹת. וְיִוָּבֵן

32 זֶה מִשְׁמַעוֹת הָעֵינִין לִמְעַלָּה

33 בַּסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת תּוֹכֵן עַל-

34 דֶּרֶךְ-מִשְׁלַ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם,

35 שֶׁכָּאֲשֶׁר מִתְבּוֹנֵן בְּשִׁכְלוֹ

36 בְּשִׁקְלָא-וְיִטְרִיא בְּדִין

37 בְּאִיזָה עֲנִין, הָרִי הוּא כְּמַעֲנֵן הַמִּתְגַּבֵּר שֶׁאֵינוֹ זֹרֵם בְּשִׁקְטָה וּבִמְנוּחָה

38 אֲלֵא כּוֹרֵם גּוֹבֵר וְהוֹלֵךְ, שְׁנוּלָדוֹת לֹא תְּמִיד כֹּל עַת הַדִּין סְבָרוֹת

39 חֲדָשׁוֹת, וְכָאֲשֶׁר מְאִירָה סְבָרָה חֲדָשָׁה עֲמוּקָה יוֹתֵר הָרִי הוּא

40 מְבַטְלָת אֵת הַסְּבָרָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁהִיָּתָה פְּחוּת עֲמוּקָה וְלַעֲוֹמָה הַסְּבָרָה

41 הַחֲדָשָׁה הִיא לֹא נִחְשֶׁבֶת, וְאַחֲרֵי-כֵן לֵאחֲרֵי תוֹסֶפֶת עֵין מִתְחַדָּשֶׁת סְבָרָה

42 עֲמוּקָה יוֹתֵר וּמִתְבַּטְלָת גַּם סְבָרָה זֹל לַמְּרוֹת שֶׁלַעֲוֹמָה הַסְּבָרָה

43 הַקּוֹדֶמֶת לֵה הִיא סְבָרָה עֲמוּקָה בְּיוֹתֵר, וְכֵן עוֹלָה וּמִטְפֵּס כּוֹי בְּמַהֲלֵךְ

44 הָעֵין, לַרְמוֹת יוֹתֵר גְּבוּהוֹת וְיוֹתֵר עֲמוּקוֹת, וּמֵצֵד זֶה מְפָנִי רֹב עֲוֹמָה

הוא ואין זולתו, הנה מצד הבטול דחכמה מאיר בזה

אור-אין-סוף בקרוב מקום, וכמו שכתוב¹⁵ מרום וקדוש

אשכון ואת דכא ושפל רוח. מה-שאין-כן בינה שיהא

בבחינת מציאות והתפשטות, מאיר בזה אור-אין-סוף

ברחוק מקום. אמנם, גם בבניה שהאור הוא ברחוק

מקום, מאיר האור בהתרחבות בכלה, בכל הפנות ובכל

הקרנות, מה-שאין-כן בזעיר-אנפין הוא מאיר דרך

חלון, דהינו במקום מסים בלבד. ויובן זה על-דרך-

משל בנפש האדם, שכאשר מתבונן בשכלו בשקלא-

וטרוא באיזה ענין, הרי הוא כמעין המתגבר, שנולדות

לו תמיד סברות חדשות, וכאשר מאירה סברא עמוקה

יותר הרי היא מבטלת את הסברא הקודמת, ואחר-כך

מתחדשת סברא עמוקה יותר ומתבטלת גם סברא זו,

וכך עולה ומטפס כו', ומצד זה לא יוכל לבוא לפסק

הלכה, לפי שתמיד מתחדשים אצלו סברות עמוקות

יותר כמעין המתחדש. ובכדי שיוכל לבוא לפסק

הלכה צריך לצמצם את שכלו ולהתעכב על סברא

מסומת. וכידוע¹⁶ שהמשכת השכל במדות היא רק חלק

עשירי מעצם השכל, וגם זה רק חלק עשירי בכמות

בלבד. והנה, גם כאשר האור מאיר במקום מסים בלבד,

יש הפרש בין זעיר-אנפין, שהאור מאיר דרך חלון, ובין

ספירת המלכות שהאור מאיר דרך נקב, והינו, דעם

היות שגם בזעיר-אנפין מאיר חלק עשירי בלבד,

מפל-מקום, הרי האור שבמדות הוא נעלה באין-ערוף

לגבי האור שבספירת המלכות, בחינת דבור, וכמו

שאנו רואים בנפש האדם למטה, שכאשר המדות הם

בתקפם אי-אפשר שתהיה מציאות של דבור מסדר,

דרך חלון רחב, ובין ספירת המלכות שהאור מאיר בה דרך

נקב קטן וצר, והינו, דעם היות שגם בזעיר-אנפין מאיר חלק

עשירי בלבד מהאור שמאיר בשכל ואם כן לעומת האור שבשכל גם האור

שבמידות מועט ומצומצם, מפל-מקום, הרי האור שבמדות הוא

נעלה באין-ערוף ללא כל יחס והשוואה לגבי האור שבספירת

המלכות, בחינת דבור, וכמו שאנו רואים בנפש האדם

למטה, שכאשר המדות הם בתקפם והרגש פועל בעוצמה

אי-אפשר לא ייתכן שתהיה מציאות של דבור מסדר וכאשר

הנביעה לא יוכל לבוא לפסק הלכה למעשה, לפי שתמיד

מתחדשים אצלו סברות עמוקות יותר כמעין המתחדש ללא

הרף מבלי לעצור והוא לא מסוגל להגיע למסקנה. ובכדי שיוכל לבוא

לפסק הלכה למעשה לפי מסקנה מתוך הדיון העמוק צריך לצמצם

את שכלו ולעצור את שפע

הנביעה ולהתעכב על

סברא מסומת אחת. והנה

הוכחה לכך שהשכל כשלעצמו

נובע ללא הרף ורק חלק קטן

מאד יורד ונשפע חוץ ממנו

לדרגות יותר נמוכות בכוחות

הנפש - וכידוע¹⁶

שהמשכת השכל במדות

היא רק חלק עשירי מהמידה

[הרגש שכלב] נמשך להיות

הגילוי בדבור [שאנו מסוגל

לבטא את כל עוצמת הרגשות

אלא עשרה אחוז מהם] וגם

המידות [הרגש] לגבי חכמה

ובינה הם גם כן רק כמו בחינת

חלק עשירי, שבחינה האחרונה

שבחכמה ובינה [בלבד, ולא

העצם והפנימיות של השכל]

נמשך להיות מקור למדות".

והנה, גם כאשר האור

מאיר במקום מסים

בלבד כי ההארה מועטת

ומצומצמת ואינה דומה להארת

האין-סוף בכתר ובחכמה בהם

האור מאיר מקרוב, יש הפרש

הבדל בין זעיר-אנפין,

המידות שהאור מאיר בהם

דרך חלון רחב, ובין ספירת המלכות שהאור מאיר בה דרך

נקב קטן וצר, והינו, דעם היות שגם בזעיר-אנפין מאיר חלק

עשירי בלבד מהאור שמאיר בשכל ואם כן לעומת האור שבשכל גם האור

שבמידות מועט ומצומצם, מפל-מקום, הרי האור שבמדות הוא

נעלה באין-ערוף ללא כל יחס והשוואה לגבי האור שבספירת

המלכות, בחינת דבור, וכמו שאנו רואים בנפש האדם

למטה, שכאשר המדות הם בתקפם והרגש פועל בעוצמה

אי-אפשר לא ייתכן שתהיה מציאות של דבור מסדר וכאשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האדם מתרגש מאד, הוא לא מסוגל לסדר את מחשבותיו ולדבר בצורה
2 מסודרת, ובכדי שהדבור יהיה בסדר מסדר והאדם יתבטא בצורה
3 ברורה ומסודרת צריך להיות צמצום במדות ורק לאחר שיורגע
4 מההתרגשות הגדולה יהיה מסוגל לדבר בצורה מסודרת. וזהו שבספירת

המלכות מאיר אור האין

6 סוף במידה מאד מצומצמת כמו
7 אור שחודר דרך נקב צר
8 וקטן, שהוא צמצום אחר
9 צמצום כו' עד שבסופו של
10 דבר, לאחר הצמצומים הרבים,
11 נשאר רק אור מועט ביותר.

12 וזהו כללות ההפך

13 ההבדל באופן כללי בין שלוש

14 הבחינות העליונות

15 זעיר-אנפין המדות

16 ומלכות הדיבור, שבהם

17 מאיר האור ברחוק

18 מקום, דרך חלון כפי

19 שהוא הוא בבניה ובמידות או

20 דרך נקב כפי שהוא מאיר

21 במלכות, מה-שאינן

22 בכתר וחקמה, שעם

23 היותם באין-ערוף לעומת

24 אור האין-סוף עצמו, מפל-

25 מקום מאיר בהם אור-

26 אין-סוף בקרוב מקום

27 ובהארה גדולה וחזקה, כמבואר

28 לעיל.

29 ג) ועל-דרך זה יובן

30 בתורה¹⁷, כמובא לעיל

31 בתחילת המאמר מדברי רבינו

32 חזקוני בתניא ש"קראוהו באמת",

33 היינו שקרא לקדוש-ברוך-הוא

34 על-ידי התורה ואוי הקדוש-

35 ברוך-הוא קרוב לקראיו ללא

36 הגבלות דהגם שהתורה

37 היא באין-ערוף לאור-אין-סוף ובין התורה והאין-סוף האלו קיים

38 פער עצום, מפל-מקום, יש בה העצם, בדומה למבואר לעיל שעצם

39 הנפש נמצא בתוך כוח הרצון וכמו שכתוב¹⁸ על התורה ותורה אור,

40 שהתורה היא אור שמגלה את העצם ואף שאינה העצם ורחוקה

41 מהעצם לאין שיעור, היא אמצעי שדרכו העצם מתגלה. דהנה, פתר

42 וחקמה, אף שבשניהם מאיר אור-אין-סוף בקרוב מקום,

ובכדי שהדבור יהיה בסדר מסדר צריך להיות צמצום
במדות. וזהו שבספירת המלכות מאיר דרך נקב, שהוא
צמצום אחר צמצום כו'. וזהו כללות ההפך בין בינה
זעיר-אנפין ומלכות, שבהם מאיר האור ברחוק מקום,
דרך חלון או דרך נקב, מה-שאינן בכתר וחקמה,
שעם היותם באין-ערוף, מפל-מקום מאיר בהם אור-
אין-סוף בקרוב מקום.

ג) ועל-דרך זה יובן בתורה¹⁷, דהגם שהתורה היא

באין-ערוף לאור-אין-סוף, מפל-

מקום, יש בה העצם, וכמו שכתוב¹⁸ ותורה אור,

שהתורה היא אור שמגלה את העצם. דהנה, פתר

וחקמה, אף שבשניהם מאיר אור-אין-סוף בקרוב

מקום, מפל-מקום, יש הפך ביניהם, שבפך הוא

בהעלם, סתימא דכל סתימין¹⁹, ובחקמה הוא בגלוי,

שהרי חכמה היא ראשית הגלוי. וכיון שבשניהם מאיר

אור-אין-סוף בקרוב מקום, צריך לומר, שאותה

הבחינה שבפך היא בהעלם, הנה בחינה זו עצמה

באה בחכמה בגלוי, והינו, שענין החכמה הוא לגלות

את העצם שנמצא בכתר בהעלם. וזהו מה שכתוב

ותורה אור, שענין התורה הוא אור שמגלה את העצם.

וזהו ההפך בין תורה למצות, שהתורה נקראת בשם

אור, והמצות נקראות בשם לבושים²⁰, שהלבושים הם

דבר שחוץ ממנו, מה-שאינן האור, שהוא מגלה את

העצם.

ויובן זה על-דרך ההפך בין תורה למצות כמו שהם

בנפש האדם, שהתורה היא כמו מזון שנעשה

ההפך בין תורה למצות, שהתורה נקראת בשם אור הארה

של העצם, והמצות נקראות בשם לבושים²⁰, שהלבושים הם

דבר שחוץ ממנו כמו באדם שלבושיו אינם חלק מעצמותו, מה-

שאינן האור, שהוא מגלה את העצם ואת הפנימיות.

ויובן זה על-דרך ההפך בין תורה למצות כמו שהם בנפש

האדם, שהתורה היא כמו מזון האוכל שהאדם אוכל שנעשה

43 כמבואר לעיל, מפל-מקום, יש הפך הבדל ביניהם באופן ההארה,
44 שבפך הוא בהעלם, סתימא דכל סתימין¹⁹, ובחקמה הוא
45 בגלוי, שהרי חכמה היא ראשית הגלוי כמבואר בחסידות שאור
46 החכמה כפי שהוא בכתר נקרא "חכמה סתימאה" היות והוא 'סתום' ונעלם

47 ורק כאשר הוא יורד ונמשך

48 בחכמה הרי הוא בא לידי גילוי

49 ולכן החכמה היא ראשית הגילוי

50 של האור בתור מציאות (וכמו)

51 בחכמה כפי שהיא בנפש האדם

52 שרק לאחר שהרעיון השכלי יורד

53 ונמשך בחכמה הרי הוא מתחיל

54 להתגלות ואילו בהיותו ב'כוח

55 המשכיל' הוא עדיין 'סתום'

56 ונעלם) ונמצא שיש הבדל מאד

57 משמעותי ביניהם לגבי אופן

58 ההארה של אור-אין-סוף בהם.

59 וכיון שבשניהם מאיר

60 אור-אין-סוף בקרוב

61 מקום, למרות ההבדל הגדול

62 ביניהם צריך לומר,

63 שאותה הבחינה שבפך

64 היא בהעלם, הנה בחינה

65 זו עצמה באה בחכמה

66 בגלוי, והינו, שענין

67 החכמה הוא לגלות את

68 העצם שנמצא בכתר

69 בהעלם כאמור שבחינת

70 'חכמה סתימאה' שבכתר, היא

71 העצם שבהיותו בכתר הוא סתום

72 ונעלם, באה ויורדת ונמשכת

73 לחכמה הגלויה. וזהו הפירוש

74 הפנימי של מה שכתוב

75 ותורה אור, שענין

76 התורה הוא אור שמגלה

77 את העצם של האלוקות

78 שנמצא בה בהעלם. וזהו

79 ההפך בין תורה למצות, שהתורה נקראת בשם אור הארה

80 של העצם, והמצות נקראות בשם לבושים²⁰, שהלבושים הם

81 דבר שחוץ ממנו כמו באדם שלבושיו אינם חלק מעצמותו, מה-

82 שאינן האור, שהוא מגלה את העצם ואת הפנימיות.

83 ויובן זה על-דרך ההפך בין תורה למצות כמו שהם בנפש

84 האדם, שהתורה היא כמו מזון האוכל שהאדם אוכל שנעשה

(17) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשמ ואילך. (18) משלי ו, כג. (19) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (20) ראה תניא ספ"ה.

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דָם וּבֶשֶׁר כְּבֶשֶׂרוֹ וּמֵאֶחָד עֲמוֹ עַם הָאָדָם וְהוֹפֵךְ לִהְיוֹת חֵלֶק בְּלִתי נִפְרֵד
2 מִמֶּנּוּ, וְהֵינּוּ לִפִּי שֶׁהִשְׁגַּתְּ הַהִבְנָה שֶׁל הַתּוֹרָה בְּאִמְצָעוֹת מוֹחוֹ וּשְׂכָלוֹ
3 שֶׁל הָאָדָם מֵתֵאֱחָדֶת עִם נִפְשׁוֹ הַמְשַׁכְּלֶת, וְכִפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּתֵנִיָּא (פֶּרֶק
4 ה'): "... הַתּוֹרָה מְלוּבֶשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וּשְׂכָלוֹ... לִכֵּן נִקְרָאת בִּשְׁם לֶחֶם וּמוֹזֶן
5 הַנֶּפֶשׁ כִּי כֻמוֹ שֶׁהִלָּחֵם הַגִּשְׁמִי זֶן

6 אֵת הַגּוֹף כְּשֶׁמִּכְנִיסוֹ בְּתוֹכוֹ וְקִרְבּוֹ
7 מִמֶּשׁ וְנִהַפֵּךְ שֶׁם לִהְיוֹת דָּם וּבֶשֶׁר
8 כִּבְשָׁרוֹ וְאִזִּי יִחִיה וִיתְקִיִּים כִּךְ
9 בִּידִיעַת הַתּוֹרָה וְהִשְׁגָּתָהּ בְּנֶפֶשׁ
10 הָאָדָם שְׁלוּמִדָּה הֵיטֵב בְּעִיּוֹן
11 שְׂכָלוֹ עַד שֶׁנִּתְפַּסֵּת בְּשְׂכָלוֹ
12 וּמֵתֵאֱחָדֶת עִמּוֹ וְהָיָה לֵאחָדִים
13 נִעֲשֶׂה מוֹזֶן לְנֶפֶשׁ וְחַיִּים בִּקְרָבָה
14 מִחַיִּי הַחַיִּים אֵין סוּף בִּירוֹן
15 הוּא...", מֵה־שְּׂאִי־נָן
16 הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן רַק עֲנִיָּן שֶׁל
17 עֲשִׂיָּה בְּפִעֵל שֶׁהוּא דָּבָר
18 חִיצוֹנִי לְעוֹמֶת הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה
19 וְאֵינָן מֵתֵאֱחָדוֹת עִמּוֹ,
20 וְלִכֵּן הֵן לְבוּשִׁים חִיצוֹנִיִּים
21 לְנֶפֶשׁ בְּלִבָּד כֶּשֶׁם שֶׁבִּגְדֵימִיּוֹת
22 הַמּוֹזֶן חוֹדֵר לְתוֹךְ הָאָדָם וְאֵילּוּ
23 הַבְּגָדִים נִשְׁאָרִים חוּץ מִמֶּנּוּ.
24 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוֹבֵן גַּם
25 לְמַעֲלָה, אֲשֶׁר כֶּשֶׁם שֶׁהַמִּצְוֹת
26 הֵן לְבוּשִׁים לְבָד לְגַבִּי הָאָדָם
27 הַמְקִיִּים אוֹתָן כִּךְ גַּם אֲצֵל
28 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּבִיכּוֹל,
29 שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן לְבוּשִׁים
30 בְּלִבָּד לְגַבִּי עֲצֵם הָאֵין סוּף,
31 וְנִקְרָאוֹת בְּזוּהָר בְּשֵׁם
32 אֲבָרִין דְּמִלְכָּא²¹ אֲבָרִי
33 הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָעֵצִם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל

34 הַמֶּלֶךְ, מֵה־שְּׂאִי־נָן בְּתוֹרָה אֵיתִמֵּר נֹאמֵר אֲוִרִיתָא וְקוּדְשָׁא־
35 בְּרִיף־הוּא כּוּלָּא חֵד²², הַתּוֹרָה וְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הִכָּל אֶחָד שֶׁהַתּוֹרָה
36 מֵתֵאֱחָדֶת עִם אֲוִר־אֵין־סוּף אֵף שֶׁהִיא רְחוּקָה בְּאֵין־עֲרוּף כּוֹ
37 כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי. וְעֵנִין זֶה הוּא מִצַּד מַעֲלַת הַהִשְׁגָּה הַהִבְנָה וְהִידִיעָה,
38 דָּאֵף שֶׁהִשְׁגָּה הִיא בְּאֵין־עֲרוּף וְכֹאמֹר לַעֲלִי שֶׁעֲצֵם הַנֶּפֶשׁ נִעֲלִית
39 מִהַהִבְנָה וְהַהִשְׁגָּה, מְכַל־מְקוֹם, הִרִי הִיא הַהִבְנָה וְהַהִשְׁגָּה שֶׁל הָאָדָם
40 בְּתוֹרַת ה' מֵתֵאֱחָדֶת עִם הַנֶּפֶשׁ הַמְשַׁכְּלֶת הַמְבִינָה וְיודֶעֶת דְּבָרֵי תּוֹרָה
41 וְעִם אֲוִר־אֵין־סוּף בְּרוּף־הוּא, דְּאֲוִרִיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיף־הוּא

42 כּוּלָּא חֵד וְלִכֵּן כֹּאשֶׁר מֵתֵאֱחָדִים עִם הַתּוֹרָה, מִמִּילָא מֵתֵאֱחָדִים גַּם עִם
43 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְעַם הָיִית שְׁגָם בְּמִצְוֹת יֵשׁ כְּנוֹסֵף לְמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת
44 בְּפוֹעֵל פְּנִינַת הַמִּצְוֹת, וְהָרִי עֲנִין הַפְּנִינָה הוּא יְדִיעָה וְהִשְׁגָּה וְאֵם
45 כֵּן גַּם כִּי יֵשׁ לְכֹאמֹר הַתֵּאֱחָדוֹת עִם הָאֵין־סוּף שֶׁנִּפְעֵלֶת בְּאִמְצָעוֹת הַהִבְנָה
46 וְהַהִשְׁגָּה, מְכַל־מְקוֹם, עֵקֶר

47 עֲנִין הַמִּצְוֹת אֵינּוּ הַפְּנִינָה
48 שְׂבָהָן שֶׁהִיא הַחֵלֶק הַקָּשׁוּר
49 בִּידִיעָה, הִבְנָה וְהִשְׁגָּה, כִּי אֵם
50 הָעֲשִׂיָּה וְהַפִּעֵל שֶׁהוּא כּוֹחַ
51 חִיצוֹנִי בִּיחֹס לְכוֹחַ הַשְּׂכָל וְלִכֵּן
52 הַמִּצְוֹת דּוֹמּוֹת לְבוֹשׁ וְהַתּוֹרָה
53 דּוֹמָה לְמוֹזֶן, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי.
54 וּבְעֵמֶק יוֹתֵר, הֵנָּה גַּם
55 פְּנִינַת הַמִּצְוֹת לְמִירוֹת שֶׁהִיא
56 דָּבָר שֶׁבְּשְׂכָל וּמַחֲשָׁבָה וְלֹא שֶׁל
57 עֲשִׂיָּה בְּפוֹעֵל, לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר
58 אֵינָה עֲנִין הִידִיעָה
59 וְהִשְׁגָּה, שְׂהָרִי עֲנִין
60 פְּנִינַת הַמִּצְוֹת אֵינּוּ שְׂיָדַע
61 שֶׁפְּנִינַת הַמִּצְוָה הִיא בְּאֵפֶן
62 כִּף הֵינּוּ הִידִיעָה וְהַמַּחֲשָׁבָה
63 שְׁבַעֲת עֲשִׂיָּת מִצְוֹת פְּלוֹנִית
64 צִרִיךְ לְכוֹן כּוֹנֵנָה פְּלוֹנִית, אֶלָּא
65 הָעֵקֶר וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
66 הַמוֹשֵׁג כּוֹנֵנַת הַמִּצְוֹת הוּא
67 שֶׁהָאָדָם יִחִיה מוֹדַע לְתוֹכֵן
68 הַפְּנִימִי שֶׁל הַמִּצְוָה בְּמִידָה כּוֹ
69 שֶׁיִּפְעֵל הַבְּטוּל בְּנֶפֶשׁוֹ²³
70 (עַם זָאל אִים דּוּרְכְּנֶעֱמֶעֶן)
71 שֶׁהִדְבֵּר יַחְדוֹר כּוֹ וְיִמְלֹא אֵת כָּל
72 מִצִּיאוֹתוֹ), וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל
73 בְּכּוֹנֵנַת מִצְוֹת תְּפִלִּין
74 שֶׁעֲנִינָהּ תּוֹכֵן הַכּוֹנֵנָה שֶׁל

75 מִצְוֹת תְּפִלִּין שֶׁמִּנִּיחִים עַל הַיָּד כִּנְגַד הַלֵּב וְעַל הָרֹאשׁ כִּנְגַד הַמוֹחַ הוּא
76 לְשַׁעֲבֵד הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב²⁴ לְעַבְדוֹת ה', הִרִי אֵין עֲנִין פְּנִינָה זֶה רַק
77 יְדִיעַת הָעֲנִין הַפְּנִימִי שֶׁל מִצְוֹת תְּפִלִּין (שֶׁהוּא עֲנִין שֶׁעֲבֹד
78 הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב) וְלֹא הִידִיעָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה הִיא הַמְטָרָה, אֶלָּא הָעֲנִין הוּא
79 שֶׁתִּהְיֶה הַפִּעֻלָּה וְהַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַכּוֹנֵנָה הַזֶּה בְּנֶפֶשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְקִיִּים
80 אֵת הַמִּצְוָה בְּכוֹנֵנָה זֶה, שֶׁיִּשְׁעֲבֵד אֵת מוֹחוֹ וְלִבּוֹ לְעַבְדוֹת ה', וְאֵין זֶה
81 דּוֹמָה לְעֵנִין הַתּוֹרָה שֶׁהָעֵקֶר הוּא הִידִיעָה, שֶׁהִיא עֲנִין שֶׁל הִבְנָה
82 וְהִשְׁגָּה מֵה־שְּׂאִי־נָן בְּכּוֹנֵנַת הַמִּצְוֹת, הִרִי לֹא הִידִיעָה וְהַהִבְנָה

(21) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). תניא רפכ"ג. (22) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. זח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו בתחלתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. (23) ראה תניא פמ"א (נו, ב). (24) שו"ע או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"א. סידור אדה"ז סדר הנחת תפלין. תניא שם.

ביאור בדרך אפשר

1 **היא העֶקֶר, כי אם הפֶּעֱלָה** וההשפעה של המצווה בנפשו של האדם
 2 המקיים את המצווה בכוונה. ורִאִיָּה לָזֶה, שכונת המצווה היא לא עניין
 3 של ידיעה והבנה אלא בעיקר פעולה בנפש האדם ממה שכתוב בזהר²⁵
 4 שִׁמְמַעְשָׁה הַמִּצְוֹת נַעֲשִׂים לְבוֹשִׁים לְנִשְׁמָה בְּגֶן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן
 5 ובאמצעות 'לבושים' רוחניים
 6 אלו הנשמה זוכה לראות בזיו
 7 השכינה, ומפנות המצוות
 8 נַעֲשִׂים לְבוֹשִׁים נְעִלִים
 9 ומזוככים יותר והם 'לבושים'
 10 לְנִשְׁמָה בְּגֶן-עֵדֶן הָעֶלְיוֹן
 11 שבאמצעותם היא רואה דרגות
 12 נעלות יותר באלוקות, וְהִינּוּ,
 13 מזה מובן שגם מפנות
 14 המצוות נַעֲשִׂים לְבוֹשִׁים
 15 בלבד, כמו ממעשה המצוות,
 16 ואם נאמר שפנות המצוות
 17 הוא ענין הידיעה, ענין
 18 של הבנה והשגה אִם-כֵּן הָרִי
 19 זֶה גַם כֵּן עֲנִין הַמְּזוֹן כְּמוֹ
 20 הַתּוֹרָה ולא רק 'לבושים'.
 21 ובהכרח לומר שענין
 22 פנות המצוות הוא
 23 הפֶּעֱלָה וההשפעה של
 24 המצוות בנפשו, מה-
 25 שֶׁאֵין-כֵּן בַּתּוֹרָה הָעֶנִין
 26 הוא הידיעה וההשגה
 27 כמבואר לעיל. וכיון שענין
 28 ההשגה הוא באפן
 29 שמתאחד עם ההשגה
 30 כנ"ל, לכן נקראת בשם
 31 מְזוֹן כשם שהמזון הגשמי
 32 חודר בגוף האדם בפנימיותו
 33 והלבוש הוא דבר חיצוני בלבד. וכן הוא גם למעלה, שאורייתא
 34 וקודש־אֶבְרֵי-הוא כולא חד התורה והקדוש־ברוך־הוא הכול אחד,
 35 והמתאחד עם התורה (באמצעות הבנה והשגה בשכלו) מתאחד עם האור
 36 האינוסופי של הקדוש־ברוך־הוא. וְזֶהוּ עֲנִין המשמעות הפנימית של דברי
 37 הפסוק וְתוֹרָה אֹר, שהתורה מגלה את עצמותו של הקדוש־ברוך־הוא,
 38 כמבואר לעיל, כיוון שבתורה נמצא עצמותו יתברך, וְעֲנִינָה של
 39 התורה שלכן נקראת 'תורה אור' הוא לגלות את עצמותו יתברך²⁶,
 40 וְכֵמוֹ שֶׁאֵין-סוֹף מְאִיר בְּחֻמָּה כמבואר לעיל שאור אין סוף
 41 מאיר בספירת החכמה העליונה 'בקירוב מקום'.
 42 (ד) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה שֶׁבַּתּוֹרָה נִמְצָא ה'עֶצֶם' של הקדוש־ברוך־הוא,

ביאור בדרך אפשר

43 **הוא בכל המדרגות שבתורה בשוה** בתורה יש דרגות שונות
 44 והבדלים בין חלקי התורה השונים כמו ההבדל בין נגלה תורה לחלק הנסתר
 45 שבתורה, והעצם של האלוקות נמצא בכל הדרגות במידה שווה, וְהִינּוּ,
 46 שְׁכָל חֲלוּקֵי הַמִּדְרָגוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וההבדלים בין חלקי התורה השונים
 47 הם רק בגלויים דתורה
 48 כפי שהתורה יורה והתגלתה
 49 לעינינו, כי בעוד שהעצם
 50 מתייחס לדבר עצמו, היינו
 51 העומק והפנימיות שלו, המושג
 52 'גילויים' מתייחס להתפשטות
 53 ולהארה שלו שהם דבר חיצוני
 54 לעומת העצם (כמו, למשל,
 55 במקור אור גשמי בדוגמת
 56 השמש, גוף כדור השמש הוא
 57 עצם הדבר והאור המתפשט
 58 ומאיר ממנה מחוץ לשמש עצמה
 59 הוא ה"גילויים" של השמש)
 60 ולענינינו, הבדלי הדרגות בין
 61 חלקי התורה השונים הם רק
 62 ב"גילויים" של התורה אָכֵל
 63 העצם דתורה הוא בכל
 64 מקום ובכל דרגה ובכל חלק
 65 מחלקי התורה בשוה ללא
 66 הבדלים.
 67 וְזֶהוּ עֲנִין זה שהעצם של
 68 התורה נמצא בכל חלקי התורה
 69 בשווה הוא המשמעות הפנימית
 70 של האמור לעיל שֶׁהַתּוֹרָה
 71 נִקְרָאת אֶמֶת, דֵּאִין אֶמֶת
 72 אֵלָּא תוֹרָה, וְלִכְאוּרָה
 73 אֵינוּ מוֹכֵן, הָרִי עֲנִין
 74 הָאֶמֶת הוּא שֶׁאֵין בּוֹ
 75 שְׁנוּיִים והוא קיים תמיד באותה מידה של תוקף וחוק, כְּדֵאִיתָא כפי
 76 שמוכא בירושלמי²⁷ שֶׁבַּתּוֹרָה אֶמֶת יֵשׁ הַתַּחְלַת הָאוֹתוּת הַאֵת
 77 אֶלֶף שהיא הראשונה מבין אותיות ה"אלף" ב"ת", אֶמְצַע הָאוֹתוּת
 78 האות מ"ם שהיא באמצע אותיות ה"אלף" ב"ת", וְסוֹף הָאוֹתוּת האות
 79 תי"ו שהיא האות האחרונה מאותיות ה"אלף" ב"ת", זאת כדי לְהוֹרוֹת
 80 ולהשיענו שְׁעֲנִין הָאֶמֶת הוּא בְּשׁוֹה ונמצא באותה מידה בְּתוֹחֵלָה
 81 בְּאֶמְצַע וּבְסוֹף בְּלִי שְׁנוּיִים וללא הבדלים, וְלִכְאוּרָה הקביעה הזאת
 82 דורשת הסבר, כי הֵלָּא בַּתּוֹרָה יֵשׁ כְּמָה שְׁנוּיִים וְחֲלוּקֵי מִדְרָגוֹת,
 83 ולמעשה כן קיימים הבדלים בין חלקי התורה השונים שֶׁהָרִי אֵין-עֲרוּף
 84 אינו דומה עד כדי אי השוואה וללא כל יחס בין השניים גְּלִיָּא דַּתּוֹרָה

(25) ח"ב רכט, ב. שם רי, א"ב. הובא בתניא אגה"ק סכ"ט (קנ, סע"א ואילך). (26) ראה גם מכתב כ"א סיון שנה זו (אג"ק ח"ז ע' קעד). (27) סנהדרין פ"א ה"א.

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חלק הנגלה שבתורה לְסִתִּים דְּאוֹרִיתָא חלק הנסתר והנעלם ('סתום'),
2 וְכָל זֶה גַם הנגלה וגם הפנימיות אֵינוֹ בְּעֶרְףְּ הוּא ללא כל יחס ודמיון
3 לְגַבִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שהיא דרגה נעלית מאד בתורה, כְּמֵאֲמַר
4 רַבּוּתֵינוּ ז"ל²⁸ שֶׁהַתּוֹרָה שְׁאֵדָם לָמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא הֶבֶל
5 לְגַבִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ,

6 הרי שמדובר בפער וריחוק עצום
7 וְכָל זֶה כל הדרגות האמורות
8 בלימוד התורה אֵינוֹ בְּעֶרְףְּ
9 הוּא ללא יחס והשוואה לְגַבִּי
10 בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה
11 שהיא בדרגה גבוהה לאין שיעור
12 מדרגת התורה לאחר שירדה
13 למטה כְּפִי שְׁדוּד הִיָּה
14 מְחַבֵּר תּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה
15 בְּקוּדֶשׁא-בְּרִיךְ-הוּא²⁹,
16 כמובא בקבלה וחסידות שדוד
17 המלך היה ממשיך ומגלה את
18 האור האין סוף האלוכי בבחינת
19 החכמה וכך גורם חיבור ואחדות
20 בין הדרגות העליונות שבתורה
21 לדרגות הנמוכות שבתורה
22 וְכִיּוֹן שִׁישׁ בַּתּוֹרָה כְּמָה
23 חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, אֵיךְ
24 אֶפְשָׁר לומר שֶׁהַתּוֹרָה
25 הִיא אֶמֶת והרי האמת היא

26 בכל מצב ובכל דרגה (בין בראש, בין באמצע ובין בסוף) באותה מידה?
27 אֵךְ הֶעֱנִין הוּא, שְׁכָל חֲלוּקֵי הַמִּדְּרָגוֹת וההבדלים בין חלקי התורה
28 השונים ובין הדרגות השונות כמו נגלה, נסתר, תורתו של משיח וכו' הֵם רַק
29 בְּאוֹר הֵינּוּ ה"גלוי" וההתפשטות, כמבואר לעיל, אֲכָל לֹא ב'עֲצָם'
30 שבו אכן אין הבדלי דרגות.

31 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, שְׁבֹאֹר יֵשׁ כְּמָה שְׁנוּיִים הבדלים במידת ובאופן
32 ההתגלות שלו וְחֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת דרגות שונות בעניינו ובמעלתו, והולך
33 ומפרט דרגות שונות והבדלים משמעותיים באופן ההתגלות וההארה של האור
34 שברך כלל מתחלק לשני סוגים – אור "פנימי" ואור "מקיף". כלומר, אור
35 שמותאם לעולמות ולנבראים שבהם הוא מאיר וההארה שלו היא לפי
36 ה"כלים" שבהם ובאמצעותם הוא מאיר ומתלבש בהם ופועל בהם באופן
37 פנימי ואור שגם הוא מאיר בעולמות ובנבראים, אבל ההארה לא מותאמת לפי
38 ה"כלים" של כל אחד מהעולמות והנבראים אלא מאירה עליהם באופן כללי
39 וכיון שאיננה מתלבשת בהם בפנימיות, האור "מקיף" עליהם מלמעלה ולהלן
40 הולך ומפרט שבאור יש דרגות שונות לא רק באור הפנימי שכמובן בא
41 ומתגלה באופנים רבים ושונים, אלא אפילו באור ה"מקיף" שברך כלל מאיר
42 על העולמות והנבראים בשווה, כדלהלן.

43 דְּהֵנָּה, אֹר פְּנִימִי, המאיר בצורה פנימית ומותאמת לכל עולם ולכל נברא

עֶרְוֶף גְּלִיָּא דְּתוֹרָה לְסִתִּים דְּאוֹרִיתָא, וְכָל זֶה אֵינוֹ בְּעֶרְףְּ
לְגַבִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל²⁸ שֶׁהַתּוֹרָה
שְׁאֵדָם לָמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא הֶבֶל לְגַבִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל
מְשִׁיחַ, וְכָל זֶה אֵינוֹ בְּעֶרְףְּ לְגַבִּי בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה
כְּפִי שְׁדוּד הִיָּה מְחַבֵּר תּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה בְּקוּדֶשׁא-בְּרִיךְ-
הוּא²⁹, וְכִיּוֹן שִׁישׁ בַּתּוֹרָה כְּמָה חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, אֵיךְ
אֶפְשָׁר לומר שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אֶמֶת. אֵךְ הֶעֱנִין הוּא, שְׁכָל
חֲלוּקֵי הַמִּדְּרָגוֹת הֵם רַק בְּאוֹר, אֲכָל לֹא ב'עֲצָם'.

וְהֶעֱנִין בְּזֶה, שְׁבֹאֹר יֵשׁ כְּמָה שְׁנוּיִים וְחֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת.
דְּהֵנָּה, אֹר פְּנִימִי, לְהִיּוֹתוֹ מְתַלַּבֵּשׁ בְּכָלִים, הִרִי
יֵשׁ בּוֹ שְׁנוּיִים, וְלֹא רַק שְׁנוּיִים מְצַד הַכָּלִים, אֲלֵא גַם
הָאוֹר עֲצָמוֹ יֵשׁ בּוֹ חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, וְהֵינּוּ לְפִי שְׁשָׁרֵשׁ
ה'אוֹר פְּנִימִי' הוּא מְאוֹר הָקוֹ, וּבְאוֹר הָקוֹ יֵשׁ הַתְּחַלְקוּת,
הֵן הַתְּחַלְקוּת שְׁמִצָּד הַעוֹלָמוֹת, כִּידוּעַ שְׁלֹמֶעֱלָה
מְאֻצִּילוֹת מְאִיר עֲצָם הָקוֹ, וּבְאֻצִּילוֹת מְאִיר הָאֶרֶץ הָקוֹ,
וּבְעוֹלָם הַבְּרִיאָה הָאֶרֶץ דְּהָאֶרֶץ כּו', וְגַם לְמַעְלָה
מְאֻצִּילוֹת גּוֹפָא אֵינוֹ דּוּמָה כְּמוֹ שֶׁהוּא מְאִיר ב'אֲדָם

הַעוֹלָמוֹת בהם אור הקו מאיר שיש הבדלים גדולים בצורת ההארה ובמידת
האור בין העולמות השונים, כִּידוּעַ שְׁלֹמֶעֱלָה מְאֻצִּילוֹת הדרגה
הראשונה העליונה שנקראת "עולם" והיא ראשית התגלות האור האלוכי
בעשר הספירות העליונות עם אורות וכלים מוגדרים ונבדלים זה מזה, ועולם
האצילות הוא העולם הראשון מבין ארבעת העולמות "אצילות, בריאה, יצירה,
עשיה" וברגות האלוקות העליונות שלמעלה מעולם האצילות מְאִיר עֲצָם
הָקוֹ העומק והפנימיות של אור הקו, וּבְאֻצִּילוֹת מְאִיר הָאֶרֶץ הָקוֹ
בלבד וההארה היא דרגה הרבה יותר נמוכה מאשר העצם עצמו, וּבְעוֹלָם
הַבְּרִיאָה העולם הבא לאחר עולם האצילות שבו האור יותר מצומצם
והאורות והכלים נחשבים מציאות מוגדרת עוד יותר מאירה רק הָאֶרֶץ
דְּהָאֶרֶץ כּו' היינו שגם ההארה עצמה לא מאירה ויש רק המשכה והתגלות
של הארה מתוך ההארה, וְגַם לגבי האמור לעיל לגבי הארת עצם הקו
לְמַעְלָה מְאֻצִּילוֹת גּוֹפָא עצמו, יש הבדלים לגבי אופן ומידת ההתגלות
של האור כי גם למעלה מאצילות יש דרגות שונות אֵינוֹ דּוּמָה כְּמוֹ
שֶׁהוּא האור האלוכי מְאִיר ב'אֲדָם קְדָמוֹן' בחינת המחשבה העליונה
בה עלה ברצונו ובמחשבתו של הקדוש-ברוך-הוא לברוא את העולם התעוררה
תחילה כמחשבה אחת כללית הכוללת את כל העולמות ואת כל הנבראים
במחשבה אחת ובסקירה אחת (כאדם הרוצה לבנות בית ובתחילת התעוררות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הרצון כל הפרטים כלולים במחשבה אחת כללית) וכיון שבמחשבה זו נכללות
2 כל הדרגות, מלמעלה מעלה עד למטה מטה, בחינה זו נקראת "אדם קדמון"
3 בגלל הדמיון לאדם שמורכב מדרגות רבות עליונות ותחתונות ובגלל שהוא
4 קשור לאיך-סוף עצמו הקודם לכל הנבראים ובעולם ה'עקודים' כאמור
5 החל מעולם האצילות קיימות
6 עשר ספירות עליונות מוגדרות
7 אבל עצם המושג קיים בדרגות
8 עליונות יותר, אם כי לא בצורה
9 כה מוגדרת, ובחינה מסוימת
10 נקראת בשם "עקודים" על שם
11 העובדה שבה הספירות לא
12 מחולקות בצורה ברורה ומוגדרת
13 אלא כולם "עקודים" וקשורים
14 ומכונסים בתוך כלי אחד ובכל
15 פְּרִיטֵי הַמְּדַרְגּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה
16 מְאֻצִּילוֹת שֶׁבְּכָל אחת מהן
17 האור מאיר באופן שונה, המיוחד
18 לאותה דרגה בפרט, ונוסף
19 לזה, הנה גם הקו עצמו
20 יש בו כמה חלוקי
21 מְדַרְגּוֹת והבדלים לגבי אופן
22 ההארה שלו בכל דרגה ודרגה,
23 כִּידוּעַ³⁰ שְׂרָאשִׁית הַקו
24 בדרגה העליונה שבו שהחלה
25 להאיר כאור מועט, הוא אמנם
26 אור שלאחר הצמצום אך בכל
27 זאת הוא דבוק בְּאֹר־אֵין
28 סוף הבליגבול ויש לו תכונות
29 דומות, וְכָל מַה שְׁנִמְשָׁךְ ויורד מדרגה לדרגה הוא מְתַמַּעַט ואורו
30 פוחת והולך. וְנִמְצָא, שִׁישׁ מַעֲלָה וּמִטָּה דרגות עליונות ודרגות
31 תחתונות בְּקו עֲצָמוֹ, וְהִינּוּ, שְׁזָה שְׁכָל עֲנִין הַקו הוא לַעֲשׂוֹת
32 מַעֲלָה וּמִטָּה כל עניינו ומטרתו של אור הקו, שנוצר לאחר הקדוש-ברוך
33 הוא צמצם את האור האינסופי הבלתי מוגבל והאיר אור מצומצם הוא לְפִי
34 שְׁגָם הַקו עֲצָמוֹ יש בו מַעֲלָה וּמִטָּה וכיוון שבו עצמו יש דרגות
35 עליונות ודרגות תחתונות, לכן הוא האמצעי לבריאת העולמות בצורה כזו שיש
36 עולמות עליונים בהם מאירות דרגות עליונות ("מעלה") באור הקו ועולמות
37 תחתונים בהם מאירות דרגות תחתונות ("מטה") באור הקו.
38 וְגַם 'אֹר מְקִיף' שאינו מתלבש בכלים ואינו מאיר בצורה פנימית יש
39 בו הַתְּחַלְקוֹת והבדלי דרגות, כְּדֹאִיתָא בְּעֵץ חַיִּים³¹ שְׁכָכַל
40 עֲגוֹל מבואר בחסידות שסדר הדרגות של סדר השתלשלות האור האלוקי
41 מלמעלה למטה מופיע גם באופן של 'עיגולים', בצורה כזו שהדרגה העליונה
42 כמו מקיפה וסובבת בעיגול את הדרגה שתחתיה, (חאת בשונה מסדר
43 השתלשלות באופן של 'יושר' שבו הדרגות השונות לא באות 'זו תחת זו',

44 אלא כלולות זו מזו) ולמרות שמצמצם טבעו וצורתו אין בעיגול מעלה ומטה
45 ואין בו התחלה וסוף, בכל זאת יש הִפְרָשׁ הַבְּדֵל בֵּין חֲצֵי עֲגוֹל
46 הָעֲלִיּוֹן וּבֵין חֲצֵי עֲגוֹל הַתַּחְתּוֹן, וְאִם-כֵּן הָרִי גַם בְּעֲגוּלִים
47 למרות שהעיגול בכללותו מורה על 'מקיף' והעדר הבדלים יש הַתְּחַלְקוֹת
48 מסוימת. וְעַם הַיּוֹת שְׂאִין
49 דוּמָה הַהִתְחַלְקוֹת
50 שְׁבִמְקִיף הַהִתְחַלְקוֹת
51 שְׁבִפְנִימִי, וההתחלקות באור
52 הפנימי היא הרבה יותר בולטת
53 ובעלת הגדרות ברורות דְּבֹאֹר
54 פְּנִימִי הַהִתְחַלְקוֹת היא
55 לא רק מִצַּד הַמְּקַבְּלִים
56 הקולטים את האור שכל אחד
57 מהם מקבל את האור לפי יכולת
58 הקליטה והקיבול שלו, אֲלָא
59 גַם בְּאֹר עֲצָמוֹ כי אור
60 שנוצר להתלבש ב"מקבלים"
61 ולחדור בהם בצורה פנימית
62 מותאם לפי ערכם,
63 וְהַהִתְחַלְקוֹת אֵינָה רַק
64 בְּעֲנִין רַבּוּי וּמַעוֹט הָאֹר,
65 ההבדל בין הדרגות השונות
66 איננו רק כמותי שבדרגות
67 עליונות מאיר אור רב ובדרגות
68 תחתונות מאיר אור מועט כִּי
69 אִם שְׁזָהוּ מַהוּת אֶחָד
70 לְגַמְרִי וההבדלים הם באיכות
71 של הדרגות השונות עד כדי כך
72 שיש בין הדרגות פערים שבקבוצתיהם מדובר במהות שונה לחלוטין,
73 וְעַל-דֶּרֶךְ הַהִפְרָשׁ בֵּין שלושת הקבוצות השונות של עשר הספירות
74 העליונות חֲכָמָה-בִּינָה-דִּיעָה שהם המוחין העליונים, חֲסֵד-גְּבוּרָה-
75 תִּפְאַרֶת שהן המידות העליונות, וְנִצְחָה-הוֹד-יְסוֹד שהם כוחות המעשה,
76 שֶׁהַהִפְרָשׁ וההבדל בין שלושת הקבוצות הללו אֵינָה רַק בְּרַבּוּי וּמַעוֹט
77 הָאֹר שאור המוחין רב יותר מאור המידות, אֲלָא שבנוסף להבדלים
78 הכמותיים יש הבדלים באיכות שְׁזָהוּ מַהוּת אֶחָד אֶחָד לְגַמְרִי ויש
79 הבדל מהותי בין כל אחת מהקבוצות לשאר הקבוצות, מַה-שְׂאִין-כֵּן
80 הָאֹר מְקִיף, הָרִי למרות האמור שגם בו קיימת התחלקות מסוימת בין
81 "עליון" ל"תחתון" בכל זאת בו בְּעֲצָמוֹ אֵין הַתְּחַלְקוֹת, והוא מצידו
82 מאיר בכל מקום בשווה וְכָל הַהִפְרָשׁ הוא רַק מִצַּד הַמְּקַבְּלִים,
83 אִם הָאֹר מֵאִיר אֲצֻלָּם בְּרַבּוּי אוּ בְּמַעוֹט, ונמצא שמושג
84 ה"התחלקות" באור המקיף שונה לחלוטין ממושג ה"התחלקות" כפי שהוא
85 באור הפנימי. אבל מְכַל-מְקוֹם, הָרִי זֶה גּוֹפָא עצמו שְׂמֵאִיר האור
86 המקיף בְּרַבּוּי יוֹתֵר אוּ בְּמַעוֹט יוֹתֵר ויש בו הבדלי כמות באיזו מידה

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא מאיר הוא ענין של התחלקות באור ומוכיח על הבדלים באופן
2 ההארה שלו, והיגיו, דכיון שכל ענין האור הוא להאיר כל עניינו
3 ומטרתו של האור הוא כדי להאיר, כך שהמאור, מקור האור, יבוא לידי גילוי
4 ויקבל ביטוי, לכן הנה זה גופא עצמו שמאיר ברבוי יותר או
5 במעוט יותר ויש הבדלים

6 באופן ובכמות ההארה שלו
7 הוא ענין של התחלקות
8 באור עצמו כי מאחר שענין
9 ההארה והגילוי הוא דבר עיקרי
10 ומרכזי באור, ולא פרט טפל
11 וצדדי, הרי הבדלי דרגות באופן
12 ההארה הם, בעצם, הבדלי דרגות
13 ו"התחלקות" באור עצמו.

14 וכל זה הוא מצד שני, למרות
15 שמדובר על האור עצמו הדברים
16 אמורים רק באור, מה
17 שאין-פן בעצם, מאחר
18 שהוא למעלה מענין
19 ההעלם וגילוי שהרי "עצם
20 בלתי מתגלה", כיוון שכל גילוי
21 והתפשטות מחוץ לעצם אין זה
22 העצם עצמו אלא הארה מהעצם
23 ואילו העצם הוא למעלה
24 מהעלם וגילוי, ולכן אין בו
25 הפרש כלל מצידו אין שום
26 הבדל אם הוא נמצא
27 בהעלם או שנמצא
28 בגילוי, והוא אותו
29 העצם, בכל מצב, בין כאשר
30 הוא בהעלם ובין כאשר אורו
31 מאיר ומתגלה, להיותו בעצם

32 מהותו למעלה מענין העלם וגילוי וההעלם או הגילוי לא משפיעים
33 עליו כלל.

34 ויובן זה על-דרך-משל מענין הרצון בנפש האדם, דהנה
35 נתבאר לעיל שהרצון הוא הטית העצם נטייה של עצם הנפש,
36 והרי אנו רואים שהתקף שברצון הוא בכל הענינים בשונה
37 כאשר האדם רוצה מאד בדבר מסוים או הרצון חזק ותקיף ללא כל הבדל
38 במה הוא רוצה, ותוקף הרצון הוא באותה מידה ממש הן בפאשר רוצה
39 ענינים נעלים שנוגעים אליו שבהם מובן שהרצון הוא חזק ותקיף,
40 והן בפאשר האדם רוצה ענינים של זולת של קשורים בו עצמו
41 ולכאורה לא היה אמור להיות לו בהם רצון חזק ותקיף, למעשה כאשר יש
42 רצון (כיוון שזו נטייה של הנפש עצמה), הרי זה בחזק ובתוקף לגבי כל דבר
43 וענין. והיגיו, ששהחלוק ברצון יכול להיות רק בענין מידת

יותר הוא ענין של התחלקות באור, והיגיו, דכיון שכל
ענין האור הוא להאיר, לכן הנה זה גופא שמאיר ברבוי
יותר או במעוט יותר הוא ענין של התחלקות באור
עצמו. וכל זה הוא באור, מה שאין-פן בעצם, מאחר
שהוא למעלה מענין ההעלם וגילוי, אין בו הפרש כלל
אם הוא נמצא בהעלם או שנמצא בגילוי, והוא אותו
העצם, להיותו למעלה מענין העלם וגילוי.

ויובן זה על-דרך-משל מענין הרצון בנפש האדם,
דהנה נתבאר לעיל שהרצון הוא הטית העצם,
והרי אנו רואים שהתקף שברצון הוא בכל הענינים
בשונה, הן בפאשר רוצה ענינים נעלים שנוגעים אליו, והן
כפאשר רוצה ענינים של זולת. והיגיו, ששהחלוק ברצון
יכול להיות רק בענין העלם וגילוי האור, אבל לא ברצון
ממש שהוא הטית העצם. וכמו כן הוא גם בענין
התפשטות הרצון שנמצא בכל האברים בשונה, ברגל
כמו בראש, וכידוע הראיה לזה³², שמיד פשירצה לנענע
ברגלו איז ינענע תכף בלי שום שהיות זמן, שמזה
מוכח שהרצון נמצא ברגל כמו בראש ממש. והרי אין
הפונה שהרצון הוא בגילוי ברגל, דנדאי הדבר שהרצון
אינו בגילוי ברגל, שהרי ברגל לא נרגש הרצון, וגילוי
הרצון הוא במח שבראש דוקא, דכיון שהמח והשכל
שבו הם פלים לרצון, היינו כפי ששיף ענין הפלים

בעצם יש הבדלים במידת ההתגלות, אבל הוא נמצא וקיים בכל הדרגות
בשווה, כפי שהולך ומבאר) דנדאי הדבר ובהכרח לומר שהרצון אינו
בגילוי ברגל, שהרי עובדה ברורה היא כי ברגל לא נרגש הרצון
והרגל היא לא 'כלי' ראוי להתגלות הרצון שהוא כוח נפשי, וגילוי הרצון
הוא במח שבראש דוקא, דכיון שהמח והשכל שבו הם
פלים ראויים ומתאימים לרצון, וכאן נחוצה הבהרה: הרצון שמאיר בראש
וברגל בהשוואה ונמצא בשניהם באותה מידה כיוון שהוא פועל בדוגמת אור
מ'מקף' שאינו מתלבש בפנימיות בתוך ה'כלים', כמבואר לעיל בהרחבה לגבי
מהות ההבדל בין אור פנימי לאור מקיף, ואם כן איך אפשר לומר שהרצון
נרגש במוח כי הוא כלי ראוי לכך ואינו נרגש ברגל כי היא איננה כלי ראוי
לכך, והרי הרצון נמצא בכל האברים בשווה? אלא הביאור: היינו כפי
ששיף ענין הפלים באור מקיף לאמיתו של דבר גם האור המקיף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מאיר באמצעות הכלים ולמרות שכמובן אין בו 'התלבשות' כמו באור הפנימי,
2 הרי לפחות במידה מסוימת המושג 'כלים' שייך גם באור המקיף, לכן
3 מתגלה בהם כמות ובשכל הרצון ואיננו מתגלה בצורה מורגשת ברגל
4 ונזהו גם ההסבר לכך ששלידי שנוי הטעם והשכל יכול
5 להיות שנוי גם ברצון

6 וייתכן שאדם ירצה דבר מסוים
7 ובעקבות הסברים חרשים
8 ישתכנע לרצות דברים אחרים
9 חזאת למרות שבסדר השתלשלות
10 הדרגות הרצון הוא למעלה
11 מהשכל כנ"ל¹⁰, דכיון
12 שהשכל הוא כלי לרצון,
13 לפחות במידה כזו כפי
14 ששיף ענין הכלי לאור
15 מקיף, לכן מתגלה
16 ומתלבש בו הרצון ומאחר
17 שהרצון נמצא בשכל באופן
18 שניתן לומר גם לגבי
19 'התלבשות', יש לשכל השפעה
20 על הרצון, מה שאין-כן
21 ברגל שאינו כלי לרצון
22 כלל ולכלל, גם לא כלי כפי
23 ששיף באור מקיף, לכן
24 אין הרצון מתגלה ברגל
25 ואינו ניכר ונרגש ברגל כלל.
26 ונמצא, שבענין ההעלם
27 והגלוי יש הפרש גדול
28 בין הראש והרגל עד כדי
29 כך שבראש הרצון נרגש (ואפילו
30 'מתלבש' עד כמה שהמושג
31 שייך לאור מקיף) אבל ברגל
32 אינו נרגש כלל. אף מכל-
33 מקום נמצא הרצון
34 בשניהם בשוה כי ההבדל
35 הוא רק במידת הגלוי אבל לא
36 בעצם הימצאו. וכמו ענין
37 הטיות נטיית העצם

38 שברצון, שמצד זה הוא התקף שברצון שמושל ושלטי על
39 כל הכחות כנ"ל כי הרצון קשור בעצם הנפש, הרי ענין זה הוא
40 בכל מקום בשוה ללא הבדל בין כוחות נעלים לכוחות נחותים. ואין
41 זה דומה לענין השכל, שההפרש ההבדל בין שכל עיוני נעלה
42 ומופשט לחכמת המעשה שהיא שכל ברמה הרבה יותר פשוטה ונחותה
43 הוא הבדל במהות השכל עצמו, שאינה דומה מהות אור
44 השכל העיוני למהות אור חכמת המעשה כו' כך שאור השכל
45 העיוני הנעלה הוא מהות שונה לחלוטין מאור השכל הנחות שמאיר בחכמת

46 המעשה, מה שאין-כן ברצון הנה כל ההפרש הוא רק בענין
47 ההעלם והגלוי שבראש הרצון גלוי וברגל הרצון נעלם, אבל בהטיית
48 העצם שבו בכך שהרצון הוא נטייה של עצם הנפש (ולא כוח פרטי),
49 הרי מאחר שהעצם הוא למעלה מענין ההעלם והגלוי
50 ומידת ההעלם או הגלוי היא

51 בכלל לא מדד לגבי הימצאותו
52 ופעולתו, לכן בעצם
53 עצמו אין הפרש כלל
54 בין העלם לגלוי, והוא
55 בכל מקום בשוה ונמצא
56 ופועל באותה מידה בין אם הוא
57 נרגש בגלוי ובין אם אינו נרגש
58 בגלוי.
59 ולפי המבואר כאן יובן גם
60 האמור לעיל ש'עצם' האלוקות
61 נמצא בתורה על כל חלקיה
62 ועל כל הדרגות שבה בשווה
63 ללא הבדל, כי התורה היא
64 אמת והאמת היא בכל מקום,
65 ואין זה סותר כלל לכך שאכן
66 יש בתורה חלקים שונים
67 ודרגות שונות, כפי שהולך
68 ומבאר.

69 וכן יובן הפנימיות של מה
70 שהתורה נקראת אמת,
71 דעם היות שיש כמה
72 חלוקי מדרגות בתורה
73 והתורה נחלקת לדרגות רבות
74 ושונות, הנה כל החלוקים
75 וההבדלים הם רק בענין
76 הגלויים, שבה רק
77 בגלויים אך לא בעצם יש
78 כמה חלוקים והבדלים
79 שונים. הן באור פנימי
80 והן באור מקיף,
81 כמבואר לעיל בהרחבה כיצד גם
82 באור 'מקיף' שבוך כלל

83 מאיר בכל מקום בשווה יש בעצם דרגות שונות, דכיון שענין האור
84 הוא לגלות, לכן הנה גם באשר בו בעצמו אין חלוקים
85 שהרי זה עניינו של האור המקיף שהוא מצידו מאיר בכל מקום בשווה,
86 וכל החלוק הוא רק אם מאיר ברבוי או במעוט, שהוא
87 הבדל בכמות ולא באיכות הרי גם ענין זה הוא חלוק באור אך
88 לא בעצם. אבל בעצם דתורה, אין הפרש כלל אם הוא
89 בהעלם או בגלוי, והוא בכל מקום בשוה, כמובן מהמשל
90 מכוח הרצון שבנפש שנתבאר לעיל בהרחבה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּקוּ הָאֱמָצְעִי, מְבוֹאָר בְּקַבְלָה
2 וַחֲסִידוֹת הַסִּפְּרִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מִתְחַלְּקוֹת (בְּאֻפֹּן כִּלְלִי) לְשִׁלוּשָׁה 'קוּיִם':
3 הַסִּפְּרִיּוֹת חֲכָמָה, חֶסֶד, נֶצַח ('חֲח"נ') בְּקוּ הַיָּמִין; הַסִּפְּרִיּוֹת בִּינָה, גְּבוּרָה, הוֹד בְּקוּ
4 הַשְּׂמָאל וְהַסִּפְּרִיּוֹת דַּעַת, תִּפְאָרֶת וְיִסוּד בְּקוּ הָאֱמָצְעִי שִׁישׁ לֹו כְּמָה מַעֲלֹת עַל שְׁנֵי
5 הַקוּיִם (וְלֹכֵן נִקְרָא "בְּרִיחַ

6 (הַתִּיכּוֹן") וְבוֹ נִמְצָאֵת בַּחֲנִית 1
7 הַדַּעַת וְגַם בַּחֲנִית הַתִּפְאָרֶת שֶׁהִיא 2
8 מִידַתוֹת שֶׁל יַעֲקֹב, מִידַת הָאֱמֶת. 3
9 וְיָדוּעַ מַעֲלַת קוּ הָאֱמָצְעִי 4
10 שֶׁשֶּׁרֶשׁ הַמִּשְׁכָּחוֹת בְּדִרְגּוֹת 5
11 הָעֲלִיּוֹנוֹת בְּאֻלּוֹקוֹת הוּא 6
12 לְמַעֲלָה מִב' הַקוּיִן, 7
13 בְּבַחֲנִיַת פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר 33 8
14 שֶׁהוּא אֹרֵךְ הָאֵין סוּף. וְהֵינּוּ, 9
15 שְׁעָם הֵיחַת שְׁגָם שְׁאָר 10
16 הַקוּיִם וְכֹל עֶשֶׂר הַסִּפְּרִיּוֹת 11
17 הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁרֶשֶׁם בְּפֶתֶר, 12
18 מִפְּלִי-מִקּוֹם, שֶׁרֶשֶׁם הוּא 13
19 בְּחִיצוֹנוֹת הַפֶּתֶר, אֲבָל קוּ 20
21 הָאֱמָצְעִי שֶׁרֶשֶׁם בְּפִנִּימִיּוֹת 21
22 הַפֶּתֶר, דִּהֵינּוּ ב'עֶצֶם' שֶׁל 22
23 הַכֹּחַ הָעֲלִיּוֹן. וּמִצַּד שִׁיכּוּתוֹ 23
24 ל'עֶצֶם', אֵין בּוֹ 24
25 הַתְּחַלְּקוֹת מִדְּרָגּוֹת כָּלָל, 25
26 וְהוּא בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן 26
27 הַמִּבְרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל 27
28 הַקֶּצֶה³⁴, וּמֵאִיר בְּשׁוּוֹה בְּכֹל 28
29 הַדְּרָגּוֹת מִהַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה בִּיחֹר 29
30 וְעַד הַדְּרָגָה הַנְּמוּכָה בִּיחֹר 30
31 וְהֵינּוּ, שֶׁה'עֶצֶם' שְׁנִמְצָא 31
32 בְּקוּ הָאֱמָצְעִי הוּא בְּכֹל 32
33 הַמִּדְּרָגּוֹת בְּשׁוּוֹה. וְכִמּוֹ 33
34 שְׁאֵנִי רֹאִים גַּם בְּצִיּוֹר 34
35 גּוֹף הָאָדָם, שֶׁהַתְּחַלְּקוֹת 35
36 דְּרָאשׁ גּוֹף וְרָגֶל כֹּךְ שֶׁהָרֶשֶׁת 36
37 הוּא לְמַעֲלָה וְהָרָגֶל הִיא לְמַטָּה 37
38 הִיא רַק בְּקוּ הַיָּמִין וְקוּ 38
39 הַשְּׂמָאל, שֶׁבָּהֶם נִרְאֶה 39
40 הַחֲלּוּקַת דְּרָאשׁ יָד וְרָגֶל 40
41 שֶׁהִיא הַיְּדִיּוֹת וְהָרָגֶלִים נִמְצָאוֹת

41 דּוּקָא בְּצִדֵי הָאָדָם, מִיָּמִין וּמִשְׂמָאל, מִהַ-שְּׂאִין-בֵּן בְּקוּ הָאֱמָצְעִי, הָרִי
42 חוּט הַשְּׂדֵרָה מִחֲבֵר וּמֵאֶחָד בַּחֲנִית פְּנִימִיּוֹת הַמוֹחִין שֶׁהִיא הַדְּרָגָה
43 הָעֲלִיּוֹנָה בִּיחֹר בְּאָדָם עִם סִיּוֹם הַגּוּף, שֶׁהִיא הַחֲלֹק הַנּוֹחַת שָׁבוּ וּמִלְמַעֲלָה
44 וְעַד לְמַטָּה הוּא כְּדַבֵּר אַחֵר מְחוּבָר וְזֶהוּ עֲנִין טַפָּה הַזֵּרְעִית שֶׁבָּהּ נִמְשָׁךְ

(ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּקוּ הָאֱמָצְעִי, וְיָדוּעַ
מַעֲלַת קוּ הָאֱמָצְעִי שֶׁשֶּׁרֶשׁ הַמִּשְׁכָּחוֹת הוּא
לְמַעֲלָה מִב' הַקוּיִן, בְּבַחֲנִיַת פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר³³. וְהֵינּוּ,
שְׁעָם הֵיחַת שְׁגָם שְׁאָר הַקוּיִם שֶׁרֶשֶׁם בְּפֶתֶר, מִפְּלִי-מִקּוֹם,
שֶׁרֶשֶׁם הוּא בְּחִיצוֹנוֹת הַפֶּתֶר, אֲבָל קוּ הָאֱמָצְעִי שֶׁרֶשֶׁם
בְּפִנִּימִיּוֹת הַפֶּתֶר, דִּהֵינּוּ ב'עֶצֶם'. וּמִצַּד שִׁיכּוּתוֹ ל'עֶצֶם',
אֵין בּוֹ הַתְּחַלְּקוֹת מִדְּרָגּוֹת כָּלָל, וְהוּא בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן
הַמִּבְרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה³⁴, וְהֵינּוּ, שֶׁה'עֶצֶם' שְׁנִמְצָא
בְּקוּ הָאֱמָצְעִי הוּא בְּכֹל הַמִּדְּרָגּוֹת בְּשׁוּוֹה. וְכִמּוֹ שְׁאֵנִי
רֹאִים גַּם בְּצִיּוֹר גּוֹף הָאָדָם, שֶׁהַתְּחַלְּקוֹת דְּרָאשׁ גּוֹף
וְרָגֶל הִיא רַק בְּקוּ הַיָּמִין וְקוּ הַשְּׂמָאל, שֶׁבָּהֶם נִרְאֶה
הַחֲלּוּקַת דְּרָאשׁ יָד וְרָגֶל, מִהַ-שְּׂאִין-בֵּן בְּקוּ הָאֱמָצְעִי, הָרִי
חוּט הַשְּׂדֵרָה מִחֲבֵר וּמֵאֶחָד בַּחֲנִית פְּנִימִיּוֹת הַמוֹחִין עִם
סִיּוֹם הַגּוּף, וְזֶהוּ עֲנִין טַפָּה הַזֵּרְעִית שֶׁבָּהּ נִמְשָׁךְ פְּנִימִיּוֹת
הַמוֹחִין, וְכִמּוֹ שְׁאֵנִי רֹאִים גַּם בְּצִיּוֹר גּוֹף הָאָדָם, שֶׁהַתְּחַלְּקוֹת
דְּרָאשׁ גּוֹף וְרָגֶל כֹּךְ שֶׁהָרֶשֶׁת הוּא לְמַעֲלָה וְהָרָגֶל הִיא לְמַטָּה
הִיא רַק בְּקוּ הַיָּמִין וְקוּ הַשְּׂמָאל, שֶׁבָּהֶם נִרְאֶה הַחֲלּוּקַת דְּרָאשׁ יָד וְרָגֶל
שֶׁהִיא הַיְּדִיּוֹת וְהָרָגֶלִים נִמְצָאוֹת

כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וְהָיָה תּוֹרָה עֲנִינָה דַעַת, וְהוּא עֲנִין יְדִיעַת הַתּוֹרָה מִצַּד
 2 עֲצָמָה הִירֵיעָה כְּשֶׁלֶעֶצְמָה לֹא מִטְרָה נּוֹסֶפֶת, הִיִּינוּ, לֹא רַק בְּשִׁבְלִי
 3 לִידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן הִיִּינוּ לִימּוֹד בְּמִטְרָה לְדַעַת אֶת הַהִלְכָה
 4 לַמַּעֲשֶׂה, אֲלֵא אֲמִתִּית עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא יְדִיעַת הַתּוֹרָה מִצַּד
 5 עֲצָמָה הִירֵיעָה כְּשֶׁלֶעֶצְמָה,
 6 שְׁלֹכֵן בְּגִלל שֶׁהִלְמּוֹד לֹא נּוֹעַד
 7 רַק כְּדִי לְדַעַת אֶת הַהִלְכָה
 8 לַמַּעֲשֶׂה לּוֹמַד הָאָדָם גַּם
 9 עֲנִינִים שֶׁהֵם הִלְכָתָא
 10 לְמִשְׁיחָא הִלְכָה לִימּוֹת
 11 הַמִּשְׁחָא וְאִינֵם נוֹהֲגִים בְּזִמְן
 12 הַזֶּה כִּךְ שְׁלִימּוֹרֵם לֹא מִבִּיא
 13 תּוֹעֵלֶת מַעֲשִׂית וְהוּא נּוֹעַד לִשְׁם
 14 יְדִיעַת הַתּוֹרָה, וּכְלָלוֹת עֲנִין
 15 יְדִיעַת הַתּוֹרָה יֵשׁ בּוֹ
 16 מַעֲלָה גְדוֹלָה מְאֹד,
 17 שְׂיֹדַע וּמִשְׁגִּי אֲמִתִּית
 18 חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַעֹבֵדָה
 19 שֶׁהָאָדָם מִבִּין וּמִשְׁגִּי יוֹדַע אֶת
 20 חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 21 הִיא כְּשֶׁלֶעֶצְמָה "מַעֲלָה גְדוֹלָה
 22 מְאֹד" וּבִפְרָט בְּטַעֲמֵי
 23 הַמִּצְוֹת וּבְעֲנִינֵם
 24 הַנוֹגְעִים לְדִינָא לְהִלְכָה,
 25 כֹּאשֶׁר הָאָדָם לּוֹמַד לִידַע
 26 אֲמִתִּית הַדִּין וְהַהֲלָכָה,
 27 וּמִתְאֲמֵן לְבַר אֶת פֶּסֶק הַהִלְכָה
 28 הָאֲמִתִּית יֵשׁ בִּכֵּךְ מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת כִּי
 29 בְּמִקְרָה זֶה הָרִי (בְּנוֹסֶף לִכֵּךְ
 30 שֶׁהָאָדָם יוֹדַע וּמִבִּין אֶת חֲכָמָתוֹ
 31 שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, דְּבַר
 32 נֶעֱלָה בִּיחֻד כְּשֶׁלֶעֶצְמוֹ, יֵשׁ
 33 מַעֲלָה מִיחֻדֵּת לִלְמּוֹד שְׁמִתְמַקֵּד
 34 בְּמִסְקִנָּה הַהִלְכָה לַמַּעֲשֶׂה
 35 שֶׁהִיא נְקוּדַת רְצוֹן
 36 הָעֲלִיּוֹן שְׁבַמְצוֹת, בְּכָל
 37 פְּרִטִּיָּהֶם, בְּנוֹגַע לַמַּעֲשֶׂה דּוּקָא.
 38 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ בְּזֶה בְּלִימּוֹד הַהִלְכָה עֲצָמוֹ ג' אֹפְנִים שׁוּנִים. הָא'
 39 הוּא יְדִיעַת אֲמִתִּית חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי-זֶה שְׁמִתְעַמֵּק
 40 בְּשִׁקְלָא-וִטְרִיָּא כו' וּמִתְאֲמֵן לְהִסִּיק מִתּוֹךְ הַדִּין אֶת פֶּסֶק הַהִלְכָה בְּפוֹעַל.
 41 הַב', שְׂבָא אֵל יְדִיעָה וְהִבְנָה שֶׁל אֲמִתִּית נְקוּדַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 42 שְׂבָכֵל מִצְוָה כְּפִי שֶׁהוּא מִתְבַּטֵּא בְּפֶסֶק הַהִלְכָה לַמַּעֲשֶׂה. וְהִג', עֲנִין
 43 הַמַּעֲשֶׂה לְקִים בְּפוֹעַל אֶת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהוּא כו'

(ו) וְהָיָה תּוֹרָה עֲנִינָה דַעַת, וְהוּא עֲנִין יְדִיעַת הַתּוֹרָה
 מִצַּד עֲצָמָה, הִיִּינוּ, לֹא רַק בְּשִׁבְלִי לִידַע אֶת
 הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, אֲלֵא אֲמִתִּית עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא
 יְדִיעַת הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמָה, שְׁלֹכֵן לּוֹמַד גַּם עֲנִינִים שֶׁהֵם
 הִלְכָתָא לְמִשְׁיחָא וְאִינֵם נוֹהֲגִים בְּזִמְן הַזֶּה. וּכְלָלוֹת עֲנִין
 יְדִיעַת הַתּוֹרָה יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה גְדוֹלָה מְאֹד, שְׂיֹדַע וּמִשְׁגִּי
 אֲמִתִּית חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבִפְרָט בְּטַעֲמֵי הַמִּצְוֹת וּבְעֲנִינֵם
 הַנוֹגְעִים לְדִינָא, לִידַע אֲמִתִּית הַדִּין וְהַהֲלָכָה, שֶׁהִיא
 נְקוּדַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׁבַמְצוֹת, בְּכָל פְּרִטִּיָּהֶם, בְּנוֹגַע
 לַמַּעֲשֶׂה דּוּקָא. וּבִפְרָטִיּוֹת יֵשׁ בְּזֶה ג' אֹפְנִים. הָא' הוּא
 יְדִיעַת אֲמִתִּית חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי-זֶה שְׁמִתְעַמֵּק
 בְּשִׁקְלָא-וִטְרִיָּא כו'. הַב', שְׂבָא אֵל אֲמִתִּית נְקוּדַת רְצוֹן
 הָעֲלִיּוֹן שְׂבָכֵל מִצְוָה. וְהִג', עֲנִין הַמַּעֲשֶׂה לְקִים רְצוֹן
 הָעֲלִיּוֹן הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהוּא כו'. וּבְמִקְוֹם אַחֵר³⁷ מְבָאֵר
 מַעֲלַת עֵסֶק הַתּוֹרָה בְּקִבְלַת עַל מַלְכוּת שְׁמִים, שְׁמִדִּיק
 מְאֹד בְּכָל דְּבַר מִפְּנֵי הִרְאָה אוֹלִי לֹא יָבֹא אֵל אֲמִתָּתוֹ
 לְכֹון לְרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, וְלִכֵּן נּוֹתֵן כָּל נִפְשׁוֹ לַעֲנִין וּלְדִיק
 בִּיחֻד לְבֹא עַל אֲמִתִּית הָעֲנִין לְכֹון לְאֲמִתִּיתָהּ שְׁל
 תּוֹרָה. וְכָל זֶה הוּא בְּעֲנִין יְדִיעַת הַתּוֹרָה. אֲמֵנִם, יִשְׁנוּ גַם
 עֲנִין שְׁל אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, אֵף שְׁלֹא יְדַע מֵאִי
 קָאֵמֵר. וְאֵף שִׁישְׁנֵם כְּמָה וְכְמָה חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, מְכָל-
 מְקוֹם, הִנֵּה הָעֵצִם שְׁבַתּוֹרָה הוּא בְּכָלִם בְּשׁוּה, דְּבָכֵל
 אִפֵּן שְׁל לְמוֹד הַתּוֹרָה לּוֹקְחִים אֶת עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
 וְאַדְרָבָה, יֵשׁ מַעֲלָה בְּאֲמִירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל הַשְׁגַּת
 הַתּוֹרָה, כִּי, בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה, הִנֵּה גַם כְּאֲשֶׁר הִלְמּוֹד הוּא
 בְּאִפֵּן שְׁמִצָּד הִרְאָה כו' הוּא מִיִּגַּע אֶת עֲצָמוֹ בְּקִבְלַת
 עַל בְּכָטוֹל עֲצוֹם בְּשִׁבְלִי לִידַע פְּרִטִּי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, הִנֵּה

בלבד שגם באמירת האותיות בלבד האדם 'לוקח' את עצמותו של הקדוש-
 ברוך-הוא ומתחבר עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אלא יתירה מזו יש מעלה
 באמירת אותיות התורה על השגת התורה, כי, בהשגת
 התורה, הנה גם כאשר הלמוד הוא בדרגה נעלית ביותר באופן
 שמצד היראה כו' הוא מיגע את עצמו בקבלת על בכטול
 עצום של מציאותו האישית לגבי הרצון העליון של הקדוש-ברוך-הוא
 בשביל לידע פרטי רצון העליון, הנה בכל-אופן הרי זו

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השגה שלו של האדם הלומד. ולכן השגת התורה היא באפן
2 שכל חכם וחסד אומר הענין בסגנון אחר, וכמו הרי"ף
3 הרא"ש והר"ן (הרמב"ם³⁸) שכל אחד מהם אמר בסגנון
4 שלו וגם במקומות שבהם אין מחלוקת ביניהם והם מסכימים לפסק ההלכה
5 למעשה, הדברים באים בסגנונות
6 שונים, כי עם כל המעלה של
7 ההתאחדות וההתחברות עם
8 הקדוש-ברוך-הוא על ידי
9 הלימוד, למעשה כל חכם מבין
10 ומתבטא בסגנון המיוחד לו.
11 מה-שאין-כן באמירת
12 אותיות התורה, ללא הבנה
13 והשגה של האדם, הרי
14 האותיות הם
15 הקב"ה, וכמו שכתוב³⁹
16 וידבר אליהם את כל
17 הדברים האלה לאמר,
18 לאמר דייקא, שפרשו
19 נאכזאבן (לחזור ולומר
20 אחריו), היינו שהיהודי הלומד
21 תורה נחשב כמי שחזר
22 ואומר (ער זאגט איבער
23 הוא חוזר ואומר) את
24 האותיות שאומר
25 הקב"ה, וכמו שכתוב⁴⁰
26 תען לשוני אמרתך,
27 כעונה אחרי הקורא⁴¹
28 וחזר אחריו, והינינו, ענין זה
29 שהלומד תורה נחשב כחוזר
30 ואומר את דברי התורה אחרי
31 הקדוש-ברוך-הוא לא רק
32 באפן דכל הקורא
33 ושונה, הקב"ה קורא
34 ושונה כנגדו⁴², שגם זה
35 ענין נעלה ומלמד על כך שבעת לימוד התורה נוצר קשר וחיבור בין הקב"ה
36 והאדם הלומד אבל יש בכך גם חסרון מסוים דאף שהקב"ה קורא
37 ושונה וחוזר, כביכול, על דברי התורה שהאדם אומר, מפל-מקום הרי
38 זה כנגדו, ובאופן הזה האדם מכנה "כנגדו" של הקדוש-ברוך-הוא
39 היינו, שישנה המציאות דכנגדו והאדם נחשב מציאות ואינו בטל
40 לחלוטין לקדוש-ברוך-הוא. אלא ענין "תען לשוני אמרתך" שהלומד תורה
41 הוא כעונה אחר הקדוש-ברוך-הוא הוא באפן נעלה יותר, שהוא רק

בכל-אפן הרי זו השגה שלו. ולכן השגת התורה היא
באפן שכל חכם וחסד אומר הענין בסגנון אחר, וכמו
הרי"ף הרא"ש והר"ן (הרמב"ם³⁸) שכל אחד מהם אמר
בסגנון שלו. מה-שאין-כן באמירת אותיות התורה, הרי
האותיות הם של הקב"ה, וכמו שכתוב³⁹ וידבר אליהם
את כל הדברים האלה לאמר, לאמר דייקא, שפרשו
נאכזאבן, שחזר ואומר (ער זאגט איבער) את האותיות
שאומר הקב"ה, וכמו שכתוב⁴⁰ תען לשוני אמרתך,
כעונה אחרי הקורא⁴¹, והינו, לא רק באפן דכל הקורא
ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁴², דאף שהקב"ה
קורא ושונה, מפל-מקום הרי זה כנגדו, היינו, שישנה
המציאות דכנגדו, אלא באפן נעלה יותר, שהוא רק
כעונה אחרי הקורא, ובקריאה זו הוא ממשיך גלוי
עצמות אין-סוף ברוך-הוא.

ז) ועל-פי-זה יוכן גם במאמר הזהר⁴³ תלת קשרין
מתקשרין דא בדא, ישראל באורייתא,
ואורייתא בקודש-א-ברוך-הוא כו' סתים וגליא, דלכאורה
הפונה היא כמו על-דרך-משל בקשירת ג' תבליים,
שקושרים ראש החבל התחתון (חלק העליון שבפתחון)
בסוף האמצעי, וראש האמצעי בסוף העליון, וכמו כן
הוא בישראל אורייתא וקודש-א-ברוך-הוא, שישנו חלק
העליון שבישרא שיהא בחינת עצם הנשמה (פידוע
שיש הארת הנשמה המלבשת בגוף, ויש עצם הנשמה
שנקראת בשם מזל), הנה עצם הנשמה מתקשרת בחלק
התחתון שבפתורה (סוף האמצעי), שזהו בחינת אותיות

כעונה אחרי הקורא ואין לו מציאות משל עצמו, ובקריאה זו של
"עונה אחר הקורא" הוא האדם הלומד ממשיך ומוריד מלמעלה למטה
גלוי עצמות אין-סוף ברוך-הוא.
ז) ועל-פי-זה יוכן גם במאמר הזהר⁴³ תלת קשרין
מתקשרין דא בדא, ישראל באורייתא,
ואורייתא בקודש-א-ברוך-הוא כו' סתים וגליא, דלכאורה
הפונה היא כמו על-דרך-משל בקשירת ג' תבליים,
שקושרים ראש החבל התחתון (חלק העליון שבפתחון)
בסוף האמצעי, וראש האמצעי בסוף העליון, וכמו כן
הוא בישראל אורייתא וקודש-א-ברוך-הוא, שישנו חלק
העליון שבישרא שיהא בחינת עצם הנשמה (פידוע
שיש הארת הנשמה המלבשת בגוף, ויש עצם הנשמה
שנקראת בשם מזל), הנה עצם הנשמה מתקשרת בחלק
התחתון שבפתורה (סוף האמצעי), שזהו בחינת אותיות
על הכתוב: "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא
ראו את המראה אבל חדרה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא". הגמרא
שואלת: מאחר ולא ראו, למה פחדו? ועונה: אף על פי שהם לא ראו דבר,
המול שלהם ראו. ומוסבר על כך בחסידות שהכוונה לעצם הנשמה ש"רואה"
דברים שחלק הנשמה המלוכב בגוף אינו "רואה", הנה עצם הנשמה
מתקשרת בחלק התחתון שבפתורה (סוף האמצעי), שזהו בחינת אותיות
שזהו בחינת אותיות התורה דווקא, יותר מאשר ההבנה והשגה

(38) אין זוכרים אם נזכר גם הרמב"ם (המול). — וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"י ע' 36. (39) יתרו כ, א. וראה בכ"ז תו"א יתרו סז, ב. (40) תהלים קיט, קעב. (41) ע"פ סוכה לח, ב. וראה תו"א שם. סה"מ תש"ד ע' 139. (42) ראה תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (43) ח"ג עג, א (וראה סה"מ תרנ"ז ע' כח בשוה"ג. ה"ש"ת ע' 61 בהערה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבתורה. ויכמו שְׁפָתוֹב⁴⁴ וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֹאת הַמִּילָה
2 "זֹאת" שְׁמִסְתִּימָת בְּאוֹתִיּוֹת אֶל־ף וְתִי"ו קָאִי מְכוּנָת עַל אוֹתִיּוֹת
3 הַתּוֹרָה מֵאֶל־ף וְעַד תִּי"ו, וְיִשְׂרָאֵל רִאשִׁי תִּיבּוֹת' יֵשׁ שְׁשִׁים
4 רְבּוּא אוֹתִיּוֹת לַתּוֹרָה⁴⁵, שְׁלָכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹת בַּתּוֹרָה

5 ועם ישראל מתחלק באופן כללי

6 לשש מאות אלף נשמות, וְעַל־
7 זֶה נֶאֱמַר וְזֹאת לְפָנִים
8 בְּיִשְׂרָאֵל, וְהִבִּטוּ "לפנים",
9 מלשון פנימיות, מלמד
10 שְׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם
11 בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
12 דִּישְׁרָאֵל, וְנִמְצָא, שְׁחֵלֶק
13 הָעֲלִיּוֹן שְׁבִישְׁרָאֵל שֶׁהוּא
14 עֵצֶם הַנִּשְׁמָה כִּנ"ל מִתְקַשֵּׁר
15 בַּחֲלֵק הַתַּחְתּוֹן שֶׁבַּתּוֹרָה
16 הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְיָכֹמוּ בֵּן
17 הוּא גַם בְּאוֹרִיתָא
18 וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וגם
19 הַקֹּשֶׁר בֵּין הַתּוֹרָה וְהַקּוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
20 הוּא הוּא בְּאוֹפֶן כּוֹחַ שֶׁהַחֲלֵק
21 הָעֲלִיּוֹן שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא
22 סִתִּים הַחֲלֵק הַפְּנִימִי הַנּוֹעֵלִם
23 דְּאוֹרִיתָא שֶׁל הַתּוֹרָה,
24 מִתְקַשֵּׁר בַּחֲלֵק הַתַּחְתּוֹן
25 דֶּהֱקַב"ה, בְּחִינַת גְּלִיָּא
26 דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא הַחֲלֵק
27 הַגָּלוּי שֶׁל הַקּוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
28 שֶׁבִּיחַס לַחֲלֵק הַפְּנִימִי ה"סְתוּם"
29 וְנֹעֵלִם הוּא בְּדוּגְמַת "תַּחְתּוֹן"
30 לַגִּבִּי "עֲלִיּוֹן". אֲמָנָם, עֲנִין
31 זֶה שְׁפָתִים הַחֲלֵק הַפְּנִימִי
32 הַנּוֹעֵלִם דִּישְׁרָאֵל מִתְקַשֵּׁר
33 בְּגִלְיָא הַחֲלֵק הַתַּחְתּוֹן וְהַחֲצוּנִי
34 דְּאוֹרִיתָא, וְסִתִּים הַחֲלֵק
35 הַפְּנִימִי וְהַעֲלִיּוֹן דְּאוֹרִיתָא
36 מִתְקַשֵּׁר בְּגִלְיָא הַחֲלֵק הַגָּלוּי
37 וְהַתַּחְתּוֹן דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־
38 הוּא, הֲרִי זֶה מִצַּד סֵדֶר

39 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהוּא הַסֵּדֶר הַקּוֹבֵעַ וְהַרְגִּיל שֶׁל יִרְיַת הָאוֹר הָאֱלוּקִי
40 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּצוּרָה הִדְרָגָתִית וְהִדְרָגוֹת מִשְׁתַּלְשְׁלוֹת זו מִזו כְּחוֹלוֹת שֶׁל
41 שְׁרִשְׁתָּהּ. בְּאוֹפֶן שֶׁהַחֲלֵק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל כָּל דְּרָגָה יוֹרֵד אֶל הַחֲלֵק הָעֲלִיּוֹן שֶׁל
42 הַדְּרָגָה שְׁלִמְטָה מִמֶּנָּה. אֵף הַחֲדוּשׁ דְּמִתְּנִי־תּוֹרָה הוּא שְׁנַעֲשֵׂה אֲנִכִּי
43 הָוִי' אֶלְקִיךָ⁴⁶, אֲנִכִּי רִאשִׁי תִּיבּוֹת' אֲנִי נִפְשִׁי כְּתִבִּית

44 יְהִבִּית⁴⁷, אֲנִי מִסְרִיתִי אֶת נִפְשִׁי (עֲצֻמִּי) עַל יְדֵי הַכֶּתֶב וְהִינֵנּוּ, שְׁבִיחִינָת
45 אֲנִי, שֶׁהוּא הַסִּתִּים דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ,
46 נִתֵּן אֶת עֲצֻמוֹ (עַר הָאֵט זִיךְ אֶפְגַּעְגַּעְבֵּן) וְלֹא רַק אֶת הַחֲצוּנוֹת
47 שֶׁל בַּתּוֹרָה, וְלֹא רַק בְּסִתִּים דְּאוֹרִיתָא, שֶׁהוּא הַחֲלֵק הָעֲלִיּוֹן שֶׁל
48 הַתּוֹרָה שֶׁבִּדְרֵךְ כָּל קָשׁוֹר בַּחֲלֵק

49 הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַקּוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
50 אֵלֹא הַקּוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ
51 נִמְצָא גַם בְּגִלְיָא דְּתּוֹרָה,
52 הַחֲלֵק הַחֲצוּנִי וְהַנּוֹמָךְ שֶׁבַּתּוֹרָה
53 וְלֹא רַק כִּפִּי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
54 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים אֵלֹא וְיָכֹמוּ
55 שְׁנִתְּנָה לְמַטָּה לְנִשְׁמוֹת
56 בְּגוֹפִים, שְׁזָהוּ עֲנִין
57 עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׁפָלָם
58 שְׁיִיכִים לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים
59 דְּוָקָא וְאֵת הַמִּצְוֹת־עֲשֵׂה וְלֹא־
60 תַּעֲשֵׂה שֶׁבְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת נִתֵּן
61 לְקִיּוֹם רַק כְּנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים, וְעַד
62 שְׁגָם הַדְּבָרוֹ הָרִאשׁוֹן,
63 אֲנִכִּי הָוִי' אֶלְקִיךָ, שֶׁהוּא
64 הַחֲצוּנִי עַל הָאֲמוּנָה,
65 וְלִכְאוּרָה מְדוּבָר בְּדָבָר רוּחָנִי
66 שִׁישׁ לוֹ מְקוֹם גַּם לַגִּבִּי הַנִּשְׁמָה
67 כִּפִּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה הֲרִי לֵאמֹתוֹ
68 שֶׁל דָּבָר גַּם צִיּוּי זֶה הַחֲצוּנִי עַל
69 הָאֲמוּנָה אֲמֹר לְנִשְׁמוֹת
70 בְּגוֹפִים בְּלִבְד, שְׁזָהוּ
71 הַנִּשְׁמוֹת לְמַעְלָה רוּאִים
72 אֶלְקוֹת, שְׁרוּאִים בְּחִינַת
73 חֲכָמָה וּבִינָה, הַמוֹחִין
74 הָעֲלִיּוֹנִים, זְעִיר־אֲנִפִּין פְּנִים־
75 זַעֲרִית שֶׁהֵן הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
76 וּמִלְכוּת, וְכָל פְּרָטִי
77 הַמִּדְרָגוֹת שְׁבִאֲלָקוֹת,
78 וְכִיּוֹן שֶׁהֵם רוּאִים, הֲרִי
79 לֹא שִׁיךְ בְּזָה עֲנִין
80 הָאֲמוּנָה, שֶׁהִיא בְּדָבָר שְׁרוּאִים
81 בְּעִנְיִים אֵין צוּרֵךְ לְהֵאמִין,

82 וְהָאֲמוּנָה שִׁיכֶת רַק לַגִּבִּי דָּבָר שֶׁאִינוֹ נֹרָא וְעַל כֵּן צְרִיךְ לֹמַר, שְׁזָהוּ
83 עַל עֲנִין הָאֲמוּנָה שִׁיךְ לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים לְמַטָּה דְּוָקָא.
84 וּמִכָּל־שִׁכְּן בְּשֶׁאֵר הַדְּבָרוֹת, כִּי אִם צִיּוּי שֶׁהוּא רוּחָנִי לְכְאוּרָה כִּמוֹ
85 הָאֲמוּנָה, קִלְיָחוֹמֵר שֶׁאֵר הַדְּבָרוֹת כִּמוֹ לֹא תִרְצֵחַ וְגו', שְׁבִיחֵי
86 שְׁיִיכִים לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים לְמַטָּה דְּוָקָא. וְתּוֹרָה זֹה, הִינֵנּוּ גְּלִיָּא

קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּתוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים, והיא דרגה נמוכה בתורה
2 ביחס לחלק הנעלה וה"סתים" שבתורה הִנֵּה עָלֶיהָ נֶאֱמַר אֲנֹכִי, אֲנִי
3 נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית וגם בה נמצא הקב"ה בעצמו בדיוק כמו בחלק
4 ה"סתים". וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל⁴⁸ אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבֹא

5 לְכָאן לְעוֹלָם הַבָּא לְאַחַר

6 פְּטִירוֹתָיו מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְתִלְמוּדוֹ

7 שֶׁלֹּמֶד בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּיָדוֹ, שֶׁכָּל

8 הַגְּלוּיִים שֶׁהִנִּשְׁמָה זֹכֶה לָהֶם

9 הֵם עַל-יְדֵי הַתִּלְמוּד

10 שֶׁלֹּמֶד לְמַטָּה בְּגִלְיָא

11 דְּתוֹרָה דְּוָקָא, הֵינּוּ כִּפִּי

12 שֶׁהַתּוֹרָה יֵרֵד וְנִתְלַבֶּשׂה בְּדַבְרִים

13 שֶׁיִּשְׁכַּח לְעוֹלָם הַזֶּה לְפִי

14 שֶׁבִּזְהָ דְּוָקָא נִתֵּן עֲצֻמּוֹתוֹ

15 יִתְבַּרֵּךְ.

16 וְזֶהוּ מֵה שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ

17 בְּמִתְּנִי-תוֹרָה, שָׂאִין זֶה רַק

18 בְּאִפְסָן דְּתִלְת קָשְׁרִין שֶׁל

19 שְׁלוֹשָׁה קָשְׁרִים כִּי" הַקְּשָׁרִים

20 זֶה בּוֹה, שֶׁהִיא הַתְּקַשְׁרוֹת

21 שֶׁל דְּבָרִים נִפְרָדִים זֶה

22 מִזֶּה, שֶׁהַסֵּדֶר בִּזְה

23 בְּהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל דְּבָרִים נִפְרָדִים

24 וְשׁוּנִים וְרוֹחוּקִים זֶה מִזֶּה הוּא

25 שֶׁהַעֲלִיּוֹן שֶׁבְּתַחְתּוֹן

26 מִתְקַשֵּׁר עִם הַתַּחְתּוֹן

27 שֶׁבְּעֲלִיּוֹן אֲבָל הַחֵלֶק הַנֶּעֱלָה

28 וְהַפְּנִימִי שֶׁבְּעֲלִיּוֹן לֹא מִתְקַשֵּׁר

29 כֹּל עִם הַתַּחְתּוֹן, אֲלֵא בְּאִפְסָן

30 שִׁישְׁרָאֵל אֲוִרְיָא

31 וְקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא אִינוֹם

32 דְּבָרִים נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה אֲלֵא

33 כּוֹלָא חֵד כּוֹלָם אַחַד, חֵד

גִּלְיָא דְּתוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים, הִנֵּה עָלֶיהָ
נֶאֱמַר אֲנֹכִי, אֲנִי נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית. וְזֶהוּ גַם מֵה
שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל⁴⁸ אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבֹא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ
בְּיָדוֹ, שֶׁכָּל הַגְּלוּיִים הֵם עַל-יְדֵי הַתִּלְמוּד שֶׁלֹּמֶד לְמַטָּה
בְּגִלְיָא דְּתוֹרָה דְּוָקָא, לְפִי שֶׁבִּזְהָ דְּוָקָא נִתֵּן עֲצֻמּוֹתוֹ
יִתְבַּרֵּךְ. וְזֶהוּ מֵה שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּמִתְּנִי-תוֹרָה, שָׂאִין זֶה רַק
בְּאִפְסָן דְּתִלְת קָשְׁרִין כִּי, הַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל דְּבָרִים נִפְרָדִים,
שֶׁהַסֵּדֶר בִּזְה הוּא שֶׁהַעֲלִיּוֹן שֶׁבְּתַחְתּוֹן מִתְקַשֵּׁר עִם
הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּעֲלִיּוֹן, אֲלֵא בְּאִפְסָן שִׁישְׁרָאֵל אֲוִרְיָא
וְקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא כּוֹלָא חֵד, חֵד מִמֶּשׁ.

(ח) וְזֶהוּ קְרוֹב הוֹי' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ
בְּאֵמֶת, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה שִׁיקְרָאוּהוּ בְּאֵמֶת,
שֶׁקוֹרָא לְהַקְבִּי"ה עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, אֲזִי נַעֲשֶׂה קְרוֹב לְהוֹי'
שֶׁהוּא שֵׁם הָעֵצֶם, וְהֵינּוּ, שֶׁבְּעֲנֵן הַגְּלוּיִים הָרִי יֵשׁ כְּמָה
וְכְמָה מְדַרְגּוֹת, אֲבָל הָעֵצֶם שֶׁבְּתוֹרָה הוּא כָּל הַמְדַרְגּוֹת
בְּשׁוֹה, וְלִכֵּן הִנֵּה קְרוֹב הוֹי', שֶׁהוּא שֵׁם הָעֵצֶם, לְכָל
אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת, שֶׁהִיא הַקְּרִיאָה שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה,
שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הָרִי הוּא קְרוֹב לְכָל קוֹרְאָיו, הֵינּוּ, כָּל
הָאֹפְנִים שֶׁבְּתוֹרָה, לֹא הַגְּבֻלוֹת כָּלָל, לֹא רַק בְּהַשְׁגַּת
הַתּוֹרָה, אֲלֵא גַם בְּאֵמֶת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּאִפְסָן שֶׁלֹּא
יָדַע מֵאִי קָאֵמֶר, וְלֹא רַק בְּאֵמֶת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אֲלֵא
גַם בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה, וְהֵינּוּ, דְּעַם הֵי הֵיּוֹת שֶׁבְּעֲנֵן הַהַשְׁגָּה
שִׁיף שִׁיחֵיהָ עֲנֵן שֶׁל יִשׁוּת, מְכַל-מְקוֹם, גַּם עַל-יְדֵי-זֶה
הָרִי הוּא לֹקַח אֶת עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֲלֵא שֶׁאֲזִי הוּא

34 אַחַר מִמֶּשׁ כִּי גַם הָעֵצֶם, הֵינּוּ הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת הַנֶּעֱלִים וְלֹא רַק הַחֲלָקִים
35 הַחִיצוֹנִים, מִתְחַבְּרִים וּמִתְאַחֲדִים בְּאַחֲדוּת מְלֵאָה וּמוֹחֻלָּט.

(ח) וְזֶהוּ קְרוֹב הוֹי' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת,
שְׁעַל-יְדֵי-זֶה שִׁיקְרָאוּהוּ בְּאֵמֶת, בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֵל הַקְּבִי"ה שֶׁקוֹרָא
לְהַקְבִּי"ה עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, אֲזִי מִתְחַבֵּר עִם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאִזִּי
נַעֲשֶׂה קְרוֹב לְהוֹי' שֶׁהוּא שֵׁם הָעֵצֶם, וְהֵינּוּ, שֶׁבְּעֲנֵן הַגְּלוּיִים
כִּי שֶׁהַתּוֹרָה יֵרֵד וְנִתְגַּלְתָּה בְּחֲלָקִים שׁוּנִים הָרִי יֵשׁ כְּמָה
וְכְמָה מְדַרְגּוֹת, וְאִכֵּן ה"סתים" יוֹתֵר נֶעֱלָה מִ"גִּלְיָא" אֲבָל הָעֵצֶם שֶׁבְּתוֹרָה
הוּא כָּל הַמְדַרְגּוֹת בְּשׁוֹה, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל בְּהַרְחָבָה, וּבִכֵּן מִיּוֹשֶׁבֶת
הַשְּׂאֵלָה שֶׁנִּשְׁאָלָה בְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר אִיךָ אִפְשָׁר לְהַתְקַרֵּב לְשֵׁם הוֹי', וְהַבִּיאֹר

44 הוּא שֶׁהַקְּרִיאָה בְּאֵמֶת הִיא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְלִכֵּן הִנֵּה קְרוֹב הוֹי', שֶׁהוּא
45 שֵׁם הָעֵצֶם, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת, שֶׁהִיא הַקְּרִיאָה
46 שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הָרִי הוּא קְרוֹב לְכָל קוֹרְאָיו,
47 וְבִזֵּה מִיּוֹשֶׁבֶת גַּם הַשְּׂאֵלָה שֶׁבְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר שֶׁלְּכַאוּרָה הַפְּסוּק סוֹתֵר אֶת עֲצֻמּוֹ

48 מִרְאֵשׁוֹ לְסוּפּוֹ שֶׁבְּתַחֲלִיל נֶאֱמַר

49 שֶׁ" קְרוֹב "לְכָל" קוֹרְאָיו, לֹא

50 יוֹצֵא מִן הַכֹּל, וְאִילוּ בְּהַמְשָׁךְ

51 נֶאֱמַר שֶׁ" קְרוֹב רַק לֹאֵלָה אֲשֶׁר

52 יִקְרְאוּהוּ "בְּאֵמֶת". וְהַבִּיאֹר הוּא

53 שֶׁהִיא הַנּוֹתֵנָה, כִּיּוֹן שֶׁהַקְּרִיאָה

54 הִיא "בְּאֵמֶת", עַל יְדֵי הַתּוֹרָה,

55 הָרִי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קְרוֹב

56 "לְכָל" קוֹרְאָיו, הֵינּוּ לְכָל מִי

57 שְׁלֹמֶד תּוֹרָה בְּכָל צוּרָה וּבְכָל

58 דְּרָגָה הֵינּוּ, כָּל הָאֹפְנִים

59 שֶׁבְּתוֹרָה, לֹא הַגְּבֻלוֹת

60 כָּלָל בְּאִזִּיהָ אֹפֶן שֶׁל לִימּוּד,

61 לֹא רַק בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה

62 שֶׁבָּה מוֹכֵן שִׁישׁ הַתְּחַבְּרוֹת

63 וְהַתְּאַחֲדוֹת בֵּין הָאֲדָם הַלּוֹמֵד

64 וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲלֵא גַם

65 בְּאֵמֶת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה

66 בְּאִפְסָן שֶׁלֹּא יָדַע מֵאִי

67 קָאֵמֶר שֶׁאִינוּ מִבֵּין מֵה הוּא

68 לּוֹמֵד, שֶׁבָּהם לְכַאוּרָה אִין

69 הַתְּאַחֲדוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת כּוֹז אֲבָל

70 לְאֵמֶתוֹ שֶׁל דְּבַר עֲצֻמּוֹתוֹ וּמִהוּתוֹ

71 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא

72 בְּכָל חֲלָקֵי הַתּוֹרָה בְּשׁוֹה

73 וְהַחִיבּוֹר נִפְעַל גַּם עַל יְדֵי אִמִּירָה

74 הָאוֹתִיּוֹת בְּלִבָּד, מִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ

75 חִידוֹשׁ דּוּקָא בְּכָךְ שֶׁגַם בְּהַשְׁגַּת

76 הַתּוֹרָה יֵשׁ הַתְּחַבְּרוֹת וְהַתְּאַחֲדוֹת

כּוֹז כִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר וְלֹא רַק בְּאֵמֶת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁבָּהם
לְכַאוּרָה הַתְּחַבְּרוֹת וְהַתְּאַחֲדוֹת יוֹתֵר מוֹכֵנָת שֶׁהִיא אֵלּוּ הֵן אוֹתִיּוֹת תּוֹרָתוֹ שֶׁל
הַקְּבִי"ה אֲלֵא גַם בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה, שֶׁבָּה לְכַאוּרָה יֵשׁ חֲסִרוֹן שֶׁהִיא יָכוֹל
לְמַנּוּעַ אֶת הַתְּאַחֲדוֹת הַזֶּה וְהֵינּוּ, דְּעַם הֵי הֵיּוֹת שֶׁבְּעֲנֵן הַהַשְׁגָּה שִׁיף
שִׁיחֵיהָ עֲנֵן שֶׁל יִשׁוּת עֲצֻמִּית וְגַאוּהָ שֶׁל הַלּוֹמֵד וְהַדְּבַר יִמְנַע מִמֶּנּוּ
לְהַתְקַרֵּב אֵל ה', מְכַל-מְקוֹם, גַּם עַל-יְדֵי-זֶה עַל יְדֵי לִימּוּד בְּהַבְנָה
וְהַשְׁגָּה הָרִי הוּא לֹקַח ו"תּוֹפֵס" אֶת עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ וּמִתְקַרֵּב אֵלָיו
וּמִתְחַבֵּר אִתּוֹ, אֲלֵא שֶׁאֲזִי כֹאשֶׁר הַגְּאוּהָ וְהִישׁוּת מְפָרְעִים לְהַתְקַרְבוֹת לָהּ
הוּא בְּהַעֲלָם עֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְּבִי"ה נִמְצָא בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה בְּהַעֲלָם, אֲבָל הַדְּבַר
לֹא מִפְּחִית מֵהַעוֹבְדָה שֶׁהָעֵצֶם נִמְצָא גַם בְּחֲלָקִים אֵלָה שֶׁל הַתּוֹרָה וּבְכָךְ

ביאור בדרך אפשר

17 בכל חלקי התורה יש התקרבות והתרחקות של הלומד עם הקב"ה
18 בעצמו.
19 וזהו הפירוש הפנימי של הפסוק קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר
20 יקראוהו באמת, שפאשר הקריאה להקב"ה היא על-ידי
21 התורה, וכיוון ש"אין אמת
22 אלא תורה" הרי זו קריאה
23 "באמת" אזי נעשה הקדוש-
24 ברוך-הוא קרוב לכל
25 קוראיו, בלי יוצא מן הכלל
26 שעל-ידי כל האופנים
27 שבתורה נעשה קרוב
28 הוי', שנעשים ישראל
29 אוריתא התורה וקודשא-
30 בריך-הוא כולא חד.
נעשה קרוב לכל קוראיו, שעל-ידי כל האופנים שבתורה נעשה קרוב הוי',
שנעשים ישראל אוריתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד.

ביאור בדרך אפשר

1 נתבאר לעיל שב'עצם' אין חלוק אם הוא בהעלם או שהוא
2 בגלוי, וגם כשהוא בהעלם הרי הוא נמצא בכל תקפו וכמאמר
3 הבעל-שם-טוב⁴⁹ העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס
4 בכלו כי גם בחלקו נמצא כל העצם כולו, דפרוש בחלקו היינו כפאשר
5 הוא נמצא בהעלם⁵⁰
6 ו"בחלקו" משמעו שרק חלק
7 ממנו גלוי וכל השאר נעלם,
8 ומפל-מקום אתה תופס
9 בכלו, כאילו כולו היה גלוי
10 דכיון שהעצם במהותו
11 הוא למעלה מענין
12 העלם וגלוי, ובין כשהוא
13 גלוי ובין כשהוא נעלם הרי הוא
14 אותו העצם ללא כל הבדל לכן
15 גם בהעלם הרי זה אותו
16 העצם ובכל אופן של לימוד,¹⁰

(49) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ז. וש"נ. 50) ראה המשך תער"ב ח"א פער"ב.

המשך מעמוד כט

1 האמיתית של כל נברא היא דבר ה' המהווה ומחיה אותו
2 בכל רגע, אך את זאת הוא גילה בדרך התורה (על-ידי גילוי
3 פירוש לפסוק)⁷⁰,
4 ובאמצעות זאת ניתן הכח לכל יהודי, שגם כאשר הוא
5 עסוק בדברים גשמיים, וגם בחומריות העולם, ואפילו
6 במצב של אותותינו לא ראינו...", שכתוצאה מכך עבודת
7 ה"בידור" והזיכרון כרוכה במלחמה⁷¹ – גם אז הוא מנהל
8 את המלחמה באופן של "ממלכת כהנים".

9 מיד עם היציאה למלחמה הוא יודע, שבהיותו שייך
10 ל"ממלכת כהנים" הריהו "על אויבך"⁷² (נעלה מהם), ואז
11 מגיע הנצחון מלמעלה – "ונתנו ה' אלוקיך בידך"⁶⁸, ועל-ידי
12 כך "ושבית שביו"⁶⁸ – מוציאים את הניצוץ האלוקי שהיה
13 "שבוי" בדברים הגשמיים, מגלותו, עד ש"אתהפכא
14 חשוכא לנהורא ומרירו למתקא" (=להפך החושך לאור
15 ואת המר למתוק).
(משיחת יום ב' דחגה"ש תשל"ז)

(72) ר"פ תצא. וראה לקו"ת ד"ה כי תצא (הב') וביאורו.

(70) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 27 ובהערות שם.

(71) ראה לעיל הערה 60.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- מד. ...יש נוהגין לקרות מגילת רות בחג השבועות¹⁹⁶ (ביום א' או ביום ב'¹⁹⁷). וטעם הדבר – בפשטות –
 "לפי שדוד המלך עליו-השלום מת בעצרת והקב"ה ממלא שנותיהם כו', ובודאי בעצרת נולד¹⁹⁸, ומגילת רות
 נכתבה לייחס דוד¹⁹⁹.
 ואף שאין מנהגנו כן²⁰⁰ – הרי זה רק בנוגע לקריאת מגילת רות בגשמיות, אבל בודאי שישנו הענין עצמו
 כו'. וראיה לדבר – מה"תיקון" שאומרים בליל שבועות
 – [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:] ישנם המקילים ואינם אומרים "תיקון", ובמקום זאת – עוסקים
 בלימוד. אבל כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר כמה פעמים²⁰¹ שצריך לומר "תיקון ליל שבועות", מצד מעלת אותיות
 התורה –
 שמכל ספר נכללו בו רק כמה פסוקים, ואילו ענינים השייכים לחג השבועות – כמו מעשה מרכבה וכו' –
 אומרים בשלימותם, וכן מגילת רות אומרים בשלימותה, מצד שייכותה לחג השבועות.
 מה. איתא במדרש רות²⁰²: "ומה ענין רות אצל עצרת. . . ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני".
 וכן מובן מלשון המשנה²⁰³ "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה
 מעושר סופו לבטלה מעוני". ולכאורה, למה לא נאמר מה סופו של "המקיים את התורה מעושר"? ומזה משמע,
 שברובא דרובא אין מציאות כזו, וכלשון המדרש: "לא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני".
 וביאור הענין:
 הגישה ללימוד התורה צריכה להיות מתוך ביטול. צריך לידע שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, ואילו הוא
 בשכלו – מצד עצמו אין לו שום שייכות לזה. ועד שמצינו אפילו בנוגע למשה רבינו, ש"בתחילה היה לומד
 תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה"²⁰⁴.
 כאשר לומד תורה ואינו מבין – אין לו להתפלא על כך, שכן, למה יוכל להבין את התורה? איזו שייכות
 יש לשכל אנושי להשיג חכמתו של הקב"ה? ! אדרבה: החידוש הוא בכך שלמרות זאת, נתן הקב"ה את התורה
 במתנה למטה. ולכן, כדי שיוכל לקבל ולהשיג את התורה – צריך להתפלל להקב"ה.
 ועל-דרך שמצינו בזהר²⁰⁵, שרב המנונא סבא "אף-על-גב דהוה ליה מיכלא דההוא יומא למיכל, לא הוה
 מתקין ליה עד דשאל מזוניה קמי מלכא קדישא". ולכאורה, בשעה שהאוכל ערוך ומוכן לפניו על השולחן –
 מה שייך לבקש שהקב"ה יתן לו, הרי כבר יש לו? והביאור בזה – שקודם שמתפלל להקב"ה אין האוכל שייך
 אליו, כך, שאין לו אוכל, וכדי שהאוכל יהיה שייך אליו – הרי זה רק על-ידי התפילה.
 ואם במזון גשמי כך – על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בתורה, שמצד עצמו אין לו שייכות לתורה. וזהו "שלא
 ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני":
 הכוונה ב"עוני" – אינה לעוני בגשמיות, שהרי רבי אלעזר בן חרסום זכה לתורה אף שהיה עשיר גדול (כנ"ל
 סעיף יח), אלא הכוונה היא לענין העוני ברוחניות, דהיינו, שמצד עצמו אין לו שייכות לתורה, ואין זה אלא
 שנותנים לו מלמעלה, ועל-ידי ידיעה והכרה זו – התורה מתקיימת אצלו.
 וכמו כן בענין ה"יסורין" – שהכוונה היא ברוחניות – יסורין מצד העדר ההשגה: עליו לדעת שהתורה היא
 בלי-גבול, וכל מה שידע – אינו משיג אלא את חיצוניות הענין, ואילו בפנימיות הענין לא נגע כלל, כיון

201 (שיחת ליל א' דחגה"ש ה'ש"ת ס"ב (סה"ש קין ה'ש"ת ע'
 113).

202 מדרש זוטא רות בתחלתו. יל"ש רות רמז תקצו. הובא בשו"ע
 אדה"ז שם.

203 אבות פ"ד מ"ט.

204 נדרים לח, א.

205 ח"א קצט, ב. ח"ב סב, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 99. וש"נ.

196 שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ג. וש"נ.

197 ראה נטעי גבריאל הלכות חגה"ש פכ"ג ס"ב. וש"נ.

198 כנ"ל ס"ט.

199 שערי תשובה שבהערה 44. וראה גם שיחת יום ב' דחגה"ש

דאשתקד הערה 171 (תו"מ ח"כ ע' 65). וש"נ.

200 ראה "אוצר מנהגי חב"ד" חגה"ש אות יט (ע' שה ואילך).

וש"נ.

- 1 שהתורה היא בלי גבול. ולכן גם משה רבינו לומד תורה תמיד, אף שקיבל הכל מפי הקב"ה – כיון שבתורה
 2 יש עומק, ועומק לפנים מעומק עד אין-סוף. ובקדעו זאת, אינו מתנשא בעצמו מצד ידיעת התורה, ואדרבה –
 3 הוא שפל בעיני עצמו, ויש לו יסורים מהעדר השגתו, ו"לבו דואג בקרב"ו²⁰⁶, ואז – התורה מתקיימת.
- 4 מזו. מגילה זו – שממנה לומדים "שלא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני", וסיומה בענין לידת דוד
 5 מלכא משיחא – נקראת על שמה של רות, "מגילת רות". כלומר: אף-על-פי שבמגילה זו נזכרים כמה וכמה
 6 אנשים, ובפרט בועז, מבני בניו של פרץ, שהיה שופט וכו' – אף-על-פי-כן אין המגילה נקראת על שמו, אלא
 7 על שם רות דוקא, שם של אשה.
 8 והענין בזה:
- 9 חג השבועות בכל שנה הוא "זמן מתן תורתנו". וכשם שבמתן-תורה שלאחר יציאת מצרים הכללית נאמר²⁰⁷
 10 "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים"²⁰⁸, ורק לאחר-יזה "ותגד לבני ישראל"²⁰⁷, "אלו האנשים"²⁰⁸ – כן
 11 הוא בכל זמן וזמן, שהיסוד הם נשי ישראל. וכמדובר כמה פעמים²⁰⁹, שענין החינוך נמצא בידן.
- 12 ולכן, לימוד זה ש"לא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני", כיון שהתורה אינה סתם חכמה ושכל, אלא
 13 חכמתו של הקב"ה – למדים מרות, אשה יהודיה דוקא, להורות, שחובת נשי ישראל היא לחנך את בניהן
 14 ולהכניס בהם הרגש קדושת התורה, וגם כפשוטו – להחדיר בהם את התוקף בלימוד התורה מבלי להתחשב
 15 ב"יסורין ועוני", ועל-ידי התוקף שלא להתפעל מנסיונות כו', ניתוסף תוקף בלימוד התורה, והתורה מתקיימת.
- 16 ועל-ידי החינוך הראוי – זוכים לבסוף ללידת דוד מלכא משיחא: כשם שמצינו ביציאת מצרים ש"בשכר
 17 נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"²¹⁰ – כן יהיה עתה²¹¹,
- 18 שכאשר נשי ישראל יתנהגו באופן הנהגתה של רות, שלא להתחשב במניעות ועיכובים, ולהכריז בתוקף
 19 "עמך עמי ואלקין אלקי"²¹², ויחדירו תוקף זה גם בלידה, שכשמדובר בלימוד התורה אין להתחשב בענינים
 20 של "יסורין ועוני" – אזי נעשית לידת דוד מלכא משיחא,
- 21 שיוציאו מן הגלות אל הגאולה האמיתית, במהרה בימינו אמן.
- 22 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר האמצעי, "אבינו מלכנו", וניגון ג' תנועות
 23 (להבעל-שם-טוב, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן)].

* * *

- 24 מזו. חג השבועות²¹³ הוא זמן מסוגל להתחזקות בשמירת תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר בלימודי השיעורים, חומש
 25 תהלים ותניא, בכל יום. חומש: בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י: ביום ראשון – עד שני, ביום שני –
 26 עד שלישי וכו'. תהלים: בכל יום, אחרי תפילת שחרית, שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש. – ב'לבוש'²¹⁴
 27 נזכר אודות אמירת תהלים קודם התפילה, אבל זהו ענין נוסף; תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר היא לומר את שיעור
 28 היום בתהלים לאחר התפילה²¹⁵. – תניא: בכל יום שיעור תניא כפי שנחלק לימי השנה²¹⁶.
- 29 חומש – ניתן בחג השבועות על-ידי משה רבינו²¹⁷. תהלים – שייך לדוד המלך, ששבועות הוא יום-הולדתו
 30 ויום-ההילולא שלו. ותניא – שייך להבעל-שם-טוב (שהרי גילוי תורת הבעל-שם-טוב הוא על-ידי חסידות
 31 חב"ד, ועל-ידי תניא בפרט, וכידוע²¹⁸ הרמז בהסכמת התניא "וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו"), וחג
 32 השבועות הוא יום-ההילולא של הבעל שם טוב.

214 (לבוש התכלת ס"א ס"ט. נעתק בתהלים אהל יוסף יצחק בתחלתו.

215 (ראה סה"מ תש"ח ע' 264 בהערה. וראה גם שיחת יום ב' דחגה"ש דאשתקד סל"ד (תו"מ ח"כ ע' 66). וש"נ. נדפס במורה שיעור.

217 (שהי' מלך ישראל, עליו נאמר (ברכה לג, ה. וראה רמב"ן עה"פ. ועוד) "ויהי בישראל מלך", ועל ידו ניתנה כל התורה – חומש, שבו נכללים כל דרשות חז"ל כו' (מהנחה בלתי מוגה).

218 (לקו"ד ח"א סא, א.

206 חגיגה יג, א.

207 יתרו יט, ג.

208 מכילתא ופרש"י עה"פ. שמו"ר פכ"ח, ב.

209 ראה גם שיחת יום ב' דחגה"ש דאשתקד סל"ט (תו"מ ח"כ ע' 70). וש"נ.

210 סוטה יא, ב.

211 ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות).

212 רות א, טז.

213 סעיף זה – המשך השיחה המוגהת שבהערה 1.

ולכן עתה הוא זמן מסוגל להתחזקות בשיעורים אלה, שהם שוים לכל נפש, נוסף על ההתחזקות בשיעורים בתורה בכלל, כל חד לפום שיעורא דיליה, שגם לזה – כמובן מעצמו – מתאים הזמן דחג השבועות, זמן מתן תורתנו, כל התורה, גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש²¹⁹.

ועל-ידי שמירת התקנה דשיעורים הנ"ל – יהיה "חתת (ראשי תיבות ח'ומש ת'הלים ת'ניא)²²⁰ אלקים על הערים"²²¹, ויקויים "ויסעו", שיסעו מתוך מנוחה לארץ ישראל בגאולה השלימה והאמיתית, כפי שנאמר ליעקב אבינו²²² "נסעה ונלכה", ואכן כך יהיה במהרה בימינו – "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"²²³, שעל-ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ושמירת התקנות האמורות, ימשיכו את משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו.

* * *

מח. בנוגע לחג השבועות כתיב²²⁴ "ארץ יראה ושקטה", "בתחלה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה . . . דכתיב²²⁵ ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה' יתירה . . . מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו" (היינו, ש"ויהי ערב ויהי בוקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי", "הששי המיוחד במקום אחר", "ו' בסיון שבו ניתנה תורה")²²⁶.

ולכאורה, מה נוגע כאן קבלת התורה ("אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין") – הרי העיקר הוא קיום התורה בפועל? והביאור בזה – ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"²²⁷.

ואם הדברים אמורים בנוגע לקיום העולם, שכאשר יהודי מקבל את התורה, הנה על-ידי קבלתו בלבד פועל הוא קיום בעולם – הרי מכל-שכן בנוגע לאדם עצמו, שבודאי מספיקה הקבלה בלבד, שהרי "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה"²²⁸, וכיון שעתה עומד הוא בתנועה של התעוררות וקבלה טובה, מגיעים לו על-פי דין כל היעודים שהבטיח הקב"ה על הענין ד"שתהיו עמלים בתורה"²²⁹ – "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'"²³⁰.

וכיון שיעודים אלו הם בבחינת טבעת הקידושין²³¹ והכתובה שהקב"ה נותן לישראל, שהרי מתן-תורה הוא ענין הנישואין דהקב"ה וישראל – הרי חיובי הבעל לאשה חלים מיד בשעת הנישואין.

זאת ועוד:

השוכר את הפועלים, צריך לפסוק להם דבר קצוב "עד שלא יתחילו במלאכה", דאם-לא-כן, "אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב"²³².

והלא דברים קל-וחומר: ומה בעל-הבית, בשר-ודם, שהפועל יודע שאין ביכולתו ליתן לו יותר משיעור מסויים, ומלכתחילה לא חשב שיוכל ליתן לו יותר משיעור זה, ואף-על-פי-כן, כמה שיתן לו, יכול עדיין לטעון "לא יצאת ידי חובתך",

מכל-שכן וקל-וחומר כשמדובר אודות מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבידו ליתן וגם הבטיח ליתן "מידו המלאה"²³³ [שלכן הרי זה קל-וחומר כפול, שהרי בשוכר פועלים מיירי ב"פסק להם מזונות" סתם, ולא התנה כמה יתן להם, מה-שאינ-כן בנידון-דידן] – הרי בודאי שעל-פי דין צריך ליתן "מידו המלאה", כפי שביכולתו ליתן, הצלחה מרובה לכל אחד ואחת מישראל בגשמיות וברוחניות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן הד' בבית, והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי".

אחרי תפילת ערבית והבדלה – נתן בידו הקדושה לכל אחד ואחד מהנאספים מ"כוס של ברכה".]

(228) ר"ה טז, ב. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, יז.

(229) תו"כ ופרש"י ר"פ בחוקות.

(230) בחוקות שם, ד.

(231) ראה שיחת יום ב' דחגה"ש תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו ע' 151).

(151). אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום" כח תשרי). שיחת יום ב' דחגה"ש דאשתקד סכ"ג (תו"מ ח"כ ע' 58).

וש"נ.

(232) ב"מ פג, א (במשנה).

(233) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(219) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

(220) ראה שיחת יום ב' דחגה"ש תרצ"ו ס"ד (סה"ש תרצ"ו ע' 145).

וש"נ.

(221) וישלח לה, ה.

(222) שם לג, יב.

(223) עובדי' א, כא.

(224) תהלים עז, ט.

(225) בראשית א, לא ובפרש"י.

(226) שבת פח, א (ובפרש"י).

(227) קידושין מ, א.

לקוטי שיחות חג השבועות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

17 וכל אחד מהם היה "ראשון" בסוג זה של מלוכה ונשיאות: 18 משה רבינו היה הנשיא הראשון⁷ של כל עם ישראל, 19 ובמיוחד לפי פסק הלכה של הרמב"ם⁸ ש"מלך היה", 20 משה רבינו היה המלך הראשון לעם ישראל. 21 דוד היה הראשון למלוכה בית דוד, ו"כיוון שנמשח 22 דוד זכה בכתר⁹ מלכות.. לו ולבניו הזכרים עד עולם.. לא 23 תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם"¹⁰.

24 והבעש"ט היה הראשון לנשיאי¹¹ החסידות (הכללית). 25 בכך מובן הקשר המיוחד בין שלושת מלכי ונשיאי 26 ישראל אלה לבין מתן-תורה, שהרי אחד מן הדברים 27 העיקריים שארעו במתן תורה היה הפיכתו של כל יהודי 28 לחלק מ"ממלכת כהנים (שרים)"¹², היכולת להביא כח זה 29 לגילוי ניתנת לכל יהודי על-ידי נשיאי ישראל שבכל דור¹³, 30 כפי שיבואר להלן.

ג.

התרוממות והתנשאות, ומשמעותה לעם ישראל

31 כדי להבין את הקשר שבין "ממלכת כהנים" לבין מתן 32 תורה, יש להסביר תחילה את מהותה של המלוכה: 33 הנקודה העיקרית שבמלכות היא – התנשאות, 34 רוממותו והינשאותו של המלך על פני כל העם, עד-כדי-

א.

ישנו קשר בין משה רבינו, דוד המלך והבעש"ט לבין חג השבועות

1 כבר דובר פעמים רבות¹ על כך שלחג השבועות יש 2 קשר עם: (א) משה רבינו, שעל-ידו ניתנה התורה בשבועות. 3 (ב) דוד המלך, ש"דוד מת בעצרת"². (ג) הבעל-שטוב, 4 שגם הסתלקותו היתה בשבועות³. 5 כיוון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, ובמיוחד 6 מאורעות הקשורים לעם ישראל בכלל, ובפרט לגדולי 7 ונשיאי ישראל, הרי מובן: (א) שיש נקודה משותפת בין 8 המנויים לעיל⁴, שבעבורה הם קשורים לאותו יום. (ב) 9 שלנקודה משותפת זו יש קשר לתכנון (העיקרי) של היום, 10 לחג השבועות – זמן מתן תורתנו⁵. 11 מצד שני מוכרח להיות בנקודה משותפת זו איזושהי 12 חידוש ושנוי באופן שבו היא מופיעה אצל כל אחד 13 משלושת נשיאי ישראל הללו: כל אחד מהם הוא, כלשון 14 הש"ס, "צריכא".

ב.

כל אחד מהם הוא ראשון לסוג מיוחד של נשיאות

15 אחת מן הנקודות המשותפות שבין משה, דוד 16 והבעש"ט היא, שכל אחד מהם היה מלך ונשיא⁶ בישראל,

- (1) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 21 ואילך. לקו"ש ח"ה ע' 249 ואילך. ועוד.
- (2) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתורה אף עצרת חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.
- (3) ביום א' דחגה"ש – לקו"ד לב, א.
- (4) בנוגע למשה ודוד – להעיר ממדרש תהלים בתחלתו: כל מה שעשה משה עשה דוד כו', עיי"ש בארוכה.
- (5) ראה (בנוגע למשה ודוד) מדרש תהלים שם: משה נתן להם חמשה חומשי תורה וכנגדם נתן להם דוד ספר תהלים שיש בו חמשה ספרים. ולהעיר שתורת החסידות (שנתגלתה ע"י הבעש"ט) ענינה יחידה שבתורה (בח"י החמישית – ועל ידה גם ד' הבחי' (נרנ"ח) הן באו"א) – נת' בארוכה בקונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ו' ואילך.
- (6) ובאופן דרונה – ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 250 ואילך, וש"נ.
- (7) ואח"כ "בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה כו'" (תניא רפמ"ב).
- (8) הל' ביהב"ח פ"ו הי"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ופרש"י שם טו, רע"א. וראה זבחים קב, א. מדרו"ל (מדרש תהלים שם. שמו"ר פמ"ח, ד.

- (ועוד) הובאו ברמב"ן עה"פ (ברכה לג, ה) ויהי בישורן מלך.
- (9) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז (ואילך). ראה ג"כ רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג (הועתק – בקיצור – בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד – ומצויין שם ליומא עב. וצע"ק שלכאורה הוא מאדר"ג רפמ"א, ספרי לקורח יח, כ. ואולי העדיף למקור מש"ס אף שהוא בשינוי לשון. ועצ"ע).
- (10) רמב"ם שם. וראה מדרש תהלים שם: משובח שבמלכים זה דוד. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 110 ואילך.
- (11) וראה שיחת שש"פ תרצ"ו (נעתקה בהוספות לכתר שם טוב סי' רכה): רוממות מלך אדיר הוא כלא נגד די רוממות פון דעם רביין (הבעש"ט).
- ולהעיר מהידוע דגילוי הבעש"ט הוא "טעימה" מגילוי המשיח. וראה תו"ח שמות (שכט, סע"ב): היראה הפנימית שה' בבעש"ט ז"ל שה' מעין יראה של משיח כו'. וראה בשוה"ג להערה 13.
- (12) יתרו יט, ו וברש"י.
- (13) ראה סהמ"צ שם פ"א (בענין השפעת ענין הביטול* שבמלך לכל העם). ולהעיר מאגה"ק רסכ"ט (ממשנת חסידים מס' חיוב הנשמות פ"ב מ"א): מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם. וראה לקמן ע' 208 הערה 55.

(* ע"פ המבואר בכ"מ שרוממות המלך קשורה עם תכלית הביטול שלו [ראה ברכות לד, ריש ע"ב. ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ב: כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו כך ציווה להיות לבו בקרבו שפלו וחלל כו'. וראה המשך השיחה (שש"פ תרצ"ו) דלעיל הערה 11 ע"ד הבעש"ט). שמלכותו היא מלכות ה' – יש לקשר זה עם השפעת המלכות לכאורה.

לקלקל את הקשר שבינה לבין הקדוש-ברוך-הוא
באמצעות ביצוע רצונו וקיום מצוותיו – מצות²¹ מלכו של
עולם,
אך כאשר מדובר על נשמת יהודי השוכנת בגוף
ועוסקת בענינים גשמיים המגבילים אותה ומפריעים לה,
הרי כיצד ניתן לדרוש ממנו גם כאן התנשאות על גשמיות
באופן אמיתי?
התשובה על כך היא, שבכל דור נמצאים נשיאי
ישראל, בעלי תכונה של מלכות ונשיאות, והם מעבירים
לכל יהודי את הכח¹⁹ לגלות בעצמו את התכונה של
"ממלכת כהנים".

ה.

אצל נשיאים אלו היתה הנהגה ניסית

כיון שמשה, דוד והבעש"ט היו נשיאים ומלכים,
מוצאים אצלם (בנוסף לעושר ורווחה הגשמית²², גם)
שליטה על הטבע – היתה אצלם הנהגה שלמעלה מן
הטבע:
הנהגת משה רבינו את בני ישראל במצרים ובמדבר
היתה כולה באופן ניסי²³.
גם לדוד המלך הראה הקדוש-ברוך-הוא ניסים
ונפלאות בתמידות, כפי שמשקף מתפילות והודיות
רבות בספר תהילים.
והנהגה רוויה בניסים ובנפלאות היתה גם אצל
הבעש"ט, כמפורסם בסיפורי הבעש"ט ותלמידיו²⁴, עד
שביטוי שגור הוא לקרוא לכל מעשה פלא בתואר "א
בעל-שם-סקע מעשה" ("מעשה של הבעל שם").
ודרכם מתגלה אצל כל יהודי כח המלכות.

ו.

שלושת הענינים שבמתן תורה

כדי להבין את הענין המיוחד שכל אחד מביניהם –
משה, דוד והבעש"ט – מעביר לעם ישראל, יש להקדים
תחילה ולהסביר את שלושת הענינים שכולל בתוכו הגילוי
שבמתן-תורה:

1 כך שאסור לו להשפיל את עצמו ולעשות מלאכה¹⁴. יש
2 להכין עבורו את כל צרכיו ברווחה רבה, כפי שנאמר¹⁵
3 "מלך ביופיו תחזינה עיניך", שום אדם במדינה איננו יכול
4 למנוע את ביצוע רצון המלך, כמאמר חז"ל¹⁶ "המלך פורץ
5 גדר... ואין מוחין בידו", "אמר מלכותא... עקר טורי"¹⁷
6 (=החליט המלך לעקור הרים... הרי הוא עוקר).
7 בדומה לכך עורר מתן-תורה אצל בני ישראל ענין של
8 "ורוממתנו". עם ישראל התרומם על פני שאר העמים, עד
9 שנעשה נעלה מכל העולם כולו – איננו מוגבל בהגבלות
10 הטבע.
11 במילים אחרות: כאשר יהודים עושים רצונו של מקום,
12 מתנהגים לפי התורה והמצוות בשלמותן, הם מקבלים את
13 כל צרכיהם בשפע, ויותר מכך: אין הם צריכים לחרוש
14 לזרוע וכו' – מלאכתן נעשית על-ידי אחרים¹⁸.
15 הסבר הדברים בעבודתו הרוחנית של כל יהודי:
16 בביצוע ענין של תורה ומצוות, על יהודי לנהוג כמלך –
17 עליו להתמסר לקיום המצוה, בדיוק כאילו לא היו לו
18 תפקידים אחרים ודאגות אחרות¹⁹, כאדם שמכניס לו את
19 כל צרכיו בשפע²⁰.
20 שום חישוב טבעי לא ימנע אותו מקיום המצוה, כיוון
21 שבעניני תורה ומצוות יהודי הוא בעל הבית, והוא המולך
22 על הטבע.
23 כאשר יהודי ניגש לקיום התורה והמצוות בתחושה של
24 "ממלכת כהנים", הרי הדברים אינם מתבצעים באופן של
25 מלחמה ביצר הרע ובהפרעות השונות, אלא בדרך של
26 מנוחה: הוא מתנשא מעל לעולם הסובב אותו, בידעו
27 שהוא חלק מ"ממלכת כהנים", כך שמלכתחילה אין לו
28 הפרעות בדרכו.

ד.

גילוי תכונה זו - נעשה באמצעות נשיאי ישראל

שבדור

29 בכל זאת יכול יהודי לשאול:
30 אמנם כאשר מדובר על פנימיות הנשמה הנעלית מן
31 הגוף, מובן, ששום דבר מן העולם הגשמי אינו יכול

(20) ראה ע"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 330 – לענין "תורתו אומנתו".
ועיין תו"א לח, ד דתורתו אומנתו הוא בחי' מלך.

(21) גם מלשון צוואת וחיבור. ולהעיר ממחז"ל עבד מלך (כמלך).
(22) משה – נדרים לח, א (וראה לקמן הערה 40). דוד – ראה דה"א כט,
ב ואלך (ועיין רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ד ובכס"מ שם). הבעש"ט –
כמפורסם בסיפורי הבעש"ט.

(23) וראה ב"ר פנ"ט, ה: משה ניסן של ישראל.
(24) ראה דרך אמונה להצ"צ (סה, א): כמוהו לא הי' מימות הראשונים
פלאי פלאות ניסים היוצאים מהטבע כו'. ועייג"כ המשך תרס"ו ס"ע רכו.

(14) מכש"כ מזה שאפילו פרנס על הצבור אסור במלאכה (בפני ג') –
קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד. טוש"ע חו"מ סי' ח ס"ד. הל'
ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

(15) ישעי' לג, יז. הל' מלכים פ"ב ה"ה. וראה הוריות ט, רע"א ובפרש"י.
(16) פסחים קי, א. וש"נ.

(17) ב"ב ג, ב. וש"נ.
(18) ראה ברכות לה, ב. מכילתא (ופרש"י) בשלח טז, לב.

(19) וי"ל – גם לא דאגה של מצוה אחרת – ראה פרש"י ד"ה חתן סוכה
כה, סע"א. ועוד. שו"ע אדה"ז א"ח סל"ח ס"ז. ועוד.

תמיד עיני ה' אלוֹקֵיךָ בה מרשית השנה ועד אחרית שנה",²⁶
 ואפילו בעבודת האדמה ש"זרע וקציר... לא ישבותו"³¹,
 הרי גם אז "למטר השמים תשתה מים"³², וראים בגלוי
 שה' הוא הזן והמפרנס לכל, ולפיכך יודעים בוודאות
 שהתעסקות האדם "בכל אשר תעשה"³³ איננה אלא הכנת
 כלי לקבלת "וברכך ה' אלוֹקֵיךָ" הבא מלמעלה³⁴.
 לעומת זאת בזמן הגלות "אותותינו לא ראינו..."³⁵, עד
 כדי כך שיהודי עלול לחשוב ח"ו שהוא מוגבל במגבלות
 הטבע בדיוק כלא־יהודי, ויש לעמול קשות כדי לשבר
 ולהאיר את העלם העולם וחושך הגלות.

ח.

הבדלי השפעתם של משה, דוד והבעש"ט לישראל בענין "ממלכת כהנים"

ההתגלות במתן תורה היתה רגעית, לאותה שעה
 בלבד, רק בקשר לעולם באופן כללי, אך בקשר לעם
 ישראל – הרי התגלות זאת קבעה בהם לתמיד את הכוונה
 של "ממלכת כהנים" – שכל יהודי, בכל מצב שיימצא,
 הוא בעומק נפשו מרומם לחלוטין מסביבתו, ואינו נתון
 למגבלות הטבע³⁶.

ובדומה להאמור לעיל הם גם ההבדלים בין ההשפעות
 של ענין המלוכה (ממלכת כהנים) שהועבר לעם ישראל
 על־ידי משה, דוד והבעש"ט, כדלהלן:

משה רבינו, שבאמצעותו ניתנה התורה, כך שהיא
 "נקראת על שמו"³⁷, קבע בבני הדור, (שקבלו את התורה
 בגופם, כמוסבר לעיל³⁸) את ענין "ממלכת כהנים" באופן
 גשמי פשוט: הם קבלו את כל צרכיהם מלמעלה³⁹ ללא
 עמל, כל אחד זכה בעושר וברווחה⁴⁰ גשמית, וחייהם
 נוהלו באופן ניסי, כמצויין לעיל.

1 (א) עצם התגלות האלוֹקֵיךָ במתן תורה – "וירד ה' על
 2 הר סיני", שהיתה נעלית לחלוטין מן הטבע והעולם והיתה
 3 רק רגעית, לאותה שעה בלבד.

4 (ב) תוצאת התגלות זו בעולם – שגם לאחר "משוך
 5 היובל", נסתלקה השכינה²⁵, נפסק הגילוי האלוֹקֵי של מתן
 6 תורה, אך באמצעות זאת נודרך טבע העולם, כך שמכאן
 7 ולהבא קל יותר לגלות אור אלוֹקֵי.

8 (ג) תכלית מתן תורה – חיבור עליון ותחתון²⁶, ובלשון
 9 התניא²⁷: הפיכת העולם־הזה, התחתון שאין תחתון למטה
 10 ממנו, לדירה לו יתברך. כלומר, גם בעולם ההעלם, שאין
 11 נראית בו אלוֹקֵיךָ ח"ו ("חושך כפול ומכופל.. שהוא מלא
 12 קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי
 13 עור"), יגלה היהודי את המקור האלוֹקֵי של מתן התורה.

ז.

שלושה ענינים אלו מקבילים לשלוש תקופות בעם ישראל

14 שלושה ענינים אלו מתבטאים, באופן כללי, בשלוש
 15 תקופות של עם ישראל: תקופת דור המדבר; התקופה
 16 שבה היה עם ישראל על אדמתו; זמן הגלות:

17 אצל יהודי דור המדבר, שקבלו את התורה בגופם,
 18 נשאר בגלוי משהו מעין ההתגלות של מתן תורה גם
 19 מאוחר יותר, הם נותרו במדבר, שבו היו מנותקים מעניני
 20 העולם, במצב של הנהגה ניסית בכל²⁸ צרכיהם, ויכלו
 21 להתמסר לחלוטין לתורה, כמאמר חז"ל²⁹: לא ניתנה תורה
 22 אלא לאוכלי המן.

23 בארץ ישראל כבר נכנסו בני ישראל ל"ארץ נושבת" –
 24 לסדר חיים טבעי, אך בכל זאת ההשגחה העליונה היא שם
 25 בגלוי, כפי שנאמר³⁰ "ארץ אשר ה' אלוֹקֵיךָ דורש אותה

(25) יתרו יט, יג ובפרש"י שם.

(26) ע"פ לשון המדרש – תנחומא וראו טו שמו"ר פ"ב, ג.

(27) פל"ו.

(28) שכללותם – מן, בארה של מרים, עניי הכבוד (שמגהצים לבושים –
 מדרש תהלים כג, ב. דב"ר ס"פ תבא. פרש"י עקב ח, ד).

(29) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(30) עקב יא, יב. בחיי שם. ונוד (ראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 2 הערה 10).

(31) נח ח, כב.

(32) עקב שם, יא.

(33) ראה טו, יח. ספרי עה"פ.

(34) ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.

(35) תהלים עד, ט.

(36) כידוע (לקו"ר ר"פ ראה. ובכ"מ) שע"י מ"ת נעשה "הוי" – שלמעלה

מהטבע – "אלקיך" (כוחך וחיותך) דכא"א מישאל.

(37) שבת פט, א. מדרש תהלים א, ב. ועוד.

(38) והיו דור דעה – בדרגת משה רבינו (ע"ח שער הכללים פ"א. שם
 של"ב פ"א. שער הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ).

(39) והרי המן ירד בזכות משה, ואח"כ "חזרו שניהם (עניי הכבוד והבאר)
 בזכות משה" (תענית ט, א).

(40) ראה יומא (עה, סע"א) "שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות
 עם המן" – חזרו בהוספה על בית מצרים והים שהיתה בהפלגה גדולה
 ביותר* (ראה בכורות ה, ריש ע"ב. מכילתא בא יב, לו. פרש"י בשלח טו, כב
 עיי"ש).

ולהעיר ממרו"ל (נדרים שם) בנוגע לעשירות דמשה, שהעשיר מפורסמן
 של לוחות – ש"ל הפירוש הפנימי בזה: עשירות שלו היתה רק תוצאה (ובדרך
 טפל) מתורה שלו, היינו שניתנה לו הרחבה בגשמיות** כדי שיוכל ללמוד
 בהרחבה (וראה ליקוטים שבסו"ס מהרי"ל – בנוגע לר"ת). וזוהי מובן גם
 בנוגע לדורו של משה – ראה לעיל הע' 38.

(* וגם עשירות זו שייכת למ"ת – כי מכין ש"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב). הרי מובן. שגם בית מצרים שרו"ע עיקרי ביצי"מ
 (ראה ברכות ט, סע"א ואילך. נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 77 ואילך. ובכ"מ) שייכת ל"תעבדון את האלקים על ההר הזה".

(** ע"ד מש"כ ברמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

31 כאילו כל ההפרעות אינן קיימות?!

32 אומר הבעש"ט⁴⁶ שגם בחשכת הגלות יכול יהודי

33 להתנשא מעל סביבתו, ולחוש את היותו בן ל"ממלכת

34 כהנים", שאותם מנהיג הקדוש-ברוך-הוא בעצמו בהשגחה

35 פרטית באופן ניסי בחיי יום ויום ובכל פרט ופרט.

36 והשפעה זו – גילוי ענין "ממלכת כהנים" אצל

37 היהודים בזמן הגלות – היא חידוש גדול יותר בענין

38 המלכות⁴⁷, מאשר בשני המצבים הקודמים.

39 יכולתו של היהודי להתרומם מעל לעולם ולטבע כאשר

40 הוא במדבר – מנותק מן העולם, ואפילו כאשר הוא

41 בעולם, אך במקום של אלוהות גלויה – ארץ ישראל –

42 איננה מבטאת את חוסר ההגבלה של כח המלכות הנמצא

43 בו, שהרי אז הוא מלכתחילה איננו נתון כל-כך להגבלות

44 העולם-הזה.

45 רק כאשר הוא מתנהג בדרך זו בזמן הגלות, הרי אז

46 מורה הדבר על יכולתו להתנשא ולצעוד בדרך של הביטוי

47 הידוע⁴⁸ "לכתחילה אריבער" ("דילוג מלכתחילה") – ללא

48 סדר ודירוג, אלא מעבר לכל הגבלה – מתוך חושך

49 המוחלט של הגלות אל ההתרוממות של "ממלכת כהנים".

י.

השפעותיהם של משה, דוד והבעש"ט חלות באופן נצחי בכל דור

50 יחד עם זאת אין לומר, שהשפעת משה, דוד והבעש"ט

51 היתה רק לבני דורם, או רק לתקופות בהם הם היו (משה

52 – דוד המדבר, דוד – עם ישראל בארצו, והבעש"ט – בני

53 ישראל בזמן הגלות), שהרי פעולת משה דוד והבעש"ט

54 היא נצחית⁴⁹ לכל בני ישראל בכל הדורות, ולכן נקרא

55 משה על-ידי כל יהודי: "משה רבינו", על דוד המלך אומר

56 כל יהודי⁵⁰ דוד מלך ישראל חי וקיים (גם עתה), וכיוון

57 שביאת המשיח⁵¹ תלויה ב"פוצו מעיינותיך" של הבעש"ט

58 "חוצה"⁵², הרי מובן שהכל שייך לכל יהודי בכל הדורות.

59 אלא כשם שהשפעותיהם מודגשות, באופן כללי,

1 בהכנסם לארץ ישראל – ארץ נושבת – פסק המן, לחם

2 מן השמים, ⁴¹ ובלשון הפסוק: "כי תבואו אל הארץ... שש

3 שנים תזרע..."⁴², היה עליהם לעסוק בעשיית מלאכה

4 וכדומה. ולמרות שבארץ ישראל ההשגחה העליונה היא

5 גלויה, כך רואים בבירור שהפרנסה ניתנת מלמעלה –

6 בכל זאת, עצם העובדה שעוסקים בהכנת כלי טבעי

7 לברכת ה' עלולה לתת לפעמים מקום למחשבה שעבודתו

8 שלו תופסת מקום כל שהוא בקבלת הפרנסה, דבר שעלול

9 להפריעו מקיום תורה ומצוות.

10 וזוהי פעולת דוד המלך⁴³, שנתן כח לכך, שגם בארץ

11 נושבת יוכל היהודי לגלות את עובדת היותו בן ל"ממלכת

12 כהנים". כלומר: הוא יכיר בכך, שפרנסתו מגיעה מלמעלה,

13 ולפיכך היא בשפע, ושוהו, בעומקם של דברים, ענין ניסי,

14 שאיננו תלוי בדרכי הטבע, ושהתעסקותו בטבע היא רק

15 מפני שכך הוא רצון הבורא, שיהיה באופן של "בכל אשר

16 תעשה"⁴⁴.

17 ולפיכך מובן, שכאשר מדובר בענין של תורה ומצוות,

18 הוא יקיים זאת ללא הפרעות, כמלך.

ט.

גילוי "ממלכת כהנים" גם בחשכת הגלות

19 כאשר התחיל חשך הגלות, ובמיוחד בתקופה שבה גבר

20 החשך והאפיל, ומפני קשיי התקופה שקעו בני ישראל

21 בטרדות⁴⁵ פרנסה, ולא בעשיית מלאכה באופן רגיל בלבד,

22 הרי אז נדרש כח חדש כדי לעורר אצל בני ישראל את

23 התגלות ענין המלך:

24 יהודי עלול לחשוב שבתקופה כזאת, כאשר יש

25 העלמות והפרעות רבות כל כך לקיום תורה ומצוות, הרי

26 די והותר אם יקיים תורה ומצוות בדרך רגילה, שגם היא

27 כרוכה במלחמה קשה ובעמל רב להתגברות על הקשיים,

28 ובודאי די אם יתאמץ ויקיים גם הידורי מצוה ויוסיף

29 בלימוד התורה יותר מן המחוייב, אך כיצד ייתכן בתקופה

30 כזו להתמסר לתורה ומצוות כחלק מ"ממלכת כהנים" –

(41) בשלח טז, לה. יהושע ה, יב.

(42) בהר כה, ב-ג.

(43) וכמרו"ל שכשכ"י היו צריכין פרנסה היו טוהרין באים לדוד ואומרים כו' (ברכות ג, סע"ב) ובפרט בזקנותו (בשלימותו) שאז ע"י דוד: (א) נגמרו המלחמות כו' – שלימות דארץ נושבת, (ב) גמר כל ההכנות לבנין המקדש (ד"א כח ואילך) – גילוי אלקות.

(44) ראה בכ"ז לקמן ע' 320 ואילך. לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 186 ס"ד ואילך.

(45) הדיוק בזה נת' בד"ה מים רבים תשל"ח סעיף ב (לקו"ש ח"כ ע' 276. סה"מ_מלוקט ח"א ע' רעג).

(46) וידוע דגילוי הבעש"ט שייך לזה שבזמנו היו בני' במצב של התעלפות

כו' (כת"י דא"ח ישן לא נודע למי), לאחר גזירות דשנות ת"ח-ת"ט כו'.

(47) שלכן נשיאות הבעש"ט שייכת למלכות דמשיח, כנ"ל הערה 11.

(48) פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ס"ע 113.

ח"ב ע' 186.

(49) להעיר – בנוגע למשה ודוד – מוטסה ט, א.

(50) בקידוש לבנה, ע"פ ר"ה כה, א.

(51) שאז דוקא תהי' שלימות כל העולם כולו ועוד יותר מכבעת בריאות (תניא פל"ו. זח"ג קכה, רע"א (וכבר העירו מזה"א קלט, א). רמב"ם סוף ה' מלכים. עבודה"ק ח"ב פל"ט).

(52) אגרת הידועה דהבעש"ט – נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. כש"ט

בתחלתו. ובכ"מ.

יא.

השפעתם של משה, דוד והבעש"ט על כל יהודי בכל דור

זהו ענין המלכות שמה, דוד והבעש"ט משפיעים
(כל) יהודי בכל דור ודור:

משה שענינו תורה, מגלה את עצם הענין של "ממלכת
כהנים" אצל בני ישראל – בסוג של "מארי תורה"⁶¹
(= בעלי תורה), שם מנותקים מן העולם, תורתם
אומנותם⁶², שעליהם נאמר "מאן מלכי רבנן"⁶³.

(וכעין זה משפיע הענין אצל כל יהודי⁶⁴ בעת
התמסרותו ללימוד התורה, שיש לו הכח להינתק לחלוטין,
לשעה זו לפחות, מכל עניני עולם ודאגותיו, ולשקוע
בלימוד התורה בדיוק כמי שתורתו אומנותו).

דוד שענינו תפילה, ולכן הוא כתב את ספר תהילים⁶⁵,
משפיע על כך שגם עבודה זו תיעשה באופן של מלכות:
למרות שהוא מבקש את צרכיו, מתמלאות הבקשות מיד
ללא עיכובים, כמילוי בקשתו של מלך (שלא ככתפילה
רגילה, שכיוון שהבקשה היא מלמטה ייתכנו עיכובים
והפרעות שיגרמו לאי-מילוי הבקשה, או לעיכובה,
למילוייה באופן חלקי וכדומה), כמו שנעשה הדבר על-ידי
תורה – כמסופר בזוהר⁶⁶ שכאשר צריך היה רשב"י להביא
להורדת גשמים הוא אמר דברי תורה על הפסוק⁶⁷ "הנה
מה טוב..." ומיד הגיעו גשמי ברכה באופן הרצוי⁶⁸.

ולכן יש בספר תהילים, תפילת דוד, שני קצוות: מצד
אחד זהו ענין של תהילות ותשבחות כתפילה, ויחד עם זאת
זהו אחד מכ"ד ספרים של תורה שבכתב, ולכן השפעתו
דומה להשפעת התורה⁶⁹.

הבעש"ט גילה את אחדות ה' בעולם, כיצד המציאות
המשך בעמוד כא

(61) להעיר מתו"א סט, ג: משה שפיר קאמרת (שבת קא, ב. ושי"נ). וכל
ראשי ישיבות שבכל דור הן בחי' משה.

(62) להעיר דרשב"י – הדוגמא בש"ס (שבת יא, א) לתורתו אומנתו – הוא
ניצוץ משה רבינו (סדור שער הל"ג בעומר דש, סע"ב. ועוד).

(63) וראה תו"א שהובא לעיל הערה 20.

(64) ראה בארוכה לקו"ש חיי"ז שצויין בעהרה הנ"ל. ולהעיר מתו"א סז,
ב.

(65) ב"ב יד, סע"ב. ובמדרש תהלים בתחלתו: אע"פ שנאמר כו' לא נתקן
אלא ע"י דוד מלך ישראל.

(66) ח"ג נט, ב. וראה בכ"ז (וההפרש דפעולת התפלה ותורה) – שה"מ
אתהלך לאנא ע' רי ואילך. אוה"ת ויקרא (כך א') ע' רנד ואילך. שה"מ
תרכ"ז ע' רסז ואילך.

(67) תהלים קלג, א.

(68) משא"כ ע"י תפלה – ראה תענית כג, א.

(69) וי"ל שזהו מה שביקש דוד (מדרש תהלים בתחלתו) ש"יהיו קורין בהן
(בתהלים) ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות" – היינו, שהפעולה שע"י
אמירת תהלים תהי' ע"ד הפעולה שע"י תורה.

וראה קובץ מכתבים לתהלים (אהל י"ז) ע' 200-203. ועוד.

1 בתקופות שונות, כך בכל דור הן מחולקות לפי שלשה
2 סוגים שונים של יהודים באותו דור (ואצל כל יחיד בפני
3 עצמו – בשלשה סוגי עבודה רוחנית).

4 עבודת ה' נחלקת, באופן כללי, לשלושה סוגים: תורה,
5 עבודה (תפילה) וגמילות חסדים (מעשה המצוות) הכוללת
6 את הציוויים⁵³ "בכל דרכיך דעה" ו"כל מעשיך יהיו לשם
7 שמים", שהם מקבילים לאופני העבודה בשלוש התקופות
8 הנ"ל (מדבר, ארץ ישראל וזמן הגלות):

9 תורה היא גילוי חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, ולימוד
10 התורה הוא בדרך שמלמעלה למטה – גילוי רצון וחכמת ה'
11 למטה. לכן מתעלים על-ידי התורה מעבר לעולם, כבני-
12 ישראל במדבר, ונעשים באמצעותה מלכים (כמאמר
13 חז"ל⁵⁴ "רבנן איקרו מלכים") השולטים על הטבע⁵⁵
14 (וכדברי חז"ל⁵⁶ על הפסוק "לא-ל גומר עלי").

15 ענין התפילה הוא בקשת צרכיו⁵⁷ של המתפלל. הוא
16 חש אמנם שהקדוש-ברוך-הוא הנותן לו את צרכיו
17 (בדומה לאמור לעיל על ארץ ישראל), אך יחד עם זאת
18 הוא מתעסק בצרכיו שלו⁵⁸ ומבקש למלא את החסר לו.

19 אך גם התפילה היא עדיין באופן שאיננו מתעסק ממש
20 בדברים גשמיים (כבני ישראל בשהייתם על אדמתם "איש
21 תחת גפנו ותחת תאנתו"⁵⁹, ולא בין אומות העולם) –
22 הקשר אליהם הוא רק בכך שהוא מבקש מה' את צרכיו
23 שלו.

24 מעשה המצוות, הנעשות בדברים גשמיים, ועוד יותר
25 מכך העבודה ל"בירור" עניני הרשות, באים כדי לזכך
26 ולהפוך את החשך של גשמיות העולם, שבו יאיר אור
27 הקדושה (במקביל לזמן הגלות, כאשר עם ישראל הוא בין
28 אומות העולם)⁶⁰.

(53) משלי ג, ו. אבות פ"ב מ"ב. טושו"ע או"ח סי' רלא.

(54) גיטין ספ"ה.

(55) כידוע (לקו"ת תזריע רד"ה קא מפלגי. שה"מ ה"ש"ת ע' 116) האותות
והמופתים שעשו התנאים ואמוראים וכל הצדיקים בכח תורתם (מפני שהתורה
היא למעלה מזמן ומקום). וראה דרך אמונה (דלעיל הערה 22): ע"י שהי'
גלוי לפנייהם אור כו' שהשי"ת גנוז בתורה.

(56) ירושלמי נדרים פ"ו שה"ח. ועוד. הובא בשו"ע אדה"ז הל' נדה סקפ"ט
סקכ"ג.

(57) רמב"ם ריש הל' תפלה. ועוד.

(58) ועד"ז עבודה רוחנית דתפלה – התקשרות ודביקות לה' – היא בדרך
מלמטה למעלה, לפי כוחות ומידות הדאדם המתפלל.

(59) מ"א ה, ה. מיכה ד, ד.

(60) שזהו ג"כ החילוק בין תורה תפלה ומעשה המצוות (ובירור עניני
רשות) באופן ה"בירור" שלהם (ראה בכ"ז המשך פדה בשלום תרנ"ט (ס"ע
קס ואילך), תשי"ד פ"ח ואילך): התורה היא ביור מלמעלה למטה, בדרך
מונחה (שלום): תפלה היא מלמטה למעלה ולכן היא בדרך מלחמה, אבל מכיון
שהיא ע"י גילוי אור היא "חבר של שלום": עבודה עם דברים גשמיים כו' היא
בדרך מלחמה ממש – "נהאם אפום חרבא לכולה".

ועל תורה כתיב¹³ וממדבר מתנה, וגם שבת נקראת מתנה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה¹⁴.
(תורת לוי יצחק עמ' ג)

עולם הבריאה

עולם הבריאה נקרא כפר, ששם הוא תבואות¹⁵.
זהו מה שבריאה היא גם מלשון בר, דהיינו תבואה, כמו ויצברו בר¹⁶ וכדומה, כי שם הוא מקום התבואות. טעם הדבר הוא, כי כל התבואות הם ממלכי תהו שנפלו לבריאה, שעל ידם חי האדם דתיקון.
וכן בריאה היא מלשון ברה, דהיינו סעודה, כמו להברות וכדומה, והוא מה שהאדם דתיקון אוכל את התבואות ששרשם בניצוצות דתהו שנפלו לבריאה.
(ליקוטים ואגרות עמ' שסד)

עירוב

פעולת עירוב תחומין היא, לעשות את המקום שמחוץ לתחום, שיהא בתוך התחום. אם כן, פעולת העירוב היא לחבר ולערבב (עירוב מלשון תערובת) את המקום שעד התחום עם המקום שמחוץ לתחום, שיהא גם הוא נחשב בתוך התחום.

זהו מה שעירוב קאי על תפארת, המערב ע"ב (האות הראשונה והאחרונה של עירוב), מספר חס"ד, עם רי"ו (האותיות האמצעיות), מספר גבור"ה¹⁷.

המקום שעד התחום הוא סטרא דקדושה, בחינת חסד, והמקום שמחוץ לתחום הוא מקום הקליפות, שיניקתן היא מגבורה. והעירוב ממתיק את הגבורות, שהקליפות לא יינקו מהם עוד, ויוחזרו הגבורות לסטרא דקדושה, להתחבר ולהתכלל בחסדים, והחסדים יקיפום מסביב, שלא תהא יניקה מהם משום צד, לא מלפנים ולא מאחור, כמאמר¹⁸ והסר שטן מלפנינו ומאחורינו, וכמו¹⁹ ואשמיד פריי ממעל ושרשיו מתחת.

זהו מה שבתיתב עירוב — הע"ב, חס"ד, מקיף את רי"ו, גבור"ה, מלפנים ומאחור.

(ליקוטים ואגרות עמ' שמט)

סדר נזיקין

סדר נזיקין הוא גבורות ודינים.

ונקרא ישועות¹ — ישועות הוא ה' גבורות שהמלכות נבנית מהן².

והוא הסדר הרביעי בששה סדרי משנה, כמו שיהודה, שלו ניתנה המלוכה, הוא הבן הרביעי. וכן דוד המלך, הוא הרגל הרביעי במרכבה³.

לכן רב יהודה, מלכות, כשמו יהודה, כולו תנויי בניזקין הוי⁴.

ובתחילתו הוא השלש בבות — בב"א הוא מספר ה', ה' גבורות.

בב"א — ראשי תיבות בראשית ברא אלקים, ושם אלקים הוא בחינת גבורה.

ובשלש הבבות יש שלשים פרקים (עשרה בכל בבא) — הוא השלשים מעלות שהמלכות נקנית בהן⁵. ויהוד"ה מספרו שלשים.

וראשי התיבות של השלש בבות הוא אש"ה (ארבעה, שנים, השותפין), מלכות, הנבנית מהגבורות.

(הערות לזהר ב עמ' תב)

סעודה שלישית

בכל שלחן בסעודה צריכים לומר דברי תורה, אפילו בחול, כמאמר רז"ל⁶ שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה וגו', ועל אחת כמה וכמה בסעודת שבת, כי יומא דשבת קשורא הוא דאורייתא⁷. והכל מודים שבשבת ניתנה התורה⁸.

ומה גם בסעודה שלישית, שהיא כנגד והאכלתיך נחלת יעקב אביך⁹, שיעקב ביחוד הוא תורה, כמו שכתוב¹⁰ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל,

כי סעודה שלישית היא סעודתא דזעיר אנפין¹¹, בחינת תפארת, יעקב, וכן תורה היא בחינה זו, כמאמר¹² והתפארת זו מתן תורה.

(1) שבת לא, א.

(2) ריש הקדמת הזהר.

(3) זח"ב קז, א.

(4) ברכות כ, א.

(5) אבות פ"ו מ"ו.

(6) שם מ"ג.

(7) זח"ג צה, א.

(8) שבת פו, ב.

(9) ישעיה נח, יד.

(10) תהלים עח, ה.

(11) ראה זח"ב פח, ב ובאור החמה שם.

(12) ברכות נח, א.

(13) חקת כא, יח. נדרים נה, א.

(14) שבת י, א.

(15) רמ"ז ריש פרשת חיי שרה.

(16) מקץ מא, לה.

(17) טעמי מצות להרח"ו פרשת בשלח.

(18) נוסח ברכת השכיבנו בתפלת ערבית של חול.

(19) עמוס ב, ט.

מכתב לי"ט כסלו

כ"ח מנחם-אב תש"ח

לפני שמונה ימים מלאו כבר ארבע שנים מאז שבעלי איננו. חבל על דאבדין ולא משתכחין¹.

עז רצוני להמשיך ולכתוב ממאורעות אותם ימים. אנסה איפוא ואראה אם אצליח בכך.

המצב שתואר לעיל נמשך חודש אחרי חודש, באותו סדר קבוע.

כל החטאים שהשלטונות ניסו "לתפור" לבעלי - כך מכנים זאת שם - הוגדרו כניהול תעמולה נגד הממשל וקיום קשרים למטרה זו עם נציגויות מדינות זרות. משמעותו של חטא זה היתה שבעלי הוא "אויב העם", חטא הגורר אחריו עד עונש מוות.

אולם על בעלי לא עלה בידם להטיל עונש זה, למרות כל האמצעים שניסו לנצל לשם כך, ולכן הוא הוגדר כ"אלמנט מסוכן לחברה" בלבד, כלומר שאסור לו להיות במקום שבו ישנו יישוב של בני-אדם - בעיקר, כמובן, יישוב של יהודים - כדי שלא תהיה לו האפשרות לנצל את כוחותיו הרוחניים וכדי שלא תהיה לו השפעה על איש.

בעקבות זאת, כל הדואר שנשלח אל בעלי היה תחת ביקורת קפדנית, כך שקבלת מכתב - ממנו אלי או ממני אלי - היתה אורכת עבורנו זמן רב וגורמת לנו עגמת-נפש מרובה. עם אחרים לא הורשה לו להתכתב, ואנשים אף פחדו למסור לו דרישת-שלום באמצעות מכתבי שלי.

בסוף חשוון² קיבלתי מכתב מבעלי. הוא מיהר לשלוח את המכתב מתוך חשש שהמכתב יגיע מאוחר מידי. היתה זו בקשה אלי, שאדאג לכך שביום י"ט כסלו³ תהיה בבית אווירה חגיגית, תוגש סעודה של מזון משובח, והבית ינוקה ויסודר לכבוד האירוע. המכתב ירד לפרטים הקטנים ביותר, שבעלי לא נהג בדרך-כלל להתערב בהם בהיותו בבית. הוא גם הורה לי לשכוח את כל הדברים השלייליים ולהבטיח שיום זה אכן ייחגג כיום-טוב אמיתי.

(1) סנהדרין קיא, א. שמו"ר פ"ו, ד. פרש"י וארא ו, ט.

(2) שנת תש"א.

(3) יום גאולת אדמו"ר הזקן ממאסרו בשנת תקנ"ט.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שבעה וארבעים לעומר עמ' א

1 ראינו, ואחד אומר להן לא ראינו, לא היו עורפין שאין עד אחד יכול
2 להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
3 משרבו הרוצחנין במלח ענלה ערופה שהרי מכירים היו מי רגיל להרוג,
4 והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל משבא אליעזר בן דניא
5 שהיה רוצח ידוע, ותחינה בן פרישה היה נקרא תחילה, ומשנעשה
6 רוצח תורו לקרותו בן תרצח.
7 משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ורבי יוחנן בן זבאי הפסיקו,
8 שנאמר "לא אפקוד על גנותיכם כי תזנינה ועל בלותיכם כי
9 תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו וגו'" ופירש כך, לא אפקוד לבדוק את
10 נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים עצמם עם הזונות

מצויים כפרדים.

11 משמת יוסי בן יעוזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, במלוי
12 האשכולות - אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורתם, שעד סוף ימיהם לא
13 היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם השלם נקרא
14 'אשכול', שנאמר "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי" וההמשך
15 הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אף'.
16 יוחנן בן גדול העביר מישראל הודיית המעשר - וידוי המעשרות,
17 שמצווה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית, 'בערתי הקדש מן
18 הבית', וביטלו יוחנן כהן גדול. אף הוא במל את המעוררין, ואת
19 הנזקפין, יתבאר בגמרא.
20

א, א – וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמור

א. ההוראה מכללות פרשת "במדבר":

"במדבר" – בפשוטו של מקרא – קאי על "מדבר" כפשוטו, שאינו מקום ישוב בני אדם, "לא ישב אדם שם", כי אם "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים".²

כלומר: אין הכוונה ל"מדבר" למעליותא, כפי ש"ראשיכם שבטיכם" לומד בענין ה"מדבר", שזהו למעלה מבחי' אדם, "אשר לא ישב אדם" למעליותא³ – כי אם "מדבר" לפי המושגים של הפשוט שבפשוטים, "מדבר" כפשוטו.

ובזה גופא – אין הכוונה ל"משל" שלמדו חז"ל⁴ מתכונת ה"מדבר" ביחס לתורה שניתנה במדבר [הן בנוגע ל"חפצא" דתורה – "כמדבר הפקד", ש"הכל שוין בה", והן בנוגע ל"גברא", האדם הלומד תורה – "שמשים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו"⁵] – כי אם ל"מדבר" כפשוטו, עם כל החסרונות והמגרעות שבו, כמודגש בכך ששמה של הפרשה אינו "במדבר סיני" (ש"סיני" מתייחס ל"תורה"), כי אם "במדבר" סתם. זאת ועוד: ההוספה דאות ב', "במדבר" (ולא "מדבר"), מדגישה עוד יותר שאין הכוונה לתכונת ה"מדבר" כו', כי אם לאדם הנמצא במדבר.

וכאן באה ההוראה שצריכים "לחיות" עם פרשת השבוע, ובנדון דידן – "לחיות" עם הענין ד"במדבר":

כאשר יהודי מביט סביבו – רואה שנמצא "במדבר", שכן, נוסף לכך ש"אתם המעט מכל העמים", נמצא הוא בחשכת הגלות, כשסביבו ישנם כמה וכמה העלמות והסתרים כו', מקום שאי אפשר להשיג בו כדי מחייתו, על ידי זריעה וצמיחה – "לא מקום זרע", או על ידי אגם מים שיוכלו לדוג דגים. וכיו"ב, כלומר, אין שם ענין של טעם ותענוג, כי אם "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים".

ועל זה אומרים לו, שצריך "לחיות" עם הענין ד"במדבר" – לחיות עם התורה למרות היותו "במדבר", היינו, שגם בהיותו "במדבר" מתנהג כפי שיהודי צריך להתנהג, היינו, שכל מציאותו וכל עניניו חדורים עם התורה.

ואדרבה: בהיותו "במדבר" נוגע ומוכרח הדבר עוד יותר, שכן, כאשר נמצא במקום ישוב, ובמקום לעבוד עבודתו הולך לישון. הרי הוא אמנם "טפש"... אבל לאידך, אין כאן ענין של סכנה; משא"כ בהיותו "במדבר" – אינו יכול ללכת לישון, מכיון שנשקפת סכנה לחייו מ"נחש שרף ועקרב"!... אלא מאי, הוא "עיף" ורוצה לנוח – אזי העצה היא שגם

שינתו תהי' על פי תורה, על ידי זה שקורא "קריאת שמע על המטה", וישן בכיסוי הראש, שאז נעשית השינה גופא חלק מעבודת ה', ועד שנשמתו עולה למעלה לשאוב לה חיים⁸, על דרך ובדוגמת שינת בני ישראל בלילה שלפני מתן תורה בתוך הכנה לקבלת התורה.

ולא עוד, אלא שהוא "חי" – "במדבר", כלומר, הנהגתו על פי התורה למרות היותו "במדבר" אינה מפני ההכרח בלבד, כי אם באופן שהוא "חי" בזה, כלומר, שעושה זאת מתוך חיות ושמחה, שכן, בידעו שהקב"ה הביא אותו "במדבר", אין לו שום טענות כו', ובמילא, ממלא את תפקידו ושליחותו מתוך חיות ושמחה, כאמור, שהוא "חי" – "במדבר".

דלכאורה, יכול יהודי לטעון: אם רצונו של הקב"ה שיהי נחת רוח לפניו בעבודתו של יהודי – יביאנו לירושלים, לבית המקדש ולקדש הקדשים, ושם יעסוק בעבודה הכי נעלית – עבודת הקטורת... ואם כן, מדוע מביאו הקב"ה "במדבר", היפך הענין ד"אלו⁹ תביאנו לידי נסיון"?...!

ואין לומר שזהו באופן ד"חוקה חקקתי גזירה גזרתי"¹⁰, "אין לך רשות להרהר אחריי"¹¹, שכן, הענין ד"חוקה" שייך לפרשת בחוקותי, ולא לפרשת במדבר שלאחרי!

אבל אף על פי כן, אין ליהודי טענות כו', שכן, גם פשוט שבפשוטים מבין שאין לשאול שאלות על הקב"ה. ובמכל שכן וקל וחומר: אם אינו מבין את שכלו של חכם גדול, עם היותו בשר ודם, ולא עוד, אלא שהי' בתחילה ילד קטן, ואחר כך נתעלה בחכמתו מדרגא לדרגא עד שהגיע לדרגת חכם גדול – הרי בודאי ובודאי שאינו יכול להבין את שכלו של הקב"ה!

ולכן, גם כאשר הביאו הקב"ה "במדבר" – יודע הוא ש"גם זו לטובה"¹², ולא רק שתצמח מזה טובה בעתיד, אלא כבר עכשיו הרי זה "לטובה"¹³, ובמילא, ממלא את תפקידו ושליחותו מתוך חיות ושמחה.

ונקודת ההוראה – שכאשר יהודי נמצא "במדבר", יודע הוא שכן הוא רצונו של הקב"ה, כלומר, הכוונה העליונה אינה שעבודתו תהי' בקדש הקדשים, כי אם שבהיותו "במדבר" דוקא, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, ובהיות נשמתו מלוכשת בנפש הבהמית וגוף גשמי, "משכא דחויא"¹⁴ – במצב כזה יחי' על פי התורה, ואדרבה, על ידי זה דוקא בא לתכלית העילוי שאין למעלה מזה, ובלשון הכתוב¹⁵: "כאשר יענו אותנו כן ירבה וכן יפרוץ".

(8) בראשית רבה פרק יד, ט. וראה פרקי דרבי אליעזר ריש פרק לד.

(9) ראה לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1024 ואילך.

(10) נוסח ברכת השחר (מברכות ס, ב). וראה סנהדרין קז, ריש עמוד א.

(11) תנחומא חוקת ג. שם ח. במדבר רבה פרק יט, א. שם, ח. וראה מדרש תהלים (באבער) ט, ב.

(12) פירוש רש"י ריש פרשת חוקת, מיומא סז, ב. רמב"ם הלכות מעילה בסופן.

(13) תענית כא, א. סנהדרין קח, סוף עמוד ב ואילך.

(14) ראה לקוטי שיחות חלק ב עמוד 393 ואילך.

(15) ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ב. תניא פרק לא (בשם הזהר). ריש פרק מז. וראה ספר החקירה להצמח צדק סח, ב.

(16) שמות א, יב.

(1) ירמ"י ב, ו.

(2) עקב ח, טו.

(3) לקוטי תורה פרשתנו ד, ג (וראה גם שם ב, סע"ב). נשא כ, ג. ראה לב, ב. ועוד.

(4) עירובין נד, ב. במדבר רבה פרשתנו פרק א, ז. פרק יט, כו. תנחומא חוקת כא. וראה לקוטי שיחות חלק כח ע' 22-3. וש"נ.

(5) ראה גם שיחות אור לד' סיון ה'תשמ"ה ס"ג.

(6) ואתחנן ז, ז.

(7) חוקת כ, ו.

דברים שמושכין לבו של אדם כאגדה²⁷], כעונה אחר הקורא, ולאחר שביקש זאת בתפלת לחש, ב"קלא פנימאה דלא אשתמע"²⁸ – חוזר ומבקש זאת **עוד הפעם**, ולא עוד, אלא שמבקש זאת **בקול רם**, שכן, בהיותו "שליח-ציבור" [ציבור] – ראשי-תיבות "צדיקים בינונים ורשעים"²⁹, ובהדגשה – שישנו וא"ו **המחבר** את אלו שהם במצב דהיפך הצדיקים עם הצדיקים, חיבור שנעשה אמנם באמצעות "בינונים", אבל סוף כל סוף מתחברים הם עם הצדיקים, עד שנעשים כולם למציאות של "ציבור", **מציאות אחת**, אשר "הן א-ל כבר ולא ימאס"³⁰ – יש לו "ברייתקייט" לבקש זאת **בקול רם**!

ואף על פי כן, כעבור משך זמן – לאחר קריאת התורה, ואמירת "אשרי יושבי ביתך", דקאי בפשטות על הישיבה בביתו של הקב"ה, בית המקדש, בזמן הגאולה – הנה בראותו שמשח עדיין לא בא... חוזר ומבקש **עוד הפעם**: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים"!!!

ובכן, אין כאן "הסכמה", ח"ו, מצדו של יהודי על ההשארות בגלות ("במדבר"), ההיפך הוא הנכון – ישנה בקשה ודרישה לצאת מהגלות תיכף ומיד; הכוונה בהאמור לעיל שיהודי אינו בא בטענות כו' היא, איפוא, אך ורק בנוגע **לעבר**, בנוגע למילוי תפקידו ושליחותו כל זמן היותו "במדבר"...

וכאמור, אין כל סתירה בכך לתקוה וצפי' ובקשה שתבוא כבר הגאולה האמיתית והשלימה, שהרי כל תכלית הכוונה דירידת הגלות היא – כדי שעל ידי זה יזכו לתכלית העילוי דגאולה העתידה.

וענין זה מודגש גם בכך שבתור הקדמה והכנה לפרשת "במדבר" – קורין בפרשת בחוקותי את הפסוק³¹ "ואולך אתכם קוממיות":

היעוד "ואולך אתכם קוממיות" – קאי על הגאולה האמיתית והשלימה, גאולה שאין אחרי' גלות³², שכן, גאולה שיש אחרי' גלות ח"ו, אי אפשר לכנותה בשם "קוממיות" **לאמיתתו**, ולא עוד, אלא שיש סברא לומר שגאולה כזו (שיש אחרי' גלות) לא היתה כדאי, מכיון שצער הגלות גדול יותר כאשר באמצע הרגישו טעמה של גאולה... ובעצם, אין כל צורך בשקלא וטריא והסבר כו', שהרי פשוט שבפשוטים מבין ש"ואולך אתכם קוממיות" קאי על הגאולה האמיתית והשלימה!

וכאמור, יעוד זה ("ואולך אתכם קוממיות") קורין בפרשת בחוקותי, בתור **הכנה והקדמה** לפרשת במדבר, והכוונה בזה – להדגיש אשר עוד לפני שבאים למצב ד"במדבר", ירידת הגלות, יודעים כבר שתכלית הכוונה ד"במדבר" היא – העילוי ד"ואולך אתכם קוממיות", בגאולה האמיתית והשלימה.

תורת מנחם התנועדויות ה'תשמ"ה חלק ד עמוד 2135 ואילך (הנחה בלתי מוגה)

ומובן, שהוראה זו שייכת לכל אחד ואחד מישראל – הן לפשוט שבפשוטים, שמפני שעיקר עבודתו הוא בעניני העולם, מרגיש ביותר את העובדה שנמצא "במדבר", וכן ל"ראשיכם שבטיכם". שלמרות שעיקר עבודתם בד' אמות של תורה וקדושה, זקוקים גם הם לתמיכתם של אלו שעבודתם בעניני העולם – "תמכין לאורייתא"³³, כך שגם הם נמצאים "במדבר", ובמילא, שייכת הוראה הנ"ל – שצריכים "לחיות" "במדבר" – לכל אחד ואחד מישראל.

ב. מובן וגם פשוט, שכל האמור לעיל שאין ליהודי טענות על העובדה שהקב"ה הביאו "במדבר" – הרי זה רק ביחס למילוי תפקידו ושליחותו מתוך חיות ושמחה, אבל אין הפירוש שהוא מסכים לכך, ומוכן להשאר במצב זה, רחמנא ליצלן, גם בעתיד.

אדרבה: בנוגע לעתיד – צועק יהודי: "אלקים"³⁴ אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט א-ל!"...

הוא יודע אמנם שיש עילוי בעבודה דזמן הגלות³⁵ – העבודה **דאתכפאי**, שעל ידי זה באים לעילוי דאתהפכא.

ובלשון חז"ל³⁶ בפירוש הכתוב³⁷ "והשבתי ח' רעה מן הארץ": "משביתן שלא יזיקו", שזהו ענין דאתהפכא – הפיכת טבעם של בעלי-החיים³⁸, כמו שנתבאר³⁹ "וגר זאב עם כבש וגו' ונער קטן נוהג בם",

– ופשוט, שהעיקר הוא העילוי שיה' אצל ה"נער קטן" מצד הענין דאתהפכא אצל בעלי-החיים, דאם לא כן, כיצד יתכן שהעילוי דלעתיד לבוא יתבטא בכך שילד יהודי ידאג למחיתם של "בעלי-חיים"?...!

והרי עילוי זה נעשה על ידי העבודה דאתכפאי ואתהפכא דזמן הגלות דוקא.

אבל אף על פי כן, לאחר כל העילויים כו' – אינו מוכן להשאר בגלות אפילו עוד רגע אחד בלבד...

ולכן, מבקש יהודי בכל תפלה ותפלה: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" – ג' פעמים ביום, וביום השבת – ד' פעמים!

והגע עצמך:

בתפלת שחרית דיום השבת, מבקש יהודי: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" – בקשה הנאמרת ב"תפלת העמידה", לאחר ההקדמה ד"אדני-שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"⁴⁰, וכפירוש אדמו"ר מהר"ש⁴¹ [שענינו – "לכתחילה אריבער"⁴²] ש"יגיד" הוא לשון המשכה [על דרך "ויגד משה –

(17) זהר חלק ג נג, ב. וראה ספר המאמרים תרצ"ט עמוד 68 ואילך.

(18) תהלים פג, ב.

(19) ראה "היום יום" – ג' מנחם אב.

(20) תורת כהנים בחוקותי כו, ו.

(21) בחוקותי שם.

(22) ראה לקוטי שיחות חלק ז עמוד 188 ואילך.

(23) ישעי' יא, ו.

(24) תהלים נא, יז.

(25) סד"ה אדני-שפתי תרכ"ו (ספר המאמרים תרכ"ו עמוד שכו). תרכ"ז (ספר המאמרים תרכ"ז עמוד תמג) וראה לקוטי תורה שיר השירים מא, א.

(26) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ חלק א עמוד תריז. לקוטי שיחות חלק א עמוד 24. ועוד.

(27) שבת פז, סוף עמוד א. וראה חגיגה יד, א. פירוש רש"י על התורה בא יג, ה.

(28) ראה זח"א נ, ריש עמוד ב. ובכמה מקומות.

(29) ככר לאדן (להחיד"א) על מסכת אבות פרק ב משנה ד.

(30) איוב לו, ה. ברכות ח, ריש עמוד א. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סק"א ס"ה.

(31) כו, ג.

(32) מכילתא בשלח טו, א. הובא הובא בתוס' ד"ה ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

♦ יום ראשון כ"ח אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני
במשפן זמנא בחד לירחא תנינא בשתא
תניתא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני באהל מועד
באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ
מצרים לאמר:

כ"ח • וידבר • במדבר סיני באחד לחודש. מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו
בעגל – מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן. באחד בניסן הוקם המשפן ובאחד
באייר מנאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

במדבר סיני . . באחד לחודש

מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים החביבים הוא שמפני יקרה רוצה האדם לדעת מנינם המדיק, אך הקב"ה
ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע את מספרם המדיק של בני ישראל, וא"כ מדוע ה"ה מונה אותם כל שעה?
ויש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת השי"ת, שהרי
יש בה חנינות ומדרגות שונות, ואין אחד דומה לחברו בדרגתו.

ומזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש לרעהו, וכלם – מה גדול שבגדולים" עד ה"פחות שבפחותים" – נמנו
בשווה, נמצא שחביבותם לפני המקום שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל, ואין בזה חלוקים. והיא נקודת היהדות
("דער פיינטלע איד") שבלב כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשווה.

אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי, ואינה נכרת
(ע"ד הרגיל).

ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת היהדות,
תבוא לידי גלוי, ותנדע לכל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות ח עמ' 2)

באחד בניסן הוקם המשפן ובאחד באייר מנאם (רש"י א, א)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשפן. ויש לומר, דהנה בנוגע להקמת המשפן מדגיש הכתוב בפרשת פקודי שהיתה "באחד
לחודש", וזוהי אחת העטירות שנטל אותו יום. ורצה ה', שגם המנין השרף למשפן יהיה באחד לחודש, ביום זכאי. ומפיון שביים
הקמת המשפן לא היה שרף ענין אחר (מצד גדל עלוי המשפן), מנאם באחד באייר, שדומה קצת ליום הקמת המשפן. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בספר הזה מצות נהגות לדורות, וזלתי קצת
מצות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר
הכתבים ולא נשלם באורן שם והשלימין בספר
הזה:

(א) בעבור שהפסיק במצות השמטה והיובל
שאמרו שהיו בהר סיני, חזר ואמר כאן
שהנה הדבור הזה באהל מועד ככל הדברות
אשר הנכיר מתחלת ספר ויקרא, וכן יהיו
כלם מכאן ואילך באהל מועד, כי מצת שהקם
המשפן ויקרא אליו השם מאהל מועד לא
נדבר לו אלא משם:

והנכיר כאן במדבר סיני, להגיד שלא נסעו
משם עד שנמנו. כי המנין השני היה
בערבות מואב, והדבור באהל מועד:

אל ה' יתקדשו וגו', והכתבים והעם וגו'
(שם פסוק כד):

והנה צנה איך תהיה משמרת המשפן וכליו,
ואיך יתנו סביב, ונעמד העם מרחוק,
והכתבים הנגשים אל ה' איך יתנהגו בו
בחנותו ובשאת אותו ומה יעשו במשמרתו,
והכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמו שאמרו
ו"ל (ספרי וזוטא קרח יח ד) אינו דומה פלטרין
של מלך שיש לו שומרין לפלטרין שאין לו
שומרין.

והספר הזה כלו במצות שעה שנצטוו בהם
בעמדם במדבר, ובנסים הנעשים
להם, לספר כל מעשה ה' אשר עשה עמם
להפליא. וספר כי החל לתת אויביהם לפניו
לחרב וצוה איך תחלק הארץ להם. ואין

אחר שבאר תורת הקרבנות בספר השלישי,
התחיל עתה לסדר בספר הזה המצות
שנצטוו בענין אהל מועד. וכבר הזהיר
על טמאת מקדש וקדשיו לדורות (ויקרא
ה ב ג). עתה יגביל את המשפן בהיותו
במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות
הכבוד שם (שמות יט יב), וצוה והזר
הקרב יומת (להלן א נא, יח ז). כאשר
אמר שם (שמות יט יג). כי סקול יסקל,
וצוה ולא יבאו לראות כבלע את הקדש
ומתו (להלן ד כ) כאשר הזהיר שם (שמות
יט כא) פן יהרסו אל ה' לראות וגו',
וצוה ושמרתם את משמרת הקדש ואת
משמרת המזבח (להלן יח ה) כאשר אמר
שם (שמות יט כב) וגם הכתבים הנגשים

(ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בַּמִּסְפָּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלָתָם:

כָּבִילוּ יֵת חֲשֹׁפִן כָּל כְּנֻשָּׁתָא דְּכְנִי יִשְׂרָאֵל לְנִרְעִיתָהוּן לְבֵית אֲבֹהֵיהוּן בְּמִנְיָן שְׁמֵהוּן כָּל דְּכוּרָא לְגִלְגָּלָתָהוּן:

כז"י לְמִשְׁפַּחְתָּם • דַּע מִנִּין כָּל שֹׁכֵט וְשֹׁכֵט. לְבֵית אֲבֹתָם • מִי שֶׁאָבִיו מְשֻׁכֵּט אַחַד וְאָמוּ מְשֻׁכֵּט אַחֵר, יָקוּם עַל שֹׁכֵט אָבִיו. לְגִלְגָּלָתָם • עַל־יְדֵי שְׁקָלִים בְּקַע לְגִלְגָּלָתָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 25 – מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המניין

שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל (א, ב)

גבי הצורך למנות את בני ישראל אף שנודאי מנינם ידוע הוא לפני המקום, כ' בשל"ה (שמו, סע"א ואילך) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא בטל" (ביצה ג, ב). ולכאורה מדוע הצרכו למנין דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ' ב'ר"ה' (חולין ק, א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד.

והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכן אינם בטלים. משא"כ ענין ה'מנין' הוא שגם דבר ששולעצמו אין נפרת בו חשיבותו, הרי פשהולכים ומזנים אותו מקבל חשיבות ואינו בטל. ועד"ז הוא בבני ישראל: מנינם ע"י הקב"ה, מוגלה דרגא נעלית בעם ישראל, אשר גם כשפחיצוניותם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שנים הם לגויים רח"ל, הרי גם אז לא יתבטלו. שפיון שהקב"ה מנה וספר אותם, נפר שחביבים הם לפניו.

(ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל־יֶצֶא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן:

ג מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא ב'ישראל תמנון יתהון לחיליהון אתה ואהרן:

כז"י כָּל־יֶצֶא צָבָא • מַגִּיד, שְׂאִין יוֹצֵא בְּצָבָא פְּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בכל מקום, לא ימלט מהן איש, על דעתו, וגם "פקדון". מפני ששמירתו והשגחתו עליו. וכאשר צוה למנות את ישראל יאמר: "תפקדו אותם", לכוזו שלא יספרם רק שיתנו כופר נפשם מחצית השקל, ובהם ישגיח וידע מספר העם:

ואמר בידו מספר מפקד העם (ש"ב כד ט), כי ידע מספרם בפקידת הכופר. כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר ביד במה שאמר הפתוב (שמות ל יב) ולא יהיה בהם גנף בפקד אותם. ואם אולי טעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים, והיה דבר המלך נתעב אצלו, והוא אמר לו למה בקש זאת אדני למה יהיה לאשמה לישראל (דהי"א כא ג), ולמה לא ימנם בשקלים שלא יחטא. אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שפגאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו ששלף על עם רב. והוא מאמר יואב (ש"ב כד ג) ויוסף ה' אליהו אל העם בהם ובהם מאה פעמים וגו' ואדני המלך למה חפץ בדבר הזה. וראיתי במדבר סיני רבה (ב יז), רבי אליעזר בשם רבי יוסי בן זמרא אמר, כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו, אזיה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחלוק הארץ, שלא לצורך בימי דוד:

ויתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות

אבל בהגדה של ויקרא רבה דורש לשבח, אין שואו אלא לשון גדלה, כמו דכתיב (בראשית מ יג) ישא פרעה את ראשך והשיבך על פנך, אמר הקב"ה לישראל, נתתי לך תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, כשם שיש לי תלוי ראש על כל באי עולם, שנאמר (דה"א כט יא) לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, אף לך עשיתי תלוי ראש, שנאמר שואו את ראש כל עדת בני ישראל, לקים מה שנאמר (תהלים קמח יד) ויזם קרן לעמו, וכן הוא אומר (דברים כח א) ונתתך ה' אלהיך עליון על כל גוים הארץ:

ושוב מצאתי במדבר סיני רבה (א ט) שאמר: אמר רבי פנחס אמר רבי אידי מאי דכתיב בראש הספר שואו את ראש, "רוממו את ראש" "גדלו את ראש" לא נאמר אלא שואו את ראש, כאדם שאומר לקוסטניר סב רישיה דפלן. פאן נתן רמו למשה, "שואו את ראש" שאם יזכו יעלו לגדלה כמה דכתיב ישא פרעה את ראשך והשיבך על פנך, ואם לא יזכו ומותו פלם, כמה דכתיב (בראשית מ יט) ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ. והנה הלשון כפי הפונה תפרש בטובה לטובים, וכיון שהוא לשון גדלה ונאמר בן במנין הראשון אמר בן במנין השני: תפקדו אותם. ענין "פקידה" וזכרון והשגחה על דבר, כלשון ו'ה' פקד את שרה כאשר אמר (בראשית כא א), והוא פתורו

(ג) כל יוצא צבא בישראל. מגיד שאין יוצא לצבא פחות מבן עשרים שנה. שואו את ראש כל עדת בני ישראל, (פסוק ב) כמו שאומרים לקוסטניר ארים רישיה דדין, לשון רש"י. ואפשר שיהיה הטעם בזה, בעבור שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים, וכמו שאמר (אבות ה כא) בן עשרים לרדף: אבל יתכן שיהיה פרוש "כל יוצא צבא", כל היוצאים להקהל בעדה, פי הנערים לא יקהלו בתוך העם. כי כל אספת עם תקרא "צבא", וכן לצבא צבא בעבודת אהל מועד (להלן ח כד), ישוב מצבא העבודה (שם פסוק כה). במראות הצובאות אשר צבאו (שמות לח ח), וכן צבא השמים (מ"א כב יט), וכל צבאם צויתי (ישעיה מה יב). ולכן פירש באנשי המלחמה, מצבא המלחמה (להלן לא יד). והתייחסם בצבא במלחמה (דהי"א ז מ). ואמר פאן "כל יוצא צבא", כדרך כל יוצאי שער עירו (בראשית לד כד). ואמר לצבאותם, שהם צבאות רבות, כי כל שוכט ושכט צבא גדול:

והלשון שכתב רש"י, כמו שאומרים לקוסטניר ארים רישיה דפלן, לא נתברר לי למה דרשו אותו לגנאי, אם מפני שמתו במדבר, ובמטה לוי אמר (להלן ג טו) "פקד" לפי שלא היו בכלל הגזירה, והלא במנין שני של באי הארץ נאמר בן (להלן כו ב) שואו את ראש כל עדת בני ישראל:

(ד) וְאַתֶּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו
וְעִמָּכֶם יִהְיוּ גְבֵרָא גְבֵרָא לְשִׁבְטָא גְבֵר
רִישׁ לְבֵית אֲבֹתָהוּי הוּא:
הוּא:

כז"י • וְאַתֶּכֶם יִהְיוּ • כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יִהְיוּ עִמָּכֶם נְשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט.

(ה) וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן
אֱלִיצוֹר בֶּן־שִׁדְיָאוֹר:
ה וְאַלִין שְׁמַת גְּבֵרָא דִּי יְקוּמוֹן עִמָּכֶם
לְרֹאשׁוֹן אֱלִיצוֹר בֶּן שִׁדְיָאוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נְשִׂאֵי הַמַּטֹּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם (א, ה)

פְּרֻשַׁת מִנְּחֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה לְמוֹשֶׁה בְּר"ח אֶר, "בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית" (פְּרֻשַׁתנו א, א), וְא"כ יֵשׁ לַעֲיִן, הֲרִי כִּבְר בְּחֻדָּשׁ
נִסָּן שְׁלֹפְנִיז, כְּשֶׁהֵבִיאוּ הַנְּשִׂאִים אֶת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ כִּבְר וְדוּעִים לְמוֹשֶׁה (רָאָה נִשָּׂא ז, א וְאִילָךְ), וְא"כ לְאִיזָה צָרָךְ נֶאֱמָרוּ לוֹ כָּאֵן
שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים?

וְנִשׁ לְבָאָר זֶה, דְּהִנֵּה ע"ה"פ (א, ד) "וְאַתֶּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה", פ"י רש"י "כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יִהְיוּ עִמָּכֶם נְשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט",
שְׁכָל י"ב הַנְּשִׂאִים הָיוּ צְרִיכִים לְהַשְׁתַּתֵּף בְּמִנְּחֵן כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בְּמִנְּחֵן הַשִּׁבְט שְׁלֵהֶם.

וְעפ"ז י"ל, שֶׁבַעַת מִנְּחֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְמַנּוּ הַנְּשִׂאִים בְּמִנְּחֵן חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם לִפְנֵי. דְּעַד אֲזַ הַנְּהִיגוּ הַנְּשִׂאִים רַק אֶת הַשִּׁבְט
שְׁלֵהֶם, וּבַעַת מִנְּחֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְמַנּוּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁאֵז נִקְרָאוּ הַנְּשִׂאִים "אֶלֶה קְרוֹאֵי הָעֵדָה", דְּפֻרְשׁוֹ שִׁיְהִי "נִקְרָאִים לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שֶׁבַעַת" (א, טז וּבִפְרִשׁוֹ). וְהִנֵּנוּ,
שֶׁאֵז נִתְמַנּוּ הַנְּשִׂאִים לְהִיּוֹת "נִקְרָאִים" לֹא רַק לְדָבָרִים הַנּוֹגְעִים לְשִׁבְטֵיהֶם, כ"א לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת "שֶׁבַעַת" כָּלָה.

וְעפ"ז יוֹבֵן מַה שֶּׁנֶּאֱמָרוּ כָּאֵן שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים, דְּהֲרִי מִצִּינּוּ שְׁמוֹנִי הַקֶּבֶ"ה בָּאִים ע"י קְרִיאָה בְּשֵׁם, וּכְמוֹ שֶׁ (תִּשָּׁא לֹא, ב וְאִילָךְ) "רָאָה
קְרִיאָתִי בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל גו' וְאִמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים". וּכְמוֹ כִּי בְּנִדוּ"ד, דְּע"י הַקְּרִיאָה בְּשְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים נִתְמַנּוּ לְהִיּוֹת "קְרוֹאֵי הָעֵדָה",
לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שֶׁבַעַת כָּלָה.

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיָּאל בֶּן־צוּרִישִׁדִי:

(ז) לִיהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־עֲמִינָדָב:

(ח) לִישִׁשְׁכָר נְתַנָּאל בֶּן־צוּרִישִׁדִי:

(ט) לְזִבְוִלֵן אֱלִיָּאָב בֶּן־חִלּוֹן:

(י) לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישִׁמֶע בֶּן־עֲמִיְהוּד לְמִנְשֶׁה
בְּמִלְיָאל בֶּן־פְּדָהצוֹר:
י לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישִׁמֶע בֶּן עֲמִיְהוּד
לְמִנְשֶׁה בְּמִלְיָאל בֶּן פְּדָהצוֹר:

(יא) לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעֹנִי:

יא לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן גִּדְעֹנִי:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

יִצְחָאֵי צָבָא בִּישְׂרָאֵל, אָבֵל פְּתוּרֹנוּ שְׁהִי
בְּרִיאִים וְהַזְקִים לְמִלְחָמָה, הִגִּיד כִּי לֹא מִנָּה
הַחֹלִים וְהַחֲלָשִׁים וְהַזְקִנִּים מִפְּנֵי שְׁהִיָּה דְּבָר
הַמִּלָּךְ נִתְעַב אֲצִילוֹ. וְזֶה עֲנִין הַגּוֹן מֵאֵד:
וְעַל דַּעַת מְדַרְשׁ אֲגָדָה (בְּרֻכּוֹת סב:) שְׁהִיָּה
שֵׁם מִנְּחֵן מִמֶּשׁ, טַעַם כָּלִם. וְלִכְךָ אָמַר
(ש"ב כד א). לָךְ מִנָּה אֶת יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב
(שם פסוק י) אֲחֵרִי בֶן סֹפֵר אֶת הָעָם, כִּי
בְּתוֹרָה לֹא נִזְכְּרָה בְּהֶם סִפְרָה כָּלָל, כִּי טַעַם
"בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת" יִגִּידוּ כָּל אֶחָד שְׁמוֹתָם בְּפִקְדֹן
אוֹתָם בְּכּוֹפֵר:

כִּי כִּי כִּי. וְלֹא נִשָּׂא דוֹד מִסְפָּרָם לְמִנְּחֵן
עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלִמְטָה כִּי אָמַר ה' לְהַרְבּוֹת אֶת
יִשְׂרָאֵל כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה הַחַל
לְמִנּוֹת וְלֹא כָלָה וַיְהִי בְּזֹאת קֶצֶף עַל יִשְׂרָאֵל.
הָיָה נִרְאֶה שְׁמִנְיָן יוֹאָב הָיָה לְמוֹשֶׁה מִכֵּן עֲשָׂרִים,
וְהוּא הָיָה הַקָּצֵף, שְׂאִין ה' חִפֵּץ שְׁהִיָּה כָּל
יִשְׂרָאֵל בְּגֵדֵר מִנְּחֵן, שְׁהוּא יִרְבֶּם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
כְּאֶשֶׁר אָמַר (בְּרֻכּוֹת טו ה) אִם תּוֹכִיל לְסַפֵּר
אוֹתָם. וְהַכְּתוּב שְׂאֵמֵר בְּמִנְּחֵן הַהוּא (דִּה"י א
כא ה). וַיְהִי כָּל יִשְׂרָאֵל אֶלֶף אֲלָפִים וּמֵאָה
אֶלֶף אִישׁ שֶׁלֶף חֲרֵב, אִין עֲנִינוּ שְׁהִיָּה כָּלִם

כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, רְצוּנוֹ לומר מִכֵּן שֶׁלֶף עֲשָׂרָה
שָׁנָה וְנִמְעָלָה שְׁהוּא אִישׁ, כִּי לֹא נִזְכָּר בְּמִנְּחֵנוּ
"מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה", אָבֵל אָמַר לְכוּ
סִפְרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְגו' וְאֲדַעַה אֶת מִסְפָּרָם (דִּה"י
א כא ב), וְזֶה הָיָה עֲנִשׁוֹ, כִּי הַכְּתוּב לֹא הִרְשֵׁה
לְמִנּוֹת רַק מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה בְּשִׁקְלִים.
וּמִפְּנֵי שְׁהָ אִינוּ מִפְּרָשׁ בְּכְתוּב טַעַם בּו, כִּי
חֲשַׁב בְּמֵה שְׂאֵמֵר: "וְלֹא יִהְיֶה בְּהֶם נִגָּף" שְׁהוּא
בְּשִׁקְלִים שְׁהֶם כּוֹפֵר לָהֶם, אָבֵל יוֹאָב נִתַּן לְכוּ
וְחֲשַׁשׁ לְדָבָר:
וְהַכְּתוּב מְעוֹרֵר לְכִי בָּזֶה, בְּמֵה שְׂאֵמֵר (שם

- (יב) לָדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישָׁדַי: יב לָדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישָׁדַי:
- (יג) לְאִשֶּׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: יג לְאִשֶּׁר פִּגְעִיאל בֶּן עֶכְרֹן:
- (יד) לִגְד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: יד לִגְד אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל:
- (טו) לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: טו לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן:
- (טז) אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מַטֹּת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

כ"ט אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה • הַנִּקְרָאִים לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה.

- (יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבּוּ בִשְׁמוֹת: יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יֵת גִּבְרִיאֵל הָאֵלִין דִּי אַתְפָּרְשׁוּ בְשִׁמְהֵן:

כ"ט אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה • אֶת שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים הָלָלוּ. אֲשֶׁר נִקְבּוּ • לוֹ כָּאֵן בִּשְׁמוֹת.

- (יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגֻּלָּתָם:

כ"ט וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הִבִּיאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזָקָת לְדָתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵס עַל הַשִּׁבְט. רמב"ן

- (יט) כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ס יט כָּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה וּמִנְגֹן בְּמִדְבָּרָא דְסִינַי:

• יום שני כ"ט אייר •

- (כ) וַיְהִי בְּנִי־רְאוּבֵן בָּכַר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגֻּלָּתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

- (כא) פָּקְדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שֵׁשָׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִישׁ מֵאוֹת: פ כא מִנְיַנְהוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן אַרְבַּעִין וְשֵׁשָׁה אֲלָפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

- (יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי. יזכיר וְרִיזוֹת מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּמַצּוֹת הַשָּׁם, כִּי בְיוֹם הַדְּבֹוּר לָקַח אֶת הַנְּשִׂאִים וְהִקְהִיל כָּל הָעֵדָה וְהִתְחִיל לִפְקֹד אוֹתָם. אָכֵל לֹא נִשְׁלַם הַמִּנְיָן בְּיוֹם אֶחָד, וְלִכְּךָ חֲזָר וְאָמַר (בַּפְסוֹק יט) וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה בְּמִקּוֹם הַהוּא הַמִּנְיָן, לֹא בְיוֹם הַהוּא: וַיִּתְּלָדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם. הִבִּיאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזָקָת לְדָת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵס עַל הַשִּׁבְט, לְשׁוֹן רַשִּׁי. וְאֵינָנו נִרְאֶה שֶׁהָיָה צָרִיכִין לְהִבִּיאַ שֹׁטֵר וְעַדִּים
- עַל יְחוּסֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם, אָכֵל "וַיִּתְּלָדוּ" שֶׁנִּמְנָה תּוֹלְדוֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם: הַשָּׁעַם, לֹא־כִי כָּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתָם מֹשֶׁה בֶּן מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְהִלוּ כָּל הָעֵדָה כָּלָם אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, חוּץ מִעֶרֶב רַב אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה, כִּי נִפְרָסִים הָיוּ בָּהֶם מִיּוֹם שֶׁיִּצְאָאוּ מִמִּצְרַיִם. וְהִנֵּה הִבִּיאוּ כָּל הָעֵדָה אִישׁ פְּלוּגִי נִשְׁקָלוּ, וְאָמְרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְהַנְּשִׂאִים: אֲנִי פְלוּגִי נִשְׁקָלוּ לְפָלוּגִי מִמִּשְׁפַּחַת פְּלוּגִי שֶׁהוּא לְשִׁבְט רְאוּבֵן וְזוּלָתוֹ, וּמֹשֶׁה נוֹתֵן שְׁקָלִי כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט בְּמִקּוֹם מִיָּחָד, וְיָדַע
- מִסְפַּר הַפָּרָט וְהַכָּלָל: וְהִרְאִיָּה בָּזָה, כִּי בְּמִנְיָן הַשְּׁנִי שֶׁהִזְכִּיר הַמִּשְׁפָּחוֹת, לֹא אָמַר שֶׁם "וַיִּתְּלָדוּ" וְלֹא הִזְכִּיר "בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגֻּלָּתָם", כִּי מֵעַתָּה שֶׁחָנוּ לְדִלְגָּתָם נִבְדְּלוּ הַשִּׁבְטִים זֶה מִזֶּה וְנוֹדְעוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת לְאִיזָה שִׁבְט הָמָּה, וְלֹא הוֹצִיָּרוּ שֶׁם רַק לְדַעַת כָּמָּה מִשְׁפָּחוֹת בְּשִׁבְט, וְהַמִּשְׁפָּחָה תִּמְנָה אֲנִשָּׁה לְגַלְגֻּלָּתָם לֹא בְּמִסְפַּר שְׁמוֹתָם, וְלָכֵן לֹא הוֹצִיָּרָה לְהִיטֵב נְשִׂאִים בְּמִנְיָן הַהוּא. וְרַבִּי אֲבָרָהָם אָמַר "וַיִּתְּלָדוּ" בְּקִשּׁוֹ מִתִּי גוֹלְדוֹ, בְּעִבּוּר חֲשׁוֹבֹן עֶשְׂרִים שָׁנָה:

(כב) לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדֵּי
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת לְגִלְגָּלָתָם כָּל־זָכָר מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: פ

(כד) לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שִׁמּוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גָד חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אָלֶף וְעֶשְׂרִי
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ

(כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וּשְׁבַעִים אָלֶף וְעֶשְׂרִי
מֵאוֹת: פ

(כח) לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וָאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שִׁמּוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן שְׁבַעָה וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וָאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא

צָבָא: רמב"ן

כב לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן מִנְּגִוְהֵי בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן לְגִלְגָּלָתָהוֹן
כָּל דְּכוּרָא מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק
חֵילָא:

כג מִנְּגִוְהֵי לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן חֲמִשִּׁין
וְתִשְׁעָה אֲלָפִין וְתִלְתַּת מֵאָה:

כד לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

כה מִנְּגִוְהֵי לְשִׁבְטָא דְגָד אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁה
אֲלָפִין וְשִׁית מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:

כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

כז מִנְּגִוְהֵי לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שְׁבַעִין
וָאַרְבָּעָה אֲלָפִין וְשִׁית מֵאָה:

כח לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן
לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֲשָׂרִין
שָׁנִין וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

כט מִנְּגִוְהֵי לְשִׁבְטָא דְיִשְׁשָׁכָר חֲמִשִּׁין
וָאַרְבָּעָה אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאָה:

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לא מִנְּגִוְהֵי לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן חֲמִשִּׁין וּשְׁבַע
אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאָה:

לב לִבְנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן
לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִנְּשָׁה (להלן יג יא). וְהִנָּרְאָה אֵלֵי עַל דָּרָךְ
אַנְדָּה, כִּי בַעֲבוּר הַדִּבְהָ שֶׁהֵבִיא יוֹסֵף עַל אָחִיו
(בראשית לו ב) יָחַס עָלָיו מוֹצִיא הַדִּבְהָ, או
שֶׁחֵלֶק כְּבוֹד לְשָׁנֵיהֶם, וְהָיָה דִּי לְאַפְרַיִם בְּכָבוֹד
נִשְׂאוּ:

מוֹאֵב הַקָּדִים מִנְּשָׁה, כִּי הָיוּ בָּעֵת הַהִיא בְּנֵי
מִנְּשָׁה הַרְבֵּים וְלָקְחוּ נָחֻלָתָם תְּחִלָּה, וְכֵן
בְּנִשְׂאֵי הָאָרֶץ הַקָּדִימוֹ וַיִּיחַס יוֹסֵף עָלָיו (להלן
לד כג):

אָבֵל בְּמִרְגְּלִים הַקָּדִים אֶפְרַיִם, אָבֵל יִיחַס
יוֹסֵף עַל מִנְּשָׁה, לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם. הַקָּדִים אֶפְרַיִם
לְמִנְּשָׁה וַיִּיחַס יוֹסֵף עָלָיו, וְכֵן לְמִטָּה
בְּדִגְלִים (להלן ב יח כ), כִּי הָיָה בַעַל דָּגֵל,
וְהָיָה הַכְּבוֹד וְאָחִיו מִשְׁנָהוּ בְּכָרְפֵּת יַעֲקֹב
(בראשית מו כ). וְעוֹד כִּי הָיוּ בְּנֵי אֶפְרַיִם
רְבִים מִבְּנֵי מִנְּשָׁה. אָבֵל בְּמִנְּזֵן הַשְּׁנִי בְּעִרְבוֹת

לג מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאַפְרַיִם אַרְבַּעִין
אַלְפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

לד לְבָנֵי מִנְשֶׁה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהּ מִבְּרַעַר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לה מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְמִנְשֶׁה תְּלָתִין וּתְרִין
אַלְפִין וּמֵאָתָן:

לו לְבָנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהּ מִבְּרַעַר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לז מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְבְנִימִן תְּלָתִין וַחֲמִשָּׁא
אַלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

לח לְבָנֵי דָן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהּ מִבְּרַעַר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לט מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְדָן שְׁתֵּין וּתְרִין אַלְפִין
וּשְׁבַע מֵאָה:

מ לְבָנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהּ מִבְּרַעַר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

מא מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֲשֵׁר אַרְבַּעִין וְחָד
אַלְפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

מב בְּנֵי נִפְתָּלִי תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהּ מִבְּרַעַר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וּלְעֵלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

בְּנֵי נִפְתָּלִי (א, מב) קְתַב הָאֲרִיז'ל: בַּעַת הַמִּנְיָן רָשָׁמוּ בְּנִקְסָא שְׁשִׁים רְבּוּא שְׁמוֹת – פְּלוֹנִי מְשֻׁבָּט פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מְשֻׁבָּט פְּלוֹנִי. לְאַחַר
מִפְּן הוֹצִיאוּ כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁל שְׁבַט רְאוּבֵן וְקָתְבוּ אוֹתָם בְּגִלְיוֹן בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְאָמְרוּ: אֵת הַשֵּׁם הַזֶּה יֵשׁ לְחֹבֶר לְבָנֵי רְאוּבֵן. וְכָךְ עָשׂוּ
בְּכָל שְׁבַט. אִךְ כְּשֶׁנִּשְׁלְמוּ כָּל הַשְּׁבָטִים וְלֹא נִשְׁאָר רַק נִפְתָּלִי, לֹא הָיָה צָרָף לְכַתֵּב אֵת הַשְּׁמוֹת בְּגִלְיוֹן נִפְתָּלִי, אֲלָא אָמְרוּ: בְּנֵי נִפְתָּלִי
אֵלּוּ שְׁנִשְׁאָרוּ – כִּף מְסַפְרָם.

מג מְנִיגֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְנִפְתָּלִי חֲמִשִּׁין וּתְלָת
אַלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

מד אֵלֶּה הַפְּקוּדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל
שָׁנִים עֶשְׂרִי אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ:

מה וַיְהִי כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִפְּנֵי עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: רמב"ן

(לג) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה אַפְרַיִם אַרְבַּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ

(לד) לְבָנֵי מִנְשֶׁה תּוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(לה) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה מִנְשֶׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאוֹת: פ

(לו) לְבָנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמוֹת מִפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(לז) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ

(לח) לְבָנֵי דָן תּוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמוֹת מִפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(לט) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה דָן שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: פ

(מ) לְבָנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמוֹת מִפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(מא) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֵׁר אֶחָד וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת: פ

(מב) בְּנֵי נִפְתָּלִי תּוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמוֹת מִפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(מג) פְּקוּדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ

(מד) אֵלֶּה הַפְּקוּדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל
שָׁנִים עֶשְׂרִי אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ:

(מה) וַיְהִי כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִפְּנֵי עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מְסַפֵּר הָעָם, וַיִּדְעוּ מְסַפֵּר כָּל שְׁבַט, כִּי כֵן
דָּרָף הַמְּלָכִים בְּמִנְיָתָם אֵת הָעָם:

הַכְּתוּב לְהַגִּיד מְסַפֵּר הַכָּלָל לְאַחַר שְׁהָגִיד
הַפְּרָטִים, כִּי נִצְטָנָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שִׁידְעוּ מְסַפֵּר

(מה) וַיְהִי כָּל פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם
וְגו' כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל. הוֹצִיף

(מו) וַיְהִי כִּלְהֹלֹם אֶת־הַמִּטָּה לְאֵלֶיךָ וְשִׁמְיָאֵל אֶת־אֶלְפִים
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

(מז) וְהַלֹּיִם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם: פ רמב"ן
(מח) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשׁוֹ לֹא תִשָּׂא
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט"א אַךְ אֶת־מִטָּה לֹא תִפְקֹד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) כִּדְאִי הוּא לְגִיּוֹן שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבַדּוֹ. דָּבָר אַחֵר: צָפָה
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה עַל כָּל הַנִּמְנָיִן מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה שְׁיִמּוּתוֹ בְּמִדְבָּר, אָמַר: אֵל יְהִי
אֵלֹה בְּכֹלל, לְפִי שֶׁהֵם שְׁלִי, שֶׁלֹּא טָעוּ בַּעֲגָל.

(נ) וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת־הַלֹּיִם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדוּת וְעַל כָּל־כֵּלָיו
וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יִחְנוּ:

כ"ט"ב וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת־הַלֹּיִם • בְּתַרְגוּמוֹ: "מִנִּי", לְשׁוֹן מִנּוּי שֶׁרָרָה עַל דָּבָר שֶׁהוּא מִמֶּנָּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר ב):
"וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פָּקִידִים".

(נא) וּבִנְסַע הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלֹּיִם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן
יָקִימוּ אֹתוֹ הַלֹּיִם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת:

כ"ט"ג יוֹרִידוּ אֹתוֹ • בְּתַרְגוּמוֹ: "יִפְרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין לִסַּע בְּמִדְבָּר מִמַּסַּע לְמַסַּע הָיוּ מִפְּרָקִין אוֹתוֹ מִהִקְמָתוֹ וְנוֹשְׂאִין
אוֹתוֹ עַד מְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעֵנָן וַיִּחְנוּ שָׁם וּמִקִּימִין אוֹתוֹ. וְהִזָּר הַקָּרֵב • לַעֲבֹדָתָם זֶה. יוֹמֵת • בְּיַדִּי שָׁמַיִם.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(מז) וְהַלֹּיִם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם.
הֵנָּה מִתְחַלֶּה רִאָּה מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא
לְמִנּוּת הַלֹּיִם, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (פסוק ד)
וְאַתֶּם יְהִי אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה וְגו', כִּי לְכָל
הַמִּטּוֹת הַנִּמְנָיִם יְהִי נִשְׂאִיָּהֶם, וּבַעֲבוּר שֶׁלֹּא
מִנָּה מִבְּנֵי לֹוי נִשְׂאִי לֹא מִנָּה אוֹתָם:

וְהֵנָּה מֹשֶׁה מִסְפֵּק בַּעֲנֵן הַלֹּיִם וְלֹא יָדַע מֵה
יַעֲשֶׂה לָהֶם, וְכֹאֲשֶׁר הִשְׁלִים כָּל הַפְּקוּדִים
בָּעֵם וְנִשְׁאַרְוּ הַלֹּיִם לְבָדָם פֶּרֶשׁ לוֹ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִמְנָה אוֹתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
וְיִמְנָה אוֹתָם לְבָדָם כִּי יִפְקִידֵם עַל מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת:

וְאָמַר (להלן ג טו) פֶּקֶד אֶת בְּנֵי לֹוי, שִׁיִּפְקְדֵם
הוּא לְבַדּוֹ בְּלֹא הִנְשִׂיָּאִים, וְהוּא קָרָא
אַחֲרָיו שִׁיִּהְיָ עִמּוֹ כִּי הוּא נִשְׂאִי הַשִּׁבְט הַהוּא,
וְכֹאֲשֶׁר הָיוּ נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְטֵיהֶם כֵּן יְהִי
נִשְׂאִי הַלֹּיִם בָּם. וְאוֹלֵי זֶה טַעַם הַנִּקּוּד עַל
וְאַחֲרָיו (שם פסוק טז), כִּי לֹא הָיָה הוּא עַל
פִּי ה' בְּפִירוּשׁ. וְאַחֲרֵי כֵן בְּפִקּוּדֵי הַלֹּיִם עַל
עֲבֹדָתָם וְעַל מִשְׁאָם, קָרָא מֹשֶׁה לְנִשְׂאֵי הָעֵדָה
שִׁיִּהְיוּ עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (להלן ד מו) אֲשֶׁר
פֶּקֶד מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו נִשְׂאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַלֹּיִם,

לֹא תִהְיֶה אוֹמֵר לְרֹאשׁ הַמִּשְׁפָּחָה "כִּמְה
בְּמִשְׁפָּחָתְךָ" "כִּמְה בְּנִים יֵשׁ לְךָ", אֲלֵא כִּלְהוֹן
יְהוֹן עוֹבְרִים לְפָנָיו בְּאִמְיָה וּבִכְבוֹד וְאַתָּה
מוֹנֶה אוֹתָם, הִנָּה הוּא דְּכָתִיב (פסוק יח)
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה
לְגַלְגָּלוֹתָם:

וַיִּתְּכֵן שְׁנֵאמַר עוֹד, כִּי הִנֵּה זֶה בְּרָךְ שֶׁהִמְלִיכוֹת
עוֹשֶׂה בְּבוֹאֵם לְמַלְחָמָה, כִּי עָתָה הָיוּ
מִזְמָנִים לְכַנֵּס לְאַרְצָן וְלָבֹא בְּמַלְחָמָה עִם מַלְכֵי
הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְעַם הַשָּׂאֵר בָּלָם,
כְּמוֹ שֶׁאָמַר (להלן י כט) נֹסְעִים אֲנִיחֵנוּ אֶל
הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה', וְהָיוּ מֹשֶׁה וְהַנְּשִׂאִים
צָרִיכִין לְדַעַת מִסְפָּר חֲלוּצֵי צָבָא הַמְּלַחְמָה
וְכֵן מִסְפָּר כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט וּמֵה יִפְקֹד עָלָיו
בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב בְּמַעֲרֻכּוֹת הַמְּלַחְמָה, כִּי הַתּוֹרָה
לֹא תִסְמָךְ עַל הַנֶּסֶס שֶׁיִּדְרֹךְ אַחֵד אֶלָּף. וְזֶה
טַעַם "כָּל יוֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל", כִּי הַמִּנְיָן
מִפְּנֵי צָבָא הַמְּלַחְמָה:

וְעוֹד שֶׁיִּחְלַק לָהֶם הָאָרֶץ לְמִסְפָּרָם, וַיִּדַּע כִּמְה
חֲבִלִּים יִפְלוּ לָהֶם מִן הָאָרֶץ הַנִּכְבָּשֶׁת
לָהֶם. כִּי לֹאֵל דָּבָר הַמְּרַגְלִים הָיוּ נִכְנָסִים שָׁם
מִיָּד:

וְלֹא הִבְיָנוּטִי טַעַם הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְמַה צָנָה
כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי הִנֵּה צָרָךְ
שִׁיִּתְחַסּוּ לְשִׁבְטֵיהֶם בַּעֲבוּר הַדָּגִלִּים, אֲבָל
יִדְעֵת הַמִּסְפָּר לֹא יִדְעֵתִי לְמַה צָנָה שִׁיִּדְעוּ
אוֹתוֹ. אוֹלֵי לְהוֹדִיעַם חִסְדּוֹ עֲלֵיהֶם כִּי
בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֵיהֶם מִצִּיּוֹן וְעָתָה
הֵם כְּחוֹל הַיָּם, כִּךְ וְכִךְ בְּנֵי עֶשְׂרִים:

וְאַחֲרֵי כָּל דָּבָר וּמַגִּפָּה יִמְנֶם, לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא
מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם יִמְחֹץ וַיְדִי תִרְפִּינָה.
וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וּבִתְנוּנוֹ, מִרְבַּח חֲתָם מוֹנֶה אוֹתָם
כָּל שָׁעָה. וְעוֹד כִּי הֵבֵא לְפָנָי אֲב הַנְּבִיאִים
וְאֲחִיו קְדוּשׁ ה', וְהוּא נוֹדַע עֲלֵיהֶם בְּשִׁמּוֹ
יְהִי לוֹ בְּדָבָר הַזֶּה וְכוּת וְחִיִּים, כִּי כָּא בְּסוּד
הָעֵם וּבְקִתָּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּת הַרְבֵּים
בְּמִסְפָּרָם, וְכֵן לְכָלֶם וְכוּת בְּמִסְפָּר שִׁיִּמְנוּ לְפָנָי
מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו כִּי יִשְׁמְנוּ עֲלֵיהֶם עֵינִים לְטוֹבָה,
יִבְקָשׁוּ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם
יוֹסֵף עֲלֵיכֶם בָּכֶם אֶלְפֵי פַעַמִּים וְלֹא יִמְעִיט
מִסְפָּרָכֶם, וְהַשְׁקִלֵם כּוֹפֵר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם:
וּבְמִדְבָּר סִינִי רָבָה רֵאִיתִי כִךְ, בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת
לְגַלְגָּלוֹתָם, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְמִנּוּתָם בְּכָבוֹד וּבְגִדְלָה, לְכָל אַחֵד וְאֶחָד,

(גב) וַיְחַנּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל-מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל-דָּגְלוֹ
לְצַבָּאתָם:

כז"י – וַיְחַנּוּ עַל-דָּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדָּגְלִים סְדוּרִים בְּסֵפֶר זֶה; שֶׁלֹּשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דָּגֵל.

(גג) וְהַלֹּוִים יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא-יִהְיֶה קָצֶף
עַל-עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלֹּוִים אֶת-מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדֻת:

כז"י – וְלֹא-יִהְיֶה קָצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כְּמַצּוֹתֵי לֹא יִהְיֶה קָצֶף, וְאִם לֹא – שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בַּעֲבֻדָתָם זֶה – יִהְיֶה קָצֶף,
כְּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּמַעֲשֵׂה קֶרֶחַ (במדבר יז): "כִּי יֵצֵא הַקָּצֶף וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 1)

וְאִם לֹא, שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בַּעֲבֻדָתָם זֶה, יִהְיֶה קָצֶף (רש"י א, ג)
יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קָצֶף, וְהָיָה מִכָּלֵל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁרֶש"י רִמּוֹז שֵׁנִשׁ שְׁנֵי שְׁלֻבִּים
בְּקָצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמָר עַל הַמַּחְצוֹת בֵּין מַחְנֵה וְיִשְׂרָאֵל לְמַחְנֵה לְוִיִּם – יִהְיֶה קָצֶף, אָבֵל אֵין הַכֶּרֶחַ שֶׁזֶּה יִתְבַּטֵּא בַּפֶּעַל מִמֶּשׁ,
בְּעֵנֶשׁ. ב. אִם נַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה שֶׁל פְּרִיצַת הַמַּחְצוֹת, "שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בַּעֲבֻדָתָם" – יִהְיֶה קָצֶף בַּפֶּעַל. רמב"ן

(גד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
בֶּן עֲשׂוֹ:

♦ יום שלישי א' סיון ♦

א ומליל י"ז עם משה ועם אהרן למימר:

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כ גָּבֵר עַל טָקָסָה בָּאתָן לְבֵית אֲבֹהֵיכֶם
יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל סָחֹר סָחֹר
לְמִשְׁכַּן זִמְנָא יִשְׂרָאֵל:

(ב) אִישׁ עַל-דָּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:

כז"י – בָּאתָ • כָּל דָּגֵל יִהְיֶה לוֹ אוֹת: מִפֶּה צְבוּעָה תִּלְוֶיָהּ בּוֹ, צְבָעוּ שֶׁל זֶה לֹא כְּצָבָעוּ שֶׁל זֶה, צְבָע כָּל אֶחָד כְּגֹוֹן
אֲבָנֵי הַקְּבוּעָה בַּחֲשׂוֹן, וּמִתּוֹךְ כֶּף יִכִּיר כָּל אֶחָד אֶת דָּגְלוֹ. דָּבָר אַחֵר: "בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם", בָּאוֹת שֶׁמִּסֵּר לָהֶם
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם כְּשֶׁנִּשְׁאַוּהוּ מִמִּצְרַיִם, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יז): "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֹו כַּן כְּאֲשֶׁר צִוָּם": יְהוָה וַיִּשְׁשַׁכְּרוּ וַיְבֹוֹלֵן
יִשְׁאוּהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיִּרְאוּבֵן וַיִּשְׁמַעוֹן וְגַד מִן הַדְרֹם וכו', כִּדְאִיתָא בַּתְנַחְוּמָא בַּפְּרָשָׁה זֶה. מִנְּגֵד • מִרְחֹק מִל, כְּמוֹ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ה' כְּמִשְׁפָּטִים בֵּיד אַהֲרֹן אֲבִיהֶם כְּאֲשֶׁר צִוָּה
ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (דה"א כד יט), לְמַדְנֵה שְׁהִיָּתָה
מִצָּה זֶה בֵּיד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
וְשִׁנְיָנוּ עוֹד בְּמִסְכַּת תְּמִיד (פ"א מ"א),
בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַפְּתִיחוֹת שְׁמִירָה
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאַמְרוּ בְּגִמְרָא שְׁלָה (כו), מִנָּא
הֵי מִלִּי, אָמַר אַבְיִי דְאָמַר קָרָא (להלן ג
לח) וְהַחֲנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לְפָנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד מִן־חֲתָה מִשָּׁה, וְהָדָר אַהֲרֹן וּבְנָיו שְׁמִירָה
מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ, אַהֲרֹן בְּחֵד מְקוֹם וּבְנָיו בְּשִׁנֵּי
מְקוֹמוֹת וכו', כִּדְאִיתָא הֵתָם. לְמַדְנֵה שֶׁהֵן מִצָּה
לְדוֹרוֹת וְאִינֵם בְּמִשְׁכָּן בְּלִבָּד. וְהַפְּסוּקִים בְּדִבְרֵי
הַזִּמִּים (א כג-כו) מְפָרְשִׁים בְּעֵנֵן הַמִּשְׁמֶרֶת
וְכָל הַתַּקְוָן:

שִׁשְׁמָרוּ אוֹתוֹ בְּלִלְכָה וְלִלְכָה סָבִיב הַמִּשְׁכָּן,
כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ (ספרי קרח קטז) הַפְּתִיחוֹת שְׁמִירָה
מִבְּפָנִים וְהַלֹּוִים מִבְּחוּץ, וְהֵם כָּלֵם כְּשִׁמְרָה
לְרֹאשׁ הַמִּלָּךְ:
כֶּף שְׁנִינֵה בְּכִרְיָתָא שֶׁל שְׁלִשִׁים וּשְׁמִינִים מוֹדֹת,
מִדְּבָר שְׁאִינוּ מִתְּפָרֵשׁ בְּמִקְוָמוֹ וּמִתְּפָרֵשׁ
בְּמִקְוָם אַחֵר כִּי צִד וכו', כִּי צִדָּא בּוֹ מִשְׁפָּחוֹת
בְּנֵי קֹהֶת יַחְנוּ וְגו' (להלן ג כט), מִשְׁפָּחוֹת
בְּנֵי הֲגָרִשִׁינִי יַחְנוּ עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן יָמָה (שם)
פְּסוּק (כג), וְנִשְׂאִי בֵית אָב לְמִשְׁפָּחוֹת מְרִירִי
וְגו' עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ צְפוּנָה (שם פְּסוּק
לח), אָבֵל לֹא שְׁמַעְנֵה שְׁעִינֵה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שְׁעִינֵה אֶת בְּנֵי כ"ד מִשְׁמֶרֶת, וְהִכֵּן
שְׁמַעְנֵה, אֵלֶּה פְּקָדֹתֶם לְעִבְדֵיכֶם לְבֹא לְבֵית

כִּי נִכּוֹן הוּא שְׂיִסְפִּימוּ כָּלֵם וְיִרְאוּ בַּתְּקוּן
הַמִּשְׁמֶרֶת:
וְגַם שֶׁם חֲזַר וְאָמַר בְּמִקְוָם אַחֵר (להלן ד לו
מה) אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה'
בֵּיד מֹשֶׁה. שְׁכָבָר רְמֵז בְּנִקּוּד כִּי אַהֲרֹן הָיָה
עִמּוֹ חוֹבָה שְׁרָאָה מֹשֶׁה לְעִשּׂוֹת כֵּן, וְנִשְׂאִי
הַעֲדָה רְשׁוּת שְׁקָרָא מֹשֶׁה לְנֶהֱג בְּהֵם כְּבוֹד.
וּבְמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (ד). אָמַר, כִּי הִנֵּקוּדָה עַל
אַהֲרֹן לְרִמּוֹז שְׁלֹא נִמְנָה הוּא בְּמִנֵּן הַלֹּוִים כָּלֵל:
(ג) וְהַלֹּוִים יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא
יִהְיֶה קָצֶף. אֵף עַל פִּי שְׁנֶאֱמַר זֶה בְּמִשְׁכָּן
בְּהִיּוֹתוֹ בֵּין הַדָּגְלִים בְּמִדְבָּר, הוּא מִצָּה
לְדוֹרוֹת גַּם בְּמִקְדָּשׁ, כִּי מִקָּאן תִּקְנוּ הַמִּשְׁמֶרֶת.
וְשִׁמְרוּ הַלֹּוִים אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת,

שנאמר ביהושע (יהושע ג): "אף רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה", שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו. רמב"ן

(ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב:

כש"כ קדמה לפנים, הקדמה "קדם". ואיזו? זו רוח מזרחית, והמערב קרוי "אחור".

(ד) וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ונשיא מאות: רמב"ן

(ה) והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער:

(ו) וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות:

(ז) מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלון:

(ח) וצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות:

(ט) כל הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף ונשיא אלפים וארבע מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס

כש"כ ראשנה יסעו. כשרואין הענן מסתלק, תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה, וכשהולכין הולכין בדרך חנינתו: הלויים והעגלות באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

עליו, ושנים יסעו, שהתשובה היא שניה לתורה:

מערב, אוצרות שלג ואוצרות כרד וקור וחם, וכנגדן אפרים ומנשה ובנימין, ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנאמר (דברים לג יב) לבנימין אמר דוד ה' ישכן לבטח עליו, ושלישים יסעו, נאה לתורה ולתשובה גבורה, כדי שיתגבר אדם בתורה ויתגבר על יצרו: צפון, משם החשך יוצא לעולם, וכנגדו שקט דן למה שהוא החשיף העולם בעבורה ורה שפשה רבצם, שנאמר (מ"א יב כט) ואת האחד נתן דן, ועליו שקט אשר להאיר את החשך, שנאמר (דברים לג כד) וטובל בשמן וגלו, ועליו שקט נפתלי שהוא בעל ברכה. לאחרונה יסעו, שכל מי שעובד עבודה ורה הולך לאחור ולא לפנים. ועוד דורשים שם כנגד ארבע מחנות המלאכים וכו' שם במדרש. היה הכל בחכמה וקבוד וגדלה לישראל, ולכך זכיר הכתוב הכל בפרט: (ד) וטעם וצבאו ופקדיהם וכל הפקדים למחנה יהודה. וכן כלם, הם דברי ה' אל משה, נמשך אל וידבר ה' אל משה ואל

שפחתה הולד על ברקיה, ודגל אחד לבני רחל במערב, ודגל בני השפחות בצפון, אחרונים:

ועוד ראיתי במדרש (במדבר"ר ב ט), וכשם שברא הקדוש ברוך הוא ארבע רוחות בעולם כך סבב לכסאו ארבע חיות, ולמעלה מכלם כסא הכבוד, וכנגדן סדר הקדוש ברוך הוא הגלים למשה. אמר לו מזרח שממנו יוצא אור לעולם יהא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שקט יששכר שהוא בעל תורה, ועליו מטה זבולן שהוא בעל עשירות, כמה דכתיב (בראשית מט יג) זבולן לחוף ימים ישכון, כמו שנאמר (דברים לג יט) כי שפע ימים ינקו, יסעו בראשונה, כמו שנאמר (מיכה ב יג) ויעברו מלכם לפנייהם ויה' בראשם:

דרום, טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאים ממנו לעולם יהא כנגדו ראובן שהוא בעל תשובה, והתשובה מזה טובה ורחמי של הקדוש ברוך הוא באין לעולם בשעה שעושין תשובה, ועליו ג' שהוא בעל גבורה, ראובן בתשובה וג' בגבורה ושמעון באמצע לכפר

(ב) איש על דגלו באתת. כל דגל יהיה לו מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא צבעו של זה, צבע כל אחד ענין אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך כל אחד מכיר את דגלו, לשון רש"י:

וכתב ר"א סימנים היו בכל דגל, וקדמונו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם ומצרים עליו דודאים, ובדגל יהודה צורת אריה כי בו המשילו יעקב (בראשית מט ט), ובדגל אפרים צורת שור מטעם בכור שורו (דברים לג יז), ובדגל דן צורת נשר, עד שיידמו לפרובים שראה יחזקאל הנביא:

והיה אהל מועד בתוך האמצע ומחנה הלויים סביביו בתוך המחנות, כענין שהזכר בספר יצירה, והיכל קדש מכון באמצע: והנה הפאות תחלתן מן המזרח במהלך השמש, ואחרי הדרום ואחרי המערב ואחרי הצפון. ושמו דגל יהודה במזרח, כי הוא נוסע בראשונה שהוא הנגיד, כמו שצוה ה' (שופטים א ב ושם כ יח) יהודה יצלה בתחלה, וראובן בדרום לכבוד הבכורה. והנה שני הדגלים הסמוכים היו ללאה עם בכור

י טקס משרית ראובן דרומא לחיליהון
ורבא לבני ראובן אליצור בר שדיאור:

יא וחילה ומגניהון ארבעין אלפין
וחמש מאה:

יב ודי שרן סמיכין עלוהי שבטא דשמעון
ורבא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי:

יג וחילה ומגניהון חמשין ותשע אלפין
ותלת מאה:

יד ושבטא דגד ורבא לבני גד אלסר בר
רעואל:

טו וחילה ומגניהון ארבעין וחמש אלפין
ושית מאה וחמשין:

טז כל מגניהון למשרית ראובן מאה וחמשין
וחד אלפין וארבע מאה וחמשין לחיליהון
בתגיתא נטלין:

יז ונטל משפן זמנא משרית לואי בגו
משריתא כמא דשרן בן נטלין גבר על
אתרה לטקסיהון:

יח ונטע אהל-מועד • לאחר שני דגלים הללו • באשר יחנו בן יסעו • כמו שפרשתי, הליכתן בחדיתן, כל
דגל מהלך לרוח הקבועה לו • על-ידו • על מקומו • ואין לשון יד זו ממשמעו • רוח של צדו קרוי "על ידו",
הסמוכה לו לכל הושטת ידו • אינשון איש"א בלעז.

יח טקס משרית אפרים לחיליהון מערבא
ורבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד:

יט וחילה ומגניהון ארבעין אלפין וחמש
מאה:

כ ודי סמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא
לבני מנשה גמליאל בר פדהצור:

כא וחילה ומגניהון תלתין ותרין אלפין
ומאתן:

כב ושבטא דבנימין ורבא לבני בנימין אבידן
בר גדעוני:

כג וחילה ומגניהון תלתין וחמש אלפין
וארבע מאה:

(י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן
אליצור בן-שדיאור:

(יא) וצבאו ופקדיהו ששה וארבעים אלף וחמש מאות:

(יב) והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל
בן-צורישדי:

(יג) וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלוש מאות:

(יד) ומטה גד ונשיא לבני גד אליסר בן-רעואל: רמב"ן

(טו) וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות
וחמשים:

(טז) כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים
אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס
(יז) ונטע אהל-מועד מחנה הלוי בתוך המחנה באשר
יחנו בן יסעו איש על-ידו לדגליהם: ס

(יח) דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים
אלישמע בן-עמיהוד:

(יט) וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות:

(כ) ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל
בן-פדהצור:

יח וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות:

(כא) וצבאו ופקדיהם שנים ושלושים אלף ומאתים:

(כב) ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבידן בן-גדעוני:

(כג) וצבאו ופקדיהם חמשה ושלושים אלף וארבע מאות:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

כז יח). ונקרא דעואל, שידע את האל,
רעואל, ששם רעיון לבו באל, כמו ולי מה
יקרו רעיון אל (תהלים קלט יז), בנותה לרעי
מרחוק (שם פסוק כ), והיו קוראים האיש
ההוא בשני שמות ולקף תזכרנו התורה
בשניהם.

מעשה גם שיהיו עשרים יום שלא ימות אחד
מכל העם הגדול הזה:
(יד) השנוי בשם אבי הנשיא לבני גד, בעבור
כי המנהג בלשון הקדש לשנות השמות
בטעם שנה, כמו ורח (להלן כו יג) וצוחר
(בראשית מו י) מלשון כצמר צחר (יחזקאל

אהרן (פסוק א), כי לא מנאו עתה פעם
אחרת, וכן טעם "אלה פקודי בני ישראל"
(פסוק לב), בעבור שאמר (שם) כל פקודי
המחנות לצבאותם. והזכיר כל זה, להודיע
שמימי המגן ועד שנתקנו המחנות וחנו בן
לדגליהם וכן נסעו, לא נפקד מהם איש, וזה

כר כל מַגִּנֵּיָא לְמִשְׁרֵית אֶפְרַיִם מָאָה וְתִמְנֵי
אֶלְפִין וּמָאָה לְחִילֵיהוֹן בְּתִלְתָּא נְטָלִין:

כה טקס מִשְׁרֵית דִּין צְפוּנָא לְחִילֵיהוֹן וְרַבָּא
לְבָנֵי דִין אַחֲעֻזָּר בַּר עֲמִישַׁדִּי:

כו וְחִילָהּ וּמִגְנֵיהוֹן שְׁתֵּין וְתִרְיָן אֶלְפִין
וְשִׁבְעָה מָאָה:

כז וְדִי שְׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבָטָא דְאֶשֶׁר
וְרַבָּא לְבָנֵי אֶשֶׁר פִּגְעִיאל בַּר עֶכְרֹן:

כח וְחִילָהּ וּמִגְנֵיהוֹן אַרְבַּעִין וְחָד אֶלְפִין
וְחֲמֵשׁ מָאָה:

כט וְשְׁבָטָא דְנִפְתָּלִי וְרַבָּא לְבָנֵי נִפְתָּלִי
אַחֲרֵיעַ בַּר עֵינָן:

ל וְחִילָהּ וּמִגְנֵיהוֹן חֲמִשִּׁין וְתִלְתָּא אֶלְפִין
וְאַרְבַּע מָאָה:

לא כל מַגִּנֵּיָא לְמִשְׁרֵית דִּין מָאָה וְחֲמִשִּׁין
וְשְׁבָטָא אֶלְפִין וְשֵׁית מָאָה בְּבִרְתָּא נְטָלִין
לְטַקְסִיהוֹן:

לב אלִין מַגִּנֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
כָּל מַגִּנֵּי מִשְׁרֵיתָא לְחִילֵיהוֹן שֵׁית מָאָה
וְתִלְתָּא אֶלְפִין וְחֲמֵשׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין:

לג וְלֹאִי לֹא אֶתְמַנְיָאוּ בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא
דִּי פִקִּיד יְיָ יְתַּ מִּשְׁהָ:

לד וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דִּי פִקִּיד יְיָ יְתַּ
מִשְׁהָ בֵּן שְׁרֹן לְטַקְסִיהוֹן וְכֹן נְטָלִין גְּבֵר
לְרַעֲיָתָהוֹן עַל בֵּית אֲבֹתָהוֹי:

(כד) כָּל־הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶת־
אַלְפִים וּמָאָה לְצִבְאָתָם וּשְׁלֹשִׁים יַסְעוּ: ס

(כה) דָּגַל מַחֲנֵה דִן צִפְנָה לְצִבְאָתָם וְנִשְׂאִי לְבָנֵי דִן אַחֲעֻזָּר
בֶּן־עֲמִישַׁדִּי:

(כו) וּצִבְאֹו וּפְקוּדֵיהֶם שָׁנִים וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְשִׁבְעָה מֵאוֹת:

(כז) וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂאִי לְבָנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן:

(כח) וּצִבְאֹו וּפְקוּדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

(כט) וּמִטָּה נִפְתָּלִי וְנִשְׂאִי לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחֲרֵיעֵינָן:

(ל) וּצִבְאֹו וּפְקוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(לא) כָּל־הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה דִן מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יַסְעוּ לְדֹגְלֵיהֶם: פ

(לב) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי
הַמַּחֲנֵה לְצִבְאָתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:

(לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר צֻוְּהָ
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(לד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
בְּנִחְנֹו לְדֹגְלֵיהֶם וְכֹן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית
אֲבֹתָיו: פ

♦ יום רביעי ב' סיון ♦

א וְאֵלִין תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמִשְׁהָ בְּיוֹמָא דְּמַלְלִיל
יְיָ עִם מִשְׁהָ בְּטוּרָא דְּסִינֵי:

ג (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמִשְׁהָ בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
בְּהַר סִינִי:

ה"י וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמִשְׁהָ • וְאִינוּ מִזְפִּיר אֶלָּא בְּנֵי אֶהֱרֹן. וְנִקְרָאוּ "תּוֹלְדֹת מֹשֶׁה", לְפִי שְׁלֻמְדָן תּוֹרָה. מְלַמֵּד,
שְׁכָל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ יִלְדוּ. בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת־מֹשֶׁה • נַעֲשׂוּ אֵלֹו הַתּוֹלְדֹת
שְׁלוֹ, שְׁלֻמְדָן מַה שְׁלֻמֵּד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש חכ"ג עמ' 8 ואילך - מותדן 'לקראת שבת')

המלמד בן חברו תורה כאלו ילדו

ואלה תולדות אהרן ומשה

מלמד שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו (ג, א. ובפרש"י)

לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, הָרִי כְּמֹו שְׁבִלִידָה גְּשְׁמִית רַק אִמּוֹ הִיא הַמּוֹלִידָה אוֹתוֹ, כְּמֹו"כ בְּלֻמוּד הַתּוֹרָה הִיא צ"ל שְׂרַק זֶה שְׁלֻמּוֹדוֹ תּוֹרָה
בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה הוּא זֶה שְׁ"כָּאֵלוֹ יִלְדוּ", וְא"כ מְדוּעַ "כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ" (וְלֹא רַק בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה) ה"ז "כְּאֵלוֹ יִלְדוּ"?

ויש לבאר בזה, ע"פ תורתו הידועה של הבעש"ט שכל רגע ורגע מחיה הקב"ה את העולם, ובורא אותו מחדש (עין בזה בארקה בספר הפניא שער היחוד והאמונה פ"א). ונמצא עפ"ז, שגם חיות האדם מתחדשת בכל רגע ורגע ממש. והנה חיי בני ישראל תלויים ועומדים בלמוד התורה הק', וכמו שאומרים (ברכות ק"ש של ערבית) "כי הם חיינו וארץ ימינו". והפורש מן התורה ענשו ברת (סנהדרין צט, א), כי ה"ז כפורש מן החיים ר"ל. ועפ"ז יבאר הא ד"כל המלמד בן חברו תורה" ה"ז "כאלו ילדו", כי באם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא היה "בן חברו" מקבל את חיותו המחודשת מהקב"ה התלויה בתורה, ורק מכיון שלמדו מקב"ה ובורא את "בן חברו" מחדש. ומוכן שזה"ז "כאלו ילדו" ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 9)

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)

יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל ודגליהם ובין שבט לוי ומנינם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש לומר, דהנה רש"י כתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו", ומוכן אפוא, שאף אהרן ובניו, "הכהנים המשוחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלויים. רמב"ן

בואלין שמהת בני אהרן בוכרא נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:

(ב) ואלה שמות בני-אהרן הכהן: נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:

גאלין שמהת בני אהרן כהניא דאתרביא די אתקרב קרבנהון לשמשא:

(ג) אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר-מלא דם לבהן:

דומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון אשתא נוכריתא קדם יי במדברא דסיני ובנין לא הוון לשמש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אבוהון:

(ד) וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויבהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ

כ"י על-פני אהרן • בחי'ו. רמב"ן

ה ומליל יי עם משה למימר:

(ה) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

והרב ית שבטא דלוי ותקים יתה קדם אהרן כהנא וישמשון יתה:

(ו) הקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לכמו כי בני אהרן גם הם תולדות למשה מפני שלמדם תורה, כי התורה תפרש ותקמו: (ד) על פני אהרן אביהם. בחי'ו, לשון רש"י. ואין הענין להגיד שכהנו בחי' אביהם, כי כל איש מבני אהרן הכהנים יבנה בחי' אביו, רק בעבור שאמר "הכהנים המשוחים" שהיו גם הם ככהנים גדולים נמשחים כמותו בחי'ו ולא יעשה בן לדורות: והנכון, כי "על פני" יחזר על הנוח, וימת נדב ואביהוא לפני ה' על פני אהרן אביהם בהקריבם אש זרה, וכך נאמר בדברי הימים (א כד ב) וימת נדב ואביהוא לפני אביהם ובנים לא היו להם ויכהנו אלעזר ואיתמר. וטעם "לפני ה'", שמותו בנס שבא מאתו, וכן נאמר במקרא (הלן יד לו) במגפה לפני ה':

הנה, כי כאשר השלים מספר כל ישראל לתולדותם לבית אבותם ורצה להזכיר תולדות שבט לוי התחיל בראשי השבט שהוא: ועל דרך הפשט, טעם "תולדות אהרן ומשה", לומר שהיו בני אהרן כהנים משוחים ונדלים מן השבט להיותם קדש קדשים, ותולדות משה משפחת העמרמי אשר יזכיר למטה (פסוק כז), כי אין בעמרמי זולת בני משה נמנים בלויים. וזה כענין שכתוב (דברי הימים א כג יד) בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי: והדרש סמכויה מפני שלא פרש "ואלה שמות בני משה" כאשר עשה בבני אהרן,

(א) ואלה תולדות אהרן ומשה וגו'. ואינו מונה אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה' את משה, נעשו אלו תולדות שלו שלמדו מה שלמד מפי הגבורה, לשון רש"י: ואין ביום דבר ה' אל משה בהר סיני אלא לומר שהיו אלה תולדותם ביום שדבר השם אל משה בהר סיני, ואמר כי מתו נדב ואביהוא ואין להם היום תולדות רק אלעזר ואיתמר. והזכיר זה, לומר כי ביום דבר ה' אל משה בהר סיני נבחרו אלה למשחה אותם ולהיות להם משחתם לכהנת עולם, ושאר השבט לא נצטוו בבחי'תו עד עתה: וטעם הזכיר תולדות אהרן ומשה במקום

מו שיעור יומי ליום רביעי ב' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת במדבר
כ"א וְשִׁמְרוּ אֹתוֹ. ומהו השרות? ושמרו את-משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר
(במדבר יח): "אֹתָהּ וּבְנֶיהָ וּבֵית-אָבִיהָ אֶתָּךְ תִּשְׁאוּ אֶת-עֹנֶן הַמִּקְדָּשׁ", והלויים הללו מסייעין אותם, זו היא השרות.

(ז) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶתוֹ וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת כָּל-הָעֵדָה לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:
ז וישרונו ית משמרתה וית משמרת כל כנשתא
קדם משפן זמנא למפלח ית פלחן
משפנא:

כ"א וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶתוֹ. כל מנוי שהאדם ממנה עליו ומטל עליו לעשותו קרוי "משמרת" בכל המקרא
ובלשון משנה, כמו שאמרו בבבלי ותרש (מגילה י"ג ב'): וְהָלֹא אֵין מִשְׁמֶרֶתִי וּמִשְׁמֶרֶתְךָ שְׁוֵה, וכן משמרות כהנה
והלויה.

(ח) וְשִׁמְרוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:
ח וישרונו ית כל מני משפן זמנא וית משמרת
בני ישראל למפלח ית פלחן משפנא:

כ"א וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שכלן היו זקוקין לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם,
לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן, שנאמר (שם יח): "כִּי-שֹׁכֵר הוּא לָכֵם חֶלֶף עֲבֹדְתְכֶם".

(ט) וְנָתַתָּה אֶת-הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה
לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ט ונתתן ית לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה
יהיבין אנון לה מן בני ישראל:

כ"א נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ. לעזרה. מאת בני ישראל. כמו מתוך בני ישראל, כלומר, משאר כל העדה נבדלו לכך
בגזרת המקום והוא נתנם לו, שנאמר (שם ט): "וְנָתַתָּה אֶת-הַלְוִיִּם נְתָנִים וְגו'".

(י) וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנָּתָם וְהָזֵר
הַקָּרֵב יוֹמָת: פ
י וית אהרן וית בניהו תמני וישרונו ית
כהונתו וזלוני דיקרב יתקטל:

כ"א וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּפְקֹד. לשון פקידות, ואינו לשון מנן. ושמרו את כהונתם. קבלת דמים וזריקה
והקטרה ועבודות המסורות לכהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש ח"י"ח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')

שלילת זרים מכל עבודות הכהנים

וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנָּתָם וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמָת:

וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם - קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים (ג, י. ובפרש"י)

וצריך להבין:

(א) מדוע נכתב פסוק זה המזהיר את הכהנים לשמור את כהונתם, בין הפסוקים העוסקים בעבודת הלויים.

(ב) כן תמוה מה שבחר רש"י כדגמא לעבודות עליהם צריכים הכהנים לשמור, דוקא ג' עבודות אלו: קבלת דמים, זריקה והקטרה.
והבאור: לכשנתבונן נמצא, שרק בשלשה עבודות מכל העבודות המסורות לכהנים, מצאנו ראינו שעשאוים בני ישראל בעצמם,
והם שלשת העבודות שזכר רש"י: קבלת דמים וזריקה והקטרה, והוא בזמן הקרבת קרבן הפסח במוצרים (בא יב, טז). ועל כן ה' ^{ה'}
מקום לומר, שגם לדורות עבודות אלו יוכלו להעשות אף ע"י הלויים בשליחותם של בני ישראל, שהרי כללות עבודת בני לוי
היו בתור שליחות כלל בני ישראל, שכלן קרויה עבודתם (פרשתנו ג, ו) "מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראה לק"ש ח"ג עמ' 9).

ובכדי לשלל סבא זו, כתבה התורה אזהרה מיוחדת לכהנים לשמור עבודתם ולא לתנה לזר, בעת עוסקה אודות עבודת הלויים.
להורות, דאף שבפסח מצרים היתה העבודה שיכת לישראל, הרי קעת הם עבודת הכהנים בלבד, ו"הזר הקרב יומת". ולכן הדגיש
רש"י דוקא ג' עבודות אלו, בהם יש יותר מקום לסבא שאף הלויים יהיו פשרים בעבודתה.

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יב ואנא הא קרבית ית לואי מגו בני ישראל
חלף כל בוכרא פתח ולדא מבני ישראל
ויהוין משמשין קדמי לואי:

(יב) וְאֵנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת
כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

שיעור יומי ליום חמישי ג' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ג – פרשת במדבר
 מז
 כ"א ואני הגה לקחתי • ואני מהיכן זכיתי בהן? • מתוך בני ישראל • שיהיו ישראל שוכרין אותן לשרות שלי,
 על-ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם. לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים
 שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

(יג) כי לֹא כָל־בְּכוֹרֵי בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה לִי
 יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

יג ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל
 בוכרא בארעא דמצרים אקדשית קדמי כל
 בוכרא בישראל מאנשא עד בעירא דילי
 יהון אנא יי:

♦ יום חמישי ג' סיון ♦

(יד) ויִדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי לֵאמֹר: רמב"ן
 (טו) פֶקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר
 מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
 כ"א מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש. אמר רבי יהודה ברבי
 שלום: למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר (שם כז): "אשר ילדה אתה ללוי במצרים" עם כניסתה
 בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, שפשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת,
 והיא השלימה את המנין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9' לקו"ש ח"י"ח עמ' 6' הע' 4 – מתוך 'לקראת שבת')

מנין יוכבד מן הבטן

פֶקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי . . מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
 משיצא מכלל נפלים הוא נמנה כו', למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר אשר ילדה אותה ללוי
 במצרים, עם כניסתה למצרים ילדה אותה, ונמנית בשבעים נפשות (ג, טו. ובפרש"י)
 יש לעיין, מאי שנא יוכבד שנמנתה כבר "מן הבטן" עוד לפני שהיתה בת חודש ממנין בני לוי שהיה רק "מבן חודש" מפני שאז
 "יצא מכלל נפלים"?
 ובמפרשים (ג"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים שונים.
 וי"ל בזה ע"ד הצחות:
 בדרך כלל "אזלינן בתר רובא", ולכן נמנית יוכבד כבר "מן הבטן", דאין חוששים למעוט שהם נפלים, משא"כ מנין הלויים ה'
 נוגע לפדיון בכורות, והכלל הוא ש"אין הולכין בממון אחר הרב" (בבא קמא כז, רע"ב), ולכן נמנו רק "מבן חודש", כשיצאו בודאות
 מחשש נפל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש (רש"י ג, טו)

יש לשאל, כיצד נקרא לוי קטן, בן חודש, "שומר משמרת הקדש". ויש לבאר על פי מה שכתוב "והלויים יחנו סביב למשכן . .
 (ועל ידי זה) ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות", היינו שהפסק מחנה הלויים הוא אחד מאופני שמירת המשכן. והרי החנה
 סביב למשכן הוא גם על ידי הקטנים, ועוד יותר מהגדולים, שיצאו תכופות מהמחנה לעבד עבודתם במשכן וכדומה.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יד) וטעם וידבר ה' אל משה במדבר סיני.
 בעבור שהנפיר (פסוק א) ביום דבר ה'
 את משה בהר סיני, חזר ואמר כי לא היתה
 צואת הפקידה של הלויים בהר סיני, כי בחירת
 תולדות בני אהרן לבדם היתה בהר סיני ביום
 צאתו על מעשה המשכן, אבל הלויים לא
 נצטוו בבחינתם בהר סיני, רק במדבר סיני
 באהל מועד כמו המצוה הנזכרת בבני ישראל:
 והנה לא היו שבט הלויים כשאר השבטים,
 כי מבן חודש ומעלה לא היו רק עשרים ושנים
 אלא (להלן פסוק לט), ומבן שלשים שנה
 כלם שמנת אלפים (להלן ד מח), והנה לא
 יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחצי שבט
 מישראל הפחות שבכלם, ועדין לא נשאו
 הארזן שתהיה הקדשה מכלה בהם, וזה תמיה
 איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברוכי ה' כשאר
 כל העם:
 ואני חושב, שהחזיק למה שאמרו רבותינו

(תנחומא וארא ו) כי שבטו של לוי לא היו
 בשעבוד מלאכת מצרים ובעבודת פרוץ. והנה
 ישראל, אשר מררו המצרים את חייהם
 בעבודה קשה כדי למעטם, היה הקדוש ברוך
 הוא מרבה אותם כנגד גזרת מצרים, כמו
 שאמר (שמות א יב) וכאשר יענו אותו כן
 ירבה וכן יפרץ, וכאשר נאמר עוד בגזרת אם
 כן הוא והמתן אותו, וירב העם ויעצמו מאד
 (שם פסוק כ), כי היה הקדוש ברוך הוא

(מז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כֹּאֲשֶׁר צֻוָּה:

טו ומנא יתהון משה על מימרא דיי כמא דאחפסד:

כס"א על-פי ה'. אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהן? אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על פי ה'".

(יז) וַיְהִי־אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בְּשִׁמְתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהֲת וּמֶרְרִי:

יז והיו אליו בני לוי בשמותם גרשון וקהת ומררי:

(יח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנִי וְשִׁמְעִי:

יח ואליו שמות בני גרשון לזרעיתו לבני ושמעי:

(יט) וּבְנֵי קַהֲת לְמִשְׁפַּחְתָּם עֶמְרָם וַיִּצְהָר חֲבֵרֹן וְעִזִּיאֵל:

יט ובני קהת לזרעיתו עמרם ויצהר חברון ועזיאל:

(כ) וּבְנֵי מֶרְרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחֲלִי וּמוֹשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְבֵית אֲבֹתָם:

כ ובני מררי לזרעיתו מחלי ומושי אליו אנון ורעית לזאי לבית אבהתו:

(כא) לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי:

כא לגרשון ורעית לבני ורעית שמעי אליו אנון ורעית גרשון:

כס"א לגרשון משפחת הלבני. כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי. פקודיהם כך וכך.

(כב) פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

כב מניניהו במנין כל דכורא מבר זרחא ולעלא מניניהו שבעא אלפין וחמש מאה:

(כג) מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָה:

כג ורעית גרשון אחורי משכנא ושרון מערבא:

(כד) וַיָּנִישׂא בֵּית־אֲבִי לְגִרְשֵׁנִי אֶלִיסָף בֶּן־לֵאלִ:

כד ורב בית אבא לבית גרשון אליסף בר לאל:

(כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֵהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֵהֶל מִכְסֵּהוּ וּמִסֹּד פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד:

כה ומשרת בני גרשון במשכן ומנא משכנא ופרסא חופאה ופרסא דתרע משכן ומנא:

כס"א המשכן. יריעות התחתונות. והאהל. יריעות עזים העשויות לגג. מכסהו. עורות אילים ותחשים. ומסך פתח. הוא הוילון.

(כו) וְקַלְעִי הַחֲצֵר וְאֶת־מִסְדֵּי פֶתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל עֲבֹדָתוֹ:

כו וקלעי החצר ואת מסדי פתח החצר אשר על המשכן על המשכן ואל מדבחה סחור סחור ואת אטוניה לכל פלחנה:

כס"א ואת מיתריו. של משכן והאהל, ולא של חצר.

(כז) וְלִקְהַת מִשְׁפַּחַת הָעֶמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַקַּהֲתִי:

כז וליקחת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברוני ומשפחת העזיאל אליו אנון ורעית קהת:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

אבל שם בדרום שהוא נכבד ממנו בני קהת, שהם הנכבדים בלויים, ונתן להם הארון והקדש. ובמערב שם בני גרשון שהוא הבכור, ונתן להם המשכן והאהל. ושם בצפון שהוא הרוח האחרון בני מררי ונתן להם תשמישי המקדש:

שהוא שבת חסידיו לא נתמעט במגפה: לא החל הכתוב (בפסוק כג) במשמרות הלויים מן המזרח כאשר עשה בדגלים, מפני שאין שם משמרת ללויים רק לאהרן ובניו הכהנים ולמשה שהוא הן הכהנים. והחל מן המערב שהוא מעמד כנגד המזרח,

אומר, נראה דבר מי יקום ממני או מהם, אבל שבת לוי היו פרים ורבים בדרך כל הארץ ולא עלו למעלה כשאר השבטים: ואולי היה זה מפני שהיו עליהם, כי שמעון שהוא עקשיו קרבה באוכלוסין נתמעט בכניסתו לארץ לעשרים ושנים אלה, ולוי

כח במגן כל דכורא מבר ירחא ולעלא
תמנא אלפין ושית מאה נטרי מטרתא
דקודשא :

(כח) במספר כל-זכר מבין-חדש ומעלה שמנת אלפים
ושש מאות שמרי משמרת הקדש:

כט ורצית בני קהת ישרון על צדא דמשכנא
דרומא :

(כט) משפחת בני-קהת יחנו על ירך המשכן תימנה:

ה"י משפחת בני-קהת יחנו וגו' תימנה • וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה. "אוי לרשע ואוי לשכנו",
לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עמהם במחלקתם.

ל ורב בית אבא לזרעית קהת אליצפן בר
עזיאל :

(ל) ונשיא בית-אב למשפחת הקהתי אליצפן בן-עזיאל:

לא ומטרתהון ארונא ופתורא ומנרתא
ומדבכא ומני קודשא די ישמעון בהון
ופרסא וכל פלחנה :

(לא) ומשמרתם הארץ והשלחן והמזבח וכל
הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו:

ה"י והמסך • היא הפרכת, שאף היא קרויה פרכת המסך.

לב ובמרקלא דמנא על רכבי לואי
אלעזר בר אהרן כהנא דמתחות ידוהי
ממנן נטרי מטרת קודשא :

(לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן-אהרן הכהן פקדת
שמרי משמרת הקדש:

ה"י ונשיא נשיאי הלוי • ממנה על כלם; ועל מה היא נשיאותו? פקדת שמרי משמרת הקדש – על ידו היה
פקדת כלם.

לג למררי זרעית מחלי וזרעית מושי אלין
אנון וזרעית מררי :

(לג) למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם
משפחת מררי:

לד ומנגיהון במגן כל דכורא מבר ירחא
ולעלא שתא אלפין ומאתן :

(לד) ופקדיהם במספר כל-זכר מבין-חדש ומעלה ששת
אלפים ומאתים:

לה ורב בית אבא לזרעית מררי צוריאל בר
אביחיל על צדא דמשכנא ישרון צפונא :

(לה) ונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריאל בן-אביחיל
על ירך המשכן יחנו צפנה:

לו ודי מסיר למטרת בני מררי דפי משכנא
ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי וכל מנוהי
וכל פלחנה :

(לו) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריהיו
ועמדיו ואדניו וכל-פליו וכל עבדתו:

לז ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכיהון
וסכיהון ואטוניהון :

(לז) ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם:

לח ודי שרן גדם משכנא קדומא גדם
משכן ומנא מדינקא משה ואהרן ובנוהי
נטרין מטרת מקדשא למטרת בני ישראל
וחלוני דיקרב יתקטל :

(לח) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל-מועד מזרחה
משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת
בני ישראל והזר הקרב יומת:

ה"י משה ואהרן ובניו • וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב לצדיק טוב לשכנו".
לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ס): "יהודה מחקקי" (ד"ה א יב):
"ומבני יששכר יודעי בינה וגו'" מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן (שופטים ה): "משכים בשבט סופר".

לט כל מנגי לואי די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי לזרעיהון כל דכורא מבר
ירחא ולעלא עשרין ותריין אלפין :

(לט) כל-פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על-פי יהוה
למשפחתם כל-זכר מבין-חדש ומעלה שנים ועשרים
אלף:

כ"א וְאִשֶּׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • נִקְדוּ עַל וְאַהֲרֹן, לומר שלא היה במנין הלויים (בכורות ד'). שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף • ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני גרשון - שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת - שמונת אלפים ויש מאות, בני מררי - ששת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין, לפדיון? אמרו רבותינו במסכת בכורות (ט): אותן שלש מאות לויים - בכורים היו ורבים שיפקיעו עצמם מן הפדיון.

♦ יום שישי ד' סיון ♦

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּקֶד כָּל־בְּכוֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה וְשֵׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמוֹתָם: כ"א פֶּקֶד כָּל־בְּכוֹר זָכָר וְגו' מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה • משיצא מכלל ספק נפלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 7)

משיצא מכלל ספק נפלים (רש"י ג, כז)

ולעיל (פסוק טו), אצל מנין הלויים, נקט "משיצא מכלל נפלים". ויש לומר, דהנה במנין הלויים יצאה בת קול מן האהל והודיעה "כך וכך תינוקות יש באהל זה", ולכן כתב שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא נמנו גם הפחותים מן חודש - הוא משום 'לא פלוג'). אף מנין הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על ידי משה, ואצלו הרי זה "ספק נפלים".

(מא) וְלִקְחַתְּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מא ויתקרב ית לואי קדמי אָנָּה יי חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלואי חלף כל בוכרא בבכירא דבני ישראל:

(מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: מב ומנא משה כמא די פקיד יי יתה ית כל בוכרא בבני ישראל:

(מג) וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר מִמִּסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאֲתַיִם: פ מג והיו כל בוכרא דכריא במנין שמהן מבר ירחא ולעלא למניניהון עשרין ותרין אלפין מאתן ושבעין ותלתא:

מד ומליל יי עם משה למימר:

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(מה) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: מה קח את הלוויים תחת כל בכור בבני ישראל ואת ביהמת הלוויים תחת בהמתם והיו לי הלוויים אני יהוה:

כ"א וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם וְגו' • לא פדו בהמות הלויים את בכורי בהמה טהורה של ישראל, אלא את פטרי תמוריהם, ושה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי תמורים של ישראל. תדע, שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבמה. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(מה) תחת כל בכור בבני ישראל. הנה הבכורים נתקדשו להיות לשם מצת שצנה (שמות יג ב) קדש לי כל בכור וגו' בבני ישראל באדם וגו'. והיו בכורים רבים בישראל, ולא נפדו עד הנה, שצדין לא נאמר למי יהיה הפדיון, כי עתה הוא שנתקדשו (מה) תחת כל בכור בבני ישראל. הנה הבכורים נתקדשו להיות לשם מצת שצנה (שמות יג ב) קדש לי כל בכור וגו' בבני ישראל באדם וגו'. והיו בכורים רבים בישראל, ולא נפדו עד הנה, שצדין לא נאמר למי יהיה הפדיון, כי עתה הוא שנתקדשו תרבו העם שם כל כך, רק כל הבכורים אשר היו בישראל, נמנו, כי כלם נתקדשו באשר פרשתי שם (שמות יג יא). ועתה החליפם בלויים והם פדיונם, וצנה שפדו הנותרים, ונתן הפדיון לאהרן ולבניו באשר היא מצוה לדורות:

(מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאֲתַיִם הָעֶדְפִים
עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י – וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְגו' • וְאֵת הַבְּכוֹרוֹת הַצָּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם – אֵלֹו הַשְּׁלֵשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאֲתַיִם הָעֶדְפִים בָּהֶם וִיתִירִים עַל הַלְוִיִּם, מֵהֶם תִּקַּח חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֶת. כִּךְ הִיִּתָּה מְכִירְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲשָׂרִים כֶּסֶף, שְׁהִיָּה בְּכוֹר שֶׁל רָחֵל.

(מז) וְלִקְחֹתָ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:

(מח) וְנִתְּתָהּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֶדְפִים בָּהֶם:

(מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל
פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:

כ"י – הָעֶדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם • עַל אוֹתָן שִׁפְדוּ הַלְוִיִּם בְּגוֹפֶן.

(נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים
וְשִׁלַּשׁ מֵאוֹת וְאַלְף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כ"י – חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשִׁלַּשׁ מֵאוֹת וְאַלְף • כִּךְ סוּכּוֹם הַחֲשֻׁבּוֹן: חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֶת, לְמֵאֲתַיִם בְּכוֹרוֹת – אֵלֶּף שְׁקָל, לְשִׁבְעִים בְּכוֹרוֹת – שִׁלַּשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שְׁקָל, לְשִׁלַּשׁ בְּכוֹרוֹת – חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר שְׁקָל. (במדבר רבה. סנהדרין יז) אָמַר: כִּיצַד אֶעֱשֶׂה? בְּכוֹר שֶׁאֵמַר לוֹ: "תֵּן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים!", יֹאמַר לִי: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם!". מַה עָשָׂה? הִבִּיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף פְּתָקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן: "בֶּן לֹוִי". וּמֵאֲתַיִם וְשִׁבְעִים וְשִׁלַּשָּׁה פְּתָקִין כָּתַב עֲלֵיהֶם: "חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים", בָּלָלָן וְנִתְּנָן בְּקִלְפִי, אָמַר לָהֶן: בּוֹאוּ וְטִלוּ פְּתָקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹרֵל.

(נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי
יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

• שבת קודש ה' סיון •

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם:

כ"י – נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו' • מִנֵּה מֵהֶם אֵת הָרְאוּיִין לַעֲבוֹדַת מִשְׁא, וְהֵם מִבְּן שְׁלֹשִׁים עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה; וְהַפָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים לֹא נִתְּמַלְא כְּחוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: "בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח". וְהִיִּתָּהר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים, כְּחוֹ מִכְחִישׁ מַעֲתָה.

(ג) מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בֶּא
לְצִבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(ד) וְאֵת עֲבֹדַת בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:

כ"י – קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים • הַמְקֻדָּשׁ שֶׁבְּכֵלָן: הָאֹרֶן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפָּרֶכֶת וְכָלִי שֶׁרָתָה.

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימָר:

ב כְּבִילֹו יֵת חֲשֻׁבֵן בְּנֵי קָהָת מִגּוֹ בְּנֵי לֹוִי
לְזַרְעִיתָהוֹן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

ג מִבְּרַ תִּלְתִּין שָׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בְּרַ חֲמִשִּׁין
שָׁנִין כָּל דְּאִתִּי לְחִילָא לְמַעַבְדַּ עֲבֹדָתָא
בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא:

ד דִּין פּוֹלְחָן בְּנֵי קָהָת בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא קֹדֶשׁ
קוֹדֶשִׁיָּא:

(ה) וּבָא אֶהְרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֻכַת הַמִּסָּד וּכְסוּ בָהּ אֶת אֶרֶץ הָעֵדֻת:

כ"י וּבָא אֶהְרֹן וּבָנָיו וְגו' • יִכְנִסוּ כָל כָּלִי וְכָלִי לְנִתְקוֹ הַמִּפְרָשׁ לוֹ בַּפְּרָשָׁה זֹאת, וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם בְּנֵי קֹהֵת אֲלֹא לְשֵׁאת. בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה • כְּשֶׁהֶעֱנָן מִסְתַּלַּק, הֵם יוֹדְעִים שְׂיִסְעוּ.

(ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד-כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשִׁמּוֹ בַדִּי: רמב"ן

(ז) וְעַל שַׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת-הַקְּעֻרֹת וְאֶת-הַפֶּפֶת וְאֶת-הַמִּנְקִיט וְאֶת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

כ"י קְעֻרֹת וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמִנְקִיט • כִּכְר פְּרָשָׁתִי בַּמְלֵאכֶת הַמִּשְׁכָּן. הַנֶּסֶךְ • הַכְּסוּי, לְשׁוֹן מִסָּד, אֲשֶׁר יִסָּד בָּהֶם. רמב"ן

(ח) וּפְרָשׁוֹ עֲלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכָסוּ אֹתוֹ בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשִׁמּוֹ אֶת-בַּדִּי:

(ט) וְלִקְחוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכָסוּ אֶת-מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת-נִרְתִּיהָ וְאֶת-מִלְקַחֲתֶיהָ וְאֶת-מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת כָּל-כָּלִי שִׁמְנָהּ אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּלָה בָּהֶם:

כ"י מִלְקַחֲתֶיהָ • כְּמִין צֶבֶת שְׁמוֹשֶׁף בָּהּ אֶת הַפִּתִּילָה לְכָל צַד שְׂרִיצָה. מַחְתֵּיתֶיהָ • כְּמִין כַּף קֹטֵנָה וְשׁוֹלִיָּה פְּשׁוּטִין וְלֹא סֶגְלָגָלִים וְאִין לֹה מַחֲצָה לַפְּנִיָּה אֲלֹא מַצְדֶּיהָ, וְחֹתָמָה בָּהּ אֶת דָּשָׁן הַנִּרוֹת כְּשִׁמְטִיכֵן. נִרְתִּיהָ • לּוּצִי"ש בִּלְעֻז, שְׁנוּתִיגִים בָּהֶן הַשֶּׁמֶן וְהַפִּתִּילוֹת.

(י) וְנִתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-כָּלִיָּהּ אֶל-מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ עַל-הַמּוֹט:

כ"י אֶל-מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ • (כִּלִּים לב) כְּמִין מְרֻצֹף.

(יא) וְעַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכָסוּ אֹתוֹ בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשִׁמּוֹ אֶת-בַּדִּי:

יִפְרָשׁוּ עַל הַכִּלִּים וְהַשְּׁלָחַן בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי. כִּי לְכַבֹּד הַלֶּחֶם שֶׁהוּא מִסָּדָה כְּהִלְכָתוֹ יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת, לְהַפְרִישׁ בֵּין הַשְּׁלָחַן וּלְחָמוֹ וּבֵין הַכִּלִּים. וְהִנֵּה הַמִּכְסָּה תַּעֲלִיין בְּבִגְד תּוֹלַעַת שָׁנִי שֶׁהוּא מְרָאָה אֲדָם, בַּעֲבוּר שֶׁהַשְּׁלָחַן סִימָן לְקַתֵּר מַלְכוּת שֶׁהוּא בְּמִדַּת הַדִּין, אֲבָל הָאָרוֹן וּמִזְבַּח הַזֹּהֵב בְּבִגְד תְּכֵלֶת לְמַדָּה הַכְּלוּלָה מִן הַכֹּל. וּמִזְבַּח הָעוֹלָה בְּבִגְד אַרְגָּמָן, שֶׁהוּא אֲדָם יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן, כִּי שֵׁם יִזְרַק הַדָּם כִּפָּר נַפְשָׁם:

וַיֵּשׁ אֲמָרִים, כִּי טַעַם הַכְּתוּב וּפְרָשׁוֹ בְּבִגְד כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה, לְפָרֻכַת הַמִּסָּד, וְנִתְּנוּ עָלָיו, עַל הָאָרוֹן וְהַפְּרָכַת, כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ. וְטַעַם וְשִׁמּוֹ בַדִּי, עַל כְּתוּפֹת הַכֹּהֲנִים. וְהַנִּכּוֹן, כִּי "וְשִׁמּוֹ" שִׁתְּקֵנוּ אוֹתָם לְהִיּוֹת יוֹצְאִים לְשֵׁאת אוֹתוֹ בָּהֶם, כִּי הֵיוּ הַטְּבָעוֹת רַחֲבִים וְאִרְכּוֹ הַכְּדִים בָּהֶם כְּרָצוֹנָם, וּבְלִבְדָּ שֶׁלֹּא יִסּוּר מִמֶּנּוּ.

(ז) וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה. עַל הַשְּׁלָחַן עֲצֻמוֹ יִהְיֶה הַלֶּחֶם וְעֲלֵיהֶם בְּגַד הַתְּכֵלֶת, וְשִׁמּוֹ עַל הַבְּגָד הַזֶּה בַּשְּׁלָחַן כָּל הַכִּלִּים, וְאֶחָד בֵּין

(ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּבִגְד כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה]. בַּעֲבוּר מַעֲלַת הָאָרוֹן לֹא הָיָה נִרְאָה עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ, אֲבָל הֵיוּ מְכַסִּים אוֹתוֹ בְּפָרוּכַת שֶׁהוּא הַמִּסָּד לוֹ, וּמְכַסִּים אֶת שְׁנֵיהֶם בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ בַּעֲבוּר הַגִּשְׁמִים, וּפּוֹרְשִׁים עַל הַכֹּל בְּבִגְד כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה, שִׁיְהִיָּה נִרְאָה עָלָיו הַבְּגָד הַנִּקְבֵּד שֶׁהוּא כְּעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר (בַּמִּדְרָ"ד יג), אֲבָל שֶׁאֵר כָּל הַכִּלִּים, הַשְּׁלָחַן וְהַמִּנְעוּרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת, הִנֵּה נִרְאָה עֲלֵיהֶם מְלֻמָּעָה מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ:

שיעור יומי לשבת קודש ה' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ד – פרשת במדבר
 נג
 (יב) וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּכֶם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנוּ אֶל־בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בַּמַּכְסֶּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנוּ עַל־הַמוֹט:

כז"א אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּכֶם בַּקֹּדֶשׁ • בַּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ וְהֵן כָּלֵי הַקְּטָרֶת שֶׁמִּשְׁרְתִּין בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

(יג) וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׁוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן:

כז"ב וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת. וְדִשְׁנוּ • יִטְלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו. וּפָרְשׁוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן • (יזמא כא)
 וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבֶּגֶד כֹּאֲרִי בַשָּׁעַת הַמִּסְעוֹת וְאִינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שֶׁהָיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פֶּסֶכְתָּר (עירובין קד) שֶׁל נֶחֱשֵׁת.

(יד) וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלֵי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחֲתָת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׁוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וְשִׁמּוּ בַדִּיּוֹ:

כז"ג מַחֲתָת • שֶׁבָּהֶן חוֹתִים גָּחִלִים לַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחֲבַת שֶׁאֵין לָהּ אֵלָּא שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֲבֶת אֶת הַגָּחִלִים. מִזְלָגֹת • צְנוּרִיּוֹת שֶׁל נֶחֱשֵׁת, שֶׁבָּהֶן מְכִין בְּאִיבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְכֵן כְּדִי שִׁיתְּעַכְלוּ יָפֶה וּמֵהָר. יָעִים • הֵם מְגֵרְפוֹת וּבִלְעֻז ווִידִי"ל אֵינֶנּוּ שׁוֹפְעִל, וְהֵן שֶׁל נֶחֱשֵׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

(טו) וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּגִי־קֹהֶת לְשֵׁאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּגִי־קֹהֶת בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

כז"ד לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאֹרֹן וְהַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ • הַמְּנוֹרָה וְכָלֵי שֶׁרֶת. וּמָתוּ • שָׂאֵם יִגְעוּ – חֲיִכִּין מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים.

(טז) וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וְקִמְרַת הַסַּמִּים וּמִנַּחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה פָּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בַּקֹּדֶשׁ וּבִבְלָיו:

כז"ה וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר • שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְשֵׁאת אוֹתָם: שֹׁמֵן וְקִמְרַת וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִנַּחַת הַתָּמִיד, עָלָיו מִטָּל לְצוּת וּלְזֹרֵז וּלְהַקְרִיב בַּעַת חֲנִיתָן. פָּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן • וְעוֹד הִיָּה מְמַנֶּה עַל מִשָּׂא בְּגִי קֹהֶת לְצוּת אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מִשָּׂאוֹ וְהוּא הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ, כָּל הַסְּדוּרִים לְמַעֲלָה בַּפֶּרֶשׁה זֹאת. אֲבָל מִשָּׂא בְּגִי גֵרְשׁוֹן וּמִרְרִי, שֶׁאֵינֶן מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, עַל פִּי אֵיתָמָר הִיָּה, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפֶּרֶשֶׁת נִשָּׂא. רַמְבַּן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(טז) וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר. יֹאמַר שֶׁהוּא פָּקִיד עַל כָּל אֵלֶּה, וְשִׁעֲרוֹ "פָּקַדְתָּ כָּל הַמִּשְׁכָּן וּפָקַדְתָּ כָּל אֲשֶׁר בּוֹ". וְאָמַר רַבִּי אֲבָרְהָם, כִּי פְּרוּשׁוֹ שֵׁישׁ לוֹ פָּקִידוֹת גַּם בַּמִּשְׁכָּן וּבְכָל כְּלָיו עִם אֵיתָמָר אַחֲרָיו, רַק לְגַדֵּל מַעֲלַת אֶלְעָזָר הִיָּה הוּא פָּקִיד עַל הַשֹּׁמֵן וְעַל הַקְּטָרֶת לְבָדוֹ:
 וְאֵינִי נֹכֵחַ, כִּי הַכָּתוּב אוֹמֵר (פְּסוּקִים כח לג) "כִּי־אֵיתָמָר", וּפָרַשׁ בְּכָאן "בַּקֹּדֶשׁ וּבִבְלָיו", וְכֵן אָמַר לְכַלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ. וְהִנֵּה אֶלְעָזָר אֲמָרָכָל עַל שְׁלֹשׁ הַנְּשִׂאִים, וְגוֹבֵר לְמִשְׁמַת בְּגִי קֹהֶת, וְאֵיתָמָר גּוֹבֵר לְגֵרְשׁוֹן וּמִרְרִי:
 וּמִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בְּאֶלְעָזָר "וְנִשָּׂא" כְּאִמּוֹר בְּלוּיִם, יִרְאֶה שֶׁאֵינִי נוֹשֵׂא אוֹתָם, אֲבָל הוּא פָּקִיד עֲלֵיהֶם וְנֹתַן אוֹתָם מִיָּדוֹ לִיד בְּגִי קֹהֶת, אֲשֶׁר יִכְתֹּר בָּהֶם בְּזִרְיוֹת וְחִסְדִּיּוֹת, וְהֵם יִשָּׂאוּ אוֹתָם וְיִחַזְּרוּם לִידוֹ בְּהִקָּים הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן פָּקַדְתָּ שׁוֹמְרֵי מִשְׁמַת הַקֹּדֶשׁ (לעיל ג

(יז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

יז ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(יח) אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם:

יח לא תשיצון ית שבטא זרעית קהת מגו לואי:

כז"י אֶל־תִּכְרִיתוּ • אל תגזרו להם שיעמיתו.

(יט) וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ

יט וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קודש במקדשהו לקדש קודש אהרן ובנוהי יעלו וימנון יתהוון גבר גבר על פלחנה ולמטולה:

הַקֹּדֶשִׁים אֶהְרֹן וּבְנָיו יֵבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ

על־עבדתו ואל־משאו:

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:

כ ולא יבאו לראות כבולע למחזי כד מבסן ית מגי קודשא ולא ומותו: פ פ פ

כז"י אֶל־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לתוך נרתק שלו, כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במקסה פלוני, ובלוע שלו הוא כסויו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 9)

כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו (רש"י ד, כ)

רש"י מזיק "בפרשה זו". ונמוקו עמו: בפרשת תשא מפרש רש"י שבגדי השרד, היינו בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, היו עשויים "נקבים ונקבים". ולפי זה יש לומר, לכאורה, שעל ידי כסוי הבגדים, אף שהיו כנרתק, לא 'נבלע' הקדש (שמשמעו שנתכסה מכל צד, כדבר הבלוע). ומב"ן

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשמו"ת נרפסה לקמן ע' רד

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ולא חמל (איכה ב ב), יחד סביב ותבלעני (איוב י ח). והנה הלויים מוזהרים שלא יגעו אל ארון הקדש ומתו רק בבדים ישאוהו, ועוד יזהירם שלא יבאו לראות כלל הסרת הבגין בעוד שיוירד אהרן את הפרכת, כענין כי ראו בארון ה' (ש"א ו יט). ויפכה אמר: אכל על דרך האמת טעם הפתוב, כי בעבור היות כבוד יושב הפרוכים שם, הוזהרו הלויים שלא יקסו לראות את ה' עד שיוירדו הפתנים את הפרכת, כי אז תראה הכבוד בחביון עזו, וישוב אל מקומו הראשון לקדש הקדשים, ויהיה כבלע את הקדש כפשוטו. והמשפיל יבין:

פלוני וכסו אותו במקסה פלוני, ובלוע שלו זהו כסויו, לשון רש"י, והוא דעתו של אונקלוס:

ורבותינו אמרו במסכת סנהדרין (פא:), שזו אזהרה על הגונב כלי שרת שחייב מיתה והקנאין פוגעין בו, שהגנבה והגזל יקראו בליעה, מלשון חיל בלע ויקאנו (איוב כ טו), והוצאתי את בלעו מפיו (ירמיה נא מד):

ור"א אמר בפשוטו, שלא יבאו לראות באשר יוסר פרכת המסך ויגלה הארון, רק אחרי כן באשר יכסה יבאו לשאת אותו. ויהיה "כבלע את הקדש", באשר יוסר הבגין מעל הארון שהוא הקדש, מלשון בלע ה'

לב), וכן ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם (להלן פסוק לב):

ועל דעת הירושלמי (שבת פ"ה ג) הכתוב בפרושי רש"י (שבת צב. ד"ה שכן) שהוא נושא אותם, יהיה משא גדול, כי הקטרת שס"ה מנה (כריתות ו). ומשה רבינו לא פטמה להצאין, ושמן המאור לשנה שלמה רב מאד קפ"ג לגין, ומנחת הסמיד לא ידענו לבמה ימים ישא ממנה. אכל היה אלעזר חזק ואמין כיעקב אבינו, וכן משה רבינו ואהרן אחיו, וקני ה' יחליפו כח:

(כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש. כשמכניסין את הכלי לתוך נרתקו כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו עליו בגד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהור"י צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום רביעי - ב' סיון פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז	יום ראשון - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום חמישי - ג' סיון פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שני - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שישי - ד' סיון פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח	יום שלישי - א' סיון פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

יום ראשון כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

1 ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם - גם השכינה ירדה
2 ונתלבשה בה בכל עולם ועולם, - בחכמה שלמעלה, הנמצאת
3 בתורה שבכל עולם, מלובש אור השכינה, וזהו היכל קדשי
4 קדשים שפכל עולם ועולם, - קדשי קדשים הוא מקומה של
5 השראת השכינה בכל עולם

ליקוטי אמרים

6 ועולם - המוחין שלמעלה,
7 המלובשים בתורה שבכל
8 עולם, הם היכל קדשי
9 קדשים שבאותו עולם, ושם
10 שורה השכינה, השוכנת
11 ומתגלה באותו עולם. וכמו
12 שכתוב בזהר ועין חיים,
13 שהשכינה שהיא -
14 בספירות העליונות - בחינת
15 וספירת מלכות דאצילות
16 [שהיא - מלכות דאצילות,
17 בחינת גילוי אור-אין-סוף
18 ברוך-הוא וחיות שפאיר
19 לעולמות, ולכן - מפני
20 שהיא בחינת גילוי מאור אין
21 סוף ומהחיות, לכן היא
22 נקראת "דבר ה'" ו"רוח
23 פיו", בביכול - שכן,
24 "דיבור" הוא ענין הגילוי -
25 לגלות בדיבור מה שהיה
26 נעלם במחשבה, על דרך
27 משל, כמו שבארם הדבור

28 הוא מגלה מחשבתו הסתומה ונעלמה להשומעים] - כך גם
29 למעלה, שבחינת מלכות ד"אצילות", שהיא בחינת הגילוי של אור
30 אין סוף ושל החיות שהיו לפני זה בהעלם - נקראת "דבר ה'", וזהו
31 בביכול הדיבור שלמעלה מהגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה"
32 זו, שהיא "מלכות דאצילות" - היא מתלבשת בהיכל קדשי
33 קדשים דבריאה שהיא חכמה-פינה-דעת דבריאה,
34 ובהתלבשותן - כשחכמה-בינה-דעת של "עולם הבריאה" נ"יחד עם
35 מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה - ונבראו בו") - הערת
36 כ"ק אדמו"ר שליט"א מתלבשים במלכות דבריאה - נבראו
37 הנשמות והמלאכים שבבריאה. - הנשמות והמלאכים של אותו
38 עולם, הם כבר בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא אלקות של

ובירידתה

בהשתלשלו מעולם לעולם גם השכינה ירדה ונתלבשה
בה בכל עולם ועולם וזהו היכל ק"ק שבכל עולם
ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות
דאצילות [שהיא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה וחיות שמאיר
לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כביכול
עד"מ כמו שבארם הדבור הוא מגלה מחשבתו
הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בהיכל
ק"ק דבריאה שהיא חכ"ד דבריאה ובהתלבשותן
במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכים שבבריאה
וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמ"ש"ל בשם
התיקונים שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם
חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בבחי' צמצום עצום
כדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
ותכלית לקבל השפעה מבחי' חכ"ד אלו ולכן נמשך
משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חכ"ד שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין והמעמים הם בחי' חכ"ד
וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'.

דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם
ביותר - הם יכולים לקבל. ולכן נמשך משם - מ"עולם הבריאה",
התלמוד, - לא ה"משנה", כי אם ה"תלמוד" - גמרא, שהיא -
ה"תלמוד", גם בן בחינת חכמה-פינה-דעת, שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין, והמעמים - ענין של טעם ושכל, הם
בחינת חכמה-פינה-דעת, - מוחין; וההלכות עצמן - שב"משנה",
הן ממדותיו של אין-סוף ברוך-הוא, שהן: - בחינות, חסד דין
רחמים - תפארת, כו', שמתן - מהמדות, נמשך תהתך והאסור,
והכשר והפסול, והחיוב והפטור, - היתר וכשר - חסד, איסור
ופסול - גבורה, כמו שכתוב בתיקונים. - שההלכות הן מהמדות
שלמעלה.

יום שני כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' ראצילות... עד עמ' עד, שכניה:

במשנה, הן הן הארת מדותיו של אינסוף ברוך-הוא בבהינות
גלוי, - כאמור, שפסק הלכה להיתר - זהו חסד, ופסק הדין לאיסור
- זהו גבורה, כמו שנתבאר לעיל בשם התקונים דשית ספירן
מקננין ביצירה, - שש ספירות ומדות של אין סוף - שהן מדות
"עולם האצילות" - נמצאות

ומאירות ב"עולם היצירה",
שהן דרך כלל שני קוין, -
שש המדות נחלקות בשני
קווים כלליים: ימין - שהוא
"חסד", ושמאל - שהוא
"גבורה" - "חסד דרועא" -
זרע - ימינא, גבורה דרועא
- זרע - שמאלא - להקל
מפטרם דחסד, - מבחינת
ומדת החסד - בא פסק
ההלכה להקל, דתנינו
להתיר שיוכל - הדבר
המותר, לעלות אל ה', -
שתוכל להיות עליה לאותו
דבר בקדושה. שכן, דבר
המותר שיהודי משתמש בו
לענין של קדושה ומצוה -

עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להחמיר בו;
- שהדבר אינו דיתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה לקדושה,
והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל לעלות. אלה
הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה, שמהם באות
ההלכות שבמשנה, וחסד, - גם תלמוד גם משנה, על פי חכמה
עלמה - חכמה עליונה, ראצילות, ובינה ודעת כלולות בה, -
ב"חכמה", ומתקדו - המשנה והתלמוד, וכן ההארה שמחכמה
בינה דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה והתלמוד, באינסוף
ברוך-הוא, כי בתוך כל מלכשות חכמה-בינה-דעת ראצילות,
שאור-אינסוף ברוך-הוא מיוחד בהן בתכלית היחוד. - הרי,
כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי קדשים של "עולם היצירה",
ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" - נמשך חלק מן
התורה, שהוא "משנה", - שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא
מתגלה ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה - שבתחילה מתלבשת
השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ודרך השכינה

ובהתלבשות מלכות ראצילות במלכות דבריהא⁸, - היא לאחר
מכן, מתלבשת בהיכל קדשי קדשים דיצירה שהוא חכמה
בינה-דעת דיצירה. - כך, שישנה השראת השכינה ממלכות
ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשותן - לאחר מכן, במלכות
דיצירה - בשעה שמלכות

ד"אצילות" כפי שהיא
מלובשת במלכות ד"בריהא"¹
ובחכמה-בינה-דעת
ד"יצירה" - מתלבשת
ב"מלכות" של "עולם
היצירה" - נוצרו הרוחות
בחינות הנשמות הנקראות
"רוח", שכן ישנן שלש
מדריגות בנשמות - נפש,
רוח ונשמה, והרי "נפש" היא
מ"עשיה", "רוח" - מ"יצירה",
ו"נשמה" - מ"בריהא".²
כשלמדנו אודות "עולם
הבריהא", נאמר שממלכות
ד"בריהא" נוצרות
ה"נשמות" - המדריגה של
נשמה, ועתה, כשאנו
לומדים אודות "מלכות דיצירה" - אומר רבנו הזקן, שממנה נוצרות
ה"רוחות" - המדריגה של "רוח", והמלאכים שביצירה. - גם
בחינת ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של "עולם היצירה" -
נתהוו ממלכות דיצירה; וגם משם - ממלכות דיצירה, היא
המשנה שנקנינו, שהיא הלכות פסוקות, הנמשכות גם בן
מחכמה-בינה-דעת של אינסוף ברוך-הוא³. - כשם שלמדנו
ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא,
שכן, תלמוד מורכב מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס
למשנה, שלמרות שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת,
מכיוון שהן גלומים הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, - הן גם
כן נמשכות מחכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא, רק שבהינות
חכמה-בינה-דעת שהם טעמי ההלכות, הם מלכשים וגנונים
בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. - בגמרא, הטעמים של
ההלכות - בהתגלות, ואילו, במשנה פסק ההלכה בלבד הוא
בהתגלות - ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן בבחינת גלוי -

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עזה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשותן במל' דבריהא") כי: (1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי (עלדאכ"ס) - משא"כ התלבשות זו שמעליה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאכ"ג). (2) י"ל דאין בו - התלבשות בחב"ד דבריהא, כ"א - מל' במל' (ראה לקמן "מל' דאצי" מלובשת במל' ובהג"ה "מל' מלכות") - משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריהא - כל עניניו - מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי (ועד"ז בכל עולם - בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל - דכל עניני הגוף נמשכים מהארש ומוחין - וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריהא (שלצורך עולם היצירה) - צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריהא (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) - הרי בזה פעולת חב"ד דבריהא רק במדה שתוכל מל' דבריהא לפעול בענין דיצירה - רחוק הערך מבריהא (במשל - המשכה ממוחין דהארם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו - שאינו שייך כלל לשכל"). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של אוא"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

1 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּהִיבֵל קְדָשִׁים דְּעֵשִׂיָּה. וְכָל עוֹלָם מִג' עוֹלָמוֹת
2 אֱלֹ – בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, מִתְחַלֵּק לְרִבְבוֹת מְדֻרָּגוֹת, הַנִּקְרָאוֹת
3 גַּם בֵּין עוֹלָמוֹת פְּרָטִים, וּמַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת – שְׁהִיא, כְּאִמּוֹר, בַּחֲנִית
4 ה"שְׂכִינָה", מְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת הַגָּהָה * (וְכֹה יוֹכֵן לְשׁוֹן הַפְּתוּב:
5 "מַלְכוּת מַלְכוּת בְּלִי עוֹלָמִים" – מַלְשׁוֹן הַפְּסוּק,

7 מִשְׁמַע, שִׁישׁ "מַלְכוּת",
8 הַמַּלְכוּת שֶׁלךְ, וְיֵשׁ "מַלְכוּת"
9 כֹּל עוֹלָמִים, הַמַּלְכוּת שֶׁל
10 כֹּל הָעוֹלָמוֹת, וְעַל כֵּן
11 אֹמְרִים, שֶׁמַּלְכוּתךָ,
12 הַמַּלְכוּת שֶׁלךְ, הִיא
13 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל מַלְכוּת כֹּל
14 הָעוֹלָמוֹת, שֶׁכֵּן, בַּבְּחִינָה
15 "מַלְכוּת" שֶׁל כֹּל הָעוֹלָמוֹת –
16 מְלֻבֶּשֶׁת מַלְכוּתךָ – מַלְכוּת
17 ד"אֶצִּילוֹת": שֶׁל כָּל עוֹלָם
18 פְּרָטִי – א) הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת
19 בַּבְּחִינָה מַלְכוּת שֶׁבְּכָל עוֹלָם
20 פְּרָטִי; יוֹרֶדֶת – ב) מַלְכוּת

21 ד"אֶצִּילוֹת" (עַל יְדֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת הָאִמּוֹרָה) יוֹרֶדֶת, וּמִתְלַבֶּשֶׁת ג)
22 מַלְכוּת ד"אֶצִּילוֹת" מִתְלַבֶּשֶׁת, בְּהִיבֵל קְדָשִׁים קְדָשִׁים, שְׁהִיא
23 הַבְּחִינָה הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם שְׁלֵמָה מִמֶּנּוּ בְּמִדְּרָגָה. – בַּחֲנִית
24 מַלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם הָאֶצִּילוֹת", כִּפִּי שְׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת ב"מַלְכוּת" שֶׁל
25 עוֹלָם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר, מִתְלַבֶּשֶׁת בַּחֲבִיבָה בִּינָה דַּעַת, שֶׁל עוֹלָם שְׁלֵמָה

ליקוטי אמרים

בהיכל ק"ק דעשיה וכל עולם מג' עולמות אלו מתחלק לרובבות מדריגות הנקראות גם כן עולמות פרטים ומלכות דאצילות' מלוכשת במלכות

* של כל עולם פרטי יורדת ומתלבשת בהיכל ק"ק שהוא חב"ד שבעולם שלמטה ממנו במדרגה. והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא בשם שכינה:

הנהגה
(וכוה יוכן לשון הכתוב מלכות מלכות כל עולמים):

במדרגה¹⁰. וְהֵנָּה, מְהַשְׁכִּינָה – מַלְכוּת ד"אֶצִּילוֹת", הַמְּלַבֶּשֶׁת
27 בְּהִיבֵל קְדָשִׁים קְדָשִׁים שֶׁל כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם, כָּלְלִי אוּ פְּרָטִי, נִמְשָׁךְ
28 וּמִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה אֹר וְחַיּוֹת לְכָל הָעוֹלָם וְהַבְּרֹאִים שֶׁבּו, נִשְׁמוֹת
29 וּמַלְאָכִים וְכו', – וְכֵן שָׁר הַנִּבְרָאִים שְׁבָאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּמוֹ הַדִּיכּוֹלֹת
30 וְכו', כּוֹלָם מִקְבֵּלִים אֹר
31 וְחַיּוֹת מִבְּחִינַת שְׂכִינָה זֶה
32 (הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהִיבֵל קְדָשִׁים
33 קְדָשִׁים שְׁבָאוֹתוֹ עוֹלָם). שֶׁכֵּן,
34 כִּי כָּלָם נִבְרָאוּ בְּעֶשְׂרֵה
35 מְאֻמּוֹת שְׁבַמְעֵשָׁה
36 בְּרִאשִׁית¹¹, שְׁהֵם – עֶשְׂרֵת
37 הַמְּאֻמּוֹת, "דְּבַר ה'"
38 הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה" –
39 כִּפִּי שֶׁלְמַדְנוּ שְׁעִנִּינוּ שֶׁל
40 "דְּבַר ה'" הוּא לְגַלּוֹת אֶת מַה
41 שְׁהִיא מוֹסְתֵר וְנִעְלָם. שְׁזֵהוּ
42 גַּם כֵּן עֲנִין הַשְׂכִּינָה –
43 הַתְּגַלּוֹת הָאֹר הָאֱלֹקִי
44 שֶׁלְמַעֲלָה מִזֶּהוּעוֹלָם, בְּתוֹךְ
45 הָעוֹלָם. הָרִי, שְׁבַחֲנִית
46 מַלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם הָאֶצִּילוֹת" (הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", וְהִיא "דְּבַר ה'")
47 שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּעֶשְׂרֵת הַמְּאֻמּוֹת, הִיא זֶה שֶׁמִּמֶּנָּה נִמְשָׁכִים וְנִתְפַּשְׁטִים
48 אֹר וְחַיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים. הַמְּשַׁכָּה וְהַתְּפַשְׁטוֹת זֶה בָּאָה עַל
49 יְדֵי תוֹרָה, שְׁהִיא הִיבֵל קְדָשִׁים קְדָשִׁים (כֹּו מִתְלַבֶּשֶׁת שְׂכִינָה בְּתַחֲלִילָה)
50 בְּכָל עוֹלָם, וְהִיא הַמְּשַׁמֶּשֶׁת כ"לְבוֹשׁ" לְאֹר הַשְׂכִּינָה;

יום שלישי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, ל"ח].

אור השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש. ואילו, לאחר חורבן בית
המקדש – התורה שיהיה לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי
קדשים", שבו שורה השכינה כיום. בהמשך פרק נ"ג, יסביר רבנו הזקן, את
ההבדלים שבין מדריגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש הראשון, לבין
מדריגת אור השכינה שהאירה

בבית המקדש השני, ולבין
מדריגת השכינה המאירה כיום
על ידי תורה ומצוות.
13 והנה, פְּשִׁיחָה בֵּית רִאשׁוֹן
14 קִיָּם, שְׁבּו הִיָּה הָאֲרוֹן
15 וְחִלּוּחֹת בְּבִית קְדָשִׁי
16 קְדָשִׁים – הִיָּתָה הַשְׂכִּינָה, שְׁהִיא מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת, שְׁהִיא
17 בְּחִינַת גִּלּוֹי אֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – שְׁאֹר שְׁהוּא בַּעֲצֵם "אֵין
18 סוֹף" וְלִמְעַלָּה מ"עוֹלָם" – מִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם, הָרִי שְׂכִינָה זֶה הִיָּתָה –
19 שׁוֹרָה שְׁשֵׁם, – בְּקְדָשִׁים קְדָשִׁים שְׁבַבִּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִלְבֶּשֶׁת פְּעֻשָּׁתָה

51 פְּרָק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
52 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם. לבוש
53 זה, הוא – "תורה", ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם החכמה, בינה
54 ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו עולם, שבו שורה
55 שכינה; ולאחרי שחכמה-בינה
56 דעת של אותו עולם (שבזמן
57 שורה השכינה) יורדות בבחינת
58 "מלכות" של אותו עולם –
59 מתהווים הנבראים והענינים של
60 אותו עולם. על ידי ההתלבשות
61 ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך
62 ויורד גם אור השכינה, שיוכל להאיר ב"היכל קדשי קדשים" של אותו עולם.
63 שהוא למטה במדריגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד לעולם
64 העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור
65 השכינה מאיר גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש היה קיים האיר

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה הארון והלוחות בבית ק"ק היתה

השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה שורה שם ומלוכשת בעשרת הדברות ביתר

קדשים – היתה השכינה, שהיא מלכות דאצילות, שהיא בחינת גילוי אור-אין-סוף ברוך-הוא, – שאור שהוא בעצם אין סוף ולמעלה מ"עולם" – מתגלה בעולם, הרי שכינה זו היתה – שורה ששם, – בקדשי קדשים שבבית המקדש, ומלכשת פעשורת

10. החלוקה ל-א)ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...".¹¹ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא - מאין לישי".

1 הַדְּפֻרֹת, - שבלוחות הברית, שהיו מונחים בארון שבקדשי
2 קדשים, בִּיתֵר שָׁאֵת וְיִתֵר עֹז, בְּגִלּוֹי רַב וְעֵצוֹם יוֹתֵר מְגִלּוּיָה -
3 של השכינה, בְּהִיבְלוֹת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׁלֻמְעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת
4 עֲלִיוֹנִים. - הכוונה לעולמות "עשיה" ו"יצירה"¹, שכן, גם ב"עולם

5 היצירה" מאירה הרי רק
6 מדריגת שכינה כפי שהיא
7 לאחר התלבשותה בהיכל
8 קדשי קדשים שב"עולם"
9 הבריאה", ולאחרי
10 התלבשותה ב"מלכות"
11 שב"בריאה" (שהתלבשות
12 זו, מאפשרת שתוכל להאיר
13 בהיכל קדשי קדשים של
14 "עולם היצירה"). ואילו,
15 השכינה ששרתה בבית
16 המקדש הראשון, הגם שאף
17 שם, היה זה על ידי
18 התלבשותה ב"מלכות"
19 שב"עולם הבריאה", אך היה
20 זה באופן שהסתירה
21 מהתלבשות זו, היתה מעטה

22 יותר, ואותו אור שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתירה זו, עדיין
23 שייך רק ל"עולם הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". - ולמרות שביט
24 המקדש הוא הרי בעולם הזה הגשמי, וכיצד, איפוא האירה שם
25 מדריגת שכינה, בצורה נעלה, וחזקה יותר וביתר גילוי, מאשר
26 בעולמות העליונים? - הרי זה, משום: כִּי עֲשֶׂרֶת הַדְּפֻרֹת הֵן
27 בְּלִלּוֹת הַתּוֹרָה בְּלָה, - הן כוללות את כל התורה כולה, כפי
28 שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד כלולים בעשרת הדברות,
29 כל תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר מהתחלת פרק כ'), דִּנְפָקָא מְגו
30 חֲכָמָה עֲלֵאָה, - שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה
31 שב"עולם האצילות"), דְּלֻעִילָא לְעֵילָא מַעְלָמָא דְאַתְגִּלְיָא, -
32 שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של "עולם
33 האצילות", בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי
34 ההתגלות של אור אין סוף בעולמות - והרי, תורה היא למעלה
35 מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה"; ולכן יש בכוח התורה
36 להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו
37 לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה
38 משכינה, שלכן הוא מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם,

ליקוטי אמרים

שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות
ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן
כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא
לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים
גשמיים לא ירדה ממדרגה למדרגה כדרך השתלשלות
העולמות עד עוה"ז הגשמי כי עוה"ז הגשמי מתנהג
בהתלבשות הטבע הגשמי והלוחות מעשה אלהים המה
והמכתב מכתב אלהים הוא למעלה מהטבע של עוה"ז
הגשמי הנשפע מהארת השכינה שבהיכל ק"ק דעשיה
שממנה נמשך אור וחיות לעולם העשיה שגם עוה"ז
בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות
התורה שבי' הדברות נתלבשה במלכות דאצי' ודבריא'
לבדן והן לבדן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן

התורה, כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן
שהיה כמו הענינים שבעולם הגשמי, אלא - כפי שיוסבר להלן -
היא נשארה באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים
האמורים. וְכִי לְחַקְקֵן - את עשרת הדברות, בְּלִוְחוֹת אֲבָנִים
גְּשָׁמִיִּים - לא ירדה -
"חכמה עילאה" שהיא
תורה, מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרָגָה,
בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
הַעוֹלָמוֹת - המשתלשלים
מעולם עליון יותר לעולם
תחתון יותר, שכן הוא הרי
הסדר, שעד שהיא יורדת
לעולם הזה הגשמי, היא
צריכה לעבור ההשתלשלות
של עולמות יצירה ועשיה
הרוחניים, שלמעלה
מהעולם הזה הגשמי, ורק
אז, זה בא לעולם הזה
הגשמי, עַד עוֹלָם הַזֶּה
הַגְּשָׁמִי, כִּי עוֹלָם הַזֶּה
הַגְּשָׁמִי מִתְנַהֵג

בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַטֶּבֶע הַגְּשָׁמִי, - ההשפעה האלקית היורדת בעולם
הזה הגשמי, מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה
כך, אלא, "וְהַלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה, - יצירה אלקית, שבה
נראית אלקות, ולא טבע, וְהַמְּכַתֵּב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא", - כתב
אלקי, שבו נראית אלקות, לְמַעַלָּה מִהַטֶּבֶע שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה
הַגְּשָׁמִי, הַנִּשְׁפָּע - העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו, מִהָאֲרֵת
הַשְּׂכִינָה שֶׁבְּהִיבְלוֹת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים דְּעֵשְׂיָה, שְׁמִמְנָה - מהארת
שכינה זו, - נִמְשָׁךְ אֹרֶז וְחַיּוֹת לְעוֹלָם הַעֲשִׂיָה, שְׁגֵם עוֹלָם הַזֶּה
בְּכֻלּוֹ, - העולם הזה הגשמי, שהוא הוא העולם הזה, כלול
ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת השכינה שבהיכל קדשי
קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי התלבשותה ב"מלכות"
ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך, אֵלָּא בְּחִינַת חֲכָמָה עֲלֵאָה
- חכמה עליונה, דְּאַצִּילוֹת, שֶׁהִיא כְּלִלּוֹת הַתּוֹרָה שְׁכִי' הַדְּפֻרֹת,
נִתְּלַבְּשָׁה בְּמַלְכוּת דְּאַצִּילוֹת וְדְּבְרִיאָה לְבָדָן, - בלעדי
התלבשותה בעולמות שלמטה מהם, וְהֵן לְבָדָן - "חכמה דאצילות"
כפי שהיא מלוּבֶשֶׁת במלכות דאצילות ובמלכות דבריא, בלעדי
התלבשותה שלאחריהן, הַמִּתְּחַדֵּת בְּאֹרֶז־אִין־סוֹף שֶׁבְּתוֹכָן - הן

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי') וכהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאיה לבדן והן לבדן כו'", אלא (1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר - בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט בפי' שהפי' בתניא - דעלי' קאי - שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד - דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור - עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הר"י שי' קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") - לא ירדה כו' (בס"י שם - מעלה שלישית - שבדברים תחתונים). והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (ס"י שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא - כצ"ל כדי שלא יוקשה בס"י מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק - בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי'), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עוגג העליון (כ"מ באוה"ת ער"ג) נוכיחן שממלא נמשך מקום, ומסובב - למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה". 2. שמות כה, טז.

1 הנקראות בשם "שכינה", השורה בקדשי קדשים בבית
2 ראשון, על ידי התלבשותה - של השכינה, ב' הדפנות
3 החקוקות בלוחות שבארון כנס - האותיות החקוקות בלוחות,
4 היה בהן משום ענין של
5 "נס", כמאמר חכמינו ז"ל,
6 שהאותיות "מ" ו"ס" 1
7 שבלוחות - "בנס היו 2
8 עומדים", שכן, בהיותן 3
9 חקוקות מעבר לעבר, לא 4
10 יכלו לעמוד רק בנס - שהרי
11 לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות שבלוחות, היו ומעשה
12 אלהים חיים - הוא השם שבספירת "בינה" של "עולם האצילות",

ליקוטי אמרים

13 המאיר ב"עולם הבריאה", כדלהלן: [הוא - "אלקים חיים"
14 בספירות, הוא ספירת בינה של עולם האצילות, הנקראת "עלמא"
15 דאבתפניא", - העולם המכוסה, המקנן - ומאיר, בעולם
16 הבריאה, פנודע לידעי
17 תן - חכמה נסתרה, היא
18 תורת הקבלה] שספירת
19 "בינה" של "עולם"
20 האצילות, מאירה ב"עולם"
21 הבריאה, שהוא עדיין ענין
22 של "עלמא דאתכסיא"
23 (עולם מכוסה ונעלם). כלומר: "בריאה" הוא "עולם", אבל עדיין לא
24 במציאות של "יש", דבר שבהתגלות.

יום רביעי ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

25 ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, - בין חמשת הדברים
26 שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו זכרונם
27 לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש - לא, שבבית
28 המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא הכוונה:
29 מדרגת שכינה שהיתה
30 שורה בבית ראשון שלא
31 בדרך השתלשלות
32 העולמות, - אותה מדרגת
33 השכינה - לא היתה שורה
34 בבית השני, כי אם, בחינה
35 קטנה יותר של שכינה,
36 שאינה בערך כלל למדרגת
37 השכינה שבבית ראשון,
38 אלא בבית שני היתה
39 שורה - השכינה, בדרך
40 השתלשלות והתלבשות
41 מלכות דאצילות - כפי
42 שהיא מתלבשת במלכות
43 דבריאה, ודבריאה -
44 מלכות של עולם הבריאה,
45 במלכות דיצירה, ודיצירה

ליקוטי אמרים

5 - היה מותר לו להיכנס שם, ביום הפסחיים. ו"משחרב בית
6 המקדש - כולל גם "היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש, הרי
7 באיזה היכל של קדשי קדשים מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור,
8 התלבשות השכינה היא רק ב"היכל קדשי קדשים" שהוא לבוש
9 לאור השכינה - יסביר רבנו
10 הזקן להלן, שתורה
11 ומצוותיה הן הם "היכל
12 קדשי קדשים" וה"לבוש"
13 לאור השכינה, אין לו
14 לתקדש-קרוד-הוא
15 בעולמו אלא ד' אמות של
16 הלכה בלבד⁵, - תורה,
17 היא ה"היכל קדשי קדשים"
18 המאחדת את הקב"ה עם
19 העולם, ש"הקדוש", אור
20 שהוא קדוש ומובדל, אור
21 השכינה, יהיה "ברוך"
22 (מלשון המשכה) - יימשך
23 בעולם. ו"אפילו אחד
24 שיושב ועומק בתורה -
25 שכינה עמו", בראייתא -

46 - ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל קדשי
47 קדשים דעשיה, - בחכמה-בינה-דעת, הנקראת "היכל קדשי
48 קדשים", של עולם העשיה, וקדשי קדשים דעשיה - בלי
49 ההתלבשות של מלכות של "עולם העשיה", היתה מתלבשת בקדשי
50 קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו - בבית המקדש
51 השני, השכינה - אותה מדרגת שכינה של מלכות דיצירה
52 התלבשת בקדשי קדשים דעשיה. ולכן - מפני שבקדשי קדשים
53 שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא היה רשאי שום אדם
54 לנגס שם, - בקדשי קדשים שבבית ראשון ושני, לבר בהן גדול

כמו שכתוב בברכות פ'ק קמא, - בפרק ראשון של מסכת
ברכות²⁰ - פרוש "שכינה עמו" - שבהיותו נברא של עולם הזה
הגשמי, מאיר בו אור השכינה, - באיזו מדרגה של הארת השכינה,
מדובר? - בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות
במלכות דבריאה ויצירה ועשיה. - שלא כהשראת השכינה
בקדשי קדשים (אפילו) של בית שני, שלא היתה על ידי התלבשות
במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין השראת השכינה שבתורה לבין
המשכת והארת השכינה בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך אותו סדר
השתלשלות - מתבטא בכך שבעולם, זה בא על ידי לבוש של

ולא עוסק בתורה סתם אף שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש
גם מעלת הרצון, – בארוכה באגה"ק סכ"ט. וְתַרְיָג – 613, מִצְוֹת
הַתּוֹרָה עִם שִׁבְעַת מִצְוֹת דְּרַבְנָן בְּגִימַטְרִיא "בְּתֵר", 620, שֶׁהוּא
רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא – רצון נקרא כתר, שכן, רצון הוא ענין של

מקיף, כמו הכתר שהוא
מקיף על הראש והמוחין –

ראה בארוכה לקמן ב"אגרת
הקודש" סימן כ"ט, הַמְלִכָּה
– הרצון העליון מלובש,
בְּהִכָּמָתוֹ וְתַבְרָךְ, – כלומר:
לזה שהתורה היא חכמתו
יתברך – שבידידתה
בהשתלשלות העולמות,
היא מהווה "היכל קדשי"
קדשים" לשכינה – מיתוסף
כאן גם הענין של רצון
העליון שהוא למעלה

מחכמה, וזהו במיוחד ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה,
הַמִּיִּתְרֹת – חכמתו ורצונו יתברך, בְּאִזְרֵי־אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא
בְּתַכְלִית הַיְחוד. – בהקשר למה שלמדנו שתורה באה מ"חכמה
עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל פה באה
מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְ"ח" בְּהִכָּמָה יִסַּד אֲרִיז" – היא תורה
שֶׁבַעַל פֶּה – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסוד" הקב"ה ב"חכמה",
דְּנִפְקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל־פה, יוצאת מְהִכָּמָה עֲלֵאָה
– מחכמה העליונה, בְּמֹו שְׁכִינֹתוֹ בְּתוֹרָה דְּ"אֵבָא – חכמה, יִסַּד
בְּרֵאָה – מלכות; שהיא תורה שבעל־פה, "מלכות פה, תורה
שבעל־פה קרינן לה".

1 "קליפת נוגה", מה שאין כן בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע
2 השראת השכינה שעל ידי תורה, צריכה גם כן לעבור דרך
3 ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" – יוסבר להלן, שהוא, מפני
4 שהמצוות והתורה, הן ברובן הגדול, מצוות מעשיות – מצוות שיש
5 לעשותן ב"מעשה" – הרי
6 שאור השכינה בא כאן

7 בענין של "מעשה" ו"עשיה",
8 לכן זה צריך להיות על ידי
9 התלבשות גם ב"מלכות"
10 שב"עולם העשיה"; ב"י
11 תַרְיָג – 613, מִצְוֹת
12 הַתּוֹרָה, רָבֵן בְּבָלָן הוּא
13 מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְגַם –
14 המצוות, הַתּוֹלָיוֹת בְּרַבְר
15 וּמַחֲשָׁבָה, בְּמֹו תַלְמוּד
16 תוֹרָה וּבְרַבְרַת הַמְּזוּן
17 וּבְקִרְיַת שְׁמַע וְתַפְלָה –

18 שהגם שמצוות אלו קשורות במחשבה – לחשוב ולהבין מה
19 שלומדים ולחוש ולהרגיש בכוונה שבקריאת שמע ושבתפילה – הרי
20 שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָאֵל בְּנִימָא לָן – מקובל עלינו,
21 דְּ"הַרְהוּר לָאוּ בְּרַבְר דְּמִי", – מחשבה איננה כמו דיבור, וְאִינֵו
22 יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ הַתּוֹרָה וְכִנְנָה לְבָד – גם לא בהרהור הקרוב
23 לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא "הרהור", עַד שְׁיוּצִיא
24 בְּשִׁפְתָיו, וְקִימָא לָן – ומקובל עלינו באופן הברור ביותר,
25 דְּ"עֲקִימַת שְׁפָתָיו – בשעת הדיבור, הָיוּ – הוא, מַעֲשֶׂה" – כך, שגם
26 במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר
27 שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיק דד"א של הלכה דוקא בא במקום קה"ק,

יום חמישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

71 תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה – נשרף
72 מהאש, כך גם באדם, שעל ידי תורה ומצוות, נשרפים הלבושים של
73 מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש של אור השכינה,
74 על ידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות; ולכן, על
75 ה"שמן" להתבטא ב"עובדין

76 טבין", מעשה המצוות,

77 הבאים מחכמתו יתברך,
78 וְזִינָא אֲצִמְרִיק לְמַשְׁחָא פִי' לְהַתְלַבֵּשׁ בְּחִכְמָה הַנֵּק' 12 ולא די בתורה בלבד (שהיא
79 הרי חכמה) שתשמש

80 ל"שמן", כי, מעשה המצוות דוקא מביאים לכך שאור השכינה
81 יימשך ב"פתילה" – בנפש החיונית, וזאת על ידי שהנפש החיונית
82 נשרפת באור השכינה המאיר על ראשו. ובלשון ה"תניא": וְזִינָא
83 שְׁאֵמֶר הַיְנוּקָא: – ב"זוהר", מובא לעיל בפרק ל"ה: "דְּנִהוּרָא
84 עֲלֵאָה דְּאֲדִלִיק עַל רִישִׁיה" – הִיא שְׁכִינָתָא – אֲצִמְרִיד
85 לְמַשְׁחָא, – האור העליון המאיר על ראשו (של יהודי), שהוא
86 "שכינה" – צריך ל"שמן", בְּרוּשׁ לְהַתְלַבֵּשׁ בְּהִכָּמָה, הַנִּקְרָא שְׁמֵן

55 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
56 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר על
57 ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף ו"אינן עובדין
58 טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל מקום מצין
59 "שמן" את הענין ה"חכמה" –
60 איזו שייכות, איפוא, יש
61 למעשה המצוות, ל"חכמה"
62 הנקראת "משחא" – שמן? –
63 יוסבר להלן, שעל אור

64 השכינה להתלבש בחכמה, שהיא שמן, מפני שחכמה, מוחין, היא
65 כלי ולבוש לאור השכינה, והיא החכמה המלובשת בתורה; ברם,
66 כדי להמשיך את אור השכינה שיאיר בנפשו האלקית של יהודי –
67 צריכים לא רק לשמן (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה"
68 שהיא (על ידי השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה)
69 תחזיק עצמה בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית
70 המחזיקה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על ידי

1 מְשַׁחַת קִדְשׁ, — "קדש" זה "חכמה", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּיֶהוּדָה — ש"שמן
2 משחת קדש" הוא "חכמה" — ואור השכינה ש"על ראשו", צריך
3 ל"שמן", כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור
4 השכינה — וה"זוהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: וְאֵינֶנּוּ עוֹבְדִין

5 מְבִין — ואלה (השמן) הם,
6 מעשים טובים, מעשה

7 המצוות, הֵן תְּרִי"ג — 613,
8 מְצוֹת — לכאורה, צריך
9 להבין: איזו שייכות יש
10 למעשה המצוות — ל"שמן",
11 חכמה? אלא, מפני שהם
12 תרי"ג המצוות, הַנְּמַשְׁכוֹת
13 מִחֻמְּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, — ומדוע
14 לא מספיקה לכך, תורה
15 בלבד, שהיא שמן, חכמה,
16 וצריכים גם ל"עובדין טבין"
17 — למעשה המצוות
18 הנמשכים מחכמה? — כִּי
19 לְאֶחָז אֹר הַשְּׂכִינָה
20 בַּפְּתִילָה, הִיא נֶפֶשׁ
21 הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּנוֹת, הַנִּקְרָאת
22 פְּתִילָה עַל דֶּרֶךְ מֶשֶׁל. כִּי
23 כְּמוֹ שֶׁבִּנְר הַנֶּשֶׁמִּי הָאֹר
24 מֵאִיר עַל יְדֵי כְּלִיֹּן
25 וְשׂוֹרֶפֶת הַפְּתִילָה הַנִּהְפָּכֶת

26 לְאֵשׁ — כִּךְ אֹר הַשְּׂכִינָה שׂוֹרֶפֶת עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית — שהיא "נר"
27 — "נר ה' נשמת אדם", עַל יְדֵי כְּלִיֹּן נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַתְּהַפְּכוֹתָהּ
28 מִחֻשׁוֹכָא לְנִהוּרָא — מחושך (הקליפה) לאור (הקדושה), וּמִמְרִירוֹ
29 לְמִתְקָא — ממרירות (הקליפה) למתיקות (הקדושה) בְּצַדִּיקִים, —
30 שבהם הדבר כך, כאמור לעיל פרק י', שהם מהפכים את מהות
31 ועצמות נפש הבהמית, מדותיה ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או
32 לַפְּחוֹת עַל יְדֵי כְּלִיֹּן לְבוּשִׁיהָ — של הנפש הבהמית, שֶׁחֵן
33 מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, — שהיו לפני כן לבושים של הנפש
34 הבהמית, שהיא נפש של קליפה, וְהַתְּהַפְּכוֹתָהּ מִחֻשְׁבָּה הַקְּלִפּוֹת
35 לְאֹר ה' אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא — הַמְלַכֵּשׁ וּמִיְחָד בְּמִחְשְׁבָה דְּבוּר
36 וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה, בְּבִינּוּנִים — כפי שלמדנו בפרק
37 י"ב, שב"בינונים" לא נהפכות מהות ועצמות הנפש הבהמית לטוב

ליקוטי אמרים

שמן משחת קדש כמ"ש בזהר ואינון עובדין טבין הן תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחוז אור השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבגוף הנקראת פתילה עד"מ כי כמו שבנר הגשמי האור מאיר ע"י כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממיריו למתקא בצדיקים או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דבור ומעשה והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ס ב"ה המלוכש ומיוחד במחשבה דבור ומעשה תרי"ג מצות התורה בנינונים כי ע"י התהפכות נפש הבהמית הבאה מקליפ' נוגה מחשוכא לנהורא וכו' נעשה בחי' העלאת מ"ן להמשיך אור השכינה היא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה על נפשו האלהית שבמוחין שבראשו וכוה יוכן היטב מ"ש כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא וכמ"ש במ"א:

נשלם חלק ראשון בעז"ה ית' וית'

ולקדושה, כפי שהדבר בצדיקים, אלא רק הלבושים, מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, נהפכים לטוב על ידי מחשבה, דיבור ומעשה של התורה והמצוות שלהם — וביחס ל"בינונים" זה נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש החיונית שלהם, הנהפכת לאור ולקדושה. כִּי עַל יְדֵי
הַתְּהַפְּכוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
הַבָּאָה מִקְּלִיפַת נֶגַה
מִחֻשׁוֹכָא לְנִהוּרָא וְכו' —
הנהפכת מחושך הקליפה
לאור הקדושה, נֶעֱשֶׂה
בְּחִינַת "הַעֲלָאת מִן
נִיבְרִין", — כפי שכבר
למדנו, והכוונה להתעוררות
שהעבודה של המקבל,
מעוררת למעלה, לְהַמְשִׁיךְ
אֹר הַשְּׂכִינָה, — לא רק
שמן־חכמה — תורה — שהוא
כלי לאור השכינה, "לקלוט"
את האור, כי אם היא
ממשיכה את אור השכינה,
היא בְּחִינַת גִּלּוּי אֹר־אֵין
סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, עַל נֶפֶשׁוֹ
הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחְנִין
שֶׁבְּרָאשׁוֹ — שלכן אומר
ה"ינוקא" "ההוא נהורא דעל

רישיה" — האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי — "איצטריך למשחא" — צריך ל"שמן", "ואינון עובדין טבין" — ואלה הם מעשים טובים. וְכֵן יוֹכֵן הֵיטֵב מֶה שֶׁכְּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה הוּא", — כלומר: כמו שאי אפשר לאש להיאחז בדבר, רק על ידי שאותו דבר נשרף ונכלה על ידי האש — כך מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקיך — אלקה שלך, שיאיר על נפש יהודי — הרי זה דוקא על ידי שהוא "אש אוכלה", אש שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש החיונית שהיא באה מקליפה — נשרפת ונהפכת לאש של קדושה, וְכֵן שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר* — שדוקא התבטלותו של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומתבטל ממציאותו — כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציאותו — דבר זה דוקא ממשיך עליו את אור השכינה:

יום שישי ד' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

41 וְהֵאָחֳבָה - היא שורש ויסוד, לְ"עֲשֵׂה טוֹב", וְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת
42 עֲשֵׂה דְאוֹרְיָתָא וְדִרְבָּנָן, - מצוות שמן התורה ומצוות שמדברנן,
43 כְּמוֹ שֵׁיתִבָּאָר בְּמִקְוֵיָן. - בחלק הראשון של ספר ה"תניא". כפי
44 המקובל בין חסידים, היתה סברא אצל רבנו הזקן, שחלק זה (השני
45 מספר ה"תניא") יהיה החלק
46 הראשון, וחמישים ושלשה
47 הפרקים של החלק הראשון,
48 יהיו החלק השני. לכן,
49 כשהוא מתייחס כאן לחלק
50 הראשון, הוא משתמש

ליקוטי אמרים חלק שני הנקרא בשם חינוך קטן

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרישה ראשונה של קריאת שמע:

51 בלשון "כמו שיתבאר" 7 זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
52 להלן. (ומצוות תחנון) 8 הן דחילו ורחימו הוראה שרש ויסוד
53 לחנך את הקטן, היא גם כן 9 לסור מרע והאהבה לועשה טוב וקיום
54 בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ 10 כל מ"ע דאוריית' ודרבנן כמו שיתב' 11 במקומן (ומצוות החינוך היא ג"כ
55 שְׂכָנוּב בְּאַרְבַּע תְּיִים סִימָן 12 כמ"ע כמ"ש בא"ח סימן שט"ג):
56 (שמג): - כיוון שיש לחנך 13 והנה באהבה כתיב בס"פ עקב אשר
57 את הקטן לא רק במצוות 14 אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה
58 לא-תעשה אלא גם במצוות 15 את ה' וגו' וצריך להבין איך שיד
59 עשה, ומאחר שאהבת ה' 16 לשון עשייה גבי אהבה שבלב אך
60 היא השורש והיסוד לכל מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר
61 שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה עצמה - וכן יראה - הן מ"ע פרטיות")
62 יש לומר שקיימת בחינת אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות
63 העשה שמקיימים מצד חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדריגת
64 האהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על ידי
65 האדם במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא,
66 מכיון שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים
67 אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך - לא
68 אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר אופן
69 חינוך - אהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער על פי דרכו",
70 שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור ממנה. וְהֵנָּה,
71 בְּאַהֲבָה כְּתִיב - כתוב, בְּסוֹף פְּרִשְׁת עֲקֵב: "אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוָה
72 אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ, לְאַהֲבָה אֶת ה' וְגו'". וְצִדִּיק לְהִבִּין, אִיךְ שִׁדָּךְ
73 לְשׁוֹן "עֲשֵׂיָהּ" גַּבִּי אֲהַבָה - שהיא רגש שְׂפִלְבָּ? - הלשון "עשייה"
74 מתאים על דבר של מעשה. כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון
75 עשיה לגבי אהבה שהיא רגש שבלב? - להלן יוסבר, שישנה אהבה
76 שאדם משיג אותה על ידי התבוננות, על ידי התעמקות בענינים
77 המעוררים אהבה זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון
78 של עשיה - ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי
79 הדיון במדריגה העליונה יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים
80 להשתמש בלשון עשיה, מפני שאין זו אהבה הנוצרת ונפעלת על ידי

חנוך קטן 1
2 לְקוּמֵי אֲמָרִים חֲלָק שְׁנֵי הִנְקָרָא בְּשֵׁם "חֲנוּךְ קָטָן" מְלֻקֵּט מִפִּי
3 סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים - כך הוא גם לשונו הקדוש של רבנו הזקן
4 בדף-השער של החלק הראשון - "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים"
5 - וכפי שהרבי הקודם
6 נשמתו-עדן מביא בשיחותיו
7 הקדושות, מקובל שהכוונה
8 ב"ספרים" לספרי השל"ה
9 הקדוש והמהר"ל מפראג,
10 וב"סופרים" - לבעל שם טוב
11 ולהרב המגיד ממזריטש,
12 קְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן נְשָׁמָתָם עֲדָן,
13 מִיֶּסֶד עַל פְּרִשָּׁה רִאשׁוֹנָה 1
14 שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע* - לפי
15 דברי רבנו הזקן, להלן, באות
16 מילים אלו כדי להסביר שני
17 אופני ההבנה באחדות ה',
18 המתבטאים ב"שמע ישראל"
19 וב"ברוך שם כבוד מלכותו
20 כו", עליהם נאמר בזהר, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" -
21 הפן הנעלה יותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" - "יחודא תתאה" -
22 הפן הנמוך יותר בהבנת אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני
23 של "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".
24 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
25 "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דִרְבּוֹ, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוֹר מִמֶּנָּה". הֵנָּה,
26 מְדַבְּרֵיכִי - ממה שהפסוק אומר: "עַל פִּי דִרְבּוֹ", - שיש לחנך
27 את הנער לפי הדרך שלו, מְשַׁמֵּעַ שְׁאִינָה - דרך זו, דֶּרֶךְ הָאֱמֶת
28 לְאֱמֶתוֹ, - זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך האמיתית, וְאִם כֵּן
29 מֵאִי מַעֲלִיּוֹתָא - מהי המעלה בכך עד, שְׁגַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוֹר
30 מִמֶּנָּה"? - אדרבה, כשיתבגר - עליו, אכן, לסור מדרכו של
31 ה"נער", כדי להגיע לדרך האמיתית. מהי המעלה, איפוא, שלא
32 יסור מדרך זו? אֵךְ, הֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, - דבר ידוע הוא, כִּי
33 שְׂרָשֵׁי עֲבוּדָת ה' וְיִסּוּדוֹתֶיהָ הֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ, - יראת ה'
34 ואהבת ה' הן השרשים והיסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום
35 תורה ומצוות במחשבה דיבור ומעשה - להיזהר מכל מצוות
36 לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה: יראת ה' משפיעה ופועלת
37 שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת
38 שיקיים כל מצוות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק
39 אדמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: תִּיֵּרָאָה -
40 שְׂרָשֵׁי וְיִסּוּד לְ"סוֹר מִרְעֵי", - שלא לעשות מה שאסור לעשות³,

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש - שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד - שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים עי"ז [ובפס"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה אחת וצ"ל לקמן "כל מ"ע ומל"ת דאורייתא".
(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות - נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

1 האדם: הוא רק עושה הכנה שאהבה זו תוכל להתגלות אצלו. אך
2 הענין הוא, ד'ש שני מיני אהבת ה'. האחת, היא כלות הנפש
3 במעלה אל בוראה, – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות
4 הנפש". שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא

5 חלק מעצם ה"אין סוף" – לכן

6 יש בה, מצד הטבע, אהבה

7 כזו של כליון לעצמותה,

8 ל"אין סוף" ברוך הוא. הרי

9 מובן שאהבה זו אין צורך

10 לציור – ואף אין יכולת

11 לציור אותה – כיוון שהיא

12 נמצאת בטבע הנפש

13 האלקית; אך יש גלות

14 אהבה זו של הנפש

15 האלקית, שגם לב הבשר

16 הגשמי ירגיש באהבה

17 ובכלות הנפש אלו. כיצד

18 היא אכן מתגלה? באשר

19 לתגבר נפש השכלית על

20 החומר – של הגוף, ותשפילחו ותכניעו תחתיה, – דבר המתבטא

21 בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את הגוף

22 על ידי הנפש השכלית: על ידי שהשכל מבין עניני אלקות. שכן,

23 השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות הם במצב מרום ונעלה

24 יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו הנפש השכלית שהיא השכל

25 הטבעי של האדם, כאשר הוא מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף

26 ומשפיע על חומר הגוף, להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת

27 הצורה על החומר". וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת

28 חומר הגוף – אזי תתלהב ותתלהט – הנפש, בשלהבת העולה

29 מאליה, – לא שלהבת של אהבה הנוצרת על ידי התבוננות, אלא

30 שלהבת של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת

31 אהבה זו, אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה

32 באפשרותה להתגלות – ועתה היא מתגלה, ותגל ותשמש בה'

33 עושה, ותתענג על ה' – בקב"ה, תענוג נפלא. – בעבודה מסוג

34 אחר משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,

35 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמם. והזוכים למעלת אהבה

36 רבה זו – הם הנקראים צדיקים, – אופן האהבה של צדיקים הוא

37 בתענוג ושמוחה, ברכותיב: "שמחו צדיקים בה"

38 – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה בשמוחה ותענוג.

39 למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד הנפש האלקית הנמצאת

40 בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי היתה צריכה להיות יכולת בכל

41 יהודי להגיע לאהבה כזו – מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול

42 להגיע לכך, שכן, לשם כך נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד,

43 כדי לזכך את החומר שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. אך,

44 לא כל אדם זוכה לזה, – להגיע לאהבה זו, שאז הוא במדרגת

45 צדיק, כי לזה צריך – לשם כך נדרש, ובוך החומר – של הגוף,

ליקוטי חלק שני אמרים

במאד מאד, ונם – נדרשים לשם כך, לימוד תורה ומעשים טובים
הרבה, כדי לזכות לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח –
שעל ידי כך זוכה האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש
הדרגות: "נפש", "רוח", "נשמה", שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה
היא במדות שבלב, ונפש, –

מצד ה"נפש" אופן קיום

המצוות הוא בקבלת עול –

אלא זו מדרגה של נשמה,

שמבחינתה העבודה היא

של שכל – כלשון הכתוב:

"ונשמת שדי תבינם" –

המשפיע על החומר

להכניעו ולזככו. כמו

שכתב ב'ראשית חכמה'

שער האהבה. – שאהבה

כזו קשורה במדרגה של

נשמה דוקא – על כל פנים

מובן, שעל אהבה זו לא

מתאים לומר שהאדם יפעל

וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה; הוא יכול רק

להכשיר ולזכך את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש תתגלה בתוכו, וכן

אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. והשנית, – הבחינה השניה של

אהבה היא אהבה שכל אדם יוכל להגיע אליה, – כל אדם יכול

להגיע למדרגת אהבה זו, – כיצד? – בשיתבונן היטב בעמקא

דלכא – בעומק הלב, שההתבוננות היא באופן שהיא באה בלב,

בדברים המעוררים את האהבה לה' בלב כל ישראלי. – ישנם

ענינים המעוררים את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי –

וכאשר הוא יתבונן בענינים אלה – הן דרך כלל, –גם כשהוא

מתבונן באופן כללי, כי הוא – הקב"ה, תינו ממש, –הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א: "כמבואר לעיל פמ"ד" – ובאשר האדם אוהב את

נפשו וחייו – בן יאהב את ה', באשר יתבונן וישים אל לבו

כי ה' הוא נפשו האמתית וחייו ממש, – שהרי הקב"ה הוא

הנפש והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חייו האמיתיים – לכן

ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם לנפשו

ולחייו, כמו שכתוב בזהר על פסוק: "נפשי איתך וגו'". – הזהר

מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני שאתה, ריבונו של

עולם, הוא נפשי וחי, לכן "איתך", אני אוהב אותך ומתאוה לך⁵.

והן דרך פרט, – וגם כשיתבונן באופן פרטי – "כמבואר לעיל פמ"ד"

– הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכתבין וישפיל בגדלתו של מלך

מלכי המלכים תפודי-הוא דרך פרטית – כגון, בפרטי

גדלות האלקות, שהקב"ה הוא "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין,

וכולא קמיה כלא חשיבי" – הרי כשיתבונן בפרטי הגדלות, באשר

יוכל שאת בשכלו ומה שלמעלה משכלו. – ענינים שבכוח שכלו

להבין, יבין אותם ב"דיעת החיוב" – וענינים שלמעלה מהבנתו, יבין

אותם ב"דיעת השלילה", שאין הוא מבין את הדבר עצמו, אלא רק

4. תהלים צז, יב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכו'".

מִתְּכִלִּית הַשְּׁפִלוּת וְהַטְמָאָה לְתַכְלִית הַקִּדְשָׁה, וְגִדְלָתוֹ יִתְבָּרֵךְ
שְׁאִין לָהּ קֵץ וְתַכְלִית⁶, – ואחרי שיבין במפורט את גדלות הקב"ה,
ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני ישראל – אִזְי "כְּמִים
הַפְּנִים אֶל פְּנִים" – הרי "לב האדם לאדם", הלב, האהבה שחש
אדם לזולתו, מעוררת אהבה
חזרת מהזולת אליו; כך גם
בענינו, האהבה שהראה
ית' שאין לה קץ ותכלית אזי כמים⁸ ומראה הקב"ה לבני ישראל,
הפנים אל פנים תתעורר האהבה בלב⁹ תשפיע "כמים הפנים
כל משכיל ומתבונן בענין זה בעומק¹⁰ לפנים", שתתעורר האהבה
דלכא לאהוב את ה' אהבה עזה¹¹ וכלב כל משכיל ומתבונן¹²
ולדבקה בו בלב ונפש כמו שיתבאר¹² בענין זה בעומק דלכא, –
בעומק הלב, לאהב את ה'
אהבה עזה, ולדבקה בו
כלב ונפש, כמו שיתבאר במקומה באריכות.
– היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא בחלק
הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ז עד מ"ט.

1 כפי שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים. כלומר, עניני
2 האלקות שלמעלה מהבנתו, יבין אותם לכל הפחות איך אלקות
3 מושללת מענין ומושג זה וזה – בכך יש כבר גם מדה מסויימת של
4 ידיעה באלקות; ואחר כך – אחרי שיתבונן בפרטי גדלות ה', יתבונן
5 באהבת ה' הגדולה
6 ונפלאה אלינו, – בני
7 ישראל, אהבה שהביאה
8 לכמה פרטי ענינים: לִירֵד – משכלו ואח"כ יתבונן באהבת ה'
9 לרדת, לַמְצִירִים "עֲרֹת" הגדולה ונפלאה אלינו לִירֵד לַמְצִירִים
10 הָאֲרִיזִין, – שם "ירד" כביכול ערות הארץ להוציא נשמותינו מכור
11 הקב"ה, להוציא נשמותינו הברזל שהוא הס"א ר"ל לקרבנו אליו
12 מ"כור הברזל", שהוא ולדבקנו בשמו ממש והוא ושמו אחד
13 ה"סמרא אחרא" רחמנא דהיינו שרוממנו מתכלית השפלות
14 לַצֵּלָה, – בה היו בני ישראל שקועים רחמנא ליצלן בהיותם במצרים – והוא יתברך הוציאנו משם,
16 לַקִּרְבָּנוֹ אֱלֹוֹ וְלִדְבָקָנוֹ בְּשֵׁמוֹ מִשֵּׁשׁ, והוא ושמו אחד, – ועל ידי
17 היותנו דבוקים בשמו התדבקנו בו יתברך. דְּהֵינּוּ, – כלומר: שְׂרֹמְמָנוּ

ליקוטי חלק שני אמרים

יום שבת קודש ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

ועל זה צוה כבר תחלה – בפרשה ראשונה של "קריאת שמע":
וְהָיוּ דְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ¹⁰, כְּרִי
שְׁעַל יְדֵי זֶה תִּבְאֵה לְאַהֲבָה אֶת ה', כְּדֹאִיתָא – כפי שמובא
בספרי על פסוק זה¹¹. וְהָנָה, עַל אַהֲבָה זוֹ הַשְּׁנִית – הבאה
מהתבוננות, שִׁיךְ לְשׁוֹן
מְצוּהָ וְצִוּוֹי, – כלשון
הפסוק "אשר אנכי מצוה
אתכם לעשותה לאהבה".
שהרי, לכאורה, לא מתאים
להשתמש לגבי אהבה זו
בלשון של ציווי, כיוון
שאהבה היא הרי רגש הלב,
וממה נפשך: אם יש לו רגש
זה, מיותר הרי הציווי; ואם
חסר לו רגש זה, מה יועיל
הציווי? – ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים
להשתמש בלשון ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. דְּהֵינּוּ –
כלומר, כוונת הציווי היא: לְשׁוֹם לְבוֹ וְדַעְתָּ דְּבָרִים הַמְּעוֹרְרִים
אֶת הָאַהֲבָה. אֲכַל בְּאַהֲבָה רְאֻשׁוֹתָ, – לגבי מדריגת האהבה
הראשונה אודותה דובר לעיל, שְׁחִיא שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶּיָה, –
ואין היא אהבה שיוצרים אותה, לֹא שִׁיךְ לְשׁוֹן צִוּוֹי וּמְצוּהָ כָּלָל.
וְלֹא עוֹד, – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר
ליצור על ידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציווי, אֲכַל

35 וְהָנָה, עֲנִין אַהֲבָה זו – האהבה הבאה מהתבוננות, רִצָּה מִשֵּׁה
36 רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם לְמַעַ – לטעת, כָּלָל כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּפִרְשָׁה:
37 "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגו'", בַּפְּסוּק: "הֵן לָהּ אֱלֹהֶיהָ הַשְּׁמַיִם וְגו'", –
38 בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה'; ובפסוקים הבאים אחריו מובאים
39 ענינים המראים על אהבתו
40 הגדולה של הקב"ה לבני
41 ישראל: רַק בְּאֲבוֹתֶיךָ חֲשַׁק
42 וְגו', וּמִלֶּתָם וְגו', בְּשִׁבְעִים
43 נֶפֶשׁ וְגו', – ירדו אבותיך
44 מצרימה ועתה שמך ה'
45 אלקיך ככוכבי השמים
46 לרוב, דבר הדורש, כפי
47 שהפסוק אומר להלן, את
48 הענין של: וְאַהֲבָתָּ וְגו'...⁸.
49 להגיע לאהבת ה'. וְלִבְּנֵי
50 סִים דְּכִרְיוֹ – בפרשה זו, עַל אַהֲבָה זו: "אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּהָ אֶתְכֶם
51 לַעֲשׂוֹתָהּ", – שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר על אהבה –
52 שהיא רגש שבלב – לשון עשייה? – אלא, מפני שמדובר על אהבה
53 הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון "לעשותה", משום, שְׁחִיא
54 אַהֲבָה עֲשׂוּיָה כָּלָל, עַל יְדֵי הַבִּינָה וְהַדַּעַת – ההבנה והעמקה,
55 דְּבָרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. – ברם, לכאורה אפשר לשאול:
56 מכיון שיש לעורר אהבה זו על ידי התבוננות, היה על הפסוק
57 להורות בתחילה שצריכים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד, שאכן:

ליקוטי חלק שני אמרים

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ו". 7. עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על משי"ג (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

1 **שְׁהִיא** – אהבה זו היא **מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צְדִיקִים**, לְמַעַם מַעֲיָן עוֹלָם
2 **הָבָא בְּעוֹלָם הָזֶה**, – העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו
3 השכינה" – תענוג מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה
4 זו, **שְׁעָלֶיהָ** – על מדריגת אהבה זו, **נֶאֱמַר**¹²: "**עֲבֹדֶת מִתְּנָה אֶתֶּן**
5 **אֶת בְּהֵנְתְּכֶם**"¹³, – שישנו
6 אופן עבודה שבא כמתנה
7 מלמעלה, **כְּמוֹ שִׁיתָבָר**
8 **בְּמִקְוָה** – היכן שמדובר ¹ ולא עוד אלא שהיא מתן שכרן של
9 אודות מדריגת אהבה ² צדיקים למעוּם מַעֲיָן עוֹלָם בְּעָלֶיהָ
10 בתענוגים. להלן מסיים רבנו
11 הזקן את אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על
12 פי דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנו", כלומר, כש"זקין",
13 כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין
14 של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור
15 בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על ידי
16 התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל

ליקוטי חלק שני אמרים

17 אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדריגה העליונה יותר של
18 אהבה, שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי
19 יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק,
20 הכוללת מדריגת האהבה העליונה יותר – עליו להזדקק גם אז
21 להאהבה של "חינוך" הבאה
22 על ידי התבוננות. שכן, גם
23 בצדיק יכול להיות אי־פעם,
24 שעליה נאמר עבודת מתנה אתן את ³ שהמדריגה העליונה שלו
25 כהונתכם כמו שיתב' במקומה ⁴ באהבה בתענוגים לא תהיה
26 אצלו בגילוי, במיוחד משום
27 שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים למדריגה
28 העליונה יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי שהיא לא
29 תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה
30 שלו באהבה, הוא עובר את ה' במה שנשאר לו ממדריגת האהבה
31 הראשונה שלו, האהבה של "חינוך" הבאה על ידי התבוננות, בה
32 "התחנך" לפני שהגיע למדריגת צדיק.

המשך ביאור למס' יידה ליום שישי עמ' א

22 מעצמה ונטמאה מהבגד. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר על ברייתא זו, **לֹא**
23 **נִצְרָקָה** – לא הוצרכה הברייתא לומר שהכבר טהורה מהטעם שאנו
24 תולים שאדם טהור הניחה על גבי הקרקע, אֲלֵא לְמַקּוֹם מְדֻרָּן –
25 אלא באופן שהדף שעליו מונחת הכבר משופע, ובאה הברייתא
26 להשמיענו שאף על פי שהוא משופע ועלולה הכבר ליפול, ואם
27 נפלה נגעה בבגד, מכל מקום טהורה, שאני אומר שאדם טהור הניחה
28 על גבי הקרקע, אבל אם היתה הכבר מונחת על גבי מקום ישר גם
29 לולא טעם זה הכבר טהורה (שמסתבר יותר לומר שאדם טהור נטל
30 את הכבר והניחה על הקרקע מלומר שנפלה מעצמה), ומוכח שאין
31 מחזיקים טומאה ממקום למקום, אלא אומרים שמכיון שנמצאה
32 הכבר במקום טהור אין חוששים שבאה ממקום טמא והתגלגלה
33 לכאן, מוכח שדין זה שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום נאמר אף
34 לקולא, ואם כן הוא דין ודאי ולא ספק, ולא כפי שתירצה הגמרא לפי
35 רבי יוחנן שדין זה הוא מספק, וחרת הקושיא על רבי יוחנן שאמר
36 שמחזיקים טומאה ממקום למקום.
37 הגמרא מתרצת שאכן יש לדחות את הראיות מהמשניות שהובאו
38 למעלה, ואפשר לתרץ לרבי יוחנן שמה ששינוי בברייתא שאין
39 מחזיקים טומאה ממקום למקום הוא מספק ונאמר רק לחומרא.
40 מתרצת הגמרא: הֵתָם – שם לגבי כבר שנפל על הקרקע הוא
41 בְּדִקְתָּנִי מַעֲמָא – כמו ששינוי שהטעם שהכבר טהורה הוא משום

1 אותן **בְּשַׁעֲת מִצִּיאָתָן** הוא דין ודאי כמו שמוכח מהמשניות שהובאו
2 למעלה, ונאמר **בֵּין לְקוֹלָא בֵּין לְחוּמְרָא**, וְדוּקָא בְּמִקְוָם מִצִּיאָתָן,
3 דהיינו כשרדים על מקום שנמצאו שם, שאז אנו דנים עליהם דין ודאי
4 בין להקל, כמו כאן לגבי מחט שהעלתה חלודה ומטלית בלוייה
5 שנמצאו על הטהרות שאנו אומרים שהטהרות טהורות בודאי, ובין
6 להחמיר, כמו לגבי הנוגע באדם ונמצא מת שאנו אומרים שודאי
7 כבר היה מת בשעה שנגע בו, אֲבָל לענין ספק שנוולד לנו **שְׁלֹא**
8 **בְּמִקְוָם מִצִּיאָתָן**, אינו ודאי שאין מחזיקין טומאה ממקום למקום,
9 אלא הוא ספק, וּמִשְׁרָף לֹא שְׂרָפִינוּ מִתְּלִין – ואין שורפים
10 תרומה שיש לנו ספק אם נטמאה באותו מקום אלא אנו תולים
11 ואומרים שהיא ספק טמאה, ולפי זה יש לקיים מה שתיירצנו לדעת
12 רבי יוחנן שלענין לתלות מחזיקים טומאה ממקום למקום, אין לומר
13 כן, כיון שקשה על כך, וְהִתְנֵן (תוספתא טהרות פ"ד ה"ד), כְּכָר
14 שהיתה מונחת **עַל גְּבִי תְּרָף** – קרש המונח על גבי יתדות היוצאות
15 מהכותל, וּמִדֶּף מִמָּא – ובגד טמא מוֹנֵחַ תְּחִתָּיו, ובא ומצא את
16 הכבר מונחת על גבי הארץ מהבגד והלאה, אֵף עַל פִּי שְׂאֵם נִפְלָה
17 הכבר מהדף מעצמה, אִי אִפְשָׁר שנפלה במקום זה **אֵלֹא אִם כֵּן נִנְעָה**
18 בבגד הטמא המונח מונחת הדף, מכל מקום הכבר **מִתְּוֹרָה**, שְׂאֵנִי
19 **אוֹמֵר שְׂאֵדָם טְהוֹר נִכְנָס לָשֵׁם**, וְנִטְלָה והניחה על גבי הקרקע, ולא
20 נפלה הכבר מעצמה, **עַד שִׁיאֵמַר**, כְּרִי לִי שְׁלֹא נִכְנָס שוֹם אֲדָם
21 לָשֵׁם, כלומר למקום שבו היתה הכבר מונחת, שאז ודאי נפלה הכבר

יום ראשון	יום רביעי	כח אייר, מג לעומר	ה'תש"ג
-----------	-----------	-------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" – זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" – זהו אמה.

יום שני	יום חמישי	כט אייר, מד לעומר	ה'תש"ג
---------	-----------	-------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדנתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להושיע בגשמיית וברוחניות.

יום שלישי	יום ששי	א סיון, מה לעומר, ר"ח	ה'תש"ג
-----------	---------	-----------------------	--------

ער י"ב בחודש – ועד בכלל – אין אומרים תחנון.
שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרק חוטרא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר – על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזר]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבץ לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום רביעי	שבת	ב סיון, מז לעומר	ה'תש"ג
-----------	-----	------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח – דקבלת שבת – אומרים בלחש.
ופרוש עלינו כו' – בקבלת שבת – בעמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהריים אמר רבנו הדרוש "וארשתיה לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר

רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום חמישי	יום ראשון	ג סיון, מז לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: פרק נג. והנה . . . 148- ל"ח. בשבתפרי בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני אבי מורי ורבי (הרש"ב) נוחה מזה. המציין בשיטת תוספות דבור המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת התרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.			

יום שישי	יום שני	ד סיון, מח לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: ובבית שני . . . 148- ברתא. חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.			

שבת קודש	יום שלישי	ה סיון, עחה"ש, מט לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א. ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה: וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.			

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבנו הזקן תורה: "וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את היום ואת ה'מחר'; אך נחוצ לך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ב

מהי כתיבה?

והנה, הבית יוסף (או"ח סי' לב) הביא את דעת רבינו יונה שיש להזהר לא לעשות את השי"ן שבתפילין באופן של חקיקה הפסולה כמו בגט, אך לדעת האור זרוע (סי' תקסג) בתפילין אין הדבר פוסל. ויש לבאר מחלוקתם: לדעת רבינו יונה אותיות שנחקקו בגט פסולות משום שאין זה כתב כלל, כדעת הרמב"ם, ולכן גם השי"ן של תפילין שנחקקה פסולה אך לדעת האור זרוע החקיקה נחשבת כתב אלא שאין כאן מעשה כתיבה, ודין "וכתב" נאמר רק בגט אך בתפילין אין כל פסול בחקיקה (ישועות יעקב או"ח שם בסוף הסימן. משנת יעקב כאן).

ונראה שהרמב"ם בהכרח אינו יכול לפרש כרש"י שהחיסרון הוא מצד העדר מעשה הכתיבה, שהרי פסק (לעיל פ"ב ה"א): "זה שנאמר בתורה 'וכתב' לה ספר כריתות... – אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו... לא נאמר 'וכתב' אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב", הרי שלשיטתו גם בגט אין דין מעשה כתיבה, והפסול הוא משום שאין זה כתב כלל. ואם כן הוא הדין גם לשאר המקומות שצריך כתב שהחקיקה פוסלת (משנת יעקב).

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ב

בין גט לקנין

היינו שאם לא אמר 'מעכשיו' לא קנה? ומתוך ה'מגיד משנה' (כאן) שיש הבדל בין שני המקרים: במכירה, רכישת הפרה מתבצעת באמצעות המשיכה וכאשר המשיכה מתבצעת כעת, והקניין אמור לחול רק בעוד שלושים יום, הרי מאחר שכעבור שלושים יום כבר כלתה והתפוגגה המשיכה, אינו קונה אלא אם כן היתה אמירה מפורשת מצד המוכר שהקניין יחול כבר 'מעכשיו'. ואילו הגירושין נעשים באמצעות טופס הגט והוא עודנו שריר וקיים גם כעבור שלושים יום, והיות שהוא מצוי במקום בר-קנייה הרי היא מגורשת גם ללא ההתניה המפורשת 'מעכשיו'.

הלכות גירושין פרק ד, הלכה ו: אָבֵל אִם חָפַר תּוֹךְ הָאֹת, עַד שֶׁיֵּרָאוּ הַרְבּוֹת גְּבוּהוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן... – אֵינוֹ נִמָּן, שְׂאִין זֶה כְּתָב. בטעם הפסול של גט זה נחלקו הראשונים:

רש"י (גיטין כ, א ד"ה הא) מפרש שמאחר והאדם אינו נוגע באות עצמה אלא חוקק סביבותיה, היא נחשבת כאילו נעשית מאליה ללא יד אדם, והגט פסול כי לא התקיים בו 'וכתב'. ולשיטתו, אף שהנוצר באמצעות חקיקת תוך האות נחשב ככתב, אך הרי זה כאילו נוצר מאליו.

אך הרמב"ם כותב שפסול מפני "שאיין זה כתב", היינו שכתביה בולטת אינה כתב כלל, והגט פסול לא רק מפני חיסרון במעשה הכתיבה.

ו'נפקא מינה' בין השיטות אם מילא את כל הגיליון בדיו ולאחר מכן מחק את תוכי האותיות וסביבותיהן עד שנוצרו אותיות. לדעת רש"י הגט פסול כי האותיות נוצרו מאליהן ללא 'וכתב' ואילו לדעת הרמב"ם הגט כשר כי בפועל נוצרו אותיות בדיו על גבי קלף (תפארת יעקב גיטין שם).

הלכות גירושין פרק ט, הלכות ב"ג: הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'הָרִי זֶה נִפְתָּר, וְלֹא תִתְנַשֵּׂי בּוֹ אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם'... הֲלָכָה וְהִנֵּחְתָּ בְּצַדֵּי רִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְנִנְנָב אוֹ אֶבֶר מִשָּׁם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם – הָרִי זוֹ מְגִרְשָׁתָּ, הוֹאִיל וְהָיָה הַנֵּט קִיָּם בְּיוֹם שֶׁהִיא מִתְנַשֵּׂת בּוֹ.

והקשה הר"ן (כתובות פו): מדוע כאן, בהלכות גירושין, לא הצריך הרמב"ם לומר "מעכשיו ולאחר שלושים יום" ואילו בהלכות מכירה (פ"ב ה"ט) פסק: "האומר לחברו משוך פרה זו, ולא תקנה אלא לאחר שלושים יום, ומשך לא קנה. ואם אמר לו קנה מעכשיו ולאחר שלושים יום קנה, ואפילו הייתה עומדת באגם ביום שלושים: שזה כמי שהקנה מעתה על תנאי; נעשה התנאי, נתקיים הקניין. וכל האומר על מנת, כאומר מעכשיו"

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ב

נישואי הקב"ה עם כנסת ישראל

ישראל, והרי לפי ההלכה "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה"? ביאור הענין:

הנבואה שנאמרה בתורה, שבני ישראל יגלו מארצם, אינה קביעה מוחלטת, שכן יהיה ולא אחרת – שהרי כבר כתב הרמב"ם (יסוה"ת פ"י ה"ד), שנבואות של פורענות שניבא נביא יכולות להתבטל, כי "אפשר שעשו תשובה ונסלח להם". ומכיון שכן, נבואה זו נאמרה כדי לעורר את עם ישראל לשמור את דרך התורה ללא כל סטיות. מובן, אפוא, שנישואי הקב"ה וכנסת ישראל לא היו באופן של 'דעתו לגרשה', אלא אדרבה, מטרת הנבואה היתה שנישואין אלו יהיו לנצח.

הלכות גירושין פרק י, הלכה כא: לֹא יֵשָׂא אָדָם אִשָּׁה וְדַעְתּוֹ לְגַרְשָׁהּ.

בדרך החסידות מתפרשת הלכה זו בקשר לענין הגלות. גלות עם ישראל מארצו היא גירושין בין כנסת ישראל לקב"ה, וכלשון הכתוב: "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי" (ישעיה נ, א).

כי הנה, בעת מתן תורה נערכו נישואי הקב"ה כביכול עם ישראל, וכדברי המשנה (תענית כו, ב): "ביום חתונתו – זה מתן תורה".

ונשאלת השאלה: הקב"ה ידע מראש שעם ישראל יגלה מארצו, ואף נאמרו הדברים בתורה (ואתחנן ד, כה) "והפיץ ה' אתכם בעמים". אם כן, איך יכלו לחול נישואי הקב"ה עם

'בת קול' שאינה מן השמים

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ב

וכתב ה'כסף משנה' כי יתכן והטעם לכך הוא כיון שלמסקנת הגמרא (שם) יש לחשוש שמא הקול שנשמע היה קולו של שר, ורק אם ראו 'בבואה דבבואה' (צל צילה) של הדמות שהשמיעה את הקול, אפשר לקבוע שזה האדם שהשמיע את הקול, כי לשדים אין 'בבואה דבבואה'. וכיוון שבזמננו אין אנו בקיאים בקביעת הדמות הנשקפת כ'בבואה דבבואה' הביא הרמב"ם הלכה זו, כי אין סומכים על שמיעת קול כאשר לא רואים את הדמות שהשמיעה את הקול.

אך ה'כסף משנה' קובע, שמסקנת הגמרא היא כדעה הסוברת שיש לסמוך על שמיעת הקול גם כאשר לא רואים אף את צל צילה של הדמות, כי כדי "שלא ישארו בנות ישראל עגונות" אין חוששים שמא היה זה קולו של שר. והרמב"ם לא הביא הלכה זו כאן, כיוון שפסק כבר (לעיל פ"ב ה"ג) הלכה דומה: "מי שהיה מושלך לבור ואמר 'כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי' הרי אלו יכתבו ויתנו לה" אף שאין מכירים את מי שהשמיע את הקול, כי "אם לא תאמין לזה – לא תמצא אחר ותשב עגונה" (רש"י).

הלכות גירושין פרק יג, הלכה כג: ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני... והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשמתה, ולא הכירוהו – הרי אלו משיאין את אשתו.

הלכה זו הובאה במשנה (יבמות קכב, א), שם נאמר גם: "משיאין על פי בת קול. מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר 'איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת', הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו".

ומפרש ה'תוספות יום טוב' (שם פט"ז מ"ו) שאין הכוונה ל'בת קול' מן השמים שיצאה ואמרה 'פלוני מת', שהרי "תורה לא בשמים היא", וכיון ש"אין משיחין בבת קול" (ב"מ נט, א) אין להשיא אישה על סמך זה. אלא ששמעו קול אדם צועק 'פלוני מת', ויש להניח בוודאות שהיה שם אדם והלך לו, ועל פי 'בת קול' כזו משיאין, כי עד אחד נאמן להשיא את האישה משום תקנת עגונות (להלן הל' כ"ט). ו'בת קול' היא שם המושאל על שם שבעל השמועה אינו לפנינו.

וה'מגיד משנה' תמה מדוע לא הביא הרמב"ם הלכה זו שמשיאין את האשה על סמך שמיעת בת קול ש'פלוני מת'.

חליצה – מצוה או היתר?

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ב

ומקשה: אם זו מצוה מדוע לא נכוף על כך? אלא בהכרח לומר שחליצה איננה מצוה אלא היתר, וכשם שבגט אין על האשה מצוה ליטול גט אלא שאם רצונה להיות מותרת זקוקה לגט, הוא הדין בחליצה.

מצד שני, הוא מביא ראייה גם לאידך גיסא שהחליצה היא בגדר מצוה ולא רק בגדר היתר כמו גט. וכן כתב העונג יום טוב' (עמ' קעו).

ומדיון זה נולד דיון נוסף: אמרו בגמרא (יבמות קו, א) שבעת החליצה צריך שיתכוונו שניהם, גם היבם וגם היבמה. ויש לדון האם מדובר בכוונת מצוה או כוונת קנין (ראה 'קובץ שיעורים' כתובות אות רמז). אם חליצה היא מצוה יש להתכוון למצוה. ואם היא היתר באמצעות הליך קנייני כגט, יש מקום לומר שצריך כוונת קנין.

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה א: בַּיָּצֵד מִצְוָה חֲלִיצָה? הַיָּבָמָה הוֹלֶכֶת אַחֲרֵי יָבָמָה לְמָקוֹם שֶׁהוּא שָׂם... וְאִם עָצָה מוֹכֵחַ לְחַלֵּץ – בְּגוֹזֵן שְׁתֵּיתָהּ הִיא יֹלְדָה וְהוּא זָקֵן... יוֹעֲצִין אוֹתָהּ לְחַלֵּץ. 'חליצה' כשמה כן היא, היינו שהיבמה חולצת את נעלו של היבם ונעשית מותרת לכל אדם.

ובירושלמי (יבמות ג א) יש מחלוקת בשאלה באיזו דרך נעשית היבמה מותרת לכל אדם. האם חליצה היא 'קניין' וכשם שהנישואין הם 'קניין' שבו האשה נקנית ונאסרת על כל העולם מלבד הבעל, כך חליצה היא תהליך קנייני בו האשה שבה לרשות עצמה או 'פטור' שנפטרת מהחובה להינשא לייבם.

והאחרונים חקרו האם החליצה היא מצוה או רק היתר להינשא כגט.

ה'קובץ שיעורים' (כתובות אות ריד) מוכיח מהתוספות שאם היבם והיבמה רוצים לא ליבם ולא לחלוץ, אין כופים אותן.

יבם ספרדי ויבמה אשכנזית

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ב

וידוע שמכוונים למצווה. וכן מנהג בני אשכנז. ומה הדין כאשר היבם ספרדי והיבמה אשכנזית? לכאורה, על אף שהיבם נוהג כמנהג בני ספרד, יש לאסור את הייבום כדי לא להכשיל את היבמה בדבר האסור עליה לפי מנהג בני אשכנז.

אך הגר"מ פיינשטיין (אג"מ אה"ע ח"א סי' קנד) פסק שהדבר מותר והוכיח את ההיתר מהלכה זו, כי לכאורה יש להקשות: איך מותר לחרש וקטן לייבם והלא לדעת אבא שאול אסור לייבם ללא כוונה למצווה והחרש והקטן אינם בני כוונה, ואמנם על החרש והקטן עצמם אין לאסור את הייבום כי אינם בני מצוות,

הלכות יבום וחליצה פרק ו, הלכה ג: וְאֵלּוּ מִיָּבָמִין וְלֹא חוֹלְצִין: הַתָּרֵשׁ וְהַשְּׂמִיטָה וְהַקָּטָן.

בגמרא (יבמות לט, ב) נחלקו אבא שאול וחכמים: לדעת אבא שאול לא הותר לקיים מצות ייבום אלא כשמתכוון לשם מצווה, אך אם מתכוון לשם נוי וכיו"ב אין זו מצווה, והמייבם בכוונה כזו עובר על איסור אשת אח, ואילו לדעת חכמים בכל אופן מתקיימת המצווה.

להלכה, הרמב"ם (פ"א ה"ב) פסק כחכמים וכן מנהג בני ספרד, אך הרמ"א (סי' קסה ס"א) החמיר כדעת אבא שאול וכתב שאין מניחים אותם לייבם אפילו שניהם רוצים, אלא אם כן ניכר

עצמה שהרי המצוה אינה מוטלת עליה ונעשית אף בעל כורחה, אלא שכאשר היבם בר מצוות אסורה להתייבם לו כאשר אין הוא מכוון לשם מצווה, כדי לא להכשיל אותו באיסור, אך כאשר הוא עצמו חרש ואינו בר מצווה אין היא מכשילה אותו. והוא הדין גם ביבם ספרדי ויבמה אשכנזית. מאחר ועל היבם עצמו אין איסור לייבם כפי מנהגו, היבמה לא מכשילה אותו באיסור והרי עליה אין איסור כלל, ולכן הייבום מותר.

אך כיון שהיבמה פיקחת וחייבת במצוות, מדוע לא יהיו אסורים עליה מדין אשת אח?

ואמנם לדעת הרמב"ם לא קשה, שהרי פסק כחכמים שהמצווה מתקיימת אף בלא כוונה. אך לדברי הרמ"א קשה שעל אף שהחמיר כדעת אבא שאול, הביא הלכה זו של חרש וקטן ללא חולק.

אלא מכאן שגם לדעת אבא שאול אין איסור על היבמה

שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ב

קידושין בעל כרחו

ואינו זקוק להפקעת הקידושין, משא"כ האשה שאין בכוחה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצון הבעל, הרי אם קידשה בעל כרחה – עקרו חכמים את הקידושין.

אך הרי"ף ובעל העיטור סוברים שהאיש שקידש בעל כרחו אין קידושיו קידושין (בית יוסף אהע"ז סי' מב, והביא דעה זו בשו"ע (שם ס"א) בשם יש אומרים). והקשה ה'אבני מילואים' (סי' מ"ב ס"ק א) : לדעה זו איך תיתכן הלכה זו שכופים את האונס לשאת את האנוסה, והרי אי אפשר לקדש בכפייה?

ומיישב על פי המבואר בגמרא (ב"ב שם, א) שכאשר ההלכה מחייבת את הבעל לגרש את אשתו כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. ולכאורה, הרי נתינת הגט צריכה להיות ברצונו ואין הגט כשר? אלא ש"מצוה לשמוע בדברי חכמים", וכיון שחכמים חייבוהו לגרש את אשתו הרי הוא מתרצה בלב שלם. וכך גם באנוסה ש"כופין אותו וכונס", כיון שהתורה ציוותה "ולו תהיה לאשה", הרי הוא מקדשה ברצון.

הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה ג: רצת היא ואביה ולא רצה הוא - בופין אותו וכוונתו קנס, שנאמר: 'ולו תהיה לאשה', הרי זו מצות עשה - אפילו היא חגרת... בופין אותו לכנס. מקור ההלכה במשנה (כתובות לט, א) "האונס שותה בעציצו", ופירש רש"י: "בכלי שבחר לו לשתות בו, כלומר, על כרחו ישאנה".

והנה, לדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"ד ה"א) אם אנסו את האיש עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת, אבל האשה אינה מתקדשת אלא לרצונה "והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת".

וכתב ה'מגיד משנה' (שם): בגמרא (בבא בתרא מח, ב) מבואר שמעיקר הדין גם אישה מתקדשת בעל כרחה כי אף שבתחילה כפו עליה, לבסוף היא מסכימה לקבל את הקידושין, אלא שחכמים הפקיעו קידושין אלה לפי שהמקדש עשה שלא כהוגן כשקידשה בעל כורחה. ומדוע לא הפקיעו חכמים את הקידושין כשהאיש קידש בעל כרחו? כי האיש בידו לגרש בעל כורחה

המשך ביאור למס' נידה ליום שישי עמ' ב

לאשה גם כאן שייך טעם זה, ותטמא למפרע מעת לעת. שנינו במשנה: כל אישה שיש לה וסת [ובו'] דיה שעתה. הגמרא דנה כדעת מי שנויה הלכה זו. שואלת הגמרא: למה מתניתין רבי דוקא היא ולא רבנן - האם נאמר שמשנתנו בשיטת רבי דוסא היא שנויה ולא בשיטת רבנן, דתנא בברייתא, רבי אליעזר אומר, ארבע נשים דיין שעתן מפני שאין הדם מצוי בהן, ואלו הן, בתולה, מעופרת, מניקה ונקנה, רבי דוקא אומר, כל אישה שיש לה וסת דיה שעתה, ורבנן חולקים על רבי דוסא במקום אחר וסוברים שגם אשה שיש לה וסת מטמאה למפרע.

משיבה הגמרא: אפילו תימא - אפילו אם תאמר שמשנתנו שנויה בשיטת רבנן, לא קשה מדוע שנינו שכל אשה שיש לה וסת דיה שעתה, שעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי דוקא - לא נחלקו רבנן על רבי דוסא ואמרו שטמאה למפרע, אלא באשה שראתה שלא בשעת וסתה, שמכיון שראתה שלא בזמנה יש לחוש שמא ראתה קודם לכן, ולא שייך לומר חזקה 'אורח בזמנו בא', כלומר שהוסת בא בזמנו, שהרי אנו רואים שראתה שלא בזמן הוסת, אבל אשה שראתה בשעת וסתה, מודו ליה חכמים לרבי דוסא שדיה שעתה, שיש חזקה שהוסת בא בזמנו ולא קודם לכן, ומתניתין - ומשנתנו שאומרת שאשה שיש לה וסת דיה שעתה עוסקת באופן שראתה בשעת וסתה, ושנויה כדברי הכל.

מדייקת הגמרא: מכך שאמרת שרבנן שטימאו למפרע לא אמרו כן

אלא ברואה שלא בשעת וסתה מכלל - משמע דרבי דוקא אפילו באשה שראתה שלא בשעת וסתה אמר שדיה שעתה, ואם כן קשה מאן תנא להא דתנו רבנן - מי הוא התנא ששנה את הברייתא שאשה שיש לה וסת ומצאה כתם דם על בגדה בשעת וסתה, בתמה טמא למפרע כלומר שהאשה טמאה למפרע, ומטמאה את כל הטהרות שנתעסקה בהם מהשעה שכיבסה את הבגד, אף על גב שאילו היתה רואה דם עכשיו בשעת הוסת היינו אומרים שדיה שעתה, משום שאם תראה דם שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע מעת לעת, כלומר, וכיון שיש אופן שטמאה למפרע בראיית דם, גם בכתם אפשר לומר שטמאה למפרע, ואין להקשות שלא יהא הכתם חמור מראייה גמורה. תימא - האם נאמר שברייתא זו רבנן היא ולא רבי דוקא, שהרי שנינו שאם רואה שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע מעת לעת, ואילו לרבי דוסא דיה שעתה. דוחה הגמרא: אפילו תימא - אפילו אם תאמר שהברייתא שנויה כדעת רבי דוקא לא קשה, שיש לומר שעד כאן לא פליגי רבי דוקא עליוהו דרבנן - לא נחלק רבי דוסא על חכמים ואמר דיה שעתה, אלא ברואה בשעת וסתה, אבל ברואה שלא בשעת וסתה מודו להו - מודה רבי דוסא לחכמים שטמאה למפרע, ולא כמו שנתבאר למעלה שנחלקו ברואה שלא בשעת וסתה, ומתניתין - ומשנתנו ששנינו 'דיה שעתה' מדובר באשה הרואה בשעת וסתה, ורבי דוקא היא, שהרי לחכמים בכל אופן שטמאה למפרע,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ח אייר-ה' סיון ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ב

הלכות גירושין

פרק ד

1 **א.** אין כותבין את הגט אלא בדרך שרשומו [כתבו] עומד
2 [מתקיים], כגון דיו וסקרא [טיט אדום] וקמוס [שרף אילן]
3 וקלקנתוס [מין גפרית] וכיוצא בהן; אבל אם כתבו בדרך
4 שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן - אינו גט.
5 כתבו באבר [עופרת] בשחור ובשיחור [כלי ברזל וגחלים],
6 כשר; ואין כותבין בהן לכתחלה.
7 **ב.** כותבין במי עפצין [מי פרי האלו] לכתחלה על גבי הנזיר
8 והעור וכיוצא בהן, אבל לא על גבי מגלה עפוצה [מעובדת
9 במי עפצין], מפני שאינו נכר [צבע הקלף והדיו שוים]; ואם
10 כתב, אינו גט. וכן כל פיוצא בו. על הכל כותבין את הגט,
11 אפלו על אסורי הנאה; וכותבין על דבר שיכול להודיע,
12 והוא שיתנו לה בעדי מסירה.
13 **ג.** כיצד? כותב לה על הנזיר המחוק [שנמחק כתבו], ועל
14 הדפתרא [עור בלתי מעובד כל צרכו], ועל החרש [חרס], ועל
15 העלין, ועל ידו של עבד, ועל קרן הפרה; ומוסר לה העבד
16 והפרה או הנזיר המחוק והדפתרא וכיוצא בו, בפני עדים.
17 **ד.** היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קצקע, והיה
18 יוצא [נמצא] מתחת ידה, והיו העדים חקוקים על ידו - הרי
19 זו מגרשת, אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי אין יכול
20 להודיע. אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על
21 ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: 'בעדים נמסר לי'
22 - הרי זו ספק מגרשת; שמה מעצמו נכנס לה, שהגזירות
23 [בעלי חיים] אין להן חזקה [אין הימצאותם בידי מישוהו
24 מהווה הוכחה על בעלותו עליהם].
25 **ה.** היה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא
26 יוצא [נמצא] מתחת ידה - אף על פי שהם מחזקין בטבלה
27 שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת [מותר
28 לה לכתוב] גטה, שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם
29 עדי מסירה.
30 **ו.** חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על סל של מתכת
31 - אם חפר נרקי [גופי] האותיות, כשר; שנה כתב הוא - הרי
32 הוא אומר: "כתובה בעט פרזל", כלומר שהוא חופר [חורט].
33 וקראו הכתוב כותב. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד
34 שפלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוף האות, עד שיראו
35 הירכות גבוהות [בולטות] מכאן ומכאן, ככתב דיגרי הנזק
36 - אינו גט, שאין זה כתב.
37 **ז.** המקרע [חורט] על העור תבנית כתב [ללא דיו], או
38 שרשם על העור תבנית כתב - הרי זה כשר. כותבין את

39 הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות,
40 ועדי חותמין בכתב אחר - כשר, והוא שיהיו מכירין לשון
41 הכתב וכתבה.
42 **ח.** אחד מן העדים חתם בכתב, והעיד השני בכתב לשון
43 אחרת - כשר; אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת,
44 ומקצתו בלשון אחרת - פסול.
45 **ט.** כל לשון שכתב בה הגט, צריך שיהיה הסופר בדרך
46 הגט, שלא יהיה משמען שני ענינות, עד שנמצא הקורא
47 אומר: 'שמה לכך וכך נתפנו, שאין משמעו לשון גירושין,
48 או שמה לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גירושין'; אלא יהיו
49 דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו ענין
50 אחד, שגרש ושלח פלוני לפלונית.
51 **י.** וכן צריך שיהיה הכתב מבאר היטב פאותו הפתח
52 שכתב, עד שיגיעו לקרותו הקטנים שמכירין אותו כתב,
53 שאינן לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא
54 פיוניים; ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמה תדמה אות
55 לאות, ונמצא הענין משתנה.
56 **יא.** היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום או
57 בלבוש עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל ונקרא
58 לענין הגירושין ויש בו משמע גירושין, הרי זה פסול. ככר
59 נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי ובגססא, אף
60 על פי שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה.
61 **יב.** וזה הוא נסח הגט: בך בשבת, בך בך וכן לירח פלוני
62 בשנת כך וכן ליצירה או לשטרות למניאנא די רגילנא
63 למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני, איך
64 אנא פלוני בן פלוני דמקום פלוני וכל שום אחרן וחניכה
65 דאית לי ולאבתי ולאיתי ולאבתי וכל שם
66 אחר וכינוי שיש לי ולאבותי ולמקומי ולמקום אבותי, צביתי
67 ברעות נפשי פיד לא אניסנא [רציתי ברצון נפשי, בלא אונס],
68 ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי, אנת אנתתי [פטרתי
69 ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית בת פלוני דמקמא
70 [מעיר] פלונית וכל שום אחרן וחניכה דאית ליכי
71 ולאבתי וכל שם אחרתי ולאבתי וכל שם אחר
72 וכינוי שיש לך ולאבותיך ולמקומך ולמקום אבותיך, די הוית
73 אנתתי מקדמת דנא [שהיית אישתי מכבר], וכדו פטרית
74 ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי, די תהיוני רשאה ושלטאה
75 בנפשיכי למקה להתנסבא לכל גבר די תצבייני, ואנש לא
76 ימחה בידיכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם [וכעת פטרתי
77 ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך שתהיי רשאית ושלטת בנפשך,
78 לילך ולהנשא לכל אדם שתצאי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה
79 ועד עולם], והרי את מתרת לכל אדם, ודן דיהוי ליכי מני
80 ספר תרוכין [וזה יהיה לך ממני ספר גירושין] וגט פטרין
81 ואגרת שבוקין [עזובין] בדת משה וישראל. והעדים חותמין
82 למטה, כמו שבארנו.
83
84
85

המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות, הרי זו ספק
מגרשת.
יט. כתב: 'אני פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית
ופלונית ופלונית', והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל
אחת מהן בעדים, אינו גט; שאין שתי נשים מתגרשות בגט
אחד - שנאמר: "וכתב לה", לא לה ולחברתה. חזר ופרט
בתוך הגט, וכתב: 'פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית
ופלוני גרש פלונית בזמן פלוני' - הרי אלו כשרים.
כ. כתב שני גטין בשני דפין [טורים] במגלה אחת זה בצד
זה - אם יש שני עדים נקראין בסוף גט זה ושני עדים בסוף
גט זה - הרי זה כשר; וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה,
מגרשת.
כא. היו שני עדים בלבד באים מתחת זה לתחת זה
[שחיתמתן מתחילה מתחת לגט הראשון ומסתיימת תחת השני]
- אם יצא מתחת יד אשה שהעדים [תחילת חתימתם]
נקראין עם גטה - הרי זו מגרשת; ואם יצא מתחת יד
השניה שאין העדים נקראין עמו - אינו גט, עד שימסר לה
בעדים.
כב. כתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים בין
שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני - אם
היה יוצא מתחת יד שהעדים נקראין בסוף גטה, הרי זו
מגרשת. וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה אינה
מגרשת; שהעדים שחתמו בראש הדף של גט, או מצדו,
או מאחוריו - אינו גט. ואם נמסר לה בעדים - כשר.
כג. הקיף [חיבר] ראש דף [גט] זה לראש דף זה [כתב גט
אחד מאמצע הגליון עד למטה וגט שני מאמצע לכיוון מעלה]
והעדים [חתמו] באמצע, שנמצאו העדים בראש שני הגטין
- שניהן בטליו; ואם נמסרו להן בעדים - שניהן כשרים.
כד. שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה
בסוף הדף השני - כשר; והוא שיהיה נכר במגלה שלא
נחתכה, ושלכך נתפזר הסופר שישלים בדף השני. אבל אם
אינו נכר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זו ספק מגרשת;
שלא שני גטין היו, ונחתם מקצת זה מסוף הדף, ומקצת
השני מראש הדף.
כה. הרי שכתב את הגט, ואחר שגמר כתב: 'שאלו בשלום
פלוני, או 'שלום עליך פלוני רעי' וכיוצא בזה, וחתמו
העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה - הרי זו ספק
מגרשת, שמה לא חתמו אלא על שאילת שלום. אבל אם
כתב: 'ושאלו בשלום פלוני, או 'שלום עליך רעי' וכיוצא
בזה, שהרי לזה [צירף] דברים אלו על דברי הגט, ועל
שניהן חתמו - הרי זו מגרשת. ואם נמסר לה בעדים - בין
כך ובין כך, הרי זה גט כשר.

פרק ה

א. זה שנאמר בתורה "ונתן בידה" - אין ענין הכתוב אלא
שיגיע הגט לה; ואחד ידה, או חיקה, או חצצה, או שלוחה
שעשת ידו בידה - הפל אחד הוא. ואחת חצצה הקנויה לה,

יג. כשיכתב הגט בלשון זה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין' ביד
- שמה יקרא הקורא 'ודין', כלומר משפט יהיה ביני ובינך;
ולא יכתב 'ואיגרת' ביד - שמה יקרא הקורא 'ואי גרתי',
כלומר אם זנתי; ולא יכתב 'לימהך' ביד - שמה יקרא
הקורא 'לי מהך', כלומר לי שחוק; ולא יכתב 'תהוויין'
'ותצביין' בשתי ידין - שמה יקרא הקורא 'תהוויין'
'ותצביין', כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים, ונמצא שאינו
מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לזו ד'כדי' -
שמה תדמה ליד, ויהיה משמע 'כדי', כלומר בתנאי זה
אפטר אותך; וכן יאריך לזו ד'תרוכין' ו'שבוקין' - שמה
תדמה ליד, ויהיה משמע 'תריכין' ו'שביקין', כלומר
שהוא אומר לה שהיא שבה וגרשה אותו. ועל דרך זו
צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתב - שלא יהיה בו
משמע שני ענינות.
יד. הרי שכתב בנסח זה, ולא האריך וזין אלו, או לא כתב
הידין היתרות, או שכתב הידין שאמרנו שלא יכתבו -
הרי זה גט פסול. וכן כל פיוצא בזה בכל לשון - פסול.
טו. גט שמחק בו אות או תבה, או שתלה בין השיטין
[השורות] - אם מטפס הגט [הנוסח הכללי והפחות חשוב],
הרי זה כשר. ואם מן התרף [נוסח העיקרי והפרטים
המשתנים], אינו גט; ואם הוזיר ופרש בסוף הגט שאות
פלונית תלויה או על מחק, אפלו מתרף הגט - כשר, כשאר
שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב, שהוא קרע של
בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות; אבל אם
נקרע, ואינו קרע של בית דין - כשר.
טז. נמוק, או שהרקב, או שנעשה ככברה [מחורר] - כשר.
נמחק או נשטטש, וכבואה [ורוש הכתב] שלו קימת - אם
יכול להקרות, כשר; ואם לאו, אינו גט.
יז. במה דברים אמורים? בשניה הגט יוצא מתחת ידה
בעדי חתימה, ואין שם עדי מסירה. אבל אם יש שם עדים
שנמסר לה הגט בפניהם, והיה כשר - הרי זה כשר, אף
על פי שהיה תרף הגט על המחק, או בין השיטין, או
שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם.
יח. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם - אם כתבוהו
בכלל [נוסח אחד לכולן], כגון שכתבו: 'בכך בשבת גרש
פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכך אמר כל אחד מהן
לאשתו, ליכי די תהוויין', וכל טפס הגט, ושני עדים
חותמין מלמטה - הרי זה כשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי
מסירה; ואם אין שם עדי מסירה - כל שתצא מגלה זו
מתחת ידה, מגרשת. אבל אם כתב: 'בכך בשבת גרש פלוני
לפלונית' והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה
מגלה, וכתב: 'ויביום זה או בכך בשבת גרש פלוני
לפלונית' והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין,
והעדים מלמטה - אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי
מסירה, הרי פלן מגרשת. ואם אין שם עדי מסירה, והיתה
מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן - אם היתה זו שגטה
באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זו מגרשת; ואם היתה

1 או חצרה המשפחה או השאולה לה - הכל רשותה היא;
2 ומשיגה גט לרשותה, נתגרה.
3 ב. הזרק גט לאשתו לתוך חצרה - אם היתה עומדת שם
4 בצד חצרה, נתגרה; ואם לאו, לא נתגרה עד שתעמד
5 בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה
6 - שחובה היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.
7 ג. היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בחצרו,
8 וזרקו לה למעלה - כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה, או
9 לפחות משלשה סמוך לגג - נתגרה, וכלבד שנינו (על
10 הגג). אבל אם נמחק או נשרף קדם שיגיע לה - אף על פי
11 שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע
12 לפחות משלשה סמוך לגג, כגון שנשבה הרוח והעלתו
13 ונמחק או נשרף - הואיל ואינו הולך לנוח, אינו גט ולא
14 נתגרה.
15 ד. היה הגג שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר
16 שלה, וזרק לה גטה - כיון שניצא הגט ממחיצות הגג והגיע
17 למחיצות מקומה שהיא עומדת בו - נתגרה.
18 ה. זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך המים ואבד
19 - אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר כך באה אש
20 ושרפתו - הרי זה גט.
21 ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט -
22 עד שנינו במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפניו מזו,
23 הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על
24 הפנימית, כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה, נתגרה;
25 שהפנימית בכתלי החיצונה משתמרת, מה שאין כן
26 בקפות.
27 ז. כיצד? שתי קפות [סלים] זו לפניו מזו, הפנימית שלה
28 והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן - אפלו הגיע לאויר
29 הפנימית, אינה מגרשת עד שנינו על צד הקפה הפנימית.
30 במה דברים אמורים? בשותה מטה על צדה ואין לה
31 שולים [תחתית], אבל יש לה שולים - אפלו נח בקרקעיתה,
32 אינה מגרשת; שכליה של אשה ברשותה הפעל אינו קונה
33 לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.
34 ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה
35 מתגרשת עד שיגיע הגט לידיה או לחיקה, או לכלי מן
36 הכלים שלה שאין הפעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית
37 או קפיפה [סל] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה
38 שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים -
39 הרי זו מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הפעל
40 מקפיד על מקום כרעי המטה.
41 ט. השאילה הפעל מקום בחצרו ולא יחדו ולא ציין מקום
42 מדויק, וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא
43 עומדת בהן - הרי זו מגרשת. נתגלה ונפל על גבי קורה או
44 סלע רחוק ממנה - אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע
45 אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לני
46 [נוסח] - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא
47 [האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים

48 אלו - חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה, שני
49 מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיגיע לה הגט.
50 י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
51 בה, ונפל חוץ לרשותה - אף על פי שעבר בפחות משלשה
52 סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שנינו ברשותה.
53 יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך
54 לו - אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זו מגרשת; שאף על
55 פי שדירין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם חלוקין
56 למטה [בדירות], אין בני אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה.
57 יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על ידה,
58 ונפל לארץ - אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח, הרי זו
59 מגרשת; נפל לתוך הים או לתוך האש, אינה מגרשת - והוא
60 שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת
61 נפילתו לאבוד היה עומד.
62 יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם -
63 קרוב לו, אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה, וממחצה
64 למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זו ספק מגרשת; הנה
65 קרוב לה כדי שתשום ותטלנו - הרי זה פסול, עד שיגיע גט
66 לידיה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.
67 יד. כיצד הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו והיא אינה
68 יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או
69 שניהן אין יכולין לשמרו - זה הוא 'מחצה למחצה'.
70 טו. כא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו, וזרקו
71 לה - אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה מגרשת,
72 אף על פי שאם תשום תטלנו. עמדה היא תחלה, וכא הוא
73 ועמד כנגדה, וזרקו לה - אף על פי שהוא מחצה למחצה,
74 הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה פסול, עד
75 שיגיע גט לידיה.
76 טז. זרק הגט לידיה, והיה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת
77 המשיחה בידו - אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה במשיכת
78 החבל] ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק [תיחתך]
79 המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.
80 יז. נתן את הגט ביד עבדה, והוא געור והיא משמרתו - אם
81 היה פפות, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת
82 בצדה; ואם אינו פפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא לשן
83 והיא משמרתו - הרי זה פסול; ואם היה פפות, הרי זו
84 מגרשת.
85 יח. כתב גט ונתנו ביד עבד, וכתב לה שטר מתנה עליו -
86 כיון שזכת בעבד זכת בגט ונתגרה, אם היה פפות. ואם
87 אינו פפות ונעור, קנת העבד, ואינה מגרשת עד שיגיע הגט
88 לידיה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה
89 - כיון שנתת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרה.
90
91 פָּרָק ו
92 א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא
93 הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגה הגט לידיה, תתגרש באלו
94 הגיע לידיה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני

הקבלה, ונעשה שליח הבעל; וכן אם אמר לו: 'הולך ונתן
 לה' - עקר שליחות הקבלה.
יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הבעל, ואמר לו: 'שליח
 קבלה אני', ואמר לו הבעל: 'הילך גט זה כמו שאמרתי',
 כלומר: 'איני עוקר שליחותה, אלא בין שעשית אותך שליח
 קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה שאמרתי', והביא את
 הגט, ואמר לו: 'לא שמתיך אלא שליח הבאה' - אפלו
 הגיע הגט לידיה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח
 השליחות שאמרתי היא, ואמר לבעל: 'מעולם לא נעשיתי
 שליח הבאה לה'.
יב. אמר השליח לבעל: 'שליח הבאה אני', ואמר לו
 הבעל: 'הא לך כמה שאמרתי', והביא את הגט, ואמר לו:
 'שליח קבלה שמתיך' - כיון שהגיע הגט לידיה, מגרשת;
 שהרי לא עקר שליחות שאמרתי, אלא גרע אותה [הסריחה
 להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת לקבלה, והוא
 אומר לבעל להבאה בלבד.
יג. הבעל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא
 נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'היה לי גט זה פקדון
 אצליך, או שאמרתי לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' - הרי זו
 מגרשת בספק, עד שיעצב גט לידיה; ומשיגיע גט לידיה,
 תתגרש ודאי.
יד. שליח שהביא גט - כשהוא נותנו לה, נותנו בפני שנים,
 ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך ינתן לה בפניהם;
 שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה, שתחתיו הוא
 קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא קראוהו עדי מסירה,
 ונטלתו וזרקתו לים - הרי זו ספק מגרשת.
טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לביתה - יטלנו ממנה,
 ויחזיר ויתנו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא מתחת
 ידה ומקנים בחותמיו [העדים מעידים שחתומותיהם נכונות] -
 הרי זה כשר.
טז. שליח שנטל את הגט, וקדם שיעצב ליד האשה חזר
 הבעל ואמר לו: 'גט ששלחתי עמך בטל', או שקדם ואמר
 לאשה: 'גט ששלחתי לך בטל', או ששלח שליח אחר
 לבטלו, או שאמר לאחרים: 'גט ששלחתי לאשתי בטל' -
 הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידיה. וכל המבטל
 בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט
 לידיה או ליד שליח קבלה - אינו יכול לבטלו; ואף על פי
 שתזכר בתוך כדי דבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידיה או
 ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו - אינו בטל, והרי זה גט
 כשר.
יז. היה מחזיר ומבקש השליח כדי לבטלו, או שהיה מבקש
 שנים שיבטלו בפניהם, ובין שהוא מחזיר ורודף הגיע הגט
 לידיה, ואחר כך בטל - אינו בטל, ואף על פי שהיה מחזיר
 לבטלו קדם שיעצב לידיה.
יח. אמר לעצמה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' - יכול לבטל
 זה שלא בפני זה, ואפלו בפני שנים ואחרים. שלח הגט כדי

1 ידים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה; ואפלו הן
 2 הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן
 3 הראשונים ואחד [אחר] - הרי זו עדות גמורה.
 4 **ב.** כמה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם
 5 היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים,
 6 בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו -
 7 יציאתו [הימצאותו] מתחת ידו, כיציאתו מתחת ידי האשה.
 8 ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה,
 9 כמו האשה עצמה.
 10 **ג.** הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל
 11 נותן הגט לשליח להוליו הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא
 12 'שליח הולכה'.
 13 **ד.** וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד הבעל,
 14 וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה
 15 צריך עדים.
 16 **ה.** ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא לה
 17 שליח הבאה, עד שיעצב גט לידיה. וכל מקום שאמר בענין
 18 הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.
 19 **ו.** הכל כשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח
 20 הולכה והבאה, חוץ מן החמשה - הנכרי, והחרש, והעבד,
 21 והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו
 22 גט.
 23 **ז.** אבל הנשים והקרובים, כשרים; ואפלו הפסולין מדברי
 24 סופרים בעברה, כשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה
 25 מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה
 26 פסול. כמה דברים אמורים? בשנותקים הגט בחותמיו
 27 [העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו אלא
 28 על דברי פסול מן התורה בעברה - אינו גט.
 29 **ח.** היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש
 30 ונתפסק, שוטה ונשתפה [חזרה דעתו], נכרי ונתגזר, עבד
 31 ונשתחרר - הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח
 32 ונתחרש ונשתפה, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחזר
 33 ונשתפה כשהביאו ליד האשה - הרי זה גט כשר, מפני
 34 שתחתיו וסופו בדעת.
 35 **ט.** האשה שעשת שליח בעדים, ואמרה לו: 'טל לי גטי',
 36 יהא לי בידך' - הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו:
 37 'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה
 38 גטה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח
 39 לקבלה, אף על פי שהצרה קונה לה גטה בגדולה, מפני
 40 ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן שאינו בן
 41 דעת גמורה.
 42 **י.** האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הבעל: 'אין רצוני
 43 שתקבל לה, אלא הרי זה גטה, הולך אותו לה' - הרשות
 44 בידי הבעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח קבלה; אבל
 45 אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או 'הא לך' - לא
 46 עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולך לה' - עקר שליחות

וכן מי שפסד מודעא על הגט - מפני אותו מפת מרדות
[מלקות מדברנן], מפני שגורם להיות הפנים ממזרים, שהרי
יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו העדים שבטל
בפניהן או שפסד מודעא בפניהן קדם שיכתב הגט, ונמצא
הולך [שנולד ממי שהתחתנה עימן] ממזר.

כז. שלח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרים שפסד
בטלו הפעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר,
ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שבטלו, תצא והולך ממזר.
וכן הכותב גט ונתנו לאשתו, אין אומרים שפסד מודעא
על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת כשרות, ותנשא בו.

כח. וכן המביא גט, והניח [השליח] הפעל חולה או שהיה
זקן - נותנו לה בחזקת שהוא קים. אבל אם הניחו גוסס,
רב הגוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי זה ספק
גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל
והיא במצור, וספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, והיוצא
לדון [בדיני נפשות] - הרי אלו בחזקת חיים; ואם היה גט
אחד מהם ביד השליח - נותנו לאשתו, ותהיה בחזקת
מגרשת.

כט. אבל עיר שכבשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה
בים, והיוצא להרג מבית דין של גוים, ומי שגנבתו חיה,
או שטפו נהר, או נפלה עליו מפלט - נותנין עליהן חמרי
חיים וחמרי מתיים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח,
אינו נותנו לאשתו; ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגרשת. ואם
נודע שמת הפעל קדם שיגיע גט לידה, אינו גט.
ל. הפעל ששלח גט לאשתו, הרי הוא חב במזונותיה ובכל
תנאי כתובה, עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ב

פרק ז

א. שלח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל - אף
על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הן עדיו, אלא
נתן לו הפעל גט ואמר לו: 'תן גט זה לאשתי' - הרי זה
נותנו לה בפני שנים, ואף על פי שאין עדיו [עדי החתימה]
ידועים [מוכרים] אצלנו, ותהיה מגרשת, ותנשא בו.

ב. בא הפעל וערער ואמר: 'לא גרשתי מעולם, וגט זה
שהובא לה מזנף הוא' - תתקם בחותמיו [יעידו העדים על
נכונות חתימתם]. ואם לא נתקם, או לא נודעו עדיו כלל -
תצא, והולך ממזר, שהרי אינה מגרשת. אבל הגט, הרי זו
ספק מגרשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו,
אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו - שפסד מזנף
הוא, ותתפנן לקלקל אותה, כדי שתנשא ותאסר על בעלה.

ג. ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: חמותה;
ובת חמותה; וצרתה [אשתו השניה של בעלה], אפלו היתה
הצרה נשואה [כעת] לאחר; ויבמתה [אשת אחי בעלה],
אפלו היתה אחותה; ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים
כשרות.

שנים. הרי זה יכול לבטלו זה שלא בפני זה; ואפלו היו
עשרה, משבטלו בפני אחד מהן, בטל הגט.

יט. וכן מי שאמר לשנים: 'גט שאני כותב לאשתי בטל
הוא', וכתב אחר כן גט, ונתנו לה בפני שנים אחרים - הרי
זה גט בטל; וזו היא מסירת המודעא על הגט. וכן אם
יאמר להם: 'כל גט שיכתב לי פלוני בטל', או 'כל גט
שאכתב בבית דינו של פלוני הרי הוא בטל', או 'כל גט
שאכתב מהיום עד עשרים שנה בטל' - הרי זה בטל. וכן
אם אמר לשנים: 'כל גט שאכתב לפלונית אשתי בטל הוא,
וכל דבר שאבטל בו מודעא זו, הרי הוא בטל', וכתב אחר
כן גט ונתנו לה - אף על פי שבטל המודעא קדם שיכתב
הגט, הרי הגט בטל.

כ. אם כן, מה תקנת דבר זה? שיאמרו לו העדים קדם
כתיבת הגט: 'אמר בפנינו, שכל הדברים שפסדת שגורמין
כשיחקינו אותן הדברים לבטל גט זה, הרי הן בטלים',
והוא אומר: 'הן'; ואחר כך אומר להן לכתב ולחתם ולתן
לה; ולא יניחיהו לילך עד שיגיע הגט לידה, כדי שלא יצא
ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנן
[יודע].

כא. השולח גט לאשתו ביד שליח, ובטל הגט - הרי זה
חוזר ומגרש בו כשידעה, שלא בטלו מתורת גט אלא
מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הפעל ובטלו,
כגון שאמר: 'גט זה בטל הוא' - אינו מגרש בו לעולם,
והרי הוא כחרש, ואם גרש בו אינה מגרשת. וכן אם פרש
בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: 'גט ששלחתי הרי
הוא בטל מלהיות גט' - אינו מגרש בו לעולם.

כב. באיזה לשונות מבטל הגט? אומר: 'בטל הוא', 'אי
אפשי [אין רצוני] בו', 'גט זה לא יועיל', 'לא יעזב', 'לא
ישלח', 'לא יגרש', 'יהא כחרש', 'יהא חרש', 'הרי הוא
כחרש' - אם אמר אחד מאלו ומן הדומה להן - הרי זה
בטל.

כג. אבל אם אמר: 'גט זה אינו גט', 'פסול הוא', 'אינו
מועיל', 'אינו מתיר', 'אינו משלח', 'אינו מגרש', 'חרש
הוא' - לא אמר כלום; שאין זה לשון מבטל, אלא לשון
מודיע אמתת הדבר; והרי הודיע לנו דבר שאינו כן [שאינו
נכון] - כמי שאמר על דבר האסור שהוא מתר, או על
הטמא שהוא טהור.

כד. אמר: 'גט זה בטל', שמשמעו פעל שעבר, כגון:
"חמק עבר" - הרי זה ספק; לפיכך אם נתגרשה בגט זה,
הרי היא ספק מגרשת.

כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא השליח ואמר לו: 'לא
מצאתיה', או 'לא רצת לקח הגט', ואמר הפעל: 'ברוך
הטוב והמטיב', או פיוצא בדברים האלו שמשמען שאין
בדעתו לגרשה, שהרי הוא שמת בעכוה הגט - לא בטל
הגט, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש 'לא
תתן', או יבטל בפרוש.

כו. מי ששלח גט לאשתו, וחזר ובטלו בפני שנים אחרים,

יג. אמר 'בפני נכתב אכל לא בפני נחתם', 'בפני נחתם' 48
אכל לא בפני נכתב, 'בפני נכתב ונתם עד אחד אכל לא 49
העד השני', אפלו היה הוא העד השני - הרי זה יתקיים 50
בחזקתו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד 51
השני שלא נחתם בפניו, הרי זה כשר וינתן לה; ואין צריך 52
לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני, שזה 53
כשר. 54

יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ - אף על פי שלא נכתב 55
ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו לאשתו, הרי 56
אלו נותנין לה, ותהיה מגרשת; שהרי אין הבעל יכול 57
לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקיים - שהרי שלוהיו 58
הן עדי, שאלו אמרו השנים 'בפנינו נתגרשה', הרי זו 59
מגרשת, אף על פי שאין שם גט. 60

טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא [נמצא] מתחת 61
ידי שניהן [שניהם שלוחים]; אכל בזמן שאינו יוצא מתחת 62
ידם [רק אחד שליח], צריכין לומר 'בפנינו נכתב ונחתם'. 63
לפיכך אם אמר אחד 'בפני נכתב' והאחד אמר 'בפני 64
נחתם', אפלו שנים אומרי 'בפנינו נכתב' ואחד אמר 'בפני 65
נחתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהן, לא ינתן לה, 66
עד שיתקיים בחזקתו. 67

טז. אמר אחד 'בפני נכתב', ושנים אומרי 'בפנינו נחתם' 68
- כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם; שהרי נתקיים 69
בחזקתו. 70

יז. שליח שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבניה 71
[ללא עדים], או שנתנו בפני שנים ולא אמר 'בפני נכתב 72
ובפני נחתם' - אף על פי שזאת, נוטלו ממנה וחזרו 73
ונתנו לה בפני שנים ואמר בפניהן 'בפני נכתב ובפני 74
נחתם'; ואם לא נטלו ממנה - הרי זה פסול, עד שיתקיים 75
בחזקתו. 76

יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' 77
עד שנשתתק - הרי זה יתקיים בחזקתו, ואחר כך ינתן לה. 78

יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני 79
שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; לפיכך אם 80
נכתב ונחתם לפניו כשהיה פתח [בשהיה רואה], ונסתמא 81
[נתעורר] - הרי זה אמר בפני שלישה 'בפני נכתב ובפני 82
נחתם', ונתנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה 83
לארץ, צריכה לשלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני 84
נחתם' - שלא אמרו 'בפני שנים' אלא בזמן שהשליח כשר 85
לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מכלל 86
השלישה שקימו גט זה בדבריו; שהעד נעשה דין בדבר 87
שהוא מדבריהם [מדברבן]. 88

כ. חלה השליח או נאנס - בא לבית דין ואומר להן: 'גט 89
זה בפני נכתב ובפני נחתם', והן משליחין אותו ביד שליח 90
אחר; ואין האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם', 91
אלא אמר 'שליח בית דין אני', ונתנו לה בפני עדים. 92

כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין, 93
אפלו מאה; והאחרון ואמר: 'שליח בית דין אני', ונתנו 94

ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס 1
- משלחו ביד אחר; וכן השני, אם חלה - משלחו ביד 2
אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים לעשות שליח בפניהם. 3
והאחרון שיעניע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ונתגרש בו, 4
אף על פי שמת השליח הראשון. 5

ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או 6
מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל 7
- אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתמתו, 8
הרי זה אמר בפני שנים 'בפני נכתב ובפני נחתם', ואחר 9
כך ינתן לה בפניהם, ונתגרש בו; ואף על פי שאין עדי 10
ידועין [מוכרים] אצלנו, ואפלו היו עדי כשמות הגויים, אין 11
חוששין להן. 12

ו. בא הבעל וערער, אין משגיחין בו; לפיכך אף הנשים 13
ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר 'בפני 14
נכתב ובפני נחתם'. 15

ז. וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר: 'בפני נכתב 16
ובפני נחתם', אף על פי שאינו צריך - אם יבוא הבעל 17
וערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת 18
כתיבה וחתמה, לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחזקתו 19
[יעידו עדים על כשרות החתימות]; ויש [מותר] לשליח 20
להיות מכלל השלישה שקימו אותו בחזקתו. ואם לא 21
נתקיים ונתן לה - הרי זה פסול עד שיתקיים; ואם בא הבעל 22
וערער ולא נתקיים - אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זה ספק 23
מגרשת. 24

ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' 25
בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו אם 26
יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו 27
ממקום למקום בחוצה לארץ. 28

ט. בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו 'בפני 29
נכתב ובפני נחתם' מזיף [הוכיח שהשליח שקר] - הרי זה 30
פסול; שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב 31
ובפני נחתם', אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה; 32
אכל במקום עדים שמכחישין אותו, לא האמינוהו. 33

י. הנהרות שבארץ ישראל, והננסין [איים] שבפנים הגדול 34
שבתוך התחום של ארץ ישראל, הרי הן בארץ ישראל; 35
ושחון לתחום, בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר 36
תחומי ארץ ישראל; ובכל בארץ ישראל לגטין. 37

יא. גט שכתבו בארץ וחתמו בחוצה לארץ - צריך שיאמר 38
'בפני נכתב ובפני נחתם'; כתבו בחוצה לארץ וחתמו בארץ 39
- אינו צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. 40

יב. נכתב מקצת הגט לפניו, ונחתם כלו בפניו - אם מקצתו 41
הראשון הוא, הרי זה אמר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; אפלו 42
לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו, ואפלו שמע קן 43
הקולמוס כותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה אמר 'בפני 44
נכתב ובפני נחתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים 45
את הגט - אינו חושש שמה אחר מצאו ואמר לו ולשם 46
איש אחר כתבו, אלא אמר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. 47

1 לה, אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית
2 דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם';
3 אבל אם נתקנים הגט בחותמיו - אף על פי שנתנו שליח
4 לשליח, ואפלו מאה בינו לבין עצמן, עד שהגיע הגט לידה
5 - הרי זה כשר. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו
6 'שלחו ביד אחר', אם חלה או נאנס - הרי זה משלחו.
7 **כב.** כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח עמו בבית
8 דין, אלא אומר להן: 'הרי פלוני שלוחי, ואפלו שלא
9 בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן
10 מאה.

11 **כג.** האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר
12 לה: 'הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם
13 יעמידו שליח ויתנו לך גט זה ותתגרשי בו' - הרי זו
14 נאמנת לומר בפניה 'בפני נכתב ובפני נחתם', והן נוטלין
15 אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.
16 **כד.** במה דברים אמורים? בשהתנה עליה הבעל תנאי זה;
17 אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא
18 מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום; והרי היא בחזקת
19 מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב בהלכתו והעדים חותמין
20 עליו. ואף על פי שאין אנו מביירין כתב העדים, ולא נתקנים
21 - אין חוששין לה שמה זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת
22 על עצמה; ועוד, שהעדים החותמין על הגט, הרי הן כמי
23 שנתקרה עדותן בבית דין, עד שיהיה שם מערער. לפיכך
24 נעמיד הגט בחזקתו ותנשא בו, ואין חוששין שמה ימצא
25 מזיף, כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר, כשיביא אותו
26 השליח - עד שיערער הבעל, או עד שיעביא ראיה שהוא
27 מזיף או בטל. שאם תבוא לחש לזכרים אלו וכיוצא בהן,
28 כך היה לנו לחש לגט שיתן אותו הבעל בפניו, שמה בטלו
29 ואחר כך נתנו, או שמה עדים פסולין חתמו בו והרי הוא
30 פמזיף מתוכו, או שמה שלא לשמה נכתב. וכשם שאין
31 חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע
32 שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה
33 שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האסורין כדיני
34 הממונות.

פרק ח

35 **א.** המגרש על תנאי - אם נתקנים התנאי, הרי זו מגרשת;
36 ואם לא נתקנים התנאי, אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק
37 ששי מהלכות אישות, משפטי התנאין כלן; ושם נתבאר,
38 שהמגרש על תנאי - כשיתקנים התנאי - תהיה מגרשת
39 בשעה שיתקנים, לא בשעת נתינת הגט לידה; לפיכך יש
40 לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי
41 אחר - כל זמן שלא נתקנים התנאי הראשון, אף על פי
42 שהגיע הגט לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף,
43 קדם שיתקנים התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא תנשא
44 עד שיתקנים התנאי; ואם נשאת - לא תצא אלא אם כן לא
45 נשאר בידה לקימו, שהרי בטל הגט. ושם נתבאר, שאם

47 אמר לה: 'הרי את מגרשת מעכשיו', או 'מהיום', 'על תנאי
48 כך וכך', או שאמר לה: 'הרי את מגרשת על מנת כך וכך'
49 - כשיתקנים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה;
50 לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משעה
51 הגט לידה. ואם אבד או נשרף, אפלו מת הבעל, קדם
52 שיתקנים התנאי - הרי זו מקיימת התנאי אחרי מותו, וכבר
53 נתגרשה משעת נתינת הגט לידה. ויש לה להנשא לכתחלה,
54 אף על פי שעדיין לא נתקנים התנאי; ואין חוששין שמה לא
55 יתקנים, הואיל והיה התנאי ב'מעכשיו' או ב'על מנת'.
56 **ב.** כל המגרש על תנאי - בין שאמר 'מעכשיו', בין שאמר
57 'אם יהיה ואם לא יהיה' - הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל
58 זמן שלא נתקנים התנאי אלא בפני עד, אפלו עבד אפלו
59 שפחה, חוץ משפחתה או בנה הקטן, מפני שאינה בשעה
60 מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה לבידה
61 בפני שני עדים כאחד, אפלו לאחר שנתקנים התנאי - הרי
62 זו ספק מגרשת, שמה נבעלה ובטל הגט, כמו שיתבאר
63 בהלכות אלו.
64 **ג.** ביצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר 'כתבו גט
65 לאשתי על תנאי', או 'כתבו ותנו לה על תנאי', ואין צריך
66 לומר שלא יכתב בתוך הגט 'על תנאי זה גרש פלוני את
67 פלונית', אלא ביצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים
68 לחתם, וכותבין גט כשר בלא שם תנאי בעולם; ואחר כך
69 נותן לה הגט ואומר לה: 'הרי זה גטך', או 'הרי את מגרשת
70 בזה על מנת כך וכך', או 'אמר להם, או לשליח: 'תנו לה
71 גט זה על מנת כך וכך'.
72 **ד.** כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף הגט נעיקר הגט;
73 הפרטים האישיים של האיש והאשה] - הרי זה כשר, בין
74 שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו אחר חתימת
75 העדים. אבל אם כתבו קדם התרף, אפלו כתב 'על מנת כך
76 וכך' - הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של
77 גט; וכן אם התנה בפה קדם פתיבת התרף, הרי זה ספק
78 גירושין.
79 **ה.** המגרש את אשתו, והתנה עליה, בין בכתב אחר התרף,
80 בין על פה אחר התרף, ואמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם
81 חוץ מאיש פלוני', או 'אלא לאיש פלוני', ונתן לה הגט על
82 תנאי זה - אם היה אותו האיש גוי או עבד, או אסור עליה
83 משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אביו ואחיו - הרי זה
84 גט כשר. ואם היה אותו האיש יש לו בזה [חלים ביניהם -]
85 קדושין - אף על פי שהוא מחייב לאוין, ואף על פי שהוא
86 קטן - אינו גט; שהרי שיר בגט, ואין זה כריתות. היה בעל
87 אחותה, שאף על פי שהוא היום אסור עליה משום ערוה,
88 אם תמות אחותה יהיה מתר לה - הרי זו ספק מגרשת.
89 **ו.** אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שילד
90 שאינו עתה בעולם', או 'חוץ מנשותי', כלומר תהיה מתרת
91 להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש,
92 או 'הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ,
93 אבל שלא בדרךך הרי את באסור', או 'הרי את מתרת לכל

יד. 'הרי זה גט', והגיר שלי' - אינה מגרשת, שאין זה
 פרייתות; 'על מנת שתתני לי את הנזיר', הרי זה גט ותתן.
 טו. חקק הגט על טס של זהב, ונתנו לה ואמר לה: 'הרי
 זה גטך וכתבתך' [דמי כתובתך] - פשר, ונתקבלה כתבתה
 אם יש בטס כדי כתבתה; ואם אין בו, ישלים לה כתבתה.
 טז. כל המגרש על תנאי שמבטל את הגט, כגון שהתנה
 עליה שלא תשפה זין כל ימי חייה, או שתהיה מתרת לכל
 אדם חוץ מפלוני, או שהתנה שאר תנאים קדם כתיבת
 התרף - אם היה התנאי כתוב בגט, וחזר ומחקו ונתנו לה
 - הרי זו ספק מגרשת; ואם היה התנאי על פה - הרי זה
 נוטל הגט ממנה, וחזר ונתנו לה בתנאי פשר, או בלא
 תנאי כלל.
 יז. ביצד? הרי שנתן הגט לאשתו ואמר לה: 'הרי את
 מגרשת בזה ומתרת לכל אדם חוץ מפלוני' - אם נטלו
 ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה: 'הרי את מתרת בו לכל
 אדם', או 'הרי זה גטך' - הרי זו מגרשת. וכן כל ביצא
 בזה.
 יח. הנותן גט לאשתו על מנת שתתן לו מאתים וזו, וחזר
 והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים, שתשמש אביו שתי
 שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי
 זה כאומר לה: 'עשי אחד משני התנאים'; רצת משמשת
 רצת נותנת, ואין אחד מן [העדים] הראשונים [על התנאי
 הראשון] ואחד מן האחרונים [העדים על התנאי השני]
 מצטרפין [להעיד שהיה כאן תנאי]. אבל אם התנה עליה
 שתתן לו מאתים וזו, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו
 שלש מאות וזו - ככר בטל תנאי של מאתים, וצריכה לתן
 שלש מאות. וכן כל ביצא בזה.
 יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם, הרי זה כמפרש יום
 אחד, הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. ביצד? אמר לה:
 'הרי זה גטך על מנת שתעשי עמי מלאכה', 'על מנת
 שתשמישי את אבא', 'על מנת שתניקי את בני' - אם עשת
 עמו מלאכה יום אחד, או ששמה את אביו יום אחד, או
 שהניקה את בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא
 בתוך ארבעה ועשרים חדש - הרי זה גט. מת הבן או האב
 קדם שתניק או תשמש - אינו גט.
 כ. אמר לה: 'על מנת שתניקי את בני', או 'תשמישי את
 אבא', 'שתי שנים' - הרי זו משלמת הזמן שפרש; מת הבן
 או האב בתוך הזמן, או שאמר האב אין רצוני שתשמישי
 - אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי. וכן כל ביצא בזה.
 כא. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים וזו מכאן ועד
 שלשים יום' - נתנה בתוך שלשים יום מדעתו [בהסכמתו],
 הרי זו מגרשת; לאחר שלשים יום, אינה מגרשת. נתנה לו
 בעל כרחו, והוא אינו רוצה לקבל - הרי זה גט פסול, עד
 שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך השלשים יום: 'הרי הן
 מחולין לך', אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי; מת

אדם חוץ ממקדש בשטר, כלומר שהיא מתרת להתקדש
 בכסף ובביאה, אבל בשטר הרי את באסור אשת איש, או
 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדרך', כלומר שלא
 נשאר לי עליך שום אישות כלל חוץ מהפרת נדרך, שאם
 אשתי לענן הפרת נדרים, או לענן אכילת תרומה, או
 לענן ירשה, שאם מתה יירשנה - בכל אחד מאלו, הרי זו
 ספק מגרשת.
 ז. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן
 ושמעון', וחזר ואמר לה: 'הרי את מתרת לראובן ושמעון',
 - הרי זו מגרשת; שהאנשים שהתנה בהן, התיירם ובטל
 התנאי.
 ח. אמר לה: 'הרי את מתרת לראובן' - הרי זו אינה
 מגרשת, שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: 'הרי
 את מתרת לשמעון', או 'הרי את מתרת אף לשמעון' - הרי
 זה ספק גרושין; שמא לא התיירא אלא לשמעון, וראובן
 באסורו עומד, וזה שאמר 'לשמעון', כלומר לכל אדם אף
 לשמעון, או שמא התיירא לכל, וזה שאמר 'אף לשמעון',
 והוא הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו.
 ט. התנה עליה ואמר: 'היום אין את אשתי, ולמחר את
 אשתי' - אינה מגרשת, ואף על פי שפרת בינו לבינה היום;
 לפיכך כותבין בגטין 'מן היום ולעולם'.
 י. 'הרי זה גטך על מנת שלא תשתי זין כל ימי חייך' -
 אינו גט, שאין זה פרייתות [ניתוק מוחלט]; 'כל ימי חיי', או
 'כל ימי חיי פלוני' - הרי זה גט, שהרי פרט בינו לבינה,
 ולא ישאר לו עליה רשות פשימות אותו פלוני.
 יא. 'הרי זה גטך על מנת שלא תלכי לבית אביך עד
 שלשים יום' - הרי זה גט; 'שלא תלכי לבית אביך לעולם'
 - אינו גט, שאין זה פרייתות. לפיכך האומר לאשה: 'הרי
 זה גטך על מנת שלא תאכלי בשר זה לעולם', 'על מנת
 שלא תשתי זין זה לעולם' - אינו גט, שאין זה פרייתות;
 'עד שלשים יום', הרי זה גט.
 יב. 'הרי זה גטך על מנת שלא תנשאי לפלוני' - אינו גט;
 הא למה זה דומה? לאומר לה: 'על מנת שלא תשתי זין
 זה לעולם', או 'שלא תלכי לבית אביך לעולם', או 'כל ימי
 חייך'. אבל אם אמר לה: 'על מנת שלא תנשאי לפלוני עד
 חמשים שנה' - הרי זה גט, ולא תנשא לו כל זמן שהתנה;
 ואם נשאת, בטל הגט למפרע. ונת עמו - הולך ממנו בשר,
 והגט פשר; שלא התנה עמה אלא על הנשואין.
 יג. 'הרי זה גטך על מנת שתנשאי לפלוני' - אם נשאת לו,
 הרי זה גט כשאר כל התנאים; אבל אמרו חכמים: לא
 תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא,
 שמא יאמרו נשיהן נותנין זה לזה במתנה; ולאחר לא
 תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו
 פלוני, לא תצא. נשאת לאחר, קדם שתנשא לו - בטל הגט,
 ותצא והולך ממזר; וצריכה גט משני.

1 בתוך השלשים יום, הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה
2 - {אינה} מגרשת.

3 **כב.** אמר לה: 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים וזו',
4 ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה יכולה לתן ליוזשי, ו
5 שלא התנה עליה אלא שתתן לו; ולא בטל הגט, שהרי לא
6 קבע זמן. לפיכך, אף על פי שאבד הגט או נקרע קדם
7 שימות - הרי זו מגרשת, ולא תנשא לזר עד שתחלוץ
8 [ליבמה].

9 **כג.** 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד
10 פלוני, ואבד אותו כלי או נגנב - אף על פי שנתנה לו אלה
11 בדמיו - אינו גט, עד שתתן אותו כלי עצמו, או עד שיבטל
12 התנאי.

13 **כד.** מי שנתגרשה על תנאי, וקדשה אחר קדם שיתקיים
14 התנאי - אם נתקיים התנאי הרי זו מקדשת; ואם לא נתקיים
15 התנאי, ובטל הגט - אינה צריכה גט משני, שהרי אין
16 קדושין תופסין בה. אבל אם נשאת, ולא נתקיים התנאי
17 ובטל הגט - צריכה גט משני, כמו שבארנו.

פרק ט

18 **א.** המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע [הרי גיטך ותתגרשי
19 לאחר ל' יום], הרי זו מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי
20 זה דומה לתנאי, ואינו תנאי: דומה לתנאי - שהיא
21 מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על
22 תנאי, הרי גרש [נתן לה בתורת גירושין], וזה עדין לא גרש
23 עד שיגיע אותו זמן. לפיכך: המגרש על תנאי - צריך לכפל
24 תנאו [שהיו בו כל דיני התנאי]; וזה - אינו צריך לכפל
25 דברו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו.

26 **ב.** כיצד? האומר לאשתו: 'הרי זה גטף, ולא תתגרשי בו
27 אלא לאחר שלשים יום' - אינה מתגרשת אלא לאחר
28 שלשים יום; ואם מת הפעל, או אבד הגט או נשרף, בתוך
29 שלשים, אינה מגרשת.

30 **ג.** הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם
31 לאחר שלשים יום - הרי זו מגרשת, הואיל והיה הגט קיים
32 ביום שהיא מתגרשת בו, ויתדה אותו [הקצתה לו מקום]
33 במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן
34 ברשות הרבים.

35 **ד.** וכן אם תלה הגרושין במעשה, דינו כדין מגרש אחר
36 זמן. כיצד? כגון שאמר לאשה: 'הרי זה גטף, ולא תתגרשי
37 בו עד שתתני לי מאתים וזו' - הרי זו מתגרשת אחר שתתן;
38 ואינו צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו
39 - שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא
40 תלה הגרושין בעשיית כף וכף, ואחר כך תתגרש.

41 **ה.** ומה בין המגרש על תנאי, לזה שקבע זמן לגרושין
42 או תלין במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין,
43 ואינן גמורין עד שיתקיים התנאי. לפיכך, כשיתקיים התנאי,
44 נתגרשה אם היה הגט קיים, אף על פי שאינו ברשותה;
45 ואינה צריכה לחזור ולטלו או להיותו ברשותה אחר

47 שנתקיים התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין.
48 ואם נשאת קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו.
49 אבל תחלה גרושיו בזמן או במעשה - לא הגיע גט לידה
50 בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד
51 שתעשה המעשה. לפיכך, כשיגיע הזמן, צריכה להיות
52 הגט ברשותה, או תחזר ותטלנו, או שיהיה במקום שיתדה
53 אותו בו אף על פי שאינו רשותה, כמו שבארנו; ואחר
54 כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם שיגיע הזמן שקבע, או
55 קדם שתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא, והולד
56 ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם [שום]
57 גרושין.

58 **ו.** הנותן גט כיד אשתו ואמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים
59 וזו, אין זה גט', או 'אין את מגרשת' - הרי זה לא גרש
60 כלל, ואין כאן גט לא על תנאי ולא תלוי במעשה. וכן כל
61 כיוצא בזה.

62 **ז.** הרוצה לגרש על תנאי, ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש
63 עד זמן פלוני - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתנה
64 התנאי בכיאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד? כגון
65 שאמר לה: 'אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום, הרי זה
66 גט, ואם באתי בתוך שלשים יום, לא יהיה גט', ונותן הגט
67 בידה; או יאמר לה: 'הרי זה גטף מעכשיו, אם לא באתי
68 מכאן ועד שלשים יום', או 'הרי זה גטף, על מנת שלא
69 אבוא למדינה זו עד שלשים יום', וכן כל כיוצא בזה.

70 **ח.** התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום
71 למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וחלה או
72 עקבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט, אפלו
73 עומד וצוח 'הריני אנוס'; שאין אנוס בגטין, ואף על פי
74 שגלה דעתו שאין רצונו לגרש.

75 **ט.** התנה עליה שתתגרש כשיעבר מכנגד פניה [שלא
76 יראנה] שלשים יום, והיה הולך וכא [ורואה אותה] הולך
77 ובא ולא נתיחד עמה - כשילך וישקה שלשים יום, תהיה
78 מגרשת; ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום,
79 הואיל ולא נתיחד עמה, הרי הגט כשר. במה דברים
80 אמורים? בשהתנה ואמר: 'הרי היא נאמנת עלי לומר שלא
81 פיסתי אותה'. אבל אם לא האמינה, חוששין שמא פיס
82 אותה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו התנאי, ובטל הגט
83 כשפסיה; ומפני חשש זה, יהיה הגט פסול אחר השלשים
84 יום. וכן האומר לאשה: 'הרי זה גטף לאחר שנים עשר
85 חדש', והיה עמה במדינה - חוששין שמא פיס אותה, עד
86 שיאמר: 'נאמנת עלי שלא פיסתי'.

87 **י.** וכן כל התנאין שהן תלויין ברצונה, ואם רצת ובטלה
88 אותן, בטל הגט - חוששין לו שמא פיס, עד שיאמר
89 'נאמנת עלי'. במה דברים אמורים? במתגרשת מן הנשואין,
90 שלבו גם [מורגל] בה [אינו מתבייש בפניה]; אבל המתגרשת
91 מן הארוסין, אין חוששין לו שמא פיס.

92 **יא.** 'הרי זה גטף מעכשיו, אם לא באתי מכאן [מהיום] ועד
93 שנים עשר חדש' - אין חוששין שמא בא בסתר, שאין דרך

48 פדי שלא תפל לפני יכם' [שלא תזדקק לייבום], ומת הפעל
49 קדם שיגיע הגט לידה - הרי זו ספק מגרשת; שרוב הנשים,
50 זכות היא להן שלא פלו לפני יכם; ולפיכך תהיה ספק
51 מגרשת, אף על פי שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה לה
52 בו אחר.
53 כב. אמר לעדים: 'לאחר שנים עשר חדש כתבו גט ותנו
54 לאשתי', או שאמר להם: 'כתבו ותנו גט לאשתי לאחר
55 שנים עשר חדש' - הרי אלו כותבין אחר הזמן שקבע,
56 ונותנין לה; ואם כתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנוהו
57 לאחר זמן שאמר - אינו גט. כתבוהו אחר הזמן כשאמר,
58 ומת קדם שיתנו לה - אינו גט; ואם לא נודע אם מיתה
59 קדמה לנתינת הגט, או נתינת הגט קדמה למיתה - הרי זו
60 ספק מגרשת.
61 כג. אמר להם: 'כתבו ותנו לה אחר השבוע' [שמיטה זו] -
62 אין כותבין אלא אחר שנה מאחר השבוע [בשנה שמינית];
63 אמר להן 'לאחר השנה' - כותבין לאחר חדש משנה שניה;
64 אמר להן 'לאחר החדש' - כותבין לאחר השבת מחדש
65 שני; אמר להן 'לאחר השבת' - כותבין מאחר יום השבת
66 עד סוף יום שלישי; אמר להן: 'כתבו ותנו לה קדם השבת'
67 - כותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי, ונותנין לה.
68 כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר, ואחר כך כתבו ונתנו
69 לה, כגון שאמר להם 'לאחר החדש', וכתבו ונתנו לה לאחר
70 שתי שפחות מחדש שני - הרי זה פסול.
71 כה. נתיחד עמה אחר שאמר להם לכתב ולחתם ולתן לה,
72 הרי אלו לא יכתבו; וקל וחומר הדברים: אם הגט שנתן לה
73 לידה כשנתיחד עמה, נפסל הגט שמה בעל; קל וחומר לזה,
74 שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתיחד עמה, אינו
75 גט.
76 כו. אמר לעשרה: 'כתבו גט לאשתי' - אחד כותב על ידי
77 [בשביל] פלן; 'פלכם כתובו' - כותב אחד מהן במעמד
78 [בנוכחות] פלן. 'הוליתו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד מהן
79 על ידי פלן; 'פלכם הוליתו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד
80 מהן במעמד פלן.
81 כז. אמר לעשרה: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - אחד
82 מהן כותב, ושנים מהן חותמין, ואחד מהן נותנו לה; ואפלו
83 היה הכותב הוא אחד משני העדים שחתמו בו, והוא
84 השליח שנתנו לה - הרי זה כשר. אמר להם: 'פלכם כתובו'
85 - פלן חותמין; ואם מנאן, בין שמנה פלן בין שמנה
86 מקצתן, ואמר להן 'כתובו' - הרי זה כאומר 'פלכם', ושנים
87 שחותמין בתחלה, הן משום עדים; והשאר, משום תנאי.
88 לפיכך אם היו השאר פסולים, או חתמו זה היום וזה למחר,
89 אפלו לימים הרבה - הרי זה כשר. מת אחד מהן קדם
90 חתימה, הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים
91 פסול, הרי זה גט פסול - שמא יאמרו: 'עד פסול כשר
92 בעדות שאר שטרות, בעת שיהיו העדים רבים'; ולא
93 הקשירוהו בגט שעדי רבים, אלא מפני שעדי מסירה
94 [שרואים מסירת הגט לאשה] הם העקר.

1 בני אדם לבוא בצנעה; ואם תם הזמן שקבע ולא בא, הרי
2 זו מגרשת. מת בתוך שנים עשר חדש - אף על פי שאי
3 אפשר שיבוא, והרי היא מגרשת, לא תנשא במקום יכם עד
4 אחר שנים עשר חדש, כשיתקיים התנאי.
5 יב. בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מת, או חולה שהתנה
6 שיהיה זה גט אם מת מחלי זה - לא אמר פלוס;
7 שמשמעות 'אם מתי', לאחר מיתה; ומשמעו [גם], מעתה.
8 לפיכך אם אמר 'אם מתי', הרי זה כאומר 'לאחר מותי' -
9 ואין גט לאחר מיתה.
10 יג. אמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו אם מתי', או 'מהיום
11 אם מתי' - הרי זה גט, וכשימות תהיה מגרשת.
12 יד. אמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו', או 'מהיום', 'לאחר
13 מיתתי', ומת - הרי זו ספק מגרשת; שמא אחר שאמר
14 'מעכשיו' חזר בו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה - שאין גט
15 לאחר מיתה.
16 טו. הרי זה גטך לכשתצא חמה, ומת בלילה - אינו גט;
17 'על מנת שתזרח חמה', ומת בלילה - הרי זו מגרשת,
18 וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם זרחה חמה
19 יהיה גט ואם לא זרחה לא יהיה גט, ומת בלילה - אינו
20 גט; שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר מיתה.
21 טז. שכיב מרע [חולה הנוטה למות] שקטב גט לאשתו
22 וגרשה, ועמד [הבריא] - אינו יכול לחזור בו, שאין גטו
23 כמתנתו [שמתנתו חוזרת בכוח מקרה]; שאם תאמר יחזור בו,
24 יאמרו [בטעות]: 'גטו לאחר מיתה יגרש' - כמו מתנתו,
25 שאינה קונה אלא לאחר מיתה.
26 יז. הרי זה גטך מהיום, אם מתי מחלי זה, ונפל עליו בית
27 או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה, ומת - אינו גט.
28 יח. אמר לה: 'אם לא יעמד מחלי זה, ונפל עליו בית או
29 נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זו ספק מגרשת'. 'הרי זה
30 גטך מעכשיו, אם מתי מחלי זה', ועמד והלך בשוק, וחלה
31 ומת - אומדין אותו: אם מת מחלי הראשון מת, הרי זה
32 גט; ואם לאו, אינו גט. ואם נתק [עבר] מחלי לחלי ולא
33 עמד [התחלך] בשוק - הרי זה גט, ואינו צריך אמד [ודאי
34 מחולי ראשון מת].
35 יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתינת הגט עד
36 שימות ויתקיים התנאי - הרי היא מגרשת לכל דבר, ובכל
37 שלא יתיחד עמה, כמו שבארנו.
38 כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות, פדי שלא
39 תפל לפני יכם, ואם עמד לא תהיה מגרשת, ולא רצה
40 לגרשה מעכשיו, פדי שלא תטרף דעתו - כך הוא כותב בגט
41 אחר שכותב התרף [עיקר הגט], או אומר לה כשנותן הגט:
42 'אם לא מתי לא יהיה גט, ואם מתי יהיה גט, ואם לא מתי
43 לא יהיה גט'; פדי שיהיה תנאי כפול, והן ["אם מתי"] קודם
44 ללאו ["אם לא מתי"], ולא יפתח פיו תחלה לפרענות ["אם
45 מתי"]. ואם מת, תהיה מגרשת כשימות - והוא שיגיע הגט
46 לידה קדם מיתה.
47 כא. בעל שנתן גט לאחד ואמר לו: 'זכה בגט זה לאשתי

1 **כח.** תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתב גט, או לחתם, או
2 להוליך גט לאשתו, אם לכתביה - אומר להם: 'כל אחד
3 מכם יכתב גט לאשתי'; וכן להולכה - יאמר: 'כל אחד
4 מכם יוליך'; ואם לחתימה - יאמר להם: 'כל שנים מכם
5 יחתמו בגט זה ותנו לאשתי'.

6 **כט.** ולמה אמרו חכמים 'עדי הגט אין חותמין אלא זה
7 בפני זה'? גזירה, שמה יאמר לרבים 'כלכם חתמו'; אם
8 תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמה יעידו שנים, ותטל
9 הגט בגדה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקיים
10 התנאי.

11 **ל.** אמר לשלשה: 'שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו
12 ויתנו לה', והיה בהן אב ובנו, בין שחתם האב עם האחר,
13 בין שחתם הבן עם האחר - הרי זה פשר, שהאדם עושה
14 בהן שליח במקום האב.

15 **לא.** אמר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך
16 לאשתי', או 'תנו לשליח שיוליך לה' - אחד מהן כותב,
17 ושניהן חותמין ונותנין לשליח; ואם הוליכו הן בעצמן
18 ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שליח לגרושין. כיצד
19 יעשו? יטלו אותו ממנה, ויתנהו לשליח, וחזיר ונתנו לה
20 בפניהם, או בפני אחרים. ורבותי הורו בגט זה בדבר שאינו
21 נראה, מפני שבוש שהיה בנסחאות שלהן.

22 **לב.** אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', כתבו ונתנו לבעל
23 בלא עדים, ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו: 'תן גט זה
24 לאשתי בפני עדים', והלך השליח ונתנו לה בפני עדים -
25 הרי זו ספק מגרשת; שאין השליח נאמן להחזיר הערוה, אף
26 על פי שהוא עד אחד, אלא מפני כתב העדים שחתמו על
27 הגט, שהן כמי שחזקרה עדותן, עד שיהיה שם מערער,
28 כמו שבארנו. ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל
29 נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זו מגרשת.

30 **לג.** האומר לשליח: 'תן גט זה לאשתי במקום פלוני',
31 ונתנו לה במקום אחר - אינו גט; 'הרי היא במקום פלוני',
32 ונתנו לה במקום אחר - פשר, מפני שמראה מקום הוא לו
33 [מציין מקום הימצאה לידיעה, ואינו מקפיד לגרשה דווקא שם].
34 אמר לו: 'אל תתנהו לה אלא בבית', ונתנו לה בעליה, 'אל
35 תתנהו לה אלא בבימין', ונתנו לה בשמאל, 'תנהו לה ביום
36 פלוני', ונתנו לה בתוך [לפני] הזמן - אינו גט; 'אל תתנהו
37 לה אלא ביום פלוני', ונתנו לה מלפניו או מאחוריו - אינו
38 גט, שהרי הקפיד על עצמו של יום. וכן כל פיוצא בזה.

39 **לד.** וכן האשה שאמרה לשלוחה: 'התקבל [קבל] לי גטי
40 במקום פלוני', וקבלו לה במקום אחר - אינו גט; 'הבא לי
41 גטי למקום פלוני', והביאו לה למקום אחר - פשר.

42 **לה.** האומר לשלוחו: 'הולך גט זה לאשתי', בין שאמר לו
43 'הולך', בין שאמר לו 'את' [אתה] הולך, וחלה או נאנס -
44 משלחו ביד אחר. ואם אמר לו: 'טל ממנה חפץ פלוני, ותן
45 לה גט זה' - הרי זה לא ישלחו ביד אחר; ואם שלחו ביד
46 אחר, ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ בתחלה,
47 ואחר כך נתן לה הגט - הרי זו מגרשת.

48 **לו.** נתן לה הגט, ואחר כך נתנה החפץ - אפלו מיד השליח
49 הראשון, אינו גט; שהרי עבר על דברי הבעל בדבר שסתם
50 בגי אדם מקפידין עליו, שהרי הבעל אמר לו: 'טל החפץ
51 ותן לה', והוא נתן ואחר כך נטל.

52 **לז.** אמר לו: 'תן לה הגט, וטל ממנה חפץ פלוני' - הרי זה
53 לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר;
54 ואם שלחו ביד אחר - הרי זה גט, בין שנתנה החפץ תחלה,
55 בין שלא נתנה אלא בסוף.

56 **לח.** נתן הגט לשליח ואמר לו: 'אל יתנהו לה אלא אתה',
57 ונתנו לאחר, ונתנו לה - אינו גט; וכן אם אמר לו: 'אל
58 תתנהו לה אתה, אלא תנהו לפלוני, והוא יתנו לה', ונתנו
59 לה השליח הראשון - אינו גט, לפי שלא עשהו שליח
60 לגרושין.

61 **לט.** נתן לו הגט ואמר לו: 'הולך גט זה לאשתי', אמר לו
62 השליח: 'איני מכירה', אמר לו הבעל: 'תנהו לפלוני, הוא
63 מכירה' - הרי זה שליח שלא נתן [לו ייפוי כוח] לגרושין,
64 ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל; ואותו הפלוני
65 הוא שליח הגרושין, והוא שמוליכו לה, או משלחו ביד
66 אחר אם חלה או נאנס.

67 **מ.** נתן הגט לשליח ואמר לו: 'לא תתנהו לה עד שלשים
68 יום', וחלה או נאנס בתוך השלשים - משלחו ביד אחר;
69 שאף על פי שאינו עכשו שליח לגרושין, הואיל ולאחר
70 השלשים יום יהיה שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך
71 השלשים.

72 **מא.** במה דברים אמורים? בשלא היה בעלה עמה
73 במדינה, או שהיתה מתגרשת מן הארסין. אכל מתגרשת
74 מן הנשואין ובעלה עמה במדינה, חוששין לו שמה פס
75 [אותה], ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם בן אמו
76 נאמנת עלי שלא פיסתי; אכל נותן הגט לה לאחר
77 השלשים - וחוששין לה כמו שבארנו, עד שיאמר נאמנת
78 עלי שלא פיסתי.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ב

פרק י

81 **א.** כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו גט,
82 או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה, ועדין היא
83 אשת איש גמורה; ואם נשאת, תצא והולך [מהנישואין
84 השניים] ממזר. ואם היה בעלה כהן, לא נאסרה עליו משום
85 גרושה - חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה 'הרי את
86 מגרשת ממני, ואין את מתרת לכל אדם'; שאף על פי שאין
87 זה גט, הרי זו פסולה לכהנה מדבריהן, שנאמר: "ואשה
88 גרושה מאישה"; אמרו חכמים: אפלו לא נתגרשה אלא
89 מאישה ולא התרה לכל, נאסרה לכהנה - וזהו ריב הגט,
90 שפוסל בכהנה מדבריהן.

91 **ב.** וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה פסול
92 מדברי סופרים בלבד; ונפסלה בו מן הכהנה מדברי תורה.

ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת, ושמע
שמתה, ונשא אחותה, ונמצאת אשתו קיימת - אין אחותה
צריכה ממנו גט, ואשתו מתה לו; וכן שאר העריות שנשא
בחקת הדין, ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קדושין
תופסין בעריות.
י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט - שמא יאמרו: 'תנאי
היה בארוסין, וכדת נשא אחותה'; והואיל ויצאה אחותה
בגט, אחותה שהיא ארוסתה הראשונה אסורה, כדי שלא
יאמרו: 'נשא אחות גרושתו'.
יא. כתב הסופר, וטעם ונתן גט לאיש ושובר (שטר פרעון
הכתובה) לאשה, או שטעו הן ונטל הפעל הגט, ונטלה היא
השובר, וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן והרי הגט
יוצא מתחת ידי האיש - אם לא נשאת, הרי זו אינה מגרשת,
ונתגלה הדבר שעדין לא נתגרשה, ויתן לה הגט בפנינו,
ותהיה מגרשת משעת נתינתו. ואם נשאת, ואחר כך הוציא
הפעל את הגט ואמר: 'עדין לא נתגרשה', שהרי הגט בדי
ולא הגיע לידה' - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא
הרי זו בחזקת גרושה, ונפל הגט מידה ומצאו זה, והרי בא
לאסרה על בעלה השני.
יב. המוציא את אשתו משום שם רע (שם שזינתה), או משום
שהיא פרוצה בנדרים (נודת הרבה) - אומרים לו: 'הודיעה
שמפני זה אתה מוציאה, כדי ליסרה; ודע שאין אתה מחזיר
אותה לעולם'. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם?
גורה, שמא תנשא לאחר, ותעשה תשובה ותהיה צנועה
תחתיו, ויאמר הראשון: 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא
הייתי מגרשה', ונמצא פמגרש על תנאי ולא נתקיים, שנמצא
הגט בטל למפרע. לפיכך אומרים לו: 'גמר בלבך לגרשה,
שאין זו חזירה לך לעולם'; ואם עבר והחזיר, לא יוציא.
יג. וכן המוציא את אשתו משום אילנות (עקרה), או משום
שרואה דם בכל עת תשמיש - הרי זה לא יחזיר לעולם;
שמא תנשא לאחר, ותלד האילנות ותתרפא הנדה, ויאמר:
'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרש' - ונמצא הגט
בטל והבנים ממזרים; ואם עבר והחזיר, לא יוציא.
יד. שליח שהביא גט בחוצה לארץ ואמר 'בפני נכתב
ובפני נחתם' - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמא
עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה; וכן עד אחד שהעיד
לאשה שמת בעלה, ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה;
וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה - הרי זה לא
ישאנה; וכן הנטען על השפחה (יצא קול שבא עליה)
ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה; וכן
גוי ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר הגוי
ונתגיר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה. וכלן, אם
עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.
טו. וכלם (דלעיל בהלכה הקודמת) שהיו להן נשים, ומתו
נשותיהן, או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו (גרמו) את
בעליהן לגרשן - הרי אלו מתרות להנשא להם לכתחלה;
וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים, ונתאלמנו או

ולכתחלה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא והולד כשר.
וכותבין לה גט אחר כשר, ונותנין לה והיא (בעודה) תחת
בעלה (השני). ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הפעל (השני)
ותיק (ישר ובעל מידות) וגרש מעצמו - הרי זה משבח, אם
אין לו בנים; אבל אם יש לו בנים - לא יוציא מפני פסול
הגט, שמא יוציא לעז (שם רע) על בניו (שהם ממזרים).
ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה 'הרי זה ספק גרושין', או
שהיא ספק מגרשת - לא תנשא. ואם נשאת, תצא; והולד
ספק ממזר, מפני שהיא ספק ערוה. ובין שגרש את אשתו
בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת ורצה להחזירה - הרי זו
מתרת לבעלה; ואינו צריך לחדש הנשואין ולברך שבע
ברכות ולכתב כתובה, עד שתתגרש גרושין גמורין.
ד. כל מי שנשאת בגט בטל, הרי זו צריכה גט מבעל שני
מדבריהן - כדי שלא יאמרו: 'אשת איש יוצאה בלא גט';
וצריכה גט מן הראשון להחזירה לשאר העם, ונאסרה על
שניהם לעולם אף על פי שנבעלה בשגגה, כדי שלא יאמרו:
'החזיר זה גרושתו אחר שנשאת'; ואם עבר אחד משניהן
להחזירה, יוציא.
ה. וכן הדין באשה שבאו לה עדים שמת בעלה ונשאת,
ואחר כך בא בעלה, בין שהיה הפעל פקח, בין שהיה חרש,
בין שנשאת לפקח, בין שנשאת לחרש שאין קדושין קדושין
גמורין - תצא משניהן, וצריכה גט משניהן, ונאסרה על
שניהן עולמית.
ו. הרי שנתקדשה, ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל
- הרי זו מתרת לבעלה, ואינה צריכה גט משני, שאין
קדושין תופסין בעריות; ואין חוששין שמא יאמרו 'אשת
איש יוצאה בלא גט' - בין שלא נשאת [אלא], יאמרו:
'תנאי היה בקדושין ולא נתקיים'.
ז. האשה שנשאת, ואחר כך נמצא הגט בטל, או בא בעלה
אחר ששמעה שמת - אין הפעל הראשון והשני זכאין לא
במציאנה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפר נדריה. וכל פרות
[מנכסיה] שאכלו שניהן אחר שנשאת, אין מוציאין מהן;
ואין לה כתובה, ולא תנאי מתנאי כתובה, ולא מזונות - לא
על זה ולא על זה. ואם נטלה מזנה או מזנה - תחזיר. וכל מה
שפלה [נשחק] או אבד מנכסיה, אפלו מנכסי צאן ברזל (ונכסי
האשה שהבעל מקבל עליהן אחריות) - אין מוציאין אותן לא
מזה ולא מזנה. והולד מן השני ממזר; ואם בא עליה הראשון
קדם שיגרש השני, הרי הולד ממזר מדבריהם. גרשה השני
ונטלה ממנו כתובה, ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל
- אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן
הכתובה.
ח. וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך, ושמע בו שמת, ויבם
אשתו, ואחר כך בא - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה
ומזה; וכל הדרכים [הדינים] האלו בה. וכן אם קדש אשה
והלכה למדינה אחרת, ושמע שמתה, ונשא אחותה, ואחר
כך נודע שלא מתה - צריכות גט ממנו שתיהן, וכל הדרכים
האלו בהן.

1 נתגרשו [מנישואיהן השניים] - הרי אלו מתרות להנשא להן
2 לבתחלה.
3 טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד לה,
4 או לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנוטען עליה,
5 או לשאר קרוביה - שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר;
6 ומתרת האשה להנשא לאחר מערי גרושיה, או מערי
7 מאניה [קטנה שהשיאו אחיה שדי לה במיאון לבטל
8 נישואיה], או לאחר מן הדנינים שחלצה בפניהם [היבמה]
9 - שאין חוששין אלא לעדות אחר. ולעולם יתרחק אדם
10 מעדות מאן [שמא תתחרט על מיאונה], ויתקרב לחליצה.
11 יז. המגרש את אשתו, וחרז ובעלה בפני עדים קדם
12 שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנשואין, בין מן הארוסין
13 - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה, ולשם
14 קדושין בעל, לא לשם זנות, ואפלו ראו אותו שנתן לה
15 מעות; שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו
16 בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי
17 זו בחזקת מקדשת קדושי ודאי, וצריכה ממנו גט שני.
18 יח. נתיחד עמה בפני עדים - אם היתה מגרשת מן
19 הנשואין, חוששין לה שמה נבעלה, והן הן עדי יחוד, הן
20 הן עדי ביאה; שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעל בפני
21 עדים, אלא יתיחד בפניהן ויבעל, כמו שבארנו. לפיכך
22 צריכה גט מספק, והרי היא ספק מקדשת. ואם היתה
23 מגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה, שהרי אין לבו גס
24 [מורגל] בה.
25 יט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים,
26 צריכה גט - חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
27 והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד שהורו
28 שמי שיש לו בן משפחתו, חוששין לו, ולא תתייבם אשתו
29 [אם ימות בלא בנים] - שמה שחרר שפחתו ואחר כך בא
30 עליה; ויש מהן שהורה שודאי שחרר, שאין אדם עושה
31 בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלו - רחוקים הם
32 בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן;
33 שלא אמרו חכמים חזקה זו, אלא באשתו שגרשה בלבד,
34 או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא,
35 ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות,
36 עד שיפרש שהיא בעילת זנות, או יפרש שעל תנאי הוא
37 בועל. אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת שבעל
38 לשם זנות, עד שיפרש שהוא לשם קדושין. ואין צריך
39 לומר בשפחה או גויה שאינה בת קדושין, שאין חוששין
40 להן כלל, והרי הן מן בחזקת גוי ועבד, עד שיודע
41 בודאי שנשתחררה אמו או נתגירה.
42 כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן
43 הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או פלן
44 מעבירין קול שנתגרשה - אין חוששין לה, והרי זו
45 בחזקתה; אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזק הקול
46 בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר

47 כף יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הרי זו
48 מגרשת, שקול אסרה וקול התיירה.
49 כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה; ולא תהיה יושבת
50 תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו
51 ראשונה, אלא אם פן מצא בה ערות דבר, שנאמר: "כי
52 מצא בה ערות דבר" וגו'. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו
53 ראשונה; אבל שניה, אם שנאה ישלחה.
54 כב. אשה רצה בדיעותיה [מדותיה], ושאנה צנועה כבנות
55 ישראל הכשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: "גרש לך, ויצא
56 מדוך". ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי לאדם
57 כשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה
58 לתוך ביתו.
59 כג. מי שנתגרשה אשתו - הרי זה מגרשה בגט, ותהיה
60 מגרשת. אבל אם נשפטת - אינו מוציאה עד שתכריא;
61 ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהיה הפקר
62 לפורצים, שהרי אינה יכולה לשמר עצמה. לפיכך מניחה
63 ונושא אחרת, ומאכילה ומשקה משלה [על חשבונה]. ואין
64 מחזיקין אותו בשאר כסות ועונה, שאין כל בן דעת לדור
65 עם השוטים בבית אחד; ואינו חב לרפותה, ולא לפדותה.
66 ואם גרשה, הרי זו מגרשת; ומוציאה מביתו, ואינו חב
67 לחזר ולהטפל בה.

פרק יא

68
69 א. אין נושאין קטנה. והנושא קטנה יתומה, ולא רצת
70 בבעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט;
71 שאין קדושי קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו. וכן קטנה
72 שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה - הרי
73 היא כיתומה בחיי אביה; ואם נשאת כשהיא קטנה, הרי זו
74 ממאנת.
75 ב. החרשת - אף על פי שנושאה מדברי סופרים כנשואי
76 קטנה - לא תקנו לה למאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה.
77 ג. ממאנת היא הקטנה - בין מן הארוסין, בין מן הנשואין,
78 בין בפני בעלה, בין שלא בפניו; וכשם שממאנת בבעל,
79 כך ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה, ונשאת לאחר;
80 וממאנת בשני, וכן בשלישי - אפלו כמה פעמים; כל זמן
81 שהיא קטנה, יש לה למאן. וקטנה שלא מאנה, אף על פי
82 שהיא נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר, כשהיא קטנה -
83 קדושיה הן הן מאניה.
84 ד. ועד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד שתהיה
85 נערה, או עד שיודע שהיא אילונית [עקרה], שאין לה ימי
86 נערוּת. במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הבעל אחר
87 שנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה
88 לזמן הזה ונבעלה - הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו
89 שבארנו, הרי זו אינה ממאנת; ואינה צריכה בדיקה למאן
90 [אם הביאה ב' שערות], שחזקתה שהביאה סימנין.
91 ה. הרי שנבדקה ולא נמצא לה סימנין - הואיל ונבעלה

למנן פלוני, מאנה פלונית בת פלוני בפנינו, ואמר שאמי
או אחי הטעוני והשיאוני או קדשוני ואני קטנה [השיאוני
- לפלוני בר פלוני. והשתא [כעת] גליתי דעתי קדמיכון
[לפניכם] דלא צבינא ביה ולא קיימנא עמיה [שאיני רוצה
בו ואיני עומדת עימו]. ובדקינו פלונית דא [ובדקנו אותה]
ואתברר לנא [והוברר לנו] דעדין קטנה היא, וכתבנא
וחתמנא ויהבנא לה לזכו [וכתבנו וחתמנו ונתנו לה לזכות]
ולראיה בורה'.
יב. המגרש את אשתו, ונתקדשה לאחר - אף על פי שלא
בעלה, נאסרה על הראשון; ואם החזירה הראשון ובעלה -
לוקה, וכופין אותו להוציא, שנאמר: "לא יוכל בעלה
הראשון" וגו'.
יג. ונת עם אחר פשהיא גרושה - מתרת לחזר לבעלה,
שנאמר: "ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש אחר" -
הויתה לאיש אחר שהיא הקדושין, היא שאוסרת אותה
לחזר לו.
יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנת תחת בעלה, נאסרה על
בעלה ולוקה עליה - שנאמר: "אחרי אשר הטמא", והרי
נטמאה; אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה. לפיכך כל
אשה שנאסרה על בעלה על ידי קנוי וסתירה [שהתרה בה]:
אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עימו] - אם בעל אותה, מכין
אותו מפת מרדות; ואם עבר והחזירה אחר שגרשה, יוציא
בגט.
טו. חרש שגרש ברמיה כמו שבארנו, והלכה ונתקדשה
לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח - אסורה לחזר לבעלה
החרש; אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת
לחרש, ונתגרשה - מתרת לחזר לבעלה הפקח.
טז. הממאנת באיש, אינה מגרשת ממנו [אין דינה
כ"גרושה"]; ודינה עם בעלה שמאנה בו, כדינה עם מי שלא
קדשה מעולם: היא מתרת [להינשא] בקרוביו, והוא מתר
בקרובותיה; ולא פסלה מן הפהנה. ואם נשאת לאחר,
וגרשה האחר, או מת, או מאנה בו - מתרת לחזר לראשון.
ולא עוד, אלא אפלו גרשה הראשון [בגט] והחזירה ומאנה
בו, ונשאת לאחר אחר שמאנה בו, וגרשה האחר - מתרת
לחזר לראשון: שכל היוצאה במאון, אף על פי שקדמו גט
- הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזר
לו. אבל המגרש את הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה
באחר - אסורה לחזר לראשון, מפני שיצאת ממנו בגט, אף
על פי שיצאת מן האחרון במאון; ואין צריך לומר, אם
גרשה האחרון, או מת. וכן אסורה לאבי הראשון, ולבנו,
ולאחיו, כשאר הגרושות - אף על פי שיצאת מן האחרון
במאון.
יז. הממאנת ביכם - אסורה לאביו, מפני שנראית ככלתו
בעת שמת בנו; אבל לשאר קרוביו, מתרת. לפיכך אם
מאנה באחד מן הדיימין, מתרת לאחיו.
יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא תנשא
ולא תתארס, עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה

אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה
שמא הביאה ונשור; ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה
אחר שנבדקה, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק;
ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולך ספק ממזר משניהם.
ו. קטנה שלא מאנה והגדילה - ואף על פי שלא בעלה
בעלה משנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - הרי זו
אינה ממאנת, שהרי הגדילה, וצריכה גט מדברי סופרים;
שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נעושות, עד שנחוש
לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקדשת, ולא בא עליה
אחר שגדלה, כדי שתהיה אשת איש גמורה; ונמצאת
שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות, שהם מדברי
סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה, תופסין
בה קדושי שני; ואם גרש הראשון, יכנס השני. אבל אם
גרש שני, לא יכנס ראשון - שמא יאמרו: 'החזיר גרושתו
מאחר שנתארסה'. ואם בא עליה שני קדם שיגרש ראשון
- תצא מזה ומזה, מפני שהיא דומה לאשה ששקעה שמת
בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולך מן השני
ממזר; ואם בא עליה ראשון קדם שיגרש השני, הולך
ממזר.
ז. איזו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד בת עשר,
בדקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר [כסף]
קדושיה ושהן קדושין, לא שתשמר אותם כמו שמשמרת
האגוז והתמרה וכיוצא בהן - הרי זו צריכה מאון; ואם
אינה יודעת לשמר קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא
הולכת לבית אמה באלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת
שש - אפלו יודעת לשמר, אינה צריכה מאון; ויתרה על
בת עשר - אפלו סכלה [טיפשה] ביותר, צריכה מאון. וכל
מי שהשיאוה אחיה או אמה או קרוביה, שלא לדעתה -
אינה צריכה למאן.
ח. כיצד ממאנת? אומרת בפני שנים: 'אין רצוני בפלוני
בעלי', או 'אין רצוני בקדושין שקדשוני אמי או אחי',
וכיוצא בדברים אלו; ואפלו היו אורחין מסבין בבית
בעלה, והיא עומדת ומשקה עליהן, ואמרה: 'איני רוצה
בפלוני בעלי' - הרי זה מאון.
ט. השנים שממאנת הקטנה בפניהן, כותבין לה: 'ביום
פלוני מאנה פלונית בת פלוני בפנינו בבלוני בעלה',
וחותמין ונותנין לה; וזה הוא גופו [עיקרו] של גט מאון.
וגט מאון - אינו בגט הגרושין שנתניתו מגרשת, ואינו צריך
כתיבה לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי [מדיני] גט
הגרושין; ואין כותבין בו טפסי [נוסח] הגט, שמא יראה
בגט גרושין, לפי שאינו אלא כמעשה בית דין [תיעוד
המאון].
י. השנים שממאנת בפניהן, צריכין שיהיו מכירין אותה
ואת בעלה שמאנה בו; לפיכך כל מי שראה אותה שמאנה,
ושמע מאוניה - יש לו לכתב לה גט מאון, אף על פי שאינן
מכירין. וכבר נהגו ישראל לכתב גט מאון בנסח זה:
יא. 'בכך בשבת כך וכך יום לחדש פלוני שנת כך וכך

1 בו או שמת בעלה בו, וחוזק מיום שנתארסה בו [עם השני];
 2 כדי שיודע אם היא מעברת או אינה מעברת, להבחין בין
 3 זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.
 4 **יט.** ומיום כתיבת הגט מוזין למגרשת; ואפלו היה על
 5 תנאי, או שלא הגיע לידה אלא אחר כמה שנים - מיום
 6 הכתיבה מוזין, שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה.
 7 **כ.** וגזרת חכמים היא שאפלו אשה שאינה ראויה לולד,
 8 ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין - צריכה להמתין
 9 תשעים יום; אפלו קטנה, או זקנה, או עקרה, או אילונית
 10 [עקרה מלידה, שאין לה סימני נערוות], ואפלו בעלה במדינת
 11 הים, או חולה, או חבוש בבית האסורין, אפלו בתולה מן
 12 הארוסין - צריכות להמתין תשעים יום.
 13 **כא.** שפחה שנשתחררה וגזירת שנתגירה - ממתינין
 14 תשעים יום; אפלו גר ואשתו שנתגירו, מפרישין אותן
 15 תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שגזר בקדשה לזרע
 16 שלא נזרע בקדשה. וכן יפת תאר [שבית מלחמה גויה] -
 17 אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה [עד
 18 שתחפוץ ליכנס תחת כנפי השכינה], צריכה להמתין תשעים
 19 יום לתקנת הולד; והשלשים, מפלל התשעים.
 20 **כב.** המקמאת, אינה צריכה להמתין תשעים יום; לא גזרו
 21 אלא בגרושה. וכן המונה [תחת בעלה], אינה צריכה
 22 להמתין, מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר; וכן
 23 אנוסה ומפטה אינן צריכות להמתין.
 24 **כג.** מי שנשאת בטעות, ונודע שהיא אסורה לבעלה,
 25 והוציאה בית דין מתחתיו - אם היה קטנה שאינה ראויה
 26 לולד, אינה צריכה להמתין; שזה דבר שאינו מצוי הוא,
 27 וכל דבר שאינו מצוי ברב, לא גזרו בו.
 28 **כד.** המאוס בתוך תשעים יום, מנדין אותו; ארס וברת,
 29 אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום - מפרישין אותן
 30 עד אחר הזמן, ויעמד עם אשתו.
 31 **כה.** וכן גזרו חכמים, שלא ישא אדם מעברת חבירו,
 32 ומינקת חבירו [שמניקה את בנה], ואף על פי שהזרע ידוע
 33 למי הוא; מעברת - שמה זיק הולד בשעת תשמיש, שאינו
 34 מקפיד על בן חבירו; ומניקה - שמה יתעבר [יזדהס] החלב,
 35 והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילין לחלב
 36 כשיתעבר.
 37 **כו.** כמה הוא זמן הניקה - ארבעה ועשרים חדש, חוץ
 38 מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו.
 39 **כז.** כשם שאסור לשא, כך אסור לארס עד אחר זמן זה;
 40 ואפלו נתנה בנה למניקה, או שגמלתהו בתוך ארבעה
 41 ועשרים חדש - לא תנשא; מת בנה - מתרת לנשא, ואין
 42 חוששין שמה תהרגנו [כדי להנשא מיד].
 43 **כח.** עבר ונשא מעברת או מניקה בתוך זמן זה - יוציא
 44 בגט, ואפלו היה כהן; ואם היה ישראל, יחזירה אחר
 45 עשרים וארבעה חדש של מניקה. נשאה וברת, ולאחר זמן
 46 פא וישב עם אשתו - אין בכך פלוס. ארס מעברת או

מניקה, אין כופין אותו להוציא; ולא יכנס עד אחר זמן
 48 הניקה, או עד שזמות הולד.

פרק יב

49 **א.** האשה שבאה ואמרה: 'אשת איש הייתי, וגרושה אני'
 50 - נאמנת, שהפה שאסר [אשת איש הייתי] הוא הפה
 51 שהתיר [גרושה אני]. והזקה אשת איש, ובאה ואמרה:
 52 'גרשני בעלי' - אינה נאמנת להתיר עצמה; אבל פסלה
 53 עצמה לכהנה [כגרושה] לעולם. ואם מת בעלה, חוששין
 54 לדבריה, וחולצת [לאחי בעלה אם מת בלא בנים] ולא
 55 מתגיבמת [שמא גרושה היא].
 56 **ב.** היו לה שני עדים שהיא גרושה - אף על פי שאין שם
 57 גט, הרי זו תנשא לכתחלה. הוציאה גט מתחת ידה ואמרה:
 58 'גרשני בעלי בזה' - הרי זו נאמנת; ותנשא בו אף על פי
 59 שאינו מקים [לא זוהו חתימותיו], כמו שבארנו.
 60 **ג.** פא הבעל ופרער - אם אמר: 'לא נתתיו לה אלא נפל
 61 ממני ומצאה אותו', אינו נאמן; שהרי הודה שכתבו לה,
 62 והרי הוא יוצא [נמצא] מתחת ידה. אבל אם אמר הבעל:
 63 'על תנאי היה', [או] 'פקדון היה', [או] 'מעולם לא כתבתי
 64 ומזיף הוא' - יתקיים בחותמיו [אם יזוהו החתימות] או בעדי
 65 מסירה [עדים שראו מסירת הגט], כמו שבארנו. ואם לא
 66 נתקיים, אינה מגרשת להיזהר מתרת לאחרים; אבל נפסלה
 67 מן ההנהגה, כמו שבארנו, שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה,
 68 ועשתה עצמה כחתיבה של אסור.
 69 **ד.** באה היא ובעלה, היא אומרת 'גרשתי ואבד גטי', והוא
 70 אומר 'לא גרשתיך' - אף על פי שהזקה אשתו, הרי זו
 71 נאמנת; חזקה שאין אשה מעזה פניה בפני בעלה.
 72 **ה.** אמר הבעל: 'גרשתי את אשתי' - אינו נאמן, וחוששין
 73 לדבריו ותהיה ספק מגרשת; ואפלו הודת לו שגרשה, אינו
 74 נאמן - שמה יתבנן לקלקל אותה [להכשילה]; שתינשא לאחר
 75 ותצטרך להתגרש משניהם, או בגט בטל גרשה והיא אינה
 76 יודעת, או שמה תעזי פניה בו מפני שהוא מאמינה, והיא
 77 אינה יודעת ככד האסור שלה. לפיכך אומרים לו: 'אם אמת
 78 הדבר, הרי אתם קמים, גרשה עתה בפנינו'.
 79 **ו.** שנים אומרים 'נתגרשה', ושנים מכחישים אותן ואומרים
 80 'לא נתגרשה' - אפלו הבעל עומד והיא אומרת לו 'גרשתי'
 81 - הרי זו בחזקת אשת איש גמורה כשהיתה; מפני העדים
 82 שסומכין אותה, אפשר שתעזי פניה. לפיכך אם נשאת,
 83 תצא והולד ממזר.
 84 **ז.** כמה דברים אומרים? בשאמרו: 'עכשו נתגרשה', שהרי
 85 אומרים לה: 'אם אמת הדבר, הוציאי גטך'; אבל אם אמרו
 86 העדים: 'מפמה ימים נתגרשה', יש לומר אבד הגט. והואיל
 87 והיא אומרת 'גרושה אני בודאי', ושני עדים מעידין לה -
 88 אף על פי שהרי שנים מכחישים אותן - אם נשאת לאחד
 89 מעדיה, לא תצא; שהרי היא ובעלה יודעין בודאי שהיא
 90 מתרת, וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן. אבל אם נשאת

טענה, שאם הוא חי, סופו לבוא או יודע שהוא חי. וכן
 אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - תנשא על פיו,
 שהדבר עשוי להגלות; אפלו עבר, או אשה, או שפחה,
 ועד מפי עד, מפי עבד, מפי שפחה, מפי קרובין - נאמנין
 לומר מת פלוני, ותנשא אשתו או תתיבם על פיהם.
 טז. והכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש נשים
 שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות זו לזו במיתת
 בעלה, שמא יתבוננו לאסרה על בעלה, ויעדין הוא קים;
 ואלו הן: חמותה, וכת חמותה, וצרתה [אשתו השניה],
 ויבמתה [אשת אחי בעלה], וכת בעלה. אפלו גוי המסיח לפי
 תמו [משוחח שלא בכוונה] נאמן, ומשיאין על פיו, כמו
 שיתבאר; ואם נתבנן להעיד, אינו נאמן.
 יז. וכן הפסול בעברה מן התורה - אם בא להעיד לאשה
 שמת בעלה, אינו נאמן; ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן;
 אין זה פחות מן הגוי. אבל פסול מדבריהם, נאמן לעדות
 אשה.
 יח. בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה להנשא על
 פיו, ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר 'לא מת'
 - הרי זו לא תצא מהתרה, ותנשא; שעד אחד בעדות אשה
 [העד הראשון], כשני עדים בשאר עדיות, ואין דבריו של
 אחד [העד השני] במקום שנים.
 יט. באו שניהן כאחד, זה אומר 'מת' וזה אומר 'לא מת',
 אשה אומרת 'מת' ואשה אומרת 'לא מת' - הרי זו לא
 תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק. ואם נשאת לעד
 שהעיד לה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' - הרי זו לא תצא;
 באו שנים ואמרו 'לא מת' - אף על פי שנשאת, תצא.
 כ. כמה דברים אמורים? בשהיה האחד שנשאת על פיו
 כמו השנים שבאו והכחישו אותו - כגון שנשאת על פי
 איש, ובאו שנים ואמרו 'לא מת', או שנשאת על פי אשה
 או על פי עצמה, ובאו שתי נשים או שני פסולין של
 דבריהן ואמרו 'לא מת'. אבל עד כשר אומר 'מת', ונשים
 רבות או פסולין אומרים 'לא מת' - הרי זה כמחצה
 למחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת 'ודאי מת'
 - הרי זו לא תצא.
 כא. אשה אומרת 'מת', או היא שאמרה 'מת בעלי', ואחר
 כך בא עד כשר ואמר 'לא מת' - הרי זו לא תנשא; ואם
 נשאת, תצא.
 כב. אשה אומרת 'לא מת', ושתי נשים אומרות 'מת' - הרי
 זו תנשא; וכן אם אמרו עשר נשים 'לא מת', ואחת עשרה
 אומרות 'מת' - הרי זו תנשא; שאין אומרים 'שנים כמאה'
 אלא בעדים כשרים, אבל בפסולין - הולך אחר הרב, בין
 להקל בין להחמיר.
 כג. שני עדים אומרים 'מת', ושנים אומרים 'לא מת' - הרי
 זו לא תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק. ואם
 נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' - הרי
 זו לא תצא.
 כד. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 'מת'

לאחר, הואיל והדבר אצל ספק, וכן אם אמרה היא 'איני
 יודעת', אפלו נשאת לאחד מעדיה - הרי זו תצא, והולך
 ספק ממנו.
 ח. אמרו שנים 'ראינוה שנתגרשה', ושנים אומרים 'לא
 ראינוה' - אם היו כלן שריוין בחדר אחת, הרי זו לא
 תנשא; ואם נשאת - לא תצא והולך כשר, שפני אדם
 עשויין לגרש בצנעה.
 ט. האשה שלא החזקה אשת איש, ובא עד אחד ואמר:
 'אשת איש היתה ונתגרשה', ובא עד אחד ואמר: 'לא
 נתגרשה' - הרי שניהן מעידין שהיא אשת איש, ואחד
 מעיד שהיא גרושה, ואין דבריו של אחד מועיל במקום
 שנים, ולפיכך לא תנשא; ואם נשאת, תצא.
 י. אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר: 'זו
 אשתי וזה עבדי', וזה אומר: 'זו אשתי וזה עבדי', והאשה
 אומרת: 'שניהן עבדי' - הרי היא מתרת לכל; ואף על פי
 ששניהן החזיקוה אשת איש - הואיל וכל אחד מהן לעצמו
 העיד, אינו נאמנין.
 יא. שליח קבלה [של האשה] שהוציא גט מתחת ידו,
 והבעל אומר: 'מניף הוא' - יתקם בחותמיו או בעדי
 מסייה, כמו שבארנו; אמר הבעל: 'פקדון נתתיו לו',
 והשליח אומר: 'לגרושין נתנו לי' - השליח נאמן. וכן אם
 היה הגט יוצא [נמצא] מתחת ידי האשה, והיא אומרת:
 'שליח זה נתנו לי', והשליח אומר: 'כן היה, ולגרושין נתנו
 לי', והבעל אומר: 'לא נתתיו אלא לפקדון' - השליח נאמן,
 והיא מגרשת.
 יב. אבד הגט - אף על פי שהבעל אומר 'לגרושין נתתי
 הגט לשליח', והשליח אומר 'נתתיו לה' - הרי זו ספק
 מגרשת; שהרי החזקה אשת איש, ואין כאן אלא עד אחד
 ובעל. ואפלו אמרה האשה: 'בפני נתנו לו לגרושין, ונתנו
 לי השליח' - הואיל והבעל והשליח מעידין אותה, אפטר
 שתעזי פניה, ושמא לא נתגרשה.
 יג. שליח קבלה שקבל גט לאשה, ושלחו לה ביד שני
 עדים, והגיע הגט לידה ונטלתו, והרי הגט יוצא מתחת
 ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה, או שליח
 קבלה שלה, או שלוחו של בעלה - הרי זו מגרשת, כמו
 שבארנו.
 יד. בא הבעל ופרע שאל כתבו, או שהוא גט בטל -
 יתקם בחותמיו, שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא
 מתחת ידי שלוחה שידו בידיה, ואף על פי שהיא אינה
 יודעת [ממי נשלח אליה], הרי העדים ידעו; ואם לא נתקם,
 אינה מגרשת.
 טו. מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה, ושלום
 בינו לבניה ושלום בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
 נאמנת, ותנשא או תתיבם [לאחיו אם מת בלא בנים]; חזקה
 שאינה מקלקלת עצמה, ותאסר עצמה על זה ועל זה,
 ותפסיד כתבתה מזה ומזה, ותוציא בניה ממזרים, בדבר
 העשוי להגלות לכל; ואי אפשר להכחיש ולא לטען [איו]

שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד ואין
סומכין על דבריהם.
ט. שמע מן התינוקות שהם אומרים: 'עכשו באנו מהספד
פלוגי, כך וכך ספדנין היו שם, ופלוגי החכם, ופלוגי עלה
[הלך] אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו' - הרי זה מעיד
מפיהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהן, ומשיאין את
אשתו.

י. ישראל שאמר: 'הרגתי פלוגי' - הרי זו תנשא על פיו;
שאין אדם משים עצמו רשע [ואין נאמן שהוא הרגו], ונהרי
העיד שמת [ו] נאמן שמת.

יא. כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תמו משיאין על פיו.
ביצד? הנה הגוי מסיח ואומר: 'אוי לפלוגי שמת, במה היה
נאה וכמה טובה עשה עמי'; או שהיה מסיח ואומר:
'שחייתי בא בדרך נפל פלוגי שהיה מהלך עמנו ומת,
ותמהנו לדבר זה ביצד מת פתאום', וכיוצא בדברים אלו,
שהן מראין שאין פונתו להעיד - הרי זה נאמן.

יב. וישראל ששמע מגוי המסיח לפי תמו, מעיד ששמע
ממנו, ותנשא על פיו. במה דברים אמורים? שלא היתה שם
אמתלא [סיבה] בשחת הגוי - שמא לא נתפון אלא לדבר
אחר: כגון שאמר לאחד: 'עשה לי כך וכך שלא אהרג אותך
בדרך שהרגתי פלוגי' - אין זה מסיח לפי תמו, שפונתו
להטיל אימה על זה.

יג. וכן אם שמע מערפאות [בתי משפט] של גויים שאמרו:
'הרגנו פלוגי' - אין נאמנין, שהן מחזקין ידי עצמן בכזב כדי
להטיל אימה. וכן כל כיוצא בדברים אלו.

יד. גוי שהתחיל להסיח לפי תמו תחלה - אף על פי ששאלו
אותו אחר כן, ובדקוהו עד שפרש כל המאריך - הרי זה
נאמן, ומשיאין על פיו.

טו. כבר אמרנו שהעיד שאמר: 'שמעתי שמת פלוגי', אפלו
שמע מאשה ששמעה מעבד - הרי זה פשוט לעדות אשה,
ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד,
'מת פלוגי ואני ראיתי שמת' - שואלין אותו: 'היאך ראית,
ובמה ידעת שמת?' אם העיד בדבר ברור, נאמן; ואם העיד
בדברים שרובן למיתה, אין משיאין את אשתו; שאין מעידין
על האדם שמת אלא בשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק.

טז. ביצד? ראוהו שנפל לים, אפלו טבע בים הגדול - אין
מעדיין עליו שמת, שמא יצא במקום אחר; ואם נפל למים
מקבצים כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו
[גדוהו], ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה - מעיד עליו
שמת, ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים, והשליכו
מצודה [רשת] אחריו, והעלו ממנו אבר שאי אפשר שייטל
מן החי, ויחיה - הרי זה מעיד עליו שמת, ומשיאין את
אשתו.

יז. ראוהו שנפל לגב אריות ונמרים וכיוצא בהן - אין
מעדיין עליו; אפשר שלא יאכלוהו. נפל לחפירת נחשים
ועקרבים, או לתוף כבשן האש, או לתוף יורה רותמת מלאה
זין או שמן, או ששחטו שני סימנין או רב שני הסימנין [קנה

1 בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו שבארנו; וצרתה
2 אסורה, שאין צרה מעידה לחברתה. ואפלו נשאת זו תחלה,
3 אין אומרים 'אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה
4 עליו' - שמא משנאתה בצרתה, רוצה היא שיאסרו שתיקה
5 עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה
6 ואומרת לה 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה מעידה
7 לה להתירה, כך לא תעיד לה לאסרה. זו אומרת 'מת',
8 וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתיקה אומרת שאינו קים,
9 הרי אלו ינשאו.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ב

פרק יג

א. האשה שאמרה לבעלה: 'גרשתי בפני פלוגי ופלוגי',
וכאו אותם העדים והכחישוהו, ואחר כך הלכה היא ובעלה,
ושלום [אין מלחמה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, ורוצה להשמיט מתחת
בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא תנשא, שמא
היא שברה אותו; ואם נשאת, לא תצא, שהרי יש לה עד.
ב. וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי
במלחמה' - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה שלום בינו
לבינה; שמא תסמך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר
'מת' - כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה באמצעו,
שהרי היא אומרת: 'מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג בכלל'.
לפיכך אינה נאמנת, ואפלו אמרה: 'מת במלחמה וקברתי';
אבל אם אמרה: 'מת על מטתו' [לא במלחמה] - נאמנת.

ג. לא החזקה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מלחמה היתה
במקום פלוגי, ומת במלחמה' - לא תנשא לכתחלה; ואם
נשאת, לא תצא.
ד. וכן האשה שאמרה: 'מת בעלי תחת המפלח' - אינה
נאמנת. וכן אם היה שלוח [מכת שמים של -] נחשים
ועקרבים, ואמרה: 'נשכו נחש או עקרב, ומת' - אינה
נאמנת, שמא תסמך דעתה על רב אנשים שמתו כך בנשיכה.
ה. אמרה: 'עשנו עלינו בית' [הציתוהו באש ונתמלא עשן],
או 'מערה', הוא מת, ואני נצלת' - אינה נאמנת; כשם
שנעשה לה גס, כך נעשה לו גס. היתה שנת רעבון ואמרה
'מת בעלי' - אינה נאמנת; 'מת וקברתי' - נאמנת.
ו. אמרה: 'נפלו עלינו גוים', או 'לסטים', הוא נהרג, ואני
נצלת' - נאמנת; שאין דרכן להרג הנשים, כדי שנאמר:
כשם שנצולה היא, כך נצול הוא.

ז. היה דבר [מגיפה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
נאמנת; שהדבר פשוט בפי כל אדם, שבשנת הדבר זה חוזה
וזה מת, ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים, וינצלו הזקנים
החולים; ולפי זה אין חוששין לה, שמא סמכה דעתה על
רב המתים.

ח. כבר אמרנו שעד מפי עד פשוט לעדות אשה; במה דברים
אמורים? ששמע מפי בן דעת שמת פלוגי, כגון עבד או

ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כן וכן, מתו כלם, וקברנום - משיאין את נשותיהן.
כז. ישראל שאמר: 'מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כן וכן צורתו, וכן וכן הוי סימניו' - אין אומרים באמרו הדעת 'הוא פלוני', עד שיעיד העד שהוא פלוני, ויפיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר: 'אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת' - מחפשים באותה העיר: אם לא יצא משם אלא הוא, תנשא אשתו.

כח. מצאו כתוב בשטר: 'מת איש פלוני בן פלוני, או נהרג איש פלוני', ונודע כי זה כתב ישראל - הרי זו תנשא אשתו. וכן מי שנשתתק [נתאלם], ובדקו אותו בדרך שבדקין לגטין, ונמצאת דעתו מכוננת, וכתב שמת פלוני בן פלוני - סומכין על פתיבתו, ותנשא. ואין בדקין עדי אשה בדישה ובחקירה, שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרת עגונה.

כט. אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערנה החמורה בעדות אשה, אפלו שפחה, ועד מפי עד, ומפי הכתב, וכלא דרישה ובחקירה - כמו שבארנו; שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר שאין אתה יכול לעמד על בריו [בירורו] אלא מפי העדים ובעדותן, כגון שהעידו שזה הרג זה או הלזה את זה. אבל דבר שאפשר לעמד על בריו שלא מפי העד הזה, ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת פלוני - לא הקפידה תורה עליו; שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר. לפיכך הקלו חכמים בדבר זה, והאמינו בו עד אחד, מפי שפחה, ומן הכתב, וכלא דרישה ובחקירה - כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות. בריה רחמנא דסינן

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) ליבם; (ב) לחלץ; (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראויה ליבום נקראת 'זקוקה ליבום'; ורשות היבם נקראת 'זקה'. ובאור מצוות אלו בפסקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה מן התורה, שייבם אדם [יישא לאשה את] אשת אחיו מאביו, בין [אם הייתה אשת אחיו] מן הנשואין בין מן הארוסין, אם מת בלא זרע - שנאמר: "ובן אין לו יבמה יבא עליה". ומן התורה אינו צריך לקדש יבמתו, שזו אשתו היא שהקנו לו מן השמים, אלא יבוא עליה; וכתבתה על נכסי בעלה שמת.

ב. לא רצה ליבם, או שלא רצת היא - הרי זה חולץ לה [חולצת נעלה], ואחר כך תהיה מתרת להנשא לאחר; ומצות עשה מן התורה לחלץ אם לא רצה ליבם - שנאמר: "וחלצה נעלה". ומצות יבום קודמת למצות חליצה.

1 ורש"י - אפלו עמד וברח, מעידין עליו שמת; שנודאי סופו 2 למות. וכן כל פיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה, אלא 3 ימות מיד בזמן קרוב - הרי אלו מעידין עליו. 4 **יח.** ראוהו צלוב [תלוי] והעוף אוכל בו - אף על פי 5 שדקרוהו או ירו בו חצים, אינו מעיד עליו שמת; ואם ראו 6 העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו, כגון מחו או 7 לבו או בגי מעיו - הרי זה מעידין עליו שמת.

8 **יט.** עד אחד שאמר: 'ראיתיו שמת במלחמה', או 'במפלת', 9 או 'שטבע בים הגדול ומת', וכיוצא בדברים אלו שרובן 10 למיתה - אם אומר 'קברתי', נאמן, ותנשא על פיו; ואם לא 11 אומר 'קברתי', לא תנשא; ואם נשאת, לא תצא.

12 **כ.** וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים שאין 13 להם סוף, ולא עלה [בשיעור זמן שיוכל לחיות], ואבד זכרו, 14 ונשתקע שמו - הרי זו לא תנשא על עדות זו, כמו שבארנו; 15 ואם נשאת, לא תצא. ואפלו היה הגוי הוא שהסיח לפי תמו 16 ואמר: 'טבע פלוני בים', ונשאת על פיו - הרי זו לא תצא; 17 וחקם שהורה להשיא אותה לכתחלה - מנדין אותו.

18 **כא.** מצאוהו הרוג או מת - אם פדתו [מצוח] וחתמו 19 ופרצוהו פניו קמין, והפירוהו בהן שהוא פלוני - מעידין 20 עליו; ואם נטל אחד מאלו - אף על פי שיש להן סימנים 21 בגופו ובכליו [בגדיו], ואפלו שומא [יבלת] - אין מעידין, 22 שמא אחר הוא. במה דברים אמורים? שראוהו בתוך 23 שלשה ימים אחר הריגתו או מיתתו; אבל אחר שלשה, אין 24 מעידין עליו, מפני שפרצוהו פניו משתנה.

25 **כב.** טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר במה 26 ימים - אם הפירו פניו וחתמו, מעידין עליו, שאינו משתנה 27 במים אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה אחר 28 שהשליך מן הים שעות, ונתפח - אין מעידין עליו, שהרי 29 נשתנה. כשמתפילין בצורתו כדי להפירו להעיד עליו, 30 בודקין אותו וראין אותו אפלו בלילה לאור הנר או לאור 31 הלכנה.

32 **כג.** ראו אחד עומד מרחוק ואומר [על עצמו] שהוא פלוני 33 בן פלוני או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא 34 מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו - הרי אלו 35 משיאין את אשתו.

36 **כד.** בא אחד ואמר: 'אמרו לי בית דין, או אנשים, כשתלך 37 למקום פלוני, אמר להם שמת יצחק בן מיכאל', ובא 38 השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה - הואיל 39 ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתרת, ואין 40 אומרים: 'שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת'. 41 **כה.** יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסית 42 לפי תמו ואמר: 'איש יצא עמי מכאן מת' - משיאין את 43 אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע [מכיר] אותו האיש; והוא 44 שיאמר: 'קברתי'.

45 **כו.** וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום, והן 46 אסורין בקולר [שרשרת], או נושאים גמלים, וכיוצא בדברים 47 אלו, והסית הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו

ג. זה שנאמר בתורה "וכן אין לו" - אחד הן ואחד הבת, או זרע הן או זרע הבת [נכדים]; הואיל ויש לו זרע מכל מקום, בין מאשה זו בין מאשה אחרת - הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום. אפלו היה לו זרע ממזר או עובד עבודה זרה - הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום.

ד. אכל בנו מן השפחה ומן הנכרית - אינו פוטר; שזרע הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן הגויה - גויים, וכאלו אינם. הרי הוא אומר בשפחה: "האשה וילדיה תהיה לאדניה", מלמד שגולה כמותה; ובגויה הוא אומר: "כי יסיר את בנו מאחרי", מסיר אותו מלחשב בקהל. ואף על פי שגשפתהרר בנו מן השפחה, או נתגיר בנו מן הגויה - הרי הן כשאר הגרים והמשתחררים, ואינן פוטרין את אשתו. הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו, ושחררו, ושחררה, ונשא, ומת בלא זרע - הרי זו תתיבם לאחיו, ואף על פי שבנה ממנו קים, שפכר שחררו.

ה. מי שמת והניח אשתו מעברה - אם הפילה [ולד מת] אחר מותו [של בעלה], הרי זו תתיבם; ואם לדה ויצא הנולד חי לאויר העולם - אפלו מת בשעה שנולד - אמו פטורה מן החליצה ומן היבום. אכל מדברי סופרים, עד שיגדע בודאי שכלו לו חדשיו [תמו ימי עיבורו], ונולד לתשעה חדשים גמורים. אכל אם לא נודע לכמה נולד - אם שהה שלשים יום - הרי זה ולד קימא, ופוטר את נשי אביו מן החליצה ומן היבום; ואם מת בתוך השלשים, אפלו ביום שלשים - בין שמת מחלי, בין שנפל מן הגג או אכלו ארי - הרי זה ספק נפל, ספק בן קימא; ולפיכך אמו חולצת מדברי סופרים, ולא מתקימת.

ו. מי שיש לו אח מכל מקום - אפלו ממזר או עובד עבודה זרה, בין קטן בין גדול - משיצא ראשו ורבו לאויר העולם קדם שנימות אחיו, הרי זה זוקק את אשתו ליבום. ואם היה לו אח מן השפחה או מן הנכרית - אינו אחיו לדבר מן הדברים, ואינו זוקק את אשתו; ואף על פי שהיתה לדתו בקדשה, הואיל והיתה הורתו [עיבורו] שלא בקדשה, אינו אחיו.

ז. אחים מן האם - אינן חשובין אחים אלא לאבלות ולעדות; אכל לענין ירשה או ליבום וחליצה - הרי הן כמי שאינן, שאין אחיהן אלא מאב.

ח. גרים שנתגירו ועבדים שגשפתהררו - אין להן אחיהן כלל, והרי הן כגרים זה לזה. ואפלו אחד מהן הורתו שלא בקדשה ולדתו בקדשה, והשני הורתו ולדתו בקדשה - הרי הן כגרים; ואפלו תאומים ונולדו בקדשה, אין ביניהן אחיהן - עד שתהיה הורתן ולדתן בקדשה.

ט. מי שהיו לו נשים רבות ומת - ביאתה או חליצתה של אחת מהן, פוטרת את השאר; ואינו מיבם לשתיים, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - בית אחד הוא בונה, ואינו בונה שני בתים. וכן אם היו לו אחים רבים - אחד מהן

חולץ או מיבם לאחת מן היבמות, ויתרו שאר הצרות [שאר נשי המת].

י. היו ביבמות אלו כשרות לכהנה ופסולות - אם היה מיבם - מיבם לאינו שירצה; ואם היה חולץ - יחלץ לפסולה, כדי שלא יפסל את הפשרה לכהנה בחליצה.

יא. מתו לו אחים רבים, ונפלו נשותיהן לפניו - אם אפשר לו ליבם את כלן, מיבם; ואם לאו, חולץ לכלן, או חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצה, אחת מכל בית ובית. יב. הפונס את יבמתו - נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים. ואם בא הוא או אחד מאחיו על צרתה, הרי זה עובר בעשה - שנאמר: "יבמה יבוא עליה", לא עליה ועל צרתה; ולאו [איסור] הבא [היוצא] מכלל [מצות] עשה, [הרי הוא מצות] עשה. וכן החולץ ליבמתו - נאסרה החליצה היא וכל צרותיה, על החולץ ועל שאר האחים. וכלן אסורות עליהן מדברי סופרים כשניות [עדות שאיסורן מדרבנן], שמתאחר שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה מעל כל נשיו; לפיכך תופסין בהן הקדושין כשניות.

יג. החולץ ליבמתו - כשם שהיא אסורה עליו, כך קרובותיה, כגון אמה ובתה; וכן היא אסורה לבנו ולאחיו. ואפלו השניות שלה אסורות, כגון בת בת בתה; וכן היא אסורה לכן בן בנו. כללו של דבר, הרי היא כאשתו שגורשה. וכן אם מתה יבמתו ועדין היא זקוקה לו [יש לה זיקה אליו כי לא נתייבמה ולא נחלצה, ולכן] - אסור בקרובותיה, כאלו היתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האסורין האלו - מדבריהן. ומתא אדם לשא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה.

יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו [שלא נתייבמה ולא נחלצה], כגון אמה או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה, או יחלץ ותסור זקתו מעליה; וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה, אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו שחלץ או יבם, כמו שבארנו.

טו. הפונס את יבמתו וגורשה - אם רצה להחזיר, יחזיר; מפני שהיא אשתו לכל דבר, ולא נשאר עליה שם [שום] אסור מפני אחיו כלל - לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

טז. כבר בארנו בהלכות אישות, שכן תשע שנים ויום אחד, ביאתה ביאה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה [מסורת ממדע]. לפיכך, יבם קטן שרצה ליבם אשת אחיו - אם היה בן תשע שנים ויום אחד, מיבם; אכל אינו חולץ עד שיגדיל ויבדק [אם הביא סימני גדלות], שהרי "איש" כתוב בפרשה לענין חליצה; ואם היה פחות מזה, אין ביאתו ביאה. וביאת בן תשע, אינה קונה קנין גמור; לפיכך אין יבמתו נתרת לזר [בגט], עד שייבוא עליה אחר שיגדיל, או עד שתחלץ, כמו שיתבאר.

יז. וכן היבמה הקטנה - אם רצה היבם ליבם אותה, מיבם; אכל אינה חולצת עד שתגדיל ותבדק; ואפלו נבעלה אחר

ג. הפא על יבמתו - בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין
ברצון, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה, בין
שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיתה ישנה
בין שהיתה צרה, בין שבא עליה בדרך אסור בין שלא בדרך אסור,
אחד המערה [תחילת ביאה] ואחד הגומר [גמר ביאה] - קנה.
ד. במה דברים אמורים? שנתפסו לבעל; אבל אם נפל
ונתקע בה, או שבא עליה שכור שאינו מכיר כלום, או ישן
- לא קנה. נתפסו להטיט בפתל, והטיט [בעל] ביבמתו - לא
קנה; להטיט בבמהמה, והטיט ביבמתו - קנה, שהרי נתפסו
לשם בעילה מכל מקום.
ה. יבמה שנתפסה [ונתגרשה], ואמרה בתוך שלשים יום:
'לא נבעלתי' - ואף על פי שהוא אומר: 'בעלתי' - כופין
אותו שיחליץ לה, הואיל וקדם וגרשה בגט; ואם עדין לא
גרש, כופין אותו שיתבעל, או יחליץ ויציא בגט. גרשה
לאחר שלשים יום, והיא אומרת: 'לא נבעלתי' - מבקשין
ממנו שיחליץ לה; ואם היה מודה שלא בעל, כופין אותו
לחליץ. היא אומרת: 'נבעלתי', והוא אומר: 'לא בעלתי' -
אינה צריכה חליצה; שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם
אחר שפנסה.
ו. מי שמת והניח אחים רבים - מצוה על הגדול ליבם או
לחליץ, שנאמר: 'והיה הבכור אשר תלד'; מפי השמועה
למדו, שאינו מדבר אלא בבכור של אחים, כלומר: גדול
האחים יקום על שם אחיו המת; וזה שנאמר: 'אשר תלד'
- משמעו 'אשר ילדה האם', עם משמע - [כולל גם את
המשמעות של המילה בלשון עתיד]: 'אשר תלד היבמה'.
ז. לא רצה הגדול ליבם, מחזירין על כל האחים; לא רצו -
חוזרין אצל הגדול ואומרים לו: 'עליך מצוה, או חליץ או
יבם'. ואין כופין את הזכר ליבם, אבל כופין אותו לחליץ.
ח. אמר הגדול: 'המתינו עד שיגדיל [האח] הקטן', או 'עד
שיבוא ההולך' [האח שהלך למדינת הים], או 'עד שיבא
[האח] החורש, ונמלך בו, ואם לא ירצה, אני יבם או אחליץ'
- אין שומעין לו; אלא אומרים לו: 'עליך מצוה, או יבם או
חליץ'.
ט. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת - אין אחיו הקטן
יכול לומר: 'על אחי הגדול היא המצוה, המתינו לו עד
שיבוא'; אלא אומרים לו: 'הוא כאן' או 'יבם או חליץ'.
י. יבמה הראויה ליבום [מותת ליבם] שלא רצת להתיבם
- דינה כדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחליץ לה,
ותצא בלא כתובה. הניח אחיו נשים רבות - כל מי שתבע
היבם מהן ליבום ולא רצת - היא המורדת, וחליץ לה ותצא
בלא כתובה. ושאר צורותיה שלא נתבעו, נוטלות בכתבתן
כשאר האלמנות.
יא. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא
אינה רוצה בו, ורוצה באחיו - אין שומעין לה, שמצוה
בגדול.
יב. אמר הגדול: 'אני רוצה לא לחליץ ולא ליבם, הרי אחי
לפניך', ותבע אותה אחד מן האחים ליבום, והיא אינה רוצה

שתיים עשרה שנה, אינה חולצת עד שתבדק וימצאו בה
סימנין.
יח. כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש - כך היבמה
לא תחליץ עד שתעשה אשה גדולה; ויבם קטן שבא על
יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה [אינו יכול לגרשה].
יט. היבמה לא תתיבם ולא תחליץ, עד שתמתין תשעים יום,
חוץ מיום המיתה ויום היבום או יום החליצה - כשאר כל
הנשים. ומפני מה לא תחליץ בתוך תשעים יום? מפני שאינה
ראויה ליבום, ונאמר: 'ואם לא יחפץ האיש... וחליצה
נעלו'; בעת שהיא עולה ליבום, עולה לחליצה; וכל זמן
שאינה עולה ליבום, אינה עולה לחליצה. ואם יבם אותה או
חליץ בתוך השלושה חדשים - הואיל ואינה מעברת - הרי זו
נפטרה, ואינה צריכה כלום.
כ. החולץ ליבמתו, ונמצאת מעברת וילדה - אם היה ולד
של קימא, הרי זו כמי שלא נחלצה לו מעולם; ומתרת
לכהנה, ומתו בקרובותיה. אם הפילה, או שלא שהה
שלשים יום אחר שנולד - חוזר וחולץ לה הוא או אחד
מאחיו; שחליצת המעברת אינה חליצה, וביאת המעברת
אינה יבום.
כא. לפיכך, הפוגם או החולץ ליבמתו המעברת - לא תנשא
צרתה עד שתלד זו, שאין הולד מתיר עד שיצא לאור
העולם.
כב. הפוגם את יבמתו ונמצאת מעברת - מפרשין אותן,
וממתינין לה: אם הפילה, יחזר ויקים; ואם ילדה, אפלו מת
ביום שנולד - הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך
תהיה מתרת לאחרים. ואם נתקם הולד שלשים יום אחר
שנולד, הרי זה ולד של קימא; ואינה צריכה ממנו גט, מפני
שהיא ערוה עליו [אשת אחיו].
כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתפסה, ולד של קימא
- הרי הולד ספק אם בן תשעה לראשון, או בן שבועה
לאחרון; לפיכך יציא בגט, והולד כשר. ואם בא עליה אחר
שילדה, הבנים שיבואו אחרי ספק ממזרים [שמה בן הראשון
הוא].
פרק ב
א. מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו, עד שיקדש
אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה; וזה הוא
הנקרא 'מאמר'. ואין המאמר קונה ביבמה קטנה גמור, כמו
שיבאר; והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה - לא עשה
כלום, שאין האשה מתקדשת אלא ברצונה. וקטנה מן
הארוסין [שנתארסה ומת ארוסה], אין עושין בה מאמר אלא
מדעת אביה.
ב. וכשם שהוא מקדש את יבמתו, כך הוא מברך ברכת
נשואין בעשרה, וכותב כתובה, כדין כל נושא אשה. ואם בא
על יבמתו ולא עשה מאמר - קנה קנן גמור, ואינו צריך
לחזר ולקדש אחר הבעילה; ומפני אותו מפת מרדות
[מלקות מדרבנן], וכותב לה כתובה.

הוא והיא, ומוציאה בגט, ואפלו היו לה פמה בנים, ונאסרה
עליו ועל יבמה; ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת
לאחרים.

יט. נתקדשה לאחר, לא נאסרה על יבמה; אלא נותן לה
הזר שקדשה גט, ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה
כהן, שאינו יכול לשא גרושה - תצא מן הזר בגט, כדי
שלא יהיה החוטא נשכר, ויחליץ לה יבמה.

כ. חזר הזר שגרשה מן הארוסין, ונשאה אחר שחליץ לה
יבמה - אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גרשה מן
הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחליץ - מוציאין אותה; מפני
שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה, שהיא אסורה
על זה ועל זה, כמו שבארנו. והיבמה שזנת והיא [- בעודה]
זקוקה [שלא התייבמה ולא נחלצה] - לא נאסרה על יבמה;
אלא רצה חולץ, רצה מיבם.

כא. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זקת יבם
או אין עליה זקת יבם - כגון יבמה שילדה ודל שלא כלו
לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום, שדינה שתחליץ מספק
מדבריהם כמו שבארנו - אם הלכה ונתקדשה לאחר קדם
חליצה, חולץ לה יבמה ותשכ עם בעלה; ואם נתקדשה
לכהן שהוא אסור בחלוצה, אינו חולץ לה, שאין אוסרין
על זה אשתו, מספק מדבריהם. גרשה הכהן או מת - הרי
זו חולצת, ואחר כך תנשא לאחרים לכתחלה.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ב

פרק ג

א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה
נאמן, ופוסט את אשתו מן החליצה ומן היבום [כשימות].
ב. אומר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן
לאסר את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתבטל
לאסרה לאחר מותו.

ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין לי
אחים' - אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו: 'אין
זה אחי' - אינו נאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא עליה
קול שיש שם עדים שיעירו שיש לבעלה אחים, והעדים
במדינה אחרת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו: 'אין לי
אח' - הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו
[עליהם שהם יודעים] וישאלו [יחקרו אותם].

ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה,
ואמר: 'זה העבר ממני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף על
פי שהוא בנו לענין ירשה - הרי זה ספק לענין יבום; כשם
שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין יודע הדבר שזה בנו
ודאי, והרי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא, ולהחמיר
דין בו - וחולצת, ולא מתקבצת.

ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתקבצת על
פיו; או שמת יבמה, או שזנת לבעלה בן, להתיירה לזר.

בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה - אין זו מורדת; מאחר
שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי כלן ראויין [שוין]; והואיל
והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה - הרי זו לא מרדה.
ולא עוד, אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה:
'הריני ממנת עד שיבוא אותי, אבל זה איני רוצה
בו' - אין זו מורדת. ואומרין לזה שאינו הגדול שתובע
אותה: 'אם תרצה לחליץ לה ולתן לה כתובה, חליץ; ואם
לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא אחיך - הואיל ואין לך
דין קדימה עלי'.

יג. בא זה שתלת בו, ולא רצה בה - חוזרין אצל זה שתבע
אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרין לה: 'אין כאן
מי שרוצה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת' - או תתיבם
לו, או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת.

יד. כל יבמה שאמרנו שדינה שתחליץ ולא תתיבם - הרי
זו נוטלת כתובה, אם יש לה כתובה, כשאר כל האלמנות.
וכן אם היה יבמה מפה שחין, או שיש בו שאר מומי
אנשים - חולץ לה, ונוטלת כתובה. נולדו בה מומין
כשהיא שומרת יבם [כשממתינה להתייבם] - נסתחפה
[נתקלקלה] שדהו [כלומר: מזלו גרם]; ואם לא רצה ליבם,
יחליץ ויתן כתובה.

טו. יבמה שגדרה הניה מיבמה בחיי בעלה, או שגדרה
הניה מפל היהודים - כופין אותו שיחליץ לה, ותטל
כתובה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה [כדי להיפטר מיבום],
מבקשין ממנו שיחליץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת.
וכן אם נתכונה בגדרה, אפלו בחיי בעלה, כדי שלא ייבם
אותה - אין כופין אותו לחליץ, אלא אם בן מרדה, ותצא
בלא כתובה.

טז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת: 'איני
חולצת ולא נוטלת כתובה, אלא אשב בבית בעלי כשאר
האלמנות' - אין שומעין לה; שהרי הקנו אותה לזה מן
השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן כתובה. ולא עוד,
אלא אפלו אמרה: 'אני נזונת משלי, ואשב עגונה כל ימי'
- אין שומעין לה; שהרי היבם אומר לה: 'כל זמן שאת
זקוקה בי, אין נותנין לי אשה; ואפלו היה נשוי, אפטר
שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני
היבמה [שאשתו תחשוש שמא ייבם].

יז. יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיתה
אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר - אם
רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו כתובה, כדרך שלא
היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת [תוספת
כתובה], כמו שהיה עם בעלה [שחייב בתוספת]; אבל אם
לא כתב לה בעלה כתובה, או שמכרה לו כתובה או מחלה
אותה - צריך היבם לכתוב לה כתובה כשאר האלמנות.

יח. היבמה - קדם שיבוא עליה יבמה, או קדם שיחליץ לה
- הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: "לא תהיה אשת
המת החוצה, לאיש זר". ואם נשאת לאחר ובעלה - לוקה

נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין
לדבריה, וחולצת ולא מתקבצת.
טו. במה דברים אמורים? בשהיתה פסולה לכהנה
מתחלתה, כגון שהיתה גרושה או חללה [פסולה לכהונה],
או שאמרה: 'במערה היינו כשמתו' [ולא ידוע מי מת
ראשון]. אבל אם אין הדבר כן, אינה חולצת - שמה
תחילת, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל
מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא לכהן,
ויראה הרוואה אותה שחלצה ונשאת לכהן, וידמה
שהחליצה מתרת לכהנה, והוא אינו יודע בעדים שבאו;
לפיכך לא תחילת ולא תתיבם, אלא תשאר בחזקת זקוקה
כשיצאת, עד שיבואו עדים.
טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה [אשתו השניה] למדינת
הים, ובאו ואמרו לה: 'מת בעלך' - הרי זו לא תחילת
ולא תתיבם לעולם, עד שיוודע אם ילדה צרתה או לא
ילדה. ולמה לא תחילת אחר תשעה חדשים ממימת הבעל,
ותהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה, הרי
נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזירה, שמה יודע
אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קימא, ונמצאת זו
שאינה חליצה, ותנשא לכהן אחר שנחלצה, ויאמר הרוואה
שלא ידע בעדים שבאו, שהחליצה מתרת לכהן, ויעיד
שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך אם
היתה אסורה לכהנה מתחלתה - הרי זו חולצת לאחר
תשעה, ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה
כשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחילת או
תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל ולא
היה בעלה עמה במדינה.
יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים -
אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן [נולד] לה יבם
במדינה אחרת; שלא גזרו בדבר זה, אלא נעמיד אותה
על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת
בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר;
ואין חוששין שמה מת הבן, אלא העמד אותה על חזקתה.
יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא
לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמה נולד לה
יבם קדם מימת הבעל.
יט. האשה שהלך בעלה ובה למדינת הים, ובאו ואמרו
לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך נודע
שחלופ היו הדברים - תצא, והולך פשר; אמרו לה: 'מת
בנך ואחר כך מת בעלך', ונתקבצו, ואחר כך נודע שחלופ
היו הדברים - תצא, והולך שנולד לפני השמועה או לאחר
השמועה ממזר.

פרק ד

א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום
שהוא שם, ובאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה

1 ואפלו עבר, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו [ולא כוונת
2 עדות] - מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש
3 להתיירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין.
4 ו. וחמש הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין
5 מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו כדין אותה עדות,
6 לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר.
7 ז. שתי יבמות [הנשואות לשני אחים] שבאו ממדינת הים,
8 זו אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה
9 [לזר] מפני בעלה של זו [שהיא זקוקת], וזו אסורה מפני
10 בעלה של זו; שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה,
11 כמו שבארנו.
12 ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד,
13 עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני
14 יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העיד שמת
15 יבמה, והיא נאמנת לומר 'מת בעלי'.
16 ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת;
17 ושאין לה בנים, אסורה. היה להן יבם אחר כאן, הרי זה
18 מיבם לשתייהן.
19 י. מת זה היבם שיבם אותה - אסורות להנשא לזר, כשהיו
20 בתחלה. נתיבמו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר.
21 יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי', ותנשא
22 או תתיבם - אין היבמה נאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא
23 לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמה יהיה קל בעיניה. וכן
24 אין היבם נאמן לומר 'מת אחי', שייבם את אשתו - שמה
25 עיניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי',
26 שתפגס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי',
27 שישא את אחותה - עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה,
28 ואחר כך תפגס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום
29 התרת עגונה, כמו שבארנו.
30 יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת
31 הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או
32 שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה
33 נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה:
34 'נתן לי יבם [נולד לבעלי אח] במדינת הים ומת' - בין
35 שאמרה 'מת היבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת
36 בעלי ואחר כך מת היבם שנפתי לי' - הרי זו נאמנת,
37 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
38 יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובה למדינת הים, ובאה
39 ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת, שהרי
40 היתה בחזקת הטר לזר [שהרי יש לו בן]. אמרה: 'מת בני
41 ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם; וחוששין
42 לדבריה, וחולצת ולא מתקבצת.
43 יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן [נולד]
44 לי בן במדינת הים ומת, ואחר כך מת בעלי' - נאמנת
45 ומתקבצת, שהרי היתה בחזקת הטר ליבמה בעת שהלכה.
46 אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנפתי לי' - אינה

ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או שקראה ואחר
 47 כף רקקה - חליצתה כשרה.
 48 יא. ולמה לא תחזור ותרק על הסדר? שמה יאמר: 'רקיקה
 49 לבדה אינה כלום, ואינה פוסלת מן האצין' [והרי היא
 50 פוסלת, כדלהלן].
 51 יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה כשרה;
 52 ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה, או שחלצה
 53 ורקקה ולא קראה - שחליצתה כשרה.
 54 יג. במה דברים אמורים? בששהו יכולין לדבר, והרי הם
 55 ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם
 56 חלצו, חליצתן פסולה: ואינן פחרש או חרשת שחלצו,
 57 שלא עשו כלום - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת.
 58 יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו
 59 בחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חלצה ולא רקקה -
 60 לא עשה כלום, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה
 61 שהוא החליצה והרקיקה, היא שמועיל; אבל הקריאה אינה
 62 מעצבת ואינה מועלת.
 63 טו. חלצה ורקקה וקראה, והן יושבין או מטין על צדיהן,
 64 או שהיה שרוף הנצל קשור על שוקו מן הארבעה [הברך]
 65 ולמטה, או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין
 66 להקרות, וכן [יבם] הסומה שחלצה [לו היבמה] - חליצתו
 67 כשרה.
 68 טז. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים, או בפני שלשה
 69 ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [לדון דיני ממונות], או
 70 שהיה המנצל קשור למעלה מן הארבעה, או שהתיר הוא
 71 ושטתה היא, או שהתירה היא ושטתה הוא, או שנתפנה
 72 היא ולא נתפנה הוא, או שנתפנה הוא ולא נתפנה היא, וכן
 73 קטנה שחלצה לגדול - חליצתה פסולה. וכן אם חלצה
 74 בפני יחיד, ואפלו בינו לביתה, ובלילה - הרי זו חליצה
 75 פסולה; אבל חרש שוטת וקטן שחלצו, וכן החולץ למי
 76 שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום - אינה חליצה.
 77 יז. יבם שרגלו הימנית תחתה, אינו חולץ בשמאל; ואם
 78 חלצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה
 79 לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי
 80 אצבעות רגליו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ
 81 עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו כף,
 82 חליצתה פסולה.
 83 יח. ויבמה שידה תתוכת - חולצת לכתחלה ואפלו
 84 בשניה, שלא נאמר 'וחלצה בידה'. חלצה במנעל של בגד
 85 [בד], אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב,
 86 או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של
 87 סיב [חוטם מהצומח] או של שעם [עץ אלון] או של עץ, או
 88 שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו
 89 חופה רב רגלו, או מנעל פרום [קרום] שאינו חופה רב
 90 הרגל, או נפתח [נקרעה סוליתו] שאין מקבל רב הרגל -
 91 חליצתה פסולה.
 92

1 ההוגנת [ראויה] לו וזה. אם עצה טובה ליבם [שמתאימים
 2 הם זו לזו], יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחלץ - כגון
 3 שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד -
 4 יועצין אותו לחלץ.
 5 ב. וצריכין הדינן לקבוע מקום שישבו בו, ואחר כך תחלץ
 6 שם בפניהם, שנאמר: "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים"
 7 וגו'. לא נועדו [סיכמו ביניהם] ולא קבעו מקום, אלא נקראו
 8 נקרה [קרה מקרה], ונקרית היא והוא לפניהם, וחלצו -
 9 חליצתה כשרה.
 10 ג. ומלמדין אותה ואת הזבים לקרות, עד שיהיו רגילין;
 11 ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך
 12 תאמר "יבמי" - כדי שלא יהיה משמע דבריה: 'אבה יבמי'.
 13 ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת
 14 בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה,
 15 מרגילין אותה עד שתדע.
 16 ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שידעין
 17 להקרות כשרה. ואם אחד מן השלשה גר - פסול, ואפלו
 18 היה אביו גר ואמו ישראלית; עד שיהיה אביו ואמו
 19 מישראל. ומצותה [לכתחילה] בחמשה, כדי לפרסם הדבר;
 20 ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.
 21 ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב,
 22 ואינו תפור בפשתן; ולוכשו ביימין, וקושר רצועותיו על
 23 רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקריין ליבמה בלשון
 24 הקדש: "מאן יבמי וגו'", ואחר כך מקריין ליבם: "לא
 25 חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת
 26 ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת
 27 המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישמיט רב העקב, התרה
 28 היבמה לזר.
 29 ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו, רק הנראה
 30 לדינן - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה
 31 ובשעת רקיקה; וצריכין הדינן לראות הרק יוצא מפיה.
 32 ואחר כך מקריין לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את
 33 בית אחריו, ונקרא שמו בישראל בית חלוצ הנעל".
 34 ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה; וכל
 35 היושבין שם עונין אחריה: 'חלוצ הנעל, חלוצ הנעל, חלוצ
 36 הנעל', שלשה פעמים. וצריך שתתפנה היבמה שתחלץ לו,
 37 ויתפנה הוא שיחלץ לה; ויעשו מעשים אלו לשמן [לשם]
 38 מצוות חליצה. והסומה אינו חולץ, שנאמר: "וירקה
 39 בפניו"; ואין זה רואה הרק.
 40 ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן
 41 יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי"; ואחר
 42 כך קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחלץ,
 43 ואחר כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר
 44 לא יבנה את בית אחריו, ונקרא שמו בישראל בית חלוצ
 45 הנעל".
 46 י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא

כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה כשרה, והיא
תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.
כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתנבם;
ואין חוששין לה שמה חליצה לאחד מהן בינו לבניה
ונפסלה עליהן. אבל אם ראוינה שחליצה נעלו של אחד
מהן - נפסלה, שמה נתפנה לחליצה; וצריכה חליצה
כשרה להתירה לזר.
כט. גט חליצה שאנו כותבין - אינו אלא [תיעוד של]
מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שחליצה. ואין
הדינין חולצין אלא אם כן מפירין [שזו יבימתו]. לפיכך מי
שראו זאת שחליצה - כותבין לה גט חליצה, אף על פי
שאינן מפירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו;
שהרי הדינין שחליצה בפניהם הפירו זה, ואחר כך חליצה.
וזה הוא נסח גט חליצה שנהגו בו העם:
ל. "ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך למנן
פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [למנין שאנו רגילים
למנות בו] במקום פלוני, אנחנא דיני דמקצתנא חתימין
לתתא [אנו הדיינים שמקצתינו חתומים למטה], במותב תלתא
בחדא הוינא יתבין בבי דינא [במושב שלושה כאחד היינו
יושבים בבית דין], וסליקת לקדמנא [ועלתה לפנינו] פלונית
בת פלוני ארמלת [אלמנת] פלוני, ואקריבת לקדמנא גוכרא
חד די שמיא [והביאה לפנינו אדם אחד ששמו] פלוני בן
פלוני, וכן אמרה לנא [לנו] פלונית דא [זו]: 'פלוני בר פלוני
דנא [זה] אחוהי דפלוני מאבויי הוא דהוינא נסיבנא ליה,
ושכיב [אחיו של פלוני מאבא, שהייתי נשואה לו ומת], וחי
לרבנן ולכל ישראל שבך [השאריר], ובר וברת גרית ומחסין
ומוקים שמה בישראל לא שבך [ובן ובת יורש ומנחיל ומקים
שם בישראל לא השאריר], והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי
נוח פלוני אחיו ראוי לייבם אותי]. כען רבנן, אמרו ליה, אי
צבי ליבומי יתי [כעת חכמים אימרו לו: אם רוצה היבם לייבם
אותי] - ייבם, ואי לא - יטלע לי קדמיכון רגליה דימינא
ואשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפיה' [ואם לא, יצדד
לעברי לפניכם את רגלו הימנית ואתיר נעלו מעל רגלו, וארוק
בפניו]. ואשתמידענוהי לפלוני דנא, דאחוהי דפלוני מיתנא
מאבויי הוא [ונתברר לנו שפלוני זה אחיו של פלוני המת
מאביו הוא], ואמרנא ליה: 'אי צבית ליבומי יתה - ייבם,
ואי לא - אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ויתשרי סינך מעל
רגלך ותרק באנפך' [ואמרנו לו אם רצונך לייבם אותה -
ייבם, ואם לא צדד לה לפנינו את רגלך הימנית ותתיר נעלך
מעל רגלך ותירוק בפניך]. ועני ואמר: 'לית אנא צבי ליבומי
יתה' [נענה ואמר לנו אין אני רוצה לייבם אותה]. מכך
אקרינוהא לפלונית דא [מיד הקרינו לפלונית זו]: 'מאן יבמי
להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי'. ואף להאיי
פלוני אקרינא ליה [וגם לפלוני זה הקרינו לו]: 'לא חפצתי
לקחתה, ואטלע לה רגליה דימינא ויתר שמיניה מעל
רגליה, ורקת באנפיה וקא דאיתחזי לנא מפומה על ארעא
וצידד לה את רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו, ורקת

יט. חליצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו
עור ולחיו [צדדין] של שער, או שחליצה סנדל של שמאל
מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה
המנעל גדול שכול להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או
נפרם שחופה רב הרגל, או נפתח שמקבל רב הרגל -
חליצתה כשרה.
כ. סנדל המסגר [נפרח בו צרעת והוסגר ע"י הכהן לבדוקו]
והמחלט [נטמא ע"י הכהן], ושל עבודה ורה שמיחין אותו
ברגלי הצורה [פסל] - לא תחלץ בו; ואם חליצה - חליצתה
כשרה, ואף על פי שהוא אסור בהנה. אבל סנדל של
תקרת עבודה ורה [נעור בהמה שהוקרבה לעז], ושל עיר
הנחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם חליצה בו,
חליצתה פסולה; שחרי אינו עומד להלך בו.
כא. קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה
לבוש שני מנעלין וחליצה העליון - אף על פי שגרעה
התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.
כב. יבמה שאכלה שום וגרגיר [חרדל] וכיוצא בהן מדברים
שמיבין [מורבים] את הרק, והיה הרק זב מפיה - אינו
כלום, עד שיהיה הרק מעצמו [וירקה].
כג. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה - אינו כלום; אבל
אם מצצה ורקקה - כשר, שאי אפשר לדם שנמצץ בלא
צחצוחי [טיפות] רק. רקקה וקלטתו [אחתו] הריח קדם
שיגיע לכנגד פניו, כגון שהיתה [היבמה] ארבה [גבוהה]
והוא [היבם] קצר [נמוך] - אינו כלום; ואם אחר שהגיע
לנגד פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, כשר. וכן אם לא
ראו הדינין הרק כשיצא מפיה, כשר.
כד. חליצה מטעית, פסולה. כיצד? כגון שאמרו לו: 'חלץ
לה ובכך אתה כונסה', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצנה
היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם רצית אחר כך ליבם
תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו:
'חלץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז', או על תנאי כך
וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקם התנאי, חליצתה
כשרה; והרי נתפנן לחלץ לה.
כה. המוסר מודעא על החליצה [הצהיר לפני החליצה שהוא
אנוס], חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדינין לומר לו לבטל
המודעא, בדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראל והכוחו עד
שחלץ - אם בדין עשו, חליצתו כשרה; ואם שלא בדין,
כגון שטעו או שהיו הדיטות - חליצתו פסולה. ואם
הגויים אנסוהו מעצמן - אם היה הדין נותן שישחלץ,
חליצתו פסולה; ואם שלא בדין, אינה חליצה.
כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום',
או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחליצה לו, ולא נאסרו
עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן הפהנה, ומתרת להתנבם.
וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו
קרובותיה, ונפסלה מן הפהנה, ונאסרה על האחין, ואינה
מתבכמת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה
כשרה.

1 בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ. ותוב אקרינוקה
2 [ושוב הקרינו לה]: 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את
3 בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל'. ונחנה
4 דגני וכל דהוו יתבין קדמנא ענינא בתרה [ואנו הדיינים, וכל
5 אלה שהיו יושבים לפנינו, ענינו אחריה]: 'חלוץ הנעל, חלוץ
6 הנעל, חלוץ הנעל' תלתא זמני [שלוש פעמים]. ומדאיתעביד
7 עובדא דא קדמנא, שרינוקה לפלונית דא למקה להתנסבא
8 לכל מאן דתצבי, ואנש לא ימחא בידה מן יומא דגן ויעלם
9 [ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרנוה לפלונית זו לילך
10 ולהינשא לכל מי שתצצה, ואיש לא ימחה בידה מיום זה ועד
11 עולם]. וכעית מננא פלונית דא גטא דחליצותא דא, וכתבנא
12 ויהבנא לה לזכו [וביקשה מאיתנו פלונית זו גט חליצה זה,
13 וכתבנו ונתנו לה לזכות] כדת משה וישראל.
14 **לא.** ומעדין עליו שלשה, או שנים מן השלשה, או שנים
15 שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה בפניהם,
16 כמו שבארנו. ואפלו אשה, ואפלו עבד, או קטן שהוא מכיר
17 ונבון - נאמנין לומר: 'זה הוא פלוני וזו היא יבמתו',
18 וחולצין על פיהן; וכן בשאר עדות של תורה, בין לעדות
19 קדמון בין לעדות אסור - שזה דבר העשוי להגלות הוא;
20 ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מפיהן, כענין שבארנו
21 בסוף הלכות גרושין. ואם רצה היכם ליבם - מקדש ומיבם
22 וכותב לה כתבה, כמו שהודענו. וזה הוא נסח כתבת יבמין
23 שנהגו בו העם:
24 **לב.** 'ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך למנין
25 פלוני למנינא די רגילנא לממני ביה [בתאריך פלוני לחודש
26 פלוני למנין השנים שבו רגילים למנות], איך פלוני בן פלוני
27 אתא לקדמנא [פלוני בא לפנינו], וכן אמר לנא [וכן אמר
28 לנו]: 'הפלוני בן פלוני אחי דמן אבא שכיב, וחי לרבנן
29 וכלל ישראל שבק [אחי מאב מת והותיר חיים' לרבנן ולכל
30 ישראל], ובר וברת ומוזרית ומחסין ומוקים שמא בישראל
31 לא שבק [לא הותיר אחיו בן ובת יורש ונוחל ומקים שם
32 בישראל], ושבק אתתא ההיא די שמה פלונית בת פלוני
33 [השאיר אשה ושמה פלונית בת פלוני], ותאזי לי מן אורייתא
34 ליבומי יתה [ואני ראוי לייבם אותה מדין תורה], כדכתיב
35 בספר אורייתא דמשה יבמה יבא עליה'. וצביאת פלונית דא
36 ואחיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקומי שמא בישראל
37 [והסכימה פלונית זו להתייבם ליבם פלוני בן פלוני כדי להקים
38 שם בישראל], כדכתיב 'והיה הכבוד אשר תלד יקום על שם
39 אחי המת ולא ימתה שמו מישראל'. וכתב לה פלוני יבמה
40 לפלונית יבמתיה כסף זוזי מאתן דחאזו לה [מאתיים זוז
41 הראויים לה] דהוו כתיבין לה בכתבתה דכתב לה בעלה
42 קדמאה, ואוסיף לה מדיליה כך וכך. ודא נדוניא דהנעלת
43 ליה [וזהו הנדוניה שהכניסה לו] וכו', כשאר טפסי כתבות.
44 טפס הכתבה:
45 **לג.** ביום פלוני לירח פלוני, שנת כך וכך למנינא די
46 רגילנא לממני ביה במאתא פלונית דעל נהרא פלוני מותבה,
47 איך פלוני בן פלוני אמר לה לפלונית בת פלוני בתולתא

48 פלתא: 'הוי לי לאנתו [היי לי לאשה] כדת משה וישראל,
49 ואנא במימרא דשמנא [במאמר ובעזרת השם] אפלה ואיקר
50 [אעבוד ואכבד] ואסובר [ואכלכל] ואיזון ואפרנס ואכסי
51 יתיכי [אלבישה] כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומינקרין
52 ומסוכרין וזנין ומפרנסין ומכסין ית ונשיהון בקשט [כמנהג
53 יהודים שמוקרים ומפרנסים ומלבישים נשותיהם באמונה],
54 ויהבנא ליכי מוהרי בתוליכי כסף זוזי מאתן דאינן מזוזי
55 כספא טבא עשרין זוזין וחמשה זוזים מכסף טהור] דחאזו
56 זוז כסף, ששוים לעשרים וחמשה זוזים מכסף טהור] דחאזו
57 ליכי [הראויים לך], ומזוזיכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומעל
58 עלכי כאורח כל ארעא [ומזונותיך ומלבושך וסיפוקיך ולבוא
59 עלייך כדרך כל הארץ]. וצביאת פלתא פלונית דא, והות ליה
60 לאנתו [ורצתה כלה פלונית להיות לו לאשה]. ורצה והוסיף
61 לה תוספת על עקר כתבתה עד משלם כך וכך. ודא נדוניא
62 דהנעלת ליה כך וכך [וזה סכום הנדוניה שהכניסה לו], הכל
63 נתקבל חתן זה וקא לידו ונעשה ברשותו, ונקף הכל על
64 עצמו כמלגה ורשו [ונוחב]. וכך אמר לנא מתנא דגן:
65 'אתריות כתבה דא פלה עקר ונדוניא ותוספת עם שאר תנאי
66 כתבה, קבלית עלאי ועל ירתאי בתראי [קבלתי עלי ועל
67 יורשי אחרי] ועל כל שפר ארג [כל הנראה נחמד] נכסין
68 וקנינין דאית לי תחות [תחת] כל שמנא, דקניתי ודעתידי אנא
69 למקני, מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי אגב מקרקעי, כלהון
70 יהון אחראין וערבאין לכתבה דא פלה עקר ונדוניא ותוספת
71 [עיקר כתובה והתוספת והנדוניה, כולם יוכלו] לאתפרעא
72 מנהון בתיי ובתר מותי ואפלו מגלימא דאכתפאי [מגלימה
73 שעל כתפיו]. וקנינו מפלוני דגן [נעשה קנין] על כל מאי
74 דכתיב ומפרש לעיל קנין שלם דלא באסמכתא [הבטחה
75 סתמית] ודלא כטפסי דשטרי [לא כטופס מצוי חסר משמעות],
76 אלא כחמר חזק כל שטרי כתבות הנהגות בישראל וכהגן
77 וכתקון רבותינו ז"ל. ותחתנו על שטר כתבה דא בזמן הנזכר
78 למעלה, והכל שריר ובריר וקיים.
79 **לד.** ואם היתה כתבת אלמנה, כותב 'פלונית ארמלתא'
80 [אלמנה פלונית]; ואם היתה כתבת גרושה, כותב 'פלונית
81 הגרושה' - כדי שלא יפשל בה כהן. וכותב: 'ויהבנא ליכי
82 מוהריכי כסף זוזי מאה דאינן מזוזי כספא טבא תריסר זוזי
83 ופלג זוזא דחאזו ליכי'.
84 **לה.** כשכותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט [בקלף
85 קוים ישרים ל-] מקום הפסוקים; שאסור לכתב שלש תבות
86 בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום חליצתה,
87 שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום [ממות בעלה].

פרק ה

88
89 **א.** היבמה שנתן לה היכם גט כריתות - פסלה [מלהתייבם
90 לו] ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שהרי נעשה
91 כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן,
92 הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן
93 הפהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר עד שיחלץ לה.

חליצה מעלה - התירו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר
 היבום] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או
 נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו
 שנבעלה או שנתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה
 להתירן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בכעילה פסולה.
 יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא לזר,
 זו שנחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחליץ גם היא, או עד
 שיתחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה,
 שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית זה עד
 שתחזור על כל האחין, או עד שתחליץ כל אחת מהן.
 יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה כשרה בין
 בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחליץ לה, בין הוא בין
 אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה
 אחר שבעל בעילה כשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זו
 צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בכעילה. וכן כל יבמה
 שנתן לה מאמר, בין מאמר כשר בין מאמר פסול - הרי זו
 צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור
 המאמר.
 יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחיה גמורה
 [להתירה לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל
 הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחיה
 גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר
 [כדלהלן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר
 חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה
 אחר הבעילה אינם כלום.
 טו. פיצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה -
 הרי זה אסור בקרובות שתייהן. וכן שני יבמין שנתנו שני
 גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זו כגרושה לשניהן,
 ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן
 גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור
 בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר,
 כמו שבארנו. אבל היבם שחליץ ליבמתו, וחזר וחליץ
 לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר
 זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ
 אותה אסור בקרובותיה, שזה בחולץ לשאר הנשים שאין
 לו עליה זקה.
 טז. וכן הבעל יבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחליץ לה
 או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן
 גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר,
 או בעל - לא עשה כלום; מאחר שבעל אחיו תחלה, קנה
 קנן גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן
 מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.
 יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הפאות מבית אחד [נשי
 אח אחד], ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט
 ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראוהו שהיה
 בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון
 אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמת ראוהו - הדין

1 ב. המאמר [קידושי היבם בכסף ובאמירת "הרי את וכו'"] - על
 2 פי מאמר חכמים] - אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן גמור
 3 [מהתורה], ואינה נעשית בו אשת איש גמורה [אלא בביאה,
 4 אעפ"כ] - צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר אלא בחליצה.
 5 ג. פיצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא
 6 להוציאה] - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך
 7 לחליץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נתרת לזר
 8 אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה
 9 ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור
 10 בכעילה.
 11 ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה שעשה
 12 [- המאמר], הרי בטלו, והתרה. ויראה לי, שלא התרה אלא
 13 לאחיו; אבל זה שנתן הגט, נאסרה עליו.
 14 ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר
 15 האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע
 16 קידושיה]. וחליצה להתירה לזר.
 17 ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא
 18 נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנתן לה
 19 המאמר - הוא הנקרא 'מאמר כשר'. ואם קדמו גט או
 20 חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה,
 21 וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או
 22 שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין
 23 ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה,
 24 בין הוא בין אחיו, או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה
 25 - הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר שקדמוהו
 26 המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.
 27 ז. פיצד? נתן גט או חליץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה
 28 או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן
 29 לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין
 30 אחיו, או שנתן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר
 31 אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון
 32 בין המאמר האחרון.
 33 ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או
 34 גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו
 35 - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת
 36 המאמר - שזה היא כהלכתה.
 37 ט. הבעילה שפועל היבם את יבמתו תחלה, או אחר
 38 מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה כשרה'.
 39 ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין
 40 בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו
 41 בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.
 42 י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה
 43 דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או
 44 מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה - הרי
 45 זו נקראת 'חליצה פחותה'.
 46 יא. יבמות רבות הפאות מבית אחד [שהניח המת נשים
 47 רבות], פיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה

1 נותן שלא ייבם אחד מהן עד שיגיע מה עשה אחיו, שפא
2 קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם - אין מוציאין מידו, עד
3 שיגיע שפא אחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלוץ קדם שיגיע
4 מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.
5 יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו כמאמר מן
6 הגדול, שאינו קנן גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד
7 - אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פוסל בו על הגדול
8 [מלייבמה]; אבל אם נתנו בסוף, אינו פלוס. וגטו וחליצתו
9 אינם פלוס, בין בתחלה בין בסוף.
10 יט. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, או
11 שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם
12 עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע שנים ויום אחד
13 ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה פלוס, ולא פסלה על
14 אחיו הגדול; חזר בן תשע ויבא עליה או על צרתה אחר
15 מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני גדולים שעשו
16 מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.
17 כ. בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, וחזר אחיו
18 הגדול ויבא עליה, או חלוץ, או נתן גט לה או לצרתה - הרי
19 זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ויבא על צרתה, או
20 בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או
21 על צרתה - נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.
22 כא. בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, והגדיל ולא
23 בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני
24 ביאתו שהיא כמאמר; וחליצה - להתייר לזר, שהרי לא
25 נבעלה בעילה שקונה קנן גמור. ואם בא עליה משהגדיל,
26 הרי זו צריכה גט בלבד.
27 כב. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה
28 שלא הביא שתי שערות [שדינו כקטן] ולא נולדו בו סימני
29 סרים [מין עקר], כמו שבארנו בתחלת הספר.
30 כג. קטנה [יתומה שהשיא אותה] שראויה למאן [דיה במיאון
31 בבעלה כדי לבטל נישואיה], והתירשת - אף על פי שקדושי
32 שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו - שני מיני קדושין הן:
33 קטנה - יש לה קדושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר,
34 וקדושיה תלוין [בספק] עד שתגדיל. וחרשת - תקנו לה
35 נשואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם [וקדושיה מדרבנן
36 בלבד], לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד
37 קטנות או חרשות - ביאתה של אחת מהן פוטרת את כלן.
38 כד. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת אחת מהן
39 פוטרת צרתה. וכיצד תקנות? מלמדין את הקטנה שתמאן,
40 וכוונס את החרשת; ואם רצה לגרשה - כותב לה גט אחר
41 שכיבא עליה, ונתת לזר.
42 כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או
43 חליצתה, פוטרת את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטרת
44 את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה
45 - ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת את הקטנה, ואין ביאת
46 הקטנה פוטרת את הגדולה.
47 כו. הרי שתייהן קטנות הראויות למאן, ויבם היבם על אחת

48 מהן, וחזר ויבא אחיו על השניה - לא פסל את
49 הראשונה; אבל מלמדין את השניה שתמאן, ויקנס זה את
50 יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.
51 כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שפא היבם תחלה על הקטנה,
52 וחזר ויבא אחיו על החרשת - לא פסל את הקטנה,
53 והחרשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה מביאת
54 החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן [כשתגדל תהיה
55 מקודשת מדאורייתא]; לפיכך יקנס הקטנה שנבעלה תחלה.
56 כח. בא היבם תחלה על החרשת, וחזר ויבא אחיו
57 על הקטנה - פסל את החרשת; ומלמדין את הקטנה
58 שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.
59 כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היבם על הפקחת,
60 וחזר ויבא אחיו על החרשת - לא פסל את הפקחת,
61 והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת, וחזר הוא או
62 אחיו ויבא על הפקחת - פסל את החרשת, והחרשת יוצאה
63 בגט, והפקחת בגט וחליצה.
64 ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחזר הוא או אחיו
65 ויבא על הקטנה - לא פסל את הגדולה; ומלמדין את
66 הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחזר ויבא אחיו או
67 על הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן; ויקנס הגדולה,
68 שבעילתה קונה קנן גמור.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ב

פרק ו

71 א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים
72 שאינן ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה [קשר
73 ליבמה] כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן ראויין
74 לחליצה, ואינן ראויין ליבום; ויש אחים שהן ראויין ליבום,
75 ואינן ראויין לחליצה.
76 ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סרים [מין עקר] חמה [מלידה]
77 ואנדרוגינוס [יש בו סימני זכרות ונקבות] - מפני שאינן
78 ראויין לזלזל [להוליד], ולא היתה להן שעת הפקר.
79 ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה והקטן, מפני
80 שאין בהן דעת לחלוץ. וכשיבם החרש, אינו מוציא לעולם,
81 מפני שבעילתו עושה אותה איש גמורה, ואין גרושיו
82 גרושין גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שייבם, אינו יכול
83 לגרש עד שיגדיל, כמו שבארנו.
84 ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות - כגון שהיתה ספק
85 ערוה - ופצוע דבא [נפצעו ביצין] וזרות שפכה [נכרת גידו]
86 וכיוצא בהן ממיני הסרוס, והנזק ביותר שתשש כחו וכשל;
87 ואם בעל סרים [שנסתרס בידו] - אדם - קנה, שהרי היתה
88 להן שעת הפקר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא
89 בקהל. והטמטום [שאינו בו לא סימני זכרות ולא נקבות] חולץ
90 ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע [נותח] ונקמצא זכר
91 - רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר האחים - או חולצין או
92 מיבמין.

47 - לא נפטר צרתה, שאין עשה [מצות יבום] דוחה את לא
48 תעשה ועשה [איסור אלמנה לכה"ג], והואיל ולא קנה מן
49 התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ.
50 יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה
51 ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו - אין זו [נחשבת]
52 אשתו [של המת], שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת
53 יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או
54 מתבכמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם,
55 ורצה היבם לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידו.
56 יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום
57 עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על היבם
58 מצד מאלו הצדדים - הרי זו מתרת ליבם; חוץ ממחזור
59 גרושתו משנשאת ומת - שהיא חולצת ולא מתבכמת. וכן
60 יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה
61 - הרי זו חולצת ולא מתבכמת. לפיכך, מי שקדש אשה
62 בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה,
63 ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת
64 ולא מתבכמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתייהן
65 אסורות עליו: יבמתו, מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו,
66 מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא כשניה, כמו
67 שבארנו.

יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו
68 משום ערוה, והשניה אינה ערוה - פשם שהערוה פטורה
69 מן החליצה ומן היבום, כף צרתה פטורה; ולא נפלה לו
70 זקה על בית זה כלל, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית
71 אחיו" - בית שיש לו לקוחין באיזו מהן שירצה, הוא שיש
72 לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין
73 לו בו לקוחין - אינו בונה אפילו מקצתו שהוא מתר.
74 ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו - שהרי
75 אין לו עליה זקה.
76 טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על
77 שמעון ושתייהן ראויות לזוי - אין לשמעון זקה על בית
78 זה, והרי שתייהן פתח זקת לזוי; יבם לזוי האחת מהן שהיא
79 צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לזוי
80 ונפלו שתייהן לפני שמעון - שתייהן פטורות מן החליצה
81 ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה;
82 והשניה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף
83 העולם - שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור אשת אח
84 עומדת לעולם.
85 טז. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו [שנולד אחר שמת],
86 הואיל ואין לו עליה זקה - שנאמר: "כי ישבו אחים יחדיו",
87 עד שישבו שניהן בעולם. ואם לא היתה ביניהן ישיבה
88 בעולם - הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח, ופוטרת
89 צרתה.
90 יז. כיצד? ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון,
91 ואחר שמת ראובן נולד לזוי, בין שנולד קדם שיהם שמעון

1 ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות
2 שהן ראויות ליבום, לא לחליצה; ויש יבמות שהן ראויות
3 לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאין ראויות לא לחליצה
4 ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר.
5 ו. ואלו שמתיבמות ולא חולצות: התרשת והשוטה
6 והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה
7 היבם לגרש את התרשת בגט אחר שיקבל אותה, הרי זה
8 מגרש.

ז. ואלו חולצות ולא מתבכמות - אסורי לאוין, והשניות,
9 ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת,
10 חולצת ולא מתבכמת - שמה פגע [יכשל] בערוה, שאשת
11 אחיו שגרשה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא
12 מקדשת לאחיו בספק קדושין - הרי היא כשאר כל
13 היבמות, וחולצת או מתבכמת; שאין כאן דבר לחוש לו.
14 וכן אשת התרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות
15 - רצה חולץ, רצה יבם; שזקנה ועקרה היתה להן שעת
16 הכשר.
17 ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת
18 סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן,
19 ואילונית [עקרה], ומי שהיא ערוה [קרובה], שנאמר: "ולא
20 ימחה שמו מישראל" - פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס,
21 ששם מחוי, הואיל ואין ראויין ללד מתחלת ברייתו, הרי
22 הן כמין בפני עצמו. "והיה הבכור אשר תלד" - פרט
23 לאילונית, שאינה ראויה ללד מתחלת ברייתה. "לא תהיה
24 אשת המת" - פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להן
25 אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פרט לערוה, שאין לו
26 ביה לקוחין.

ט. כיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה [- יבם שלה], כגון
27 שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה - הרי זו פטורה
28 מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל, שנאמר:
29 "ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראויה ללקוחין וקדושין
30 תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.
31 י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור
32 עשה, או שהיתה שניה - הרי זו חולצת ולא מתבכמת.
33 ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל
34 וקדושין תופסין בה, הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה
35 שיתבכמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא
36 עשה ולא תעשה, יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל
37 חכמים גזרו, שלא יתבכמו חייבי לאוין ולא שניות - גזרה
38 שמה יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם
39 מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד. לפיכך,
40 אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או משום עשה,
41 ואין צריך לומר שניה [היינו ערוה מדרבנן] - הרי זה קנה
42 קנן גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר,
43 שהרי נפטר.
44 יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובה עליה כהן גדול

1 אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה - הרי אשת ראובן
2 ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו
3 וצרתה לפני לוי - שתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום.
4 יח. עשה שמעון מאמר [קידושי כסף כתקנת חכמים קודם
5 יבום] ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שיכנס אותה - הרי
6 לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה
7 קנין גמור, כמו שבארנו.

8 יט. אשה שנתת תחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם
9 שיגרשנה, ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה מן החליצה
10 ומן היבום וכן צרתה, כאלו היתה ערוה על היבם; מפני
11 שטמאה כתובה בה בעריות, שנאמר: "והיא נטמאה". אבל
12 שוטה [שקוּנא לה בעלה שלא תיטתר עם פלוני ונסתרה עימן]
13 שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים [הבודקים אם זינתה],
14 או שאינה בת שתיה [כגון ארוסה] אלא בת גרושין - הרי
15 זו חולצת ולא מתבכמת; ואם היתה לה צרה - הרי צרתה
16 מתרת, וחולצת או מתבכמת.

17 כ. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן
18 שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או
19 אילונית [עקרה] - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבכמת.
20 אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה,
21 וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו
22 שתיהן לפניו - כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כף
23 צרתה אסורה; והרי שתיהן כשניות לו, וחולצות ולא
24 מתבכמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני
25 שמתחלפת בצרת חלוצתו [ויאמרו צרת חלוצתו נשא].

26 כא. שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה
27 על היבם, והרי הערוה אילונית - צרתה מתרת, וחולצת או
28 מתבכמת: הואיל והאילונית אינה בת יבום - הרי זו כמו
29 שאינה, ונפלה זקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש אחיו
30 את הערוה או מאנה בו [שהיתה קטנה, שדי לה במיאון לבטל
31 נישואיה] קדם שיתמות, או שמתה בחיי בעלה, ואחר כך מת
32 אחיו - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבכמת; ואין
33 אומרים: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעשה אחת, תאסר
34 לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת
35 נפילה ליבום.

36 כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת
37 בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה [הערוה] קטנה
38 הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה
39 ביבם - צרתה חולצת ולא מתבכמת.

40 כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת
41 הערוה אילונית - תצא הצרה מבעלה ומיבמה; וצריכה גט
42 מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק [לכל העולם].
43 כד. יבם שיבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית,
44 ונמצאת הערוה שאינה אילונית - תצא מיבמה בגט, והולד
45 ממזר.

46 כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד
47 נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבעלי

48 אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתבכמת, מפני שהיא
49 צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד, אלא
50 אפלו גרש האחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת
51 הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא
52 מתבכמת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקה שעשה
53 אחת; שאם תתיבם, שמה יבואו ליבם אותה ואפלו לא
54 גרש זה שמת אחרון את אשתו.

55 כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה
56 בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת ליבם,
57 כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע לכל,
58 ואין באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת
59 ערוה בזקה אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא
60 נתגרשה הערוה.

61 כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד
62 מהן, ועשה השני מאמר [קידושי כסף] ביבמתו, ומת קדם
63 שיכנס, ונפלו שתיהן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא
64 מתבכמות; מפני שבעלת המאמר עליה זקת שני יבמין,
65 ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו:
66 "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה שעליה
67 זקת שני יבמין, חולצת ולא מתבכמת, וכן צרתה; ואסור
68 מדברי סופרים.

69 כח. ומפני מה לא יחלץ לבעלת המאמר שעליה זקת שני
70 יבמין, ויבם צרתה? גזרה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות
71 הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתבכמת'; ולפיכך
72 אסרו אף צרתה.

73 כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה
74 להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו [ע"י הגט]; ורצה
75 חולץ לה, רצה מיבם.

76 ל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא
77 קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת
78 ולא מתבכמת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו
79 שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין.

80 לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה
81 לראובן ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם
82 - מתבכמת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי ראובן
83 קדושין, אין קדושי שמעון פלוס; ואם קדושי שמעון
84 קדושין, אין קדושי ראובן פלוס.

פרק ז

85 א. שנים מן האחים נשואין לשתי אחיות, ומתו שניהן, ולא
86 נודע איזה מהן מת ראשון - הואיל ואי אפשר ליבם
87 שתיהן, והרי זקה [רשות וקשר היבום] נפלה על שתיהן -
88 שתיהן חולצות ולא מתבכמות; ואפלו היתה אחת מהן
89 אסורה על היבם משום שניה [ערוה מדרבנן], או מחיבי
90 עשה, או מחיבי לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתבכמות.
91 אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו, כגון שהיתה אם
92 אשתו, או בתה - הרי אחותה מתרת לו, ורצה חולץ רצה

אינו ראוי להתייבם, וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת
את הצרה, כמו שבארנו.
י. ויבא לי, שכן הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד,
והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה וכיוצא בה, או
מחכיב לאוין, או מחכיב עשה - שאם חלץ לאסורה
[שחליצתה פחותה], לא התרה צרתה; חלץ לצרה, התרה
האסורה.
יא. שלשה אחים, שנים מהן נשואין שתי אחיות, והשלישי
נשוי נכרית, מת אחד מבצלי אחיות, ויבם הנשוי נכרית את
אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת
השלישי, ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה - הרי
אלו פטורות מן החליצה ומן היבום: האחת, מפני שהיתה
אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה עליו
לעולם משום אשת אח, כדן אשת אחיו שלא היה
בעולמו; והנכרית, משום צרתה.
יב. וכן שני אחים נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן,
ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית,
הואיל ונאסרה עליו שעת נפילה. אבל המקרה את אשתו
והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם; ואף על פי שהרי
נאסרה עליו כחיי אחיו בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה,
וכשמת אחיו - בהתרה היתה עומדת.
יג. קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והחזירה ומת,
ועדין היא קטנה - הרי זו אסורה ליבם; מפני שגרשה
גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה; ואין חזרתה [שנישאת
בשנית] חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, כמו
שבארנו.
יד. והוא הדין למגרש פקחת, ונתחרשה, והחזירה ומת,
והניחה חרשת - שהיא אסורה ליבם, ואינה חולצת ולא
מתבכמת. וצרת קטנה זו, או חרשת זו - חולצת או
מתבכמת. ואם החזירה כשהיא קטנה וגדלה או חרשת
ונתפקחה אצלו, ואחר כך מת - הרי זו מתרת ליבמה.
טו. שני אחים נשואין לשתי אחיות, היו שתיהן קטנות
הראויות למאן [שדי במיאונן לבטל נישואיהן] או חרשות,
ומת אחד מהן - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן
החליצה ומן היבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת
בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה; מת בעל הגדולה
- מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, ותהיה גדולה זו
מתרת ליבמה.
טז. שני אחים חרשין נשואין לשתי אחיות פקחות, או
חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת, וכן שתי אחיות
חרשות נשואות לשני אחים פקחין, או חרשין, או אחד
פקח ואחד חרש, ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן
החליצה ומן היבום, משום אחות אשה; שהרי אין נשואי
אחד משניהן נשואין גמורין.
יז. שני אחים אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי אחיות
פקחות, או אחת חרשת ואחת פקחת, והרי הפקחת היא
אשת הפקח - מת החרש - תצא אשתו, משום אחות אשה.

מיבם; שהרי לא נפלה זקתו על שתייהן, שאין זקה על
הצרה.
ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום צרה,
והאחרת אסורה על היבם השני משום צרה - האסורה לזה
מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו, שהרי נפלה זקת
כל אח מהן על המתרת לו בלבד; ורצה חולץ לזו המתרת
לו, רצה מיבם.
ג. מת אחד מן האחין, ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת
שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה ליבום, והרי
שתייהן קימות - שתייהן חולצות ולא מתבכמות, כמו
שבארנו.
ד. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להתרה, וחולצת או
מתבכמת. מתה הראשונה - הרי האחרונה באסורה עומדת,
וחולצת ולא מתבכמת: שהרי לא היתה ראיה ליבום בשעת
נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחרונה -
התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה שאסרה
אותה, הסיירה אחיו בחליצתו.
ה. וכן אם היתה הראשונה צרה על אחד מהן, וקדם ויבם
את האחרונה שהיא מתרת לו - התרה הראשונה לשאר
האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם, נתבכמה
למחר לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה על אחד
מהן בלבד משום צרה, הרי הוא מיבם לראשונה. ושאר
האחים אסורין בשתייהן, וחולצין ולא מיבמין כמו שבארנו;
ואם קדמו ויבסו כל אחד אחת מן האחיות, מוציאין מידן.
ו. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד
מבצלי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו מאמר [קידשה בכסף
כתקנת חכמים לפני היבום], ואחר כך מת בעל האחות השני,
ונפלה האחות השניה לפני האח השלישי - הרי זה נותן
גט לבעלת המאמר וחולץ לה, וחולץ לאחותה האחרונה,
כדי להתירן לזר.
ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו
שתייהן לפני בעל האחות - בעלת המאמר פטורה מן
החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות אשתו; והאשה
האחרת, חולצת ולא מתבכמת, שאין המאמר קונה גנן
גמור עד שיפטר את הצרה.
ח. אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו - אומרין לו:
המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיד, או
יחלץ, ליבמה זו הזקקה לכלכם. חלץ לה אחיו, או יבמה,
או שמתה היבמה - הרי זה יבסו ארוסתו; מתו אחיו כלם
- מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו בחליצה. ואם מתה
ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחים בין שמתה לאחר
מיתתן - חזרה היבמה להתרה, ורצה מיבם רצה חולץ.
ט. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל
אחת משתייהן צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו
האחיות וצרותיהן ליבום - אם חלץ לצרות, נפטרו אחיות;
אבל אם חלץ לאחיות, לא נפטרו צרותיהן עד שיהלצו
הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה וכי

ג. היו לזה שני אחים ולזה שני אחים - אחיו של זה חולץ
לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת; ואחר כך האח השני
של זה מיבם חלוצתו של זה, והאח השני של זה מיבם
חלוצתו של זה. קדמו שני אחים וחלצו לשתייהן - לא
יבמו שני האחים האחרים; אלא אחד חולץ בתחלה,
ואחיו מיבם לשניה. ואם קדמו וכנסו, אין מוציאין מידן.
ד. האשה שהיו לה בנים, והיו לכלתה בנים, ונתעברה
האשה ונתעברה בלתי, וילדו שתייהן במחבואה אחת,
ונתעברו שני הילדים, והגדילו התעורבות ונשאו נשים
ומתו - כיצד הן נותרות? בני הפלה חולצין לשתייהן תחלה,
ולא מיבמין - שכל אחת משתייהן ספק שהיא אשת אחיו
ותהיה מתרת לו, ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה
עליו. אבל בני הזקנה, או חולצין או מיבמין: שאם היא זו
אשת אחיו, הרי יבמה; ואם היא אשת בן אחיו, מתרת היא
לו - שפכר נחלצה.
ה. מתו הבנים הידועים [הוודאיים] של זקנה ושל בלתי, והרי
בני התעורבות קימין - בני התעורבות לנשי בני
הזקנה, חולצין ולא מיבמין; שהיא ספק אשת אחי אביו,
שהיא ערוה עליו. ולנשי בני הפלה - אחד חולץ בתחלה,
ואחד מיבם על כל פנים: אם בן הפלה הוא זה שחלץ
תחלה, הרי חלץ אשת אחיו, והשני מן התעורבות הוא בן
הזקנה, ומתיר לו לשא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה;
ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה, הרי חלץ לאשת בן
אחיו ולא עשה כלום, והשני מן התעורבות הוא בן הפלה,
והרי יבם אשת אחיו.
ו. מי שלא שטה אחר בפלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה,
ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון,
והיו לה בנים מן הראשון ומן השני - אם מת זה הבן הספק
- בני הראשון ובני האחרון חולצין לאשתו, ולא מיבמין;
שכל אחד מהן שיבוא ליבם, שמא אינו אחיו מאביו; והרי
הוא אחיו מאמו בודאי, ואשת אחיו מאמו אסורה על
האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק - חולץ
לנשותיהן [של הוודאיים] ולא מיבם.
ז. היה בן לראשון ובן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך
זמן [ג' חודשים], ומת אחד מהן - הרי זה הבן הספק חולץ
לאשת זה שמת או מיבם; שאם אחיו מאביו הוא, הרי יבם
את אשתו; ואם אינו אחיו מאביו - הרי אין ביניהן אחרה
[קשר אחים] כלל, לפיכך מתיר לו לשא את אשתו.
ח. מת הבן הספק - אחד משני הבנים הודאין חולץ
לאשתו תחלה, והשני מיבם על כל פנים: אם אחיו הוא,
הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו ובן האב האחר הוא,
הרי נחלצה מאחי בפלה.
ט. מי שהלך בפלה למדינה אחרת ושמצעה שמת ונשאת,
ואחר כך בא הפעל הראשון, ומתו שניהן, לזה אחים ולזה
אחים - אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מיבמין.
י. חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו
חמשותף וילדו כאחת במחבואה, ונתעברו הולדות והגדילו

מת הפקם - הואיל ונשואי הפקם שמת נשואין גמורין וזקת
זה החרש גמורה [מן התורה], ונשואי החרש אינם נשואין
גמורין - הרי זה מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה
זקוקה לו; ואשת אחיו הפקם אסורה לעולם, שאינו יכול
לכנס מפני אחותה, ולא יחלץ, מפני שהוא חרש.
יח. ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת,
והם אינן בני חיוב, אלא הרי הן כקטן אוכל בבלות, שאין
בית דין מציין להפרישו? אמרו חכמים: אם תשב אשתו
עמו, נמצאת אחותה נשאת לזר, ויאמרו: 'נפטרה משום
אחות אשה'; לפיכך מוציא החרש אשתו בגט, כדי שתהיה
אחותה אסורה לעולם.
יט. וכן שני אחים פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת פקחת
ואחת חרשת - מת בעל החרשת, תצא משום אחות אשה.
מת בעל הפקחת, מוציא את אשתו החרשת בגט, ואת אשת
אחיו בחליצה, מפני שהוא פקח ויכול לחלץ.
כ. שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, והחרש נשוי שתי
נשים פקחות, אחת מהן ערוה על הפקח, ומת החרש -
שתייהן פטורות על כל פנים: אם נשואי הערוה נשואין, הרי
השניה צרתה ופטורה; ואם אין נשואי הערוה נשואין, כך
לא יהיו נשואי צרתה נשואין.
כא. היתה בתו וכיוצא בה חרשת, ונשואה לאחיו הפקח
- צרתה חולצת ולא מתיבמת; שאין נשואי החרשת גמורין.
כב. כל מקום שאמרנו בהלכות אלו 'שתי אחיות' - אחד
שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בנה, וכיוצא בה;
ענין הדברים - שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם
האחרת, ואי אפשר לשא שתייהן משום ערוה. וכן כל מקום
שנאמר 'אחות אשתו', או 'אחות יבמתו' - אחד אחותה,
או אמה, או בתה; ענין הדברים - אחת מקרובותיה שהן
ערוה עמה.

פרק ח

א. מי שקדש אחת משתי אחיות, ואין ידוע איזו מהן קדש,
ומת, ולו אח אחד - חולץ לשתייהן, כדי להתייבם לאחרים.
היו לו שני אחין - אחד חולץ לאחת מהן בתחלה, והשני
מיבם לשניה על כל פנים: אם זה היה שקדש אחיו, הרי
יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו, הרי נשא אשה משאר
הנשים, ואחותה שהיתה אשת אחיו, כבר נחלצה. אבל לא
יבם האחת תחלה - שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא
שנשא קרובת זקוקתו; קדמו שני האחים וכנסו שתי
היבמות - אין מוציאין מידם.
ב. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו ידוע איזו קדש, וזה
אינו ידוע איזו קדש, ומתו שניהן - לזה אח ולזה אח - זה
חולץ לשתייהן, וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד ולזה שנים -
היחיד, חולץ לשתייהן בתחלה; והשנים, אחד חולץ ראשון,
והשני מיבם. ואם קדמו וכנסו - אין מוציאין מידם, ואפלו היו
כהנים; שהחליצה שחלץ היחיד, מספק חלץ; והחליצה
אסורה לכהן מדברי סופרים, ובספק חלוצה לא גזרו.

והולך; ואין כופין אותו לכנס. ואם רצו ויכנסה - אינו משלם
 קנס, אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. אבל האנוסה
 שלא רצתה היא או אביה להנשא לאונס - הרשות בידם, ונותן
 קנס. רצתה היא ואביה ולא רצה הוא - כופין אותו וכונס
 ונותן קנס, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", הרי זו מצות עשה
 - אפלו היא חגרת או סומה או מצרעת, כופין אותו לכנס.
 ואינו מוציא לרצונו לעולם, שנאמר: "לא יוכל שלחה כל
 ימיו" - הרי זו מצות לא תעשה.
 ד. ואין לה כתובה - שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא
 כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה אינו יכול
 להוציא.
 ה. היתה אנוסה זו אסורה עליו - אפלו מחייבי עשה, ואפלו
 שניה [אסורה עליו מדרבנן] - הרי זה לא ישאנה; וכן אם
 נמצא בה דבר זמה [שזנתה] אחר שפנסה, הרי זה יגרשנה -
 שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו.
 ו. כהן גדול שאנס בתולה או שפטה אותה - הרי זה לא
 יכנס, מפני שהוא מצוה לשא את הבתולה, ובשעה שישא
 זו, אינה בתולה; ואם פנס, יוציא בגט.
 ז. אף על פי שנאמר באונס: "לא יוכל שלחה" - בין
 שקדמו [מצות -] עשה, שנאמר: "ולו תהיה", הרי נתקו
 לעשה [נתנה התורה אפשרות לתקן הלאו]; ונמצאת זו מצות
 לא תעשה שנתקה לעשה, שאין לוקין עליה אלא אם לא
 קים עשה שבה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך
 אונס שעבר וגרש - כופין אותו להחזיר, ואינו לוקה; מתה
 גרושתו קדם שיחזירה, או שנתקדשה לאחר, או שהיה כהן
 שאסור בגרושה - הרי זה לוקה; שהרי עבר על לא תעשה,
 ואינו יכול לקים עשה שבה.
 ח. אין האונס או המפתה חייב בקנס, עד שיכוא עליה
 בדרך, ובמידים; ואינו צריך התראה, ומאימתי יהיה לכת
 קנס? מאחר שלש שנים גמורות, עד שתבגר. נבעלה בתוך
 שלש שנים, אין ביאתה ביאה; בא עליה משבגרה, אין לה
 קנס - שנאמר: "נערה בתולה", לא הבוגרת.
 ט. ואחת שיש לה אב, או שאין לה אב - יש לה קנס. ואילו
 שאין לה קנס: הבוגרת, והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה
 בנישואין שהשיאוה], והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת,
 ומי שיצא עליה שם רע בילדותה וכאו שנים והעידו
 שתבעה אותן לזנות עמה, והמתגרשת מן הנישואין ועדין
 היא נערה בתולה. אבל המתגרשת מן הארוסין - אם נאנסה,
 יש לה קנס; ואם נתפתה, אין לה קנס.
 י. הגיורת, והשבויה, והמשחררת [נפחה כנענית
 שנשתחררה] - אם נתגירה ונפדיה ונשתחררה והיא בת שלש
 שנים או פחות - יש לה קנס. ואם היתה בת שלש שנים ויום
 אחד פשנתגירה או פשנפדיה או פשנשתחררה, אין לה קנס;
 הואיל וביאתה ביאה, הרי הן כבעולות.
 יא. היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה - אם
 היתה מחייבי פרתות, כגון אחותו ודודתו והנדה וכיוצא בהן,

התעורבת, ונשא נשים ומתו החמשה האנשים, ונפלו חמש
 הנשים לפני החמשה הבנים הודאין, שאין אחד מהן יודע
 איזו היא אשת אחיו - כיצד תקנות? ארבעה מהן חולצין
 לאחת תחלה, והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על
 כל פנים.
 יא. כיצד? אם אשת אחיו היא, הרי יבם אותה; ואם אינה
 אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי חלצו
 לה ארבעתן תחלה. וכן השניה - חולצין לה ארבעה,
 והאחד מן הארבעה זה שנשא הראשונה, והחמישי ישאנה.
 עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, אחר
 שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות.
 יב. ולעולם הזה בכל הספקות בעקרים אלו; שכל מי
 שנסתפק לה שמה בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה
 לחליצה ממנו - אינה נמרת להנשא לזר, עד שיחליץ לה
 אותו האיש; וכל מי שנסתפק לה שמה ביאתה אסורה על
 איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה
 מתיבמת לו. וכל שנחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה
 פשרה - התרה צרתה לזר.
 יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שיאצרו לענין
 יבום וחליצה, שהרי בארנו כל העקרין שעליהן תסתמך.
 ותדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמכנס, ומי היא הפטורה
 מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום.
 בריך רחמנא דסייען

יום שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ב

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי מצוות
 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לקנס המפתה; (ב) שישא
 האונס אנוסתו; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת
 מוציא שם רע תחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא
 שם רע את אשתו. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מי שפטה בתולה, קונסין אותו משקל חמשים סלעים
 של כסף מזקק [טהור]; וזה הוא הנקרא 'קנס'. וכן אם אנס
 אותה. וקנס זה - מצות עשה של תורה, שנאמר: "ונתן
 האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף".
 ב. ואיזה הוא מפתה ואיזה הוא אונס? מפתה - לרצונה;
 ואונס - שבא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה - הרי זו
 בחזקת אנוסה, ודין בו דין אונס, עד שיעידו העדים
 שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת מפתה,
 מפני שלא נעקה, עד שיעידו עדים שהיא אנוסה, כגון
 ששלף חרב ואמר לה: 'אם תנעקי, אהרג אותך'.
 ג. המפתה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה
 לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנסה,

לפי קטנותה ובגין גופה ולפי שניו וגופו; ואמדין כמה האב
 רוצה לתן ולא תצטער זו מזה, ויתן.
 ז. המפתה - נותן בשת ופגם מיד, ואינו נותן את הקנס
 אלא אם כן לא נשאה, שנאמר: "ואם מאן זמאן אביה
 לתתה לו, כסף ישקל כמהר הבתולות". אבל האונס - נותן
 ארבעה דברים מיד, וכונס; לפיכך כשתרצה להתגרש, או
 אם מת - אין לה כלום [דמי כתובה].
 ח. באו עליה שנים, אחד בדרפה ואחד שלא בדרפה: זה
 שבא עליה שלא בדרפה - אם הוא ראשון, חייב בבשת
 ופגם; ואם הוא אחרון, חייב בבשת בלבד, שכתב נפגמה.
 וזה שבא עליה בדרפה - בין ראשון בין אחרון, חייב בקנס
 ובשאר הדברים; אבל אין בשת ופגם של בת שלא נכעלה
 כלל, כבשת ופגם זו שנכעלה שלא בדרפה.
 ט. כבר הודענו הבנות שאין להן קנס, ועשר הן: הבוגרת,
 והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאוה],
 והמתגרשת, והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת,
 והגירית, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה],
 והיוצא עליה שם רע [שם זנות]; ושאר הבנות, יש להן קנס.
 י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשת ופגם; ואם היתה
 אנוסה - צער. וכל בת שאין לה קנס - כך אין לה לא בשת
 ולא פגם, אם נתפתתה, וכן אם נאנסה, חוץ מבוגרת
 וממאנת ושוטה וחרשת.
 יא. כיצד? האונס את הבוגרת ואת הממאנת - אף על פי
 שאין להן קנס, יש להן בשת ופגם וצער; והאונס שוטה
 או חרשת, משלם צער בלבד. אבל המפתה את פלן, פטור
 מכלום.
 יב. אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו, אלא על
 פי עדים. לפיכך, האומר: 'אנסתי' או 'פתיתי' בתו של
 פלוני - אינו משלם קנס; אבל משלם בשת ופגם בהודאת
 פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: 'אנסתה' או
 'פתיתתה אותי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי
 זה נשבע שבועת הסת [שבועה מדבנן]; שאילו הודה, היתה
 משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו.
 יג. אמרה לו: 'אנסת אותי', והוא אומר: 'לא כי אלא
 פתיתתי' - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער,
 ומשלם בשת ופגם; שהרי הודה במקצת הטענה, כמו
 שיתבאר במקומו.
 יד. שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס - הרי הן
 של אב, שכל שבח ועוירם לאב; ואם אין לה אב, הרי הן
 של עצמה. טו. מפתה או אנוסה שלא תבעה [המגיע לה]
 עד שבגרה, או עד שנשאתה, או עד שמת האב - הארבעה
 דברים [לאנוסה] או השלושה [למפותה], שלה. עמדה בדין
 ותבעה אותו [כשהיא נערה], ואחר כך בגרה או נשאת -
 הרי הן של אב; ואם מת האב אחר עמידתה בדין - הרי
 הן של אחים, שהן יורשי האב; מעת שעמדה בדין, זכה
 בהן האב.

או שהיתה מחיבי לאוין - אם התרו בו, הרי זה לוקה ואינו
 משלם קנס; שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא היתה שם
 התרעה - הואיל ואינו חייב מלקות, הרי זה משלם קנס.
 יב. היתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בה שאסורה מדברי
 סופרים - בין התרו בו בין לא התרו בו, חייב בקנס; שאין
 כאן מלקות.
 יג. היתה מחיבי מיתת בית דין, כגון בתו ואשת בנו וכיוצא
 בהן - בין התרו בו, בין לא התרו בו - פטור מן הקנס,
 שנאמר [גבי נוגף אשה הרה ומת עוברת]: "ולא יהיה אסון -
 ענוש יענש", הא אם היה שם אסון [שמתה האשה], אין שם
 ענש [אינו משלם דמי הולד]; ואף על פי שהריגת האשה
 בשגגה, שהרי לא נתפנונו לה, שנאמר: "כי ינצו אנשים,
 ונגפּו אשה הרה" - הא למדת שלא חלק באסון בין שוגג
 למזיד לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: "מכה נפש
 בהמה לשלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה נפש בהמה,
 לא חלק בו בין שוגג למזיד לחיבו בתשלומין, אף מכה נפש
 אדם, לא חלק בו בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין.
 יד. והוא הדין לכל עברה שיש בה מיתת בית דין, שאין בה
 תשלומין.
 טו. בא עליה ומתה - הרי זה פטור מן הקנס, שנאמר: "ונתן
 האיש השוכב עמה לאבי הנערה", לא לאבי המתה; והוא
 שתמות קדם שתעמד בדין.

פרק ב

א. חמשים כסף של קנס, הם דמי הנאת שכיבה בלבד.
 וחיוב המפתה לתן בשת ופגם, יתר על הקנס הקצוב
 בתורה; יתר עליו האונס, שהוא נותן את הצער; שהנבעלת
 ברצונה אין לה צער, ואנוסה יש לה צער; וכן הוא אומר
 באנוסה: "תחת אשר ענה".
 ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס, ובשת, ופגם;
 והאונס, ארבעה: קנס, ובשת, ופגם, וצער.
 ג. קנס, שוה בכל; אחד הבא על בת כהן גדול, ואחד הבא
 על בת גר או ממזרת - קנסה חמשים כסף. אבל הבשת
 והפגם והצער - אינן שוין בכל, וצריכין שומא [הערכה].
 ד. כיצד שמין הבשת? הכל לפי המביש והמתביש - שאינו
 דומה המביש נערה חשוכה וממשפחה מיחסה, למביש
 קטנה עניה בזויה; ואינו דומה המתביש מאדם חשוב
 וגדול, למי שבישו אחד מן הנבילים וקל מן הקלים.
 ה. ולפי זה, רואין הדינין מעלתה ומעלתו; ושמין כמה
 קמוץ ראוי לאביה ולמשפחתה לתן [כמה היו מוכנים לתת
 כדי ש-] ולא יאירע להן דבר זה מאדם זה, וכמוהו [כסכום
 הזה] חייב לשלם.
 ו. פגם, לפי יפיה - רואין אותה כאלו היא שפחה ומקפרת
 בשווק, כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה,
 כשאדם רוצה לקנות שפחה בתולה לתנה לעבדו שהוא
 רוצה בהגיתו וטובתו; ורואין כמה פחתה, וישלם. צער -

עליה, גורם שתמלא הארץ זמרה, ונמצא האב נושא בתו
והאב נושא אחרתו, שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי
הוא. והמכין בתו לכך, הרי היא קדשה, ולוקה הבועל
והנבעלת משום "לא תהיה קדשה"; ואין קונסין אותו,
שלא חיבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכינה
עצמה לכך, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זו קדשה;
ואסור קדשה אחד הוא, בין בכתולה בין בבועלה. ולפיכך
אמרו חכמים, שהיוצא עליה שם רע בגלותה, אין לה קנס,
כמו שבארנו - שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה
במצוה.

טז. הכת שנתארסה ונתגרשה, קנסה לבדו לעצמה; ונאנסה
או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר, קנסה ושאר הדברים
לאביה - שאין הארוסין מוציאין מרשות האב.
יז. אני אומר, שנה שנאמר בתורה: "אל תחלל את בתך
להנותה" - שלא יאמר האב: "הואיל ולא חיבה תורה
מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב, הריני שוכר בתי
הכתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה, או אניח זה
לבוא עליה בחנם, שיש לאדם למחל ולתן ממון לכל מי
שירצה"; לכך נאמר: "אל תחלל את בתך להנותה". שנה
שחיבה תורה לאונס ולמפתה ממון, לא מלקות - בשארע
הדבר מקרה, שלא מדעת אביה, ולא הכינה [זימנה] עצמה
לכך, שדבר זה אינו הוזה תמיד, ואינו מצוי; אבל אם הניח
זה בתו הכתולה מוכנת [מזומנת ומיועדת] לכל מי שיבוא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח אייר ה'תשע"ב

ה. פרשה שניה - "והיה כי יבאך חסר, וילאבתיך חסר
ואו, חסר" חסר, "בכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו"
מלא, "ויגר" חסר, "בכור" מלא, "מבכר" חסר, "ועד
בכור" מלא, "זבח" חסר, "וכל בכור" מלא, "לאות" מלא,
"ידכה" כתוב בהא, "ולטטפת" חסר ואו אחרונה, "עניך"
מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא.

ו. פרשה שלישית - "שמע": "מאדך" חסר, "לכניך" מלא,
"בביתך" בלא יוד שניה, "ובקומך" מלא, "לאות" מלא,
"ידך" בלא יוד שניה, "לטטפת" חסר שני ואין, "עניך"
מלא, "מזוזה" חסר ואו ראשונה, "ביתך" בלא יוד שניה,
"ובשעריך" מלא.

ז. פרשה רביעית - "והיה אם שמע" חסר, "מצותי" בואו
אחת, "יורה" מלא, "ומלקוש" מלא, "ותירשך" חסר ואו,
"והשתחיתם" מלא, "יבולה" מלא, "הטבה" חסר, "נתן"
חסר, "אתם" חסר, "לאות" מלא, "לטטפת" חסר ואו
שניה, "עניכם" מלא, "אתם" חסר, "בביתך" בלא יוד
שניה, "ובקומך" מלא, "מזוזה" מלא, "ביתך" בלא יוד
שניה, "ובשעריך" מלא, "לאבתיכם" חסר ואו.

ח. וצריך להזהר בתגין [כתרים] של אותיות, והן כמו זיגין
וקופות על האות שיש להן תג, כמו שהן כתובין בספר
תורה; ואלו הן האותיות המתקנות שבארבע פרשיות אלו:
ט. פרשה ראשונה - יש בה אות אחת בלבד, והיא מם
סתומה של "ממים", עליה שלש זיגין. פרשה שניה - יש
בה חמש אותיות, וכל אחת מהן הא, ועל כל הא ממשפתן
- ארבע זיגין; והן הא של "ויתנה", והא ראשונה והא
אחרונה של "הקשה", והא של "ויהרג", והא של "ידכה".
פרשה שלישית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: קוף של
"ובקומך", יש עליה שלשה זיגין; וקוף של "ויקשרתם", יש
עליה שלשה זיגין; וטית טית פה של "לטטפת", על כל
אחת משלשתן ארבעה זיגין. פרשה רביעית - יש בה חמש

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ב

הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה

פרק ב

א. כיצד כותבין את התפילין? של ראש - כותבין ארבע
הפרשיות על ארבעה קלפים, וגוללין כל אחד ואחד לבדו,
ומניחין אותן בארבעה בתים שהן מחברין בעור אחד; ושל
יד - כותבין את ארבע הפרשיות בארבעה דפין [עמודים]
על קלף אחד, וגוללו כמין ספר תורה מסופו לתחלתו,
ומניחו בבית אחד.

ב. וצריך להזהר בפרשיות - שאם עשה הסתומה פתוחה
[התחיל פרשה סתומה בתחילת השורה] או הפתוחה סתומה
[התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה], פסלן. ושלש
הפרשיות הראשונות, כלן פתוחות; ופרשה אחרונה שהיא
"והיה אם שמע", סתומה.

ג. וצריך להזהר במלא וחסר, עד שיהיו ארבעתן כתובות
כמו שהן כתובות בספר תורה הבדוק [המוגה]; שאם כתב
החסר מלא - פסל, עד שימחק היתר; ואם כתב המלא חסר
- פסל, ואין לו תקנה. ואלו הן החסרות והמלאות שיש
בארבע פרשיות אלו:

ד. פרשה ראשונה - "קדש לי כל בכור" מלא, "זכור"
מלא, "בחזק" חסר, "הוציא" מלא, "יצאים" חסר ואו,
"יבאך" מלא, "והאמר" חסר, "והיבוס" מלא, "לאבתיך"
חסר ואו, "העבדה" חסר, "מצת" חסר, "השביעי" מלא,
"מצות" מלא, "שאר" חסר, "גבלך" חסר, "בעבור" מלא,
"לאות" מלא, "ולזכרון" מלא, "עניך" מלא, "תורת" מלא,
"הוצאך" חסר יוד, "החקה" חסר, "למועדה" מלא.

1 אותיות, ואלו הן: פה של "ואספת", יש עליה שלשה זיגין;
2 ותו של "ואספת", יש עליה זין אחד; וטית טית פה של
3 "לטטפת", על כל אחת משלשתן ארבעה זיגין. כל
4 האותיות המתנגות, שש עשרה; ואם לא עשה התגין, או
5 הוסיף וגרע בהן - לא פסל.

6 י. הלוקח תפלין ממי שאינו ממנה [בקי], צריך לברך.
7 לקח ממנו מאה קציצות [בתים], בדרך מהן שלש קציצות
8 - או שתיים של ראש ואחת של יד, או שתיים של יד ואחת
9 של ראש: אם מצאם בשרים, החזק זה האיש, והרי כלן
10 בשרין, ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחן צבתיים צבתיים
11 [חבילות חבילות] - כלן צריכות בדיקה; שחזקת הצבתיים,
12 מאנשים הרבה לקוחין.

13 יא. הכותב תפלין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או
14 משאר אדם וברך ונהניחן לעורן - לעולם אינו צריך
15 לברך פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן שחפזן
16 שלם, הרי הן בחזקתן, ואין חוששין להן שפא נמחקה אות
17 מתוכן או שנקבה. הלל הזקן היה אומר: 'אלו, משל אבי
18 אפא'.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ב

פרק ג

21 א. שמונה הלכות יש במעשה התפלין - כלן הלכה למשה
22 מסיני, ולפיכך כלן מעכבות, ואם שנה באחת מהן, פסל;
23 ואלו הן: שיהיו מרובעות, וכן תפירתן [בגידין] ברבוע [ארכו
24 כרחב], ואלכסונן ברבוע, עד שיהיה להן ארבע זויות
25 שוות; ושהיה בעור של ראש, צורת שין ממין ומשמאל;
26 ושיכרך הפרשיות במטלית [בד]; ושיכרך אותן בשער על
27 המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן; ושהיה תופרין אותן
28 בגדין; ושעושין להן [לדצועות] מעפרת [מקום מעבר]
29 מעור החפוי שתכנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת
30 והולכת בתוך תוכר [כעין לולאה] שלה; ושהיה הרצועות
31 שחורות; ושהיה הקשר שלהן, קשר ידוע בצורת דלת.

32 ב. כיצד עושים תפלין של ראש? לוקחין עץ מרבע ארבו
33 כרחבו וכגבהו. ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות
34 ממנו אין בכך פלוס. ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא
35 כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, כדי שיעשה לו ארבע

36 ראשים, כגון זה ולוקחין עור,
37 ומרטיבין אותו במים ומשימין בו את
38 העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ
39 וחריץ, ומכמשים אותו והוא רטב
40 מכאן ומכאן, עד שעושין בו דמות
41 שי"ן שיש לה שלשה ראשין מימין
42 המניח תפלין, ודמות שי"ן שיש לה
43 ארבעה ראשים משמאל המניח.

44 ג. ומניחין את העור על העץ, עד שייבש; ואחר כך חולץ
45 העור מעל גבי האמום [דפוס, תבנית] של עץ, ונמצא העור

46 שיש בו ארבעה בתיים פנויין. מכניסין פרשה בכל בית
47 ובית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו מארבע
48 פנותיו, ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו
49 הרצועה, כמו תוכר, והוא הנקרא 'מעפרת'.

50 ד. וכיצד עושין תפלין של יד? לוקחין עץ מרבע, ארכו
51 כרחבו, ויהיה גבהו כאצבע, או יתר על זה מעט; ומחפין
52 אותו בעור רטב, ומניחין את העור על האמום עד שייבש;
53 וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר
54 מקצת העור מלמטה; ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן
55 העור תוכר, מקום הרצועה.

56 ה. כיצד סדור הפרשיות בתפלה של ראש? מכניס פרשה
57 אחרונה, שהיא 'והיה אם שמע', בבית
58 ראשון, שהוא על ימין המניח;
59 ו'שמע' סמוכה לה; 'והיה כי יבאך' -
60 בבית שלישי, סמוכה ל'שמע'; ו'קדש'
61 ל' בבית רביעי, שהוא לשמאל
62 המניח תפלין - כדי שיהא הקורא
63 שלפניו, כנגד פני המניח, קורא על

למטה	למטה	למטה	למטה
למטה	למטה	למטה	למטה
למטה	למטה	למטה	למטה
למטה	למטה	למטה	למטה

מקום הרצועה

64 הסדר הזה, כגון זה ואם החליף סדור זה - פסולות.
65 ו. תפלין של יד - כותבין אותה בארבעה דפין [עמודים]
66 בעור אחד, ארץ כספר תורה, על סדורן בתורה, כגון זה:

קדש לי כל בכור	והיה כי יבאך	שמע ישראל	והיה אם שמוע
-------------------	-----------------	--------------	-----------------

67 ואם כתבן על ארבעה עורות ונהניחן בבית אחד - יצא, ואינו
68 צריך לברך.

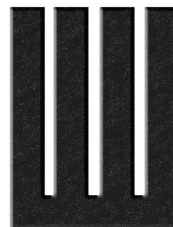
69 ז. כשהוא גולל הפרשיות, בין של ראש בין של יד, גולל
70 אותן מסופן לתחלתן - עד שתמצא כשתפתח הפנישה,
71 תקרא כל שיטה מתחלתה לסופה.

72 ח. כשמכניסין את הפרשיות בבתיים שלהן, כורכין אותן
73 במטלית, ועל המטלית שער, ואחר כך מכניסין אותן
74 בבתיהן. ושער זה, צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה,
75 ואפלו מנבלות וטרפות שלהן; וכבר נהגו כל העם, לברכן
76 בשער זב העגלים.

77 ט. כשתופרין את התפלין, אין תופרין אלא בגדין של
78 בהמה או של חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן.
79 לוקחין הגדין שיש בצבק בהמה או חיה, והן לבנים
80 קשים, ומרפכין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שיעשו
81 כפשתן, וטוין אותן ושזורין אותן; ובהן תופרין התפלין
82 ויריעות ספר תורה.

83 י. כשתופרין התפלין, תופרין אותן ברבוע. והלכה רוחת,
84 שיהיו בכל צד שלש תפירות, עד שיהיו הכל שתיים עשרה
85 תפירות, בין של יד בין של ראש; ואם עשה התפירות עשר
86 או ארבע עשרה, עושה. וכל התפירות, יהיה החוט שלהן
87 סובב משתי הרוחות [מב' הצדדים].

88 יא. וצריך שיעצ הקריץ [שבין בית לבית] של תפלין של

התפירות זו בצד זו [החיצונה והפנימית שכנגדה], או
שנפסקו שלש תפירות אפלו זו שלא כנגד זו - הרי אלו
פסולות. במה דברים אמורים? בישנות; אבל בחדשות, כל
זמן שפני טבלה קנימת [שעדיין מרובעים הם], בשרות. ואלו
הן החדשות? כל שאותו זמן מקצת העור שנקרע תפרו ותולין
בו התפלין, והוא חזק ואינו נכרת - הרי אלו חדשות; ואם
אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי אלו ישנות.
יט. רצועה שנפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין
אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת. וישרי הרצועה
[שמשתלשלת מקשר הראש ולמטה] פסולין, עד שיהיה ארפה
ורחבה בשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות פני עור
הרצועה [הצד העליון] למעלה בעת שקושר אותן על ידו
ועל ראשו.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ב

פרק ד

א. היכן מניחין התפלין? של ראש - מניחין אותן על
הקדקד, שהוא סוף השער שנגנז הפנים, והוא המקום
שמחו של תינוק רופס [דר] בו; וצריך לבנו אותן באמצע,
כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר [של תשרי] בגובה
העפר, שהוא סוף הגלגלת.
ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקברת, והוא
הבשר התפוח [מנופח ועולה] שבמפרק שבין פרק הכתף
ובין פרק הזרוע; שנמצא כשהוא מדבק מפרקו לצלעיו,
תהיה תפלה כנגד לבו, ונמצא מקים: "והיו הדברים
האלה . . על לבך".
ג. המניח תפלין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו
- הרי זו דרך המינות; העושה תפלתו עגלה כאגוז, אין בה
מצוה כלל. אטר [שמאל] - מניח תפלין בימינו, שהיא לו
בשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה
בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפלין
ומקום הנחתן, מפי השמועה למדום [מסורת ממש רבינו
ע"ה].
ד. תפלין של ראש, אינה מעכבת של יד, ושל יד, אינה
מעכבת של ראש - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו
לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר
קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפלין'; ועל של יד
מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין'.
ה. במה דברים אמורים? בשהניח אחת מהן; אבל אם
הניח שתיהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפלין',
וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. וכשהוא
חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.
ו. מי שברך 'להניח תפלין' וקשר תפלין של יד - אסור לו
לספר, ואפלו להשיב שלום לרבו, עד שניח של ראש; ואם
שח, הרי זו עברה, וצריך לברך ברכה שניה 'על מצות
תפלין', ואחר כך מניח של ראש.

ראש, עד מקום התפר. ואם היה התרץ נכר כדי שיהיו
ארבעה ראשים נראין לכל, ואף על פי שאין התרץ מגיע
למקום התפר - בשרות; ואם אין תרץ נכר, פסולות. וצריך
להעביר בתוף כל חריץ וחריץ על גבי העור, חוט או
משיחה להבדיל בין בית לבית; ומנהג פשוט, להעביר גיד
מגידי התפירה בכל חריץ וחריץ משלשתן.
יב. וכיצד עושין הרצועות? לוקחין רצועה של עור, רחבה
כארף השעורה; ואם היתה רחבה מזה השעור, כשרה. וארף
רצועה של ראש - כדי שתקיף את הראש ויקשר ממנה
הקשר, ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן, עד שיגיעו
לטבור או למעלה ממנו מעט; וארף רצועה של יד - כדי
שתקיף את הזרוע ויקשר ממנה הקשר, ותמתח רצועה אחת
על אצבע אמצעית, ויכרך ממנה על אצבעו שלש פריכות
ויקשר. ואם היו הרצועות ארכות יתר על השעורין האלו,
בשרות.
יג. ומכניס רצועה של ראש בתוך שלה [מקום מעבר
הרצועה], ומקיף במדת ראשו, וקושר קשר מרבע, כמין
דלת. וקשר זה, צריך כל תלמיד חכמים ללמדו, ואי אפשר
להודיע צורתו בכתב, אלא בראיית העין. וכן בשל יד, קושר
קשר כמין יוד; ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוף
הקשר, כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשר על ידו.
יד. הרצועות של תפלין, בין של ראש בין של יד - פניהן
החיצונים שחורים, וזו היא ההלכה למשה מסיני. אבל
אחורי הרצועות, הואיל ומכפנים הן, אם היו ירקות או
לבנות, בשרין; אדמות - לא יעשה, שמה תהפך הרצועה,
וגנאי הוא לו. ולא יהיו אחורי הרצועה לעולם, אלא פעין
הקציצה - אם ירקה, ירקין, ואם לבנה, לבנים. ונזאי הוא
לתפלין, שיהיו כלן שחורות, הקציצה, והרצועה כלה.
טו. העור שמחפין בו התפלין, ושעושין ממנו הרצועות,
הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפלו נבלות
וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחפה תפלין
בזהב - פסולות. ועור הרצועות, צריך עבוד לשמן. אבל
העור שמחפין בו, אינו צריך עבוד כלל - אפלו עשהו מצה
[עור שלא נעבד בקמח ומלח], כשר; ומקומות הרבה, נהגו
לעשות אותן בעור מצה.
טז. אין עושין התפלין אלא ישראל, שעשיתן ככתיבתן,
מפני השין שעושין בעור, כמו שאמרנו; לפיכך, אם חפן
גוי, או תפרן - פסולין. והוא הדין לכל הפסול לכתבן, שלא
יעשה אותן.
יז. תפלין של ראש, אין עושין אותה של יד, ושל יד, עושין
אותה של ראש - לפי שאין מורידין מקדשה חמורה לקדשה
קלה. וכן רצועה של תפלין של ראש, אין עושין אותה
לתפלין של יד. במה דברים אמורים? בשלכשן; אבל תפלין
של ראש שלא לבשן אדם מעולם, אם רצה להחזירן ליד,
מתר. וכיצד הוא עושה? טולה [מכסה] עליה עור עד
שתעשה אחת, וקושרה על ידו.
יח. תפלין שנפסקו [נחתכו] התפירות שלהן - אם היו שתי

ז. תפלין - כל זמן שמניחן, מברך עליהן, ואפלו חלץ
 ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות בלן, מברך עליהם
 קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפלין של יד, אחר
 הנחה על הקברת קדם קשירה; שקשירתן, היא עשייתן.
 ח. כשחולץ אדם תפלו לנהניען בכלי, לא יניח של יד
 מלמטה ושל ראש מלמעלה; מפני שבשעה שהוא רוצה
 ללבושן, יפגע בשל ראש תחלה, ונמצא שמניחה [עוברה]
 ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קדם של יד,
 ואסור לו לאדם להניח מצוה, ולעבר ממנה למצוה אחרת
 - אלא מצוה שתבוא לידו של אדם בתחלה, בה הוא
 מתעסק. לפיכך, צריך להניח של יד למעלה, כדי שפגע
 בה תחלה וילבש על הסדר.
 ט. כלי שהכינו [יחדו] להניח בו תפלין, והניח בו -
 נתקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חל; הכינו ולא הניח
 בו, או שהניח בו עראי [במקרה] ולא הכינו - לא נתקדש,
 והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור לתלות את התפלין, בין
 ברצועה בין בתפלה עצמה; אבל תולה הוא את הפיס
 שהתפלין מנחין בו.
 י. זמן הנחת תפלין - ביום, לא בלילה, שנאמר: "מימים
 ימימה" - "חקה" זו היא מצות תפלין. וכן שבתות וזמנים
 טובים, אינן זמן תפלין, שנאמר: "והיו לך לאות", ושבתות
 וימים טובים הן עצמן אות. ומאימתי זמן הנחתן? משיראה
 את חברו ברחוק ארבע אמות ויכירהו, עד שתשקע החמה.
 יא. מי שהניח תפלין קדם שתשקע החמה, וחשכה והן
 עליו - אפלו היו עליו כל הלילה, מתר; ואין מורין דבר
 זה ברבים, אלא מלמדן את הכל, שלא יניחו תפלין עליהן,
 אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח תפלין
 לכתחלה אחר שתשקע החמה - עובר בלאו, שנאמר:
 "ושמרת את החקה הזאת למועדה, מימים ימימה".
 יב. היה פא בדרך ותפלין בראשו, ושקעה עליו החמה -
 מניח יד עליהן עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ. היה יושב
 בבית המדרש ותפלין בראשו, וקדש [שבת] עליו היום -
 מניח יד עליהן עד שמגיע לביתו, וחולץ; ואם יש בית
 סמוך לחומה שמשממין בו, מניחן שם. ואם לא חלץ
 תפלו משקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשממן,
 ונמצאו עליו כדי לשמן - מתר.
 יג. כל הפטור מקרית שמע, פטור מן התפלין. קטן שיוצא
 לשמור תפלין - אביו לוקח לו תפלין, כדי לחנכו במצוות.
 חולי מעים, וכל שאינו יכול לשמר את נקביו אלא בצער
 - פטור מן התפלין; וכל הטמאין, בלן חזבין בתפלין
 פטהורין. מצטערין, ומי שאין דעתו נכונה ומישבת עליו -
 פטור מן התפלין; שהמניח תפלין, אסור לו להסיח דעתו
 מהן. כהנים בשעת העבודה, והלוויים בשעה שאומרים שיר
 על הדוכן, וישראל בשעת מעמדם במקדש - פטורים מן
 התפלה ומן התפלין.
 יד. חב אדם למשמש בתפלו כל זמן שהן עליו, שלא
 יסית דעתו מהן אפלו רגע אחד - שקדשתן גדולה מקדשת

הציץ; שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהן אחד
 ועשרים שם של יוד הא בשל ראש, וכמותן בשל יד.
 טו. תפלין צריכין גוף נקי כאלישע, שיזהר שלא תצא
 ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו. לפיכך, אסור לישן
 בהם שנת קבע ולא שנת עראי, אלא אם הניח עליהן סודר,
 ולא היתה עמו אשה - ישן בהן שנת עראי. כיצד הוא
 עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן [שארין זו
 שינת קבע].
 טז. היו תפלו ברויכין בידו - מתר לישן בהם אפלו שנת
 קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי; אבל אם נכנס
 לסעודת קבע - חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטל ידיו
 [מים אחרונים], ואחר כך יניחם, ויברך על מזונו והוא לבוש
 בהן.
 יז. היה לבוש תפלין, והצריך לבית הפסא - לא יניח תפלין
 בחרין [שבכותל] הסמוכין לרשות הרבים ויכנס, שמא
 ישלום עוברי דרכים. כיצד יעשה? אפלו הצריך להשתין
 מים, חולץ תפלו ברחוק ארבע אמות, וגוללן בבגדו כמין
 ספר תורה, ואוחזן בימינו כנגד לבו; ויזהר כדי שלא תצא
 רצועה מתחת ידו טפח, ויכנס ועושה צרכיו. וכשיצא,
 מרחיק ארבע אמות מבית הפסא, ולובשן.
 יח. במה דברים אמורים? בבית הפסא הקבוע, שאין
 ניצוצות נתזות עליו; אבל בית הפסא עראי - לא יכנס בהן
 כשהן גלילין, אלא חולץ אותן, ונותנן לחברו לשמן. ואין
 מי רגלים בלן [מהגוף בלא ניצוצות] אפלו בבית הפסא
 הקבוע, אלא בשיכה; ואם היה עפר תחת [דר], אפלו
 בעמידה. היה במקום קשה - יעמד במקום מדרון, כדי שלא
 ינתזו ניצוצות עליו.
 יט. היה לבוש תפלין והצריך לבית הפסא לעת ערב, ולא
 נשאר מן היום כדי ללבוש אחר שיצא - לא יכנס בהן
 גלילים בבגדו, ואפלו להשתין מים בבית הפסא הקבוע.
 אלא כיצד יעשה? חולצן ומניחן בכלין [תיק המיוחד להן]
 אם היה בו טפח, או בכלי שאינו בלן אף על פי שאין בו
 טפח, ואוחז הפלי בידו, ויכנס. וכן אם הצריך בלילה -
 מניחן בכלי, ואוחז הפלי בידו, ויכנס.
 כ. שכח ויכנס לבית הפסא והוא לבוש תפלין - מניח ידו
 עליהן עד שיגמר עמוד [קילו] ראשון, ויוצא וחולץ, אחר
 כך יכנס ועושה כל צרכיו; שאם נפסיק בעמוד ראשון, בין
 בגדולים בין בקטנים - יבוא לידי חללים שיש בהן סכנה
 גדולה.
 כא. שכח ושמש משתו בתפלין - הרי זה לא יאחז לא
 ברצועה ולא בקציצה [בית], עד שיטל ידיו; ויטלם, מפני
 שהידים עסקניות.
 כב. הנכנס למרחץ - מקום שבני אדם עומדין לבושין, מתר
 להניח תפלין; ומקום שבני אדם עומדין שם מקצתן ערמין
 ומקצתן לבושין, אינו חולץ תפלו ואינו מניח שם תפלין
 לכתחלה; ומקום שבני אדם עומדין ערמין, חולץ תפלו,
 ואין צריך לומר שאינו מניח.

א. וְהָלַךְ אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְאָפְלוֹ
בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קָבֵר; וְצָרִיף לְחֹלֶץ תְּפִלּוֹ,
עַד שֶׁיִּסְרֹחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְלֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תְּפִלִּין, עַד שֶׁיִּכְסֶּה
עֲרוֹתוֹ וְיִלְבַּשׁ בְּגָדָיו. הַנוֹשֵׂא מִשּׁוֹי עַל רֹאשׁוֹ - חוֹלֵץ תְּפִלִּין
שֶׁל רֹאשׁ, עַד שֶׁיִּסְרֵי הַמִּשּׁוֹי; וְאָפְלוֹ מִטְּפַחַת, אֲסוּר לְהַנִּיחַ
עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין, אֲבָל צוֹנֵף הוּא מְצַנֵּפְתּוֹ עַל
תְּפִלּוֹ.
ב. בֵּית שֵׁשׁ בּוֹ תְּפִלִּין אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ
מִשְׁתּוֹ, עַד שִׁיוָּצִיאֵן, אוֹ יִנְיַחַן בְּכָלִי וְיִנְיַח הַכָּלִי בְּכָלִי אַחֵר
שֶׁאִינוֹ כָּלִין; אֲבָל אִם הָיָה הַכָּלִי הַשֵּׁנִי מְזֻמֵּן לָהֶן - אָפְלוֹ
עֲשֶׂרָה פְּלִים, בְּכָלִי אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין. וְאִם הֵנִיחָן כָּלִי בְּתוֹךְ
כָּלִי, מִתֵּר לְהֵנִיחָן תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו בֵּין פֶּר לְכֶסֶת שֶׁלֹּא כְּנָגַד
רֹאשׁוֹ, כְּדִי לְשַׁמֵּרן, וְאָפְלוֹ אֲשֶׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה.
כ. קִדְּשַׁת תְּפִלִּין, קִדְּשָׁה גְדוּלָּה הִיא; שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁתְּפִלִּין
עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל זְרוּעוֹ - הוּא עֲנֹ וְיֵרָא, וְאִינוֹ נִמְשָׁךְ
בְּשָׁחוּק וּבְשִׁיחָה בְּטִלָּה, וְאִינוֹ מִהֲרֵהר מִחֻשְׁבוֹת רְעוּת, אֲלָא
מִפְּנֵי לְבוֹ לְדַבְּרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָךְ, צָרִיף אָדָם
לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִיטֵן עָלָיו כָּל הַיּוֹם - שֶׁמִּצְוָתוֹ, כִּף הִיא. אֲמָרוּ
עָלָיו עַל רַב, תִּלְמִיד רַבֵּנּוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא רָאוּהוּ
שֶׁהָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה, אוֹ בְּלֹא צִיצִית, אוֹ בְּלֹא
תְּפִלִּין.
כו. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָתוֹ לְלַבֵּשׁן כָּל הַיּוֹם - בִּשְׁעַת תְּפִלָּה,
יֹתֵר מִן הַכֹּל; אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַקּוֹרֵא קְרִית שִׁמְעַת בְּלֹא
תְּפִלִּין, כְּאִלּוּ מַעֲדִיד עֵדוּת שֶׁקָּרַע בְּעֶצְמוֹ'. וְכָל שֶׁאִינוֹ מֵנִיחַ
תְּפִלִּין, עוֹבֵר בְּשִׁמּוֹנָה עֲשֶׂה - שֶׁהִרְיָ בְּאַרְבַּע הַפְּרָשׁוֹת צִוָּה
עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד. וְכָל הַרְגִּיל בְּתְּפִלִּין
- מֵאַרְיֵף יָמִים, שְׁנָאָמֵר: "אֲדֹנִי עֲלִיָּהֶם - יִחְיִיו".
יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ב
פֶּרֶק ה'
א. בִּיצַד כּוֹתֵבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כּוֹתֵב שְׁתֵּי הַפְּרָשׁוֹת "שִׁמְעַ" וְ"וְהָיָה אִם שִׁמְעַ" עַל דֶּף [עמוד] אֶחָד, בִּירִיעָה אַחַת; וְעוֹשֶׂה לָּהּ רוּחַ מְלֻמְעָלָה וְרוּחַ מְלֻמְטָה, כְּמוֹ חֲצִי צִפְרָן. וְאִם כְּתֹבָה בְּשָׁנִים בְּשִׁלְשָׁה דִּפּוּן, כְּשֶׁרָה - וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָה כְּזָנֹב [רחב למעלה וקצר למטה], אוֹ כְּמוֹ עֵגוּל [כתובה בצורה עגולה], אוֹ כְּקֶבֶה [כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; וְאִם עֲשֶׂה בְּאַחַת מֵאלוֹ, פְּסוּלָה. כְּתֹבָה שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁהָקִדִּים פָּרְשָׁה לְפָרְשָׁה - פְּסוּלָה. כְּתֹבָה בְּשָׁנֵי עוֹרוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁתְּפָרֵן, פְּסוּלָה. סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבִלָה, וּתְּפִלִּין שְׁבִלּוֹ - אֵין עוֹשִׂין מִהֵן מְזוּזָה; וְלֹא מִן הַגְּלִיל [הקלף הריק] שֶׁל סֵפֶר, אֵין כּוֹתֵבִין עָלָיו מְזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמִירוֹהָ לְקִדְּשָׁה קְלָה.
ב. וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת הֲרוֹחַ שְׁבִין פְּרָשֶׁת "שִׁמְעַ" לְ"וְהָיָה אִם שִׁמְעַ", פְּרָשָׁה סְתוּמָה יְיָסִיִּים הִרְאִישׁוּהָ בְּסוֹף הַשּׁוּרָה וּיִפְסִיק רִיחַ ט' אוֹתוֹת וְיִתְחִיל הַשְּׁנִיָּה בְּאַמְצַע הַשּׁוּרָה; וְאִם עֲשֶׂה

א. וְהָלַךְ אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְאָפְלוֹ
בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קָבֵר; וְצָרִיף לְחֹלֶץ תְּפִלּוֹ,
עַד שֶׁיִּסְרֹחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְלֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תְּפִלִּין, עַד שֶׁיִּכְסֶּה
עֲרוֹתוֹ וְיִלְבַּשׁ בְּגָדָיו. הַנוֹשֵׂא מִשּׁוֹי עַל רֹאשׁוֹ - חוֹלֵץ תְּפִלִּין
שֶׁל רֹאשׁ, עַד שֶׁיִּסְרֵי הַמִּשּׁוֹי; וְאָפְלוֹ מִטְּפַחַת, אֲסוּר לְהַנִּיחַ
עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין, אֲבָל צוֹנֵף הוּא מְצַנֵּפְתּוֹ עַל
תְּפִלּוֹ.
ב. בֵּית שֵׁשׁ בּוֹ תְּפִלִּין אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ
מִשְׁתּוֹ, עַד שִׁיוָּצִיאֵן, אוֹ יִנְיַחַן בְּכָלִי וְיִנְיַח הַכָּלִי בְּכָלִי אַחֵר
שֶׁאִינוֹ כָּלִין; אֲבָל אִם הָיָה הַכָּלִי הַשֵּׁנִי מְזֻמֵּן לָהֶן - אָפְלוֹ
עֲשֶׂרָה פְּלִים, בְּכָלִי אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין. וְאִם הֵנִיחָן כָּלִי בְּתוֹךְ
כָּלִי, מִתֵּר לְהֵנִיחָן תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו בֵּין פֶּר לְכֶסֶת שֶׁלֹּא כְּנָגַד
רֹאשׁוֹ, כְּדִי לְשַׁמֵּרן, וְאָפְלוֹ אֲשֶׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה.
כ. קִדְּשַׁת תְּפִלִּין, קִדְּשָׁה גְדוּלָּה הִיא; שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁתְּפִלִּין
עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל זְרוּעוֹ - הוּא עֲנֹ וְיֵרָא, וְאִינוֹ נִמְשָׁךְ
בְּשָׁחוּק וּבְשִׁיחָה בְּטִלָּה, וְאִינוֹ מִהֲרֵהר מִחֻשְׁבוֹת רְעוּת, אֲלָא
מִפְּנֵי לְבוֹ לְדַבְּרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָךְ, צָרִיף אָדָם
לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִיטֵן עָלָיו כָּל הַיּוֹם - שֶׁמִּצְוָתוֹ, כִּף הִיא. אֲמָרוּ
עָלָיו עַל רַב, תִּלְמִיד רַבֵּנּוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא רָאוּהוּ
שֶׁהָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה, אוֹ בְּלֹא צִיצִית, אוֹ בְּלֹא
תְּפִלִּין.
כו. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָתוֹ לְלַבֵּשׁן כָּל הַיּוֹם - בִּשְׁעַת תְּפִלָּה,
יֹתֵר מִן הַכֹּל; אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַקּוֹרֵא קְרִית שִׁמְעַת בְּלֹא
תְּפִלִּין, כְּאִלּוּ מַעֲדִיד עֵדוּת שֶׁקָּרַע בְּעֶצְמוֹ'. וְכָל שֶׁאִינוֹ מֵנִיחַ
תְּפִלִּין, עוֹבֵר בְּשִׁמּוֹנָה עֲשֶׂה - שֶׁהִרְיָ בְּאַרְבַּע הַפְּרָשׁוֹת צִוָּה
עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד. וְכָל הַרְגִּיל בְּתְּפִלִּין
- מֵאַרְיֵף יָמִים, שְׁנָאָמֵר: "אֲדֹנִי עֲלִיָּהֶם - יִחְיִיו".
יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ב
פֶּרֶק ה'
א. בִּיצַד כּוֹתֵבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כּוֹתֵב שְׁתֵּי הַפְּרָשׁוֹת "שִׁמְעַ" וְ"וְהָיָה אִם שִׁמְעַ" עַל דֶּף [עמוד] אֶחָד, בִּירִיעָה אַחַת; וְעוֹשֶׂה לָּהּ רוּחַ מְלֻמְעָלָה וְרוּחַ מְלֻמְטָה, כְּמוֹ חֲצִי צִפְרָן. וְאִם כְּתֹבָה בְּשָׁנִים בְּשִׁלְשָׁה דִּפּוּן, כְּשֶׁרָה - וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָה כְּזָנֹב [רחב למעלה וקצר למטה], אוֹ כְּמוֹ עֵגוּל [כתובה בצורה עגולה], אוֹ כְּקֶבֶה [כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; וְאִם עֲשֶׂה בְּאַחַת מֵאלוֹ, פְּסוּלָה. כְּתֹבָה שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁהָקִדִּים פָּרְשָׁה לְפָרְשָׁה - פְּסוּלָה. כְּתֹבָה בְּשָׁנֵי עוֹרוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁתְּפָרֵן, פְּסוּלָה. סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבִלָה, וּתְּפִלִּין שְׁבִלּוֹ - אֵין עוֹשִׂין מִהֵן מְזוּזָה; וְלֹא מִן הַגְּלִיל [הקלף הריק] שֶׁל סֵפֶר, אֵין כּוֹתֵבִין עָלָיו מְזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמִירוֹהָ לְקִדְּשָׁה קְלָה.
ב. וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת הֲרוֹחַ שְׁבִין פְּרָשֶׁת "שִׁמְעַ" לְ"וְהָיָה אִם שִׁמְעַ", פְּרָשָׁה סְתוּמָה יְיָסִיִּים הִרְאִישׁוּהָ בְּסוֹף הַשּׁוּרָה וּיִפְסִיק רִיחַ ט' אוֹתוֹת וְיִתְחִיל הַשְּׁנִיָּה בְּאַמְצַע הַשּׁוּרָה; וְאִם עֲשֶׂה

ט. מזוזה היחיד, נבדקת פעמים בשבוע [שבע שנים], ומזוזה רבים, פעמים ביובל [חמישים שנה] - שמא נקרעה ממנה אות או נמחקה; מפני שהיא קבועה בכתלים, מרקבת.

י. הכל חייבין במזוזה, אפילו נשים ועבדים; ומחנכין את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם. השוכר בית בחוצה לארץ, והדר בפונדק [מלון] בארץ ישראל - פטור מן המזוזה שלשים יום; אבל השוכר בית בארץ ישראל, חייב במזוזה מיד.

יא. המשכיר בית לחברו - על השוכר להביא מזוזה ולקבע אותה, אפילו היה נותן שכר על קביעתה; מפני שהמזוזה חובת הדר היא, ואינה חובת הבית. וכשהוא יוצא, לא יטלנה בידו ויצא; ואם היה הבית לגוי, הרי זה נטלה כשיצא.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ב

פרק ו

א. עשרה תנאין יש בבית, ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן, פטור מן המזוזה; ואילו הן: שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, ושהיה לו שתי מזוזות [עמודים מב' צידי הפתח], ויהיה לו משקוף, ותהיה לו [לבית] תקרה, ויהיו לו דלתות, ויהיה גובה השער עשרה טפחים או יותר, ויהיה בית חל [פורט לבית כנסת וכיו"ב], ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת כבוד [פורט למרחץ וכיו"ב], ועשוי לדירת קבע.

ב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזוזה; ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשנה, אף על פי שהוא עגול, או בעל חמש זויות, ואין צריך לומר, שאם היה ארפו יתר על רחבו - הואיל ויש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות, חייב במזוזה.

ג. אכסדרה, והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה - אף על פי שיש לה שני פצימין [עמודים] ברוח רביעית, פטורה מן המזוזה, מפני שהפצימין להעמיד התקרה הן, ולא משום מזוזות נעשו. וכן תקרה שאין לה כתלים, אלא עומדת על עמודים מכאן ומכאן - אף על פי שהיא כתבנית בית, פטורה, לפי שאין לה מזוזות, שאלו העמודים להעמיד התקרה הן עשויין.

ד. בית שיש לו מזוזה מכאן ומזוזה מכאן, וכפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף - אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים או יותר - חייב במזוזה; ואם אין בהן עשרה טפחים - פטור, מפני שאין לו משקוף.

ה. בית שאין לו תקרה, פטור מן המזוזה; היה מקצתו מקרה, ומקצתו אינו מקרה - יראה לי, שאם היה הקרוי כנגד הפתח, שהוא חייב במזוזה. ומצמידין הדלתות, ואחר כך קובעין את המזוזה.

ו. הר הבית הלשכות והעזרות, ובתי כנסיות ובתי מדרשות

46 - שאין בהן בית דירה - פטורין, לפי שהן קדש. בית 47 הנקטת של כפרים שהאורחין דרין בו, חייב במזוזה; וכן 48 בית הנקטת של כפרין, אם היה בו בית דירה. כל השערים 49 שהיו במקדש, לא היה להן מזוזות - חוץ משער ניקנור, 50 ושלפנים ממנו, ושל לשפת פלדהרין; מפני שהלשפה 51 הזאת, היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפךשה. 52 ז. בית התכין, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות 53 [מחסני יין ושמן] - פטורין מן המזוזה, שנאמר: "ביתך" - 54 ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת בקר 55 שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה - חייבת במזוזה, שהרי 56 יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער, אכסדרה, ומרפסת, 57 [והגנה] (ושער הגנה), והדיר - פטורין מן המזוזה, מפני 58 שאינן עשויין לדירה; ואם היו בתים החייבין במזוזה 59 פתוחין למקומות אלו, חייבין גם הם במזוזה.

ח. לפיכך, אחד שערי חצרות, ואחד שערי מבואות [רחוב שחצרות פתוחין אליו], ואחד שערי מדינות ועירות - כלן 61 חייבין במזוזה, שהרי בתים החייבין במזוזה פתוחין לתוכן. 62 ואפילו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה - הואיל 63 והפנימי חייב במזוזה, כלן חייבין במזוזה; ומפני זה אמרו: 64 'שער הפתוח מן הגנה לחצר, חייב במזוזה'.

ט. בית הכסא, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ובית הברסקי 66 [בית עיבוד עורות], וכיוצא בהן - פטורין מן המזוזה, לפי 67 שאינן עשויין לדירת כבוד. ספת החג כחג, ובית שבספינה 68 - פטורין מן המזוזה, לפי שאינן עשויין לדירת קבע. שתי 69 ספות של יוצרין [אומנים], זו לפני זו - החיצונה פטורה 70 מן המזוזה, מפני שאינה קבועה. וכן החניות שבפשוקים 71 פטורין מן המזוזה, מפני שאינן קבועים לדירה.

י. בית שיש לו פתחים הרבה - אף על פי שאינו רגיל 73 לצאת ולבוא אלא בפתח אחד מהן, חייב לעשות מזוזה בכל 74 פתח ופתח. פתח קטן שבין בית ועליה, חייב במזוזה. חדר 75 שבבית, אפילו חדר בחדר - חייב לעשות מזוזה על שער 76 החדר הפנימי, ועל שער החדר החיצון, ועל שער הבית; 77 שכלן עשויין לדירה, וקבועין.

יא. פתח שבין בית המדרש או בית הנקטת וביתו - אם 79 היה רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח, חייב במזוזה. פתח 80 שבין שני בתים, הולכין אחר הציר של דלת [יתד שלחמעה 81 ושלחמה] - מקום שהציר נראה עמו, שם קובעין את 82 המזוזה.

יב. והיכן קובעין את המזוזה? בתוך חלל הפתח, בטפח 84 הסמוך לחוץ, בתחלת שליש העליון של גובה השער. ואם 85 קבעה למעלה מזה, כשרה, והוא שניחיקנה מן המשקוף 86 טפח. על ימין הנכנס לבית; ואם קבעה משמאל, פסולה. 87 ובית של שתפין, חייב במזוזה.

יג. חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. 89 וכל עת שיקנס ויצא, יפגע ביהוד שמו של הקדוש ברוך 90 הוא - ויזכר אהבתו, ויעזר משנתו ושגיתו [עיסוקו] בהבלי 91 הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, 92

חוי' לדרך; לא נשאר מן השיטה כדי לכתב שלש אותיות -
מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחלת השיטה.
ו. נודמנה לו תבה בת שתי אותיות - לא יורקנה [יכתבנה]
בין הדפין [בין העמודים], אלא יחזור לתחלת השיטה.
נודמנה לו בסוף השיטה תבה בת עשר אותיות, או פחות
או יותר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתב את פלה בתוך
הדף - אם יכול לכתב חצינה בתוך הדף וחצינה חוץ לדרך,
כותב; ואם לאו, מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת
השיטה.

ז. ומניח בין כל חמש וחמש, ארבע שיטין פנויות בלא
כתיבה, לא פחות ולא יותר; ויתחיל החמש מתחלת שיטה
חמישית. וכשיגמר התורה, צריך שיגמר באמצע שיטה
ששסוף הדף; ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה, מקצר
ועולה, ויתחיל מתחלת השיטה, ולא יגמר את השיטה.
ומתפון, עד שיהיה "לענין כל ישראל" באמצע שיטה בסוף
הדף.

ח. ויזהר באותיות הגדולות, ובאותיות הקטנות, ובאותיות
הנקודות [שיש ניקוד מעליהם], ובאותיות שצורתן משנות
כגון הפיין הלפופות [מקופלות], והאותיות העקמות כמו
שהעתיקו הסופרים איש מפי איש. ויזהר בתגין [כתרים]
ובמנינן - יש אות שיש עליה תג אחד, ויש אות שיש עליה
שבעה; וכל התגין - בצורת זין הן, דקין כחוט השערה.
ט. כל הדברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המבחר;
ואם שנה בתקין זה, או שלא דקדק בתגין, וכתב האותיות
כלן בתקין, או שקרב את השיטין, או הרחיקן, או האריך
בהן, או קצרן - הואיל ולא הדביקן אות לאות, ולא חסר
ולא הוסיף, ולא הפסיד צורת אות אחת, ולא שנה

בפתוחות וסתומות [כדלקמן] - הרי זה ספר כשר.
י. יש דברים אחרים, שלא אמרו אותן בתלמוד - נהגו בהם
הסופרים, וקבלה היא בידם איש מפי איש; והן: שיהיו
מנין השיטין שפכל דף ודף, לא פחות משמונה וארבעים,
ולא יותר על ששים; ושיהיה הרוח שבין כל פרשה ופרשה,
כמו תשע אותיות 'אשר אשר אשר'; ושיהיה בראש
השיטין למעלה משירת הים: הבאים, בבישה, ה', מת,
במצרים - חמש שיטין; ולמטה מן השירה - חמש שיטין,
תחלת כל שיטה מהן כך: ותקח, אחריה, סוס, ויצאו,
ויבאו; ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו:
ואעידה, אחרי, הדרך, באחרית, להכעיסו, קהל - שש
שיטין; ולמטה ממנה - חמש שיטין; ויבא, לדבר, אשר,
הזאת, אשר.

יא. וכל הדברים האלו, למצוה מן המבחר; ואם שנה, לא
פסל. אבל אם כתב המלא חסר, או חסר מלא; או שכתב
מלה שהיא קרא [נקראת אחרת מכתבתה] וכתב בקריאתה,
כגון שכתב "ישכבנה" במקום "ישגלנה", ו"בטחרים"
במקום "ובכעפלים", וכיוצא בהן; או שכתב פרשה פתוחה
סתומה, או שכתב סתומה פתוחה; או שכתב השירה [שירת

1 אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך
2 בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שיש לו תפילין
3 בראשו ובזרועו, וציצית בכדו, ומזוזה בפתחו - מחזק לו
4 שלא יחטא; שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים
5 שמצילין אותו מלחטא, שנאמר: "חנה מלאך ה' סביב
6 ליראי, ויחלצם".

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ב

פרק ז

א. מצות עשה על כל איש ואיש מישראל, לכתב ספר
תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה
הזאת", כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו [שירת
12 "האזינו"] - לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות.
ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה, מצוה
14 לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני; ואם אינו
15 יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיע בספר תורה
16 אפלו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו כלו.

ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם
המלך, יותר על ספר שהיה לו כשהוא הדיט - שנאמר:
19 "והיה כשכתבו על פסא ממלכתו - וכתב לו וגו'"; ומגיהין
20 אותו מספר העורה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו
21 כשהוא הדיט, מניחו בבית גנני; וזה שכתב או שכתב
22 לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר
23 תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו;
24 מסב, והוא כנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי
25 חייו".

ג. לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שמלך - צריך לכתב
27 אחר שמלך שני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית גנני;
28 והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בלילה, או
29 כשיפנס למרחץ, או לבית הפסא, או לישן על משתו.

ד. ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [מתיחת קוים על הקלף
31 לישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על
32 הקלף - פסול; אלא או כלו על הגויל, או כלו על הקלף.
33 וכיצד כותבין ספר תורה? כותב כתיבה מתקנת נאה ביותר:
34 יניח בין כל תבה ותבה, כמלא אות קטנה; ובין כל שיטה
35 [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; ואך כל שיטה ושיטה -
36 שלשים אותיות, כדי לכתב 'למשפחותיכם למשפחותיכם'
37 למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד]
38 ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, כדי שלא יהיה הדף
39 כאגרת; ולא ארבה יתר על זה, כדי שלא יהו עיניו
40 משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.

ה. לא ימעט [יקטין] הכתב, מפני הרוח שבין פרשה
42 לפרשה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה].
43 נודמנה לו תבה בת חמש אותיות - לא יכתב שתים בתוך
44 הדף ושלש חוץ לדרך, אלא כותב שלש בתוך הדף ושתיים

1 הִים או שִׁירַת הָאֲזִינוּ כְּשֶׁאָר הַכְּתָב, או שְׁכַתְּבָה פֶּרֶשֶׁה אַחַת
2 כְּשִׁירָה - הִרִי זֶה פֶּסוּל, וְאֵין בּוֹ קִדְשֵׁת סֶפֶר תּוֹרָה כָּלֵל,
3 אֲלֹא כְחֶמֶשׁ מִן הַחֲמִשִּׁין שְׁמֶלֶמְדִין בְּהֵן הַתִּינוּקוֹת.
4 יב. סֶפֶר תּוֹרָה שְׁאִינוּ מְגַה, אֲסוּר לְשִׁהוּתוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים
5 יוֹם; אֲלֹא יִתְקֵן, או יִגְנוּ. סֶפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ טַעֲמִית
6 בְּכָל דָּף וְדָף, יִתְקֵן; אֲרַבְעֵ, יִגְנוּ. וְאִם הָיָה רַב הַסֶּפֶר מְגַה,
7 וְהִשְׁאָר יֵשׁ בּוֹ אֲרַבְעֵ טַעֲמִית בְּכָל דָּף, וְנִשְׁאָר אֶפְלוֹ דָּף אֶחָד
8 מֵאוֹתוֹ הַשְׁאָר הַמְּשֻׁבָּשׁ בְּלֹא אֲרַבְעֵ טַעֲמִית - הִרִי זֶה יִתְקֵן.
9 יג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שְׁכַתְּבָה הַמְּלֵא חֶסֶר, שְׁנִמְצָא תוֹלָה
10 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשִּׁכַּח בִּינֵי הַשִּׁטּוֹת; אֲבָל אִם כָּתַב הַחֶסֶר מְלֵא,
11 אֶפְלוֹ יֵשׁ בְּכָל דָּף וְדָף בְּמָה טַעֲמִית, הִרִי זֶה מִתְקַנֵּן, מִפְּנֵי
12 שֶׁהוּא גּוֹרֵד וְאִינוּ תוֹלָה.
13 יד. מִתֵּר לְכַתֵּב הַתּוֹרָה חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ, כָּל חֲמֵשׁ בִּפְנֵי עֲצָמוֹ,
14 וְאֵין בְּהֵן קִדְשֵׁת סֶפֶר תּוֹרָה הַתֵּם; אֲבָל לֹא יִכְתֹּב מְגַלָּה בִּפְנֵי
15 עֲצָמָה, שִׁיְהִיָּה בָּהּ [דַּק כַּמָּה] פְּרָשִׁיּוֹת. וְאֵין כּוֹתֵבִין מְגַלָּה
16 לַתִּינוּק לְהַתְלַמֵּד בָּהּ; וְאִם יִדְעוּ לְהַשְׁלִים עֲלֶיהָ חֲמֵשׁ, מִתֵּר.
17 כָּתַב מְגַלָּה שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ תִּבְּרוֹת בְּשִׁטָּה אַחַת, מִתֵּר.
18 טו. מִתֵּר לְדַבֵּק תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד, וּמִנִּיחַ
19 בֵּין כָּל חֲמֵשׁ וְחֲמֵשׁ אֲרַבְעֵ שִׁטִּין, וּבֵין כָּל נְבִיא וְנְבִיא שְׁלֹשׁ
20 שִׁטִּין, וּבֵין כָּל נְבִיא וְנְבִיא מְשֻׁנִּים עֶשֶׂר שְׁלֹשׁ שִׁטִּין -
21 שְׁאִם בָּא לְחַתֹּךְ, חוֹתֵךְ. וְסוּדוֹתָן שֶׁל נְבִיאִים, כֶּף הוּא;
22 יְהוֹשֻׁעַ, וְשׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל, וּמִלְכִּים, יִרְמְיָה, יְחִזְקְאֵל,
23 יִשְׁעִיָּה, וְתַרְיָ עֶשֶׂר; וְסֹדֵר הַכְּתוּבִים: רֹת, וְתַלְמִים, וְאִיּוֹב,
24 וּמִשְׁלֵי, וְקֹהֶלֶת, וְשִׁיר הַשִּׁירִים, וְקִינּוֹת, וְדָנְיָאֵל, וּמְגִלָּה,
25 וְעֶזְרָא, וְדְבָרֵי הַיָּמִים.
26 טז. כָּל כְּתָבִי הַקֶּדֶשׁ - אֵין כּוֹתֵבִין אוֹתָן אֲלֹא בְּשִׁטּוֹת
27 [מִתִּיחַת קוֹיִם יִשְׂרָאֵל לִישׁוּר הַכְּתָב], אֶפְלוֹ כְּתָבִין עַל הַנִּיר.
28 וּמִתֵּר לְכַתֵּב שְׁלֹשׁ תִּבְּרוֹת בְּלֹא שִׁטּוֹת; יִתֵּר עַל זֶה, אֲסוּר.
29 יז. כֶּרֶךְ זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֶפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים - אֵין
30 קִדְשֵׁתוֹ כְּקִדְשֵׁת סֶפֶר תּוֹרָה, אֲלֹא כְחֶמֶשׁ מִן הַחֲמִשִּׁין; דִּין
31 [סֹפֶר] הֵתֵר [עַל חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה], כְּדִין [הַסֹּפֶר] הַחֶסֶר
32 [מִחֲמַשְׁתַּת הַחֻמְשִׁים].

יוֹם שַׁבַּת קוֹדֶשׁ ה' סִיּוֹן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ח

35 א. פֶּרֶשֶׁה פְּתוּחָה, יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאִמְצַע
36 הַשִּׁטָּה, מִנִּיחַ שְׁאָר הַשִּׁטָּה פְּנוּי, וּמִתְחִיל הַפֶּרֶשֶׁה שֶׁהִיא
37 פְּתוּחָה מִתְחִלַת הַשִּׁטָּה הַשְּׁנִיָּה, כְּגוֹן זֶה: _____
38 בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שְׁנִשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה רֹחַ כְּשֶׁעוֹר
39 תִּשַּׁע אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאָר אֲלֹא מְעַט, או אִם גָּמַר
40 בְּסוֹף הַשִּׁטָּה - מִנִּיחַ שִׁטָּה שְׁנוּיָה כְּלָה פְּנוּיָה בְּלֹא כְּתָב,
41 וּמִתְחִיל הַפֶּרֶשֶׁה הַפְּתוּחָה מִתְחִלַת שִׁטָּה הַשְּׁלִישִׁית, כְּגוֹן
42 זֶה: _____ פְּנוּיָה
43 ב. וּפֶרֶשֶׁה סְתוּמָה, יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאִמְצַע
44 הַשִּׁטָּה, מִנִּיחַ רֹחַ כְּשֶׁעוֹר [תִּשַּׁע אוֹתִיּוֹת], וּמִתְחִיל לְכַתֵּב
45 בְּסוֹף הַשִּׁטָּה מִתְחִלַת הַפֶּרֶשֶׁה שֶׁהִיא סְתוּמָה, עַד שִׁימְצָא

46 הַרֹחַ בְּאִמְצַע, כְּגוֹן זֶה: _____ וְאִם לֹא נִשְׁאָר
47 מִן הַשִּׁטָּה כְּדִי לְהַנִּיחַ הַרֹחַ כְּשֶׁעוֹר וּלְכַתֵּב בְּסוֹף הַשִּׁטָּה
48 תְּכָה אַחַת - נִיחַ הַכָּל פְּנוּי, וְנִיחַ מְעַט רֹחַ מֵרֹאשׁ שִׁטָּה
49 שְׁנִיָּה, וְיִתְחִיל לְכַתֵּב הַפֶּרֶשֶׁה הַסְּתוּמָה מֵאִמְצַע שִׁטָּה, כְּגוֹן
50 זֶה: _____ וְאִם גָּמַר בְּסוֹף הַשִּׁטָּה, מִנִּיחַ
51 מִתְחִלַת שִׁטָּה הַשְּׁנִיָּה כְּשֶׁעוֹר הַרֹחַ, וּמִתְחִיל לְכַתֵּב
52 הַסְּתוּמָה מֵאִמְצַע הַשִּׁטָּה, כְּגוֹן זֶה: _____
53 נִמְצָאָתָּ אוֹמֵר, שֶׁפֶּרֶשֶׁה פְּתוּחָה, תִּתְחַלֵּת בְּתִחְלַת הַשִּׁטָּה
54 לְעוֹלָם; וּפֶרֶשֶׁה סְתוּמָה, תִּתְחַלֵּת מֵאִמְצַע הַשִּׁטָּה לְעוֹלָם.
55 ג. סֶפֶר תּוֹרָה שְׁאִינוּ מְגַה בְּמֵלֵא וְחֶסֶר, אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ
56 וּלְהַגִּיחוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲבָל אִם טַעַה בְּרוֹחַ הַפְּרָשִׁיּוֹת וְכָתַב
57 פְּתוּחָה סְתוּמָה, או סְתוּמָה פְּתוּחָה, או שֶׁהִפְסִיק בְּרוֹחַ
58 וְהַנִּיחַ פְּנוּי בְּמָקוֹם שְׁאֵין בּוֹ פֶּרֶשֶׁה, או שְׁכַתְּבָה כְּדִרְכּוֹ וְלֹא
59 הִפְסִיק בְּרוֹחַ בְּמָקוֹם הַפֶּרֶשֶׁה, או שֶׁשִּׁנָּה צוּרַת הַשִּׁטּוֹת
60 [שִׁירַת הִים וְהָאִינוּ] - הִרִי זֶה פֶּסוּל, וְאֵין לוֹ תִּקְנָה, אֲלֹא
61 לְסַלֵּק אֶת כָּל הַדָּף שֶׁטַּעַה בּוֹ.
62 ד. וּלְפִי שְׂרָאִיתִי שְׁבוּשׁ גָּדוֹל בְּכָל הַסִּפְרִים שְׂרָאִיתִי
63 בְּדְבָרִים אֵלּוּ, וְכֵן בְּעֲלֵי הַמְּסוֹרוֹת שְׁפוֹתֵבִין וּמִתְכַּרְבִּין לְהוֹדִיעַ
64 הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, נִחְלָקִין בְּדְבָרִים אֵלּוּ, בְּמִתְחִלַת
65 הַסִּפְרִים שְׁפוֹמְכִין עֲלֵיהֶן - רָאִיתִי לְכַתֵּב הֵנָּה כָּל פְּרָשִׁיּוֹת
66 הַתּוֹרָה, הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, וְצוּרוֹת הַשִּׁירוֹת, כְּדִי לְתַקֵּן
67 עֲלֵיהֶן כָּל הַסִּפְרִים וּלְהַגִּיחַ מֵהֵן. וְסֹפֶר שֶׁשִּׁמְכְּנוּ עֲלֵיו
68 בְּדְבָרִים אֵלּוּ, הוּא הַסֶּפֶר הַיָּדוּעַ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא כּוֹלֵל
69 אֲרַבְעֵה וְעֶשְׂרִים סִפְרִים [כָּל הַתּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים], שֶׁהִיא
70 בִּירוּשָׁלַיִם מִכְּמָה שָׁנִים לְהַגִּיחַ מִמֶּנּוּ הַסִּפְרִים, וְעֲלֵיו הָיוּ
71 הַכָּל סוֹמְכִין, לְפִי שֶׁהַגִּיחַ בֵּן אֲשֶׁר, וְדָקְדַק בּוֹ שָׁנִים הַרְבֵּה,
72 וְהַגִּיחוּ פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁהִעֲתִיקוּ. וְעֲלֵיו סִמְכָתִי בְּסֹפֶר
73 תּוֹרָה שְׁכַתְּבָתִי כְּהִלְכָתוֹ.
74 סֶפֶר בְּרָאשִׁית: יְהִי רָקִיעַ, יָקוּוּ הַמַּיִם, יְהִי מְאֹרֹת, יִשְׂרָצוּ
75 הַמַּיִם, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וְיִכְלוּ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - כָּלֵן
76 פְּתוּחוֹת, וְהֵן שִׁבְעֵ פְּרָשִׁיּוֹת; אֵל הָאִשָּׁה אָמֵר, וּלְאָדָם אָמֵר
77 - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאָדָם יָדַע,
78 זֶה סֶפֶר, וַיְחִי שֵׁת, וַיְחִי אֱנוֹשׁ, וַיְחִי קִינָן, וַיְחִי מִהֶלְלָאֵל,
79 וַיְחִי יִרְדְּ, וַיְחִי חֲנוּךְ, וַיְחִי מִתוֹשֵׁלַח, וַיְחִי לֶמֶךְ, וַיְחִי נֹחַ -
80 אַחַת עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, כָּלֵן סְתוּמוֹת; וַיֵּרָא ה', אֵלֶּה
81 תּוֹלְדוֹת נֹחַ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ, וַיְבָרֶךְ
82 אֱלֹהִים אֶל נֹחַ, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ - שְׁלֹשָׁתֵן סְתוּמוֹת;
83 וַיְהִי בְּנֵי נֹחַ, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת בְּנֵי נֹחַ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וּכְנֻעַן
84 יֵלֶד, וְיִלְשָׁם יֵלֶד - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי כָל הָאָרֶץ, אֵלֶּה
85 תּוֹלְדוֹת שָׁם - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַאֲרַפְכְּשָׁד חִי, וְשִׁלַּח חִי, וַיְחִי
86 עֶבֶר, וַיְחִי פֶלֶג, וַיְחִי רַעֲו, וַיְחִי שְׂרוּג, וַיְחִי נַחֲרוֹ, וַיְחִי תִרַח
87 - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם,
88 וַיְחִי רַבֵּב, וַיְחִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל - שְׁלֹשָׁתֵן פְּתוּחוֹת; אַחֵר
89 הַדְּבָרִים, וְשִׁרֵי אֵשֶׁת אַבְרָם, וַיְחִי אַבְרָם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל
90 אַבְרָהָם - אֲרַבְעָתֵן סְתוּמוֹת; וַיֵּרָא אֵלָיו - פְּתוּחָה; וַיִּסַּע
91 מִשָּׁם, וְהָ פֶקֶד - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בְּצֵת הַהוּא, וַיְהִי
92 אַחֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיְהִי מִי שָׁרָה - אֲרַבְעָתֵן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ה' סיון – הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה קיג

מתוך מהדורת חזק

וכי יזד, ומכאן אביו, וגנב איש, ומקלל אביו, וכי יריבן, וכי יכה איש, וכי יצו אנשים, וכי יכה איש - כלן סתומות, והן עשר; וכי יגח שור - פתוחה; וכי יפתח, וכי יגח, כי יגנב איש, כי יבער איש, כי תצא אש, כי יתן, כי יתן איש - כלן סתומות, והן שבע; וכי ישאל - פתוחה; וכי יפתח, מכשפה, זבח לאלהים - שלשתן סתומות; אם כסף - פתוחה; לאלהים לא תקלל, לא תשא, כי תפגע, כי תראה, לא תטה - חמשתן סתומות; הנה אנכי - פתוחה; לא תהיה משפלה - סתומה; ואל משה אמר - פתוחה; ויאמר ה' - סתומה; וידבר ה' - פתוחה; ועשו ארון - סתומה; ועשית שלחן, ועשית מנרת - שתייהן פתוחות; ואת המשכן - סתומה; ועשית את הקרשים - פתוחה; ועשית פרכת, ועשית את המזבח, ועשית את חצר המשכן, ואתה תצוה, ואתה הקרב - חמשתן סתומות; ועשו את האפד - פתוחה; ועשית משבצת, ועשית חשן, ועשית את מעיל, ועשית ציץ, וזה הדבר, וזה אשר תעשה - כלן סתומות, והן שש; ועשית מזבח, וידבר דכי תשא, וידבר דועשית כפור, וידבר דבשמים - ארבעתן פתוחות; ויאמר דקח לך סמים, וידבר דראה קראתי - שתייהן סתומות; ויאמר ה' - פתוחה; ויתן אל משה - סתומה; וידבר דלך רד, ויפן ויד - שתייהן פתוחות; וידבר דלך צלה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה פסל, ויאמר ה' אל משה כתב - ארבעתן פתוחות; ויקהל משה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר משה אל בני ישראל - שתייהן פתוחות; ויעשו כל חכם לב - סתומה; ויעש יריעת - פתוחה; ויעש את הקרשים - סתומה; ויעש בצלאל, ויעש את השלחן, ויעש את המנרה, ויעש את מזבח הקטרת - ארבעתן פתוחות; ויעש את מזבח העלה, ויעש את הכיור, ויעש את החצר, אלה פקודי, כל הנזהב - חמשתן סתומות; ויעש את האפד - פתוחה; ויעשו את אבני - סתומה; ויעש את החשן, ויעש את מעיל - שתייהן פתוחות; ויעשו את הכתנת שש, ויעשו את ציץ, ותכל - שלשתן סתומות; ויביאו את המשכן, וידבר דביום החודש - שתייהן פתוחות; ויהי בחדש הראשון, ויקח, ויתן את השלחן, וישם את המנרה, וישם את מזבח, וישם את מסד, וישם את הכיור, ויקם את החצר - כלן סתומות, והן שמונה; ויבס הענן - פתוחה. מנן הפתוחות, תשע וששים; ומנן הסתומות, חמש ותשעים; הכל, מאה וארבע וששים פרשיות.

ספר ויקרא: ואם מן הצאן - סתומה; ואם מן העוף - פתוחה; ונפש כי תקריב, וכי תקרב, ואם מנחה על המזבח, ואם מנחת מרחשת, ואם תקריב - חמשתן סתומות; ואם זבח, ואם מן הצאן, ואם עז, וידבר, ואם כל עדת, אשר נשיא, ואם נפש, ואם כבש, ונפש כי תחטא - כלן פתוחות, והן תשע; ואם לא תשיג, וידבר ה' - שתייהן סתומות; ואם נפש, וידבר דנפש, וידבר דצו - שלשתן פתוחות; וזאת תורת - סתומה; וידבר דזה קרבן, וידבר דדבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת זבח, וידבר

פתוחות; ואברהם זקן - סתומה; ויסף אברהם, ואלה תלדת ישמעאל, ואלה תולדת יצחק, ויהי רעב - ארבעתן פתוחות; ויהי עשו, ויהי פי זקן יצחק, ויצא יעקב - שלשתן סתומות; וישלח יעקב - פתוחה; ויבא יעקב, ותצא דינה - שתייהן סתומות; ויאמר אלהים, וירא אלהים, ויהיו בני יעקב, ואלה תלדות עשו - ארבעתן פתוחות; אלה בני שעיר - סתומה; ואלה המלכים, וישב יעקב, ויהי בעת - שלשתן פתוחות; ויוסף הורד מצרימה - סתומה; ויהי אחר הדברים, ויהי מקץ - שתייהן פתוחות; ויגש אליו, ואלה שמות, ואת יהודה - שלשתן סתומות; ויהי אחרי הדברים, ויקרא יעקב, שמעון ולוי, יהודה, ובולן, ויששכר - כלן פתוחות, והן שש; דן, גר, מאשר, נפתלי, בן פרת יוסף - חמשתן סתומות; בנימין - פתוחה. מנן הפתוחות, שלש וארבעים; והסתומות, שמונה וארבעים; הכל, אחת ותשעים פרשיות.

ספר ואלה שמות: ויקם מלך חדש, וילך איש, ויהי בימים הרבים - שלשתן פתוחות; ומשה היה רעה - סתומה; וילך משה, ויאמר ה' אל אהרן - שתייהן פתוחות; וידבר אלהים אל משה - סתומה; וידבר ה' אל משה, וידבר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; אלה ראשי בית אבותם, וידבר ה' אל משה - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה פכד, ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה בא - פתוחה; ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן, ויאמר ה' אל משה השכם - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה השכם - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה נטה ידך - סתומה; ויאמר . . ויהי חשך, ויאמר . . עוד נגע אחד - שתייהן פתוחות; ויאמר משה, ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שלשתן סתומות; ויקרא משה - פתוחה; ויהי בחדש הלילה - סתומה; ויסעו בני ישראל, ויאמר ה' אל משה ואהרן - שתייהן פתוחות; ויהי בעצם - סתומה; וידבר כו' קדש לי, והיה כי יבאך - שתייהן פתוחות; ויהי בשלח - סתומה; וידבר ה' וכו' וישבו ויחנו, ויאמר ה' אל משה מה תצעק, ויאמר ה' נטה את ידך, אז יסיר משה, ותקח מרים - חמשתן פתוחות; ויסע משה, ויבאו אילמה, ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר - שלשתן סתומות; וידבר ה' אל משה - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה; ויסעו כל עדת, ויבא עמלק, ויאמר ה' אל משה כתב, וישמע יתרו, בחדש השלישי - חמשתן פתוחות; וידבר אלהים את כל הדברים, אנכי, לא תשא - שלשתן סתומות; וזכור - פתוחה; כבוד, לא תרצה, לא תנאף, לא תגנב, לא תענה, לא תחמד, לא תחמד - כלן סתומות, והן שבע; וכל העם - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה; ואלה המשפטים - פתוחה; וכי ימפר, מכה איש,

- 1 דבֿר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דָּקָח אֶת אֹהֶרֶן - בְּלֶן פְּתוּחוֹת,
- 2 וְהֵן שֵׁשׁ; וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֹהֶרֶן,
- 3 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וְזֶה
- 4 לָכֶם, וְכִי יָמוּת - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דָּאֶשָׁה כִּי תִזְרַע,
- 5 וַיְדַבֵּר דָּאֶדָם כִּי יִהְיֶה, נִגַע צָרַעַת, וּבָשָׂר - אֲרַבְעָתָן פְּתוּחוֹת;
- 6 אוּ בָשָׂר - סְתוּמָּה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה - פְּתוּחָה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה
- 7 כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בָּשָׂרָם, וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט, וְהַכָּגָד - שְׁלֹשֶׁת
- 8 סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דָּזֹאת תִּהְיֶה - פְּתוּחָה; וְאִם דָּל - סְתוּמָּה;
- 9 וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ, וַיְדַבֵּר דְּבָרוֹ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתִּיחָן
- 10 פְּתוּחוֹת; וְאִישׁ כִּי תִצֵּא - סְתוּמָּה; וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה -
- 11 פְּתוּחָה; וְאִשָּׁה כִּי יִזּוּב - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דָּאֲחֵרֵי מוֹת, וַיְדַבֵּר
- 12 דְּבָר אֶל אֹהֶרֶן, וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁלֹשֶׁת
- 13 פְּתוּחוֹת; אִישׁ אִישׁ, עֲרוֹת אֲבִיד, עֲרוֹת אִשָּׁה, עֲרוֹת אֲבִיד, עֲרוֹת
- 14 אֲחִיד, עֲרוֹת בֶּת בִּנְיָ, עֲרוֹת בֶּת אִשָּׁה, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת
- 15 אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד,
- 16 אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד, עֲרוֹת אֲחִיד,
- 17 וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל כָּל עֲדָת, וְכִי תִבְאוּ אֶל - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת;
- 18 וְכִי יִגּוֹר - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דָּאֶשָׁר יִתֵּן מִזְרָעוֹ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל
- 19 מֹשֶׁה אֲמַר אֶל הַכֹּהֲנִים - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
- 20 וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל אֹהֶרֶן - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דִּינִינְרוֹ,
- 21 וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל אֹהֶרֶן וְאֶל בְּנָיו - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר
- 22 דְּשׁוֹר אוֹ פֶּשֶׁב - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה
- 23 מוֹעֲדֵי ה', וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת;
- 24 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּבַחְדָּשׁ הַשְּׂבִיעִי - פְּתוּחָה;
- 25 וַיְדַבֵּר דָּאֶךָ בַּעֲשׂוֹר - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּבַחְמֶשָׁה עָשָׂר יוֹם,
- 26 וַיְדַבֵּר דְּצוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִקְחַת סֵלֶת - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת;
- 27 וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּהוֹצֵא אֶת הַמְּקַל, וַיְדַבֵּר
- 28 דְּבִהֵר סִינִי - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וּסְפַרְתָּ לָּךְ, כִּי יָמוּד אֲחִיד,
- 29 וְאִישׁ כִּי יָמָכָר, וְכִי יָמוּד אֲחִיד וּמָטָה, וְכִי יָמוּד אֲחִיד עֲמָד,
- 30 וְכִי תִשָּׁג יָד - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; אִם בְּחֻקְתָּ, וְאִם לֹא
- 31 תִשְׁמְעוּ לִי - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וְאִם בִּזְמַת - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר
- 32 דָּאִישׁ כִּי יִפְּלֵא - פְּתוּחָה; וְאִם בְּהִמָּה - סְתוּמָּה. מִנֵּן
- 33 הַפְּתוּחוֹת, שְׁתִּיחָן וְחֻמָּשִׁים; וְהַסְתוּמוֹת, שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים;
- 34 הַכֹּל, שְׁמוֹנָה וְתִשְׁעִים.
- 35 סֵפֶר בְּמִדְבָר סִינִי; וַיְהִי בְּנֵי רֹאוּבֵן - סְתוּמָּה; לְבָנֵי שְׁמַעוֹן,
- 36 לְבָנֵי גַד, לְבָנֵי יְהוּדָה, לְבָנֵי יִשְׁשָׁכָר, לְבָנֵי זְבוּלֹן, לְבָנֵי יוֹסֵף,
- 37 לְבָנֵי מְנַשֶּׁה, לְבָנֵי בְנִימֵן, לְבָנֵי דָן, לְבָנֵי אֲשֵׁר, בְּנֵי נִפְתָּלִי,
- 38 אֵלֶּה הַפְּקָדִים, וַיְדַבֵּר דָּאֶךָ אֶת מֹטֶה לִּי, וַיְדַבֵּר דָּאִישׁ עַל
- 39 דִּגְלוֹ - בְּלֶן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אֲרַבַּע עָשָׂר; דִּגְלוֹ מִחֲנֶה רֹאוּבֵן,
- 40 וְנִסְעָ אֶהֱלֵ, דִּגְלוֹ מִחֲנֶה אֶפְרַיִם, דִּגְלוֹ מִחֲנֶה דָן - אֲרַבְעָתָן
- 41 סְתוּמוֹת; אֵלֶּה פְּקוּדֵי, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת, וַיְדַבֵּר . . הַקָּרֵב, וַיְדַבֵּר
- 42 . . וְאֵנִי, וַיְדַבֵּר דְּפָקֵד - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת; וְלִקְחַת, וַיֹּאמֶר
- 43 דְּפָקֵד - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּקָח, וַיְדַבֵּר דְּנִשָּׂא, וַיְדַבֵּר
- 44 דָּאֵל תִּכְרִיתוֹ, וַיְדַבֵּר דְּנִשָּׂא - אֲרַבְעָתָן פְּתוּחוֹת; בְּנֵי מְרִי,
- 45 וּפְקוּדֵי בְּנֵי גִרְשׁוֹן - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּצוֹ, וַיְדַבֵּר
- 46 דָּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה, וַיְדַבֵּר דָּאִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה, וַיְדַבֵּר
- 47 דָּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְּלֵא, וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל אֹהֶרֶן - חֲמִשָּׁתָן

- פְּתוּחוֹת; יִכְרַךְ, יֹאֵר, יִשָּׂא, וְשָׂמוּ, וַיְהִי בַּיּוֹם כָּלוֹת מִלֶּשָׁה,
- וַיְהִי הַמָּקָרִיב - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, בַּיּוֹם
- הַשְּׁלִישִׁי, בַּיּוֹם הָרְבִיעִי, בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי, בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי, בַּיּוֹם
- הַשְּׁבִיעִי, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי, בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי, בַּיּוֹם
- עֲשָׂתִי עָשָׂר, בַּיּוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר, זֹאת חֲנֻכַּת, וַיְדַבֵּר דְּבַחְעֲלֹתָךְ,
- וַיְדַבֵּר דְּקָח אֶת הַלִּוּיִם - בְּלֶן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אֲרַבַּע עָשָׂר;
- וַיְדַבֵּר דָּזֹאת אֲשֶׁר לָלוּיִם - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דִּינִיעֶשׁוּ, וַיְדַבֵּר
- דְּכִי יִהְיֶה טָמֵא - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וְכִיּוֹם הָקִים - סְתוּמָּה;
- וַיְדַבֵּר דְּעָשָׂה לָּךְ, וַיְהִי בִשְׁנֵה הַשְּׁנִית - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת;
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַחֲכָב, וַיְהִי בִנְסַע - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיְהִי הָעָם
- כְּמִתְאַנְנִים, וַיֹּאמֶר דָּאֶסְפָּה לִי, וַיֹּאמֶר דְּהִיד ה' תִּקְצֹר, וַיְדַבֵּר
- מִרְגָּם - אֲרַבְעָתָן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' פְּתֹאם - סְתוּמָּה;
- וַיֹּאמֶר דְּוָאֲבִיחָה, וַיְדַבֵּר דְּשִׁלַּח לָּךְ, וַיֹּאמֶר דְּעַד אֲנִה יִנְאַצְנִי,
- וַיְדַבֵּר דְּעַד מִתִּי, וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ, וַיְדַבֵּר דְּבַכָּאֶם - בְּלֶן
- פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וְכִי תִשָּׁגוּ, וְאִם נִפְשׁ אַחַת - שְׁתִּיחָן
- סְתוּמוֹת; וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר דְּמוֹת יוֹמָת -
- סְתוּמָּה; וַיֹּאמֶר דְּוַעֲשׂוּ לָהֶם, וַיִּקַּח קֶרֶח - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת;
- וַיְדַבֵּר דְּהַבְדִּילוֹ, וַיְדַבֵּר דְּהַעֲלוֹ, וַיְדַבֵּר דָּאֲמַר אֶל אֲלַעְזָר -
- שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיִּלְנו - פְּתוּחָה; וַיְדַבֵּר דְּהַרְמוֹ - סְתוּמָּה;
- וַיְדַבֵּר דְּוָקַח מֵאֲתָם, וַיֹּאמֶר דְּהַשֵּׁב, וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל -
- שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֹהֶרֶן - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר ה'
- אֶל אֹהֶרֶן - פְּתוּחָה; וְלִבְנֵי לֵוִי - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּוָאֵל
- הַלִּוּיִם, וַיְדַבֵּר דָּזֹאת חֻקְתָּ, וַיִּבְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּקָח
- אֶת הַמָּטָה - אֲרַבְעָתָן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דְּיַעֲזֹר לֹא הָאֲמָנָתָם,
- וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיִּסְעוּ מִקְדָּשׁ - פְּתוּחָה;
- וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי - סְתוּמָּה; וַיִּסְעוּ מִהָר הָהָר - פְּתוּחָה; אֹז
- יִשִּׁיר - סְתוּמָּה; וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיִּרָא בָּלֶק -
- סְתוּמָּה; וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּפִינְחָס, וַיְדַבֵּר דְּצִוּוֹר, וַיֹּאמֶר
- ה' - אֲרַבְעָתָן פְּתוּחוֹת; בְּנֵי שְׁמַעוֹן, בְּנֵי גַד, בְּנֵי יְהוּדָה, בְּנֵי
- יִשְׁשָׁכָר, בְּנֵי זְבוּלֹן, בְּנֵי יוֹסֵף, אֵלֶּה בְּנֵי אֶפְרַיִם, בְּנֵי בְנִימֵן,
- אֵלֶּה בְּנֵי דָן, בְּנֵי אֲשֵׁר, בְּנֵי נִפְתָּלִי - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן אַחַת
- עָשָׂר; וַיְדַבֵּר ה' - פְּתוּחָה; וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלִּוּיִם, וַיִּתְּקַרְבְּנָה -
- שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר דְּכֵן בְּנוֹת צִלְפָּחָדָה, וַיֹּאמֶר דְּעָלָה -
- שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה - סְתוּמָּה; וַיְדַבֵּר דְּצוֹ, וְכִיּוֹם
- הַשְּׁבִתָּה, וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וּבַחֲדָשׁ
- הָרִאשׁוֹן, וְכִיּוֹם הַבְּכוּרִים - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וּבַחֲדָשׁ
- הַשְּׂבִיעִי - פְּתוּחָה; וּבַעֲשׂוֹר, וּבַחֲמֶשָׁה עָשָׂר, וְכִיּוֹם הַשְּׁנִי,
- וְכִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְכִיּוֹם הָרְבִיעִי, וְכִיּוֹם הַחֲמִישִׁי, וְכִיּוֹם
- הַשְּׁשִׁי, וְכִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן
- תִּשְׁעָ; וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' - שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וַיֵּצֵאוּ
- מֹשֶׁה וְאֲלַעְזָר, וַיֹּאמֶר אֲלַעְזָר, וַיֹּאמֶר דָּשָׂא - שְׁלֹשֶׁת
- סְתוּמוֹת; וּמִקְנֶה רֶב - פְּתוּחָה; וַיֹּאמְרוּ אִם מִצְּאֵנוּ, וַיִּגְשׁוּ
- אֲלֵיו - שְׁתִּיחָן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, אֵלֶּה מִסְעֵי -
- שְׁתִּיחָן פְּתוּחוֹת; וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי, וַיְדַבֵּר דְּבַעֲרֹבָת - שְׁתִּיחָן
- סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּצוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דָּאֵלֶּה שְׁמוֹת
- הָאֲנָשִׁים, וַיְדַבֵּר דְּבַעֲרֹבָת מוֹאָב, וַיְדַבֵּר דְּבָר אֶל בְּנֵי
- יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ה' סיון – הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה קטו

מתוך מהדורת חזק

1 שטים ותשעים; והסתומות, שש וששים; הכל, מאה
2 ושמונה וחמשים פרישיות.
3 ספר אלה הדברים
4 ויאמר ה' אלי, ונפן ונעבר, וידבר ה', ויאמר ה' אלי ראה,
5 ואתחנן - חמשתן סתומות. ועתה ישראל, כי תוליד בנים,
6 אז יבדיל, ויקרא משה - ארבעתן פתוחות. אנכי, לא
7 תשא, שמור, כבוד, לא תרצה, ולא תנאף, ולא תגנב, ולא
8 תענה, ולא תחמד, ולא תתאנה, את הדברים - כלן
9 סתומות, והן אחת עשרה. שמע ישראל - פתוחה. והיה
10 כי יביאך, לא תנסו, כי ישאלך בך, כי יביאך - ארבעתן
11 סתומות. והיה עקב - פתוחה. כי תאמר - סתומה. כל
12 המצוה, והיה אם שכלת תשפח, שמע ישראל, בעת ההוא,
13 ועתה ישראל - חמשתן פתוחות. כי הארץ, והיה אם
14 שמע, כי אם שמור תשמרון, ראה אנכי, והיה כי יביאך,
15 כי ירחיב, כי יכרית - כלן סתומות, והן שבע. כי יקום -
16 פתוחה. כי יסיתך, כי תשמע, בנים אתם, לא תאכל, את
17 זה תאכלו, כל צפור טהרה - כלן סתומות, והן שש. עשר
18 תעשר - פתוחה. מקצה שלש שנים, מקץ שבע שנים, כי
19 יהיה בך אביון, כי ימכר לך - ארבעתן סתומות. כל
20 הבכור, שמור את חדש - שתיהן פתוחות. שבעה שבעת
21 - סתומה. חג הסוכה - פתוחה. שפטים ושטרים, לא תטע
22 לך, לא תזבח, כי ימצא בקרבך - ארבעתן סתומות. כי
23 יפלא - פתוחה. כי תבא, לא יהיה לפהנים, וזה יהיה, וכי
24 יבא הלוי, כי אתה בא, כי יכרית - כלם סתומות, והן שש.
25 וכי יהיה איש - פתוחה. לא תסיג, לא יקום עד, כי תצא
26 למלחמה, כי תקרב אל עיר, כי תצור אל עיר - חמשתן
27 סתומות. כי ימצא חלל - פתוחה. כי תצא למלחמה, כי
28 תהיין לאיש, כי יהיה לאיש, וכי יהיה באיש, לא תראה
29 את שור, לא תראה את חמור, לא יהיה כלי גבר - כלן
30 סתומות, והן שבע. כי יקרא - פתוחה. כי תבנה, לא
31 תחרש, גדלים, כי יקח איש אשה, ואם אמת הנה, כי
32 ימצא איש, כי יהיה נערה בתולה, ואם בשדה ימצא, כי
33 ימצא, לא יקח איש, לא יבא פצוע, לא יבא ממזר, לא
34 יבא עמוני, לא תתעב אדמי, כי תצא מחנה, לא תסגיר,
35 לא תהיה קדושה, לא תשיף, כי תדר גדר, כי תבא בכרם,
36 כי תבא בקמת, כי יקח איש אשה, כי יקח איש אשה
37 חדשה, כי ימצא, השמר בנגע הצרעת, כי תשה ברעך, לא
38 תעשק שכיר עני, לא יומתו אבות, לא תטה, כי תקצר, כי
39 תחבט, כי יהיה ריב, כי ישובו אחים, כי ינצו אנשים, לא
40 יהיה לך בכיסך - כלן סתומות, והן חמש ושלושים. וזכור
41 את אשר עשה, והיה כי תבוא - שתיהן פתוחות. כי תכלה
42 לעשר, היום הזה - שתיהן סתומות. ויצו משה וזקני
43 ישראל - פתוחה. וידבר משה, ויצו משה את העם, ארור
44 האיש, ארור מקלה, ארור מסיג, ארור משגה, ארור משה,
45 ארור¹⁷ שכב עם כל בהמה, ארור שכב עם אחתו, ארור
46 שכב עם חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר
47 לא יקים - כלן סתומות, והן שלש עשרה. והיה אם שמוע,

48 והיה אם לא תשמע - שתיהן פתוחות. אלה דברי הכרית
49 - סתומה. ויקרא משה, אתם נצבים - שתיהן פתוחות. והיה
50 כי יבאו, כי המצוה, ראה נתתי - שלשתן סתומות. וילך
51 משה - פתוחה. ויקרא משה - סתומה. ויאמר ה' אל משה
52 הן, האזינו השמים, ויבא משה, וידבר ה' אל משה בעצם,
53 וזאת הברכה - חמשתן פתוחות. וזאת ליהודה - סתומה.
54 וילוי - פתוחה. לבנימן, וליוסף, ולזבולן, ולגד, ולדן,
55 ולאשר, ויעל משה - כלן סתומות, והן שבע.
56 מנין הפתוחות של ספר זה - שלשים וארבע, והסתומות
57 - מאה ועשרים וארבע. הכל - מאה וחמשים ושמונה.
58 מנין הפתוחות של כל התורה - מאתים ותשעים, ומנין
59 הסתומות - שלש מאות ושבעים ותשע. הכל - שש מאות
60 וששים ותשע.
61 צורת שירת 'האזינו': כל שיטה ושיטה יש באמצע רוח
62 אחד בצורת הפרשה הסתומה, ונמצא כל שיטה חלוקה
63 לשטים. וכותבין אותה בשבעים שיטות. ואלו הן התבות
64 שבראש כל שיטה ושיטה:
65 האזינו, יערי, כשעירם, כי הצור, אל, שחת, הלה, הלוה,
66 זכר, שאל, בהנחל, יצב, כי, ימצאהו, יסבכנהו, כנשר,
67 פרש, ה', ירכבהו, ויניקהו, חמאת, בני, ודם, שמנת, ויגבל,
68 בתועבת, אלהים, לא, ותשפח, מפעס, אראה, בנים, כעסוני,
69 בגוי, ותיקד, ותלהט, חצי, וקטב, עם, ומחדרים, יונק,
70 אשביטה, פן, ולא, ואין, יבינו, ושנים, וה', ואיבינו,
71 ומשדמת, אשכלת, וראש, חתום, לעת, וחש, ועל, ואפס,
72 צור, ישתו, יהי, ואין, מחצתי, כי, אם, אשיב, אשכיר, מדם,
73 הרניני, ונקם.
74 כל אלו התבות שבראש.
75 ואלו הן התבות שבראש כל חצי שיטה אחרונה, שהן
76 באמצע הדף:
77 ותשמע, תול, וכרביבים, הבו, כי, צדיק, דור, עם, הוא,
78 בינו, זקניד, בהפרידו, למספר, יעקב, ובתהו, יצרנהו, על,
79 ישאהו, ואין, ויאכל, ושמן, עם, עם, וישמן, וישש,
80 קנאנהו, יזבחו, חדשים, צור, ויאר, ויאמר, כי, הם, ואני,
81 כי, ותאכל, אספה, מזי, ושן, מחוץ, גם, אמרתי, לולי, פן,
82 כי, לו, איכה, אם, כי, ענכמו, חמת, הלא, לי, כי, כי,
83 כי, ואמר, אשר, יקומו, ראו, אני, ואין, ואמרתי, ותאחזו,
84 ולמשנאי, וחרבי, מראש, כי, וכפר.
85 שירת הים כותבין אותה בשלושים שיטות.
86 שיטה ראשונה בדרבה, ושאר השיטות - אחת מניחין
87 באמצעה רוח אחד, ואחת מניחין הרוח בשני מקומות
88 באמצעה, עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש, ונמצא רוח
89 כנגד הכתב, וכתב כנגד הרוח.
90 וזו היא צורתה:
91 אז ישר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו
92 לאמר אשרה ליהוה כי נאה נאה
93 ורכבו רמה בים: עזי וזמרת יה יהיה לי
94 לישועה זה אלי ואנוהו אלהי

מתוך מהדורת חזק

17	או נבחרו אלופי	אחז ישבי פלשת:	יהוה איש מלחמה יהוה	1 אבי וארממנהו:
18	נמנו	אילי מואב ואחזמו רעד	ומבחר	2 שמו:
19	תפל עליהם אימתה	כל יושבי כנען:	תהמות יכסימו ירדו במצולת כמו	3 שלשיו טבעו בים סוף:
20	עד	בגדל ורועד ידמו באבן	ימינך	4 אבן:
21	עד יעבר עם זו	יעבר עמך יהוה	וכרב גאונך תהרם	5 יהוה תרעין אויב:
22	מכון	תבאמו ותטעמו בהר נחלתך	קניית:	6 קמיוך
23	מקדש אדני בוננו	לשבתך פעלת יהוה	נצבו כמו נד	7 אפיך נערמו מים
24	כי	יהוה ימלך לעלם נעד:	ידיד:	8 נזלים
25	הים:	כא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את מי	אמר	9 אויב ארדף אשית
26	הים:	ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך	נשפת	10 נפשי
27	יתפנו	כל התורה. בלה - בין בשירות, בין בשאר הכתב - יתפנו	צלו בעופרת במים	11 ברויך פסמו ים
28	ולא	שתהיה אות סמוכה לחברתה ביותר, ולא תדבק בה, ולא	מי כמכה באלם יהוה	12 אדירים:
29	אלא	תתרחק ממנה, כדי שלא תתראה התכה כשתי תבות; אלא	נורא תהלת עשה	13 כמכה נאדר פקדש
30	מאות,	יהיה בין אות לאות פחוט השערה. ואם הרחיק אות מאות,	נחית	14 פלא:
31	הרי	כדי שתראה התכה כשתי תבות לחינוך שאינו רגיל - הרי	נהלת בעוד אל נזה	15 בחסדך עם זו נאלת
32		זה פסול עד שיתקן.	חיל	16 קדשך:

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אייר-ה' סיון ה'תשע"ב

אשת אחיו אם מת ולא הניח זרע, והוא אמרו יתעלה: 53
 "יבמה יבא עליה" (דברים כה, ה). וכבר נתבאר דיני מצוה 54
 זו במסכתא המיוחדת לה, כלומר מסכת יבמות. 55

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ב

מצות עשה ריז. 56
 המצוה הרי"ז — הצווי שנוצטונו שתחלוץ היבמה (אשת 58
 האח שמת) ליבמה אם לא ישאנה, והוא אמרו יתעלה: 59
 "וחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט) וכבר נתבאר דיני 60
 מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך, והיא מסכת יבמות. וכבר 61
 ידעת לשונם (ברכות יג. יבמות ט:): "מצות יבום (שאח המת 62
 ישאנה) קודמת למצות חליצה", ולפיכך קראו למסכתא 63
 "יבמות", אף-על-פי שהיא כוללת דיני היבום והחליצה 64
 כאחד. 65

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שנו. 66
 המצוה השנ"ז — האזהרה שהזהירו שאר בני אדם 68
 מלכוא על היבמה (אשת אח שמת ולא הניח זרע) כשהיא 69
 תחת זקת (קשר, שחובה על אח המת — היבם — לישאנה) 70
 יבמה, והוא אמרו: "לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש 71
 זר" (דברים כה, ה). והעובר על לאו זה — לוקה, היא 72
 והוא. וכבר נתבאר דיני מצוה זו ביבמות. 73

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ב

מצות עשה רכב. 33
 המצוה הרכ"ב — הצווי שנוצטונו לגרש בספר (בשטר) 34
 דוקא אם נרצה לגרש, והוא אמרו יתעלה: "וכתב לה ספר 35
 פרישת ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר נתבאר דיני מצוה 36
 זו, כלומר דין גרושין, בשלמות המסכתא המיוחדת לכך, 37
 כלומר מסכת גטין. 38

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ב

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ב 40
 מצות לא תעשה שנו. 41
 המצוה השנ"ו — האזהרה שהזהיר האדם מלהחזיר 42
 גרושתו אחר שנושאת לאחר, והוא אמרו יתעלה: "לא- 43
 יוכל בעלה הראשון אשר-שלתה לשוב לקחתה" (דברים 44
 כד, ד). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני 45
 מצוה זו בבמה מקומות ביבמות. 46

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שנו. 47
 מצות עשה רטז. 48
 המצוה השנ"ו נדפסה ביום הקודם 49
 המצוה הרט"ז — הצווי שנוצטונו שישא היבם (הגיס) 50

יום שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ב

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנח.

מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנח.

המצוה ה"כ — הצווי שִנְצַטְיִנוּ בְּדִין הַמִּפְתָּה (לזנות), והוא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִפְתָּה אִישׁ בְּתוֹלָה" (שמות כב, טו). וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' מִכְּתוּבוֹת.

המצוה הרי"ח — הצווי שִנְצַטְיִנוּ הָאוֹנֶס (הבועל בתולה בעל־כרח) לִשָּׂא אֶת־אֲנוּסָתוֹ, והוא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל שְׁלָחָה כְּלִי־מִי" (דברים כב, כט), וְכָכָר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכוּת (טו). שְׁלָאוּ זֶה שֶׁל אוֹנֶס, שֶׁהוּא לֹא יֻכַּל לְשָׁלָחָה, הוּא לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁקִּדְמוֹ עָשָׂה. וְכָךְ אִמְרוּ: "וְאִמְרֵי, לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁקִּדְמוֹ עָשָׂה עָשָׂה הוּא". הִנֵּה נִתְבָּאָר שְׁנֵי שְׁנֵי אִמְרוּ: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" — מִצְוֹת עָשָׂה. וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ג' (לט). וּפֶרֶק ד' מִכְּתוּבוֹת (מב).

המצוה השנ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר הָאוֹנֶס מִלְגַּרֵּשׁ אֲנוּסָתוֹ, והוא אִמְרוּ: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה [וגו'] לֹא־יֻכַּל שְׁלָחָה כְּלִי־מִי" (שם) וְלֹא זֶה קִדְמוֹ עָשָׂה, והוא אִמְרוּ: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" וְכָךְ בָּאָרוּ בְּגִמְרָא מְכוּת (טו). שְׁנֵי זֶה לֹא שֶׁקִּדְמוֹ עָשָׂה, וְשֵׁם אִמְרוּ: "אוֹנֶס שֶׁגָּרַשׁ, אִם יִשְׂרָאֵל הוּא (שְׂבִידוֹ לְהַחזִיר וּלְקִיֵּם הַצִּוּי וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה)" — מִחֲזִיר

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמ' ב

1 – רבי עקיבא סבר, עֵינֶיךָ חַיִּיתָא בְּאַפִּיָּה – עֵינֶיךָ חַיִּיתוּ שֶׁל הָאָדָם הִיא
2 באפו, וממילא שם היא עֵינֶיךָ הַהִיגָה שָׁבוּ, ולכן מוֹדִינִי מִחוּטְמוֹ. וְכִי –
3 רבי אליעזר סבר, עֵינֶיךָ חַיִּיתָא בְּמִיבֻרָּה – עֵינֶיךָ חַיִּיתוּ שֶׁל הָאָדָם הִיא
4 בטיבורו, וממילא שם היא עֵינֶיךָ הַהִיגָה, ולכן מוֹדִינִי מִטיבֻרוֹ.
5 שואלת הגמרא, לִימָא מִחֻלּוֹקֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא, כִּי הֵינִי תַנָּאִי
6 – תלוייה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא, מִהֵיכֵן הוֹלֵךְ נוֹצֵר –
7 מתחיל להווצר במעי אמו, מִרְאשׁוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "מִמֵּעֵי אִמִּי אֲתָה
8 גִּזְיִי" שפירושו, אתה יצרתני במעי אמי מראשי, ומִנֵּן שְׂגוּדִי הוּא כִּינוֹי
9 לראש, וְאוֹמֵר, לִנְי נִרְדֶּה וְהִשְׁלִיכִי וְגו' שפירושו גזיזת שער הראש.
10 אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר, הוֹלֵךְ מִתְחִיל לְהווצֵר מִטיבֻרוֹ, וּמִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ
11 אֵילָף וְאֵילָף, ואם כך נאמר, שרבי עקיבא שאמר שעֵינֶיךָ חַיִּיתוּ שֶׁל אָדָם
12 הִיא באפו, הוּא מִשּׁוֹם שֶׁסָּבַר כְּתָנָא קָמָא שֶׁתַּחֲלִיל יִצְרָתוֹ הִיא מִרְאשׁוֹ,
13 וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁאָמַר שֶׁעֵינֶיךָ חַיִּיתוּ שֶׁל אָדָם הִיא בטיבורו, הוּא מִשּׁוֹם
14 שֶׁסָּבַר כֵּאבָא שְׂאוּל שֶׁתַּחֲלִיל יִצְרָתוֹ הִיא מִטיבֻרוֹ.
15 משיבה הגמרא, אֲפִילוּ תִּימָא שְׂרָבִי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שֶׁמוֹדִינִי מִחוּטְמוֹ סָבַר
16 כְּשִׁית אָבָא שְׂאוּל שֶׁיִּצְרָתוֹ הוֹלֵךְ הִיא מִטיבֻרוֹ, שֶׁדֵּךְ כָּאֵן לֹא קָאָמַר
17 אָבָא שְׂאוּל, אֵילָף לְעֵינֵי יִצְרָה, דְּכִי מִתְבָּרַר וְלֹד מִמִּצְעִיתָהּ מִתְבָּרַר –
18 שכשנוצר הולך מאמציעתו נוצר, אָבָל לְעֵינֵי חַיִּיתָא, דְּכִילִּי עֲלָמָא יְדוּ
19 שֶׁעֵינֶיךָ חַיִּיתוּ בְּאַפִּיָּה הוּא, דְּכִתִּיב, "כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּי
20 וְגו'".
21 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מִמֵּקוֹם

וְאִינוּ לֹקָה: וְאִם כֹּהֵן הוּא (שֶׁהִגְרֹשָׁה אִסּוּרָה עֲלָיו) — לֹקָה
וְאִינוּ מִחֲזִיר. וְדַע שֶׁאֲפִלּוּ הִיא יִשְׂרָאֵל וְגִרָשׁ אֲנוּסָתוֹ
וְמִתָּה קִדְּם שִׁיחֻזִּירָנָה, אוּ נִשְׁאֵת לְאַחֵר — לֹקָה, שֶׁהִרִי
לֹא קִיָּם עָשָׂה שָׂבָה, כִּפִּי הַכָּלָל שֶׁאֲצַלְנוּ: קִיָּמוֹ וְלֹא קִיָּמוֹ
(כלומר חִיבוּב בְּמִלְקוֹת אוּ פִטוֹר מֵהֶם, תְּלוּי בְּמִבְחָן אֶחָד: אִם נִיתֵן
בְּמַצֵּב זֶה, לְקִיָּים אֶת הָעֲשָׂה הַ"מִּתְקֵן", אֶת הָלֹא־זֶה — שֶׁאֵין פִּטוֹר
מִמִּלְקוֹת, אוּ שֶׁלֹּא נִיתֵן בְּמַצֵּב זֶה לְקִיָּים אֶת הָעֲשָׂה — שֶׁאֵין מִתְחִיב
בְּמִלְקוֹת). וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד'
מִכְּתוּבוֹת.

המצוה הרי"ט — הִיא דִּין הַמוֹצִיא שֵׁם רַע (נשא בתולה והעליל עליה כי לא מצא לה בתולים), כְּלוּמָר: הַצִּוּי שֶׁנְּצַטְיִנוּ לְהִלְקוֹתוֹ וְשֶׁתִּשְׁאָר אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, לְפִי שֶׁגַּם בּוֹ
נֶאֱמַר: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשָׁלָחָה כְּלִי־מִי" (שם) (טו). וְנִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכוּת (שם) גַּם כִּלְאוֹ זֶה, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
בְּאוֹנֶס, כְּלוּמָר: שְׁנֵי לֹא־שֶׁקִּדְמוֹ עָשָׂה (הִרִי לֵנוּ שִׁישׁ כֹּאן
עֲשָׂה). וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד'
מִכְּתוּבוֹת (מה).

המצוה השנ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר מוֹצִיא שֵׁם רַע
מִלְגַּרֵּשׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ, והוא אִמְרוּ גַּם בּוֹ: "לֹא־יֻכַּל לְשָׁלָחָה
כְּלִי־מִי" (שם). וְגַם לֹא זֶה קִדְמוֹ עָשָׂה, והוא אִמְרוּ: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (שם) וְדִינוֹ בְּגִמְרָא שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵנֵן הַמִּלְקוֹת
כְּדִין הָאוֹנֶס, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף מְכוּת. וְשֵׁם (מכות טו).
וּבְפֶרֶק ג' וּבְפֶרֶק ד' מִכְּתוּבוֹת נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ.

שֶׁנֶּעֱשֶׂה חֲלָל, מִצְוָאָרוֹ. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא, מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב, דְּכִתְבִּיב "לִתֵּת אוֹתָהּ אֶל צְוָאָרִי חֲלָלִי רְשָׁעִים", הִרִי שֶׁחֲלָלוֹת
קְרִיָּה עַל שֵׁם הַצְּוָאָר, וּבְעֵינֵינוּ הִלָּא נֶאֱמַר "אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הַחֲלָל".
מִשְׁנֵה. אַחֵר שֶׁמִּדְּדוֹ זְקֵנִי הַסְּנֵהֲדִין אֶל הָעִיר הַקְּרוּבָה, נִפְטְרוּ זְקֵנֵי
יְרוּשָׁלַיִם וְחִלְבוֹ לָהֶן, זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁנִּמְצְאוּ קְרוּבָה מִבִּיאֵין עֲגֻלָּת
בְּכָר אֲשֶׁר לֹא מִשְׁבָּה בְּעוֹל – כִּלִּי שֶׁמִּנְחִיחִים אוֹתוֹ עַל הַבְּהֵמָה כְּדִי לִכְוֹן
הַחֲרִישָׁה שֶׁתִּהְיֶה כְּרֹאדִי, וְאִין הַמּוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לְנַחֵל
אֵיתָן, וּמֵהוּ אֵיתָן, כְּמִשְׁמַעוֹ, קִשָּׁה – שֶׁהוּא בֶּאֱרֵץ סַלַע, שֶׁהִיא קִשָּׁה,
וּמִכָּל מִקּוֹם אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן בְּכָשֶׁר, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵיתָן אֶלֶּא לְמַצְוָה.
וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיָּין – בְּסִכֵּין גְּדוֹל מֵאַחֲרֵיהָ מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקּוֹמָה
שֶׁנִּעְרְפָה בּוֹ אִסּוּר מִלְּוֹעַץ וּמִלְּעֹבֵד בּוֹ לְעוֹלָם, וּמוֹתֵר לְכִרְוֹן שֵׁם
פִּשְׁתָּן, וְלִנְיָךְ – לְסַתֵּת שֵׁם אֲבָנִים אַחֵר הָעֶרְפָּה, מִכֵּין שְׂאִינִם עֲבֹדֶת
קִרְקֵה. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר רֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקּוֹם עֶרְפָּה שֶׁל
עֲגֻלָּת, וְאוֹמְרִים, "דִּינוֹ לֹא שֶׁפָּכָה אֶת תְּהֵם הָהָר וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תִּמָּה
הַתָּנָא, וְכִי עַל דְּעֵתֵינוּ עֲלָתָה שְׂוִקֵנִי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן שֶׁהוֹצֵרְכּוּ
לִזְמַר "דִּינוֹ לֹא שֶׁפָּכָה אֶת הָדֶם, אֵילָף "דִּינוֹ לֹא שֶׁפָּכָה הַכּוֹנוּה, שֶׁלֹּא
גִּרְמָנוּ שִׁשְׁפָּךְ דָּמּוֹ, וְהִינוּ, שֶׁלֹּא בָּא הַהֲרוֹג עַל יְדֵינוּ וּפְטָרְנוּהוּ (כִּלְאוֹ
מוֹזֵן) שֶׁאֵם שֶׁלָּחְנוּ אוֹתוֹ לֹלֵא מִזֶּן, מִשׁ לְחוֹשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הוֹצֵרְךָ לְגִזּוֹל
מִן הַבְּרִיּוֹת וּמִתּוֹךְ כֵךְ נִהְיָה, וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַכּוֹנוּה, וְלֹא רָאִינוּהוּ
וְהַנְּחָנוּהוּ לִלְכַּת לְדַרְכּוֹ יַחֲדִי (כִּלְאוֹ לְוִיָּה),

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

59 שאינם חשובים כרם. וכן המִּחְזִיר את גְּרוּשָׁתוּ שאינה אשה חדשה
60 עבורו. או מקדש אשה האסורה לו, כגון אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה
61 וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּטָה, מְמוּנָה וְנִתְּנָה לַיִשְׁרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹד
62 וּלְנִתְּנֵי, בכל אלו לא הָיָה חֻזָּר.
63 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׂמֵלֶבֶד כָּל אֱלּוֹ שֶׁחֻזְכְּרוּ לַעֲלִי, אָף הַבֹּנֶה בֵּית חֹדֶשׁ
64 עַל מְכוּנָו - שֶׁהָרֵשׁ אֶת בֵּיתוֹ וּבָנָהּ בְּשֵׁנִית בְּמַתְכוּנָו הַקּוֹדֶמֶת לֹא הָיָה
65 חֻזָּר, הוֹאִיל וְלֹא חִדֵּשׁ דְּבַר בְּבִנְיָתוֹ כַּעַת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אָף
66 הַבֹּנֶה בֵּית לְבָנִים בְּשָׂרוֹן שֶׁאֵינוֹ בָּר קִימָא כִּיּוֹן שֶׁצִּירָךְ לְחֹדֶשׁ מִיָּד זָמַן
67 לֹא הָיָה חֻזָּר עַל בֵּית כֹּזֵה. וְזוֹ דִּין הַחֹלְכִים לְמַלְחָמָה וְשֹׁבִים עַל פִּי דְּבַרִּי
68 הַכֹּהֵן.
69 וְאֵלּוּ שְׂאֵינִי זֵוִין מִמְּקוֹמָן וְאִינִי יוֹצֵאִים אֶת בְּתִיחֵם כָּלָל, וְאֵף לֹא עַד
70 הַסֶּפֶר. וְהֵם מִי שֶׁבָּנָה בֵּית וְחָנְכוּ וְעִידִין לֹא דַר בּוֹ שָׁנָה, וְכֵן אִם נָטַע כֶּרֶם
71 וְחָלְלָהּ וְעִידִין לֹא תָמָה הַשָּׁנָה הַרְבִּיעִית. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת אִרְסוֹתָיו אוֹ
72 הַבֹּנֶה אֶת יְבָמָתוֹ וְעוֹד לֹא עָבְרָה שָׁנָה. שְׁנָאֻר בְּנוֹשֵׂא אִשָּׁה חֹדֶשָׁה
73 'קָנִי יְהִיָּה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחֶת' וְדוֹרְשִׁים 'לְבִיתוֹ' זֶה בֵּיתוֹ - לְלַמֵּד שֶׁמִּמֶּתִין
74 שָׁנָה בְּבִיתוֹ וְאִינוֹ יוֹצֵא. וּמִתִּיבַת 'יְהִיָּה' זֶה כֶּרֶם - אֲנִי לְמַדִּים כֵּן לִגְבִי
75 נוֹטַע כֶּרֶם. וְזֶה שְׁנָאֻר 'וְשָׂמָה אֶת אִשְׁתּוֹ' זֶה אִשְׁתּוֹ - שֶׁהִנּוּשָׂא אִשָּׁה
76 מִמֶּתִין שָׁנָה, וְאִשְׁרָךְ לְקַח' לְהַבִּיא אֶת יְבָמָתוֹ - מְרַבָּה לְדִין זֶה אֶת כּוֹנֵס
77 יְבָמָתוֹ. וְכָל אֱלּוֹ אֵין מִסְפִּיקִין (לָהֶם) מֵיָם וּמִזֵּן וְאֵין מִתְקַנֵּין אֶת
78 הַדְּרָכִים, שֶׁאִינִם מַחְזִיבִים כָּלָל בְּצִרְכֵי הַמַּלְחָמָה.
79 גְּמָרָא. תִּנּוּ רַבֵּנָן נֶאֱמַר בַּפְּסוּק 'וְדִבְרוּ הַשּׁוֹמְרִים אֶל הָעַם לֵאמֹר מִי
80 הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית וְגו', מִבְּרַת הַבְּרִיתָא. וְכֹל שְׂמִדְבָּרִים הַשּׁוֹטְרִים
81 דְּכָרִים שֶׁל עֲצָקָן שֶׁלָּא עַל פִּי כֹהֵן, אִי אִפְשָׁר לְזַכֵּר כֵּן, שֶׁהִי בְּשֵׁהוּא
82 אָמַר לְאַחֵר מִכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן 'וְיִסְפוּ הַשּׁוֹמְרִים וְדָבְרוּ אֶל הָעַם מִי אִישׁ
83 הִירָא וְרַךְ הַלֵּב וְגו', הִרָי מִכָּךְ מִשְׁמַע שֶׁרַךְ דְּכָרִים אֱלּוֹ מִשְׁלַ עֲצָקָן אָמַר
84 שֶׁלָּא עַל פִּי כֹהֵן. הָא קָה אֲנִי מְקַיֵּים 'וְדִבְרוּ הַשּׁוֹמְרִים' שְׁנָאֻר קוֹדֵם
85 לְכֵן, בַּהֲכֵרַח שֶׁדְּכָרִי מְשֻׁחַ מִלְחָמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא דְּבַרִּי
86 הַשּׁוֹטְרִים, הָא בִּיצֵד, כִּהֵּן מְדַבֵּר תְּחִלָּה וְשׁוֹמְרִים מְשֻׁמֵּעַ אֶת דְּבָרֵי לַעֲם.
87 מִבִּיָּא הַגְּמָרָא כַּמָּה בְּרִייתוֹת בּוֹה, תִּנּוּ תָרָא, כִּהֵּן מְדַבֵּר וְשׁוֹמְרִים
88 מְשֻׁמֵּעַ. וְתִנּוּ אִידָהּ, כִּהֵּן מְדַבֵּר וְכֹהֵן מְשֻׁמֵּעַ. וְתִנּוּ אִידָהּ, שׁוֹמְרִים
89 מְדַבֵּר וְשׁוֹמְרִים מְשֻׁמֵּעַ. וְדְּבַרִּי הַבְּרִיתוֹת סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה. מִבִּאֲרַת
90 הַגְּמָרָא, אָמַר אֲבִי, הָא בִּיצֵד מַהֲלָךְ דְּבַרִּי הַכֹּהֵן וְהַשּׁוֹטְרִים, מִ'נִּגְשׁ' -
91 מִחֵיכִין שְׁנָאֻר הַלְשׁוֹן 'וְנִגְשׁ' וְעַד תִּיבַת 'וְדִבְרוּ', דְּעִירִי אֱלּוֹ הִיא הַכֵּהֵן
92 מְדַבֵּר וְכֹהֵן מְשֻׁמֵּעַ אֶת הַדְּבָרִים לַעֲם. מִ'וִּדְבְּרִי' עַד תִּיבַת 'וְיִסְפוּ' הִיא
93 הַכֵּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמְרִים מְשֻׁמֵּעַ אֶת דְּבָרֵי. וּמִ'וִּסְפוּ' וְאִידָהּ עַד סוֹף פֶּרֶשָׁה
94 זֶה, הִיא הַשּׁוֹמְרִים מְדַבֵּר וְשׁוֹמְרִים מְשֻׁמֵּעַ.
95 שֵׁנִי בְּמִשְׁנֵה מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֹדֶשׁ כּו' אֶחָד הַבֹּנֶה בֵּית הַתֵּבָן
96 וְכו', וְאֶחָד הַבֹּנֶה וְאֶחָד הַלּוֹקֵה וְכו'. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת מְקוֹר הַדְּבָרִים.
97 תִּנּוּ רַבֵּנָן נֶאֱמַר בְּדְּבַרִּי הַכֹּהֵן, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית, דְּנָה הַבְּרִיתָא
98 אֵין לִי לְרִבּוֹת מִפְּסוּק זֶה אֶלָּא 'אֲשֶׁר בָּנָה' מִשֵּׁ, לְקַח וְיִרְשׁ וְנִתְּנָה לוֹ
99 בְּמִתְּנָה מִנֵּין שֶׁאֵף הוּא חֹזֵר, תִּלְמוּד לִזְכֹּר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה, תִּיבַת
100 'אִישׁ' מִיִּתְרַת, שִׁיכַל לְכַתּוֹב 'מִי אֲשֶׁר בָּנָה', אֶלָּא בֹא לְרִבּוֹת קוֹנָה וְיִוֶּרֶשׁ.
101 עוֹד דְּנָה הַבְּרִיתָא, עַל מַה שְׁנָאֻר בְּתוֹרָה בֵּית, אֵין לִי לְלַמּוֹד מִפְּסוּק
102 זֶה אֶלָּא בֵּית שְׂדֵרִים בּוֹ, מִנֵּין לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבָן וְכִי הַבְּקָר וְכִי
103 הַעֲצָא וְכִי הַאֲצִירָתָה שֶׁעַם עֲלֵיהֶם חֹזֵר, תִּלְמוּד לִזְכֹּר 'אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית'
104 וְלֹא כְּתוּב 'אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה', לְדִרּוֹשׁ 'בָּנָה' מִכָּל מְקוֹם, לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבָן
105 וְכִי הַבְּקָר וְכו'. אִם כֵּן, יְכֹל שְׂאֵינִי מְרַבָּה אָף הַבֹּנֶה בֵּית שְׂעָר
106 אֲבִסְרָה וּמִרְפֶּסֶת שֶׁעֲשׂוּיִים לְדִרְסָת רֶגֶל וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, תִּלְמוּד
107 לִזְכֹּר 'בֵּית', מַה בֵּית הָרָאוֹ לְדִירָה אָף כָּל הָרָאוֹ לְדִירָה, לְמַעַט אֶת
108 אֱלּוֹ שֶׁאִינִם עוֹמְדִים לְתַשְׁמִישׁ דִּירָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שֶׁהִבִּית
109 שְׁנָאֻר בְּתוֹרָה הוּא 'בֵּית' בְּמִשְׁמָעוֹ, וְחֹזֵר מִהַמַּלְחָמָה רַק עַל בֵּית רִגְלִי,
110 וְלֹא עַל אֱלּוֹ שֶׁחֻזְכְּרוּ בְּמִשְׁנֵה וּבְבִרְיָא.
111 מוֹסִיפִים הַבְּרִיתָא לְדִרּוֹשׁ אֶת הַפְּסוּק, שֶׁהִיא יְכֹל לְכַתּוֹב 'וְלֹא תִנֵּךְ' וְכַתּוּב
112 'וְלֹא תִנֵּכְךָ', מִשְׁמַע שְׁבֹא לְמַעַט 'חֲבֹר' לֹזֵה וְלֹא לְאַחֵר. פֶּרֶט לְגִזְלֵן שְׂגוֹל
113 בֵּית, שֶׁאֵינוֹ חֹזֵר. שְׁוֹאֵלָה הַגְּמָרָא, אֵלִיָּא מַה שֶׁהוֹצִירָךְ לְמַעַט גֹּזֵל דִּלָּא
114 כְּרִבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּיל, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּיל אִפְשָׁר לְמַעַט גֹּזֵל מִסִּבֵּה אֲדָרַת
115 שֶׁהִי הָא אָמַר - דִּרְשׁ מִהַמּוֹד בְּפֶרֶשָׁה 'וְרַךְ תִּלְכָּב' שְׁכוֹנַת הַתּוֹרָה לִזְה
116 הַמִּתְיָוִיָּא

1 מוֹנִחִין בְּאֶרֶץ שְׁהִיָּה יוֹצֵא עִימָהֶם לְמַלְחָמָה. וְכֵן הוּא אָמַר בְּמַלְחָמָה
2 מִדִּין 'וְיִשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה אֶלָּף לְמִטָּה לְצָבָא, אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן
3 אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידוֹ', וּמִבִּאֲרַת
4 הַגְּמָרָא אֶת הַפְּסוּק, 'אֹתָם' אֵלּוֹ הַסֵּנֶה־הָרִין שֶׁיֵּצֵאוּ גַם הֵם לְמַלְחָמָה
5 עִימָהֶם. 'פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר' זֶה מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כֹהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה. 'וְכָלִי
6 הַקֹּדֶשׁ' זֶה הָאֶרֶץ וְלִוְחוֹת שָׁבוּ. 'וְחֻצְרוֹת הַתְּרוּעָה' אֵלּוֹ הַשּׁוֹפְרוֹת
7 שֶׁבָּהֶם הִיוּ תוֹקְעִים בַּעַת הַמַּלְחָמָה.
8 הַחֻזְכֵּר לַעֲלִי, שֶׁפָּנַחֵס יֵצֵא לְמַלְחָמָה זֶה כִּיּוֹן שְׁהִיָּה מְשֻׁחַ מַלְחָמָה, מִבִּיָּא
9 הַגְּמָרָא טַעַם אַחֵר לְכַךְ. תִּנּוּ, לֹא תִלְכָּם הֵלָךְ דְּוִיקָא פִּינְחָס וְלֹא הֵלָךְ
10 אֱלֶעָזָר לְמִלְחָמָה בְּמִדִּין. אֶלָּא בְּשִׁבְלִי לִפְרַע מִמֶּדִּין אֶת דִּין - הַעוֹל
11 שֶׁעָלָה לְאִבִּי אֲמֹי יוֹסֵף, שֶׁמְכָרוּהוּ לְעַבֵּד לְמַצְרַיִם, וְכִמּוֹ שְׁנָאֻר
12 'וְהַמְדִּינִים - הַמְדִּינִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מְצָרַיִם וְגו' וּלְפִיכָךְ יֵצֵא דְּוִיקָא
13 פָּנַחֵס, כְּדִי לְנַקֹּם אֶת נְקַמַּת יוֹסֵף אֲבִי אֲמֹי.
14 שְׁוֹאֵלָה הַגְּמָרָא, לְמִיִּרְמָא דְּפִינְחָס מִיִּסְפָּה אֲתִי, שְׁאִמּוֹ הִיתָה מִשְׁבַּח יוֹסֵף.
15 וְהָא בְּתִיב "וְאֱלֶעָזָר בֶּן אֱהֶרֶן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה וְתֵלַד
16 לוֹ אֶת פִּינְחָס", מֵאִי לֹא שְׁכוֹנָה 'פּוּטִיָּאל' מִשּׁוּם דָּאֲתִי מִיתְרוֹ - שְׁאִמּוֹ
17 הִיתָה בֵּת יִתְרוֹ, שְׁכוֹנָה 'פּוּטִיָּאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם עֲגָלִים כְּדִי לְהַקְרִיב
18 לְעֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כּוֹמֵר לְעֹבֶדֶת זָרָה. הִרִי שֶׁפִּינְחָס הִיָּה מִיתְרוֹ
19 וְלֹא מִיִּסְפָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא, מוֹצֵאֵה הִיָּה מִיִּסְפָּה שְׁגָם הוּא כּוֹנֵה בִּשְׁם
20 'פּוּטִיָּאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם בִּיצֵד - וְזֹלֹ וְכִבֵּשׁ אֶת יִצְרוֹ בְּמַעֲשֵׂה אִשָּׁה
21 פּוּטִיפֶר. וּלְפִיכָךְ נִיתָן לְזִמְרָא שְׁאִם אֲמֹי שֶׁל פָּנַחֵס, הִיתָה מִשְׁבַּח יוֹסֵף.
22 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, וְהָא שְׁכָמִים מְכָרִין אוֹתוֹ - אֶת פָּנַחֵס, בְּאִמְרוֹם דָּאִיתָם
23 בֶּן פּוּטִי - זֶה - אֲשֶׁר מוֹצֵאֵה מִפּוּטִיָּאל, שְׁוֹאֵה בֶּן לְאֶדָם נְבוֹזָה, שֶׁהִי מִצְרִי
24 שְׁפִיטָם אֲבִי אֲמֹי יִתְרוֹ עֲגָלִים לְעֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים, וְכִיֵּצֵד יָקוֹם זֶה וְיִהְיֶה
25 אֶת זְמִירָה, שְׁהִיָּה נִשְׂאִי מִיִּשְׂרָאֵל, הִרִי יְחוּסוֹ פְּגוּם וְאֵין הוּא רָאוֹי לְכַךְ, אִם
26 כֵּן רֹאִים שֶׁמוֹצֵאֵה הִיָּה מִיתְרוֹ. אֶלָּא מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שְׁאִכֵּן מוֹצֵאֵה הִיָּה
27 מִיִּסְפָּה וְיִתְרוֹ יָחִיד. וְכִיֵּצֵד, אִי אֲבִיָּה דָּאִיָּה מוֹצֵאֵה מִיִּסְפָּה, בַּהֲכֵרַח
28 שְׁאִיָּה דָּאִיָּה מוֹצֵאֵה מִיתְרוֹ, וְאִי אִיָּה דָּאִיָּה מוֹצֵאֵה מִיִּסְפָּה,
29 בַּהֲכֵרַח שְׁאִיָּה דָּאִיָּה הִיָּה מוֹצֵאֵה מִיתְרוֹ. מוֹסִיפִה הַגְּמָרָא, דִּיקָא נְמִי
30 שְׁהִיָּה מוֹצֵאֵה מִיִּסְפָּה וְיִתְרוֹ יָחִיד, דְּכִתִּיב 'מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל' תִּרִי מְשֻׁמֵּעַ,
31 שֶׁהִיָּה נֶאֱמַר פּוּטִיָּאל וְלֹא פּוּטָאֵל, שְׁמַע מִיָּה.
32 מִשְׁנֵה. קוֹדֵם יֵצֵאֵת לְמַלְחָמָה 'וְדִבְרוּ הַשּׁוֹמְרִים אֶת דְּבָרִי הַכֹּהֵן אֶל
33 הָעַם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֹדֶשׁ וְלֹא תִנֵּכְךָ' - וְעִידִין לֹא גַר
34 בּוֹ כָּלָל. יִלְךְ וְיִשְׁכּוֹב לְבִיתוֹ לְחַנוּךְ אֶת בֵּיתוֹ וְגו'". מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה אֶת דִּינֵי
35 הַחֻזְרָה בְּבִנְיָה בֵּית, אֶחָד הַבֹּנֶה בֵּית הַתֵּבָן - הַמִּיּוֹעֵד לְשִׁמִּירַת תֵּבָן, אוֹ
36 בֵּית הַבְּקָר, אוֹ בֵּית הַעֲצָים, אוֹ בֵּית הַאֲצִירָתָה לְשִׁמִּירַת שְׁמֵן וְתַבּוּאָה.
37 כָּל אֱלּוֹ דִּינֵם כְּבִית, שֶׁחֹזֵר עֲלֵיהֶם אִם לֹא תִנְכֵם. כִּמּוֹ כֵּן, אֶחָד הַבֹּנֶה בֵּית
38 חֹדֶשׁ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵה מֵאַחֵר, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְּנָה, עַל כָּל
39 אֱלּוֹ חֹזֵר.
40 מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלְלָהּ וְגו' -
41 שֶׁלָּא פָּדָה אֶת הַפִּירוֹת עַל מַעוֹת בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לְנִטְיַעוֹת. מִבִּאֲרַת
42 הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַחֹזֵר בְּנוֹטַע כֶּרֶם. אֶחָד הַנּוֹטַע חֲמִשָּׁה אֵילָנוֹת בְּכֶרֶם,
43 וְאֶחָד הַנּוֹטַע חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מִשְׁאֵר מִיָּנִי מֵאֲכָל, וְאֶפִּילוֹ הִיָּה חֲמִישָׁה
44 עֲצִים מִחֲמִשָּׁתַּת הַמִּיָּנִין - מִחֲמִשָּׁה מִיָּנִים שׁוֹנִים, הִרִי אֱלּוֹ מִצְטַרְפִּין. כִּמּוֹ
45 כֵּן, אֶחָד הַנּוֹטַע מִשְׁמֵשׁ. וְאֶחָד הַמְּכַרֵּךְ - הַמְּכַרֵּךְ עֵנֶף מִהָאֵילָן תִּמְחַת
46 לְאֶדְמָה וְהוּא צוֹמַח כְּאֵילָן חֹדֶשׁ, וְאֶחָד הַמְּכַרֵּכִים אֵילָן בְּאֵילָן. וְאֶחָד
47 הַלּוֹקֵה כֶּרֶם, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְּנָה, בְּכָל אֱלּוֹ, חֹזֵר.
48 מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֶשׁ אִשָּׁה וְגו' וּמִבִּאֲרַת
49 הַמִּשְׁנָה שְׁאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת הַבְּתוּלָה, וְאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת הָאֵלְמָנָה,
50 אֶפִּילוֹ שׁוֹמְרֵת יָבָם - שְׁמַת אַחִיו בְּלֹא בָנִים וְעִידִין לֹא יֵיבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ,
51 בְּכָל אֱלּוֹ חֹזֵר מִזְּמַלְחָמָה, וְיִתְרִיה מוֹזֵ וְאֶפִּילוֹ שְׁמַע שְׁמַת אַחִיו
52 בְּמִלְחָמָה וְכַעַת עֲלִיו לֵיבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, חֻזָּר מִהַמַּלְחָמָה וְכָא לֹא לֵיבִימָה.
53 כָּל אֱלּוֹ וְאֵלּוֹ שֶׁחֻזְכְּרוּ לַעֲלִי הִיוּ שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרֵי כִּהֵּן מְעַרְבֵי מִלְחָמָה
54 - אֶת דְּבַרִּי מְעַרְבֵי הַמַּלְחָמָה שְׁאִמְרָה הַכֹּהֵן, וְחֻזְרִין מִלְּהִילָחָה, וּמִסְפִּיקִין
55 מֵיָם וּמִזֵּן וְאֵין מִתְקַנֵּין אֶת הַדְּרָכִים לְחִיל הַלּוֹחָם.
56 וְאֵלּוּ שְׂאֵינִי חֻזְרִין אֵף עַל פִּי שְׁבוֹ וְנִשְׂאוֹ וְנִטְעוֹ. הַבֹּנֶה בֵּית שְׂעָר - חֹדֶר
57 שְׁלֹפְנֵי הַבֵּית, אֲבִסְרָה - גַּג בְּלִי מַחְצוֹת, וּמִרְפֶּסֶת, שֶׁאִינִם רָאוּיִם
58 לְדִירָה. כִּמּוֹ כֵּן הַנּוֹטַע אֲרִבֵּעַ אֵילָנִי מֵאֲכָל, אוֹ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי סָרֵךְ

סוטה. פרק שמיני – משוח מלחמה דף מג עמוד א

רע"י

שְׁפִטָּמָה. לָקַח וּקְבַשׁ אוֹתוֹ וְלֹא חָשַׁב: **וְהָלֵא שְׂבָמִים מִבָּיִם אוֹתוֹ.** כְּדֹאמְרֵינוּ בְּאֵלֵינוּ הַנֶּחֱשָׁרִים (מִקְדָּוִיזוֹ ע"פ 77) לְפִיכָר הַצָּרִף לִיחֹסוֹ שֶׁם, פִּינָח בֶּן אֲלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הִכְחָ: **תָּרִי שׁוּמִי.** מִדְּלֵא כְּתִיב פּוֹטֵאֵל: **מִתְנִי.** **בֵּית הָאוֹצְרוֹת.** לְאוֹצֵר זֶיץ שֶׁמֶן וְתִבְאוּתָהּ: **וְאַחֵד הַלִּוְיִתָּה.** בֵּית בְּנוֹי, שֶׁהָיָה אֲצֵלוֹ הוּא הָדָשׁ, וּבִמְקָרָא מִרְבִּינֵי לֵיהּ

מוֹנִיחִין בְּאֶרְוֶן. וְכֵן הוּא אוֹר
לְמִטָּה לִצְבֹּא אֶתְּם וְאֵת כָּל

3	"פִּינָחִם" זֶה מִשּׁוֹחַ מִלֶּחֶק	*	*
4	וְלִדְרוֹת שָׁבוּ, "וְחִצְצֹרוֹת הָיוּ		
5	לֹא לְחֹנָם הִלְךְ פִּינָחִם לְמוֹלֶת	*	*
6	שֶׁנֶּאֱמָר: "וְחִמְדִּינִים מִכְרוּ אֶ		
7	עֵינֵיהֶם מִלִּפְנֵי יְיָ וְיָחִיד יִהְיֶה	*	

וַאֲפֹלוּ מִה' מִיָּזִין. מַעֲסִפִּין חֲלָלוּ. בִּשְׁנַת
הַרְבִּיעִית לְנִטְיַעְתּוֹ, שִׁחֲלָל אֶת הַפְּרוֹת
בַּמַּעוֹת בְּדָרֶךְ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂלָה אֶת
הַמַּעוֹת לִירוּשָׁלַיִם וּאִקְפְּלוּ בְּדַכְתִּיבָהּ (וַיִּקְרָא יו')
קֹדֶשׁ הַחֲלוּלִים. וְגִמַּר קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ מִמַּעֲשֵׂה: ה"י
כָּל אֱלוֹ שׁוֹמְעֵין דְּבָרֵי בְּהֵן מַעֲרָבִי
מִלְחָמָה! וְחֻזְרִין. כִּמוֹ שׁוֹמְעֵין דְּבָרֵי מַעֲרָבִי
מִלְחָמָה שֶׁן בְּהֵן, בְּלוּמֵר שֶׁבְּהֵן אוֹמֵר לֵקָה:
כֹּרֶן. כְּגוֹן אִירֹס וְשִׁקְמֵינָן שְׁאִינָן עַן פְּרִי:
וְהַמְחִירָן גִּירֻשְׁתּוֹ. וְאָרְסָה אֵיזָן חֹזֵר
שְׁאִינָה חֲדָשָׁה לוֹ, וְקָרָא אֲשֶׁה חֲדָשָׁה
קָפִיד בְּדַכְתִּיבִי כִי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה
(דְּקָרִים 72): אֶלְמָנָה. וְאָרְסָה בְּהֵן גְּדוּל אֵינוֹ
חֹזֵר בִּשְׁבִילָהּ. דְּאִימַעוּט מוֹלָא לִקְחָה
מִדְּלָא בְּתִיבָה וְלֹא לִקְחָה עַל מְבוֹנָה. סָתָר
וּבְקָנָא בְּתִיבָה אֲרֻשָׁתָה אֵינוֹ חֹזֵר. דְּלֵאוֹ אֲפֹלוּ
הוּא וְהוּאִיל וְלֹא חֲדָשׁ לְהוֹסִיף עָלֶיהּ. וְאֶפְסוּ
אֲצִלוּ אֵינוֹ חֲדָשׁ מִדְּמִלּוּקָה וְהוֹדִיר: אַ

22 הלֹקֶת, ואחד הַיֹּרֶשׁ, ואחד

אֲשֶׁר אֵרַשׁ אִשָּׁה" אֶחָד הַמָּאָרֶם אֶת הַבְּתוּלָה, וְאֶחָד הַמָּאָרֶם אֶת
וְאֶפְיָלוֹ שָׁמַע שְׁמֵת אֲחִיו בְּמִלְחָמָה, חֹזֵר וְבָא לוֹ. כָּל אֶלֹּ וְאֶלֹ שׁוֹמֵר
וְחוֹזֵר וְנִסְפָּקוֹ מִיָּם וּמִזֶּן וּמִתְקֵינֵן אֶת הַדְּרָכִים. וְאֶלֹ שְׁאִינֵן חֹזְרִין
מִרְפָּסָתָם. הַנּוֹטֵעַ אֶרֶבֶעַ אֵילָנִי מֵאֵכָל חֲמִשָּׁה אֵילָנֵי כֶּסֶף. הַמְּחִיר אֶת

גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הַדְּיוֹט, מִמְּזוֹרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל

מְבוֹנוֹ, לֹא הָיָה חֹזֵר. ר' אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבִינִים פֶּשֶׁשׁ

וְחָלְלוּ, הַנּוֹשֵׂא אֶת אֲרוֹסָתוֹ, הַכּוֹנֵם אֶת יְבֻמָּתוֹ. שְׁנֵאמַר: נָקִי יִהְיֶה

אֲשֶׁתּוֹ" זוֹ אֲשֶׁתּוֹ, "אֲשֶׁר לָקַח" לְהַבְיֵא אֶת יְבָמָתּוֹ. אֵין מִסְפִּיקִין מִיָּם

יְבוֹד וְדָבָרִים שֶׁל עֲצָמָיו? כִּשְׁהוּא אָמַר "וַיִּסְפּוּ הַשָּׂרִים" הֲרִי דָבָרִים

וְהוּא אֵיבֹד: שׁוֹמֵר מִדְּבַר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמֵינוּ. אֵמֵר אִינִי: הֲאֵם פֶּיֶדֶךָ מִ

[illegible]

אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מניין? תלמוד

הַתִּבְּנוּ, וּבֵית הַבְּקָר, וּבֵית הָעֵצִים, וּבֵית הָאוֹצְרוֹת? תִּלְמֹד לֹמַר: "אֵ"

וּמִרְפָּסֶת? תִּלְמֹד לֹאמַר: "בֵּית", מָה בֵּית הָרְאוּי לְדִירָה, אֵף כָּל הַ

"וְלֹא חֲנוּכוֹ", פֶּרֶט לְגִזְלוֹ. לִימָא דְלֵא פֶר' יוֹסִי הֶגְלִיל, וְ

רעש"י

26 **בְּיָמֵינוּ** הַזֶּה הָיָה מִקּוֹם הַזֶּה שֶׁשָּׁמָּה שְׁרֹן, וְאִין הִקְטִיעַ יִזְכָּה לְלִבְנִים,
27 וְלֹא הָיָה דְּבַר קָמָא, שֶׁשְּׁעָמִים צָרִיךְ לְחַדְשָׁה בִּשְׁבַע שָׁנִים: **וְאִין שְׂאִין וְזִין**
28 **בְּמִקְוָמוֹן**, דְּהֵךְ דְּלַעֲלֵי הוֹלְכִין עַד לְסַפֵּר וְשֶׁם שׁוּמְעִין דְּבַרֵּי בְּחֵן וְחוֹזְרִין מִן
29 הַמַּעֲרֵכָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְאִינֵם חוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם אֲלָא עוֹסְקִין בְּסַפּוֹם מִים וּמִזֶּן

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶל־
 31 אֶפְרָיִם לְלֶכֶת עַד הַקָּפָר וְלָשׁוּב ע"פ בְּתוֹךְ;
 32 הַבִּזְזָה בֵּית וְחִנּוֹכִי. וְלֹא דָר בּוֹ עַד־יָשָׁנָה;

34 וכן הניסע בָּרֶם וְחִלְלוּ וְעִיְנוּ לֹא עֲבָרָה
35 וְכִן בְּרִיעֵי עַלְיוּ שְׁלֹמֹה נָמְן יִהְיֶה לְבָרְתָּ.
36 בְּשִׁבְלֵי לִבּוֹ יִהְיֶה, וְהָיָה אֶחָד, וְהוֹסִיף עַל
37 הַיָּה אֶמְרַת הַיָּהוּת כּוֹה גַּמְלִי, כִּבּוֹל דְּבָרִים
38 שֶׁל עֲצֻמָּן, יִכּוֹל שֶׁהַדְּבָרִים הַחֲלוּ שֶׁהֵם
אֲמֹרִים מִן הָאֵשׁ אֲשֶׁר בְּנוּ גִי' שֶׁל עֲצֻמָּן
אֶל מִצְרַיִם וְגו' לְמִוְמָרָה

39 הן ולא היה בהן אומן, אלא השוטרים;
40 ת"ל וַיִּסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם
41 וַאֲמָרוּ מִי הָאִישׁ זֶה, וַיִּסְפֹּם מִשְׁמַע שְׁדָרָה זֶה
42 הֵם מוֹסִיפִים מִשְׁלָחָם: הֲרִי דָרְסִים שֵׁל
43 עֲצֻמַּת אֲמֹרָה. שְׁדָרָה זֶה לְבָדֵּן דִּם מִיָּד

44 על של בָּהוּן. מִמֶּדֶד הַשְּׂקָה גָּבִי נִטַּע וְגַבִּי
45 אֶרֶס אִשָּׁה לֹא כְּתִיב וְיִסְפּוּ וְיִקָּא כְּתִיב
46 וְיִסְפּוּ, ש"מ עַד הִנֵּה דְּבָרֵי בָּהוּן וְאֵת זֶה הֵן
47 מוֹסִיפִין. הָא מָה אֲנִי מְבַרֵּךְ וְדְּבָרֵי

48 הַשְׁוֹתָרִים. בָּהֶן וְנֶסֶת וְאִסֵּר. בְּדִרְבֵּי מִשְׁחָה
49 מִלְחָמָה הַתְּנוּבָה מִדְּבַר. שֶׁהֵבִיחַ אֹמֵר
50 וְהַשְׁתִּירִים מִשְׁמִיעִין אוֹתָן; מִנֶּגֶשׁ עַד
51 וְדִבְרֵי. הִדְּיָנוּ שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קָרְבִּים גּוֹ'
52 וְלִפְנֵי הַלְלוּ אֶת־שֵׁם הַיְּהוָה בְּרִנָּה בְּרִנָּה גּוֹ'

53 עו לְרוֹשֵׁעַ אֲנֹכֶם. הֵאָּה שְׂנֵאָה הָאֵלֶּה לְפָנֶיךָ הוּא
54 דְּמִי לְמִכְתָּב מִי אֲשֶׁר בָּנָה, וּמְדַלָּא כְּתִיב
55 אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה דְּרוּשׁ בֵּית בָּנָה מִמֶּנּוּ. וְהָאֵל
56 דְּכְתִיב בְּהֵם, לְמַעֲשֵׂה בֵית שֶׁשֶׁר אַכְּתִיב
וּמְפַסֵּת שׁוֹת עֲשׂוּיִם לְדִרְשֵׁת רַגְלָא וְלֹא

57 ראויים לדור בהם: **בית שער**, בית כניסת
 58 שער החצר להסתופף שם שומר הפת:
 59 **ולא חנכו**, מְדַלָּא חַתִּיב [ולא] חֲנֹךְ הָיִ
 60 מעטף. חֲנֹכוֹ לֹא לֹא אֲחֵר פֶּרֶס לְגֻזֹּל

בית: בְּרֵי יוֹסֵף הַקְּלִילִי. דְּמַתְּנִי: מַעֲבֵרֹת

ביתו שנה אחת, "לביטו" זה ביתו, "יהיה" זה כרמו, "ושמח את
זוּוּו, ואין מחגיגין את הדרכים: **גמ'** חנו רבנן: "ודברו השמרים..."
עצמן אמור, הא מה אני מקיים "ודברו השמרים"? בדברי משוח

כֹּהֵן: מִדְּבַר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ, וְתִנָּא אִידָּד: כֹּהֵן מְדַבֵּר וְכֹהֵן מִשְׁמִיעַ,
 "ש" וְעַד "וְדַבְּרוּ", כֹּהֵן מְדַבֵּר וְכֹהֵן מִשְׁמִיעַ. מִ"וְדַבְּרוּ" עַד "וַיִּסְפְּדוּ",
 עַי: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ" כֹּי: תִּנּוּ רַבָּנִן: "אֲשֶׁר בָּנָה",

ה' "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּיתִי", אֵין לִי אֶלָּא בֵּיתִי, מִזֶּן לְרִבּוֹת בֵּית
בְּנֵה" מִכָּל מָקוֹם. יוֹכֵל שְׂאֵנִי מִרְבֵּה אֶף הַבּוֹנֵה בֵּית שְׁעָרִי, אֲכַסְדֶּרְהָ
יִי לְדִירָה, ר' אֵילֵעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: "בֵּית" כְּמִשְׁמָעוֹ, "לֹא חֲנֹד"
ר' יוֹסֵף הַגִּלְגִּילִי הָאֵל אָמַר: "רִכְדָּה הַלְכָּב" זֶה הַמַּחֲמִירָא

מעבירות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

מַעֲבִירֹת שְׂבִידוֹ, וְהָיָה אֵית לִיה לְמִיּהֲדָר מִשּׁוּם הֵרָא וְרַךְ הַלֵּבָב: תַּלְמוּד לומר
אֲשֶׁר נָטַע. מִדְּלָא כְּתִיב אֲשֶׁר כָּרַם נָטַע דְּרוֹשׁ בִּיה נָטַע מִכָּל מְקוֹם וְאִפְי'
אֵינוֹ כָּרַם, שֶׁהָיָה לֹא הֻכְרַז כָּרַם עֲדִין: תַּלְמוּד לומר כָּרַם. דְּמִי לְכָרַם וּפְחוֹת
שֶׁבְכָרְמִים חֲמִשָּׁה גִפְתִּים הֵם: כָּרַם כְּמִשְׁמָעוֹ, וְלֹא שֶׁאֵר אֵילָנוֹת: חֲלָלוּ. מִשְׁמַע

רש"י

מַעֲבִירֹת שְׂבִידוֹ? אֲפִילוּ תִּמְאָר ר' יוֹסִי הַגָּלִילִי, בְּגוֹן דַּעֲבָד
תְּשׁוּבָה וַיֵּחָב דְּמִי. אִי הָכִי הָיָה לִיה לֹאֲקָה, וְלִיְהֲדָר? בִּין
דְּמַעֲיָקָרָא בְּתוֹרַת גְּזִילָה אֲתָא לִידֵיה, לֹא: "וְיָמִי הָאֵלֶּשׁ
אֲשֶׁר נָטַע כָּרַם" כּו': תֵּנוּ רַבָּנִן: "אֲשֶׁר נָטַע" אִין לִי אֶלָּא
נָטַע. לֵקָח, יִרְשׁ, נִיתָן לוֹ בְּמַתְנָה, מִנֵּין? תַּלְמוּד לומר:
"וְיָמִי הָאֵלֶּשׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרַם" אִין לִי אֶלָּא כָּרַם, מִנֵּין
לְרֵבּוֹת חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מֵאֶכָּל וְאֲפִילוּ מִשְׁאֵר מִנֵּין? תַּלְמוּד
לומר "אֲשֶׁר נָטַע". וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מִכָּרְבָּה הַנּוֹטָע אֲרֻבָּעָה
אֵילָנִי מֵאֶכָּל, וְחֲמִשָּׁה אֵילָנִי כֶּרֶךְ תַּלְמוּד לומר: "כָּרַם".
ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אומר: כָּרַם כְּמִשְׁמָעוֹ, "לֹא חֲלָלוּ"
וְלֹא חֲלָלוּ", פֶּרֶט לְמַכְרִיד וּלְמַכְרִיב. וְהָאֵן אֲנִן תֵּנוּ: אֲחֵד
הַנּוֹטָע וְאֲחֵד הַמַּכְרִיד וְאֲחֵד הַמַּכְרִיב? אָמַר ר' זִירָא אָמַר
רַב חֲסִדָּא: לֹא כִשְׂיָא. פֶּאֶן בְּהִרְפָּת אִיסוּר, פֶּאֶן בְּהִרְפָּת
הֵיתֵר. הָאִי הִרְפָּת הֵיתֵר, הֵיכִי דְּמִי? אֲלִימָא יִלְדָּה
בִּילְדָּה, תִּפּוֹק לִיה, דְּבָעִי מִיְהֲדָר מִשּׁוּם יִלְדָּה וְאִשּׁוּנָה?
אֶלָּא יִלְדָּה בִּזְקוּנָה, וְהָאֵמַר ר' אֲבָהוּ: יִלְדָּה שְׁסִיבָכָה
בִּזְקוּנָה, בְּטִלָּה יִלְדָּה בִּזְקוּנָה וְאִין בַּה דִּין עֲרֵלָה? אָמַר ר'
יִרְמְיָה: לְעוֹלָם יִלְדָּה בִּילְדָּה, וּבְגוֹן דְּנָטַע לְחֵד מִמֵּיָתָא
לְסִיגִי וּלְקוֹרוֹת, דִּתְנִין: הַנּוֹטָע לְסִיגִי וּלְקוֹרוֹת, פֶּטוּר מִן
הָעֲרֵלָה. וְיָמִי שֶׁנָּא יִלְדָּה בִּזְקוּנָה דְּבִטְלָה וְיָמִי שֶׁנָּא יִלְדָּה
בִּילְדָּה דֹּלָא בְּטִלָּה? הֵתֵם, אִי מִמִּילִיד עֲלָה לֹא בַת
מִיְהֲדָר הִיא, הָבָא, אִי מִמִּילִיד עֲלָה בַת מִיְהֲדָר הִיא,
[וְהָאֵ מַעֲיָקָרָא לְפִירִי קִימָא], מִידי דְּהוּהָ אַעֲלוּ מֵאִילִיָּהוּ,
דִּתְנִין: עֲלוּ מֵאִילִיָּהוּ, חֲיִיבִין בְּעֲרֵלָה. וְלֹאֲקָמָה בְּכָרַם שֶׁל
שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין, דְּהָאִי הָדָר אֲדִידִיָּה וְהָאִי הָדָר אֲדִידִיָּה?
אָמַר רַב פֶּפָּא: זֹאת אוֹמְרִת, כָּרַם שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין אִין
חוֹזְרִין עָלָיו מַעֲרִיב הַמַּלְחָמָה. וְיָמִי שֶׁנָּא מִחֲמִשָּׁה אַחִין
וּבַת אֶחָד מֵהֶן בְּמַלְחָמָה, דְּבוּלִין חוֹזְרִין? הֵתֵם, כָּל חַד
וְחַד קָרִינָא בִּיה "אֲשִׁתּוֹ". הָבָא, כָּל חַד וְחַד לֹא קָרִינָא
בִּיה "כְּרָמוֹ". רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, בְּמַכְרִיד אֵילָן בִּירְקָה,
וְהָאִי תֵנָא הוּא, דִּתְנִינָא הַמַּכְרִיד אֵילָן בִּירְקָה, רַבִּין שְׁמַעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל מְתִיר מִשּׁוּם ר' יְהוּדָה בֶּן גַּמְדָּא אִישׁ כֶּפֶר
עָבֹ, וְחֻכְמִים אוֹסְרִין. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר ר' יוֹחָנָן:
הָא מִנֵּי, ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא. לֹא אָמַר ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב הֵתֵם "כָּרַם" כְּמִשְׁמָעוֹ? הָבָא נָמִי "נָטַע" כְּמִשְׁמָעוֹ,
נָטַע אִין מַכְרִיד וּמַכְרִיב לֹא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר ר'
יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: יִלְדָּה פְּחוּתָה מִטְּפָה,
חֲיִיבָת בְּעֲרֵלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ, דְּמִתְחִינָא כֶּכֶת שְׁתָּא, וְהֵי

רש"י

לִי מִשּׁוּם דְּבָעִי לְמִיְהֲדָר מִשּׁוּם רַאשׁוֹנָה, לִישְׁנִי בְּגוֹן שְׁהִנְטִיעָה שֶׁל רֶאשׁוֹן וְכֹא
שְׁמַעוֹן וְהַרְכִּיב בַּה לְהִיּוֹת פְּרוֹת הִרְכָּבָה שֶׁל: וְיָמִי שֶׁנָּא מִחֲמִשָּׁה אַחִין.
בְּרִייתָא הִיא לְקַמֵּן בְּפִרְקִין (דף מ.א): כָּל חוֹזְרִין, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה שׁוֹמְרֵת יָבִם לְבָלָם:
קָרִינָא בִּיה אֲשִׁתּוֹ. שְׁמָא לְזֹה תִּתְּבִיב: כָּל חַד וְחַד לֹא קָרִינָא בִּיה כְּרָמוֹ.
הַמִּיְהֲדָר לוֹ, שֶׁאִין לָךְ בַּה גִּפְתִּי שֶׁאִין לְשִׁנִּים
חֵלֶק בַּה: רַב נַחֲמָן אָמַר. הָא דַּקְהִינָא מִתְּנִי
מַכְרִיב חוֹזֵר, בְּמַכְרִיב אֵילָן בִּירְקָה דֹּלָא בְּעִי
לְמִיְהֲדָר מִשּׁוּם קָמָא. וְאֵם תֵּאמַר מִן
בְּשִׁאֲנוֹ מִינֵה הוּא וְאִמַּעֲיָטָא לָה הִרְכָּבָת
אִיסוּר מוֹלָא חֲלָלוּ פֶּרֶט לְמַכְרִיד וּמַכְרִיב.
הָאִי תֵנָא הוּא דְאָמַר מִתֵּר: כֶּפֶר עָבֹ. כֵּן
שְׁמָה: הָא מִנֵּי. דַּקְהִינָא פֶּרֶט לְמַכְרִיד
וּמַכְרִיב. לֹא סִתְמָא אֵילָן אֶלָּא סִיפָא
דְּמִלְחָא דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא וְאִפְי'
הִרְכָּבָת הֵתֵר לֹא הָדָר עֲלָה: פְּחוּתָה
מִטְּפָה. שְׁהִיָּה שְׁפֵל קוּמָה וְלֹא תִגְבָּה
לְעוֹלָם עַד טַפּוֹת: כָּל שְׁנוֹתֶיהָ. מִדְּרַבָּן כָּל
הַיָּמִים עֲרֵלָה נִהְיָת בַּה דְּמִתְחִינָא כֶּכֶת
שְׁתָּא וְהוּאֵה שְׁאֲכֹלִין פְּרוּתִיהָ אוֹמֵר
שְׁפִירוֹת עֲרֵלָה מִתְּרִין: קָלָא אִית לִיה. הֵבֵל
אוֹמְרִים כָּרַם יֵשׁ לְפִלּוּנִי מִשְׁנָה מִכָּל
הַכְּרָמִים וְיִוְדַעִין שְׁהִיָּה וְקָה, לְהָכִי נָטַע
שְׁתִּים כּו', דְּסָבֵר לָה כְּמֵאֵן דְאָמַר בְּמִשְׁכַּת
בְּרַכּוֹת (דף נ.א): כָּרַם רַבְעִי תֵנוּ, שֶׁאִין עֲרֵלָה
נִהְיָת בְּנִטְיָעָה אַחַת אֶלָּא בְּכָרַם שִׁלָּם:
לְקִרְיָאָת שְׁמַע, שֶׁאִיסוּר לְקוֹרָה בְּאֲרָבַע
אֲמוּתָיו מִשּׁוּם לֹעֲגַ לְרֶשׁ, שְׁוָה קוֹרָא וְוָה
אֵינוֹ יָכוֹל לְקוֹרוֹת: חוֹרְגָתָא. בַּת אֲשִׁתּוֹ.
שְׁגִדָּלָה בִּין הָאֲחִין. בְּנִי הַבֵּעַל מֵאִשָּׁה
אַחֶרֶת: דְּמִתְחִינָא כִּי אֲחִיתִּיהוּ. מִי שֶׁאֵינוֹ
מַכִּיר בַּה וְרוֹאֵה אוֹתָהּ שְׁגִדָּלָה אֶצְלוּ
כְּסָבֵר שְׁהִיא אֲחוֹתוֹ וְאוֹמֵר שְׁנוּשָׁא אֲחוֹתוֹ:
לְקַט שְׂכָחָה וּפָאָה שְׁעִשְׂאָן. הֲעֵנִי גָרָה,
שְׂכַסֵּם הִרְבָּה כְּאֲחֵד וְעֵשָׂה מִהֵן כְּרִי: הֲקִבְעוּ
לְמַעֲשֵׂר. מִדְּרַבָּן, דְּמֵאֵן דְּחִזִּי סָבֹר שְׁגִדָּל
בְּשִׁדְּוָה: וְה"ס בְּשִׁדְּוָה. שֶׁלֹּא יִדְעוּ הֵבֵל
שְׂכַסֵּם מַעַט וְסָבֵרִין שְׁגִדָּל שֵׁם, אֶבֶל
בְּעִיר כָּל שְׂכֵנִי רָאוּ שְׂכַסֵּם עַל דָּה עַל דָּה
וְיִוְדַעִין שְׁתֵּן שֶׁל שְׂכָחָה וְאִתְּרָא וּפֶטוּר
הֵן מִן הַמַּעֲשֵׂר. בְּדִתְנִינָא בְּסִפְרֵי וְכֹא הָלִי כִי
אִין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה עִמָּה, בְּדָבָר שֶׁאִין לוֹ בֹּ
חֵלֶק וְנִחְלָה עִמָּה הוּא כֹּא וְנִטְלָה מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא, יָצָא לְקַט שְׂכָחָה וּפָאָה שִׁישׁ לוֹ
חֵלֶק וְנִחְלָה עִמָּה, שֶׁאִף לְעֵינֵים יוֹסִים הֵם
מִפְּקָרִים כְּשֶׁאֵר עֲנִי יִשְׂרָאֵל: אִינָה
מִקְדָּשָׁת אֶת הַיָּדָעִים. מִשּׁוּם כִּלְאֵי הַכֶּרֶם
דְּכִתִּיב בְּהוּ תִקְדֵּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּרַע. וְנִרְאָה
לִי דְקָסֵבֵר דְאִמְרִין בְּמִנְחוֹת (דף נ.א): קִבְּבוּ
וְלִחֵף אִסְרֵה תוֹרָה, שֶׁאֵר וְיָדָעִים מִדְּרַבָּן
נִינְהוּ, וְכִי הָאִי כָרַם לֹא גִזֵּר רַבָּן אֲשָׁאֵר
וְיָדָעִים: אֶבֶל בְּלִיָּה כָרַם. וְכִסּוּם דְּדוֹל שְׁהִיא
שְׁפֵלָה קוּמָה הוּאֵל וְהַשִּׁיבָה גִּזֵּר עָלֶיהָ:
מַת

מִילִי, שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים, וְאֲחַת יוֹצֵאָה זָבֵב, אֶבֶל פְּלוּיָה כָרַם, קָלָא אִית לִיה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב: מַת תּוֹפֵס אֲרָבַע אֲמוֹת לְקִרְיָאָת שְׁמַע, דְּכִתִּיב: "לֹעֲגַ לְרֶשׁ חֲרַף עֲשֵׂהוּ". אָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:
חוֹרְגָתָא הִנְדִּילָהּ בִּין הָאֲחִין, אֲסוּרָה לִישְׁאָל לְאֲחִין, דְּמִתְחִינָא כִּי אֲחִיתִּיהוּ. וְלֹא הִיא, קָלָא אִית לִיה לְמִילָתָא. וְאָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר'
יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: לְקַט שְׂכָחָה וּפָאָה שְׁעִשְׂאָן בְּגוֹרָה, הוֹקְבָעוּ לְמַעֲשֵׂה. אָמַר עוֹלָא: לֹא אֶמְרִין אֶלָּא בְּשִׁדְּוָה, אֶבֶל בְּעִיר
קָלָא אִית לִיה לְמִלְתָּא. וְאָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: יִלְדָּה פְּחוּתָה מִטְּפָה, אִינָה מִקְדָּשָׁת אֶת הַיָּדָעִים.
וְהֵי מִילִי, שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים וְאֲחַת יוֹצֵאָה זָבֵב, אֶבֶל פְּלוּיָה כָרַם מִקְדָּשִׁי. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם של שני שיתפין אין חזרין עליו מערכי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.

מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין ממקשה אחין ומת אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין מפני שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא, התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה פרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.

הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת שהמרכיב והמבריק חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב נחמן בר יצחק אמר, בשמשנתו שנסקה שחוזר במבריק ומרכיב, מדברת במבריק - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בדרך שאין חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים עליה. התירוץ והאי תנא הוא, דתנא, המבריק אילן בדרך רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן גמדיא איש פסר עבו, ומשנתו סברה כמותו. ויחזקוהו אוקרין, ולדבריהם, הרכבה זו היא הרכבת איסור.

תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנסקה שאינו חוזר על הרכבה, רבי אלעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו', שהרי האם לא אמר רבי אלעזר בן יעקב התם לעיל שפרם במשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אלעזר בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נזכר אין מבריק ומרכיב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתו.

מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב, נטיעה ילדה שהיא פחותה בגובה מטפח חייבת בערלה כל נטותיה מדרבנן, משום דמתחזיא כבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה הגמרא והני מילי שחייבת בערלה, בשתים בנגד שתים ואחת יוצאה זנב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל פוליה פרם - אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא כמשונה, ואין חשד לערלה.

מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משם של אלו, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב, מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו. והטעם, משום דבתיב 'לועג לרש חרף עושהו' וכשמקיים מצווה בקרבתו, הוא כלועג עליו.

כעין מה ששינונו מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב, ברוגמא - בא אשתו הנדילה בין האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא אית ליה למילתא וידעו כולם שאינה אחותם.

מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים ממעשר, שעששאן העני שקיבלם בגזון - שכניסם ועשה מהם כרי, הוקבעו למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרן שחייבים במעשר אלא כינסם בשרה שלא ראו כולם כשכניסם, אבל אם כינסם פקעי אינו חייב לעשרם, כיון שקלא אית ליה למילתא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל שכנינו ראו שהביאם מעט מעט.

מימרא נוספת נאמרה משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב, שנטיעה ילדה הפחותה מטפח שנטעה בין הזרעים, אינה מקדשת לאסור את הזרעים מדין כלאים, כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, והני מילי שאינה אוסרת בשתים בנגד שתים ואחת יוצאה זנב - בכרם בשיעורו המועט ביותר, אבל פוליה פרם - אם כל הכרם עשוי כן מקדש - אוסר הזרעים.

מימרא נוספת שנינו משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן יעקב,

מעבירות שפידו וחוזר, ואם כן, התמעט הגזול מטעם זה. מתרצת הגמרא, אפילו תיקא רבי יוסי הגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה כגון דעבר תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם את דמי הגזילה, ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין לוקח בית. עונה הגמרא, כיון דמעינקרא קודם ששילם בתורת גזילה אתא - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה המיעוט של גזול.

שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרם' אחד הנוטע כרם וכו', אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם, אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש וניתן לו בפתח מנן שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא בא לרבות קונה וירש. 'פרם' אין לי לרבות אלא פרם דווקא, מנן לרבות המשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר, כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול שאני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וחמשה אילני סרק. תלמוד לומר 'פרם' שמשמעה שצריך שידמה לכרם. רבי אלעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרם' הנאמר כאן הוא במשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.

ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב 'ולא חילל', משמע שבא למעט 'חילל' לזה ולא לאחר, פרט למבריק ולמרכיב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיב באחר, אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אגן תנן במשנתו אחד הנוטע ואחד המבריק ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי יצחק אמר רב קטא, לא קשיא, פאן בברייתא שאומרת שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב במין אחר פאן במשנתו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.

מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי דמי שיחזור עליה. אלימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך לרבותה לחזרה, ותיפוק ליה דבעי מיהדר אף לולא ההרכבה משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא בהכרח מדובר בהרכיב ילדה בזקניה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך לחזור משום חיללה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי אבהו נטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקניה, פתלה הנטיעה הילדה בזקניה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשטה הגמרא הרי צריך לחזור משום הנטיעה הילדה הראשונה, ומדובר כאן ובגזון דנטע ילדה נטיעה קמיתא לסיני - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע לסיני ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן, אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.

מקשה הגמרא, ומאי שנא הרכיב ילדה בזקניה דבטלה ולפיכך אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיני וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי הנטיעה שנטעה לסיני וקורות היא בזקניה. מתרצת הגמרא, התם בנטיעה זקנה, אי מיפליף עליה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול, שהרי לאו כתיב מיהדר היא כיון שבמציאות היא זקנה ואין מחשבתו מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפליף עליה ליעדה לאכילה כתיב מיהדר היא ותיחשב בנטיעה רגילה החייבת בערלה, דהא מעיקרא לפירי קיימא ולפיכך יכול לשנות את יעודה. מיד דהנה אעלו מאילתיה - וכמו שמצינו באילנות שעלו מאליהן, דתנן, עלו מאילתיהן חייבין בערלה הרי שיכול ליעדם לאכילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.

שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק, ולוקמה במרכיב אילן בפרם של שני שותפין, דהיינו שהרכיב האחד בעץ חבירו, דהאי תר ארדיה והאי תר ארדיה - ולפיכך חוזרים

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 **מת תופס ארבע אמות לטומאה** - מת מטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנו. **ויתנא תונא** - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה, **הצר**
3 **הקצר** - החצר אשר לפני מערות הקברים **העומד בתוכה** כיון שיש היכר
4 בינו ובין המת **טהור**, ואינו נטמא כדן נמצא בקרבת המת. **והוא** - מה
5 שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק **בשדה** נטמא - בחצר, **ארבע אמות דברי**
6 **בית שמאי**, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה החצר נחשבת לעצמה,
7 אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה למערה, והרי הוא כעומד
8 במערה. **בית הלל אומרים**, **ארבעה טפחים** הוא גודל החצר שהעומד
9 בתוכה טהור.

10 ממשיכה הברייתא **במה דברים אמורים** שלדעת בית הלל סגי בארבעה
11 טפחים, כשפתחה של חצר הקבר הוא **מלמעלה** ויורדים לה בקפיצה,
12 **אבל אם פתחה של חצר הקבר הוא מן הצד** ויורדים לה במדרגות, **דברי**
13 **הלל** - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא **ארבע אמות** ופחות מכך
14 מטמאת.

15 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבארת תחילה את תוכן דברי
16 הברייתא. מקשה הגמרא, **כלפי לויא** - לכאורה, דברי הברייתא הפוכים,
17 שהרי **ארבעה**, כשהפתח מן הצד צריך להיות טהור אף בפחות מארבע
18 אמות, שהרי **מידרד ונפיק** - יוצא מהחצר דרך הפתח, ואילו כאשר
19 הפתח הוא **מלמעלה** כיון שצריך לטפס בעת יציאתו **אי אפשר דלא**
20 **מאחיל** בידיו על חלל הפתח, ובהכרח ששיעורה של החצר הוא ארבע
21 אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא, **אלא**, **במה דברים אמורים** שמשפיק
22 שגודלה יהיה ארבעה טפחים, כשפתחה מן הצד ויכול לצאת מבלי
23 להאחיל, **אבל פתחה מלמעלה** כיון שבהכרח מאחיל ביציאתו, שיעורה
24 הוא **ארבע אמות** ורק בשיעור זה אינו מיטמא.

25 כעת מבארת הגמרא את הראיה מהמשנה, **והני מילי** - מבואר מדברי
26 המשנה, שהאופן שטהור הוא **בצר הקצר** והטעם, **דמסיימא מחיצתא**
27 - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת, **אבל** - משמע, שבת
28 **בעלמא** שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם. **תפיס** ומטמא סביבותיו
29 ארבע אמות.

30 שנינו במשנה, **מי האיש אשר ארש אשה אחד המאס את הבתולה**
31 **כו'**, מבארת הגמרא את מקור הדינים. **תנו רבנן** מה שנאמר בפרשה
32 **אשר איש**, פירושו, **אחד המאס את הבתולה**, **ואחד המאס את**
33 **האלמנה**, **ואחד שומרת יבם**, **ואפילו המשה אחיו ומת אחד מהם**
34 **במלחמה** כיון שכל אחד יכול לייבמה בזמן חזוין. וממה שלא נאמר
35 הלשון **לא לקח** אלא **ולא לקחה**, אנו ממעטים **פרט לאלמנה לבתן**
36 **נדול**, גרושה וחלוצה **לבתן הדיוט**, ממונת ונתניה לישאל, **בת**
37 **ישראל לממור ולנתין** שכל אלו נישואיהן בעבירה ואינו חוזרים.

38 שואלת הגמרא **לימא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דלא קרי**
39 **יוסי הגלילי**, **דאי רבי יוסי הגלילי** אין צריך מיעוט, שהרי **הא אמר**
40 שהאמור בפרשה **תירא ורד הלכב** אין הכוונה כפשוטו, אלא **זה**
41 **המתירא מעבירות שבידו** שעליו לחזור, ומדוע צריך למעט את אלו,
42 אחר שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, **אפילו תימא רבי יוסי**
43 **הגלילי** אי אפשר למעט בגלל האיסור, **בדרבה** שלדבריו אין עבירה
44 בקידושין, **דאמר רבה** על כהן המקדש את האסורה לו, **שלעולם אינו**
45 **חייב על קידושה עד שיבעול**, כיון שבקדושין גרידא אין איסור, **מה**
46 **מעם** - והמקור לכך הוא **לא יקח משום לא תלל** - שהתורה נתנה
47 טעם לאיסור הקידושין, משום חילול, משום **הכי אינו לוקה עד**
48 **שיבעול**, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים שאין חזר עליון
49 מלא לקחה.

50 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. **תנו רבנן**,
51 ממה שהתחילה התורה **באשר בנה ואחר כך אשר נטע ואחר כך אשר**
52 **ארש** כאן **לימדה תורה דרך ארץ** - הנהגה הראויה, והיא **שיבנה תחילה**
53 **אדם בית**, ואחר כך **ויטע כרם**, ואחר כך **ישא אשה**. ואף **שלמה אמר**
54 **בחקמתו "הכן פחיו מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך"**
55 ומבארת הברייתא את הראיה מהפסוק **הכן פחיו** - במקום הפנימי,
56 **מלאכתך** **זה בית** ותעשהו למקום זה בית ופנים. **ועתדה** - והומין
57 **בשדה לך זה כרם** - שיומין לו שדה פנימי, לעשויה כרם, **אחר** שעשה
58 **בניית את עיקר ביתך** **וזאשה שהיא עיקרו של בית**.

59 **דבר אחר**, מה שנאמר **הכן פחיו מלאכתך** **זה לימוד מקרא**, שהוא
60 כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר **ועתדה בשדה לך** **זה לימוד**
61 **משנה**, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. **ואחר** כל זאת **ובנית ביתך** **זה**
62 **מקרא**, לתת סברא להבין את טעמי המשנה וכמי להחלוקה.
63 **דבר אחר**, מה שנאמר **הכן פחיו מלאכתך**, **זה לימוד מקרא ומשנה**,
64 **ועתדה בשדה לך** **זה פחיו** שהיא גם הכנה לה הנרמז בהמשך, **אחר**
65 **ובנית ביתך** **אלו מעשים טובים** שהם העיקר, ובכך הלימוד מביא לידי
66 מעשה שהם המעשים הטובים.

67 **רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי** מוסיף ואומר, **ש'הכן פחיו**
68 **מלאכתך** **זה כולל מקרא ומשנה ונמרא** שכולם הכנה לקיום המצוות,
69 ומה שנאמר **ועתדה בשדה לך** **אלו מעשים טובים** קיום המצוות,
70 **ואחר כל אלו** **ובנית ביתך** **דרוש וקבל שבר** - לימוד את חכמת התורה
71 בעיון.

72 שנינו במשנה, **ואלו שאין חזוין תבונה בית שער כו'** רבי יהודה אומר
73 אף הבונה בית על מכוננו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. **תנא** בברייתא,
74 **שאם חוסיה בן בנינינו מחדש דיומוס אחר** - שורת אבנים אחת, חוזר
75 כדן בונה בית, שהרי חוסיה בו דבר.

76 שנינו במשנה, **רבי אליעזר אומר אף תבונה בית לבנים בשרון לא היה**
77 **חוזר**. **תנא** בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא **מפני שמחידשין**
78 **אותו** - שצריכים לחדש את בנינו **פעמים בשבוע** - פעמיים בשבוע
79 שנים, מפני שאינו מתקיים.

80 שנינו במשנה, **ואלו שאין חזוין מקומן בנה בית חדש וחנכו וכו'**.
81 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבארת הגמרא
82 את מקור הדבר, **תנו רבנן**, נאמר בתורה שנושא **אשה חדשה** אינו
83 יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הברייתא, **אין לי לרבות ממשמעות**
84 הכתוב, **אלא דווקא נושא אשה חדשה** - בתולה. **אלמנה**, ו**גרושה**
85 מאיש אחר **מנן** שאם נושאם אינו יוצא בצבא, **תלמוד לומר 'אשה'**
86 **אם כן**, שמרבים גם אלמנה וגרושה, **מה תלמוד לומר 'אשה חדשה'**
87 - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת 'חדשה'. ומבארת הברייתא, שתיבה
88 זו באה ללמד שדווקא **במי שחדשה לו** אף שאינה בתולה, ולפיכך **יצא**
89 **מחזור גרושתו** מפני שאין היא חדשה לו.

90 **תנו רבנן** נאמר על הנושא אשה חדשה שלא **יצא בצבא למשך שנה**,
91 **יכול נדרוש מפסוק זה שצבא למלחמה ממש הוא דלא יצא**, **אבל יצא**
92 מחוץ לביתו **ויספיק מים ומזון ויתנן תרדמים** כאלו החוזרים מעיריב
93 המלחמה. **תלמוד לומר מה שנאמר בפרשה זו** **ולא יעבור עליו לכל**
94 **דבר** **גם לא לספק מים ומזון** שהוא צורך הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו.
95 אם כן, **יכול שאני מרבה כמו כן אף תבונה בית ולא חנכו**, **נטע כרם**
96 **ולא חללו**, **אדם אשה ולא לקחה**, שלא יוזחו ממקומם כלל. **תלמוד**
97 **לומר לא יעבור עליו** ויש לדרוש מזה **שעליו אי אתה מעביר** את דבר
98 הצבא **אבל אתה מעביר על אחריים** והם הבונה בית והנושא אשה וכו'.
99 שואלת הגמרא **ומאחר דכתב בנושא אשה** **לא יעבר עליו לכל דבר**
100 ללמד שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן **לא יצא בצבא** **למה לי**, עונה
101 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי **לעבור עליו** היוצא בשנה ראשונה **בשני**
102 **לאוין**.

103 **משנה**. **ויספיק השופרים על דברי הכהן לדבר אל העם מי האיש הירא**
104 **ורך הלבב וגו'**, ומבארת המשנה, ממה ירא אותו איש, **רבי עקיבא**
105 **אומר**, **הירא ורד הלכב** הוא **במשמעו**, שאינו יכול מרוב פחד **לעמוד**
106 **עם הלוחמים בקשרי המלחמה**, כשמתחברים בצפיפות שלא יפרידם
107 האויבים, **ולראות חרב שלושה**.

108 **רבי יוסי הגלילי אומר**, **תירא ורד הלכב** אינו מפחד המלחמה, אלא
109 **זהו המתירא מן העבירות שבידו** שמא יענש עליהם במלחמה. **ולפיכך**
110 **תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע כרם ונשא אשה שיתחזר**
111 **בגללן**, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני שרצתה התורה שלא יתבייש
112 בעת חזרתו.

113 **רבי יוסי אומר** שהירא ורך הלבב הוא **אלמנה לבתן גדול** - כהן גדול
114 שנושא אלמנה, או **גרושה וחלוצה לבתן הדיוט** או **ממונת ונתניה**
115 **לישראל** או **בת ישראל לממור ולנתין** שנשאה בעבירה, **הרי הוא תירא**
116 **לישראל**.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מר עמוד א

רש"י

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטמאה.** חכמים גזרו שיהא המת משמא כל הנכנס
2 בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל
3 ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאחיל ולא אדעתיה: **ותנא תנא.** וכן תני תנא וידן
4 במשנה הנשנית בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (אסלות פמ"ז מ"ח): **החצר הקבר.**

5 שלפני המערה, כדאמר סדר בנן הקברות
6 בבבא בתרא (דף ק:) שעושין מערות גדולות
7 של שש על שש, וחופר בתכלית סביב כוכין
8 ארבות כמדת המת ותוחבו לתוכן,
9 ותמקרה מקורה בתקרה וכושי, ועושה
10 גומא רחבה בצד המערה ופותח פי המערה
11 לתוך הגומא כבתל המערה כמין פתח.
12 ואותה גומא היא חצר הקבר: **העומר**
13 **בתוכו טהור.** כל מקום שהוא עומד בה
14 טהור, דכיון דמערה חלוקה הימנה
15 ומחצותיה נפרות לא גזור רבנן במתים
16 שבתוכה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
17 המערה, דכי גזור רבנן ארבע אמות במת
18 המשל באויר, ובגון למעלה אצל גג
19 המערה כדי להרדוק את האדם מלהאחיל
20 על הסמאה, אבל כאן יש הכר: **והוא שיש**
21 **בה ארבע אמות.** הוא דחשיבא מקום
22 לשמחה, אבל פחות מבאן בטלה אצל
23 המערה ולא חשיבא למיחור מקום לעצמה:
24 וב"ה אומרים ארבעה טפחים. הוי מקום
25 חשוב בכל דוכתא: **במה דברים אמורים.**
26 ב"ה אמרו ליה: בשפתחה של חצר
27 למעלה. שאין לה כניסת מדרון במעלות מן
28 הצד, אלא כשיוורדן לה קופצין לה
29 וכשעולין מתוכה מטפס ועולה. ולקמן
30 פריך אפכא מסתברא: כלפי ל"א. כנגד
31 אפוא הפכת דבריה. ל"א אפוא כדאמר
32 בכרכות (דף נ"ג) כנגי ל"א. כדים שבורים
33 לדיחן הולכים. אפכא מסתברא, מן הצד
34 כשעשוי לחצר מדרון לצאת דרך צדדים
35 איכא למימר כיון דלא גזור רבנן ארבע
36 אמות מחצות נפרות סגי ללאי חצר
37 בארבעה טפחים והעומד בה חרי זה טהור.
38 שאין לנו במה לטמא, דאינו צריך לטפס
39 ולעלות שפשוט ורועותיו ויאחיל ובגפיו
40 על חלל הפתח, דכי נפיק מידי ונפיק
41 נשטט ונמשח לו את הפתח כש מערה לצד
42 פתח של חצר ויצא לו: **מלמעלה אי**
43 **אפשר דלא מאחיל.** כיון דאינו אלא
44 ארבעה טפחים אי אפשר לו לפרוש כגפיו
45 ולטפס ולעלות אלא אם כן מאחיל על

מת תופס ארבע אמות לטמאה. ותנא תנא: חצר
הקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיה בה ארבע
אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה
טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל
פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי ל"א?
אדרבא, מן הצד מידרדי ונפיק. מלמעלה אי אפשר לא
מאחיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן הצד,
אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי, חצר
הקבר דמסיימא מחיצתה. אבל מת בעלמא, תפס:
מי האיש אשר ארש אשה: תנו רבנן: "אשר ארש"
אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את
האלמנה, ואחד שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת
אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. "לא לקח" ו"לא
לקחה" פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן
הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר
ולנתי, לימא דלא בר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי
הגלילי, הא אמר "הירא ורד הלכב" זה המתירא
מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כדרכה.
דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם
"לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקה עד
שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע", "אשר
ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שבינה אדם בית ויטע
כרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה אמר בחכמתו:
"הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך, אחר ובנית
ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית, "ועתדה בשדה
לך" זה כרם, "אחר ובנית ביתך" זו אשה. דבר אחר,
"הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא, "ועתדה בשדה לך" זה
משנה, "אחר ובנית ביתך" זה גמרא. דבר אחר: "הכן
בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתדה בשדה לך"
זה גמרא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים טובים. ר'
אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ
מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתדה בשדה לך"

אלו מעשים טובים, "אחר ובנית ביתך" דרוש וקבל שכר: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית
שער בו: תנא, אם הוסיף בו דימוס אחד, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני
שמחדישין אותו פעמים בשבוע: ואלו שאין זוין ממקומן, בנה בית חדש והנכו וכו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה
חדשה. אלמנה וגרושה, כוונת? תלמוד לומר: "אשה", מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לו, יצא
מחזור גרושתו שאין חדשה לו. תנו רבנן: "לא יצא צבא" יכול צבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים וכוונת ויתקן הדרכים?
תלמוד לומר: "ולא יעבר עליו לכל דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא הנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה?
תלמוד לומר: "עליו, עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב "לא יעבור", "לא יצא צבא" למה ל"י?
לעבור עליו בשני לאוין: **מתני'** "ויספד השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד
בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" והו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה
לו התורה את כל אלו שחוזר בגללן. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל,
בת ישראל לממזר ולנתיני חרי הוא הירא ורד הלכב. "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו
של עם, מעמידין וקפיו לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפה את שוקיו.

שחלת

חלל הפתח: והני מילי בו'. השתא מחדד לפרושי סיעתיה מהכא. מדאיצטריך
למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מילי חצר הקבר דמסיימא מחיצתא ומערה
לחודיה ודחצר לחודיה ויש הכר בדבר, אבל מת בעלמא המשל באויר מודו בית
הלל דתפיס ארבע אמות, מדאיצטריך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא
לא גזור למה לי לאשמועינן הכא דטהור:
ואפי' היא לו שומרת יבם. שלא קדשה
הוא אלא מפח אחיו באה לו לקחה.
מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
לקחת אסור: **כדרכה.** דאמר אין עברה
בקדושי עד שיבעול, שביא ורעו או את
האשה לידי חלול, וממזרת ונתינה אין
עברה בקדושי, דלא כתיב ביה לא יקח
אלא לא יבא ולא תתחתן, אבל אלמנה
כתיב בה לא יקח וקחה הינו קדושי.
ואיצטריך דרכה, דלא תימא מקדושי עבר
ליה אסור: ונתינת. מן הגבועים דכתיב
בהו ויתנם ויהושע לחוטבי עצים (ויקרא ט)
והן משבעה אמות: **ועתדה בשדה לך.**
ונצבה בשדה מלאכתך לך: **גמרא.** לתת
סבא להבין בטעמי המשנה וקלוקה בדברי
מי: אם הוסיף בו דימוס אחד. שורה של
אבנים או בגבהו לא בעבי וכו' לא הוי על
מכונן וקרינא ביה חדש: **שםחדישין אותו.**
שאינו מתקיים: **בשבוע.** בשמטה: אין לי
אלא חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה.
מאחר ונשאה וזה יכול אף כנה בית.
חדש ולא הנכו יתא כנה שיהא נקי מן הכל:
מתני'. ויספד השטרים: על דברי כהן.
בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צפופים שלא
יפרידם אויבים: **לפיכך.** שהירא וזה הירא
מעבירות, תלה התורה בנה נטע וארס
לחזור בגללן, כדי שיתלה בכך החזקה ולא
יתביש לומר מעבירות שבידו הוא ירא
וחוזר: ר' יוסי אומר בו'. בגמרא מפרש
במאי פליג אדרבי יוסי הגלילי: **ועקבו**
של עם. בסופו של עם שומדים שלא
יחזרו אחרונים לאחריהם לנוס: **מעמידין**
וקפיו מלפניהם. בראשה של צד
המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממנים
לך, שאם יפול אחד מן הנלחמים
יעמידוהו ויקפיהו ויגבירו את אנשי
הצבא בדבריהם: **ואחרים.** ואנשים
אחרים מאחוריהם: **וכשילין של ברזל**
בידיהם. לשמור שלא ינוסו. וכשילין כעין
חץ שקורין ווריי"ש:

שחלת

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שְׁתַּחֲוִית נִסָּה נְפִילָה. בגמ' פריך אפכא מבטי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה:
 ב"א. דחוזרין מן המערכה ויש שאין זזין ממקומן, במלחמות הרשות: אבל
 במלחמות מִצְוָה. כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: רבי יהודה
 אומר כו', מפרש בגמרא: גמ'. עֲבִירָה דַּרְבָּנָן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי
 סופרים חזק, ולרבי יוסי עד שיעבור על
 דבר תורה דומיא דאלמנה לכהן גדול.
 ובגון ששָׂאָה דאיכא אסור: פ"ח ב"ן תפלה
 לתפלה. בין נחת תפלין של יד לתפלין
 של ראש: פ"ח. ספ"י: עֲבִירָה הוּא בִּידוֹ. אם
 לא חזר וברך, דהכי אָמַר' במנחות (נ"ד ו').
 סח מברך שתיים לא סח מברך אחת: וימים
 שותתין על ברקיו. מי רגלים מחמת יראתו:
 מפני שתחלת נפילה נִסָּה מִבְּעֵי לִיה.
 תחלת משמע הנגמרת הדבר, דהכי איבעי
 ליה למימר כשהן נסין זו היא תחלת
 הנגמרת הנפילה, ובניסה לא שיר למימר
 תחלה דהא ממש קא ערקין רשות דַּרְבָּנָן
 זו היא מִצְוָה דר' יהודה, ובאותה מלחמה
 שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא
 לה אָמַר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה.
 אלא שרבי יהודה קורא אותה מִצְוָה,
 ונפקא מנה לפטור משאר מצות בעורו
 עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מִצְוָה
 דַּרְבָּנָן. דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר'
 יהודה הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה,
 ולא מידי אשמעינן בהא אלא כלה משום
 מִצְוָה ורשות נקטו פלוגתיהו, אלא משום
 דקרי רבנן להא רשות יד' להם אם קראו את
 זו מִצְוָה ואפלו היא חובה, שהרי אין הדבר
 אלא להעלותם מעלה אחת ולומר אבל בזה
 הכל יוצאין, וגבי רשות דים לקרות את
 שלמעלה ממנה מִצְוָה, ורבי יהודה דקרי
 לקמינתא מִצְוָה לַאֲשֻׁמוּעִי דהעוסק בה
 פטור מן המצוה, והערך להעלות את זו
 מעלה אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין
 הלכך קריה חובה כדאייתא: אָמַר רַבָּא כו'.
 מלמיה דרבי יוחנן מפרש ואזיל, וקאמר
 דהא דאמר רבי יוחנן דאיפליגו רבנן ורבי
 יהודה באחת המלחמות בקריאת השם,
 נפקא לן מניה לענן עוסק במצוה דלמר

רש"י

חובה ולמר רשות, ופריש לן נמי רבא בהי מניהו איפליג: מלחמות יהושע
 דלכבוש. בהא ליכא למאן דקרי רשות, דאפלו חובה נמי איתא דהעוסק בה פטור
 מן המצוה, ורבנן הוא דלא אכפת להו לקרואה חובה דדים לקרואה מִצְוָה אצל
 הרשות שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת, ומצוה לגבי רשות
 מעלה היא: ומלחמת בית דור, שנלחם
 בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל
 ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס
 עובד: דכרי הכל רשות. ואפלו רבי יהודה
 לקח לאו מִצְוָה קרי לה, והעוסק בה אינו
 פטור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורבנן
 במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר
 חוב, במלחמה שהיא למעושי עובדי בוכבים
 דלא ליתו עליהו:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עֲנָלָה עֲרוּפָה בלשון הקדש.
 נאמרת. מה שהוקנים אומרים דינו לא
 שפכו ודחבנים אומרים כפר לעמך ישראל,
 בלשון הקדש הווקשו מן התורה לאמרה:
 שְׁנֵאִמַר כִּי יִמְצָא חָלָל, ובגמרא פריך
 דהכי זליף מהקא: הו' יוצאין. ובאין שם
 ומודדין מן החלל לצד העירות שסביבותיו
 לידע איזו קרובה: כגל. גל של אבנים:
 נִמְצָא סמוך לספר כו'. מפרש טעמא
 בגמ'. גמ'. מאי קאמר. דהכי זליף לשון
 הקדש מהקא: ואין ב"ד שקול. אין עושין
 ב"ד שיתא: כולל לחלק שוה בשוה, אלא
 שיתא הרוב לצד אחד לקים אחרי רבים
 להשות (שמות ט): לְמִיִּחְדִּין. הָךְ דלשבת
 הגזית: מִזְנֵי. וְזִנְיָה. מדמצי למיכתב זקני
 וכתב זקניו, מִיִּחְדִּין שבזקניו: זקני השוק.
 אע"פ שאין סנהדרין: שופטין. זקנים שהם
 שופטים את ישראל: מִזְנֵי העדה.
 דסמיכת פ' העלם דבר, ואיתר ליה
 שופטין להביא עוד שנים: לְמִיִּחְדִּין לבלה
 מלחמת מהתם. דהא רבי יהודה התם נמי
 חמשה קאמר, וזליף לה מקראי בפ"ק
 דסנהדרין: אלא [ו'] וְשׁוֹפְטֵי לְמִיִּחְדִּין.
 כלומר לא גמיר גו' וְשׁוֹפְטֵי שופטין
 לסנהדרין גדולה כר"ש

הדרן עלך משוח מלחמה

עֲנָלָה עֲרוּפָה, בלשון הקדש: שְׁנֵאִמַר: "כי ימצא חלל
 בארמה ויצאו זקניו ושפטיה". שלשה מבית דין

הגדול שבירושלים היו יוצאין. ר' יהודה אומר: חמשה שְׁנֵאִמַר "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד.
 נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שְׁנֵאִמַר: "בארמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה"
 ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה
 בית דין: גמ'. מאי קאמר? אָמַר ר' אבהו, הכי קאמר: שְׁנֵאִמַר: "וענו ואמרו" ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "ענייה"
 האמורה להלן בלשון הקדש, אף כאן בלשון הקדש. וסדר ענלה ערופה ביצר: "כי ימצא חלל בארמה... ויצאו זקניו ושפטיה" שלשה
 מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיה". "זקניו" שנים, ושפטיה" שנים,
 ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דכרי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין
 עליהן עוד אחד. הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא פתיב "ושפטיה"?! ההוא מיבעי ליה למיודדין שבשפטיה. ור' יהודה מ"אקני" "זקניו"
 נפקא. ור' שמעון, אי פתיב רחמנא "זקניו" הוה אמינא אפילו זקני השוק, פתיב רחמנא "זקניו". ואי פתיב רחמנא "זקניו" הוה אמינא אפילו
 סנהדרין קטנה, פתיב רחמנא "ושפטיה", למיודדין שבשפטיה. ור' יהודה, גמ' "זקניו" "זקניו" מ"אקני העדה. מה להלן מיוחדין שבעדה, אף
 כאן מיוחדין שבעדה. אי גמיר, לְמִיִּחְדִּין לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיה" למה לי? אלא וי"ו "ושפטיה" לְמִיִּחְדִּין שְׁמַעוֹן

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא חלל
 בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם זקנים מבית
 דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה לו, וזקני אותה
 העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן, ועורפים אותה שם, וכל
 זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום עריפתה, והזקנים אומרים
 בלשון הקודש 'ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו', והכהנים
 אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך
 ישראל'.
 משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששינו לעיל
 שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה'
 ולא נודע מי הכהו. ויציאו זקניו וישפטיה' למדוד מה היא העיר
 הקרובה אל החלל, וכמה דינים הם, שלשה, ואלו השלשה מביית דין
 הגדול שבידו שלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי יהודה אומר,
 חמשה דינים הם, שנאמר 'זקניו' שמשמעו שנים שהוא מיעוט רבים,
 'והשופט' שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה, ואין בית דין שמספרו
 שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי כאן חמשה.
 נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני המים,
 לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' ולא טמון
 בגל, 'נפול' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני המים.
 נמצא ההרוג סמוך לספר - עיר שהיא גבול ישראל סמוך לנכרים, או
 לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא היו
 עורפין ממודדין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין.
 גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי קאמר -
 כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה ערופה
 נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד זאת התנא,
 אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של המשנה, והתנא הכי
 קאמר, תחילה אמר, מנין שלשון הקודש, שנאמר כאן בעגלה ערופה
 'ועינו ואמרו', ולחלן בפרשת ברכות וקלות הוא אומר 'ועינו הלויים
 ואמרו וגו'', ויש ללמוד גזרה שוה, מה עניינה האמורה כאן היא דווקא
 וקלות היא דווקא בלשון הקודש, אף העניינה האמורה כאן היא דווקא
 בלשון הקודש. ואחר כך אמר דין אחר, וסדר עגלה ערופה ביצד
 נעשית, נאמר 'כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניו וישפטיה', שלשה
 דינים מביית דין הגדול שבידו שלים היו יוצאין למדוד.
 שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה וכו',
 מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו רבנן, נאמר
 ויציאו זקניו וישפטיה, זקניו הם שנים, וישפטיה הרי הם עוד
 שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד,
 הרי כאן חמשה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר 'זקניו' הרי הם
 שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.
 שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא בתיב
 גם 'והשופט', משיבה הגמרא, והוא 'והשופט' לא נכתב לצורך מנין
 הדינים, אלא מביעי ליה ללמוד ממנו למיחודין שבשופטיה - שאותם
 זקנים האומרים יהיו מבית דין הגדול שבלשכת הגזית.
 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדרש מ'והשופט' להצריך עוד שני דינים,
 מנין ילמד צריכים הדינים להיות מבית הגדול, משיבה הגמרא, מ'זקני'
 'זקניו' נפקא - ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב 'זקני', וכתב 'זקני',
 הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיחודין שבזקניו.
 אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיוחדין מ'והשופט', ולא מן
 הכ"ף של 'זקניו', ולכך אינו דורש מ'והשופט' להצריך עוד שני דינים,
 סבר שמן הכ"ף של 'זקניו' לבדה עדיין אין ללמוד דין מיוחדין, כי אי בתיב
 רחמנא 'זקני' ללא הכ"ף, הנה אמינא שלמדידת העיר כשרים אפילו
 זקני השוק שאינם סנהדרין, בתיב רחמנא 'זקניו' עם כ"ף ללמדנו שצריך
 שיהיו מן הסנהדרין, ואי בתיב רחמנא 'זקניו' ולא היה נכתב גם
 'והשופט', הנה אמינא שלמדידת העיר כשרים אפילו סנהדרין קטנה
 שיש בכל עיר ועיר, בתיב רחמנא גם 'והשופט' למיחודין שבשופטיה
 - שצריך לכך דינים מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.
 שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מ'זקני' צריך ללמוד מזה

וחה מפני שתחילת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת הלוחמים,
 שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'נם ישאל לפני
 פלישתים וגם מגפה גדולה היתה בקם', הרי שהמגיפה והנפילה, נגרמו
 על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראייה מביאה המשנה ולחלן הוא אומר,
 'ויננסו [אנשי] ישראל מפני פלישתים ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר
 שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
 מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
 שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה
 במלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו חתן
 מחרדו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה דברים
 אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל במלחמות חובה
 הכל יוצאין, אפילו חתן מחרדו וכלה מחופתה.
 גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי, הרי
 לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איכא בינייהו אם
 עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חוזר, ולרבי יוסי אינו חוזר אלא
 על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא אלמנה.
 מסיימה הגמרא, במאן אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי המלחמה,
 שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד לתפילה - להנחת
 תפילין של ראש עבירה היא כידו אם לא בירך שוב על של ראש, וחזר
 עליה מעורבי המלחמה. אומרת הגמרא במאן בהכרח שברייאת זו היא
 ברבי יוסי הגלילי שחזר אף על עבירות דרבנן, כגון ברכות.
 מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי המלחמה
 שאם שמע קול קרנות נעת המלחמה והרתיע ונפחד מאד, וכן אם שמע
 הגפת תריסין והרתיע, או שמע צהצחות חרבנות ומים שותתין לו על
 ברכיו מחמת יראתו, חזר מעורבי המלחמה. ומבררת הגמרא במאן
 סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא שלדבריו חוזרים מחמת יראה,
 ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא
 מעצם המלחמה. ודחה הגמרא. בהא - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי
 הגלילי מודה שחזר גם משום זה, משום דתניב 'ולא ימס את לבב
 אהיו בלבב' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.
 שנינו במשנה 'והיה בכללות השופטים' כו' שתחילת ניסה נפילה.
 שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניסה נפילה -
 וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי מפני
 שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה לתנא לכתוב, שהרי הגורם לנפילה
 היא הניסה. מתרצת הגמרא אימא בדברי המשנה מפני שתחילת נפילה
 ניסה - הגורם לנפילה היא הניסה.
 שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות כו' אמר רבי
 יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו', מבארת הגמרא את
 דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות' דרבנן - מה שרבנן
 מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי יהודה - היא אותה המלחמה
 שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין כולם יוצאים עליה. כמו כן,
 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא
 'מלחמת חובה' דרבי יהודה - היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי
 יהודה, והכל יוצאין עליה.
 ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו כדי לכבוש
 את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים כולם. ואילו
 מלחמות בית דוד שהיו לריוחה להרחיב את גבול ישראל ולטול מס
 מהגויים, דברי הכל גידונית כמלחמת רשות. כי פליגי רבנן ורבי יהודה,
 במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי כוכבים - להחליש את כוחם של
 הגויים ולא לית עליהו - כדי שלא יהיה בהם כח להילחם ביהודים.
 ובוה, מר - רבי יהודה קני לה מצוה, ומר - תנא קמא, קרי למלחמה
 זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא
 מינה אם היא נקראת רשות או מצוה היא לעוסק במצוה שפסוק מן
 המצוה - לענין ההלכה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי
 יהודה שמלחמה זו נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא
 קמא שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.

שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באליו לא היו עורפין. שואלת הגמרא, למה מתניתין שמעטת טמון מ'באדמה' שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן שנחלקו בעין זה בענין שכתה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר בפסוק 'ושכתה עומר בשדה', בשדה' משמע על פני השדה, פירט לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכתה, דברי רבי יהודה. והכמים אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו לרבות את הטמון.

אמר רבי, אפילו תימא שהמשנה שמעטת טמון היא כשיטת רבנן, אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משנית לפי ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מעניינה דקרא - מתוך ענין הפסוקים יש ללמוד שבא למעט טמון, ואילו התם בשכתה מעניינה דקרא יש ללמוד שבא לרבות את הטמון, ומבאר רב כיצד מבינים זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל' שמשמעו היכא דמשתבח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל, הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פירט לטמון. והתם בשכתה למדים זאת מעניינה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור קצירך בשדה ושכתה עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכתה' לקצירך' משמע, שענין שכתה הוא דומא דקציר, מה קציר אינו אלא פללי על פני השדה, אף שכתה אינה נהוגת אלא בגללי, והרי אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשארר כתיב רחמנא 'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה. שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכתה, מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכתה' דומא ד'קציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכתה קמה - שאף אם היתה השכתה בתבואה מחוברת, ששכח פינה בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן משמע, 'ושכתה עומר' או 'ושכתה בשדה' לרבות שכתה קמה.

שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכתה קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור קצירך בשדה' ושכתה' ומסמיכות 'שך' ל'ושכתה', משמע ששכח מקצת משדה, לרבות שכתה קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד לרבות שכתה קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכתה. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לכדברי אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכתה' יש למעט פירט לשפץ עומרין בארז על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך שהיה סבור שהם של חברו שכתה, שאין נוהג בהם דין שכתה, כיון שאינם בשדה.

שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכתה קמה, מנין ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכתה. משיבה הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכ"ף זו למדים רבנן שאם היתה השכתה שלא בשדה, אינה שכתה, אבל מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכתה קמה. ורבי יהודה שלא למד מכאן שכתה קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו עומרים לתוך שדה חבירו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף, כי 'בשדה' 'בשדה' לא משמע ליה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדה' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך ללמוד שכתה קמה, ואין לו דרשה למעט טמון.

בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכתה, צפו עומרין לתוך שדה חבירו, מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. וכל רבי ירמיה, צפו עומרין לתוך שדה - היו העומרים בארז שדה, ולא על שדה ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכתה, מהו, האם חל עליהם דין שכתה או לא, והספק הוא, האם אמר שדה בשדה דמי או לאו

וי"ו לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה שהוסיפה ו'שופט'ר, המיוחדין שבשופט'ר ולא למנין הדיינים).

מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנין נוסף של דיינים, כמו כן נדרשו ו'יצאו' שמשמע שנים, ו'קצרו' שמשמע שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'קצור' ו'שופט'ר' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה, לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן שבעה. מהרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' ו'קצרו' אינם מיותרים למנין, אלא תהא מיפעי ליה לכתבנא, ו'יצאו', מלמד שרק הן - הדיינים יעסקו במדידה ולא שלוחיהן, ו'קצרו' מלמד שאפילו נמצא במקום שהוא פללי לעיר - בגלי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו הזקנים מודדין, שמצוה לעסוק במדידה.

אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים, ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, ולא רבי אליעזר בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'קנין' זו סנהדרין, 'שופט'ר' זה מלך וכתן גדול, וכיצד הם רמוזים ב'שופט'ר', מלך, דכתיב 'מלך במשפט יעמיד איין', בתן גדול, דכתיב 'ונקאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.

מסתפקת הגמרא, איפניא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על משנתנו, האם במקל וכתן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חלוק על המשנה במנין הדיינים, אלא אי כרבי יהודה שאמר חמשה, אי כרבי שמעון שאמר שלשה סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה, ומה שאמר זקנין אלו סנהדרין היינו עד דאיכא בולא סנהדרין גדולה במדידה.

אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מברייטא שנאמרה בענין זקן ממרא, מצינו זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המרהא המרהא להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'ונקמת ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק ביה - כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אלייכא דנפיק מקצתן ומקצתן עדיין נשאר במקומם, מדוע יש בכך המרהא, דלמא תנך דאיכא גואי בנזויה סבירא להו - שמה אותם שנותרו בפנים סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק בולא - שיצאו כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, יצאו לרבה הרשות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והכתוב 'שורף אנן הסתר אל יסתר המון' ונדרש פסוק זה לענין הסנהדרין, שלא יסתר ממנה בדרך מציגה שהיא שליש יין ושני שליש מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחר מהם לצאת מלשכת הגזית, יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגני סנהדרין קטנה שהם שליש מסנהדרין גדולה, יוצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שיתאזר כל הסנהדרין, לאו למדידת עגלה - האם לא לצורך מדידת העיר הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר 'זקנין' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכונתה לכל הסנהדרין, וחולק על התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.

אמר ליה אפי רב יוסף, לא, אין מכאן ראיה לכך, דלמא לא יצאו הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר ירושלים ועל העירות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי הסנהדרין כולה, כדתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העירות להתקדש בקדושת עזרה אלא בבית דין של שבועים ואחד.

תניא מפורש בברייטא פנזויה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את הברייטא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על משנתנו, מצינו זקן ממרא לסנהדרין אפית פני והמרה עליה, כגון שניצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העירות, יכול תהא המרהא המרהא, תלמוד לומר 'ונקמת ועלית אל המקום', מלמד שהמקום

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ו"ו דהשפטיק דרש ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה.
ופשוט שאין עיר קרובה כזו: מתני'. דלא קתני מלך וכהן גדול דלא בר' אליעזר
בן יעקב: אי ברבי יהודה. חמשה, אי ברבי שמעון שלשה, ולא בעי בלה סנהדרין:
מצאן זמן מבורא. לביד הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בבד של שבעים ואחד
בדוליק בפרק קמא דסנהדרין: אפי' פאני.

כל שהוא בתוך הקף הדיצון של ירושלים
קרי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון חבישה
כמו שקורין ציגל"א של עיר, כמו חמור
ובית פאני (כ"מ דף ט) בשטדירורא בית ראש
של אפסר קורין בן והמרה עליהן. כלומר
על מה ששאל מהם שם ואמרו לו הלהכה
הלך לעירו והורה לעשות בדרך שהיה
מורה בתחלה. דהנה ליה ממרא על פיהם:
המקום. המידר למשפט. והוא לשכת
הגזית: דנפיק מנייהו במה. לבי פאני,
דאיצטריך לאשמועינן דפטור משום טעמא
דחזין לבי: דלמא הנה דאיכא גזאי
בנותיה סבירא לחו. ומחזיקא תיתי לן
חיובא דאיצטריך קרא למפטריה: שררה.
זה סנהדרין שיושבת בטבורה של א"י: אגן
הספה. שעשוין בפיצ' כנה עגלה בשורת
שבתן בדי שיהו בלן רואין זה את זה:
המון. כשיעור מנה. שני חלקים מים ואחד
יו, ואף כאן צריך שישתיר שלש: על עיר.
על ירושלים: תניא ברב יוסף. דאמר רבי
אליעזר בן יעקב כליו סנהדרין בעי: מתני'.
דיליק פרט לטמון קלף והורה היא: בשדה.
ושכתה עמר בשדה, לרבי יהודה משמע
בשדה על פני השדה. ולרבנן משמע בתוך
השדה: התם מעניניה דקרא. צריכין
למידרשיה, והכא מעניניה דקרא תדרוש
ליה. גבי חלל כתיב כי ימצא חלל, כל היכא
דמשתבח ואפי' טמון, הלכך על ברכך כי
אתא באדמה למעוטי טמון בא דתדרוש
ביה על פני האדמה, דאי לרבוני לא
איצטריך: אף שכתה בגלוי. והנה ממעט
טמון ממשמעוהא אי לאו דתדר רבייה:

רש"י

לשכתה קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עלה בלא תשוב לקחתה, והכי
משמע ושכתה עמר או ושכתה בשדה: נפקא להו. מבשרך ושכתה, קרי ביה
ששכת את קצת שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ששכתה הרוח והרימה
את העמרין מן הארץ והציפתו לתוך שדה חבירו ושכתה, כסבור שאין שלו, נפקא
מבשרך ולא בשדה חבירך דלא הוה שכתה:
ורבנן. מעוטא דשדה חבירו נפקא להו
מדידה ליה למכתב כי תקצור קצירך
בשדה ושכתה וכתוב בשדה: צפו עמרין
לתוך שדה. שהיו מטלים על גבי אבן או
עמוד או זו על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא
דעתך צפו ממש על גבי אבן או על גבי
עמוד: ולמעמיד לתוך שדה חבירו. צפו
על גבי אבן הוא דמעט אבן מנחים לא
מעט. והא בשדה חביר, אלא הא דקאמר
צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר,
דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו
שכתה, והאי דקאמר צפו דלא משכתה
עמרין לתוך שדה חבירו אלא בצפו, שהיה
מציפתה על הארץ ומביאתה לשם: שהחזיק
בו להוליכו לעיר. סיד השתא דאורחא
דמלתא נקט ולא דוקא: וזה ביה. ותו לא
הוי שכתה, דבעינן שכוח מעקרו בדאמר
בב"מ בפרק קמא דף י"א. מפני שהוא
בצף. שהוא פטור על שהחזיק בו כאלו
היה עושה צף מעל הקרקע ומנח בידו:
הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. יום אחד
היה דעתו לצולה, אמר הריני כאן
בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל
בעמק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף
ודורש בשוקי סבירא: שני חללים זה על
גב זה. והאחד משוקי להלן מחברו מעט,
ואם תמודד מנה יקרב לעיר אחת ואם
תמודד מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה
מודד בו. והיה דמביעא ליה נמי או
דלמא מין במינו לא הוי טמון. מין במינו
לא הוי צף ומשניהם מודד אלא שהוא
בכלל אלו:

הנחתה

בגן שצאנו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העורות, יכול תהא המראתו המראתו: תלמוד לומר: "וקמת ועלית", מלמד
שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: למא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכתה עמר בשדה" פרט לטמון,
דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה" לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא.
דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשתבח, "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכתה עמר"
שכתה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף שכתה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוס ליה משכתה
דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה", למה ליה? מיבעי ליה לרבות שכתה קמה. ורבנן, שכתה קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי
תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיבעי ליה לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו.
ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה "בשדה" "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' ירמיה: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אורי שדה בשדה
דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי ליה רב כהנא לרב זביד: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר:
פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. חבירו אין לתוך שדה לא ולמעמיד לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה"
ולכא! אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משכתה ליה אלא בצפו. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו
לעיר, והניחו על גבי חבירו ושכתה, התחתון שכתה, והעליון אינו שכתה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכתה,
התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הויא שכתה. שאני התם,
כיון דאחזיק ביה, וזה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון.
והא "מפני שהוא צף" קאמר! אימא: "מפני שהוא בצף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני
חללים זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צף, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צף, ומין
במינו לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צף, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה,
הנחתה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

תנינוה. לחדא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא
אוקימנא טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וצף לא ידעין מאי הוי עלה:
סבריה. רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא,
דהני תנאי אפילו תנא קמא דאמר תחתון שכחה בר' יהודה סבירא ליה דאמר
בשרה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא
בכלי ברזל בעין חרב: ככלן. ואפילו מפרפר
צף וטמון ותלוי: וטמון באשפה. דלא הוי
צף ולא טמון ולא תלוי ואפילו הכי אין
עורפין דחלל קבעי, אלמא קרא בדכתיב
בעית: חלל יתרא בתיב. הקרובים אל
החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל
דוקא ולא חנוק: פרט למצוי. תדיר, בגון
ספר או עיר שרבה עובדי בוכבים: קמ"ל
בדתינא כו'. והכי קאמר, נמצא סמוך
לעיר שאין בה ביד, אין מודדין לה אלא
לעיר שיש בה ביד מודדין. איזו היא עיר
שיש בה ביד קרובה לו, ואי לא הדר תניא
הנה אמינא אין מודדין כלל: ת"ל ולקחו
וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא
יתרא הוא, דמצו למכתב ולקחה העיר
הקרובה אל החלל ולקחו וקניה עגלת בקר:
מתני'. מבינן ממצמם, שאין זו קרובה לו
מזו אפילו כמלא חוט: ואין ירושלים כו'.
מפרש טעמא בגמ': מוליכין הראש אצל
הגוף. בגמ' מפרש למאי הלכתא מוליכין:
גמ'. אפשר לצמצם. אפשר לכון המדה
ואמת מידו שאין זו קרובה לו מזו כלל והו
להו שתיקו קרובות: וקסבר. נמי קרובה
דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו
ובהמה רבה וי"ט ד', דאס"ד אי אפשר

רש"י

לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלא ידעין הי מנייהו והנה ליה
למימר וביאו עגלה בשתפות ויתנו אם שלנו קרובה חלקכם יתא קנוי לנו ואם
עירכם קרובה חלקנו יתא קנוי לכם: אילימא לענין מדידה. קאמר וביאו הראש
אצל הגוף, דמקום שנמצא הגוף שם צריך למדוד וביאו הראש לכאן, והא
מדקתני כו': קנה מקומו. לקרבו שם, דהו
אחד מ' תנאים שהתנה יהושע בפרק
מרכה (כ"ט דף פ"א). עקר חיותא כו'. הלכך
עקר חלל מיקרי ומודדין מנייה בדכתיב אל
הערים אשר סביבות החלל: אתה גו'.
אתה מראשי צרת ראשי תחלה, דגו'י
לישא דרישא כמו גו' נורף שער ראשה,
תלש וגלי ראשה: אפילו תימא אבא
שאול. בר' עקיבא סבירא ליה: מ"ט דרבי
אליעזר בן יעקב. דאמר דא צוארי חלל
קרי חלל: דכתיב אל צוארי חלל
רשעים. והלכך ממנו מודדין בדכתיב אל
החלל: מתני'. נפטר וקני ירושלים כו'.
שאין עליהם אלא למדוד, בדכתיב ויצאו
זקניו וטפטפו ומדדו: ואע"פ שאינו איתן
בשר. דלא כתיב ביה עבוקא ולא נאמר
אלא למצוה: בקופין. כמין סבין גדול:
מאחריה. ממול ערפה: מקומה אסור.
לעולם: ומתר לפרוק שם פשתן. דוקא
נקט עבודה שאינה בגופה של קרקע
דמפרש בגמרא: לא בא לדינו
ופטרנהו. בגמרא מפרש בלא מונות,
והני דינו לא שפכו, לא נהרג על דינו,
שפטרנהו בלא מונות ודצרך ללססם את
הבריות ועל ידין קר נהרג: לא ראינהו
והפטרנהו. יחיד בלא חבורה, והני ועינינו
לא ראו

והכתיב

כו'. דכתיב: "פי ופצא" פרט למצוי: או לעיר שאין בה בית דין, דבעינא "וקני העיר ולפיא: אין מודדין אלא לעיר כו': פשיטא? ביון
דתנא לעיר שאין בה בית דין, אלא ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, בדתינא: מנין שאם נמצא
סמוך לעיר שאין בה בית דין, שמיניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום:
מתני' נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיקו מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו
במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש. מאין הוי מודדין?
ר' אליעזר אומר: מפיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא
דריב' אליעזר? קסבר אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר
ירושלים לא נתחלקה לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא "מאין הוי
מודדין", מכלל דרישא לא במדידה עסקינן! אומר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקרבו קנה מקומו, והיכא
דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש. במאי
קמיפלגי? מר סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי ונפיל. ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרהיט אפיל: מאין הוי
מודדין? במאי קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה לימא פי הני תנאי מהיכן הולך נוצר מראשו,
וכן הוא אומר: "ממעי אמי אתה גוזי" ואומר "גזי נורף והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מפיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו
תימא אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולד, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכילי
עלמא באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי
טעמא דריב' אליעזר בן יעקב? בדכתיב: "לתת אותך אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטר וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה
העיר מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
שאינו איתן, בשר. ועורפין אותה בקופין מאחריה. ומקומה, אסור מלזרוע ומלעבוד. ומותר לפרוק שם פשתן ולנשר שם אבנים. וקני
אותה העיר ורוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי על דעתנו
עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על דינו ופטרנהו בלא מזון, ולא ראינהו והפטרנהו בלא לזייה.

והכתיב

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תניננה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייטא שהזכירה לעיל בסוגיא,
 שנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי עומר
 חבירו ושכחו, התחתון והעליון אינו שבה. רבי שמעון בן
 יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שבה, התחתון מפני
 שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. ומבאר הגמרא את הראיה מן
 הברייטא, סבריה - סברו בני בית המדרש, דהני תנאי שברייטא
 שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי שמחייב בו בשכחה כרבי יהודה
 סבריה להו, דאמר, ב'שדה' פרט לממון שאין נהג בו דין שכחה,
 ולמרות כך מחייב תנא קמא את העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו
 בהא קא מיפלגי תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן
 יהודה שפטר סבר, שגם כשהטמנה היא באופן של מין במינו כמו
 בעניינו שהעומר התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הוי בכך
 טמון ואינו נהג בו דין שכחה. ומר - תנא קמא שמחייב סבר,
 כשהטמנה היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן
 לא הוי טמון ונהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה שאלו את
 אביי, האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייטא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי ברבי יהודה היה סבריה להו שפטר בעומר טמון,
 דכולי עלמא היו אומרים שגם כשהטמנה היא באופן של מין במינו
 הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. והקא בברייטא זו, הכמים ורבי
 שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קמיפלגי, דרבנן שאמרו
 שיש לתחתן דין שכחה סוברים כרבנן שמחייבים את העומר הטמון.
 ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין לתחתן דין שכחה סבר כרבי יהודה
 שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שברייטא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייטא את המחלוקת באופן שהניח
 את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין לתחתן דין
 טמון משום שהטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו אם טמנו ממש
 בעפר ובצדור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא, אין הכי נמי יכלה
 הברייטא נקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר או בצדור, ולהדיעה
 פחו דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי טמון ואין נהג בו דין
 שכחה, נקטה הברייטא את המחלוקת כשנטמן תחת עומר חבירו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל, ולא
 כשנמצא חנוק. וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא כשנמצא
 מפורש. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגלל. נאמר 'נופל' ולא
 כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף על פני המים.
 רבי אליעזר אומר, ככולן - בכל מצב שנמצא, בין אם הוא מפורפר או
 טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת חרב עורפין.
 תניא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר, אי
 אתה מודה שאם היה חנוק ומוטל באשפה, שאין עורפין עליו, שחין
 שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרי חלל, אלמא גם לדבריהן דורשים
 'חלל' ולא חנוק, הקא נמי תדרוש 'באדמה' ולא טמון בגלל, 'נופל'
 ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על גבי מים, ומדוע בדרשות אלו
 אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר שדורש רק את 'חלל' ולא
 את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל' יתירא פתיב בפרשה זו פעמים
 ברבות, ומן היתור הוא דורש למעט חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם
 מיתרים, ומן השמנוע עוצמה לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עובדי כוכבים בו,
 מבאר הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפין, דכתיב 'כי נמצא
 חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי - לדבר שהוא רגיל
 שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי כוכבים, מצוי הדבר
 שהיה חללים.
 שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבאר הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש צורך
 שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'וקני העיר, וליבא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין בו'. מקשה
 הגמרא, פשיטא, כיון דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין,

אנא דנצנא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין. מתרצת הגמרא,
 אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אין מודדין לה, היינו אומרים,
 שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית דין, אין מביאים עגלה ערופה
 כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא משמע לך, ברתנא - את הדין השני
 בברייטא, מנין נמצא החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין,
 שפניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו
 וקני העיר ההיא" ומלת 'עיר' יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה,
 ומן היתור אנו למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום
 מביאה העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרוג מכונן בין שתי עיירות בדיוק באותה מידת קירבה,
 שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין ירושלים מביאה
 עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הנות, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף הוי מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן יעקב
 אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי משמא דרבי אליעזר כמה שאמר שאם
 נמצא מכונן בין שתי עיירות, שתייהן מביאות, קסבר, אפשי לצימצם -
 יש אפשרות לצמצם ולדייק, שמה שמצאו שתי העיירות מכוונות במדה,
 אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שזה, ואין אחת קרובה
 מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם, והמדידה שלנו
 אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל שתייהן להביא עגלה
 אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר הקרובה, הרי היא מקנה
 את חלקה בגגלה לעיר האחרת. ועוד סבר רבי אליעזר, שאף אמרה
 תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא שתהיה רק אחת שמביאה, אלא
 לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ואפילו קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבאר הגמרא את
 הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה' שמשמעו,
 שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של המשנה ירושלים לא
 נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל הראש
 בו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי - לענין מה
 נחלקו, אליבא לענין מדידה של העיר הקרובה קמיפלגי, ומוליכין
 הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא מודדין סיפא בהמשך
 המשנה שנחלקו תנאים מאן הוי מודדין האם מטיבורו או מחוטמו או
 מצוארו, מכלל דרשא שעוסקת כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא
 במדידה עסקינן, שהרי לענין מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן
 מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בבת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקוברו שם קמיפלגי, והכי קאמר
 התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה מקומו שנמצא
 לקוברו אותו שם, והריא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום
 אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקוברים אותו במקום שנמצא הגוף.
 דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר, מוליכין הגוף אצל הראש
 וקוברים אותו במקום שנמצא הראש. ומבאר הגמרא את טעם
 המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר - רבי אליעזר סבר, גופיה בדוכתיה
 נפיל - גופו של ההרוג במקום שעמד בו בשעת המכה שם נפל, ואילו
 רישא דנאדי נפיל - הראש דרכו לנוד ממקומו וליפול במקום אחר,
 ולכן קוברים אותו במקום הגוף, ששם היא נפילתו. ומר - רבי עקיבא
 סבר, רישא היבא דנפיל נפיל - הראש דרכו ליפול במקום שהותו
 ונהרג, ואילו גופא הוא דרתיט איל - הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה
 וליפול במקום אחר, ולכן קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.
 שנינו במשנה, מאן הוי מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי עקיבא
 אומר מחוטמו. מבאר הגמרא, במאי קמיפלגי התנאים שבמשנה, מר

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וכיון שיש קדשים שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן
שנתו, כי איצטרף קרא שנאמר בעגלה 'בה' להנה קדשים דפסקה
בהו שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
הואיל ואין בהם פיראם זה של פסול שנים, ולכן ניתן לומר ש'בה' זה
ממעט רק קדשים ולא פרה.
מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסקה בהו עבודה, וכי מהכא נפקא
מהמעט 'בה' הרי מהתם נפקא, ממה שנאמר בפרשת מומין, "עורת
או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה",
ומהמלה 'אלה' מדויק, שרק אלה שהם מומין אי אהה מקריב, אבל
אהה מקריב קדשים ששעברה בהן עבודה, ואין צריך ללמוד זאת
מ'בה' ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות
בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו
אלה', עדיין איצטרף למעט זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו
אלה', סלקא דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, הני
מילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל עבד בהם עבודת איסור
כגון שעבד בהם בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, אימא
ליתסרו להקריבה, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה'.
מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהכא נפקא,
שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, "ויסיד בן נכר לא תקריבו את להם
אלהיכם מכל אלה", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק אלה שהם
מומין אי אהה מקריב, אבל אהה מקריב קדשים ששעברה בהן
עבודה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש את השני לעבודת
איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה' שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה'
שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת
הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים בפרשת מומין, עדיין איצטרף למעט
זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו אלא פסוקים אלו, סלקא דעתך אמינא,
שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור,
הני מילי, היכא דעבד בהן בשהן חילוי, אבל אם עבד בהן בשהן
קדשים, אימא ליתסרו בכך מהקריבה, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה'
שבעגלה, ולענין זה נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים
מעגלה לפסול גם שאר עבודות בפרה.
גופא, אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עונה
- אגודה של שקין, פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה,
שלעגלה פרה די בעלית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן כתוב בה 'אשר
לא עלה עליה', ובעגלה אינה נפסלת במלאכה משא עד שתמשוך את
המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.
מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה, מיתבי,
נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שפוסל בה אלא עול,
שאין עבודות מניין שפוסלות בפרה, אמרת, קל וחומר הוא, ומה עגלה
שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה, שאין עבודות פוסלות בה שכן
כתוב בה 'אשר לא עובד בה' פרה שחמורה היא בכך שמום פוסל בה
שכן כתוב בה 'אשר אין בה מום', אינו דין ששאין עבודות פוסלות בה,
ואם נפשך לומר שאין זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזירה שוה, נאמר
באין בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא
משכה בעול' מה להלן בעגלה שאין עבודות פוסלות בה, אף באין
בפרה שאין עבודות פוסלות בה.
ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה את
הקושיא. שואלת הגמרא, מאי אם נפשך לומר שאמרה הברייתא,
שפירשו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע תאמר כך.
משיבה הגמרא, ובי תימא, איכא למיפרך על קל וחומר זה, מה לעגלה
שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך ששנים פוסלות בה
שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר בפרה שקלה היא בכך
שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסלו בה שאר עבודות. אי נמי עוד
ניתן לפרוק את הקל וחומר, קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהן, ואין
עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול המום גורם שעבודות פוסלות בה,
לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד זאת מגזירה שוה, נאמר כאן עול,
ונאמר להלן עול, מה להלן בעגלה, אף שאין עבודות פוסלות, אף
באין בפרה, אף שאין עבודות פוסלות, ועתה, אחר שנתבאר הברייתא,

המשך בעמוד קנו

והכהנים אומרים, "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'" ואל תתן דם
נקי בקרב עמך ישראל, ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הרים', לא היו
צריכין לומר "ונכפר להם הרים", שאין זה בכלל האמירה, אלא רוח
הקודש מבשרתן ואומרת בתורה, אימתי שתמשכו בכה הרים מתכפר
להם.
גמרא. שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ויהא מום
פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין השנים פוסלות בה
שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה שהרי נאמר בה 'אשר אין בה
מום', עגלה ששנים פוסלות בה שהרי אין קרויה עגלה אלא עד בת
שנה, אינו דין שיהא מום פוסל בה. מתרצת הגמרא, שאני התם לענין
מום שחלוקה בו עגלה מפרה, דאמר קרא בפרה, 'אשר אין בה מום',
ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה
המיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
מקשה הגמרא, אלא מהתם ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו שאר עבודות
מלבד עלה עליה עול פוסלות בה - בפרה, אלא מה אמר רבי יהודה
אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עונה - אגודה של שקין פסולה
משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין פרה די בעלית
המשא עליה כדי לפוסלה, שכן כתוב בה 'אשר לא עלה עליה', ובעגלה
אינה נפסלת במלאכה משא עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב
בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה פרה לעגלה, שמלאכת משא
פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא עול, אלא משום שלמדים פרה בקל
וחומר מעגלה כדלקמן בברייתא, ולדבריהן שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא
מקל וחומר לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד
בה', ויציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה בה
שאר עבודות.
מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו משום
שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזירה שוה 'עול' 'עול' פרה
מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך פרה שאר עבודות
פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזירה שוה, הרי הוא כאילו מפורש
בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של 'בה' שבעגלה, בהכרח
נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך, עגלה נמי מדוע אין המום
פוסל בה, תיתי גם היא בגזירה שוה 'עול' 'עול' מפרה, ונאמר שכשם
שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה. מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד
מגזירה שוה זו לענין מום, כי הא מיעט רחמנא בפרה 'בה', לומר שאין
המום פוסל אלא בה ולא בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין
שאר עבודות בפרה, אמרת שלמדים מגזירה שוה לפסול שאר עבודות,
הרי בעגלה נמי בתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזירה שוה לענין שאר
עבודות, כיון שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות
ולא בפרה.
מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה פוסלות
שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא מיבצי ליה
למיעוטי קדשים דלא פסקה בהו עבודה, שלולא מיעוט זה, סלקא
דעתך אמינא ליתי קדשים בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
ומה עגלה שקלה היא שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה, קדשים
שחמורים הם שמום פוסלת בה, אינו דין ששעברה פוסלת בהן, ולכן
הוצרך הכותב לומר בעגלה 'בה', לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא
בקדשים, אבל פרה לא נתמעטה מכאן, ולמדה מגזירה שוה מעגלה שאף
שאר עבודות פוסלות בה.
מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין עבודה
פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה. הרי איכא
למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה
היא בכך ששנים פוסלות בה, שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת
שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין השנים פוסלות בהם, אף
עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל וחומר, אין צורך למעט אותם
מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר עבודות שאינם עול, ומדוע אמר
רב שאף שאר עבודות פוסלות בפרה מתרצת הגמרא, אמו קדשים מי
ליכא דפסקי בהו שנים - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

1 והכהנים אומרים: בדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם
2 נגשים: ולא היו צריכים לומר ונכפר להם הדים. כלומר ונכפר דכתיב בקרא
3 לאו אונענו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אמירה, אלא מלתא באנפי נפשה
4 היא, שרית הקדש בשור את ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו כן ונכפר להם
5 הדים. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם עברה
6 שנתה פסולה, דכל מקום שנאמר בתורה
7 עגל סתם כן שנה הוא, דילף מנעגל וכבש
8 בני שנה: פרה אדמה. אין שיעור לשנותיה:
9 מום פוסל בה. דכתיב בפרה אדמה אין
10 בה מום (ומקדף יט): בה. מעוט: אלא מעתה.
11 דכל היקא דכתב בה מעוטא הוא ולא
12 גמירין מניה בקל וחומר: לא יהו שאר
13 עבודות פוסלות. בפרה, דהא על בלבד
14 כתיב בה אלא דגמור לה בקרי מעגלה
15 דכתיב (דקריס טו) אשר לא עבד בה כל
16 עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמור
17 מניה: אלמה אמר רב יהודה הניח. על
18 פרה עודה של שקין אגדה של שקין
19 פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובעליה
20 לחודה מייסלא דכתיב בפרה במלאכת
21 על האמורה אה אשר לא עגלה. בעגלה
22 לחודה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד
23 שתמשך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה
24 כתיב אשר לא משכה, ולקמן פריך ביון
25 דשאר עבודות בפרה לא כתיבי ומעגלה
26 דלפינן אמאי מייסל בעגלה לחודה דשאר
27 משאוי שאינו על מקש, מ"מ שמע מנה
28 דגמר פרה מעגלה בקרי בשאר עבודות
29 ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני פרה
30 דלפינן על על. וכיון דגורה שנה מפנה
31 היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא
32 דבה דרש ליה לדרשא אחרנא בדלקמן:
33 עגלה נמי תיתי על על מפנה. למוס:
34 למעוטי קדשים דלא פסלה בהו
35 עבודה. מהקדבה, אבל פרה לא ממעטא

36 דאתיא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח ופסחא דכתיב בהו בני
37 שנתן וכי איצטריך בה למעטינהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא
38 מעטינהו הוו גמרי בקל וחומר מעגלה: שנעברה בהן עבודה. גרסי: עבודת
39 אסור. כגון בשבת או בלילא בשור וחמור: עבודת אסור נמי מהאי קרא
40 נפקא. דכיון דתרי קראי כתיבי, על כרחיך
41 חד מניהו לעבודת אסור: על גבי פרה
42 תנא: שאר עבודות פוסלות בה. דכתיב
43 אשר לא עבד בה: ואם נפשך לומר. ואם
44 יש לך להשיב על קו זה, צא ולמד בג"ש,
45 נאמר כאן על כו: מאי אם נפשך לומר.
46 מאי הוה לך למיפרך דשקבא תנא
47 לאורחיה וליף בגורה שנה: נאמר כאן
48 כו, והא על יתרא הוא, דהא בכלל שאר
49 עבודות הוא: ומקום שפאת. לאו תנא
50 קתני לה אלא תיובתיה קא מפרש ואזיל
51 גמרא דקא מוטיב לרב יהודה דאמר לעיל
52 שאר משאות פוסל בפרה בעגלה בעלקא,
53 והא כיון דשאר משאוי בפרה לא כתיב
54 ומעגלה וליף לה בגורה שנה, ומקום
55 שבאת משם יש לך ללמד נמי מקה עגלה
56 עד שתמשך אף פרה בשאר משאות
57 דלפינן מעגלה עד שתמשך: ת"ל אשר
58 לא עגלה עליה על מ"מ. דרש ליה בלא
59 על מדלא כתיב אשר לא עגלה על עליה,
60 והוה דרר כתיב על לדרשא דדרשינא
61 ואזיל: א"כ כו' שלא בשעת עבודה.
62 ואפלו הניחו עליה להקל משא מידו ולא
63 למשור: אלא בשעת עבודה. כלומר
64 שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי
65 בעלקא שהניח שק עליה ולא להוליכו
66 אלא אקרי ואותיב לא פסלה: משיבת על.
67 לפסול בעגלה: שאינו עושה פירות. עגלה
68 בת שנתה לא ילדה: במקום שאין עושה
69 פירות. נחל איתן קשה: שלא הניחוהו.
70 שדגההה

איתן

26 ליתסרו, צריכא. והא נמי מהכא נפקא "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי אתה מקריב, אבל אתה
27 מקריב קדשים שנעברה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן בשהן חילין, אבל עבד בהן בשהן
28 קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשך. מיתבי "על"
29 אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? אכרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל
30 בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה,
31 אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך, מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה. אטו קדשים, מי ליכא
32 יוכיחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות.
33 ומקום שבאתה, מה להלן עד שתמשך, אף כאן עד שתמשך. תנא היא, דאיכא דמייתי לה מעגלה, איכא דמייתי לה מגופה דפרה,
34 דתנא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עגלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר
35 "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עגלה
36 עליה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, עול אין, מיד אחרנא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנא נמי גבי עגלה
37 כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר
38 "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד
39 בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט: עול אין, מיד אחרנא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי
40 מצינה מר' יוחנן: משיבת עול בכמה? אמר לי: כמלא עול. איכא לה, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה:
41 לדידי מפרשא לי מצינה ר' יוחנן משיבת עול לרחבו טפח. ולמא טפח? הא קא משמע לן, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מצינה?
42 למקח וממכר. אמר ר' יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות,
43 ויערף במקום שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אי לימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסריס,
44 הכי נמי דלא ערפינן? אלא מצות: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

איתן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

1 איתן מושבך ושים בסלע קנף. אלמא איתן הוא סלע: מוסרי ארץ. הם הרים,
2 וכל הר של אבנים הוא: שהוא יסן. ולא שהובא קרקעיתו מתוך מקרקע
3 אחרית: גוי מעולם הוא. והנו יסן: מחפצת עוף. דכתיב בה ממול ערפו ויחל
4 א: בלי עלמא לא פליגי. דהא כתיב ולא יזרע משמע להבא, מדלא כתיב
5 ואשר לא יזרע דלתי משמע לשעבר: מי
6 כתיב ולא יעבד. אי היה כתיב אל נחל
7 איתן ולא יעבד בו הנה משמע להבא, אבל
8 השתא דכתיב ואשר לא יעבד משמע
9 לשעבר, דאשר לאו לשון צוהא הוא: אשר
10 לשעבר משמע, אע"ג דלא יעבד להבא
11 משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל השתא
12 דכתיב אשר על ברחק מוכח עלה
13 דלשעבר הוא: רבויה הוא. לא בא אלא
14 לרבות כל עבודות דקלקלן דלא תדרשה
15 בכלל ופרט: בופין ללוייה. כופין את מי
16 שאינו רוצה ללוות את חברו לזרר
17 שלוחו: ויקרא שמה לזו. סיפיה דקרא,
18 היא שמה עד היום הנה, ומפיה לית דלא
19 נתבבלה ולא חרבה, כדאמרין כל מקום
20 הוא: ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו

רש"י

20 שזאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפניו. דלא
21 כתיב אלא ויראם באצבעו או בעקמיות שפתים דקלקלן: ולזרעו. כדאמרין
22 שאין מלאך המות שולט בהם: שלוחו פרעה. דכתיב ויצו עליו פרעה אנשים
23 וישלחו אתו: אינו נזיק. אותו היוצא לדרך: עד עבודה של עיר. שהוא יוצא
24 ממנה, והוא בבית היצוא שבתוך שבועים
25 אמה ושרים לבתי העיר: כי צינתא
26 דככל. מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו
27 ציני דהר הבדולח (ספס דף ע"ג): לא נתישב.
28 והנו לא ישב אדם שם, לא גזר אדם
29 הראשון ישוב שם, והנו דאמרי אינשי
30 איתנהו משני אדם הראשון, שגזר עליו
31 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר:
32 שהקדחת עלינו את המקום. שבעה
33 הפנים הרעים היתה פרנסתנו להביא מים
34 ולמכור: מקטני אמת. שהיו דואגים
35 שפסקה פרנסתם בשביל שנתרפאו הפנים:
36 ודלמא. קטנים ממש הוו ועל שם מקומם
37 נקראו נערים שהיו מן הנערין: הלא מפרש
38 מקומן. וירח: ליהו

13 רבנן: "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבד בו" מפל מקום. אם בן,
14 מה תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע, יצא סריקת
15 פשתן וניקור אבנים, שאין בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבד בו" כלל, "ולא יזרע" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה
16 שבפרט; וזריעה אין מידי אחרת לא! "אשר" רבויה הוא: זקני העיר רוחצין ידיהן בו, כו'. תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההיא הקרבים
17 אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה
18 של עגלה. "ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
19 ופטרנוהו בלא מוונות ולא ראינוהו והפחנוהו בלא לוייה. תניא, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוייה, ששכר הלוייה אין לה שיעור, שזאמר:
20 "ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד", וכתבי: "ויראם את מבוא העיר". ומה
21 חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "ולך האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
22 הוא שמה עד היום הנה" תניא: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שבא סחריב ולא בלבדלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך
23 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוצ לוחמה והן מתים. והלא דברים קל וחומר:
24 ומה פגעני זה שלא דיבר בפיו ולא חלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוייה ברגליו, על אחת כמה
25 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תניא בנותיה דרבי יוחנן: בשביל שפגעני
26 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוייה, נעסוק בתורה,
27 שזאמר: "כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרתיך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שזאמר:
28 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבד בכניו ארבע מאות שנה שזאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה אמר
29 רב: כל המלוח את חברו ארבע מאות בעיר, אינו נזיק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע מאות בעיר, מטא לידיה הויקא ואיתציל.
30 תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב ששת: עד
31 פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי
32 צינתא דככל. כי מטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריה, הני צינתא דככל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן מלתא
33 דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא, ארץ
34 שגזר עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב אשי מהרגוניא ועד
35 בי ביפי, ואמרי לה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוג ומתלוג באילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו אנשי
36 יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתנוקות, שזאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו
37 ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "ונערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמונערים מן
38 המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמת. תנא: נערים היו, ובזבזו עצמן פקטנים. מתקף לה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן? מי לא
39 כתיב "וארם יצאו גידים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן נערין. התם, לא
40 מפרש מקומה. הלא, מפרש מקומן. "ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה ממש, דרתנא רבן שמעון בן
41 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאלא אמר: ראה שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
42 יצחק נפחא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בורעיהו ניהו הנה, הנה
43 אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בזרעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לו תראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד, וכתוב, "ויראם את
מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר שם שכל אותה העיר
הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו.
עוד נאמר שם, "ולך האיש ארץ תחתים וכן עיר ויקרא שמה לזו היא
שמה עד היום הנה", תנא, אותה עיר לזו שבנה אותו איש, היא העיר
לזו שצובעין בה תכלת, וממה שנאמר היא שמה עד היום הנה למדנו,
היא לזו ששם סנהריב ולא בבל, אף שבלבל את כל האומות, בא
נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא החריבה, ואף מלאך המות
אין לו רשות לעבוד בה, אלא זקנים שבה, בזמן שדעתו קצת עליהן,
יוצאין חוץ לחומה וכן מצינו. ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה
כנעני זה שהראה להם את מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא
הלך ברנאיו שהרי לא נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלח לו
ולירעו עד סוף כל הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי
שעושה לזה ברנאיו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת
הגמרא, כמה תראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקיה אמר, בפיו
עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו תראה להם את
המקום. תנא בנותיה דרבי יוחנן, בשביל שפגעני זה תראה באצבעו,
גרם הצלח לו ולירעו עד סוף כל הדורות.
אמר רבי יהושע בן לוי, המסתלק בדרך ואין לו לית, נעסוק בתורה,
שנאמר על התורה שהיא לוי, "כי לית חן הם לראש וענקים
לגירודתיה".
ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסעות שלוח פרעה
למחרת, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו
ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו שזו היא לוי, נשתעבד
בבניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר "ועבדים וענו אותם
ארבע מאות שנה".
אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות בעיר,
אותו חבר אינו נזוק בדרבו. ומספרת הגמרא שכך אירע, רבינא אלויה
לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מלא לדידה חזקא, ואיתחיל -
הגיע בדרך היקל לרבא בר יצחק, וניצל ממנו.
תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד הבית
החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים לבית העיר,
חבר לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם אלפים אמה מחוץ
לעיר, לתלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת הגמרא, וכמה חייב התלמיד
ללוות את רבו, אמר רב ששת, עד פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת
אלא רבו שאינו מובקק, אבל רבו מובקק צריך ללוותו עד שלשה
פרסאות.
מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום נהרא
- עיר בבבל, עד כי צינתא דבבל - מקום שיש בו הרבה עצי דקל, כי
מטו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי בר אשי, ודאי
דאמרינן - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני צינתא דבבל משיני
אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל מצויים שם משנות אדם
הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי, איתברתן מלתא - הזכרת לי דבר
זה דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב שהקדוש ברוך הוא הולך
את בני ישראל "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" לשם מה
הוצרך לומר שלא ישב אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב
(ומאחר שלא ישב היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל
ארץ שגור עליה אדם הראשון לישוב, נתישבה, ארץ שלא גור עליה
אדם הראשון לישוב לא נתישבה ולא ישב אדם, פירוש, שלא גור
עליה אדם הראשון לישוב, ולכן לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו,
במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא ישוב
דקלים, ולכן מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם הראשון.
מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו מהרגו נא ועד כי
בימי, ואמר ליה, רב יוחנן משיב רב מאיר, כל שאינו מלוח ומתלוח - כל שאינו
מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילוחו, הרי הוא כאלו שופך
דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך מעירם, לא היו
התינוקות מתקלסים בו, וכך לא נהיה דוכים לתינוקות. ומביאה הגמרא

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנף", הרי
שאינה הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאתנים מוסרי
ארץ" הרי שההרים קרובים איתנים, וזה הוא של אבנים. אחרים
אומרים, מניין לאיתן שהוא מקום יין - דהיינו שמקום עריפת הענלה
צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר לכאן, שנאמר
בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם הוא", הרי שאיתן
פירשו יין.
שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיין מאחוריה. אומרת הגמרא, מאי
מעמא עורפין אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שוה 'עריפה'
'עריפה' מהמאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירשו, המקום
שתחת העורף שאחורי הפנים.
שנינו במשנה, ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר על
מקום העריפה, שהוא נחל "אשר לא יעבד בו ולא יזרע", לשון זה
משמע לשעבד - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע או
נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דבר רבי יאשיהו. רבי יוחנן אומר,
לשון זה משמע להקא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום העריפה מכאן
ולחבא.
מבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להקא - שאסור לעבוד ולזרוע
במקום העריפה מכאן ולחבא, דכילי עלמא הן רבי יאשיהו והן רבי יוחנן
לא פליגי, דכתיב "לא יזרע" שמשמעותו להקא, כי פליגי - במה
נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבד, ובכך נחלקו, רבי יאשיהו
סבר, שכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, שהרי כתוב
באותו פסוק, "אשר לא יעבד בו, ומי כתיב" ולא יעבד, בלבד, שמשמעו
לשון צוואה לעתיד, הרי אשר לא יעבד, נאמר, וכשנספת המלה 'אשר',
אין זה לשון צוואה, אלא עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל
בכך תנאי לשעבר, כי מי כתיב "אשר לא יעבד" שהוא לשון עבר, אשר
לא יעבד, נאמר, ויעבד, הוא לשון עתיד. ורבי יאשיהו משיב על כך,
שאמנם ללא המלה 'אשר', לא יעבד, הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
כך 'אשר', לשון זה לשעבד משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת של
'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבינא הוא לרבות את כל
העבודות לאיסור, וכדלחלק.
שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן,
'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין לי לאסור בו
אלא וירעה, אשר עבודות מניין שאסורות, תלמוד לומר 'אשר לא
יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם כן כיון שנאסרו כל
העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר לה, שלא נאסרו אלא
העבודות הדומות לזריעה, מה וירעה מיוחדת בכך שהיא בגופה של
קרקע, אף כל עבודה שהיא בגופה של קרקע אסורה, יצא סריקת
פשתן וניקור אבנים שאינן בגופה של קרקע שומותות. מקשה
הגמרא, מדוע כל העבודות אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא
כלל, 'ולא יזרע' הרי הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט,
אין בכלל אלא מה שפרט, ואם כך וירעה אין - תהיה אסורה, מדי
אחריו לא יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא
לרבות כל העבודות.
שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיו ב'. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
"וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על
הענלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך לומר
'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ את ידיהם על
מקום עריפתה של ענלה. הברייתא ממשיכה לבאר את המשך הפסוק,
"ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו
עלתה שבת דין שופכי דמים, אלא כך פירשו, לא בא הרוב זה לדינו
ופתרנוהו לדרבו בלא מונוות, שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש
שעל ידי כך הוצרך לגזול מן הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו דינו לא
שפכו, ולא ראינוהו והתנוהו ללכת לדרבו יחיד בלא לית, וזהו
'ועינינו לא ראו'.
תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללוי - את מי שאינו רוצה
ללוות האורה, לפי ששכר הלוי אין לה שיעור, שנאמר בענין כיבוש
העיר לזו על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יצא מן העיר ויאמרו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

59 שְׁחֵלֶךְ לְהַחֲזִירוֹ לְגַחְזוֹ בַּתְּשׁוּבָה, וְלֹא חוֹר, אֲמַר לוֹ אֲלִישֵׁעַ לְגַחְזוֹ חֲזוֹר
60 בָּהּ, אֲמַר לוֹ גַּחְזוֹ, כִּדְּמִקְוֵלָנִי מִמֶּדֶד, כָּל מִי שֶׁחָטָא וַחֲחִטָּא אֶת
61 הָרִבִּים אֵין מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וּמִבְּאֵר הַגִּמְרָא, מֵאִי עֲבָד
62 גַּחְזוֹ לְהַחֲטִיא אֶת הָרִבִּים, אִיכָא דְאֲמַרִי, אֲבָן שׁוֹאֲבָת - שִׁמְגַבְתָּה אֶת
63 הַמַּתְכָּת מִן הָאֶרֶץ תֵּלָה לוֹ לְחַטָּאת יִרְבָּעָם - לְעַגְלֵי הַזֹּהֵב שֶׁהַעֲמִיד
64 יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאֶרֶץ, וְהִטְעָה בִּכְךָ אֶת הָרִבִּים שֶׁסִּבְרוּ
65 שְׁמַאֲלִיהֶם עוֹמְדִים, וְאִיכָא דְאֲמַרִי, שֶׁם חֶקֶק לָהּ אֲפוּמָה - עַל פִּיהָ שֶׁל
66 חֲטָאת יִרְבַּעַם, וְהִיתָה אוֹמֶרֶת אֲנִכִּי וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ, וְהִטְעָה בִּכְךָ אֶת
67 הָרִבִּים שֶׁסִּבְרוּ שְׁמַאֲלִיהֶם מִדְּבַרְתָּ. וְאִיכָא דְאֲמַרִי שֶׁבִּכְךָ הַחֲטִיא גַּחְזוֹ אֶת
68 הָרִבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיא אֲצֵל אֲלִישֵׁעַ רִבְּנָן דְּחָה מִקְמִיָּה - הִיא דּוּחָה אֶת
69 הַתַּלְמִידִים מִלְּבָאוֹ לְלַמּוֹד לִפְנֵי אֲלִישֵׁעַ, דְּכִתְרִיב מִיד אַחַר שֶׁגִּרְשׁוּ גַּחְזוֹ
70 וְיִיאֲמָרוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֶל אֲלִישֵׁעַ הֵנָּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים
71 שֶׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ, מִכְּלָל דְּעַד הַיִּדְנָא לֹא תָּנוּ דְּחִיק - מִשְׁמַע
72 מִכָּר, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיא הַמָּקוֹם דְּחוּק, מִשּׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁחֵלֶךְ גַּחְזוֹ, נוֹסְפוֹ
73 הַתַּלְמִידִים.

74 אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחַד
75 מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁתִי יָדַיִם מֵאִי הִיא, דְּרַחֲוָה קָא קָטִיל וְנָא מִלְּכָא לְרִבְּנָן -
76 כִּשְׁהָרָה יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּעֲזִין בֶּן שְׁטָח אֲסִמְיָהוּ אֲחֵתִיה
77 - אַחֲוָתוֹ שֶׁל שְׁמַעֲזִין בֶּן שְׁטָח, שֶׁהִיתָה אֲשֶׁרָתוֹ שֶׁל יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ הַחֲבִיאָה אוֹתוֹ
78 וּבֶן יִצְחָק, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה נִיצֵל גַּם הוּא, שְׁבָאוּתָה שְׁעָה אֶזֶל עֶרֶק
79 - בֶּרַח לְאֶלְכְּסַנְדְּרִיא שֶׁל מִצְרַיִם, בִּי הָיָה שְׁלָמָא - כִּשְׁהַשְּׁלִים יֵנְאִי
80 הַמֶּלֶךְ עַל הַחֲכָמִים, שֶׁלָּח לִיה שְׁמַעֲזִין בֶּן שְׁטָח אֲגִרַת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
81 פְּרָחְיָה רַבּוֹ, כִּדְּכַתְּבָה לֵהּ מִנֵּי - מִמֶּנִּי יוֹשְׁלִים עֵיד תְּקוּדָשׁ, שֶׁלּוּחָה
82 אֲגִרַת לָךְ אֶלְכְּסַנְדְּרִיא שֶׁל מִצְרַיִם אֲחֻזִּית, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה
83 שְׁהוּא נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׂרָוִי בְּתוֹכָךְ, וְאֲנִי יוֹשֶׁבֶת שׁוֹמְמָה, אֲמַר רַבִּי
84 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה כִּשְׁקִיבֵל הָאֲגִרַת, שְׁמַע מִיָּה מְדַבְּרִים אֵלָיו, הָיָה לִיה
85 שְׁלָמָא - כִּבְרִי שֶׁלּוֹם לַחֲכָמִים, וְעַלִּי לְשׁוּב. בִּי אֲתָא לֶאֱרִץ יִשְׂרָאֵל,
86 אֶקְלַע לְהָתוּא אוֹשְׁפִיָּא - נִזְדַּמְּן לֵאכֶסְנִיא אַחַת, קָם קִפְּיָהוּ בִּיקְרָא
87 שְׁפִיר - קָם בַּעַל אֲכַסְנִיא לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה וְתַלְמִידָיו בִּכְבוֹד
88 רַאיוּ, עֲבָדִי לִיה בִּיקְרָא טוֹבָא - וַעֲשׂוּ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, וְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
89 בֶּן פְּרָחְיָה וְקָא מוֹשְׁתַּבֵּחַ בִּאכֶסְנִיא זֶה, בְּכַה נָאִה אֲכַסְנִיא זֶה שֶׁמְכַבֶּדֶת
90 אֶת הַחֲכָמִים, אֲמַר לִיה אֲחַד מִתַּלְמִידָיו, רַבִּי, עֲנִיָּה שֶׁל בַּעַל
91 הָאֲכַסְנִיא מְרֻבּוֹת - עֲגוּלוֹת וְאֵינָן נֹאֵת, אֲמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה,
92 רְשָׁעִי, כִּכְךָ אֲתָה עוֹסֵם, אֲפִיק אֲרִבָּע מֵאָה שְׁפוּרֵי יוֹשְׁמִיָּה - הַרְצִיא
93 אֲרַבֵּי מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידָה, כָּל יוֹמָא אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד לְהַתִּיר
94 לוֹ נִידָיו, וְלֹא קִבְּלִיהָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְיֹמָא חַד הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קְרִי קְרִית
95 שְׁמַע, וּבִתּוֹךְ כֶּךָ אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד, וּבִאוּתוֹ יוֹם הָיָה דְּרַעְמִיָּה
96 שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה לְקַבְּלוֹתָהּ, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הִיא יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵיו
97 לִיה בִּידֵיה - הִרָאָה לוֹ סִימָן בִּידוֹ שִׁמְתִּיק, אֶךְ הַתַּלְמִיד כִּכְר שֶׁבִּסְמִין זֶה
98 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַחָא דְּחִי לִיה לְגַמְרִי, אֶזֶל וְקָה לְבִינְתָא פִּלְחָא - הֵלֶךְ וְחָקַף
99 לְבִנָּה לְעַבְדָּה זֹהָ וְעַבְדָּה, אֲמַר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה, חֲזוֹר בָּהּ,
100 אֲמַר לִיה, כִּדְּמִקְוֵלָנִי מִמֶּדֶד, כָּל הַחֲטָא וּמַחֲטִיא אֶת הָרִבִּים אֵין
101 מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיצַד חֲחִטָּא אֶת הָרִבִּים, דְּאֲמַר מַר,
102 אוֹתוֹ תַּלְמִיד בִּישָׁף וְחִסִּית וְהִרִית וְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
103 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעֲזִין בֶּן אֲלֶעָזָר אוֹמֵר, יָצָר שֶׁל תַּשְׁמִישׁ, תִּנְיָנָה, וְאֲשֶׁה,
104 לֹא יִדְחָה אֶדָם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדַיִם, אֲלֹא תִּהְיֶה שְׁמַל דְּזָחָה וְיִמִּין מִקְרָבָה.
105 מִשְׁנָה, נִמְצָא הַהוּרָג עַד שֶׁלֹּא נִעְרַפָּה הָעֵגְלָה, נִמְצָא הָעֵגְלָה וְתִרְעָה
106 בְּעֶדֶר שְׁעִידִין חוֹלִין הִיא, נִמְצָא מִשְׁנַעְרַפָּה הָעֵגְלָה, תִּקְבֵּר בְּמִקְוָמָה
107 וְאִסּוּרָה בְּהִנָּא, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁנִּעְרַפָּה בְּטַעוֹת, לִפִּי שְׁעָל סִפְקָא בְּאִתָּה
108 מִתְּחִילָתָהּ, שֶׁלֹּא נִדְעָה מִי הַהוּרָג, וּבִשְׁעַת עֵרִפָּה בִּפְרָפָה סִפְקָה וְהִלְכָה
109 לָהּ - הִיא עֲשֵׂתָה אֶת שְׁלָה, וּכְפִירָה עַל הַסֶּפֶק, וּכְשֶׁנִּמְצָא אַחַר כֶּךָ הַהוּרָג
110 לֹא בְּטִלָה כְּפִרְתָּהּ בִּכְךָ. נִעְרַפָּה הָעֵגְלָה וְאֲחַר כֶּךָ נִמְצָא הַהוּרָג, אֵינוֹ
111 נִפְטָר מִעוֹשׁוֹ בְּעִרְפָּתָהּ הָעֵגְלָה, אֲלֹא הָרִי זֶה הִרָנָה.
112 עַד אֲחַד אוֹמֵר רִאשִׁית אֶת הַהוּרָג, וְעַד אֲחַד אוֹמֵר לֹא רִאשִׁית, וְכֵן אֲשֶׁה
113 אוֹמֶרֶת רִאשִׁית, וְאֲשֶׁה אַחֲרָה אוֹמֶרֶת לֹא רִאשִׁית, הִיוּ עוֹרְפִין, שִׁמְתוֹךְ
114 שִׁישׁ הַכְּחָשָׁה, אֵין לִפְנֵינוּ שׁוּם עֲדוּת.
115 עַד אֲחַד אוֹמֵר רִאשִׁית אֶת הַהוּרָג, וְשֵׁנִים אוֹמְרִים לֹא רִאשִׁית, הִיוּ
116 עוֹרְפִין, שֶׁאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד עוֹמְדִים בְּמִקְוָם שֵׁנִים. שְׁנִים אוֹמְרִים

1 רַב וְשְׁמַוֵּאל נִחְלָקוּ בִּמְעַשָּׂה זֶה כִּיצַד נַעֲשֶׂה, חַד אֲמַר, שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ רַק גַּם
2 אַחַד, וְחַד אֲמַר שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמִבְּאֵר הַגִּמְרָא, מֵאִי דְאֲמַר
3 גַּם אַחַד סִבְר, יָצָר הָיָה שֶׁם מִכְבֵּר, דְּוִיבִים לֹא הָיוּ בּוֹ, וְנַעֲשֶׂה נִס וּבִאוּ
4 דְּוִיבִים. מֵאִי דְאֲמַר שֶׁנַּעֲשֶׂה גַּם בְּתוֹךְ גַּם סִבְר, לֹא יָצָר הָיָה שֶׁם וְלֹא
5 דְּוִיבִים הָיוּ, וְנַעֲשֶׂה נִס וְנִהְיָה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִס, שֶׁהָיוּ בּוֹ דְּוִיבִים. שְׁוֹאֵל
6 הַגִּמְרָא, אִם לֹא הִיא שֶׁם יַעַר, לִשְׁם מַה הִיא צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיתָהּ רַק
7 דְּוִיבִים וְלֹא לִיתָהּ יַעַר. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא, מִשּׁוּם דְּבַעֲיָתִי - יִרְאִים הָדוּבִים
8 וְאֵינֶם מוֹזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר לְהַסְתֵּת בּוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְנוּ שְׁנֵי נִסִּים.

9 אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא, בְּשִׁבְלֵי אֶרְפָּעִים וְשֵׁנִים קִרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בָּלָק מֶלֶךְ
10 מוֹאָב כִּשְׁבָא בַּלֵּם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידוֹ לְקַלֵּלָם, עֲלָה בִּידוֹ
11 זֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם כִּלְמַת אֲלִישֵׁעַ, וְעַל יָדִי כֶּךָ הוֹכְקֵנוּ מִיִּשְׂרָאֵל
12 אֶרְפָּעִים וְשֵׁנִים וְיָדִים כְּמִסְפֵּר קִרְבָּנוֹתֵינוּ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אֵינִי - וְכִי זֶה
13 הִיא שְׁכֵר, וְהָאֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ אֶדָם בְּתוֹרָה
14 וּבְמִצְוֹת וְאֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹף שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בֹּא לְשִׁמָּה,
15 שֶׁשֶּׁשְׁבֵּר אֶרְפָּעִים וְשֵׁנִים קִרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב לַמֹּרֶת
16 שֶׁלֹּא הִיתָה כּוֹנֵנָתוֹ לְמַצוּה, אֲלֹא לְקַבֵּל רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה
17 וְיָצָתָה מִמֶּנּוּ רוֹת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁינָא מִמֶּנָּה שְׁלֵמָה, שְׁבִיתוֹב בִּיה "אֶלָּף
18 עוֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֵמָה", וְאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן חוֹנִי, שֶׁאֵין כֶּךָ הוּא, כִּי רוֹת
19 בְּתוֹ שֶׁל עֲגִלּוֹן בְּנֵי שֶׁל בָּלָק הָיְתָה, הָרִי שֶׁשְׁכַר אַחַר הִיא לוֹ עַל
20 קִרְבָּנוֹתָיו. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, לַמֹּרֶת שֶׁשְׁכַר הִיא שִׁינָא מִמֶּנָּה רוֹת, בִּכְךָ
21 לֹא הִגִּיעַ לְשְׁכֵר, שֶׁהָרִי תִּתְּנוֹ מִיָּהָה עַל יָדִי קִרְבָּנוֹת אֵלּוֹ לְקַלֵּלָהּ הָיוּ -
22 שִׁיכּוֹל לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידוֹ בְּתִינוּקוֹת אֵלּוֹ.

23 הַגִּמְרָא חֲזוּרָה לְעַנֵּן אֲלִישֵׁעַ, שֶׁבֹא לִירִידָה כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָה.
24 נִאֲמַר שֶׁם, "וְיִיאֲמָרוּ אֲנִשֵּׁי הָעִיר אֶל אֲלִישֵׁעַ הֵנָּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר טוֹב
25 בְּאֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מִשְׁכַּלִּת" וְגו', וְתַמְחָה הַגִּמְרָא,
26 וְכִי מֵאֲחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מִשְׁכַּלִּת, אֲלֹא מָה מוֹכֶתָהּ. אֲמַר רַבִּי
27 חֲנִינִי, אֲפִילוֹ מָקוֹם רַע, בְּעִנֵּי יוֹשְׁבֵי הַמָּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי חֵן מָקוֹם עַל
28 יוֹשְׁבָיו.

29 אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁלִּישָׁה מִינֵי חֲנִינֹת חֵן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה לוֹ
30 טוֹב, חֵן מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, חֵן אֲשֶׁה עַל בְּעָלָהּ, חֵן מָקָה עַל מָקָהוּ
31 וְלִקְחוּ.

32 תִּנּוּ רִבְּנָן, שֶׁלִּישָׁה חֲלָאִין חֲלָה אֲלִישֵׁעַ, אַחַד בַּעוֹן שְׁנִירָה דְּוִיבִים
33 בְּתִינוּקוֹת, וְאֲחַד בַּעוֹר שֶׁחָפֵּה לְגַחְזוֹ וּגְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדַיִם, כִּי
34 שִׁיתְּבָר בְּהַמֶּשֶׁךְ, וְאֲחַד שְׁמֵת בּוֹ, שְׁנִיאֲמַר, "וְאֲלִישֵׁעַ חֲלָה אֶת חֲלִיוֹ
35 אֲשֶׁר יָמוֹת בּוֹ", הָרִי שֶׁלִּישָׁה חֲלָאִים אֲמֹרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיו', 'רִאשֶׁר
36 יָמוֹת בּוֹ'.

37 תִּנּוּ רִבְּנָן, לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמַל שֶׁל אֶדָם דּוּחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין מִקְרָבָה
38 אוֹתוֹ, לֹא כְּאֲלִישֵׁעַ שֶׁחָפֵּה לְגַחְזוֹ בְּשֵׁתִי יָדָיו, וְלֹא בִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה
39 שֶׁחָפֵּה לְאֲחַד מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁתִי יָדָיו.

40 מִבְּאֵר הַגִּמְרָא, אֲלִישֵׁעַ מֵאִי הִיא דְּכִתְיִב בְּשַׁעָה שְׁרִיפָא אֲלִישֵׁעַ אֶת
41 נַעֲמָן שֶׁר צָבָא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירָב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹל מֵתָן, הֵלֶךְ אַחֲרָיו גַּחְזוֹ
42 מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִּכֵּר כֶּסֶף וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת, "וְיִיאֲמַר נַעֲמָן הַזֶּה אֶת
43 בְּכָרִים" וְנָתַן לְגַחְזוֹ שְׁתֵּי כִכְרוֹת כֶּסֶף, וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת בְּגָדִים, וְכִתְיִב כִּשְׁב
44 אֶל אֲלִישֵׁעַ, הוֹכִיחוּ אֲלִישֵׁעַ "וְיִיאֲמַר אֵלָיו לֹא בִּי הֵלֶךְ בְּאֲשֶׁר חָפֵּה אִישׁ
45 מַעַל מְרִכְכָּתוֹ לְקִרְאָתָךְ עַתָּה לְקַחְתָּ אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחְתָּ בְּגָדִים וְיִיתִים
46 וּבְכָרִים וְצָאן וּבְכָר וְעִבְרִים וְשִׁפּוֹת" הָרִי שֶׁמִּנְהָ דְּבָרִים הוֹכִיחוּ כֵּאֵן,
47 וְתַמְחָה הַגִּמְרָא, וְכִי שְׁקִיל בּוֹלִי הִיא - וְכִי כֹל כֶּךָ הוּא לְקַח, הִלָּא כֶּסֶף
48 וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא דְּשִׁקִּיל כְּכָתוּב שֶׁם. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאִתָּה שְׁעָה
49 שֶׁבֹא נַעֲמָן לִפְנֵי אֲלִישֵׁעַ הָיָה אֲלִישֵׁעַ עוֹסֵם עִם תַּלְמִידָיו וְעַם גַּחְזוֹ בְּשִׁמְנָה
50 שְׂרָצִים שֶׁהֶם אֵב הַטּוֹמָאָה, וּבְשִׁלְקָה גַּחְזוֹ כֶּסֶף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בָּהֶם כִּדִּי
51 לְקוֹת כֹּל דְּבָרִים הִלְלוּ, אֲמַר לוֹ אֲלִישֵׁעַ, רְשָׁעִי, הִגִּיעַ עַת לִישׁוֹל שְׁכָר
52 תוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָת בְּסוּגִיָּת שְׁמִנָּה שְׂרָצִים וּכְגוֹן זֶה קִבַּלְתָּ כְּשִׁיעוֹר שְׁמוֹנָה
53 דְּבָרִים בַּעֲלוֹם הַזֶּה, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ, "וְצָרְעַת נַעֲמָן
54 תִּדְּבֵךְ בָּךְ וּבְיוֹעֶדֶךָ לְעוֹלָם". נִאֲמַר בְּסִפְר מַלְכִּים, "וְאֶרְפָּעָה אֲנָשִׁים הִיוּ
55 מִצְרָעִים" וְכִשְׁבוּ בְּפִתָּה שֶׁר שׁוּמְרוֹן, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲרַבְעָה מִצְרָעִים
56 אֵלּוֹ זֶה גַּחְזוֹ וְשִׁלְשֵׁת בְּנָיו שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּצִרְעַת הוּא חוֹרְעוֹ.

57 עוֹד מִבְּאִיהַ הַגִּמְרָא מַה שֶׁנִּאֲמַר מִיד אַחַר מַעֲשֶׂה גַּחְזוֹ וְיִלְךָ אֲלִישֵׁעַ
58 דְּמִשְׁקִי, שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, לָמָּה חֵלֶךְ אֲלִישֵׁעַ לְדַמְשֶׁק. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

ליהיו דבים ולא ליהיו יער. מאי עבר ליה יער דקרת ליה נס: דבעיתי. הדבים
להתגרות בהם בשאין מקום קרוב להם לנס ולהתחבאות. וכשהן קרובים ליער
יוצאין בהבטחה: וזה ויצתה ממנו רות. שיצאו ממנה דוד ושלמה שהרבו
להקריב קרבנות. אלמא זה היה שבר: לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה
כונה כאן נתקמה: ואלא מאי טיבותיה.

דמקום הואיל והמים רעים והארץ משכבת: 1
חן מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה 2
להם טוב: חן האשה. תמיד על בעלה. 3
ואפי' היא מכערת נשאת חן בעיניה: אחד 4
שגרה דבים. בעון שגרה דבים בתניקות: 5
חלה. חד, את חליו תרי, וחד אשר ימות בו: 6
מי שקיל בלי חאי. בהאי קרא כתיב 7
שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר 8
ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: כסף 9
ובגדים הוא דשקל. דכתיב ויצר כברים 10
כסף בשני חריטים ושתי חליפות בגדים: 11
בשמונה שרצים. בפרק שמונה שרצים 12
(סנה. פ.א.) הניע עת ליטול שבר. תורתך 13
בעולם הזה: אכן שואבת. שמגבתה את 14
המתכת מן הארץ ומעמידה בארץ וועי' 15
אותו אכן העמיד העגלים של ירבעם 16
בארץ: רבנן דהה. דוחה היה את 17
התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש 18
לקניו. דכתיב לאתר שפרש ממנו המקום 19
אשר אנחנו יושבין בית המדרש של רבנן 20
צר ממנו. שנתוספו התלמידים שהיה נהני 21
דוחה: ינאי מלכא קמליה לרבנן. 22
בדאמרין בקדושין בהאומר לשלחו (דף 23
טו.) בעלי שרי בתובה. נשיא היה 24
בדאמרין בחגיגה (דף טו.) קם קמיהו 25

רש"י

שפיר. כדחת: אכסניא זו יפה. במעשיה: טרוטות. עגלות. כבד אתה עוסק. 31
מסתכל באשת איש: אחיו ליה בדידה. שיקבלנה יציר. של תשמש תקרבנו בגימין 32
שלא יקוץ בפרהי ורביה, וכן תינוק פן יכרח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא 33
דעתה קלה ואם ירדפה תצא לתרבות רעה. מתני'. תצא ותרעה בער. כשאר 34
חלין, והאי תנא לית ליה הא דאמרין 35

בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרה מחיים 36
וירידתה לנחל איתן אוסרתה, ובמסכת 37
בריתות מוקמינן לה למלתא בפלוגתא 38
דתנאי בפרק בתרא (דף טו.) בפרה ספקה. 39
היא עשתה את שלה, ואם לא נמצא ההורג 40
נחפז הספק ולכשנמצא נעשה ודאי 41
ויהרג, ומיהו היא באסור הנאה דידה קימא 42
דכפרה בתיב בה כקדשים: שנים אומרים 43
ראינו לא היו עורפין. דהא נודע מי הכהו 44
ואע"פ שאינו עכשיו בפניו לדנו: בטלה 45
עגלה ערופה. שהרי מכירין (דף טו) בהן מי 46
הרגיל בהן להרוג: לא אפקוד. על ניאוף 47
נשותיהם לבדן, ומפני מה על בנותיהם כי 48
תזניה, ועוד כי הם עם הזונות יפרדו, הם 49
עצמן נואפין בפרדיה הללו: האשכולות. 50
מפרש בגמרא שהכל בהן. עד ימיו לא 51
היה מחלוקת בחכמי ישראל. כלן היו 52
אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני, והן 53
הראשונים שחלקו בסמיכת קרבנות ביום 54
טוב בדאמרין בחגיגה (דף טו.) והוא היה 55
מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי 56
תורה: העביר הודית הפעשר. שלא יהיו 57
מתדיין בערתי הקדש בו, ובגמרא מפרש 58
טעמא: עוררין ונקיפין. בגמרא מפרש 59
טעמא: 60

עד

ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח פפרים" וכתיב: "ויאמר 22
אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים 23
ושפחות" וכי שקיל פולי האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה היה אלישע עוסק בשמנה שרצים. אמר לו: 24
רשע, הניע עת ליטול שבר שמונה שרצים "וצרעת נעמן תרפק בך ויברעך לעולם". "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה 25
נחיו ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להתחורר לגחיו בתשובה, ולא חור. אמר לו: חזור בך. אמר 26
לו: בך מקובלני מנף, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. מאי עבר? איפא דאמר: אכן שואבת 27
תלה לו לחפאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיפא דאמר: שם חקק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לה. ואיפא 28
דאמר: רבנן דהה מקמיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו" מכלל 29
דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? בדרהו קא קמיל ינאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח אטמיניהו אחתיה, ר' 30
יהושע בן פרחיה אול ערק לאלכסנדראי של מצרים. כי הוה שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי 31
של מצרים: אחותי! בעלי שרי בתובה ואני יושבת שוממה. אמר: שמע מינה, הוה ליה שלמא. כי אחא, אקלע להווא אושפזא. קם 32
קמיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא. יתיב וקא משתבח, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, עיניה טרוטות. אמר 33
ליה: רשע, כבד אתה עוסק? אפיק ארבע מאה שפורי ושמתי. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, 34
אתא לקמיה, הוה דרעמיה לקבוליה אחיו ליה בדידה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקף לבינתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: 35
בך מקובלני מנף, כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי פישף והסית והדיח 36
והחטיא את ישראל. תנאי ר' שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מתני'. נמצא ההורג עד 37
שלא נערפה העגלה, תצא ותרעה בער. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. בפרה ספקה, והלכה לה. 38
נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, הרי זה יתגר. עד אחד אומר "ראיתי את ההורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת 39
"ראיתי" ואשה אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" 40
ואחד אומר להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחנין, בטלה עגלה ערופה. משבא אליעזר בן דינאי, ותחיתה בן פרישה היה 41
נקרא, חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו הפנים הקרים, ור' יוחנן בן זבאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על בנותיהם 42
פי תזניה ועל פלותיהם כי תנאפנה כי הם וגו'". משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, בטלו האשכולות, 43
שנאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר הודית הפעשר, אף הוא בטל את המעוררין ואת הנקפין. 44

עד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

1 עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות
2 מלאכת דבר האבד שמתרת במועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר
3 האבד, מפני שכולן נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבד, והכי
4 אמרינו לה במועד קטן (פ"א) כל ימיו לא הצטרף אדם לשאל לחברו על
5 הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקין
6 שיהיו כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין.
7 גמ' אפילו אחר בסוף העולם. הכיר בו:
8 והאמר עולא כו'. סוגיא זו כלה
9 פרשתייה בפרק מי שקנא (פ"ג ח"א) ואינה
10 חלוקה כאן כלום: אלא על חספה.
11 ועכשיו יודעים את ההורגים מי הם: מנקה
12 מעון. נאוף באשה האסורה לו, בין מזה
13 שנסתרה בין מאחרת: עון דבניה
14 ודבנותיה. שהם נואפין: לא. אינו מונע את
15 אשתו מלבדק: תא שמע לא אפקוד.
16 לבדוק את הנשים, ומה טעם על בנותיהם
17 כי תזנינה: נתעוררו הדינים. דמתוך שהם
18 בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדין
19 ובאסור וחתר להורות לצבור, ומתוך כך
20 נתקלקלו מעשיהם, וכיון שכן אין להקשה
21 נחת רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו.
22 לוחשי לחישות. עורכי הדינים, ומתלחשים
23 עם הדינים לפתוח להם פתח בזכותו של זה
24 ובחובתו של זה: רבה חרון אתה. שעל
25 הדין המשפט חרון אף בא, שנאמר (שמות
26 כז) אם ענה תענה אותו וגו' והרהר אפי:

רש"י

27 נאב בערת אל. בזמן שקברך אלהים ישפט: הולכי אחר בצעם. להנאתם:
28 האומרים לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב: רבו היו
29 בההיא פרשתא טובא: מושבי הרוק. מאריכין הרוק, ומדת גאון הוא:
30 ונתמעטו התלמידים. כדק"ל (קט"ז דף מ"ט) סימן לגסות הרוח עניות של תורה:
31 חוזרת על לומדיה. מחזרת אולי תמצא
32 לומדיה: ולבסוף מתויל עליהו. נמאס
33 בעיניהם: מטיל מלאי. הדינים משליך
34 מלאי פרקמטיא שלהם על בעלי בתים
35 היודעים בטיב סחורה שישתכרו הדינים על
36 דו: רבו איש הישר בעיניו יעשה.
37 שהוראה שהדינים מסבירים לו פנים מפני
38 טובה שעשה לו ואינו מתירא מהם:
39 שפלים חנניהו. שאין אימת הגדולים על
40 הקטנים, ואין נכר בין גבוה לשפל:
41 ומלכותא. מלכותם של ישראל אולא
42 ונולא. הולכת ומתנולת: צדי עון. מלכות
43 אחרים בממונם: מורפי טרף. גוללים
44 ומאמצי חלב מן העניים לרחם: רבו מים
45 המרים. רבו המקנאים לנשותיהם והיה
46 למים המרים להרבות: אלא שפסקו
47 מלהשקותם. כדאמרין שאין המים
48 בודקין משרבו המנאפים: וחוחי חלב.
49 שאין משין את אונם לשמוע ופה מפי רבם
50 וסומכים על בינתם לדקדק שמועתם:
51 וישראל לפנים. כנוי הוא: שהכל בו.
52 תורה באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת: ואין

19 אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תיובתא דרבי תינא. ולישמעיה, אימא סיפא: שנים אומרים "ראינו"
20 ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, וכו'. נחמיה, דאמר: כל מקום
21 שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד כשני אנשים באיש אחד. ואיפא דאמרי, כל היכא דאתא
22 עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא במאי עסקינן? בגון דאתאי אשה מעיקרא. ותרצה לדרבי נחמיה הכי,
23 ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד.
24 אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי פסולי עדות למה לי? מהו דתימא: כי אולינן פתר רוב דעות לחומרא אבל
25 לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין כו'. תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על חספה.
26 משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנאפין כו'. תנו רבנן, "ונקה האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, הפים
27 בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין הפים בודקין את אשתו. ואומר: "לא אפקוד על בנותיהם כי תזנינה" כו'. מאי ואומר?
28 וכי תימא: עון ידיה אין, דבניה ורבנותיה לא, תא שמע "לא אפקוד על בנותיהם כי תזנינה ועל פלותיהם כי תנאפנה". וכי תימא:
29 עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "פי הם עם הזנות יפרדו ועם הקדושות יזכחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ויבט"? אמר ר'
30 אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפידין על עצמכם, מים בודקין נשותיהם. ואם לאו, אין הפים בודקין נשותיהם. משרבו
31 בעלי הנאה, נתעוררו הדינים ונתקלקלו המעשים ואין נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, במל "לא תגורו" ופסק "לא תכירו" ופרקו
32 עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו לוחשי לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר:
33 "בקרב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב
34 רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרוק, רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ונתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים,
35 התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמתער, אפילו איניש ביתיה לא
36 מיפבל, שנאמר: "גבר יהיר ולא ינוה" לא ינוה אפילו בנהו שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתויל עליהו. משרבו מטיל מלאי על
37 בעלי בתים, רבה השוחד והטיות משפט, ופסקה טובה. משרבו "מקבלי טובתך" ו"מחזקי טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה"
38 שפלים הונבהו והגבוהים השפלו, ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עון וטורפי טרף, רבו מאמצי חלב וקופצי ידים מלהלוות, ועברו
39 על מה שכתוב בתורה השמר לך פן וגו'. משרבו "נמיות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות,
40 נתמעטו הימים ונתקצרו השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יתיה". משרבו וחוחי חלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל
41 שלא שימשו כל צורכן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם
42 למטה, ישראל לפנים והם לאחור: משמט יוסי בן יעזר כו'. מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: ויתכן כהן
43 גדול העביר הודיות המעשר כו'. מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו בתקיפון, דרמקנא אמר דיהבי ללוים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

העדות של השנים השנויה בה, בפסולי עדות המעידים כנגד עד אחד
עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד
כנגד אחד, ובדברי נחמיה דאמר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד,
כשבאו עדים אחרים להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה
דעות רבות יותר, ונעשו משום כך עדות שתי נשים באיש
אחד - המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בשני אנשים
באיש אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו, וכך
פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים אומרות
לא ראיתי, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד כשר אומר לא
ראיתו, לא היו עורפין.
ואיבא דאמר, כל היבא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה
נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמיין - הרי הן כאחד המכחישו, ואחר
שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול להכחישו, וכאמור לעיל,
והבא במשנתנו, שהעמדנו אותה שהשנים המעידים הם פסולי עדות,
כגון נשים, כמא עסקינן, כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה
מפסולי עדות, כגון דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה
ואמרה ראיתי את ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים
ואמרו לא ראיתי, ומשמעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות
מכריעות אותה, וכך הוא פירוש המשנה, ותרצה לרבי נחמיה הכי -
ולפי זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רבי נחמיה אומר
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים להכחישו,
הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר, היא המכרעת,
ועל כך תוסיף פירוש, ונעשו שתי נשים באשה אחת שמכרעת אותה
בשני אנשים באיש אחד שמכריעים אותו, ודווקא שתי נשים המעידות
כנגד אשה, אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי הרי הם
כמחצה על מחצה, ולכך, כשבאו בבת אחת, הרי הן מכחישות אותו
והעגלה נערפת, אבל כשבאו אחר שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד
כשנים, ואין שתי נשים יכולות להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידשה הוא
שהולכים בהם אחר רוב דעות, ותרתי בבות על פסולי עדות למה לי
הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא
ראיתי, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים ראינו ואחד אומר לא
ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק הרישא, מהו דתיקא - היית
אומר, כי אולינן בתר רוב דעות, רק בכגון הרישא שהוא להומרא שעל
ידי כך נערוף את העגלה, אבל כשארו לקולא שעל ידי כך לא נערוף
את העגלה כגון ששני פסולים אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם לא
נלך אחר רוב דעות, ויובל האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קא
משמע לן הסיפא, שגם אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול
להכחישם, ואין עורפים את העגלה.
שנינו במשנה, משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן, משרבו הרוצחין במלה
עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הפסוק שאין יודעים מי ההורג,
ולכן משרבו הרוצחין בגלוי והרי ההורגים מוכרים לנו, במלה עגלה
ערופה.
שנינו במשנה, משרבו הנואפין בו, תנו רבנן, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, כיון שהאיש מנוקה מעון, המים
בודקין את אשלתו אם חטא או לא, אבל אם אין האיש מנוקה מעון,
אין המים בודקין את אשלתו, וכיון שרבו הנואפים, הרי אין האנשים
מנוקים מעוון, ולכן בטלו מי המרים, ואומר פסוק נוסף, "לא אפקוד על
בנותיכם כי תזנינהו בו" שואלת הגמרא על דברי הברייתא, מאי ואומר
- מה מלמדנו פסוק זה, משיבה הגמרא, וכי תיקא, עון ידיה אין - הוא
בלבד מעבב את בדיקת מי המרים, אבל עון דבניה ודבניה לא
מעבבים את הבדיקה, לכך תא שמע פסוק נוסף "לא אפקוד על
בנותיכם כי תזנינהו ועל בנותיכם כי תנאפנה" שאף עון בנותיו
ובנותיו מעבבים את הבדיקה, ומבארת הגמרא שגם המשך הפסוק
הוצרך ללמדנו, וכי תיקא, עון האיש הובעל אשת איש אין - הוא
בלבד מעבב את הבדיקה, אבל עון דפניה לא מעבב, לכך תא שמע את
המשך הפסוק, "כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקרשות יבחנו וגו'"

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פמיש מכה בירושלים בבית הנפחים
בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול המועד, והוא
גור על קל ואסור זאת, משום שנשמע קולם למרחק, ואין כולם יודעים
שהיא מלאכת דבר האבד.
ובבביו של יוחנן גדול אין אדם הנוהר במעשרות צריך לשאול על
הדמאי - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו החבר, האם
הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות מעם הארץ חייב
להפריש מהם מעשרות.
גמרא. תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג,
שאין עריפת העגלה פוטרת אותו ממיתה, תלמוד לומר, "ולא ירין לא
יבופר לרם אשר שפך דם כי אם בדם שפכה".
שנינו במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא
ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, טעמא דמכחיש ליה - דווקא
כשעד אחר מכחישו, הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד מהימן
להעיד מלאכה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה, מבארת הגמרא,
מנחני מילי שעד אחד נאמן בכך, דתנו רבנן, נאמר בפסוק "לא נודע מי
הכה", הא - משמע מכאן, שאם נודע למישהו מי הכהו, אפילו אחד
בסוף העולם הכירו, לא היו עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. רבי עקיבא
אומר, מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, ואין מבירין
אותו, שלא היו עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים
לומר 'ועינינו לא ראו', והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראיה לבדה
פוטרת מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, השתא דאמרית שבעריפת עגלה עד אחד מהימן, איך
חד היב מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו, ולגרום
בכך שתבטל עדותו ושתערף העגלה, והאמר עולא, כל מקום
שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא שנים, ואין
דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, אמר לך עולא אין לשון המשנה שאמרה 'היו עורפין'
מתוקן, אלא תני במשנה, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד
אומר לא ראיתי, לא היו עורפין' כי אין עד אחד יכול לבטל את העדות
הראשונה. וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה 'לא היו עורפין', ורבי חייא
אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון שלפנינו, שמועילה העדות
השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, ולרבי חייא שאינו מתקן את לשון המשנה, קשיא דעולא
שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד הראשון, וכאמור.
מתרצת הגמרא, לא קשיא, כאן במשנתנו שמועילה העדות השנייה
לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני העדים בבת אחת והעיד השני
בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון שעדיין לא נתקבלה עדותו של
הראשון, יכול השני להכחישו ולגרום שלא תתקבל, אבל כאן בדברי
עולא שאמר שאין השני יכול להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים
בזה אחר זה, שכיון שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים,
ואין השני יכול להכחישו.
מקשה הגמרא, תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג,
ושנים אומרים לא ראיתו, היו עורפין, ולכאורה אין בכך שום חידוש,
ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה דין זה לדקדק
ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון, בטלה העדות
הראשונה, הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין משום שנתקבלה עדות
הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, ובדברי עולא שיש לשנות במשנה
שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תיובתא דרבי חייא ששנה שגם
באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, ולישמך - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין לגופו
אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, איבא סיפא בהמשך
המשנה, שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר לא ראיתם,
לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין עד אחד יכול
להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום שאחד מכחיש את
השנים אין העדות הראשונה בטלה, הא אם היו חד וחד, היו עורפין
משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך, הרי יש סתירה בכך מן
הרישא לסיפא. אלא בהכרח מתניתין בוקלה הן הרישא והן הסיפא,

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ופוסקות מִיִּשְׂרָאֵל בַּהֲדָרָה, מִשְׁבַּטְלָה סְנֵהֲדָרִין, בְּטֵל הַשִּׁיר מִבֵּית
הַמִּשְׁתָּאוֹת, שְׁנֵאֲמַר 'בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן וְגו' מִשְׁמָתוֹ נִבְיָאִים
הָרִאשׁוֹנִים, בְּטֵלוֹ אוֹרִים וְתוֹמִים. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּטֵל הַשְּׁמִיר,
וְנוֹפֶת צוֹפִים, וּפְסִקוֹ אֲנָשִׁי אֲמָנָה מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר, 'הוֹשִׁיעָה ה' בִּי
נֶגֶד חֲסִיד' וְגו' וּמִסִּים הַפֶּסֶק 'כִּי פֶסַח אֲמוּנִים מִבְּנֵי אֲדָם.
רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הָעִיר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִיּוֹם שֶׁחָרֵב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שָׂאִין בּוֹ קָלָלָה, וְלֹא יָרֵד הַטֵּל לִכְרֶכֶת, וְיִפֹּל מֵעַם
הַפְּרִזוֹת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֵף נִפֹּל שׁוֹמֵן הַפְּרִזוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אֱלֵעָזָר אוֹמֵר, הַתְּהֵרָה שֶׁלָּא נִשְׁמְרָה נִפְלָה אֵת (הַפֶּסֶח וְאֵת) הָרִיתָ,
הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ נִפְלּוּ אֵת שׁוֹמֵן הָרֵקֵן. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, הַנוֹת
וְהַכְּשָׁפִים כִּלּוֹ אֵת הַכֵּל.
גְּמָרָא. שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁשְּׁבַטְלָה סְנֵהֲדָרִין בְּטֵל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת,
וּלְמַדּוּ זֹאת מִבְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וּמָמַי דְּמִשְׁבַּטְלָה
סְנֵהֲדָרִין בְּתֵיב מִקְרָא זֶה. אֲמַר רַב הוֹנָה בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאֲמַר קִרָּא
אַחֵר, בְּאִיכָה, "קִנְיִם מִשְׁעָר שְׁכֵתוֹ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם", הָרִי שֶׁהִשְׁבִּיתָהּ
מִהַגְּנִינָה תְּלִיָה בַּהֲשַׁבְתָּהּ הַסְּנֵהֲדָרִין.
אֲמַר רַב, אוֹרֵנָא דְּשִׁמְעָא וְזָמָר - אֵינִן שְׁשׁוּמַעַת זִמְרָה תַּעֲקֵר. אֲמַר רַבָּא,
וְזָמָר שֶׁנִּשְׁמַעַת בְּבִיתָא, הוֹרָבָא מִזְּמַנָּה בְּסִיפָא - בַּמִּפְתָּן הַבֵּית,
שְׁנֵאֲמַר, "קוֹל יִשְׁוֹרֵר בְּחִלּוֹן חֶרֶב בִּפְסָה כִּי אֲרֻה עֲרָה" וּמִדְּרָשׁוֹ, שֶׁבַעוֹן
קוֹל הַמְּשׁוֹרֵר בַּחלּוֹן, יִהְיֶה חוֹרֵב בַּמִּפְתָּן הַבֵּית. אוֹמֵר הַגְּמָרָא, מָאִי 'כִּי
אֲרֻה עֲרָה', אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכִי בֵּית הַמְּסוּבָּף בַּחוּרִים עֵינֵי הוּא -
הָאֵם הוּא כְּעִיר שֶׁקֶשֶׁה לְהַחֲרִיבָה. אֲלָא אֲפִילוּ בֵּית הַמְּסוּבָּף בַּחוּרִים גַּם
הוּא מִתְּרוּעֶע וְנִשְׁבֵּר. אֲמַר רַב אִשִּׁי, שְׁמַע מִינָהּ מִפְּסוֹק זֶה, כִּי מִתְּחִיל
הוֹרָבָא בְּבֵית, בְּסִיפָא - בַּמִּפְתָּן הַבֵּית הוּא מִתְּחִיל, שְׁנֵאֲמַר 'חֶרֶב בִּפְסָה'.
וְאִיבְעִית אֵימָא יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּבַר זֶה מִקְבָּא, 'וְשִׁאֵה יוֹכֵת שְׁעָר' - בֵּית
הַשֶּׁמֶם מֵאֵין יוֹשֵׁב, הַשְּׂדִים מִכְּתָתִים אֵת שַׁעֲרֵי. אֲמַר מַר בַּר רַב אִשִּׁי,
לְדִידֵי חַיִּי לִיָּה - אֲנִי רֵאִיתִיו לְאוֹתוֹ שֶׁד וּמִנְּגִנָּה כִּי תוֹרָא - וּמִנְּגַח אֵת
שַׁעֲרֵי הַבֵּית כְּשׁוֹר.
אֲמַר רַב הוֹנָה, וְזָמָר דְּנִנְגִי - הַזִּמְרָה שֶׁמִּזְמָרִים מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינוֹת, שֶׁמִּטְרָתוֹ
לְזוֹרֵם בְּמִלְאָכָתָם, וְדִבְרֵי קִרְיָא - וְשֶׁל הַחוֹרֵשִׁים בְּשׁוּוֹרִים, שֶׁמִּטְרָתוֹ לְכוּן אֵת
הַשׁוּוֹרִים לְתַלְמִידָהֶם, שְׁרִי - מוֹתֵרִים, וְאֵין בָּךְ מִשׁוּם אִיסוּר זִמְרָה. אֲבָל
דִּנְהָרָא - שֶׁל אֲוֹרִים אֲסִיר לִפְיֵי מִטְרָתוֹ לִי לְשׁוֹק. מִסְּפַרְתָּ הַגְּמָרָא,
רַב הוֹנָה בְּטֵל וְזָמָר - אִסּוּר עַל בְּנֵי דוֹר לִזְמֹר בְּבֵיתָם וּבֵיתֵי הַמִּשְׁתָּה,
עַקֵּב כִּי בֹא שֶׁפֶע לְעוֹלָם, קָם מֵאָה אוֹנוּי בּוֹזוּא וּמֵאָה סָאָה חִטִּי בּוֹזוּא
- עַמְדוֹ מֵאָה אוֹחִים בַּמַּחֲרִי זֶה, וּמֵאָה סָאָה חִטִּים בּוֹזוּ, וְלֹא אִיבְעִי - וְלֹא
רָצוּ לְקַנְתָּם אֲפִילוּ בָכֶךְ, אֲתָא רַב חֲסִדָא, וְלִזְוִיל בֵּיה - זִלְזוּל בַּגְּזֵרָתוֹ שֶׁל
רַב הוֹנָה, וְלֹא הִקְפִּיד לְמַחֲזוֹת בַּמְּזוֹרִים, עַקֵּב כִּי הוֹפֶסֶק הַשֶּׁפֶע, אִיבְעִיא
אוֹנוּא בּוֹזוּא וְלֹא מִשְׁתַּבַּח - הַתְּבַקֵּשׁ אוֹזוּ אֶחָד בּוֹז וְלֹא נִמְצָא.
אֲמַר רַב יוֹסֵף, וְזָמָר גְּבָרִי וְעֵנִי נָשִׁי - מִזְמָרִים אֲנָשִׁים וְעַנּוֹת לָהֶם נָשִׁים,
הָרִי זֶה בַּגְּדֵי פְּרִיצוֹתָא, לִפִּי שִׁקוֹל בֹּאשָׁה, עֲרוּחַ, וְאִילוּ וְזָמָר נָשִׁי וְעֵנִי
גְּבָרִי - מִזְמָרֹת נָשִׁים וְעַנּוֹת לָהֶן אֲנָשִׁים, הָרִי זֶה מִבְּעִיר אֵת הַיֵּצֵר בָּאֵשׁ
שֶׁנֶּאֱחָזֵת בְּנִעְזָרָה, שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מֵאַחֵר שֶׁשְׁנֵי הַדְּבָרִים אֲסוּרִים, לָמָּא
נִפְקָא מִינָהּ עֵלֵינוּ לְדַעַת אֵיזָה יוֹתֵר חָמוּר, עוֹנָה הַגְּמָרָא, לְכַפֹּלִי אִישׁ
מִקְּמָא - לְהַעֲדִיף לְבַטֵּל אֵת הַחָמוּר מִפְּנֵי הַקֵּל, שֶׁאֵם אֵין בְּכוֹחָנוּ לְבַטֵּל
אֵת שְׁנֵיהֶם, עֲלֵינוּ לְבַטֵּל אֵת זִמְרָה הַנָּשִׁים וְעַנִּיתָ הָאֲנָשִׁים, שְׁהוּא כֹאשׁ
בְּנִעוּרָה.
אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַשְּׁוֹתָה יֵין בְּאַרְבָּעָה מִינֵי זֶמֶר, מִבֵּיא חֲמֵשׁ
פּוֹרְעִינוֹת לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר, "הוּא מִשְׁכִּימִי בְּכֶךְ שְׁכָר יִרְדְּפוּ, מֵאַחֲרֵי
כִּנְשָׁה לִין דִּלְיָקָם, וְהָיָה כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי וְיִינוּ מִשְׁתֵּהֶם, וְאֵת
פּוֹעַל ה' לֹא יִבְשׁוּ", הָרִי אֲרַבְעָה מִינֵי זֶמֶר בֵּינָה, כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי.
מָה פּוֹרְעֵנוֹת בְּתֵיב אַחֲרָיו, לָכֵן גִּלָּה עָמִי מִבְּלִי דַעַת, זֹו פּוֹרְעֵנוֹת אֶחָת
שְׁנוֹרְמִין גִּלָּת לְעוֹלָם. וְכִבְדּוֹ מִתִּי רַעֲב, זֹו פּוֹרְעֵנוֹת שְׁנֵיהֶם שְׁמִיבִיאִין
רַעֲב לְעוֹלָם. וְהַמְּנוֹ צַחָה צָמָא, זֹו פּוֹרְעֵנוֹת שְׁלִישִׁתָּ שְׁנוֹרְמִין לְתוֹרָה
שֶׁתִּשְׁתַּבַּח מְלוֹמְדִיָּה, שֶׁנִּמְשַׁלָּה תוֹרָה לְמִים. וְיִישׁ אֲדָם וְיִשְׁפַּל אִישׁ,
זֹו פּוֹרְעֵנוֹת רַבִּיעִית שְׁנוֹרְמִין כִּיבְכּוֹל שְׁפִלוֹת לְשׁוֹנָא שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בִלְשׁוֹן סִגִּי נִהוֹר, וְאֵין אִישׁ הָאֲמוּר כֹּאן אֲלָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שְׁנֵאֲמַר 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה'. וְעֵינֵי גְבוּהִים תִּשְׁפַּלְנָה, זֹו פּוֹרְעֵנוֹת
חֲמִישִׁית שְׁנוֹרְמִין שְׁפִלוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְמָה בְּתֵיב אַחֲרָיו - אַחֵר כָּל
חֲמֵשׁ הַפּוֹרְעִנוֹת, לָכֵן

וְאֵין קָא יְהִיבֵנּוּ לְכַהֲנִים - וְאֵינוּ נּוֹתֵנִים אוֹתוֹ לְכַהֲנִים, לִפִּי שֶׁקֶסַע עוֹרָא
הַסּוֹפֵר אֵת הַלְוִיִּם, עַל שֶׁלָּא עָלוּ עִמּוֹ מִבְּבֵל, וְלִכְךָ אֵינוּ יוֹכֵל לִזְמֹר 'כָּבֵל
מִצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי'. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וְלֹדִי - יִתּוּדָה אֲשָׁאֵר מַעֲשֵׂרוֹת
שְׁאוֹתָם נָתַן כְּדִין. אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל בֵּית שָׂאִין מִתּוֹדָה עַל מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן, שׁוֹב אֵין מִתּוֹדָה עַל שָׂאֵר מַעֲשֵׂרוֹת. אוֹמֵר הַגְּמָרָא, מָאִי
מַעֲמָא, אֲמַר אֲבִי, הוֹאִיל וּפְתַח בּוֹ הַכְּתוּב בְּפִרְשַׁת יוֹדִי מַעֲשֵׂרוֹת
תְּחִילָה שְׁנֵאֲמַר 'וְנָתַת לָלוּי, לַגִּי לִיתוֹם וְלֹאֲלַמְנָה, וְלָלוּי' הוּא מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן הַנִּתֵּן לְלוּיִם, וְכִיּוֹן שְׁהוּא נִכְתָּב תְּחִילָה, הוּא הַעֵיִקָר, וְאֵם אֵינוּ
מִתּוֹדָה עֲלֵיו, אֵינוּ מִתּוֹדָה אֵף עַל יִתֵּר הַמַּעֲשֵׂרוֹת.
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִכָּלָל - מִתּוֹךְ שֶׁעָמַד רַבִּי יוֹסִי בֵּר חֲנִינָא, שֶׁלֹּא הִיוּ
נוֹתֵנִים מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כְּדִינוֹ, מִשְׁמַע דְּאִפְרוּשִׁי הוּוּ מִפְּרָשׁ אֵת הַמַּעֲשֵׂר
כְּדִינוֹ, אֲלֹא שֶׁהִתְנִינָה לֹא הִיָּה כְּדִינוֹ, וְהָאֵ תִנְיָא, אֵף הוּא - יוֹחֲנָן כֹּהֵן
גָּדוֹל בִּיפֹל אֵת הַיּוֹדִי, וְנִגְדַּל עַל הַדְּמָאִי - עַל פִּירוֹת עִם הָאֲרִץ, לִפִּי
שְׁשִׁלָּח לְבִדּוֹק בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל הָאֵם מִפְּרִישִׁים תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת
כְּרֹאוּ, וְרָאָה שָׂאִין הָעַם מִפְּרִישִׁין אֲלָא תְּרוּמָה גְּדוּלָה בְּלָבָד לִפִּי שִׁישׁ
עַל הָאוֹכֵלָה עוֹן מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מִקְּצָתָן
מַעֲשֵׂרִין וּמִקְצָתָן אֵין מַעֲשֵׂרִין, אֲמַר לָהֶם, בְּנֵי, בּוֹאוּ וְאוֹמְרִי לָכֶם, בְּשֵׁם
שֶׁתְּרוּמָה גְּדוּלָה יֵשׁ בָּהּ עוֹן מִיתָה, בְּהַ תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר וְכָלֵךְ יֵשׁ בָּהּ עוֹן
מִיתָה, עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם שָׂאִין עִם הָאֲרִץ נֶאֱמַן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת אֲלֹא עַל
תְּרוּמָה גְּדוּלָה בְּלָבָד, לִפְיֶכֶךְ, הִלְקַח פִּירוֹת מֵעַם הָאֲרִץ, מִפְּרִישׁ מִן
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מַעֲשֵׂר מִמֶּנָּה עֲשִׂירִית לֶשֶׁם
תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר, וְנוֹתַנָּה לְכֹהֵן, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, עוֹלָה וְאוֹכֵל בִּירוּשָׁלַם,
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֵנִי כִיּוֹן שֶׁפִּירוֹת אֵלֵהֶם סֶפֶק מַעֲשֵׂרִים, מִפְּרָשׁ
מִכְּבִירוֹ עָלֵיו הָרִאָה וְאֵינוּ חַיִּיב לִיתְּנָם מִסְּפֶק לְלוּיִם אוֹ לְעַנִּים, אֲלֹא
קוֹרָא לָהֶם שֶׁם לְהוֹצִיאֵם מִיַּד טֵבֵל, הָרִי שְׁבִימִי יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, לֹא הִיוּ כָל
הָעַם מִפְּרִישִׁים מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, תְּרִבִּיתִי תִקְנוֹת שׁוֹנוֹת תִּקֵּן יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, בִּיפֹל יוֹדִי
הַמַּעֲשֵׂרוֹת דְּחִבְרִים הַזֵּהִרִים לְהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְתִקֵּן שֶׁלֹּא יִתּוּדוּ
מִשׁוּם שָׂאִין נּוֹתֵנִים אוֹתוֹ לְלוּיִם. וְנִגְדַּל עַל דְּמָאִי שֶׁל פִּירוֹת עָמִי הָאֲרִץ,
שֶׁהִלּוֹק מֵהֶם יִפְרִישׁ מַעֲשֵׂרוֹת כִּמְפּוֹרֵט לְעִיל, מִשׁוּם שֶׁחֲשׂוֹדִים עַל
הַמַּעֲשֵׂרוֹת.
שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, וְאֵף הוּא בִּיפֹל אֵת הַמַּעֲשֵׂרוֹרִים. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מָאִי
מַעֲשֵׂרוֹרִים. אֲמַר רַחֲבֵה, בְּכָל יוֹם יוֹם שְׁהִיו עוֹמְדִים לְוִיִּם עַל דּוֹקֵן
וְאוֹמְרִים אֵת הַמְּזוֹמֵר 'עוֹרָה לָמָּה תִישֵׁן ה'', לִכְךָ נִקְרָא מַעֲשֵׂרוֹרִים,
וְאוֹתָם בִּטֵּל יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְכִךְ אֲמַר לָהֶן יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְכִי יֵשׁ שִׁנְיָה
לִפְנֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְהָלֹא כְּכֹר נֶאֱמַר, "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישֵׁן שׁוֹמֵר
יִשְׂרָאֵל", אֲלָא, בּוֹמֵן שִׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרׁוּיִן בַּצֶּעַר, וְעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים בְּנִתָּה
וְשִׁלְוָה, הָרִי זֶה דּוֹמָה כִּאִילוֹ יֵשׁ שִׁנְיָה לִפְנֵינוּ, לָכֵךְ נֶאֱמַר 'עוֹרָה לָמָּה
תִישֵׁן ה'.'
שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה וְאֵת הַנּוֹקְפִים. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מָאִי נּוֹקְפִים. אֲמַר רַב
יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, שְׁהִיו מִסְּרִיטִין לְעֵגֶל בֵּין קֶרְנָיו, בְּדִי שִׁפּוֹל דָּם
בְּעֵינָיו וְלֹא יִרְאֶה כִּשְׁהוֹלָכִים לְשַׁחֲטוֹ, אֲתָא אִיהוּ בְּטִיל, מִשׁוּם דְּמִיחֵיו
כִּי מוֹקָם - מִשׁוּם שֶׁנִּרְאָה כְּמוֹם. בְּמִתְנִיתָא תִנָּא, שְׁהִיו חוֹבְטִין אוֹתוֹ
בְּמִקְלָתוֹ לְהַפִּילוֹ לֵארוֹץ בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ לִפְנֵי עֹבְדֵת בּוֹכָבִים
וְנוֹקְפִים הוּא מִלְשׁוֹן מִכָּה. אֲמַר לָהֶם יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, עַד מָתִי אֲתָם
מֵאֲבִילִין גְּבִילוֹת לְמוֹצֵת, וְתַמְחָה הַגְּמָרָא, וְכִי גְבִילוֹת הֵן, הָאֵ שְׁחִיטָה
לָהּ, אֲלָא כִךְ אֲמַר, עַד מָתִי אֲתָם מֵאֲבִילִין מִפְּרִישׁוֹת לְמִזְבֵּחַ, הָרִי יֵשׁ לְחוּשׁ
שְׁמָא עַל יַד הַחֲבִטוֹת נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹת, עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם מַעֲשֵׂרוֹת
בְּתִרְקַע לְהַכְנִים בָּהֶם אֵת רֹאשׁ הַבְּהֵמָה.
שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, עַד יָמָיו הָיָה פְּטִישׁ מִכָּה בִּירוּשָׁלַם. אוֹמֵר הַגְּמָרָא,
שְׁהוּא בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׁהִיו עוֹשִׂים מִלֵּאכָה בְּבֵית הַנֶּפֶס לְצוֹרֵךְ הַמוֹעֵד,
וְכֹא יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל וְאִסּוּר זֹאת, מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁמַע קוֹל לְמַרְחָק, וְאֵין כּוֹלֵם
יּוֹדְעִים שְׁהִיא מִלֵּאכָה דְּבַר הָאֲבֵד.
שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, כָּל יָמָיו לֹא הָיָה אֲדָם צָרִיד לְשִׁאֵל עַל דְּמָאִי. אוֹמֵר הַגְּמָרָא,
בְּדָמָרְחִין לְעִיל בְּסוּגָא. שׁוֹתֵנָן כֹּהֵן גָּדוֹל גּוֹר עַל הַדְּמָאִי, שֶׁהִקְוָה
פִּירוֹת מֵעַם הָאֲרִץ עֲלֵיו לְהַפְּרִישׁ מֵהֶם מַעֲשֵׂרוֹת, וְלִכְךָ לֹא הִיוּ שׁוֹאֵלִים
חֶבֶר שֶׁלֶקַח פִּירוֹת מֵעַם הָאֲרִץ אִם מַעֲשֵׂרִים הֶם, שׁוּדָאִי עִישָׁרָם, כִּתְקַנָּה
יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל.
מִשְׁנָה. הַמִּשְׁנָה מִמְּשִׁיכָה לְמַנּוֹת אֵת הַמַּעֲלֹת הַטּוֹבוֹת שְׁהִיו הוֹלְכוֹת

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

ואנן יהבי ליה לכהנים. קנסיהו עזרא כדאמר' בבימות דף פ"א, וכיון דאין
 נותנין בתקנא אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך: תחלה. ונתת ללוי זה
 מעשר ראשון, לגר זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל
 לאכול בשעריך (דברים י"ג) אף הוא. יתקן כהן גדול: טבל ותרומת מעשר עון
 מיתה. כאלו הן השורפין (סנהדרין פ"ג) ולפי'
 לה, וכשאתם לוקחין מעם הארץ והם לא
 הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
 ואתם יושבים מיתה: מפרש תרומת
 מעשר ונותנה לכהן, מפרש כל
 המעשרות ממנה להוציא מידי טבל, ואחר
 כך מפרש מתוך מעשר ראשון תרומת
 מעשר מה שעל הלוי להפריש ונתנו
 לכהן, משום דאית ביה עון מיתה אחמור
 עליהו שלא לעבדו אצלו ולמכור לבכור
 בשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
 ומעשר עני ואומר המוציא מחבור עליו
 הראיה, וגר דלמא כי משה ליה גביה
 אכיל ליה. אבל מעשר ראשון ומעשר עני
 מתרים לזרים ואין בהן אלא גזל כהן,
 הלכך המוציא מחבור עליו הראיה, אלקא
 אפרוש נמי לא הוה מפרש ואת אמרת לפי
 שאין נותנין אותו בתקנא הא אפרושי
 מפרש ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
 הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו
 ללזים הוא, והא דתניא לפי ששלח כו' לאו
 אבשל את הדדי קאי אלא אגור על הדמאי
 קאי, ותרתי תקנות תקן, בטל דדוי של
 חברים אע"פ שמפרישין אותו לפי שאין
 נותנין אותו בתקנו, וגור על הדמאי על
 לוקח מעם הארץ לפי ששלח כו' מפרשין.
 בשחיו רוצין להפילו לארץ לשחוט: שישול
 דם בעיניו. ואינו רואה ואינו מתחזק כל
 כך על רגליו. ונוקפין לשון ונשק סבכי הדער
 (שם י"ג) חובטין. להפילו לארץ. ונוקפין
 לשון חבטה ומכה, כדאמר' אין אדם מנקה

רש"י

אפי' אצבע, דף נקוף מרצה בדם עולה (חולין דף י"א) טבעות. להכניס צואר בהמה
 לתוכו: כדאמרין. שתקן שיהיו כל הלוקחין מפרישין ולא היה אדם צריך לשאל
 לחברו חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' בשיר לא ישתו יין, ובגמ'
 מפרש מנא לן דמשפטלה סנהדרין הוא: נביאים הראשונים. בגמרא מפרש:
 נפת צופים. מפרש בגמ': אנשי אמה.
 בוטחים בהקפ"ה וסומכין עליו לעשות טוב
 ואין דואגין לחסרו: נמי' אמר רב יוסף.
 הכי קאמר, וכי בית המסבך בארזים עיר
 הוא שלא יהא נוח לחרב: מתרועע. לשון
 ערה כמו ערו ערו (ספ"ט ק"ג) בסיפא
 מתחיל. מאיסקופת הבית ופתחו מתחיל:
 ושאיה. לשון בית השאה מאין יושב,
 ומתוך כך שערים מרקדים שם ומגנזין
 וכותחין את שעריה: זמרי' דגנרי. מושבי
 ספינות בחבל שיר, שאינו אלא לרום
 במלאכתם: ודבכרי. שמומין בשעה
 שחורשין, ואינו אלא לכון את השורים
 לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב
 עליהם: דגנראי. אינו אלא לשחוק: בטל
 זמרא. גור על דורו שלא יזמור בבגדים
 ובבית משתאות: ולא איבעי. ולא היה
 רוצים לקנותם בכר: ולול' ביה. ולא הקפיד
 למחות בדם: באש בענרת. לפי שהעונה
 מטה אגוז לשמוע את המזמור לענות
 אחריו, ונמצאו האנשים נותנים לבם לקול
 הקשים וקול באשה ערוה דכתיב
 השמיעני את קולך (אי"ג ט"ז) ומכיר את יצור
 באש בענרת. אבל זמרי גברי ועגן נשי
 קצת פריצות יש דקול באשה ערוה, אבל
 אינו מכיר יצור כל כך, שאין המזמורים
 משים אונם לקול העונים: לבטולי' האי
 מקמי' האי. אם אין שומעין לנו לבשל את
 שניהם, נקדים לבשל את זה שהוא באש
 בענרת: צחה צמא. צמא (שמות י"ז) מתרוב
 צחוקא:

הרחיבה

אותו במקלות פדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד כתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא שחית להו! אלא
 מריפות, שמו ניקב קרום של מזה, עמד והתקין להם טבעות פסקקע: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים: בחולו של מועד: כל ימיו
 לא היה אדם צריך לשאל על הדמאי: כדאמרן: מתני' משפטלה סנהדרין, בטל השיר מבית המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו
 יין" וגו'. משמתי נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל השמיר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישאאל,
 שנאמר: "הושיעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו
 קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המהרה נמלה
 את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן, וחכמים אומרים: הזנות והבשפים פילו את הפל: נמי' וממאי דמשפטלה
 סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא "וקנים משער שבתו בחורים מגננתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא
 תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא בסיפא, שנאמר: "קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר'
 יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא אפילו בית המסבך בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא,
 בסיפא מתחיל, שנאמר: "חרב בסף". ואיבעית אימא מהכא "ושאיה יפת שער". אמר רב בר רב אשי: לדדי חזי ליה, ומננח כי
 תורא. אמר רב הונא: זמרא דגנרי ודבכרי שרי, דגנראי אסיר. רב הונא בטל זמרא, קם מאה אווזי בוזא ומאה סאה חיטי בוזא,
 ולא איבעי. אתא רב חסדא, ולול' ביה, איבעא אוזא בוזא ולא משתפת. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועגני נשי, פריצותא. זמרי נשי
 ועגני גברי, באש בענרת. למאי נפקא מינה? לבטולי' הא מקמי' הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות
 לעולם, שנאמר: "הוי משכימי בבקר שבר ירדפו מאחרי בגשף יין ידליקם והיה כנור וגבל תה ותליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא
 יביטו" מה פתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה
 צמא" שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש"
 אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלתה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה פתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

הרחיבה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הקלו לעולם סופן נופלין
בגיהנם: זימנין סליק. פנמים עולים ועולה) בידם שנענים ופעמים שלא עלה
בידם, שהרי כשברך דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים
ותומים ועלתה לו שהשיבוהו, ושאל אביתר ולא עלתה לו שנאמר ויעל אביתר
שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה
באורים ותומים, והכי תניא בסדר עולם גבי
ארון ובכרחו מפני אבשלום יצא עמו עד
שעלה במעלה היתנים ונשאל באורים
ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה
ונכנס צדוק תחתיו בדכתיב (שמואל ב טו) ואמר
המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי
זכריהו. והוא בנו של יהודע שהיה בימי
יואש: ערי מגרש. עיר ליום שהטעין
הכתוב מגרשות: עד עמוד כהן וגו'.
אלמא הוה אורים בבית שני: אמור לו. לא
שדיו אורים ותומים אלא כהנים שאומר
לחברו כו', אלמא כל ימי המקדש ראשון
הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו
אחזונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון
שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע
ושהיה כהן גדול שהרגתם מלכות יון.
לחריבא. שפסידין להרג כהן: לקטלא.
לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא שסרק
בשרו במסרקות פפיות של ברזל כדאמר
בברכות (דף סא:) ור' תנחום בן חרדין
שנשרף, ורבי יהודה בן בבא בלונביאות של
ברזל כדאמר בסנהדרין (דף יז:) שאין
מספידין על הרגיז מלכות מאימת
המלך. לפיכך מהו בידם: דברי כהנים.
במשמען, אבן שלמה מסע כמה שהסיעה
מן ההר, ולא סתתה שוב בכלי ברזל: והלא
כבר נאמר. מגורות במגרה וגו': שמיר
למאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח.)

הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק וירד הדרה
והמונה ושאוניה ועלו בה: משמותו נביאים הראשונים:
מאן "נביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד
ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, זימנין סליק
וזימנין לא סליק, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל
אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתיב
רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריה המכין
בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים. לא,
בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון, בטלו
ערי מגרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מביט דוד.
ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשטת להם אשר לא
יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים
באדם שאומר להבירו" עד שיחיו מתיב ויבא משיח בן
דוד". אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן "נביאים
הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי, דאחרונים
נינהו. דתנו רבנן: משמותו חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה
רוח הקודש מישראל. ואף על פי כן היו משתמשים בבת
קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו,
נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם
אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי
לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן, ובשמת הספידוהו הי
חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו
מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים

שהביאו שמיר ע"י אשמדאי מלכא דשדא: אבנים הללו, שבאפוד וחשן: שתוחי
חותם. חקק משמע: במלואותם. שיהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ומראה
להם שמיר. על פני הדין כחריץ האות: אימני של אבר. גובתא מש"א בלע"ז:
שריא פרגדא. מין משי הוא: סלת צפה על גבי נפה. מרוב שמנה מדבקת בדרפני
נפה ודומים לעסה חיה שנלושה ביין כו'.
נפת דרב הנפה, צופים שפצה: שתי בברות
הנדבקות כו'. שהיתה ברכה מצויה
בעסה, וכשמדבקין בברות בדרפני התנור
אחת בדרפן זה ואחת בדרפן זה שכנגדו וכן
תפוחות אצפלי"ר בלע"ז עד שמגעת פני זו
לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולה
באור, כן אלו צפות ותפוחות באור: מן
הצופים. ההרים הגבוהים שמשם צופה
למרחוק: מאי משמע. מהיכא ולפת שדבש
בא מן ההרים: בדרמתרגם רב יוסף. כאשר
תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המערה
מכלי טהור לכלי טמא אין הקלות מצדן
להיות חבור לטמא את מה שבתוך הכלי
שהוא מערה ממנו: חוץ מדבש זימנין.
שהוא עב מאוד ודורי הוא במחבר,
שכשהקלות פוסק הוא הולך מלקטה
למעלה, והכי אמרינן במדות: הצפחה.
ברש"א שכן עבות ונכנסת ונכנסת
השעה עם הדבש: שזימנין בו. מתוך
שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין
נכרות בו: שזימנין. שקנים והולכי רכיל:
שפאמינים בהקדוש ברוך הוא. לוהר
ממונם לנו הדור מצוה ולצדקה ולהוצאת
שבתות וימים טובים: שיתבון שלחנא.
לעתיד לבא. שאין מקבלין שכר שלם,
והכי משמע כי מי כז ליום הבא את
הצדיקים: קטנות. קטנות אמנה: קטני
רשעי בני ישראל. שמתו בשדון קטנים:
שכבוזין

ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמת
הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון, וישמעאל, לחריבא. וחברוהו לקטלא, ושאר
עמא לבזיא. ועקן סגיאין עתידין למיתי על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שנמרפה שעה,
שאין מספידין על הרגיז מלכות: משחרב בית המקדש בטלו השמיר כו'. תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר:
"והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר
"כל אלה אבנים יקרת מגררות בפגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקין מבחוץ, ומכנים מבפנים.
אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מופעו ליה לכדתניא:
אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא
פוחב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, וכן נבקעות מאליהן פתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעה
זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסירה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, ברייתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא. ואין כל דבר קשה
יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באימני של אבר, מליאה סופי שעורין. אמר ר'
אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שריא פרגדא וזכוית לבנה. תניא נמי הכי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שריא פרגדא וזכוית
לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה בעיגולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת
שפצה על גבי נפה, ודומה לעיסה שנלושה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי בברות הנדבקות בתנור ותפוחות וזכאות עד שמגיעות זו
לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? בדרמתרגם רב שישת, כמא דנתון דבראיתא ושייטן ברומי עלמא
ומתין דובשא מעישי טורא. תנן התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש וזיפים והצפחים. מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שזימנין
בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרתיב "זיף וטלם ובעלות". ביצא בדרך אתה אומר "בבוא הזיפים ויאמרו לשואל הלא דוד"
וגו', מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזיזין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרתיב "זיף וטלם ובעלות". ופסקו
אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת
בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, והיינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "כי מי כז ליום קטנות" מי גרם לצדיקים
שיתבזבו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נשמע כלי ברזל, אלא שהיה מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם
מוכנות מבפנים. אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים
שלמות כחציבתן באבני מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים
מסותות באבני ביתו של שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי
נחמיה שהיו האבנים מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים מבחוץ
בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך הביאודו. משיבה
הגמרא, השמיר מיבעי ליה, לכתתניא, אכנים חללו של האפור
והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי ישראל, אין בותבין אותן
ברזל, משום שנאמר עליהם 'פתוחי חותם', שמשמעו חקוק בתוכם,
ואין מסרפין עליהם את האותיות באיזמל, משום שנאמר עליהם
'במלואותם', שמשמעו שתהיינה שלמות בלי חסרון, אלא בותב עליהם
תחילה את השמות ברזל, ומרמז לן - לאבנים הרשומות ברזל את
השמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בצורת האותיות, בתאניה זו
שנבקעת מאליה בימות החמה ואינה חסירה כלום, ונבקעת זו
שנבקעת אדמתה בימות הנשמים ואינה חסירה כלום.
תנו רבנן, שמיר זה, בריתו שבעורה, ומששת ימי בראשית נברא,
ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו, בורכין
אותו כלפונין של צמר, ומניחין אותו באיזמל של אבר - בארגו של
עופרת כלפיה סובי שעורין.
אמר רבי אמי, משחרב מקדש ראשון במלך שירא פרנדא - מן משי
חשוב, וזוכיות לבנה. תנא נמי הכי, משחרב מקדש ראשון במלך
שירא פרנדא, וזוכיות לבנה, ורכב פרזל. ויש אומרים, אף יין קדוש
- שנעשה מוצק הקא משני, הדומה בעניניו דבילה בטל אז.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים. שואלת
הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונודקת על גבי נפה
מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שנלושה כבר ברכש ושמן,
ו'נזפת' הוא על שם דבק הנפה, ו'צופים' הוא על שם שצפה עליה. ולוי
אמר, נופת צופים הם שתי בורות לחם הנדפקות בתנור על גבי שתי
דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זו, וכבר בדפון שכנגדה, ותופחות וקאות
כל כך בתנור, עד ששמיניות זו לזו ו'נזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר
כמו ענפי עץ, ו'צופים' הוא מלשון צף, שהככרות תופחים וצפים. ורבי
יהושע בן לוי אמר, נופת צופים זה דבש הקא מן הצפיא - מן ההרים
הגבוהים שמהם צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא
מן המקומות הגבוהים, בדרמרגם רב ששית על הפסוק 'כאשר תעשינה
הדבורים, בקא דנתנן דפריאתה ושוימן ברומי עלמא ומתיין דובשא
מעשיבי מורא' - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה העולם, ומביאים
דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא ממקומות הגבוהים.
כיון שסנקו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה ממסכת משירין
העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצלוך מכלי טהור לכלי טמא,
טהור - אינו חיבור להעביר את הטומאה מהכלי הטמא לכלי הטהור,
חזין מדבש זיפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד כדי
שכשנפס הקילות, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי זיפים, אמר רבי
יוחנן, זהו דבש שמוזיפין בו ומעריבים בו יין ומים, ומתוך שהוא עב אין
הדבר ניכר. וריש לקיש אמר, הוא קרוי זיפים על שם מקומו, בדרבתיב
ביהושע שיש מקום ששמו כך ויף וטלם ובעלות, ביוצא בדרך אתה
אומר כמה שנאמר בתהילים, 'כבוא תזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד
וגו', ואף שם שאלו מאי זיפים, אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המזיפין
דבריהם ואומרים דברי שקר ורכילות. ורבי אלעזר אומר, קרויים כך על
שם מקומן, בדרבתיב ויף וטלם ובעלות.
שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמנה. אמר רבי יצחק, אנשי אמנה אלו
בני אדם שהן באמינין בתקדוש ברוך הוא ומציאים ממון למצות
ואינם דואגים, דתנא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי שיש לו פת
בסלו להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמנה.
ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, והיינו דאמר רבי אלעזר,
מאי דכתב 'כי מי כי ליום קטנות', מי גרים לצדיקים שיתבוננו
שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא. קטנות שהיה בהן, שלא האמינו
בתקדוש ברוך הוא. דאמר, יום קטנות' אלו קטני בני רשעי
ישראל שמתו בעודם קטנים,

הרחיבה שאול נפשה ופצרה פיה לכלי חק ויורד הדרה והמונה
ושאונה ועלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
בגיהנם.

שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים. שואלת
הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים ותומים. אמר רב
הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נתן אמר, אף בימי דוד, וימנין
סליק וימנין לא סליק - פעמים עלתה להם תשובה באורים ותומים,
ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק באורים ותומים, כשברח דוד
מפני אבשלום ועלתה לו תשובה, שאל אביתר באורים ותומים ולא
עלתה לו תשובה, שנאמר באותו ענין ו'על אביתר, ופירושו, שנשתלק
מן הכהונה כיון שלא נענה.

מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר "ויהי לדרוש אלהים
כל ימי זכריה ובימי זכריהו המבין בראות האלהים", מאי לאו ראה
זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים ותומים. מתרצת
הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה נביאים.

עוד מקשה הגמרא מבריתא. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון,
במלי ערי מנרש - ערי הלויים שצטוו להדיח סביבם מגרש, ופסקו
באורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם לחשד אדם לומר כיצד
אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר בעליית זרובבל, בבנין
בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב יחוסם, "ויאמר התרשאת
להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים",
הרי שגם אז היו אורים ותומים. [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם
שאומר לחבירו עד שיהיו מתים ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם
התרשאת, שלא יאכלו מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים
ותומים, הרי מפורש בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית
המקדש ראשון, וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד
שמואל ושלמה.

אמר רב נתן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם פסקו
אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי זכריה
ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים ניהו ובימיהם לא
היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו הנביאים האחרונים,
דתנו רבנן, משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש של
נבואה מישיראל, הרי שהם היו הנביאים האחרונים, ואף על פי כן היו
משתמשים בבית קול מן השמים, שפעם אחת היו חכמים מסובין
בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה,
יש בקם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי
לכה, נתנו עיניהם בחלל חזקן, ובשמת חלל חזקן, הספידוהו, הי חסיד
הי עניו תלמידו של עזריה, ושוב פעם אחרת היו חכמים מסובין
בעליית ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בקם
אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה,
נתנו עיניהם בשמואל חזקן, ובשמת חזקן, הספידוהו, הי עניו הי חסיד,
תלמידו של חלל, ואף הוא - שמואל חזקן. אמר בשעת מיתתו ברוח
הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל,
וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו לחרבא - להריגה חרוב
בגורת המלכות, ותברחי אף הם יהיו לקמלא - להריגה במיתות משונות
אחרות, ושאר עמא יהיו לביא - לבו, וענן סגיאן עתידין למיתי על
עמא - וצרות רבות עתידות לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן בקא
בקשו לומר במותו כשנהרג, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה
מלהספידו, לפי שאין מספידין על חרונן מלבנות מאמת המלכות.

שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר בו. תנו רבנן, שמיר
זהו שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית שבנה
שלמה, "והפית בהננותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגררן כל כלי
ברזל לא נשמע בבית בהננותו" הדברים בכתבן, כמו שחצבו אותה מן
ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי רבי יהודה. אמר לו
רבי נחמיה, ובי אפשר לומר כן, והלא כבר נאמר בפסוק אחר, "כל
אלה אכנים וקרות וגו' מגוררות במגרה" - בכלי ברזל מלאה פגימות,
הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד
לומר כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהננותו, פירושו, שבבית לא

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שְׁמִינִיזוּן - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך אומרים
לפניו, רבוננו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן, למה
הקחיתם שמיניהם גם לענשם במיתתנו בקטנותנו.
אמר רבי אלעאי בר ירכיה, אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל
בגלות מוקרי רבב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם, שנאמר
בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשהיו בגלות, 'שיתגה' מורה
להם שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא יהיו פחותים ונבזים
כל כך בעיני האומות.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני
תלמידי חכמים מתבכסים בטלית אחת מרוב עניותם ועוסקין בתורה,
שנאמר בתפלתו של חבקוק, "ח' שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יְיָ אֱלֹהֵי בְּרִיךְ
שְׁנֵים חַיִּהוּ", אל תקרא 'בְּכָרִיב שְׁנֵים', אלא 'בְּכָרִיב שְׁנֵים', וכך הוא
נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקריבים ללמוד אותה בכסות
אחת מחמת עניים, חיה אותם לכל יהיו עוסקים בה בעניות מרובה.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, שני תלמידי חכמים מהלכין בדרך
ואין ביניהן דבר תורה, ראוי לישרף באש, שנאמר כשהלכו אליהו
הנביא ואלישע תלמידו, ויהי הקה הולכים הלוך ודבר והנה רבב אש
וגו' והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מעמא שלא נשרפו אש של
מעלה, הוא משום דאיקא דיבור תורה ביניהם, הא אם ליבא דיבור,
היו ראויין לישרף.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת
ואין נוהגין זה לזה בהלכה, אחד מהם מת על ידי חברו, ואחד - ההורג
בשגגה גולה על ידו, שנאמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת עיר מקלט
היא "לָנוֹם שָׁמָּה רוּצָה אֲשֶׁר יִרְצָה אֶת רָעוּהוּ בְּכָלִי דַעַת", ואין 'דַּעַת'
אלא תורה, שנאמר על ישראל כשעברו על מצוות התורה 'נְדַמּוּ עִמִּי
מִכָּלִי הַדַּעַת' שפירושו, שנטפשו עמי מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש
הפסוק של עיר מקלט כך, שהרציחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת
שהיא תורה.

אמר רבי יהודה בריה דרבי חיאי, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר, "כִּי עַם בְּצִיּוֹן יִשֹּׁב בִּירוּשָׁלַם
בְּכָה לֹא תִבְכֶּה חֲנוּן יִתְּנֶךָ לְקוֹל וְעַכְּךָ בְּשִׁמְעָתוֹ עֲנֶךָ", ונדרש,
שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זעקת אלו היושבים ישיבה של תורה,
וכתיב בתורה, שבאיהו עסק התורה הדברים אמורים, ונתן 'ח' לכם
לחם צר ומים לחץ, ומכאן, ששייבה זו היא על ידי הדחק, רבי אבהו
אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק משביעין אותו מיו שכינה,
שנאמר בסוף הפסוק, ויהיו עניני רואות את מוריד. רבי אחא בר
חנינא אומר, אף אין תפגוד ננעל בפניו, שנאמר באתו הפסוק "ולא
יבגף עוד מוריד", שפירושו, שלא יסתר ממך מוריד, שהוא הקדוש ברוך
הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.

שנינו במשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע, מיום
שחרב בית המקדש אין יום שאין קללה וכו'. אמר רבא, לא זו בלבד
שאין יום שאין בו קללה, אלא וכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו,
שנאמר בתוכחת הגלות, 'בְּכָכָר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עָרִב וּבְעָרִב תֹּאמַר מִי
יִתֵּן בָּרָךְ', ויש לשאול, הי בָּכָר - על איהו בקר הכוונה שבערב תאמר
עליו מי יתן ויבא, אילימא תאמר כך על בָּכָר דלמחר, מי ידע מאי הוי
- וכי יודע הוא שיהיה טוב יותר, אלא תאמר כך על הבקר דהליף -
שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום שהיה טוב יותר מן הערב
שאחריו. שואלת הגמרא, ואלא אם כל יום מתרבה הקללה, עלמא
אמאי קא מְקִיִּים - על מה העולם עומד. עונה הגמרא, אקדושה
דיסדרא - על סדר קדושה שאומרים על הסדר בשחרית אחר תפילת
שמונה עשרה, ואיחא שמייה רבא דאנתא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא'
שעונים העם אחר הדרשה בדברי אגדה כל שבת, שנאמר, "אֲרִיץ עֲפָתָהּ
כְּמוֹ אוֹפֵל עֲלֻמּוֹת וְלֹא סִדְרִים", שמשמעו, שהארץ חשכה ואלמות
כשאין בה סדרים, וסוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופל', ופירושו, הא אם
יש סדרים - סדר קדושה יהא שמיה רבא, אזי תופיע הארץ מאופל.

שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא ירד
טל לכרכה וניטל מעם פירות וכו'. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה,
תניא, רבי שמעון בן אלעאי אומר, שהיה בטלה מעם וריה, מעשר
בטל שומן דגן. מספרת הגמרא, רב הונא אשכח תומרתא דחנינייתא
- מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב, שקלה פרקה בסודרית - נטלה
רב הונא ועטפה בסודרו, אתא רבא בריה של רב הונא, אמר ליה לרב
הונא, מוקרינא ריחא דחנינייתא - מריח אני ריח של תמרה חניניתא.
אמר ליה רב הונא לרבה בנו, בני, כיון שהרחת את ריחא, ודאי שהיה
יש בך שלכך לא ניטל ממך ריח הפירות, יתבה ניהליה - נתנה לו רב
הונא לרבה, אדחכי אתא אבא בריה - בין כך בא אבא בנו של רבא בר
רב הונא, שקלה יתבה ניהליה - נטלה רבא בר רב הונא ונתנה לאבא
בנו, אמר ליה רב הונא לרבה בנו, בני, שחקת את לבי בכך שיש בך
טהרה, ונקחיתא את שניי בכך שהראית לי שאתה אודה את בנך יותר
ממני, שלקחת אותה ממני ונתת לה, היינו דאמרי אינשי, רחמי דאבא
אבני - רחמי האב על בנו, רחמי דבני אבני דהוו ליה - ורחמי הבן
אינם על האב, אלא על הבנים שלו.
עוד מספרת הגמרא, רב אחא בר יעקב אישפול פיה פרב יעקב בר
בריתא - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כי גדל, אמר ליה רב אחא
בר יעקב לנכדו, אשקניי מנא - השקניי מים, אמר לו רב יעקב, לאו ברך
אנא - איני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, ותיינו דאמרי אינשי, רבי רבי,
בר ברתך אנא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף יאמרו לך בן בתך אני.
משנה. בפולמוס של אספסיינוס - בביאת חילו של אספסיינוס קיסר
רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, גזרו חכמים על עמרות חתנים, ועל
האירוסים. בפולמוס - בביאת חילו של מיטוס, כשהביא הורקנוס
להילחם עם אריסטובלוס אחיו, גזרו חכמים על עמרות בלות, ושלא
ילמד אדם את בנו ויוניו. בפולמוס - בביאת החיל האחרון על
ירושלים, שבו בא מיטוס והחריב את בית המקדש, גזרו חכמים שלא
תצא תפלה באפריזון - בחופת כבוד של מעילים וטליתות מזהבות
בתוך העיר כשמולכים אותה מבית אביה לבית בעלה, ורבותינו התירו
שתצא תפלה באפריזון בתוך העיר.
משמט רבי מאיר, בטלו מושלי מושלים - מלמדים את החכמה דרך
משל ומליצה, כגון משלי שועלים. משמט בן עזאי, בטלו השקדנים -
שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. משמט בן זומא, בטלו
הדשנים - דורשים את פסוקי התורה. משמט רבי עקיבא, בטל כבוד
התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות, וכל שכן אותיות, וזהו
כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. משמט רבי חנינא בן דוסא, בטלו
אנשי מעשה - בטוחים בצדקתם ועושים מעשי פלא. משמט רבי יוסי
קמנא, פסקו חסידים, ולמה נקרא שמו קמנא, שהיה קמנא
וטופס של חסידים. משמט רבן יוחנן בן זבאי, בטל זיו התכבדה.
משמט רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה - שהיו עד אז עוסקים
בה בעמידה, ומשמת ירדה חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, ומתה
מהרה ופרישות. משמט רבי שמעאל בן פאבי, בטלה זיו תהנהגה -
שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים אוכלים על שולחנו. משמט רבי, בטלה
ענוה ויראא.
[גמרא. תנו רבנן], רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית המקדש
בושו חברים - תלמידי חכמים ובני חורין - מיוחסים, וקפז ראשם לפי
שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר, והתלמידים והמיוחסים
בעניות, ונרדלו אנשי מעשה, ונברו פגלי דווע ובעלי לשון, ואין
דורש לישראל ואין מבקש עליהם רחמים, ואין שואל בשלום חבירו,
ואם כך, על מי לנו להשען, על אבינו שבשמים.
רבי אליעזר הגדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו חבימיא
למחוי בספרא - התחיל ערך החכמים להיות כמלמדי תינוקות, וספרא
בחינא - וערך מלמדי התינוקות התחיל להיות כשמי הצבור, וחינא
כעמא דאיעא - וערך שמי הצבור התחיל להיות כעם הארץ, ועמא
דאיעא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

שְׁמִינִיּוֹתָיו דִּין אֲבִיהֶם. קורעים דין אביהם, ששכבין לדונם אומרים לפניו וכו':
הַקְהִייתָה שְׁנֵיהֶם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ונפרעת מהם בחייהם:
מוֹכְרֵי רֶכֶב. רכב הוא דבר מאוס, כגון חלב ושמן ונדק בבהדים וממאסין ואין
לך אדם מתעסק בהם אלא עני שיתח' מורה להם. לעיל מניה כתיב כי לא

לִצַּח יִשְׁכַּח אֲבִיוֹן תְּהוֹת עֲנִיִּים תֹּאבֵד לַעַד
שִׁיתָה ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן
עניים עשר שיהיו הגוים נוהגין בהם כבוד,
וידעו הגוים שהן אנש ואינם אלהות, שאין
כל הכבוד והגדלה שלהם: מִתְפַּסֵּין
בְּטִילִית אַחֶת. משום עני בקרב שנים.
אוֹתָהּ פִּעֵלָה שֶׁלֹּף דִּהְיָנוּ דְּבַר תּוֹרָה שֶׁהָיָא
בְּקֻרֹב שְׁנִים, ששנים צריכין להתקרב יחד
בכסוי אחר: תִּהְיֶה. רפאוהו והרדו להם וכן
להם חיותם: הִמָּה הוֹלְכִים הַלּוֹךְ וְדִבֵּר.
בְּדַבְרֵי תוֹרָה. באלהיו ובאלישע כתיב:
רְאוּיָיו לְשִׁרָה. שעל מנת בן בא הרכב אש
עליהם: אַחֵר מֵת. ע"י חברו שהרגו בשוגג
וזה גולה לעיר מקלט, ואם אין כאן מיתה
סימן למיתה ואיכא, וכלות סימן לללות
שאחד מת ואחד גולה: בְּכָלִי. דעת. על
שלא היה להם דעת להיות מלמדן זה את
זה ולמדן זה מזה: נִדְמוּ עִמִּי. וסיפיה דקרא
ותשכח תורת אליהו. כי עם בציון ישב.
אלו יושבי ושיבת תורה, וסיפא דקרא הנון
יחזק. לקול יעקב: לָהֶם צָר. במי הכתוב
מדבר, שמונותיו קשין עליו ואעפ"כ
יושב ועוסק בתורה: וְהָיָא עֵינֵיךָ גִּזְוִי. וכן
בתריה כתיב ולא יכנה: פְּרִגוֹד. מחצה: לֹא
יִכְנֶה. לא יתכסה ממך כנף בגדו ומחצה:
דְּלִמְחָר. מי יתן שיבא יום: מִי יֵדַע. אם יטב
מִן הַלְלוֹתָ: אֵלָּא דְחִלְיָה. מי יתן והיה זה יום
הבא כזה שעבר: אֵלָּא עֲלֵמָא אִמְרָא
מִכָּסֵּם. מאחר שהתקלה הולכת ממיד ודבה:
אִתְקַשְׁהוּ דִּסְדֵּרָא. סדר קדשה, שלא תקנה
אלא שיהיו כל ישראל עוסקין בתורה בכל
יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרגומו
והוא כעוסקין בתורה, וכיון שנוהג בכל
שנה בתלמידים ובפעמי הארץ ויש כאן
שנים קדש השם ותלמוד התורה חביב
הוא, וכן יהא שמייה רבה מברך שעוזן
אחר הגדה שהדרשן דורש בריבים בכל
שבת היו נוהגין כר, ויש היו נקבצין כל
העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה
והיו כאן תורה וקדש השם: סְדֵרִים. סדרי
פרשיות התורה: מִתְרַבֵּה. שפסקה מישאל:
בְּטוֹלָה מַעֲסָה. הפרות וריים, שמתוך שהיו
טהורים ונוהגין בטְהָרָה אף חֲקֵקָה מִטְהַר
פרותיהן מריח רע ומטעם רע: מַעֲשֵׂה בְּטָל
שָׁמַן דָּגָן. בעון פסוק מעשרות פסק שמן
הדגן בשמו של מעשר דאיסקי חלב
בדכתיב כל חלב יצהר וגו' (מקדש יח)
דחוניותא. שמונה ויש בה ריח טוב, ומין

שְׁמִינִיּוֹתָיו דִּין אֲבִיהֶם לַעֲתִיד לְכוֹא. אומרים לפניו: רבנו
של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן, למה הקהיתת
שיניהם כם. אָמַר ר' אִילְעָא בְּרַבְרָה: אֲלֵמָּלָה תִּפְּלֹתוֹ שֶׁל
דָּוִד, הָיָה כֹּל יִשְׂרָאֵל מוֹכְרֵי רֶכֶב, שְׁנָאֵמַר: "שִׁיתָה ה' מוֹרָה
לָהֶם". וְאָמַר ר' אִילְעָא בְּרַבְרָה: אֲלֵמָּלָה תִּפְּלֹתוֹ שֶׁל
חֲבִיקוֹק, הָיָה שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְפַּסִּים בְּטִילִית אַחֶת
וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁנָאֵמַר: "ה' שְׁמַעֲתִי שְׁמַעֲד יִרְאֵתִי ה'
פִּעֵלָךְ בְּקֻרֹב שְׁנֵים תִּהְיֶה" אֵל תִּקְרָא "בְּקֻרֹב שְׁנֵים" אֵלָּא
"בְּקֻרֹב שְׁנֵים". וְאָמַר ר' אִילְעָא בְּרַבְרָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי
חֲכָמִים הִמְחִילִין בְּדִרְדָּךְ וְאִין בִּינִיחָן דְּבִרֵי תּוֹרָה, רְאוּיָן
לִישְׁרָף בָּאֵשׁ, שְׁנָאֵמַר "וְהָיָה הַמָּה הוֹלְכִים הַלּוֹךְ וְדִבֵּר וְהָנָה
רֶכֶב אֵשׁ". מַעֲמָא, דְּאִיפֹא דִּיבּוּר. הָא לִיפֹא דִּיבּוּר, רְאוּיָן
לִישְׁרָף. וְאָמַר ר' אִילְעָא בְּרַבְרָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים
הִתְרִין בְּעִיר אַחֶת וְאִין נִחוּיָן זֶה לָזֶה בְּהִלְכָתָהּ, אַחֵד מֵת וְאֶחָד
גֹּלָה, שְׁנָאֵמַר: "לָכֵן שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר רֹצַח אֶת רַעְיוֹ בְּכָלִי
דַּעַת" וְאִין דַּעַת אֵלָּא תּוֹרָה, שְׁנָאֵמַר: "נִדְמוּ עִמִּי מִכָּלִי
הַדַּעַת". אָמַר ר' יְהוֹדָה בְּרִיהַ דְּר' חִיָּיא: כֹּל תַּלְמִיד חָכֵם
הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדָּחֵק, תִּפְּלֹתוֹ נִשְׁמַעַת, שְׁנָאֵמַר: "כִּי
עִם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלַם כֹּבוֹ לֹא תִבְכֶּה חֲזוֹן יִחְנֶה לְקוֹל זַעֲקֶךָ
בְּשִׁמְעֲתוֹ עֲנֶךָ" וְכֹתִיב בַּתְּרִיה: "וְנָתַן לָכֶם ה' לָחֶם צֶר וּמִים
לֶחֶץ". ר' אֶבְהוֹ אֹמֵר: מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ מִזֵּי שְׂכִינָה, שְׁנָאֵמַר
וְהָיָא עֵינֵיךָ רְאוֹת אֶת מוֹרִיד". ר' אֶהָא בְּרַחֲמֵי אֹמֵר: אֵף
אִין הַפְּרִגוֹד נִגְעַל בְּפִינוּ, שְׁנָאֵמַר: "וְלֹא יִכְנֶה עוֹד מוֹרִיד":
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר מִשּׁוּם ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחִרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין וְכוּ': אָמַר רַבָּא: בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְרֻבָּה
קָלְלָתוֹ מִשֵּׁל חֲבִירוֹ, שְׁנָאֵמַר "בִּבְרֵךְ תֹּאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב
וּבְעָרֵב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בָּקָר" הֵי בָקָר? אִילִימָא בָּקָר לְמַחֵר, מִי
יֵדַע מִאי הָיִי? אֵלָּא דְחִלְיָה. וְאֵלָּא, עֲלִמָּא אִמְרָא קֹא מַקְיָים?
אִתְקוּשְׁהוּ דִּסְדֵּרָא וְאִי־הָא שְׁמִייה רַבָּא. דְּאֶגְדָּתָא, שְׁנָאֵמַר:
"אַרְצָא עֲפָתָה כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת וְלֹא סְדֵרִים" הָא יֵשׁ סְדֵרִים,
תּוֹפִיעַ מֵאוּפֹל: לֹא יֵרֵד טַל לְבִרְכָה וְיִפְּטַל מַעַם פִּירוֹת וְכוּ':
תְּנִינָא, ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אֹמֵר: מִתְרַבֵּה בְּטוֹלָה מַעֲסָה וְרִיחַ,
מַעֲשֵׂר בִּטּוֹל שְׁמִין דָּגָן. רַב הוּנָא אֲשִׁפֹּחַ תּוֹמִירְתָא
דְּחִינוּתִינָא, שְׁקֵלָה, בְּרִכָּה בְּסוּדִרִיה. אֵתָא רַבָּה בְּרִיה, אָמַר
לִיה: מוֹרְחִינָא רִיחָא דְּחִינוּתִינָא. אָמַר לִיה: בְּנִי, מִתְרַבֵּה יֵשׁ
בְּךָ, יְהִבָּה גִּיחְלִיָּה. אֲדִיחֵכִי, אֵתָא אָבָא בְּרִיה. שְׁקֵלָה, יְהִבָּה
גִּיחְלִיָּה. אָמַר לִיה: בְּנִי, שְׁמַחֲתָ אֶת לְבִי וְהַקְהִיתָה אֶת שִׁנִּי.
חֵינִי דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי: רַחֲמֵי דְּאָבָא, אֲבִי. רַחֲמֵי דְּבִנִּי, אֲבִי

רש"י

תמרים הוא לעצמן: טְהָרָה יֵשׁ בָּךְ. לִפְיָךְ מִרְיָה לך וְלֹא בְטֵל הָרִים מֵאֲפִלָּה:
אֵתָא בְּרִיה. דְּרַבָּה בְּרַב הוּנָא: אֵל. רַב הוּנָא לְבִרְיָה: שְׁמַחֲתָ אֶת לְבִי.
בְּטְהָרְתָּ: וְהַקְהִיתָה אֶת שִׁנִּי. שְׁהִרְאִיתִי שְׁאֵהֲבָתָךְ עַל בְּנִי וְיִתֵּר מֵעֲלִי, שְׁטַחֲתָ
מִמִּי וְנָתַתָּ לֹה רַחֲמֵי. אֲהָבָה: אִיפְּטַל בִּיה. גְּדוֹל בְּרִיתוֹ: רַבִּי. גְּדוֹל גְּדֵל אוֹתִי
וְאֵעִיפּ בֶּן אִינִי בְּנִי: בְּרַבְרָה אֵנָּה. וְאִין
עַלִי לְכַדְרָךְ בְּנִי: מִתְנִי' בְּפִילמוֹס. חֵל
שְׁהָבִיא אֶסְפִּיקוֹס עַל יְרוּשָׁלַם: עֲשִׂרוֹת
חֲתָנִים וְאִרוֹס. מִפְּרַשׁ בְּגִמְרָא: בְּפִילמוֹס
שֶׁל מִטְוִס. שְׁהָבִיא הוֹרְקוֹס
אֲרִיסְתוֹבִלוֹס אֲחִיו, וְכִין זֶה לָזֶה הָיָה
חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה בְּדָמַר בְּסִדֵּר עוֹלָם:
עֲשִׂרוֹת בָּלוֹת. מִפְּרַשׁ בְּגִמְרָא: בְּפִילמוֹס
הַחֲחִירִי. הָיָה שֶׁל חֲרָב בְּרִית וְשֶׁל מִטְוִס
נָמִי הָיָה: בְּאִפְרִיין בְּתוֹךְ הָעִיר. שְׁהָיָה
מוֹלִיכִין אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ לְבֵית בַּעֲלָהּ
וְאִפְרִיין שֶׁל מַעֲלִים וְטִלְיוֹת מִזְּהוּבוֹת
מִקְפּוֹת לָהּ: מוֹשְׁלִי מִשְׁלוֹת. לָתַת אוֹת
אֲמָתָלָא וְטַעַם לְחֻכְמָה לְכַנֵּס בָּהּ בְּשַׁעֲרֵי
בִּינָה. כְּנוֹן מִשְׁלוֹת שׁוֹעֲלִים דְּאֶמַר
בְּסִטְרִין (דף סא) בִּי הָיָה דְרִישׁ רִמִּי בְּפִירְקָא
הָיָה דְרִישׁ תִּלְתָּא שְׁמַעְתָּא וְתִלְתָּא אֲגֻדָּתָא
וְתִלְתָּא מִתְלֵי: שְׁקֵדְנִים. שׁוֹקֵדִין עַל דְּלִחוֹת
בֵּית הַמִּדְרָשׁ לָלֶזֶת וְיִסֵּם בְּדָמַר בִּיבְמוֹת (דף
סא) אָבֵל מִזֶּה אֲעֻשָׂה שְׁנַפְשִׁי חֲשָׁקָה בַּתּוֹרָה:
הִתְרַשְׁנִים. שְׁהָיָה בְּקִי בְּטַעֲמֵי הַמִּקְרָאוֹת
בְּדָמַר אֵין זְכוּתִי שְׁמַעְתָּא יִצְאֵת מִצְרָא:
בְּלִילוֹת עַד שֶׁדְּרִישָׁה בֶּן זִוְמָא (פְּקוּלָה דף יב):
בְּטַל בְּבֹד תּוֹרָה. שְׁהָיָה נוֹתֵן לְבֹו לְדְרוֹשׁ
כֹּל קוֹץ וְקוֹץ שֶׁל כָּל אוֹת, וְכִישׁ תְּבוֹת
יְתֵרוֹת וְאוֹתוֹת יְתֵרוֹת כְּנוֹן בַּת וְבַת אֲנִי
דוֹרֵשׁ (פְּקוּלָה דף סא). וְהָיָה בְּבֹד תּוֹרָה גְּדוֹל
שָׁאִין בָּהּ דְּבַר לְבִטְלָה: אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה. בְּטוֹחַ
בְּחִשְׁבוֹתָיו וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים מִפְּקָלִים כְּדָמַר
בַּתְעִינִי (דף סא). נִמְטִי כְּשׁוֹרְךָ יֹאמַר לְחֻמֵּן
וְיִדְלוֹק וְלַעֲוִים לְהִבִּיא וְאִבִּים בְּקֻרְיָהֶם:
קְטוֹנֹתָם שֶׁל חֲסִידִים. שְׁהָיָה חֲסִידִים
הוֹלְכִים וְכֹלִים וְהוּא הָיָה מִקְטְנוּתֵיהֶם וְסוֹף:
זִי הַקְּהִיָּה. זֶה לֹא יִדְעָא מִאי הָיָה:
מִשְׁמַתָּה (דף סא) הָיָה בְּטַל תּוֹרָה.
בְּמִשְׁכַּת מִגְדָּה (דף סא) אָמַר שַׁעֲד שְׁמוֹת הָיָה
הָיָה בְּרִיאוֹת בְּעוֹלָם וְלֹא הָיָה לְמִדּוֹן תּוֹרָה
אֵלָּא מַעֲמֵד. מִשְׁמַתָּה הוּא יָרֵד חֲלִי לְעוֹלָם
וְהַצֵּרְכּוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה מִיָּשׁוּב: בְּטַל זִי
הַתְּהִלָּה. שְׁהָיָה חָכֵם וְעִשְׂרִי וְכֹהֲנִים רַבִּים
אוֹכְלִין עַל שִׁלְחָנוֹ: וְכִין חוֹרִין מִחֲסִידֵי: חָפּוֹ
רֹאשׁ. שְׁבָגָה יֵד עֵיז פְּנִים מִמְּוִיִּם שֶׁהָיָה
עֲשִׂירִים וְאַלּוֹ עֲנִיִּים: גְּדִלְדִּלוֹ אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה.
אִין חֵשׁ לָהֶם: וְאִין דוֹרֵשׁ. לִישְׁרָאֵל: וְאִין
מִכְּבָּשׁ. עֲלִיָּהם רַחֲמִים: שְׁרֵי חֲכִימָא.
הַתְּחִילוּ הַחֲכָמִים: סְפִירָא. מִלְּמַדֵּי תִינוּקוֹת,
שֶׁהָיָה קְטִינִים מִן הַחֲכָמִים: כְּעִמָּא דְּאִי־עָא.
כְּעִמִּי הָאָרֶץ:

אולא

דְּהוּי לִיה. רַב אֵתָא בְּרַב יַעֲקֹב, אִיפְּטַל בִּיה בְּרַב יַעֲקֹב בְּרַבְרִיתוֹ. כִּי גְדַל, אָמַר לִיה: אֲשִׁקִּין מִיָּא. אָמַר לוֹ: לֹא בְרִיד אֵנָּה. וְהֵינִי דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי:
רַבִּי רַבִּי, בְּרַבְרָה אֵנָּה: מִתְנִי' בְּפִילמוֹס שֶׁל אֶסְפִּיקוֹס גְּזוֹר עַל עֲמֻרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאִירוֹס. בְּפִילמוֹס שֶׁל מִטְוִס גְּזוֹר עַל עֲמֻרוֹת בָּלוֹת,
וְשִׁלָּא יִלְמַד אֲדָם אֶת בְּנֵי יוֹנִית. בְּפִילמוֹס הַאֲחֵרוֹן גְּזוֹר שִׁלָּא תִצָּא תִפְּלָה בְּאִפְרִיין בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוּתֵיהּ הִתִּירוֹ שְׁתַּחֲצָא תִפְּלָה בְּאִפְרִיין בְּתוֹךְ
הָעִיר. מִשְׁמַתָּה ר' מֹאִיר בְּטָלוּ מוֹשְׁלֵי מִשְׁלִים. מִשְׁמַתָּה בֶּן עֲזַאי בְּטָלוּ הַשְּׁקֵדְנִים. מִשְׁמַתָּה בֶּן זִוְמָא בְּטָלוּ הַדְּרִשְׁנִים. מִשְׁמַתָּה ר' עֲקִיבָא בְּטָלוּ בְּבֹד
הַתּוֹרָה. מִשְׁמַתָּה ר' חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא בְּטָלוּ אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה. מִשְׁמַתָּה ר' יוֹסִי קְטָנָתָא פְּסָקִי חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "קְטָנָתָא"? שְׁהָיָה קְטָנָתָא שֶׁל
חֲסִידִים. מִשְׁמַתָּה ר' יוֹחָנָן בֶּן זְאִי בְּטָלוּ זִי הַחֲכָמָה. מִשְׁמַתָּה רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָקֵן בְּטָלוּ בְּבֹד הַתּוֹרָה, וּמִתָּה טְהָרָה וּפְרִישוּת. מִשְׁמַתָּה ר' יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן
פָּאבִי בְּטָלוּ זִי הַכְּהוּנָה. מִשְׁמַתָּה רַבִּי בְּטָלוּ עֲגוּרָה וִירָאֵת חֲטָא: (גמ' תנו רבנן): ר' פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר אֹמֵר: מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבִירִים וְכִין
חוֹרִין וְחָפּוּ רֹאשָׁם, וְגִדְלְדִּלוּ אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה. וְגִבְרוּ בְּעָלִי וְרַע וּבְעָלִי לְשׁוֹן, וְאִין דוֹרֵשׁ וְאִין מִכְּבָּשׁ וְאִין שׁוֹאֵל, עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעֵן עַל אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים.
ר' אִילְעָזָר הַגְּדוֹל אֹמֵר: מִיּוֹם שֶׁחִרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁרֵי חֲכִימָא לְמַהּוּ כְּסָפְרָא, וְכְּסָפְרָא כְּחֻנָּיָא, וְחֻנָּיָא כְּעִמָּא דְּאִרְעָא, וְעִמָּא דְּאִרְעָא

אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

41 לאותן שבחוץ נעין צפרניו נודעוהו. מחמת המלך שבעה על חלול שמו: ועל
42 אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה החרבו החילות את הורעים ששביבות
43 מדינת ירושלים והצרך להביא אותה שנה את העמר מגזות צריפים, ובשאר
44 השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב (ויקרא ט) כרמל תקריבו

שיאה הנזר לח והקר מלא ממנו, ובשוא
45 בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין פר
46 השבלת מלא מן הגרעין: לשון סורסי.
47 קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני שזה
48 לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין
49 אותו לינג'א שוריא: או לשון יוני. שהיו
50 קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה
51 לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא
52 רש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שקלי
53 לעולל את עיניו בכבי יותר מן הכל:
54 עוללה. מנולת את עיני לנפשי. על נפשי
55 מפני קורותי: מספר קומי. שעור שלפניו
56 ומניח בלורית מאחוריו: מדרכי האמורי.
57 שהן מניחין בלורית לשם עבודת כוכבים:
58 נגנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי
59 שמועה הרבה, וסודות פניו כאלו כתוב
60 בספר בדאמר בסנהדרין (ף טו). הרבה
61 תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני
62 שונה שלשת אלפים הלכות בנטיעות
63 קשואין ושלש מאות בבחרת עזה: עצה
64 ומהשקפה. שהיה זהיר בדרשות ובקי
65 בהלכות ובתשובות האפיקורסים והקבין
66 ברמזיהם בדמיונה בפי' דמיונה (ף טו) כי
67 נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן
68 ממינים. אמר להן אבדה עצה מבני ישראל
69 נסרחה חכמה של עובדי כוכבים: ורועי
70 תורה. עמק סכרא ולסמוך טעמי תורה
71 שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות
72 והתרים ולשונות המשנתנים במקרא: רבי
73 אלעזר בן עזריה. עשיר היה בדאמר (מגן
74 זק מ) תריסר אלפי עגלי הוה מעשר
75 מעשריה כל שתא: דאיבא אגא. שאני
76 ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

רש"י

1 אולא ונולא. הולכים ודלים ומתנוללים: בעקבות המשיה. בסוף הגלות לפני
2 ביאת משיח: והיו ביקר. שהכל עוסקין במשקאות: ואין תובקחה. אין לה אדם
3 שיוכל להוכיח. שכלם נכשלים בחטאות וכשמוכחין אומר לו אתה כמוני: ובית
4 הועד. של חכמים יהיו לבית נותן. שכלו החכמים ואין לומר תורה, והיא תרוב
5 מאין איש, ובעלי דימה מתגורדים שם מפני

6 שחיון לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.
7 של מלח ושל נפירות. ענין עטרה עושין
8 מאכל של מלח שהוא צלול כאבן הבדולח
9 וקורין שלימי"א. וצובעין אותה במין ציורין
10 בגפירות בשם שעושין בכלי זהב וכסף וקורין
11 גאול"א: חילת. לישק"א במין גמא הגדל
12 במים: מכלא דחר פומא. זוג של עגבל
13 אחר שמקשקשין בו לשרי בבית
14 המשקאות: מנבנרא. כך קורין אותו בלשון
15 לעז טנבור. והוא עשוי דפנותיו עגלות בעין
16 נפה וקושרין דפנותיו חוטין של ברזל
17 ושוחטין על פיו עור כשהוא לח ומוחת
18 והוא מתיבש שם מאליו, וכשמכין עליו
19 במקל דק הוא מוציא קול צלול, ויש אומנין
20 שידעין להכות עליו מכה אחר מכה בסדר
21 עד שנשמע במין שיר: מיתחלף בטבלא
22 דחר פומא. זוג של עגבל שעושים בבית
23 משקאות ודומה לו בקול. ואתי למעבד
24 ההוא דגזור עליה: קפיוא. כלי מחזיק ג'
25 לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר
26 של זהב מצורת עליה: כפה. כמו כובע של
27 צמר לכן שקורין פילטרא: והורית
28 המוקחות. טלית צבועה שני ובו קבועין
29 טפי זהב עד שמעמידין אותה במין כפה:
30 אבל עושה הוא פריפרי. במין כפה של
31 מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה
32 גנפין וירידי זהב כמו שאנו עושין: חכמת
33 ויוני. לשון חכמה שמדברים בו בני פלטין
34 ואין שאר העם מכירין בו: מלכי בית
35 חשמונאי. שני אחים שהיו מתקוטטין על
36 המלוכה הורקנוס ואריסטובלוס: היה
37 הורקנוס מבחוץ. צר על ירושלים והביא
38 עמו חיל רומיים: משלשלים להם דינרי
39 כסף בקפה. מחרמות הלשכה לתמידים:
40 היה שם זון אחד. מבפנים: לעי להם.

29 היו מושלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זון אחד שהיה מפיר בחכמת ויונית, לעז להם בחכמת ויונית, אמר להן:
30 כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעין צפרניו,
31 נודעוהו ארץ ישראל איבד מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שישגל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת ויונית. ועל
32 אותה שנה שנינו: כמעשה ובא עומר מגזות צריפים, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה?
33 אלא, אי לשון הקודש אי לשון ויונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון ויונית לחור,
34 וחכמת ויונית לחור. וחכמת ויונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עיני עוללה
35 לנפשי מפל בנות עיר"? אלה ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה ויונית, ולא גשתיר מהן אלא
36 אני באן, ובן אחי אבא בעסיא. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוה, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרכי האמורי. אבטולוס
37 בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה ויונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס
38 האחרון גזרו שלא תבא כלה באפריון וכו': מאי טעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר
39 נגנו ספר תורה. משמת ר' יהושע בטלה עצה ומהשקפה. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה. משמת ר'
40 אלעזר בן עזריה בטלו עטרת חכמה, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוס' בן
41 קטנותא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוס' בן קטנותא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זוכא
42 בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גזבאי ורבו צרות. משמת רבי הוכפלו צרות: משמת רבי בטלה עגנה ויראת חטא:
43 אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני עגנה, דאיבא אגא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיבא אגא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

טלה, כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו בה, ואז נודעוה ארץ
 ישראל ארבע מאות פרסה מחמת חילול כבוד שמים, אותה שעה
 אמרו חכמים, ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו
 חכמת יוונית, ועל אותה שנה שבאו הרומאים והחריבו את סביבות
 ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומר מנגות צריפים ושהי הלחם מפקעת
 עין סוכר שהם מקומות רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון
 שלא נמצא בסביבות ירושלים.
 מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יוונית אסורה, והאמר רבי, בארץ
 ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון הקודש, אי
 לשון יוונית שהיא לשון צח ופה ואילו לשון סורסי הוא לשון עילג,
 ואמר רב יוסה, בבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא או לשון
 הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי מבואר בדברי רבי,
 שלשון יוונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון יוונית לחוד, וחכמת
 יוונית לחוד שאמנם לשון יוונית מותרת, אבל חכמת יוונית, שהיא שפת
 רמזים שהקרובים למלכות משתמשים בה, אסורה.
 שוב מקשה הגמרא, וחכמת יוונית מי אסרה, והאמר רב יהודה אמר
 שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה "עני
 עוללה לנפשי מכל בנות עיר" לי יש להצטער לבכות ולנולד את עיני
 יותר מכל משפחות עירי, אלא לידים היו בבית אבא - רבן גמליאל
 דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות מהם למדו חכמת
 יוונית, ולא נשתתף מהן אחר החורבן אלא אני בלא, וכן אחי אבא
 בעסיא, הרי שמותר ללמוד חכמת יוונית. מתרצת הגמרא, שאני של בית
 רבן גמליאל דקרובין למלכות הווי והיה להם צורך להשתמש בחכמת
 יוונית לצורך ישראל, דתניא, מי שהוא מוסר קומי - מסתפר מלפניו
 ומניח בלורית מאחוריו, תרי זה מדרבנן האמורי שהיו נוהגים לעשות כך
 לשם עבודה זרה, אולם אבטולוס בן ראובן התירו לו חכמים לספר
 קומי, לפי שהוא קרוב למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התירו להן
 ללמוד חכמת יוונית מפני שקרובין למלכות.
 שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון וכו',
 ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי טעמא התירו
 רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא - שתהיה הכלה מכוסה
 בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
 שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי במלה זיו תחבמה. תנו
 רבנן, משמת רבי אלעזר בן הורקנוס, נגנז ספר תורה - שהיו
 הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת רבי
 יהושע, במלה עצה ומחשבה - שהיה זהיר בדרשות ובקי בהלכות,
 ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא, במלו ורועי
 תורה - עומק הסברה בתורה, ונפתתמו מעיינות החכמה - שהיה
 סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות הפוסקים ועל האותיות
 היתירות והלשונות המשתנים במקרא. משמת רבי אלעזר בן עזריה,
 במלו עטרת חכמה - שהיה עשיר מופלג, ש"עמרת חכמים
 עשרם". משמת רבי חנינא בן דוסא, במלו אנשי מעשה. משמת
 אבא יוסי בן קטונתא, במלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי
 בן קטונתא, שהיה מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי,
 במלו חשקנין. משמת בן זומא, במלו הדרשנין. משמת רבן
 שמעון בן גמליאל, עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי, הוכפלו
 צרות.
 שנינו במשנה, משמת רבי, במלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
 יוסה לתנא השונה את המשנה, לא תיתי במשנתך ענוה, דאיבא אנא
 - שהרי יש אותי, שאני עניו. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא תיתי
 במשנתך יראת חטא, דאיבא אנא - שהרי יש אותי, שאני ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל ישראל ואין
 מבקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
 בעקבות משיחא חוצפא יסנא - לקראת ביאת המשיח תרבה החוצפה
 בעולם, ויוקר יאמר - היוקר יגדל, הנפח תתן פריה ותנין למרות כן
 ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך למינוח, ואין
 תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של החכמים יהיה שמם
 מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום שמתאספים בו בעלי זמה,
 והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים וחסידים יתרכ, והנבילן יאשום - יהיה
 שמם, ואנשי הנבול - אנשי גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא
 יחוננו - אין מי שיחון אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבז, ויראי
 חטא וימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים וילבינו, זקנים
 יעמדו מפני קטנים, כן מנוול אב, בת קמה כאמה להרפה ולביישה,
 בלה בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור בפני הקלב -
 שתהיה עזות ולא יתביישו זה מזה, תנן אינו מתבניש מאביו, ועל מה
 יש לנו להשען, על אבינו שבשמים.
 (גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא עטרה
 של מלח ונפירת - העשויה מאבן מלה, או מכסף וזהב, ומציריים אותו
 בגפרית, אבל עטרה של תרם ושל וורד מותר. ושמואל אומר, אף
 עטרה של תרם ושל וורד אסור, אבל של קנים ושל חילת - צמח כמין
 גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר, אף עטרה של קנים ושל חילת
 אסור, וכן תני לוי במתניתיה - וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של
 קנים ושל חילת אסור.
 שנינו במשנה, בפולמוס של אספיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס. שואלת
 הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אלעזר, מבילא דחד פומא - פעמון שיש
 בעינבל אחד, שמקשקים בו בבתי משתה. מספרת הגמרא, רבה בר רב
 הונא עבר ליה לבריה מנבנורא - עשה לבנו מין תוף שקולו צלול,
 ואפשר להשמיע בו צליל של שיר. אתא אבא תבריה - בא רב הונא,
 אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר ליה רב הונא לרבה, גם דבר
 זה בכלל האיסור, כי מיהלף במבילא דחד פומא שהוא האירוס שנאסר,
 מפני שקולו דומה, אלא, ויל עבדי ליה תוף אפומא דחצבא - על פי
 חבית או אפומא דקפיוא - על פי כלי ששמו קפיוא שמכיל שלשה
 לוגים, ובכך לא יתחלף באירוס.
 שנינו במשנה, בפולמוס של מיטוס גזרו על עטרות בלות וכו'. שואלת
 הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,
 עיר של וזהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב מצוירת עליה. תניא
 נמי הכי, איחור עטרות בלות עיר של וזהב, אבל עושה אותה כיפה
 של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
 תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי חופת
 חתנים, וזוהרית המזוהכות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים בו רצועות
 של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תניא נמי הכי, אלו הן חופת חתנים
 שאסורות, וזוהרית המזוהכות, אבל עושה פפירית - עיגולים מעץ כמין
 כיפה, ותולה בה כל מה שירצה כגון רצועות של זהב.
 שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יוונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
 בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
 הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מבחין לחומה,
 ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום יום היו משלשלין אלו שבפנים
 דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומשלשלין להן אלו שבחוץ טלאים
 לצורך המדיים, היה שם זמן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית, לעו
 להם לאותם שבחוץ בחכמת יוונית באופן שאין הכל מבינים, אמר להן,
 כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר שלשלו להם
 אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם שבחוץ חזיר במקום

תדרן עלה עגלה ערופה וסליקא לה מפקת סוטה

את המעשה, שְׁנֵאֵמֶר על אלישע הנביא אחר שריפא את המים ביריחו, וַיֵּעַל מִשֶּׁם בֵּית אֵל וְהוּא עָלָה בְּדֶרֶךְ וַנִּעְרִים קְטָנִים וַיֵּצְאוּ מִן הָעִיר וַיִּתְקַלְסוּ בּוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עָלָה קִרְיָה עָלָה קִרְיָה, וּמִפֶּרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, אָמְרוּ לוֹ, עָלָה שְׁהִקְרַחְתָּ – שְׂרוּקַת עֲלִינוֹ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁכָּל עוֹד שֶׁהָיוּ הַמִּים רַעִים, הֵינּוּ מִתְפַּרְנְסִים עַל יְדֵי שֶׁהָבִינוּ מִיָּם מִמָּקוֹם אַחֵר וּמִכִּרְנוֹ, וְעִכְשִׁיו שִׁרְפָּאת אֶת הַמִּים, קִפְחָת אֶת פִּרְנִסְתָּיָהּ.

עוד מבארת הגמרא, מֵאֵי וַנִּעְרִים קְטָנִים? הֲרֵי נַעֲרִים גְּדוּלִים הֵם וְאִינֶם קְטָנִים, וְקְטָנִים אֵינֶם נַעֲרִים, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, נַעֲרִים נִקְרְאוּ עַל שֶׁם שְׂמֻנָּעִים מִן הַמְּצוּת, קְטָנִים נִקְרְאוּ עַל שֶׁם שְׁהָיוּ מִקְטָנֵי אָמְנָה בְּכַךְ שֶׁדָּאָנוּ עַל הַפֶּסֶק פִּרְנִסְתָּהּ עַל יְדֵי רִפּוּי הַמִּים. תָּנָא בְּבֵרֵיתָא פִּירוּשׁ אַחֵר עַל כֵּךְ, נַעֲרִים הָיוּ, וּבְכַזְבּוֹ עֲצָמָן – הִנְהִיגוּ אֶת עֲצָמָם בְּבִזְיוֹן בְּקִטְנֵיהֶם. מִתְקַרְף לָהּ רַב יוֹסֵף, מַה הַקּוֹשִׁי בְּכַךְ שֶׁקְרוּיִים גַּם נַעֲרִים וְגַם קְטָנִים, וְלָמָּה נַעֲרִים אֵינּוּ כִּינּוֹ לְגִילָם אֲלָא קְרוּיִים כִּי עַל שֶׁם מִקְוִיָּה שֶׁבָּאוּ מֵעִיר שֶׁשֶּׁמָּה נַעֲרָךְ, וְקְטָנִים הָיוּ, מִי לֹא בְּתִיב – וְכִי לֹא נֹאמַר כַּעֲשֵׂן זֶה, וְאִרְסָם וַיֵּצְאוּ בְּדוּרִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטָנָה, וְקִשְׂיָא לָן כְּמוֹ כֵּן, כִּיצַד הִיא נַעֲרָה וְקְטָנָה הִלָּא נַעֲרָה בֵּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא וְאִינָה קְטָנָה, וְאָמַר רַבִּי הֲרֵי, קְטָנָה הִיְתָה דָּמָן נַעֲרָה – מִן הָעִיר נַעֲרָה, וְכִךְ נֹאמַר גַּם

כֵּאֵן בַּעֲנִין נַעֲרִים קְטָנִים. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, הִתָּם בַּעֲנִין נַעֲרָה קְטָנָה לֹא מִפְּרֵשׁ הַכְּתוּב מִקְוִיָּה מֵאֵין הִיא בָּאָה, לִכְךָ נִיתַן לִפְרֵשׁ שֶׁנַּעֲרָה הִיא עַל שֶׁם מִקְוִיָּה, וְאִילוּ הָכָא בַּעֲנִין הַנַּעֲרִים הַקְטָנִים מִפְּרֵשׁ מִקְוִיָּה שִׁיצָאוּ מִירֵחוֹ, וְלִכְךָ אֵין לִפְרֵשׁ שֶׁנַּעֲרִים הִיא עַל שֶׁם מִקְוִיָּה.

עוד נאמר שם, וַיִּפֹּן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵם וַיִּקְלָלֵם בְּשֵׁם ה', מִפֶּרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, מִה רָאָה, אָמַר רַבִּי, רָאָה מִיָּשׁ – שֶׁהַעֲנִישׁם בְּרֵאִיתָהּ, בְּדִתְנִיָּא, רַבִּין שְׁמַעְיֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְּנָה חֻקִּים עֲנִיָּהֶם לַרַעָה, הַתּוֹרָצָה הִיְתָה אוֹ מִיתָה אוֹ עוֹנִי. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּזְיוֹן נִתְעַבְּרָה בְּהֵן אָמֵן כִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁהוּא יוֹם שֶׁאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אָמַר, בְּלִוְרִית – שֶׁעַר שִׁמְגָדִים אַחֲרֵי הָעוֹרָף רָאָה שִׁישׁ לָהֶן בְּאֻמוּרִים וְלִכְךָ קָלָם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּהֵן לְחִלּוּחִית שֶׁל מְצִיָּה וְלִכְךָ קָלָם. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְלָמָּה בְּנִרְעִיָּהּ נִתְּנָה תּוֹה – תַּהִיָּה לְחִלּוּלִית, וְאֵין רֹאִי לְקָלָם. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר רָאָה שֶׁאֵין לְחִלּוּחִית לֹא בָּם וְלֹא בְּנִרְעִים עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת וְלִכְךָ קָלָם.

אחרי שאלשע קללם נאמר שם, וַיִּתְּצָאנָה שְׁתֵּים דּוֹפִים מִן הַנַּעֲרָה וַתִּבְּקַעְנָה מֵהֶם אֶרְבָּעִים וּשְׁנֵי יְלָדִים,

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמ' ב

וְהוֹנוֹת' מִשְׁמַע פְּנוּיָה, לומר שאף בעוון זנות עם פנויה אין המים בודקים את אשתו. עוד מבארת הגמרא את סוף אותו פסוק, מֵאֵי וַיֵּעַל מִשֶּׁם בֵּית אֵל וַיִּתְקַלְסוּ בּוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עָלָה קִרְיָה עָלָה קִרְיָה, אִם אַתֶּם מִקְרִיִּין עַל עֲצָמָם מִלְּהַכְשֵׁל בּוֹנוֹת, אוֹ מִיָּם בְּזִיקוֹן נִשְׁוִתִּיכֶם, וְאִם לֹא, הֲרֵי אֵינֶכֶם מְנוּקִים מֵעוֹן, וְאִם אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין נִשְׁוִתִּיכֶם.

ממשיכה הברייתא, מִשְׁרַבּוֹ בְּעָלֵי הַנָּחָה, וּמִתּוֹךְ כִּי אֵינֶם טוֹרְחִים לַעֲיִן בְּדִין וְלִהְיוֹתִי הַדָּבָר לַאֲשׁוּר, נִתְּנָתוּ הַדִּינִין וַיִּתְקַלְלוּ הַמַּעֲשִׂים מִתּוֹךְ כֵּךְ, וְאֵין נֹחַ לְקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם.

מִשְׁרַבּוֹ רֹאִי פָּנִים בְּדִין – דִּינִים הַמְּכַבְּדִים בַּעַל דִּין אֶחָד עַל פְּנֵי חֲבֵרוֹ, כְּמֵל לֹא תִגְדּוּ מִפְּנֵי אִישׁ וּפְסָק לֹא תִבְדּוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט, וּפְרָקוּ עוֹל שְׂמִים מֵעֲלֵיהֶם, וְנָתַן עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֵׁר וְדָם.

מִשְׁרַבּוֹ לִחְשֵׁי לְחִשּׁוֹת בְּדִין – עוֹרְכֵי הַדִּינִים הַמִּתְלַחֲשִׁים עִם הַדִּינִים בְּדָבָר זָכוֹתוֹ שֶׁל זֶה וְחֻבּוֹתוֹ שֶׁל זֶה, נִגְרַמֵּת בְּכַךְ הִטִּית הַמִּשְׁפָּט, וְאִם רָבָה חֲרוֹן אַף בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוֹם שְׁנֵאֵמֶר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט, מִכָּאֵן שֶׁשְׂכִינָה שְׂרוּיָה כְּשִׁישׁ מִשְׁפָּט, וּבַחֲטִיית הַמִּשְׁפָּט הִיא מִסְתַּלַּקָה.

מִשְׁרַבּוֹ הַאֲנָשִׁים הַעוֹשִׂים מַעֲשִׂים לְהַנָּאתָם, שֶׁעֲלֵיהֶם נֹאמַר אַחֲרֵי כַּעֲשֵׂם לָכֶם הוֹלֵךְ, עַל יְדֵי כֵךְ רַבּוֹ הַמִּשְׁבַּחִים אֶת הַרְשָׁעִים, שֶׁעֲלֵיהֶם נֹאמַר הָאֻמִּים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע.

מִשְׁרַבּוֹ הָאֻמִּים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, רַבּוֹ צַעֲקוֹת הָיוּ הָיוּ בְּעוֹלָם, שֶׁכֵּךְ נֹאמַר, הָיוּ הָאֻמִּים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע.

מִשְׁרַבּוֹ גְּסֵי הָרוּחַ שֶׁדָּרְכָם לְהִיטֵי מוֹשְׁבֵי הָרוּחַ בְּפִיהֶם, רַבּוֹ הִתְחִירִים, וְנִתְמַעֲמֵט עַקֵּב כֵּךְ הַתְּלִמִּידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹרֶת עַל לִמְדִיהָ וּמַחֲפֶשֶׁת אוֹתָם, כִּיּוֹן שֶׁאֵינָה מִתְקִימָת בְּגִסֵּי הָרוּחַ.

מִשְׁרַבּוֹ הִתְחִירִים, הַתְּחִילוּ כְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַנְשֵׂא לִיתְחִירִים, לִפִּי שְׁאֵין דּוֹרִינוּ רֹאִה אֱלָא לָפָנִים וְעַל יְדֵי יְחִידוֹתָם נִרְאִים לָהֶן חֲשׁוּבִים. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אֵינִי – וְכִי אֲכֵן כֵּךְ הוּא, שֶׁהִתְחִירִים מְקוּבָלִים עַל נִשְׁוִתֵיהֶם, וְהָאֻמִּים מֵר, הֵא מֵאֵן דְּמִתְחָה, אֲפִילוּ אֵינִי בִּיתִיה לֹא מִיִּקְבֵּל, שְׁנֵאֵמֶר, וְכִי יִהְיֶה וְלֹא יִהְיֶה וּפִירוּשׁוֹ, לֹא יִהְיֶה אֲפִילוּ בְּנוֹת שְׁלוֹ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, מַעֲקִירָא קִפְצָה עָלֶיהָ – מִתְחִילָה קוֹפֶצֶת עָלֶיהָ, אוֹלָם לְסוּף מִתְחִיל עָלֶיהָ – בְּסוּף נִמָּס בַּעֲיָנִידָהּ.

מִשְׁרַבּוֹ מִטִּיל מֵלֵא עַל בְּעָלֵי בָתִּים – דִּינִים הַנּוֹתָנִים סְחוּרָה לְבַעֲלֵי

בָּתִּים לְהַתְּעַסֵּק בָּהּ וּלְעִשׂוֹת רִיחַ לְדִינֵיהֶם, רַבָּה הַשּׁוֹדָר וְהַפְּטִיט מִשְׁפָּט שֶׁהֲרִי הַדִּינִים מִשְׁוֹחֲדִים בְּכַךְ וְנוֹטָה לָבֶם לְמִי שֶׁהוֹרִיחַ לָהֶם, וּפְסָקָה טוֹבָה.

מִשְׁרַבּוֹ הַדִּינִים הָאוֹמְרִים לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה לָהֶם טוֹבָה מְקַבְּלֵי טוֹבָתָהּ וְהַמְּקַבְּלֵי טוֹבָתָהּ, אֵינֶם יֹרְאִים מִן הַדִּינִים, וְעַקֵּב כֵּךְ רַבּוֹ אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעִינָיו יַעֲשֶׂה, וְאֵין אֵימַת הַגְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים, וְאִם שְׂפִלִים הוֹנִבְהוּ וְהַנְּבֻהִים הוֹשְׁפָלוּ וְאֵין נִכְרַ בֶּן גְּבוּהָ לְשַׁפֵּל, וּמִלְּכֻתָּא אֱוִלָּא וְנִנְלָא – וּמִלְּכֻת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּחֶלֶת.

מִשְׁרַבּוֹ צָרִי עֵין מִלְּהוֹת לֵאחֲרֵים, וְטוֹרְפֵי טָרֶף – גְּזֻלִּים, רַבּוֹ מֵאֲמָצִי הַלֵּב מִן הַעֲנִיִּים מִלְּתָת לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפֶצִי דָּיִם מִלְּחִלּוֹת, וְעַבְדוֹ עַל מִה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לְבַבְךָ בְּלִיעַל וְגו' וְרַעָה עֵינְךָ בְּאֲחִיק הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהִיָּה בְּךָ חֲטָא.

מִשְׁרַבּוֹ נִשִּׁים הַחוֹלְכוֹת וְנִשְׁוִתִּים נָרוֹן וּמִשְׁקִירוֹת עֵינֵם, וְבָאוֹת עַל יְדֵי כֵךְ לִידֵי נִיאוֹף, רַבּוֹ הַבְּעֵלִים הַמְּקַנְאִים לְנִשְׁוִתֵיהֶם, וְצָרִיכִים לְחַשְׁקוֹת מִיָּם הַמָּרִים, אֱלָא שְׂפָסְקוּ הַמִּים הַמְּרִים מִלְּבָדוֹק, כֵּאֲמוֹר לַעֲלִיל.

מִשְׁרַבּוֹ מְקַבְּלֵי מִתְּנוּת, נִתְמַעֲמֵט הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ הַשָּׁנִים, דְּבָתִּיב וְשׁוֹנָא מִתְּנוּת יְחִידָה.

מִשְׁרַבּוֹ וְחֻחֵי הַלֵּב – הַסּוֹמְכִים עַל בֵּיתָם וְאֵינֶם מִתְאַמְצִים לְשִׁמּוּעַ הַיֵּטֵב מִפִּי רַבִּם, לֹא הִבִּינוּ הַתְּלִמִּידִים אֶת רְבוּתֵיהֶם, וְעַקֵּב כֵּךְ רַבּוֹ מִחְלּוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל.

מִשְׁרַבּוֹ תְּלִמִּידֵי שְׂמָא וְחִלָּל שְׂמָא שִׁמְשׁוּ כָּל צוֹרֶכֶךָ, רַבּוֹ מִחְלּוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תּוֹרָה בְּשִׁתֵּי תוֹרוֹת.

מִשְׁרַבּוֹ מְקַבְּלֵי צִדְקָה מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, הָיוּ כִּיבְכוּל יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לָפָנִים וְהֵם לְאַחֲרֵי בִלְשׁוֹן נִקְיָה, וְהַכּוֹנֶה הִיא לְהִפְיָךְ.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יוֹעָזָר בּו' בְּטִלוּ הָאֲשִׁכּוּלוֹת. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, מֵאֵי אֲשִׁכּוּלוֹת. אָמַר רַבִּי הִנּוּחָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁהִבֵּל בּוֹ – שְׁתוּרָתוֹ אֲמַת וְאֵין בָּהּ פֶּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוּל הַעֲבִיר הַחֲזִיטִית הַמַּעֲשֵׂר בּו'. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, מֵאֵי מַעֲמָא בִּטֵּל אֶת יוֹדֵי הַמַּעֲשֵׂרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֲנִינָא, לִפִּי שְׁאֵין נִתְּנִין אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּתִיקוֹנוֹ, דְּרַחֲמָנָא אָמַר דִּיחְבִּי לְלִוִּים – שִׁתְנוּהוּ לְלִוִּים,

1 וְרַחֵם הַלֵּב, שֶׁמֶפֶחַד שִׁיעַנֵשׁ עַל עֵבֶרָה זֹה.
2 מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה לְתֹאֵר אֶת מַהֲלֵךְ הַמַּלְחָמָה, "וְהָיָה כְּכֹלֹת הַשְּׁוֹמְרִים
3 לְדַבֵּר אֶל הָעָם וּפָקְדוֹ שָׁרֵי צָבָאוֹת – גִּיבּוֹרִים הַמְּנוּגִים לִכְךָ בְּרֹאשׁ הָעָם",
4 וּבְעֵקֶבֶז שֶׁל עָם – וְכֵן מַעֲמִידִים מֵאַחֲרֵי הָעָם. וּמִבֵּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה, מַעֲמִידִין

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמ' ב

1 לַמַּעֲט זִקְנֵי הַשּׁוֹק, וְאֵם כֵּן מִנִּין יִלְמַד לְמִיּוּחָדִין שְׂבוּזְקִיךְ, מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא,
2 רַבִּי יְהוּדָה מִיּוּחָדִין שְׂבוּזְקִיךְ, נִמְרָ בְּגִזְרָה שׁוּה 'זִקְנִי' 'זִקְנִי' מִ'זִּקְנֵי הָעֵדָה'
3 הָאִמּוֹר בְּסִמִּיכָה עַל פֶּר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוֹר, מִה 'זִקְנֵי' הָאִמּוֹר לְהֵלֵךְ בְּפֶר
4 הָעֵלֶם דָּבָר, הֵם מִיּוּחָדִין שְׂעֵעֵדָה, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר 'זִקְנֵי הָעֵדָה', אֵף כֵּן
5 בְּמִידָת עֲגֵלָה עֶרְפָּה צִרִיךְ שִׁיחֹל מִיּוּחָדִין שְׂעֵעֵדָה שֶׁהֵם מִסְנֵהֲדִין
6 גְדוּלָה, וּמִשׁוּפְטִיךְ לַמַּד שֶׁצִּרִיךְ עוֹד שְׁנִים, מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אִי נִמְרָ רַבִּי
7 יְהוּדָה גִּזְרָה שׁוּה מִפֶּר הָעֵלֶם דָּבָר, לְנִמְרָה לְכֹנֶלָה מִיִּלְתָּא מִקְתָּם – נִלְמַד
8 בְּגִזְרָה שׁוּה זֹה אֶת כָּל דִּין הַדֵּינִים, וְגַם שֶׁצִּרִיךְ חֲמִישָׁה, וְאֵם כֵּן, 'זִקְנִיךְ'

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמ' א

1 בְּשִׁדָּה דְּבִי.
2 אִמְרָ לִיָּה רַב כְּהֵנָא לְרַב פִּפִּי, וְאִמְרֵי לִיָּה, רַב כְּהֵנָא לְרַב זְבִיד, תַּפְשׁוּט
3 לִיָּה אֶת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, מִדְּרַבִּי אֲבָהוּ אִמְרָ רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאִמְרָ,
4 פִּרְטָ לְשִׁצְפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שֶׁאֵל חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׁכַחָה,
5 וְהִבִּין רַב כְּהֵנָא, שֶׁ'צָּפוּ' פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָעוֹמְרִים עוֹמְדִים בְּאֹרֵי שְׂדֵה חֲבִירוֹ עַל
6 גְבֵי מִשְׁהוֹ, וְאִינֵם עַל שְׂדֵהוּ מִמֶּשׁ, וּמִבּוֹאֵר בְּכֶךְ, שֶׁגַּם אִם הָעוֹמְרִים צָפִים
7 וְאִינֵם עַל גְּבֵי הַשְּׂדֵה מִמֶּשׁ, דְּחִבְרִי אִין – אֵז מִיעֲטוֹת תּוֹרָה מִדִּין שְׁכַחָה,
8 אֲבָל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, גַּם אִם אִינֵם עַל הַשְּׂדֵה מִמֶּשׁ לֹא מִיעֲטָה תּוֹרָה, וְחָל
9 עֲלֵיהֶם דִּין שְׁכַחָה.
10 דְּחָה רַב פִּפִּי אֵר בּוֹ זְבִיד אֶת הָרֵאִידָה, וְאִמְרָ לְרַב כְּהֵנָא, וְלִשְׁעֵמִיךְ שֶׁבִּנְתָּ
11 שֶׁ'צָּפוּ' שֶׁהוֹכִיר רַבִּי אֶלְעָזָר, פִּירוּשׁוֹ שֶׁעֲמָדוֹ בְּאֹרֵי שְׂדֵה חֲבִירוֹ, אִם כֵּךְ
12 מִשְׁמַע, שֶׁגַּם לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, צָפוֹ אִין – אֵז מִיעֲטוֹת תּוֹרָה מִדִּין
13 שְׁכַחָה, אֲבָל אִם הֵם מוֹנְחִין בְּשְׂדֵה חֲבִירוֹ מִמֶּשׁ לֹא מִיעֲטָה תּוֹרָה, וְחָל
14 עֲלֵיהֶם דִּין שְׁכַחָה, וְכִיצַד אֲפֹשֶׁר לֹאמַר כֵּךְ, וְהָאֵ סוֹף סוֹף, הִרִי בְּעֵינֵן
15 שֶׁהָעוֹמֵר יִשְׁכַּח 'בְּשִׁדָּה' כִּדִּי שִׁיחֹל עֲלֵיו דִּין שְׁכַחָה, שֶׁהִרִי זֶה לִימּוּדוֹ שֶׁל
16 רַבִּי אֶלְעָזָר, וְלִיכָא – וְגַם כִּשְׁעֵמִיךְ עַל הָאֵרֶץ, עֲדִין אִינוֹ מִתְקִיִּים תְּנֵא
17 זֶה. אִלָּא וְדֹא, לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שֶׁאִמְרָ רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁאִין נוֹחַ בָּהֶם
18 שְׁכַחָה, כּוֹנוֹת וְאֶפְסִילוֹ הֵם מוֹנְחִין עַל שְׂדֵה חֲבִירוֹ מִמֶּשׁ, וְהָאֵ דְּקָאִמְרָ
19 רַבִּי אֶלְעָזָר צָפוֹ אִין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהֵם צָפִים בְּאֹרֵי שְׂדֵה חֲבִירוֹ עַל גְּבֵי מִשְׁהוֹ,
20 וְאִינֵם מוֹנְחִים, אֲלֹא פִירוּשׁוֹ שֶׁהִתְרומֶמוֹ בְּרוּחַ וְנִפְלוּ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ
21 מִמֶּשׁ, וְנִקַּט כֵּךְ מִשּׁוֹם דְּלֹא מִשְׁכַּחָה לֵּה שִׁישְׁכּוֹ עוֹמְרִים שְׁלוּ בְּשִׂדָּה
22 חֲבִירוֹ, אִלָּא בְּצָפוֹ בְּרוּחַ בְּאֹרֵי שְׂדֵהוּ, וְכֵךְ נִפְלוּ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, אֲבָל
23 כִּשְׁמִנוּחִים בְּאֹרֵי יִתְכֵן שֶׁאֵף בְּשִׂדָּהוֹ לֹא חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׁכַחָה.
24 הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאִידָה לְפִשׁוֹט אֶת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, בְּצָפוֹ עוֹמְרִים בְּתוֹךְ
25 שְׂדֵהוּ. תָּא שְׁמַע רֵאִידָה מְבִרִייתָא, עוֹמְרָ שְׁחִיזִיק בּוֹ בְּעֲלִי לְהוֹלִיכּוֹ מִן
26 הַשְּׂדֵה לְעִיר, וְהִנֵּחוּ עַל גְּבֵי עוֹמֵר חֲבִירוֹ, וְשִׁכְחוּ, הָעוֹמֵר הַתַּחְתּוֹן הִרִי
27 הוּא שְׁכַחָה, וְהָעֲלִיּוֹן אִינוֹ שְׁכַחָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִמְרָ מִשּׁוֹם
28 רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁנִּיחָם אִינֵן שְׁכַחָה, הָעוֹמֵר הַתַּחְתּוֹן אִינוֹ שְׁכַחָה מִפְּנֵי
29 שֶׁהוּא טָמֵן תַּחַת הָעוֹמֵר הָעֲלִיּוֹן, וְהָעֲלִיּוֹן אִינוֹ שְׁכַחָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף
30 בְּאֹרֵי שְׂדֵהוּ, וְאִינוֹ עַל שְׂדֵהוּ מִמֶּשׁ. וּמִדְּקָדָת הַגִּמְרָא מִכָּאן, עַד כֵּן אִינוֹ לֹא
31 פְּלִיגִי הַתְּנָאִים בְּבִרִייתָא אִלָּא בְּתַחְתּוֹן אִם הוּא שְׁכַחָה אוֹ לֹא, אֲבָל
32 בְּעֲלִיּוֹן דְּבִרִי חֵבֵל לֹא הוּא שְׁכַחָה, הִרִי מִפְּרֹשׁ שְׁכַל שֶׁהָעוֹמֵר בְּאֹרֵי
33 שְׂדֵהוּ וְלֹא בְּשִׂדָּהוֹ מִמֶּשׁ, אִינוֹ שְׁכַחָה. דּוּחָה הַגִּמְרָא, לְעוֹלָם נוֹחַ דִּין
34 שְׁכַחָה גַּם בְּעוֹמֵר הָעוֹמֵר בְּאֹרֵי שְׂדֵהוּ, וְמֵה שֶׁהָעוֹמֵר הָעֲלִיּוֹן כֵּן אִינוֹ
35 שְׁכַחָה, שֶׁאִינוֹ הֵתָם בֵּין דְּאִשְׁחִיזִיק בֵּיהּ בְּעַל הַבֵּית לִפְנֵי שֶׁהִנֵּחוּ עַל עוֹמֵר
36 אַחֵר, שֶׁהִרִי בְּכֶךְ עוֹסְקֶת הַבְּרִייתָא, וְכֵךְ בֵּיהּ וְאִינוֹ נַעֲשֶׂה שׁוֹב הַפֶּקֶר מִדִּין
37 שְׁכַחָה.
38 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אִי הָכִי שְׁטַעַם הַפֶּטוֹר בְּעוֹמֵר הָעֲלִיּוֹן הוּא מִשּׁוֹם שְׁכַחָה
39 בּו, מֵאִי אִירִיָּא שֶׁנִּקְטָה הַבְּרִייתָא שֶׁהִנֵּחוּ עַל גְּבֵי חֲבִירוֹ, אֶפְסִילוֹ אִם
40 יִנִּיחוּ בְּשִׁדָּה נְפִי פֶטוֹר מִטַּעַם זֶה, וּמִדּוּעַ נִקְטָה הַבְּרִייתָא אֶת הַפֶּטוֹר

5 זְקִיפִין – גִּיבּוֹרִים, לְפִנִּיָּהֶם, שֶׁאִם יִפּוֹל אֶחָד מִהַלּוֹחִמִים יִזְקְפוּהוּ, וְאִחֲרֵיהֶם
6 מֵאַחֲרֵיהֶם, וּבְשִׁילִין – וְחִיצִים שֶׁל בְּרוֹל בִּירִידָהוּ, וְכָל הַמְּבַכֵּשׁ לְחֹזֶר
7 וּלְבִירוֹת מִהַלּוֹחִמָה, תְּרִשּׁוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל הֹזִקֵף לְקַפְּחָ אֶת שׁוֹקֵיו – לְקַטְעוֹ
8 רַגְלֵהוּ,

9 וְשׁוֹפְטִיךְ שְׁכַתְבָה תּוֹרָה בְּעֲגֵלָה עֶרְפָּה לְמָה לִי לְכַתְבָם כָּלָל.
10 חֲזוֹרֶת בְּהַ גִּמְרָא, אִלָּא לְעוֹלָם לֹא נִאֲמָרָה גִּזְרָה שׁוּה זֹה שֶׁל 'זִקְנֵי זִקְנֵי',
11 וְלְדַבְרֵי הַכָּל יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּשִׁתֵּי דְרִשּׁוֹת, לְלַמְּדוֹ שֶׁצִּרִיךְ שִׁיחֹל מִסְנֵהֲדִין,
12 וְשִׁצְרִיךְ שִׁיחֹל מִסְנֵהֲדִין גְּדוּלָה, וְטַעַמּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה שֶׁמִּרְבָּה עוֹד שְׁנֵי
13 דֵּינִים אִינוֹ מִ'שׁוּפְטִיךְ' כִּפִּי שֶׁסְבָרְנוּ, שֶׁהִרִי הוּא נֶצֶךְ לְסִנְהֶדְרִין גְּדוּלָה,
14 אֲלֹא וְי"ו שֶׁל 'וְשׁוֹפְטִיךְ' בֹּאֵה לְמִנְיָנָה לְהַבִּיא עוֹד שְׁנִים, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
15 שֶׁאִינוֹ מִרְבָּה עוֹד דֵּינִים, הוּא כִי

41 דּוּקָא בְּאֹפֶן זֶה. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אִין הָכִי נְפִי – אֲכֵן הִיָּה לְבִרִייתָא
42 לְנִקּוּט אֶת פֶּטוֹר גַּם כִּשְׁהִנֵּחוּ עַל גְּבֵי קֶרֶקֶע, שֶׁפֶטוֹר מִשּׁוֹם שְׁכַחָה זָכָה בּו,
43 וְהָאֵ דְּקָתְנִי בְּבִרִיתָא שֶׁהִנֵּחוּ עַל גְּבֵי חֲבִירוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁרִצְתָה לְפִרְשׁ גַּם
44 אֶת דֵּינָה שֶׁל עוֹמֵר תַּחְתּוֹן שֶׁנִּחְלַק בּו תְּנֵא קָמָא וְרַבִּי יְהוּדָה. מִקְשָׁה
45 הַגִּמְרָא, כִּיצַד תֶּאֱמַר שְׁטַעַם הַפֶּטוֹר שֶׁל הָעוֹמֵר הָעֲלִיּוֹן הוּא מִשּׁוֹם שְׁכַחָה
46 בּו, וְהָאֵ מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף, קָאִמְרָ בְּבִרִיתָא, הִרִי מִפּוֹרֵשׁ שֶׁהִטַּעַם הוּא
47 מִשּׁוֹם שֶׁצָּף בְּאֹרֵי. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אִיכָא – אִמּוֹר בְּבִרִיתָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
48 'בְּצָף' בְּתוֹסַפַּת כ"ף הַדְּמִיּוֹן, וּפִירוּשׁוֹ, שְׁכִינֵן שְׁכַחָה בּו, אֵף שֶׁהִנֵּחוּ מִידָה,
49 הִרִי הוּא כֵאֲלוֹ הוּא צָף עֲדִין מִן הַשְּׂדֵה וּמוֹנַח בִּידוֹ, וְלֹא חָל עֲלֵיו דִּין
50 שְׁכַחָה.
51 הַגִּמְרָא חֲזוֹרֶת לְעַנֵּן עֲגֵלָה עֶרְפָּה. אִמְרָ אֲבִי, הִרִינִי כֵּן בְּפּוֹמְבִּדִיתָא
52 מִכּוֹן לְהִשְׁכִּיב לְכָל שׁוֹאֵל בְּעוֹמֵם וּבְחִירִיפּוֹת כֵּן עֲזָאֵי שֶׁהִיָּה חֲרִיף וְהִיָּה
53 יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּשׁוֹק מְכֻרָאֵי. כִּיֵּן שְׁכֶךְ, אִמְרָ לִיָּה הִיָּה הוּא מִדְּרַבִּנָּה לְאֲבִי,
54 שְׁנֵי חֲלָלִים – שְׁנֵי הָרוּגִים מוֹטְלִים וְהָ עַל גְּבֵי זֶה וְאֶחָד מִשּׁוֹךְ מַעֲט
55 מִחֲבִירוֹ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם עִיר קְרוּבָה אַחֶרֶת, מִיָּהִי כֵּן הוּא
56 מוֹדָד אֶת הָעִיר הַמְּבִיאָה עֲגֵלָה עֶרְפָּה. וְיֵשׁ בְּשִׂאָלָה זֹה כְּמֵה צִדְדִים, שֶׁהִרִי
57 יִתְכֵן שֶׁהָרוּג הַתַּחְתּוֹן קְרוֹי 'טְמוֹן', שֶׁהָעֲלִיּוֹן מִסְתִּיר, וְאִין מְבִיאִים עֲלֵיהֶם
58 עֲגֵלָה עֶרְפָּה. וְיִתְכֵן שֶׁהָרוּג הָעֲלִיּוֹן קְרוֹי 'צָף' מֵאַחַר שֶׁאִינוֹ נוֹגַח בְּאַרְץ,
59 וְהִרִי אִין מְבִיאִים עֲלֵיו עֲגֵלָה עֶרְפָּה, כִּפִּי שֶׁלְּמַדְנוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁאִין מְבִיאִין
60 עֲגֵלָה עֶרְפָּה בְּנִמְצָא חָלָל צָף. וּמֵאִידֵךְ יִתְכֵן שְׁכִינֵן שֶׁהִטַּעַמְנָה אוֹ הַהִגְבָּה
61 הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ, שֶׁהוּא אֲדָם כְּמוֹתוֹ, אִינוֹ נִחְשָׁב הַפֶּסֶק, וְאִין זֶה 'טְמוֹן'
62 אוֹ 'צָף'. וְיִתְכֵן גַּם שֶׁסְבֵּרֶת 'מִין בְּמִינוֹ' נִכּוֹנָה רַק לְגַבִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא 'טְמוֹן'
63 וְלֹא לְגַבִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא 'צָף'. אוֹ הַהִיפֵךְ, רַק לְגַבִּי 'צָף' וְלֹא לְגַבִּי 'טְמוֹן'.
64 וּבִיאָר הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּסֶק, הָאֵם נֶאֱמַר שֶׁגַּם כִּשְׁהִטַּעַמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין
65 בְּמִינוֹ שֶׁהִרִי הוּא אֲדָם כְּמוֹתוֹ, גַּם בְּכָגוֹן זֶה הוּא הַתַּחְתּוֹן טְמוֹן, שֶׁאִין
66 סְבֵּרֶת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לְעַנֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא 'טְמוֹן', אֲבָל לְעַנֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא
67 'צָף' סְבֵּרֶת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא, וְמִין בְּמִינוֹ – וְכִשְׁהִטַּעַמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין
68 בְּמִינוֹ לֹא הוּא בְּכֶךְ צָף, וְיִמְעָלִיין מוֹדָד – וְהָעִיר הַקְּרוּבָה לְעֲלִיּוֹן מְבִיאָה
69 עֲגֵלָה עֶרְפָּה וְלֹא הַקְּרוּבָה לְתַחְתּוֹן. אוֹ דְּלָמָּא, גַּם כִּשְׁהִטַּעַמְנָה הִיא דֶּרֶךְ
70 מִין בְּמִינוֹ, הוּא הָהָרֹג הָעֲלִיּוֹן צָף, שֶׁאִין סְבֵּרֶת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לְעַנֵּן
71 שֶׁלֹּא יִקְרָא 'צָף', אֲבָל לְעַנֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא 'טְמוֹן' סְבֵּרֶת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא,
72 וְיִמְעָלִיין – וְכִשְׁהִטַּעַמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ לֹא הוּא בְּכֶךְ טְמוֹן,
73 וְיִתְחַתּוֹן מוֹדָד – וְהָעִיר הַקְּרוּבָה לְתַחְתּוֹן מְבִיאָה עֲגֵלָה עֶרְפָּה וְלֹא
74 הַקְּרוּבָה לְעֲלִיּוֹן. אוֹ דְּלָמָּא, גַּם כִּשְׁהִטַּעַמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ הוּא בְּכֶךְ
75 טְמוֹן, וְיִמְעָלִיין הוּא כְּמוֹ כֵן צָף שֶׁאִין סְבֵּרֶת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לֹא לְעַנֵּן
76 שֶׁלֹּא יִקְרָא טְמוֹן וְלֹא לְעַנֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא צָף, וְלֹא בְּתַחְתּוֹן מוֹדָד וְלֹא
77 מְעָלִיין מוֹדָד – וְהֵן הָעִיר הַקְּרוּבָה לְעֲלִיּוֹן, הֵן הַקְּרוּבָה לְתַחְתּוֹן, שְׁתֵּיהֶן
78 אִינֵן מְבִיאֹת עֲגֵלָה עֶרְפָּה.
79 אִמְרָ לִיָּה אֲבִי,

שמואל ב כג לב-לט כד א-ח

כג. לֹב אֶלִיחֶבָאֵל הַשְּׁעִלְבָנִי בְנֵי יִשָּׁן יְהוֹנָתָן: לֹב שָׁמַח הַהֲרִי אַחִיָּאם בְּיִשְׁרָר הָאָרְרִים לֹד אֶלִיפֶלֶט בְּיֶאֱחָסְפִי בְּיֶהֱמַעְכְּתִי אֵלֵעָם בְּיֶאֱחִיתָפֶל הַגְּלָנִים: לֹב חֲצָרוֹ (חֲצָרִי קרי) הַכְּרַמְלִי פְּעָרִי הָאָרְרִים: לוֹ יִגְאֹל בְּיֹנָתָן מִצִּבָּה בְנֵי הַגְּדִים: לוֹ צֶלֶק הַעֲמָנִי נַחְרִי הַבְּאֲרִית נִשְׂאִי (נִשְׂא קרי) כָּלִי יוֹאֵב בְּיֶצְרוּיָה: לֹב עִירָא הִיתָרִי גֶרֶב הִיתָרִים: לֹט אֹרִיָה הַחֲתִי כָל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה: פ

כד א וַיִּסֶּף אֶפְיָהוּהָ לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסֶּת אֶת־דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לָךְ מִנֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוּדָה: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאֵב | שֶׁר־הַחִיל אֲשֶׁר־אֵתָּו שׁוּטִיָּא בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע וּפְקָדוֹ אֶת־הָעָם וַיִּדְעֵתִי אֵת מִסְפַּר הָעָם: ג וַיֹּאמֶר יוֹאֵב אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיִּסֶּף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָעָם בָּהֶם | וְכֵהֶם מֵאָה פְּעָמִים וְעֵינִי אֶדְנִי־הַמֶּלֶךְ רֹאֹת וְאֶדְנִי הַמֶּלֶךְ לָפָה חֲפִיץ בְּדַבֵּר הַזֶּה: ד וַיִּחְזַק דְּבַר־הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאֵב וְעַל שָׂרֵי הַחִיל וַיֵּצֵא יוֹאֵב וְשָׂרֵי הַחִיל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִפְקֹד אֶת־הָעָם אֶת־יִשְׂרָאֵל: ה וַיַּעֲבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיַּחֲנוּ בְּעָרוֹעַר יָמִין הָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנָּחַל הַגָּד וְאֶל־יַעֲזֹר: ו וַיָּבֹאוּ הַגְּלָעָדָה וְאֶל־אֲרִיָן תַּחְתֵּימֵי חֲדָשִׁי וַיָּבֹאוּ דְנָה יָעַן וְסָכִיב אֶל־צִידוֹן: ז וַיָּבֹאוּ מִבְּצֵר־צֹר וְכָל־עָרֵי הַחֲזִי וְהַכְּנַעֲנִי וַיֵּצְאוּ אֶל־גִּבְבֵּי יְהוּדָה בְּאֵר שָׁבַע: ח וַיִּשְׁטוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ מִקְצֵה תְּשַׁעָה חֲדָשִׁים וְעֶשְׂרִים יוֹם יְרוּשָׁלַם:

רש"י

פעמים, ועוד, שברכתו של משה לזמן מרובה, ושל יואב מיד, שנאמר בה: ועיני אדני המלך רואות: (ה) הגד ואל יעזר. התחיל בבני גד, לפי שהם גבורים וקשים, אמר: הלואי וילחמו בי, ויעכבו על ידי: (ו) ואל ארץ תחתים חדשי. מקום ישוב חדש, שאוכלוסייה מועטין, אולי בתוך כך יתחרט דוד, וישלח אליו שליח שיחזור בו: דנה. בבני דן: יען. שם המקום:

(לט) שלשים ושבעה. ואינן מנוין כאן, ואני אומר: יואב לא הוצרך להזכיר, שהוא שר הצבא, ושאר שחסרו, שמא בני (יש"י) [צ"ל ישן] שלשה או ארבעה היו: (א) ויסף אף ה' לחרות בישראל. לא ידעתי על מה: ויסת. גירה: (ג) כהם וכהם. כהם כפלים, וכהם שני כפלים, הרי ארבעה כפלים, וכן חוזר וכופל את הכפילה, עד מאה פעמים, נמצאת ברכתו של יואב יתירה על של משה שאמר (דברים א יא): ככם אלף

מצודת ציון

(א) לחרות. מלשון חרון אף: ויסת. מלשון הסתה: (ב) שוט. ענין ההליכה אנה ואנה, וכן (איוב א ז): משוט בארץ: ופקדו. ענין מנין ומספר: (ד) לפני המלך. כמו מלפני המלך: (ה) הנחל. העמק: (ח) וישוטו. הלכו אנה ואנה:

מצודת דוד

(לב) בני ישן יהונתן. כמו בן ישן, ודוגמתו (בראשית מז כג) ובני דן חושים: (לז) נושא כלי יואב. חוזר הוא על נחרי, שהיה נושא כלי מלחמתו: (לט) כל שלשים ושבעה. כל הגבורים היו במספר שלשים ושבעה, כי שלשים מנויין כאן לבד מעשהאל, ועמו הרי שלשים ואחד, ועדינו ואלעזר ושמה הרי

שלשים וארבעה, ושלשה שואבי המים ראשי השלשים המנויין, הרי שלשים ושבעה, ואבישי היה אחד משואבי המים כמו שכתוב למעלה, ובניהו לא יחשב עמהם, כי שמהו דוד על משמעתו, ומנע את עצמו מלדרת במלחמה בתמידות, שלא יטמא את עצמו למת, כי כהן היה, ואף יואב לא יחשב עמהם, שאין זה מכבודו לחשוב עם שאר הגבורים, על כי היה שר על כל הצבא, החשוב מאוד מאוד מכולם: (א) ויסף אף ה' לחרות בישראל. מלבד מה שחרה אפו בדבר הגבוענים שהיה בעבור זה רעב שלש שנים, הוסיף עוד לחרות. (ויתכן שהחרון היה על מה שמרדו בדוד, בדבר אבשלום ושבע בן בכרי. או היה בידם עון נסתר, ונעלם מעיני דוד): ויסת את דוד בהם. רוצה לומר: מי שדרכו להסית, הסיתו, וכן נאמר בדברי הימים (א כא) שהשטן הסיתו, והקב"ה מסרו בידו, והסתתו היה בדבר הרע להם לאמר: לך מנה וגו', ובעבור זה באה התקלה עליהם, כמפורש בענין: (ב) ופקדו. אתה ואנשיך אשר ילכו עמך: (ג) ויוסף ה'. על כי היה נראה משאלת המלך אשר יחשוב כי רבים המה, ולכן התאוה לדעת מספרם, ולזה אמר לו יואב, מי יתן ועוד יוסף ה' עליהם כמו שהם עכשיו, ועוד יוסף כמספר אשר יהיו אחר ההוספה הראשונה, ועוד יתכפלו ויחזרו ויתכפלו עד מאה פעמים: ועיני וגו'. בימיו יתרבו כהחשבון הזה, ובעיני יראה: למה חפץ. רצה לומר: הואיל ואין צורך למנותם, מוטב הוא שלא למנותם, כי אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין: (ה) ימין העיר. חנו בימין העיר ערוער, והימין היתה בתוך הנחל, ומאחזות בני גד: ואל יעזר. משם הלכו אל יעזר: (ו) חדשי. הנתייבש מחדש ומזמן קרוב: דנה יען. לדן יען, והוא שם מקום: וסביב. משם סובב עצמו והלך אל צידון: (ז) מבצר צור. מבצר חזק שעמד על הצור: וכל ערי החזי והכנעני. רוצה לומר: הערים אשר החזי והכנעני יושבים [בהר] בהם בתוך בני ישראל: באר שבע. אל באר שבע:

תהלים נ כנג

נ. כ תִּשָּׁב בְּאַחִיד תְּדַבֵּר בְּבֶן־אֹמֶךְ תִּתֶּן־דָּפִי: כֹּא אֱלֹהִי עֲשִׂיתִי | וְהִחֲרַשְׁתִּי דְמִיתִי הַיּוֹת־אֶהִיָּה כְמוֹךְ
אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרֹכָה לְעֵינֶיךָ: כב פִּינִירָא זֹאת שִׁכְתִּי אֱלֹהִי פֶן־אֲטֹרֶף וְאֵין מִצִּיל: כג זִבַּח תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי
וְשֵׁם דְּרֹךְ אֲרָאֵנוּ בִּישַׁע אֱלֹהִים:

רש"י

(כג) זִבַּח תּוֹדָה. המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני: ושם דרך. השב אלי אני מלמד ושם דרך לחוטאים לשוב אלי אני אראנו בישועתי:

(כ) תשב. במושב לצים: בבן אמך. שאין לך דין וריב עמו שאינו יורש עמך: דופי. דבר גנאי לדחותו לשון יהדפנו: (כא) דמית. סבור אתה שאהיה כמוך להתרצו' במעשיך הרעים, (וי"מ דמית כי איני יודע הנסתרות):

מצודת ציון

(כ) דופי. דברי גנות: (כא) והחרשתי. ושתקתי: דמית. מל' דמיון ומחשבה: אוֹכִיחֶךָ. מלשון ויכוח: ואערכה. ענין סדור: (כב) נא. עתה: (כג) ושם. מלשון שימה:

את מעשיך ועל כלם תקבל גמול בעוה"ב: (כב) בינו נא זאת. את אשר כל מעשי האדם שמורים הם לעוה"ב: פן אטרוף. לענוש בעוה"ב ואז אין דבר להציל עצמו בו כי אפי' התשובה לא תועיל אז: (כג) זִבַּח תּוֹדָה. הזִּבְחָה קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה: ושם דרך. המשים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה: בישע אלהים. עם שאמר אראנו וכאלו המקום ידבר אמר בישע אלהים ולא אמר בישעי כי כן דרך המקרא וכן ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כ"ד):

יהל אור

הכובש את יצרו. והנה אור"ל רפ"ד דאבות איזהו גבור הכובש את יצרו כו':
(ד) ושם דרך אראנו בישע אלקים. אריב"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנאמר ושם דרך כו' פ"ק דמ"ק ד"ה ע"א. ופי' מהרמ"א בתלים סס"י נו"ן דענין זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה זהו מ"ש בישעי' ס"י ד' ג' והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש. והיינו כי פ"י ישועתו של הקב"ה היינו צאת כנס"י מהגלות ואז יתעלו זו"נ שיהי' כמו חו"ב כנודע מענין ביום ההוא יהי' כו' ושיהי' זוכה ורואה ממש בבחי' זו מה שעכשיו כי לא יראני האדם וחי ולע"ל ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה כו'. ואיך נמשך כ"ז ע"י ששם אורחותיו. י"ל כי ע"י הדקדוק במעשה מאיר לפני השכינה שהיא מלוכשת בק"נ והוא בחי' עשיה שבאצילות. כמ"ש בד"ה מי מנה עפר יעקב. ונשפלה בעשיה וע"ז נאמר אף עשיתי שבעשיה יש בחי' אף ידוע מענין שלשה פתחו באף כו' והיא רגליה יורדות מות כו'. וע"י ששם אורחותיו מתקן בחי' רגליה יורדות ובחי' אף עשיתי כו' ומעלה המל' כענין ארוממך אלקי המלך וע"י עליית המל' נמשך הברכה בז"א כמ"ש במא"א אות א' ג' ע"פ הצדיק אבד כו' שע"י שאבד בחי' נוק' אבד הברכות עליונות ולכן ע"י תיקון המל' ממשין ישועתו של הקב"ה:

מצודת דוד

(כ) תשב. כאשר תשב בין אנשים תדבר דופי אף באחיק ואפי' בבן אמך שהוא ודאי אחיק: (כא) והחרשתי. מלהפרע לך על כל אלה ולזה תדמה ותחשוב אשר אני כמוך לאהוב את הרע: אוֹכִיחֶךָ. אבל דע אשר אתוכח עמך ואערוך לפניך את מעשיך ועל כלם תקבל גמול בעוה"ב: (כב) בינו נא זאת. את אשר כל מעשי האדם שמורים הם לעוה"ב: פן אטרוף. לענוש בעוה"ב ואז אין דבר להציל עצמו בו כי אפי' התשובה לא תועיל אז: (כג) זִבַּח תּוֹדָה. הזִּבְחָה קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה: ושם דרך. המשים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה: בישע אלהים. עם שאמר אראנו וכאלו המקום ידבר אמר בישע אלהים ולא אמר בישעי כי כן דרך המקרא וכן ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כ"ד):

והנה בסנהדרין שם אמרו יכבדני כאלו כבדו להקב"ה בשני עולמות ופירש"י שני נוני"ן זהו ענין הב' כבוד וכ"ה במד"ר פ' צו שם. ועמ"ש ע"פ כי על כל כבוד חופה ועמ"ש בענין לך ה' הגדולה כו' כי כל בשמים ובארץ. ומ"ש ע"פ ויהי בנסוע הארון מענין שני הנוני"ן. ובענין ושם דרך עמ"ש בבוקר בראשית ב' בסופו סד"ה חכלילי עינים בענין ולבן שינים מחלב כו':

זִבַּח תּוֹדָה. פ"ב דמגלה י"ח א' וכיון שבאת עבודה באת תודה שנאמר זִבַּח תּוֹדָה יכבדני:

(ב) פ"ק דמ"ק ד"ה סע"א כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנאמר ושם דרך כו':

(ג) פ"ז דסנהדרין מ"ג ב'. אריב"ל כל הזִּבְחָה את יצרו (לאחר שהסיתו לחטוא הוא זִבַּחוּ והורגו ושב בתשובה ומתודה עליו. שני נוני"ן דריש לשני כיבודין) ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו כיבדו להקב"ה בשני עולמים העוה"ז והעוה"ב שנאמר זִבַּח תּוֹדָה יכבדני כו'. ובמהרש"א שם דהיינו

יג איזהו ממזר? כל שאר בשר שהוא ב"לא יבא"; דברי רבי עקיבא. שמעון התימני אומר: כל שחייבים עליו פרת בידי שמים; והלכה כדבריו. רבי יהושע אומר: כל שחייבים עליו מיתת בית דין. אומר רבי שמעון בן עזאי: מצאתי מגילת יחסין בירושלים וכתוב בה: איש פלוני ממזר מאשת איש; לקים דברי רבי יהושע. אשתו שמתה – מתר באחותה; גרשה ומתה – מתר באחותה; נשאת לאחר ומתה – מתר באחותה. יבמתו שמתה – מתר באחותה; חלץ לה ומתה – מתר באחותה.

פרק חמישי

א רבן גמליאל אומר: אין גט אחר גט, ולא מאמר אחר מאמר, ולא בעילה אחר בעילה, ולא חליצה אחר חליצה.

פירוש ברטנורא

יג כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו, ואפילו אין בה כרת: כל חייבי כרת. אבל לא חייבי לאוין. וכן הלכה, שכל שאיסורו אסור כרת הולד ממזר, חוץ מן הנדה. אבל מחייבי לאוין אין הולד ממזר:

ה א רבן גמליאל. אין גט אחר גט. שתי יבמות ליבם אחד מאח אחד, ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה, לא נאסרו קרובות השניה עליו למוהו כגרושתו, דמכי יהיב גט לראשונה פקעה זיקת שתיהן מעליו, דגט מהני ביבמה למיקם עלה בלא יבנה, ושוב לא ייבם לא הוא ולא שאר האחים לא ליבמה שקבלה הגט ולא לצרתה, הלכך כי הדר ויהיב גט שני לשניה אין במעשיו כלום והוי כנותן גט לאשה נכרית דעלמא. וכן שני יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה גט. האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה: ולא מאמר אחר מאמר. בין שני יבמין ליבמה אחת בין ביבם אחד ושתי יבמות, האחרון אינו כלום ואינה צריכה ממנו גט ומותר בקרובותיה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

אגב המשנה הקודמת דנה משנתנו בגדר "ממזר" בכלל.

איזהו ממזר – שנאמר עליו (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'?" כל שאר בשר שהוא ב"לא יבא" – כל קרובה שמוזהר על ביאתה בלאו, וולדה שילדה ממנו הוא ממזר; דברי רבי עקיבא – הרמב"ם כותב, ששיעור דברי רבי עקיבא: "כל שאר בשר וכל שהוא ב"לא יבוא" – כלומר לא רק קרובה אלא אף כל אשה האסורה לו משום לאו שבתורה, וולדה שילדה ממנו הוא ממזר (עיי' "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר). בגמרא מבואר טעמו של רבי עקיבא, שנאמר (דברים כג, א): "לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו" – כנף שראה אביו לא יגלה, וסובר רבי עקיבא כרבי יהודה, שהכתוב מדבר באנוסת אביו, שהיא מחייבי לאוין, וסמוך לו נאמר (שם שם, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", ומכאן שיש ממזר מחייבי לאוין. שמעון התימני אומר: כל שאר בשר שחייבים עליו פרת בידי שמים – הולד ממזר, אבל לא מחייבי לאוין; ומבואר בגמרא, ששמעון התימני סובר כחכמים, שהכתוב "ולא יגלה כנף אביו" מדבר בשומרת יבם של אביו, היינו אשת אחי אביו, שהיא מחייבי כריתות, וסמוך לו נאמר: "לא יבוא ממזר בקהל ה'", ללמדנו, שיש ממזר מחייבי כריתות; והלכה כדבריו – כדברי שמעון התימני, שאין ממזר מחייבי לאוין, אבל כל שחייבים על ביאתה כרת, הולד ממזר. ברם, בנידה הכל מודים, שאף על פי שהבא עליה עונשו כרת, מכל מקום אין הולד ממזר, ומבואר הטעם בגמרא, משום שתופסים בה קידושין, שנאמר (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו" – אפילו בשעת נידתה תופסים בה קידושין ("ותהי" – לשון הווייה של קידושין). רבי יהושע אומר: כל שחייבים עליו מיתת בית דין – ולד הנולד מערוה שחייבים על ביאתה מיתת בית דין, כגון מאשת אביו, או מאמו, או מבתו, או מאשת איש, הריהו ממזר, אבל ולד הבא מחייבי כריתות, אינו ממזר, שהואיל וכתוב "לא יקח איש את אשת אביו" הרי זה בא ללמד שדווקא בכגון זה הולד ממזר. אומר רבי שמעון בן עזאי: מצאתי מגילת יחסין בירושלים – שהיה כתוב בה ייחוסן של משפחות, וכתוב בה: איש פלוני ממזר מאשת איש; לקים דברי רבי יהושע – כלומר שרבי שמעון בן עזאי סיפר על מגילת הייחוסין, כדי לקיים דברי רבי יהושע, שאין ממזר אלא מחייבי מיתת בית דין, כגון הבא על אשת איש, שחייב מיתת חנק. בעלי "תוספות" מבארים, שנקטו "אשת איש" לרבותא, שאף על פי שאין חייבים עליה אלא חנק, שהוא העונש הקל שבארבע מיתות בית דין (סקילה שריפה הרג וחנק). מכל מקום הולד ממזר, וכל שכן עריות שחייבים עליהן

סקילה (כגון אמו ואשת אביו וכלתו), או שריפה (כגון בתו וחמותו). אשתו שמתה, מתר באחותה – שלא נאסרה אחות אשה אלא בחיי אשתו, שנאמר (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח לצרות לגלות ערוותה עליה בחייה"; וכן גרשה ומתה, מתר באחותה – אם מתה גרושתו, אז מותר לישא את אחותה; נשאת לאחר ומתה, מתר באחותה – כלומר אף כשנשאה גרושתו לאחר, אינו מותר באחותה, אלא אם כן גרושתו מתה (תוספות). יבמתו שמתה, מתר באחותה; חלץ לה ומתה, מתר באחותה – אבל כל שלא מתה, אסור באחותה. בגמרא אמרו: "כאן שנה רבי מנשה שאינה צריכה", שהרי פסוק מפורש הוא בתורה "עליה בחייה". שלא נאסרה אחות אשה אלא בחייה (רש"י), וכל שכן אחות יבמתו. ויש מפרשים, שכוונת הגמרא היא אמנם לסיפא בענין יבמתו, שהואיל ונשנתה הלכה זו באשתו, הרי כל שכן ביבמתו, אבל הרישא באה להשמיע את עיקר הדין, אף שהוא מפורש בתורה, וכן באה היא להשמיענו את הדיוק, שאף כשגירש את אשתו, אינו מותר באחותה אלא אם כן מתה גרושתו (תוספות); וכן אמנם בארנו לעיל בענין "נישאת לאחר".

באור משנה א

להבנת פרקנו נקדים כמה עיקרים, שאחדים מהם אמנם כבר הזכרנו בפרקים הקודמים של מסכתנו:

א. מן התורה אין היבמה ניקנית ליבם, להיות כאשתו לכל דבר, אלא בביאה, שנאמר (דברים כה, ה): "יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה". – אבל חכמים תיקנו שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בכסף או בשטר, כדרך שנוהגים בשאר כל הנשים. קידושין אלו נקראים "מאמר". ואין המאמר קונה ביבמה אלא מקצת קניין לחומרה, כמו שלמדנו כבר בפרקים הקודמים.

ב. אין היבמה נפטרת מזיקתה, להיות מותרת לכל אדם, אלא בחליצה בלבד. – ואם נתן לה היבם גט, תיקנו חכמים שיהא הגט מועיל לחומרה כעין חליצה, לפסול אותה מן הייבום (שכיון שלא בנה שוב לא יבנה). ולאסור את צרותיה עליו ועל שאר האחים, ולאסור אותו בקרובותיה, ולפסלה לכהונה כדן גרושה, אבל מכל מקום אינה מותרת להינשא לאחר עד שיחלוץ לה.

ג. יבם שעשה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לייבמה, צריך ליתן לה גט ואף לחלוץ לה: גט – כדי להפקיעה מקידושין המאמר, וחליצה – כדי להפקיעה מזיקת הייבום ולהתירה להינשא לאחר.

רבן גמליאל אומר: אין גט אחר גט – מי שנפלו לפניו לייבום שתי נשים מאח אחד, כגון לאה ורחנה, ונתן גט ללאה, וחזר ונתן גט לרחנה, אין גיטתה של חנה גט, ואינו אסור בקרובותיה, שמשעה שנתן גט ללאה פקעה מעליו זיקת שתיהן, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, שהגט מועיל ביבמה מדברי סופרים כעין חליצה, לרחותה מן הייבום ולאסור את צרותיה עליו ועל שאר האחים (הואיל והגט מגרש אשת איש), הלכך כשחזר היבם ונתן גט לרחנה, לא עשה כלום, כאילו היה

וחכמים אומרים: יש גט אחר גט, ויש מאמר אחר מאמר; אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום.
 ב פיצד? עשה מאמר ביבמתו, ונתן לה גט – צריכה הימנו חליצה. עשה מאמר וחליצה – צריכה הימנו גט. עשה
 מאמר ובעל – הרי זו פמצותה.

ג נתן גט, ועשה מאמר – צריכה גט וחליצה. נתן גט, ובעל – צריכה גט וחליצה. נתן גט, וחליץ – אין אחר חליצה
 כלום. חליץ, ועשה מאמר, נתן גט, ובעל; או: בעל, ועשה מאמר, נתן גט וחליץ – אין אחר חליצה כלום. אחת יבמה
 אחת ליבם אחר, ואחת שתי יבמות ליבם אחר.

פירוש ברטנורא

יש גט אחר גט. דקמא לא דחה זיקתה לגמרי דהא בעיא חליצה, הלכך אחתי איכא פלגא זיקה ואחתי גט שני לשניה למהיו גרושתו ואסיר בקרובותיה. וכן הלכה:
 ב פיצד. לאו אפלוגתא קאי אלא מילתא באנפי נפשה, ואיבם אחר ויבמה אחת קאי. והכי קאמר, כיצד דין יבם אחר ויבמה אחת: צריכה הימנו חליצה. ואם
 רצה כלנום לא יבנום, דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה בלא יבנה: צריכה ממנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה, וגט בעי לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא
 מפקעא קדושין:

ג נתן גט ועשה בה מאמר צריכה גט וחליצה. דגט דחי קצת ושירי קצת ומאמר קני שורא דגט, הלכך צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: נתן גט ובעל.
 אסור לקיימה, שמשעה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה, וצריכה גט לכיאתו וחליצה לזיקתו: אין אחר חליצה כלום. הא מתניתין ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין
 תופסין בחיבי לאוין. ואינה הלכה, אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלום, ואם קידשה אחר חליצה צריכה הימנו גט: אחד יבמה אחת ליבם אחר
 ואחד שתי יבמות ליבם אחר. שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום:

משניות מבוארות – קהתי

עשה מאמר ובעל, הרי זו פמצותה – אמנם בתורה נאמר (דברים
 כה. ה): "יבמה יבוא עליה" ואינו צריך לקדשה תחילה, אבל חכמים
 תיקנו שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיעשה בה מאמר, והרי זה קיים
 תחילה מצוות חכמים ואחר כך ייבמה כמצוות התורה.

באור משנה ג

נתן גט – ליבמתו, ועשה מאמר – היינו שתחילה נתן לה גט,
 ואחר כך עשה בה מאמר, צריכה גט – להפקיע את קידושי המאמר,
 וחליצה – להפקיע ממנה את זיקת הייבום. ואינו רשאי לייבמה אחר
 המאמר, מפני הגט שנתן לה בתחילה. נתן גט – ליבמתו, ובעל –
 אותה אחר כך, הרי משעה שנתן לה גט נפסלה מן הייבום ונאסרה
 עליו, והבעילה שלאחר הגט ביאה פסולה היא, אלא שמכל מקום כעין
 מאמר היא (המאירי). הלכך צריכה גט – לבעילתו, וחליצה –
 לזיקתו. נתן גט – ליבמתו, וחליץ – לה אחר כך, אין אחר חליצה
 כלום – ונפטרה לגמרי. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשימע,
 שאם קידשה אחר כך במאמר או בביאה, אינה צריכה גט, שכן משנתנו
 היא כרבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחיבי לאוין. חליץ,
 ועשה מאמר – לאחר החליצה, נתן גט, ובעל – או שנתן גט או
 שבעל לאחר החליצה, או: בעל – בא על יבמתו בתחילה, ועשה
 מאמר – לאחר הבעילה, נתן גט וחליץ – או שנתן גט או שחליץ
 לאחר הבעילה, אין אחר חליצה כלום – כל מה שעשה לאחר
 החליצה אינו כלום. וכבר הזכרנו שמשנתנו היא כרבי עקיבא, שאין
 קידושין תופסים בחיבי לאוין, הלכך אם עשה בה מאמר או בעל
 אותה לאחר החליצה, לא כלום הוא, ואינו צריך ליתן לה גט. וכן אין
 אחר בעילה כלום מזיקת ייבום, ואם נתן לה גט אחר הבעילה, הרי היא
 מתגרשת בו. אמנם לא היה צורך להשימענו, שאם נתן גט לאחר
 החליצה, שאין אחר החליצה כלום, שהרי ברור הוא שאין הגט עושה
 כלום לאחר החליצה, אלא משום שרוצה המשנה להשימענו "בעל ונתן
 גט", נקטה גם בחליצה "נתן גט". ומה שנקטה המשנה "אין אחר
 חליצה כלום" ולא נקטה גם "אין אחר הביאה כלום", משום קיצור
 הלשון, ועדיף לה להשימענו בענין התרת היבמה לשוק. אחת יבמה
 אחת ליבם אחר, ואחת שתי יבמות ליבם אחר – בין יבמה
 אחת בין שתי יבמות מאת אחד, שנפלו לפני יבם אחד, שווה דינן,
 שיש בהן אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום, ואין בהן אחר
 ביאה או אחר חליצה כלום, כמבואר להלן.

נותן גט לאשה מן השוק. וכן אם נתנו שני יבמים ליבמה אחת זה גט
 וזה גט, אין גיטור של השני גט, והוא מותר בקרובותיה. ולא מאמר
 אחר מאמר – עשה יבם אחר מאמר בשתי היבמות שנפלו לפניו
 מאת אחד, היינו שקידש אחת מהן ואחר כך קידש את חברתה, או
 עשו שני יבמים מאמר ביבמה אחת, אין המאמר השני כלום, ואינה
 צריכה ממנו גט להפקעת המאמר, ואינו אסור בקרובותיה. ולא בעילה
 אחר בעילה – אם בא יבם אחד על שתי היבמות, או שבאו שני
 יבמים על יבמה אחת, הביאה הראשונה היא ייבום, והשנייה אינה
 אלא בעילת זנות, ואין היא צריכה ממנו גט מחמת ביאה זו, ואינו
 אסור בקרובותיה. ולא חליצה אחר חליצה – חליץ יבם אחד לשתי
 היבמות או שחלצו שני יבמים ליבמה אחת, אין החליצה השנייה
 חליצה, והיא כשרה לכהונה, והוא מותר בקרובותיה. וחכמים
 אומרים: יש גט אחר גט – הואיל ואין הגט מפקיע את היבמה
 מזיקתה הפקעה גמורה, שהרי עדיין היא זקוקה לחליצה, כדי להתירה
 להינשא לאחר, כמו שהקדמנו לעיל, לפיכך גם הגט השני הוא גט,
 ואסור הוא בקרובותיה; ויש מאמר אחר מאמר – הואיל ואין
 המאמר קונה ביבמה קניין גמור כביאה אלא מקצת קניין, לפיכך אף
 המאמר השני הוא מאמר, והיא צריכה גט, ואסור הוא בקרובותיה;
 אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום – הואיל והבעילה
 קונה ביבמה קניין גמור, והחליצה מפקעת את הזיקה לגמרי, כל מה
 שעשה היבם בצורתה של היבמה אחרי הבעילה או אחרי החליצה, או
 מה שעשה יבם אחר ביבמה זו, אינו כלום. והלכה כחכמים.

באור משנה ב

מכאן ועד סוף פרקנו באות דוגמאות להסבר העניינים ששינו במשנה הקודמת.
 פיצד – הדין בענין גט ומאמר וכו' ששינו לעיל? בגמרא מבואר, שאין
 "כיצד" זה מוסב על המחלוקת של רבן גמליאל וחכמים ששינו במשנה
 הקודמת, אלא ענין בפני עצמו הוא, המשמש כעין הקדמה לביאור
 משנה א (המאירי). משנתנו באה לבאר דין מאמר וגט וחליצה ובעילה
 ביבם אחד וביבמה אחת. עשה – היבם, מאמר ביבמתו – שקידשה
 בכסף או בשטר, ונתן לה גט – אחר כך, צריכה הימנו חליצה –
 כדי להפקיע ממנה את זיקת הייבום, אבל לייבמה אסור, מפני הגט
 שנתן לה. יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שנתן לה גט סתם לזיקתו,
 אבל אם נתן לה גט להפקעת מאמרו, מותר לייבמה (תוספות). עשה
 מאמר וחליצה – ביבמתו, צריכה הימנו גט – להפקיע את קידושי
 מאמרו, שאין החליצה מפקעת את המאמר אלא את זיקת הייבום בלבד.

ה חֲלִיץ, וְחֲלִיץ, או חֲלִיץ, וְעֵשָׂה מֵאִמֶּר, נָתַן גַּם, וּבָעַל; או: בָּעַל, וּבָעַל, או בָּעַל וְעֵשָׂה מֵאִמֶּר, נָתַן גַּם, וְחֲלִיץ – אֵין אַחֵר חֲלִיצָה בָּלוּם, בִּין יָבֵם אֶחָד לְשֵׁנִי וְיָמֹות, בִּין שְׁנֵי יָבָמִין לִיבָמָה אַחָת.

ו חֲלִיץ, וְעֵשָׂה מֵאִמֶּר, נָתַן גַּם, וּבָעַל; או: בָּעַל, וְעֵשָׂה מֵאִמֶּר, וְנָתַן גַּם, וְחֲלִיץ – אֵין אַחֵר חֲלִיצָה בָּלוּם; בִּין בִּתְחִלָּה,

ד צריכות שני גיטין. לשתי יבמות. כרבנן דיש מאמר אחר מאמר: **וחליצה.** לאחת מהן, ופוסרת צרתה: **מאמר** לזו **וגט** לזו. פסל גם של אחרונה את הראשונה, דקם ליה בלא יבנה, וצריכה גם למאמרו וחליצה לזיקתו: **מאמר** לזו **ובעל** לזו **צריכות שני גיטין.** זו גם למאמרו וזו גם לכיאתו: **וחליצה.** לאחת מהן ופוסרת צרתה: **גט** לזו **ובעל** לזו **צריכות גט וחליצה.** ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון, ובגט לחרוד לא נפקה בעלל ביאה, דביאה פסולה היא: **אין לאחר חליצה כלום.** ואי הדר מקדש לה או לצרתה לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחיובי לארין. ואינה הלכה: **ה חלק וחלקי.** מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין, וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלק לזו ומאמר לזו. וכן נתן גט לזו אחר החליצה של זו. או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. או אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה. או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה, או נתן גט לשניה או חלק לשניה: **אין** אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: **אין** אחר חליצה כלום. ארישא קאי. ואסופא צריך למכור אין אחר ביאה כלום:

משניות מבוארות – קהתי

ואחת ואחר כך בעל את חברתה, **אוּ בַעַל וְעֵשָׂה מֵאִמֶּר** – בעל אחת ורועשה מאמר בחברתה, **נָתַן גֹּט, וְחָלַץ** – או שנתן גט לחברתה או שחלץ לה, **אֵין אַחֵר חֲלִיצָה כָּלוּם** – כלומר כל מה שעשה לשנייה ללאחר שחלץ לראשונה, אינו כלום, והוא מותר בקרובות השנייה. וכן אין אחר הביאה כלום, שמה שעשה לשנייה לאחר שבא על הראשונה ללא כלום הוא, ומותר בקרובות השנייה. **בֵּין יָבֵם אֶחָד לְשְׁתֵּי יָבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי יָבָמוֹת לִיָּבָמָה אֶחָת** – שאף בשני יבמים ויבמה אחת, אם עשה אחד מהם מאמר ביבמה, או נתן לה גט, או חלץ לה, או בא לעליה, ואחר כך עשה בה חבירו אחד מהמעשים הללו, אותם הדינים נהוגים, שכן אחר חליצה ואין אחר בעילה כלום, ואילו אחר מאמר וגט היא צריכה גט וחליצה או חליצה בלבד, כמבואר ביבם אחד ושתי יבמות.

משנתנו היא המשך למשנה ש גפרקנו, בדין יבם אחד ויבמה אחת, והיא חוזרת על ההסיפא של המשנה ההיא, כדי לסמוך לה את הסיפא של משנתנו "בין בתחילה" וכו'. ברם, הדיון של משנתנו נוהג ככולם, בין ביבם אחד ויבמה אחת, בין ביבם אחד ושתי יבמות, בין בשני יבמים ויבמה אחת (עיין "תוספות פס"ט טו").

פִּיצֵד – הדין בשתי יבמות ליבם אחד? **עֲשֵׂה מֵאֲמַר בְּזוֹ, וּמֵאֲמַר בְּזוֹ** – שקידש אחת מהן ואחר כך קידש את חברתה, **צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין** – כל אחת צריכה גט, כדעת חכמים במשנה א, שיש מאמר אחר מאמר, **וְחִלְצָהּ** – ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוטרת את צרתה. **מֵאֲמַר בְּזוֹ, וְגִט בְּזוֹ** – עשה מאמר באחת ואחר כך נתן גט לחברתה, **צְרִיכָה גִט וְחִלְצָהּ** – זו שעשה בה מאמר צריכה גט, שהואיל ונתן גט לחברתה נאסרה עליה ואחת מהן צריכה חליצה, ופוטרת צרתה. **מֵאֲמַר בְּזוֹ, וּבָעַל אֶת זוֹ** – קידש אחת מהן ואחר כך בעל את חברתה, **צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין** – זו גט למאמרו וזו גט לביאתו, **וְחִלְצָהּ** – לאחת מהן, שאף בעלת הביאה זקוקה לחליצה, שהואיל ובעלה לאחר שעשה מאמר באשונה, ביאה פסולה היתה. **מֵאֲמַר בְּזוֹ, וְחָלַץ לָזוֹ** – עשה מאמר באחת ואחר כך חלץ לחברתה, **הֲרֹאשֹׁנוֹת צְרִיכָה גִט** – להפקיע קידושי מאמרו. **גִּט לָזוֹ, וְגִט לָזוֹ** – נתן גט לכל אחת מהן, **צְרִיכוֹת הֵימָנוּ חִלְצָהּ** – להפקיע מהן זיקתן, כלומר שחולץ לאחת מהן והיא פוטרת את צרתה. **גִּט לָזוֹ, וּבָעַל אֶת זוֹ** – נתן גט לאחת ובעל אחר כך את חברתה, **צְרִיכָה גִט וְחִלְצָהּ** – בעלת הביאה צריכה גט, לפי שהביאה היתה פסולה לאחר שנתן את הגט לראשונה, ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוטרת את צרתה. **גִּט לָזוֹ, וּמֵאֲמַר בְּזוֹ** – נתן גט לאחת ואחר כך עשה מאמר בחברתה, **צְרִיכָה גִט וְחִלְצָהּ** – בעלת המאמר צריכה גט למאמרו, ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוטרת את צרתה. **גִּט לָזוֹ, וְחָלַץ לָזוֹ** – נתן לאחת גט וחלץ אחר כך לחברתה, **אֵין אַחֵר חִלְצָהּ כְּלוֹם** – ואם חזר וקידש את חלוצתו או את צרתה, אין קידושין תופסים בה, כדעת רבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחיביי לאווין. ברם, ההלכה היא כחכמים שקידושין תופסים בחיביי לאווין, ולכן אם חזר וקידשה אחרי חליצה, צריכה ממנו גט.

משנתנו מוסיפה לדון בשתי יבמות מאח אחד שנוקקו ליבם אחד.

חֶלֶץ, וְחֶלֶץ – חֶלֶץ לַאֲחַת וְאַחֵר כַּךְ חֶלֶץ לַחֲבֵרְתָּהּ, אוֹ חֶלֶץ, וְעֶשֶׂה מֵאֲמֹר – חֶלֶץ לַאֲחַת וְאַחֵר כַּךְ עֲשֵׂה מֵאֲמֹר בַּחֲבֵרְתָּהּ, נָתַן גֹּט, וּכְעַל – אוֹ שֵׁנָתוֹן גֹּט לַחֲבֵרְתָּהּ אוֹ שְׂבָא עֲלֶיהָ; אוֹ: בַּעַל, וּבְעַל – בַּעַל

בין באַמַצֶע, בין פֿסוף. וְהַבְעִילָהּ, בְּזִמְנָה שֶׁהִיא פִּתְחָלָה – אִין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. בְּאֶמְצַע וּבִסְפּוֹף – יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: אַחַת בְּעִילָה וְאַחַת חֲלִיצָה, בֵּין פִּתְחָלָה, בֵּין בְּאֶמְצַע, בֵּין פֿסוף – אִין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם.

פ ר ק ש ש י

א הָבָא עַל יְבָמָתוֹ, בֵּין בְּשׁוּגֵג, בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאֶנֶס, בֵּין בְּרָצוֹן, אֶפְלוּ הוּא שׁוּגֵג וְהִיא מִזִּידָה, הוּא מִזִּיד וְהִיא שׁוּגֵגָה, הוּא אֶנֶס וְהִיא לֹא אֶנֶסָה, הִיא אֶנֶסָה וְהוּא לֹא אֶנֶס, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר – קֵנָה. וְלֹא חֶלֶק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה. ב וְכֵן הָבָא עַל אַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אוֹ פְּסוּלוֹת בְּגוֹן אֱלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֲלוּצָה לְכַהֵן הָדְיוּט, מִמְּזוֹרָה וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזוֹר וּלְנִתְּיָן – פָּסֵל. וְלֹא חֶלֶק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה. ג אֱלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֲלוּצָה לְכַהֵן הָדְיוּט, מִן הָאֲרוּסִין – לֹא יֵאָכְלוּ בִּתְרוּמָה; רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין.

פירוש ברטנורא

היא, ואי הדר ועבד מאמר לא בעיא גמ, משום דחליצה גירושין גמורים נהנה, ואע"ג דהיא חליצה פסולה: **הביאה באמצע**. כגון גמ לו ובעל לו וחזר ועשה מאמר בשלישית, אסור בקרובותיה: **בסוף**. גמ לו ומאמר לו וחזר ובא עליה על [האחת]. יש אחר ביאה זו זיקת יבמין, וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגמ: **אין אחריה כלום**. ונפקא בגמ בלא חליצה. ואי הדר וקידש לאידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

ו **א הָבָא עַל יְבָמָתוֹ. שׁוּגֵג**. כסבור אשה אחרת היא: **מזיד**. לשם זנות ולא למצות יבום: **אפילו הוא שׁוּגֵג והיא מזידה**. לא מבעיא היכא דהיא מכוונה למצוה, אלא אפילו היכא דתרווייהו לא מכווני למצוה, כגון שהוא מכין לאשה אחרת והיא נתכוונה לשם זנות, קנה, דאמר קרא (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה, מכל מקום: **המערה**. שלא גמר ביאתו אלא הכנים עטרה בלבה. ופגיעה עטרה בלא הכנסה קרויה נשיקה: **קנה**. וזכה בנחלה, ויוצאת בגמ אם בא להוציאה: **לא חלק בין ביאה לביאה**. בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, דכתיב (ויקרא כ') משכבי אשה, מגיד הכתוב ששתי משכבות יש באשה:

ב **וכן הבא על אחת מכל העריות**. באחת מכל הביאות האלו: **או על הפסולות כגון אלמנה לכהן גדול וכו'**. פסלה לכהונה משום זונה. ואף על פי שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, פסולה היא לכהונה. וגרושה גמי, או בת כהן היא מפסלה בהך ביאה מתרומה דבי נשא: **ממזרת ונתינה לישראל**. לאו אפסולה לכהונה קאי, דהא פסולה וקיימא, אלא לענין הערעה נקט ליה, למלקי עלה בהערעה כגמר ביאה:

ג **מן האירוסין לא יאכלו בתרומה**. מפני שנתקדשה קידושי עבירה נפסלה מתרומה דבית אביה אם בת כהן היא: **רבי אליעזר ור"ש מכשירין**. עד שתבעל

משניות מבוארות – קהתי

וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה – באחת מכל הביאות האלו, שנישנו במשנה הקודמת, בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס, בין ברצון וכו', **או פסולות** – או הבא על אחת מן הפסולות, היינו האסורות לו בלאו, **כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיני** – כלומר כהן גדול הבא על אלמנה, או כהן הדיוט הבא על גרושה או על חלוצה, או ממזר הבא על בת ישראל, או נתני הבא על בת ישראל, **פסל** – אותה מלהינשא לכהן, משום חללה, או זונה; ואם בת כהן היא, פסלה מאכילת תרומה בבית אביה. ברם, "ממזרת ונתינה" פסולות לכהונה מצד עצמן, ולא נקטה אותן המשנה אלא לענין הערעה, שישאל הבא על ממזרת או נתינה, חייב מלקות על הערעה כעל גמר ביאה. ויש נוסחות שאין גורסים במשנתנו "ממזרת ונתינה לישראל". וכבר בארנו (לעיל ב, ד), שנתנינים הם מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראו "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע... חוטבי עצים ושואבי מים", וגורו עליהם יהושע ואחר כך דוד שלא להתחתן בהם; וענין ממזר נתפרש לעיל (ד, יג). **ולא חלק בין ביאה לביאה** – כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ג

אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מן הארוסין – כהן גדול שקידש אלמנה, או כהן הדיוט שקידש גרושה או חלוצה, משעה שנשים אלו נתאסרו, אף על פי שעדיין לא נישאו, **לא יאכלו בתרומה** – אסור להן לאכול בתרומה של בית אביהן אם בנות כהן הן, מפני שנתקדשו קידושי עבירה, וממתינות הן לביאה פסולה; **רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין** – אותן לאכול בתרומה, שאינן נפסלות מאכילת תרומה אלא משיינשא, שעל ידי הביאה הפסולה הן נעשות חללות. והלכה כחננא קמא. שאף מן האירוסין לא יאכלו בתרומה, "הואיל והן משמרות (ממתינות) לביאה פסולה של תורה" (רמב"ם הל' תרומות ז, כא). **נתאמלו** – נתאלמו, **או נתגרשו** – מן הכהנים הללו: **מן הנשואין, פסולות** – שנעשו חללות בביתאם; **מן הארוסין, פשרות** – שלא נבעלו ולא נעשו חללות. דין זה דברי הכל הוא, שאף תנא

היא בגט בלא חליצה, ואם חזר ועשה מאמר לאחר ביאה, כגון בשתי יבמות, שלאחר שבעל אחת חזר ועשה מאמר בחברתה, אין המאמר תופס בה (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שאף לדעת רבי נחמיה אין ביאה פסולה מפקעת לגמרי מזיקת יבום, והיא צריכה חליצה, אלא שכוונת הפיסקה אין אחריה כלום – שאין מאמר תופס אחרי הביאה (מהרש"ל; הרמב"ן).

באור משנה א

כבר הזכרנו, שהיבמה נקנית בביאה, שנאמר (דברים כה, ה): "יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה". משנתנו באה ללמד, כיצד קונה היבם את יבמתו בביאה.

הבא על יבמתו, בין בשוגג – כגון שחשב שהיא אשה אחרת (עיין "תוספות יום טוב"). **בין במזיד** – שלא התכוון לשם מצוות ייבום אלא לזנות, **בין באנס** – שאנסוהו לבוא עליה, **בין ברצון** – שהתכוון למצוות ייבום; ונקטה המשנה "בין ברצון", אף על פי שפשוט הוא, שכך דרכו של התנא בכל מקום (תוספות). **אפילו הוא שוגג והיא מזידה** – שהיבם בא על יבמתו בשוגג, כמו שבארנו לעיל, והיא היתה מזידה, שהתכוונה לזנות; או **הוא מזיד והיא שוגגת** – כגון שחשבה שהוא איש אחר; או **הוא אנס והיא לא אנוסה**, או **היא אנוסה והוא לא אנוס** – והוא הדין אם היו שניהם שוגגים או שניהם מזידים או שניהם אנוסים, **אחד המערה** – בין המערה, שאינו גומר את ביאתו, ו**אחד הגומר** – ובין הגומר את ביאתו, **קנה** – בכל הדרכים האלו קנה היבם את יבמתו, והיא נעשית כאשתו לכל דבר (חמא"י). ויש מפרשים: קנה – וזכה בנחלת בעלה המת, ואם בא להוציאה נותן לה גט (רש"י; ברטנורא; ועיין תוספות רבי עקיבא איג"ר); **ולא חלק בין ביאה לביאה** – בגמרא מבואר, שכוונת פיסקה זו להשמיענו, שאין הבדל בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, ואף הבא על יבמתו שלא כדרכה, קנאה.

באור משנה ב

אכזר ההלכה ששנינו במשנה הקודמת, שבביאת יבם על יבמתו לא חילקו בין ביאה לביאה, באה משנתנו ללמד על איסורי ביאה שונים, שלא חילקו אף בהם בין ביאה לביאה.

נְתַארְמְלוּ אוּ נִתְגַּרְשוּ: מִן הַנִּשְׁוֹאִין – פְּסוּלוֹת; מִן הָאֲרוּסִין – בְּשָׁרוֹת.

ד' כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא יֵשֵׁא אֶלְמֶנָה; בֵּין אֶלְמֶנָה מִן הָאֲרוּסִין, בֵּין אֶלְמֶנָה מִן הַנִּשְׁוֹאִין. וְלֹא יֵשֵׁא אֶת הַבּוֹגֶרֶת; רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין בְּבּוֹגֶרֶת. לֹא יֵשֵׁא אֶת מִכְתָּב עֵץ. אֲרִיס אֶת הָאֶלְמָנָה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל – יָכֵנס. וּמַעֲשֵׂה בִיהוּשֻׁעַ בֶּן גִּמְלֵא שִׁקְדֵשׁ אֶת מִרְתָּא בַת בִּיתוֹס, וּמָנְהוּ הַמֶּלֶךְ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּכְנָסָהּ. שׁוֹמֵרֶת יָכֵם שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי כֹהֵן הַדִּיּוֹט, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, אָף עַל פִּי שְׁעִשָּׂה בָּהּ מֵאִמָּר – הָרִי זֶה לֹא יָכֵנס. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמָּת אֲחִיו – חוֹלֵץ וְלֹא מֵיבָם.

ה' כֹּהֵן הַדִּיּוֹט לֹא יֵשֵׁא אֵילוּנִית, אֲלֵא אִם בֶּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָף עַל פִּי שְׁנֵי לֹא אִשָּׁה וּבָנִים, לֹא יֵשֵׁא אֵילוּנִית, שֶׁהִיא זֹנָה הַאֲמוּרָה בְּתוֹרָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין זֹנָה אֲלֵא גֵיזֶרֶת וּמוֹשָׁחֶרֶת, וְשֶׁנִּבְעֵלָה בְּעִילַת זָנוֹת.

ו' לֹא יִבְטֵל אָדָם מִפְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲלֵא אִם בֶּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁנֵי זָכָרִים. וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: זָכָר

פירוש ברטנורא

ותיעשה חללה, שנאמר (ויקרא כ"א) ולא יחלל, שני חלולין אחד לה ואחד לזרעה. ולית הלכתא כוותיהו, אלא אף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נְתַארְמְלוּ אוּ נִתְגַּרְשוּ. מן הכהנים הללו: מִן הַנִּשְׁוֹאִין פְּסוּלוֹת. דרשויה חללה בביתא: מִן הָאֲרוּסִין בְּשָׁרוֹת. דאפילו תנא קמא לא פסל מן הארוסין אלא בחייהו, שהיא משתמרת לביאה פסולה, אבל מתו לא:

ד' לֹא יֵשֵׁא אֶת הַבּוֹגֶרֶת. דכתיב (שם) והוא אשה בבתוליה יקח, פרט לבוגרת שכלו בתוליה: רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין. ולית הלכתא כוותיהו: ה' כֹּהֵן הַדִּיּוֹט לֹא יֵשֵׁא אֵילוּנִית וְכו'. והוא הדין לישראל. ולא נקט כהן אלא משום פלוגתא דרבי יהודה דאמר דכהן אפילו יש לו אשה ובנים לא ישא אילונית, מה שאין כן בישראל. ואין הלכה כר' יהודה: וְשֶׁנִּבְעֵלָה בְּעִילַת זָנוֹת. כגון חייבי לאוין או חייבי עשה, וכל שכן חייבי כריתות ומיתות בין דין. אבל הבא על הפנויה לא עשאה זונה:

ו' ב"ש אוֹמְרִים שְׁנֵי זָכָרִים. דלפנין ממשא שפירש מן האשה לאחר שנולדו לו שני זכרים: וּב"ה אוֹמְרִים זָכָר וְנָקִיבָה שְׁנַאמֵר זָכָר וְנָקִיבָה בְּרַאם. וממשה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

כֹּהֵן הַדִּיּוֹט לֹא יֵשֵׁא אֵילוּנִית – אשה שאינה ראוייה לילד, אֲלֵא אִם בֶּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים – או אשה שיוכל לקיים מצוות פריה ורביה, או בנים שכבר קיים את המצוה. בגמרא אמרו, שהוא הדין לישראל שלא יישאנה מאותו הטעם, כדי שלא ייבטל מצוות פריה ורביה, ולא נקט התנא כהן, אלא משום רבי יהודה החולק ומחמיר בכהן יותר מבישראל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָף עַל פִּי שְׁנֵי לֹא יֵשֵׁא וּבָנִים, לֹא יֵשֵׁא אֵילוּנִית, שֶׁהִיא זֹנָה הַאֲמוּרָה בְּתוֹרָה – "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ויקרא כ"א, ז). שהואיל ואינה ראוייה לילד, נמצא לוקח אותה לכתחילה לשם זנות, ועובר על הלאו "אשה זונה..." לא יקחו". וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין זֹנָה – האמורה בתורה שהיא אסורה לכהן, אֲלֵא גֵיזֶרֶת – לפי שהגויים שטופי זמה הם, ומן הסתם קודם שנתייירה נבעלה לגוי, וּמוֹשָׁחֶרֶת – או שפחה כנענית שנשתחררה, שמן הסתם נבעלה לעבד, וְשֶׁנִּבְעֵלָה בְּעִילַת זָנוֹת – אשה שנבעלה מאדם שהיא אסורה להינשא לו, בין באיסור חייבי כריתות ומיתת בית דין, בין באיסור חייבי לאווין ו"עשה" השווים בכל ואינם מיוחדים לכהן, כגון גר עמוני ומואבי, מצרי ואדומי (עד דור שלישי), נתין וממזר (רש"י: רמב"ם הל' איסורי ביאה יח, א). ויש סוברים, שאין זונה הפסולה לכהונה אלא הנבעלת מחייבי כריתות ומיתת בית דין, מפני שאין קידושין תופסים בהם, וכן מנכרי ומעבד, שאין בהם קידושין, אבל הנבעלת מחייבי לאווין ו"עשה" אינה נקראת זונה, מפני שקידושין תופסים בהם, ומותרת לכהונה (תוספות: הראב"ד בהשגותיו לדמב"ם שם; הרא"ש; ועיני "תוספות יום טוב").

באור משנה ו

לֹא יִבְטֵל אָדָם מִפְּרִיָּה וְרִבְיָה – ממצוות "פרו ורבו" (בראשית א, כח). אֲלֵא אִם בֶּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים – בגמרא אמרו, שאף על פי שיש לו לאדם כמה בנים ופטור ממצוות פריה ורביה, מכל מקום לא ישב בלא אשה, שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו". בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁנֵי זָכָרִים – אין אדם יוצא ידי חובת פריה ורביה אלא אם כן יש לו שני בנים זכרים, בגמרא מבואר טעמם, שלמדים ממשא שלא היו לו אלא שני בנים (דברי הימים א כג, טו) ופירש מאשתו.

קמא אינו פוסל מן הארוסין אלא משום שממתינות הן לביאה פסולה, אבל כשנתאלמנו או נתגרשו, ואינן ממתינות לביאה פסולה, הכל מודים שהן כשרות.

באור משנה ד

כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא יֵשֵׁא אֶלְמֶנָה; בֵּין אֶלְמֶנָה מִן הָאֲרוּסִין, בֵּין אֶלְמֶנָה מִן הַנִּשְׁוֹאִין – בגמרא מבואר, שנאמר בו (ויקרא כ"א, יד): "אלמנה וגרושה..." לא יקח", ומדמים אלמנה לגרושה, מה גרושה בין מן הארוסין בין מן הנישואין, אף אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנישואין. וְלֹא יֵשֵׁא אֶת הַבּוֹגֶרֶת – בת שתיים עשרה שנה וששה חודשים ויום אחד, היינו ששה חודשים לאחר שהביאה סימני נערות (שתי שערות), והטעם הוא, לפי שנאמר בכהן גדול (שם שם, יג): "והוא אשה בבתוליה יקח", כשהיא בתולה גמורה, פרט לבוגרת שנתמעטו בתוליה. רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין בְּבּוֹגֶרֶת – שמפרשים הם: "בבתוליה" – אפילו במקצת בתולים, ומכאן שאף הבוגרת כשרה להינשא לכהן גדול. ואין הלכה כרבי אלעזר ורבי שמעון. לֹא יֵשֵׁא אֶת מִכְתָּב עֵץ – שהוכחה בעץ במקום בתוליה ואבדו בתוליה מחמת המכה. אֲרִיס אֶת הָאֶלְמָנָה – בהיותו כהן הדיוט, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל – לפני שנשאה, יָכֵנס – מותר לו לשאתה, הואיל ובשעה שקידשה קידשה בהיתר, שהרי כהן הדיוט מותר באלמנה. וּמַעֲשֵׂה בִיהוּשֻׁעַ בֶּן גִּמְלֵא שִׁקְדֵשׁ אֶת מִרְתָּא בַת בִּיתוֹס – שהיתה אלמנה, וּמָנְהוּ הַמֶּלֶךְ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּכְנָסָהּ – לאחר שנעשה כהן גדול. בגמרא מדייקים מלשון משנתנו "ומינהו המלך", שלא היה ראוי לכך, אלא שמרתא בת ביתוס נתנה לינאי המלך סכום כסף רב, כדי שימנהו להיות כהן גדול. שׁוֹמֵרֶת יָכֵם שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי כֹהֵן הַדִּיּוֹט – שהיתה ממתנת ליבמה, כהן הדיוט, שייבמה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל – קודם שייבמה, אָף עַל פִּי שְׁעִשָּׂה בָּהּ מֵאִמָּר – שקידשה בכסף או בשטר בעודו כהן הדיוט, הָרִי זֶה לֹא יָכֵנס – שהמאמר שעשה בה קודם שנתמנה אינו כלום מן התורה, ואסור לו לייבמה עכשיו מפני שהיא אלמנה. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמָּת אֲחִיו – בלא בנים, חוֹלֵץ וְלֹא מֵיבָם – משנתנו מוסיפה דין זה כדי להשמיענו, שאף על פי שבשעת חליצה יורקת היבמה בפניו, אין חוששים כאן לכבודו, והוא צריך לקיים בה מצוות חליצה (תוספות).

ונקבה, שְׁנָאֹמֶר (בראשית ה, ב): "זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאִם". נִשָּׂא אִשָּׁה, וְשָׂהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יָלְדָה – אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבָטֵל. גְּרִשָּׁה – מִתַּרְתֵּל לְנִשְׂא לְאַחֵר. וְרִשְׁאֵי הַשְּׁנִי לְשָׂהוּת עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים. וְאִם הִפְיִלָה – מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁהִפְיִלָה. הָאִישׁ מַצִּיָּה עַל פְּרִיה וְרִבְיָה, אָכֵל לֹא הָאִשָּׁה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר (שם א, כח): "וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ".

פרק שביעי

א אֲלֻמְנָה לִכְהֵן גָּדוֹל, גְּרִשָּׁה וְחִלּוּצָה לִכְהֵן הֲדִיּוֹט; הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדִי מְלֹוג וְעֲבָדִי צֶאֱן בְּרֹזֶל – עֲבָדִי מְלֹוג לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה, עֲבָדִי צֶאֱן בְּרֹזֶל יֵאָכְלוּ. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלֹוג: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לָהּ; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לָהּ. אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בַּמְזֻנּוּתָן – הֲרִי אֵלוּ לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לוֹ; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לוֹ. הוֹאִיל וְהוּא חֵיב בַּאֲחֵרִיּוֹתָן – הֲרִי אֵלוּ יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה.

פירוש ברטנורא

אין ראייה שעל פי הדבר עשה: וְשָׂהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וכו'. כדאשכחן באברהם לאחר ששהה עשר שנים עם שרה ולא ילדה נשא הגר. וימים שישב עמה בחוצה לארץ לא עלו מן המניין, דלמא ישיבת חוץ לארץ גרמה. וכל הימים שהאיש או האשה חולים או חבושים בבית האסורים וכיוצא כזה מדברים שמונעים התשמיש אין עולין למנין עשר שנים: גִּירִשָׁה מוֹתֵרֶת לִנְשָׂא לְאַחֵר. דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרשה נותן לה כתובתה אם מוענת דמיניה הוי שאינו יורה כחץ, ומפילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחץ ומוענת עליו מענת שקר: הָאִישׁ מַצִּיָּה עַל פְּרִיה וְרִבְיָה וְלֹא הָאִשָּׁה. דכתיב (בראשית א) פרו ורבו וגו' וכבשהו, וכבשה כתיב חסר וי"ו, האיש שדרכו לכבוש את האשה הוא מצווה על פריה ורביה: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר וכו'. ולית הלכתא כותיה: ז אֲלֻמְנָה לִכְהֵן גָּדוֹל: עֲבָדִי מְלֹוג. מה שהאשה משוירת לעצמה ואינה כותבת בכתובתה, נקראים נכסי מלוג, שהבעל מלוג אותם נכסים כמליגת התרנגולים, מפני שהוא אוכל פירות אותם נכסים, ואם פתחו פתחו לה ואם הותירו הותירו לה. ונכסי צאן ברזל הם הנכסים שהנכסיה לו ומה שהוסף הוא לה וכתבו בכתובה סך הכל קיבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה. ולכן נקראים צאן ברזל, שהקין קיים כברזל, שאם מתו כולו, חייב הבעל לשלם. ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותו נכסי צאן ברזל: עֲבָדִי מְלֹוג לֹא יֵאָכְלוּ. לפי שהן שלה והיא חללה:

משניות מבוארות – קהתי

וכן הנכסים שנפלו לה בירושה או במתנה לאחר הנישואין. נכסים אלו הם שלה, ואין הבעל חייב באחריותם, שאין לו בהם אלא אכילת פירות בלבד. מכאן השם "נכסי מלוג", מלשון מליגה בארמית, שפירושה מריטת הנצות, היינו שהבעל מלוג הנכסים כמליגת התרנגולים. ב. "נכסי צאן ברזל". והם הנכסים שהאשה מכניסה לבעלה כנדוניה, והוא ורשם אותם בכתובה. נכסים אלו, הבעל משתמש בהם כרצונו, והפסדם ושבחם הם שלו, והוא חייב באחריותם. מכאן נקראים הם "נכסי צאן ברזל", לפי שהקין קיימת כברזל, שהרי אם נפסדו, חייב הבעל לשלם (נניין ברטנורא).

אֲלֻמְנָה לִכְהֵן גָּדוֹל – כהן גדול שעבר ונשא אלמנה, גְּרִיִּשָׁה וְחִלּוּצָה לִכְהֵן הֲדִיּוֹט – או כהן הדיוט שעבר ונשא גרושה או חלוצה, והיא הַכְּנִיסָה לוֹ – מבית אביה, עֲבָדִי מְלֹוג וְעֲבָדִי צֶאֱן בְּרֹזֶל – כמבואר עניינם לקמן, עֲבָדִי מְלֹוג לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה – לפי שהם שלה, והיא חללה, ואסורה לאכול בתרומה. בגמרא אמרו, שמן התורה מותרים הם בתרומה, לפי שקניינו של הבעל הם, כמבואר במשנה הבאה, אלא שחכמים גזרו בנישואי עבירה, שמאחר שהיא אינה אוכלת, אף עבדי מלוג שלה לא יאכלו. עֲבָדִי צֶאֱן בְּרֹזֶל יֵאָכְלוּ – בתרומה, לפי שאחריותם על הבעל. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלֹוג: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לָהּ – אם מתו העבדים, הנזק הוא שלה; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לָהּ – ואם השביחו, הרייות הוא שלה, לפי שאין אחריותם על הבעל, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, הלכך אף על פי שֶׁהוּא חֵיב בַּמְזֻנּוּתָן – לפי שפירותיהם, היינו מעשי ידיהם, שלו הם, הֲרִי אֵלוּ לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה – מהטעם שבארנו לעיל, שהעבדים הם שלה והיא חללה. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לוֹ – אם מתו העבדים, הנזק של הבעל; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לוֹ – ואם השביחו, השבח שלו. הוֹאִיל וְהוּא חֵיב בַּאֲחֵרִיּוֹתָן, הֲרִי אֵלוּ יֵאָכְלוּ בַּתְּרוּמָה – שברשותו הם עומדים, ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו".

ובית הלל אומרים: זָכַר וְנִקְבָּה – שלמדים הם מבריאת העולם, שְׁנָאֹמֶר – באדם וחיה: "זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאִם" – וכשם שנבראו זכר ונקבה כך צריכים לקיים מצוות פריה ורביה בהולדת זכר ונקבה. נִשָּׂא אִשָּׁה, וְשָׂהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יָלְדָה, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבָטֵל – ממצוות פריה ורביה, אלא או יגרשנה או יקח אשה אחרת עמה (דש"ס); ובבביתא בגמרא מובא זכר לדבר מאברהם, שנאמר (בראשית טז, א): "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפתחה נוקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען ותתן אותה לאברהם אישה לו לאישה", ובא כתוב זה ללמדנו, ששיבת חוץ לארץ שישב עם שרה אינה עולה מן המניין. גְּרִיִּשָׁה – לאחר ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה, מִתַּרְתֵּל לְנִשְׂא לְאַחֵר – שלא קיים עדיין מצוות פריה ורביה, שמא תוכל לילד ממנו. וְרִשְׁאֵי הַשְּׁנִי לְשָׂהוּת עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים – אבל לשלישי אינה מותרת להינשא, שהיא בחזקת שאינה יכולה לילד. ברם, מותר לה להינשא למי שיש לו בנים (בביתא בגמרא יבמות טז, א). וְאִם הִפְיִלָה – בתוך עשר השנים, בין מבעלה הראשון, בין מבעלה השני, מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁהִפְיִלָה – מונה עשר שנים מיום שהפילה. הָאִישׁ מַצִּיָּה עַל פְּרִיה וְרִבְיָה, אָכֵל לֹא הָאִשָּׁה – שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשהו", וכתוב "וכבשה" (חסר ו"ו) – ללמדנו שהאיש שדרכו לכבוש הוא מצווה על פריה ורביה, ולא האשה. ויש למדים זה ממה שנאמר ביעקב (בראשית לה, יא): "ויאמר לו אֱלֹהִים... פרה ורבה", ולא אמר "פרו ורבו". רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: "וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ" – ומכאן שאף האשה מצווה על פריה ורביה. ואין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה (רמב"ם הל' אישות טז, ב).

באור משנה א

פרקנו מוסיף לדרון בענין איסור אכילת תרומה מחמת נישואים פסולים. – ולהבנת משנתנו יש להקדים (ומה שהוזכרו כבר במקום אחר), שנכסי האשה הנישואה מתחלקים לשני סוגים: א. "נכסי מלוג", והם הנכסים שהאשה מביאה עמה מבית אביה ואינם נרשמים בכתובה,

מקשה ממנה הגמרא על דברי רב, ומקום שכתבתה – הרי המקור שיפסלו בפרה שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה, לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין פרה לעגלה.

מתרצת הגמרא, תנא היא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת תנאים, ואיכא תנא דמיתני לה בגזרה שזה מעגלה והיא הברייתא האמורה, ואיכא תנא דמיתני לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מנופה דפרה – מפרשת פרה אדומה עצמה, דתנא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מנין, תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול לצורך שהפדה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו צריך שהפדה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך, לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו, שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואיכא, 'אשר לא עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והמדה היא, שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה, אבל מידי אחריתא לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

אומרת הגמרא, ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם דרשות ששינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול', אין לי שפסול בה אלא עול, שאר עבודות מנין שפוסלות בה, תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה', הרי שעבודה מכל מקום פוסלת

בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.

מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואיכא שמה שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול אין – יפסול בה, אבל מידי אחריתא לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

אמר רבי יוחנן, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן, משיכת עול שפוסלת בעגלה, ככמה היא פוסלת. אמר לי משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איבעיא להו – הסתפקו בני בית המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לארבע של עול אמר, או לרחבו. אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן, משיכת עול לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, וליכא אם כך ששיעור המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו טפח הוי, למאי נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפח.

אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, יבא עגלה שהיא דבר שלא עשה עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא לדה, ויערף בנחל איתן שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כוונת רבי יוחנן בן שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא פירות פריה ורביה שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואפרים שנמצאו חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מצות.

שינו במשנה, ומורידין אותה אל נחל איתן, איתן כמשמעו קשה. תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם, כשראה את הקניני,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף לה עמ' ב: **תנו רבנן, עני, וכן עשיר, וכן רשע, כשבאין לדין** בבית דין של מעלה. **לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה. אם הוא אומר, עני הייתי, והייתי טרוד במזונותי** ולא היה לי זמן לעסוק בתורה. אין זו תשובה. **שאומרים לו, כלום עני היית יותר מהלל** שהיה עני מרוד, ומסר נפשו לתורה. שכן **אמרו עליו על הלל הזקן, שבכל יום ויום היה עושה** לפרנסתו **ומשתכר בטרפציק** - חצי דינר, **חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, פעם אחת לא מצא** עבודה להשתכר בה, ולא היו לו מעות, **ולא הניחו שומר בית המדרש להקנס**. מה עשה, **עלה** לגג בית המדרש, **ונתלה שם, וישב על פי ארובה** [-חלון שבגג], **כדי שישמע דברי אלהים חיים מפיו שמעיה ואבטליון**. אמרו, **אותו היום** שעלה לגג, **ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה** שהיא עונת החורף, **וירד עליו שלג מן השמים** וכיסהו. **כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון, אבטליון אחי, בכל יום** בעלות השחר **הבית הזה מאיר** מהארובה, **והיום הוא אפל** אף שעלה השחר, **שמא יום המעונן הוא היום**. **הציצו** שמעיה ואבטליון **בעיניהן, וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו** [-על הלל] **רום** [-גובה] **שלש אמות של שלג, פרקוהו** - את השלג מעליו, **והרחיצוהו, וסיכוהו** בשמן, **והושיבוהו כנגד המדורה** לחממו. **אמרו, ראוי זה** שסיכן עצמו על דברי תורה **לחלל עליו את השבת**. והוא מחייב את העניים, שאף להם יש להתאמץ ללמוד תורה.

לעשיר אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם הוא אומר, עשיר הייתי, וטרוד הייתי בנכסי. אין זו תשובה, **שאומרים לו, כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר** בן חרסום, שהיה עשיר גדול ועסק בתורה. **שאמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום היה נוטל נאד של קמח על כתיפו** לפרנסתו, **ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו, ולא הכירוהו, וסברו שהוא מיושבי העיר שמוטלת עליו עבודת השר, ועשו בו אנגריא** - לקחוהו לעבודת השר, ולא ידעו שהוא השר עצמו. **אמר להן רבי אלעזר, בבקשה מכם הניחוני ואלף ללמוד תורה, שאני מיושבי העיר**. אמרו לו, **שבועה בחיי רבי אלעזר בן חרסום שאין אנו מניחין אותך**. ומעשה זה היה משום **שמנימו לא הלך רבי אלעזר וראה אותן** - את עבדיו, **אלא היה לו גזבר ממונה על עבדיו, והוא היה יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה, ולכן לא הכירוהו**. וזה מחייב את העשירים, שיש להם לעסוק בתורה אף שנכסיהם מרובים.

לרשע אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם הוא אומר, נאה הייתי וטרוד ביצרי (היה) **[הייתי], אומרים לו, כלום נאה היית יותר מיוסף הצדיק, שהיה נאה והתגבר על יצרו**. שאמרו עליו **על יוסף הצדיק, בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו** [-מפתה אותו] **בדברים לעבירה, וכדי למצוא חן בעיניו החליפה בגדיה, ובגדים שלבשה לו** [-בשבילן] **בשחרית לא לבשה לו בערבית, בגדים שלבשה לו בערבית לא לבשה לו למחרת בשחרית**. אמרה לו **אשת פוטיפר, השמע לי לעבירה, אמר לה יוסף, לאו**. אמרה לו, **אם לא תסכים הריני חובשתך בבית האסורין**. אמר לה, **איני מפרד ש'ה' מתיר אסורים** (תהלים קמו ז). אמרה לו, **הריני כופפת קומתך ממכות ויסורים**. ענה לה, **'ה' זקק כפופים'** (שם פסוק ח). אמרה לו, **הריני מסמא את עיניך**. ענה לה, **'ה' פקח עורים'** (שם פסוק ח). **נתנה לו אלף ככרי כסף כדי לפתותו לשמע אליה 'לשכב אצלה להיות עמה', ולא רצה לשמוע אליה**. דורשת הגמרא: שלא רצה **'לשכב אצלה' בעולם הזה, ולהיות עמה לעולם הבא**.

נמצא, הלל שהיה עני **מחייב את העניים**, שלא נפטרים בגלל טרדתם במזונות, **ורבי אלעזר בן חרסום** שהיה עשיר **מחייב את העשירים**, ואינם נפטרים בגלל טרדתם בנכסים. **ויוסף** שהיה נאה **מחייב את הרשעים**, ואינם נפטרים בגלל טרדתם ביצרים.

משנה ג

המשנה חוזרת לבאר את צורת הר הבית: **לפנים מִמֶּנּוּ** – מחומת הר הבית, עשר אמות לפני חומת העזרה, היה סוֹרֵג – מחיצה שעשויה מעצים קלועים זה בזה באלכסון, גְבוּהָ עֶשְׂרֵה מַפָּחִים (ראה אזור א). וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פָּרָצוֹת הָיוּ בּוֹ בסורג, שְׁפָרָצוֹם מִלְכֵי יוֹן, וכשנצחו בית חשמונאים את מלכות יון, חִזְרוּ וּגְדְרוּם, וְגִדְרוּ בִגְגֵדוֹן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הֶשְׁתַּחֲוִיּוֹת, שכשיהיה אדם מגיע מול אחת מהפרצות שגדרום, ישתחוה בפיטוט ידים ורגלים, ויודה על מה שנכרתה מלכות יון. **לפנים מִמֶּנּוּ** – מהסורג היה הַחֵלִיל, והוא היה מקום פניו של עֶשְׂרֵה אֲמוֹת לפני חומת העזרה, ושם היה אסור לטמאי מתים ולנכרים להכנס.

וּשְׁנַיִם עֶשְׂרֵה מַעְלֹת הָיוּ שָׁם בחיל, שבהם היו עולים לעזרת נשים, רום – וגובה כל מַעְלָה, היה חצי אמה, וְשִׁלְחָה – ומשך רוחב כל מעלה, היה חצי אמה. כָּל הַמַּעְלֹת שָׁהִיו שָׁם במקדש, היו במידות אלו, שרום – גובה כל מַעְלָה היה חצי אמה, וְשִׁלְחָה – ומשך רוחב כל מעלה היה חצי אמה, הוּן מִשָּׁל אוֹלָם – מן המעלות שבהן היו עולים לאולם. כָּל הַתַּפְּתִּיחִים שָׁהִיו שָׁם במקדש, היה גִּבְהָן עֶשְׂרִים אמה, וְרַחְבּוֹ עֶשְׂרִים אמה. כָּל הַתַּפְּתִּיחִים שָׁהִיו שָׁם במקדש היו לָהֶן דְּלִתוֹת, הוּן מִשָּׁל אוֹלָם שלא היו לו דלתות (ראה אזור ב). כָּל הַשְּׁעָרִים שָׁהִיו שָׁם במקדש, היו לָהֶן שְׁקוּפוֹת – משקופים ישרים שהיו מונחים על גבי שני צידי השער, הוּן מִשָּׁל – משער פָּדִי, שלא היה לו משקוף, אלא הָיוּ שָׁם שְׁתֵּי אֲבָנִים משני צידי השער, שהם מוֹמֹת זו עַל גִּבּ זו – מונחות זו על זו באלכסון, בלא שיהיה צורך במשקוף. כָּל הַשְּׁעָרִים שָׁהִיו שָׁם – במקדש נִשְׁתַּנּוּ לְהִיּוֹת שָׁל זָהָב, שכשעלו מהגולה עניים היו, ובנו את השערים לפי עניותם, וכשנתעשרו שינו וציפו את כל השערים זהב, הוּן מִשְׁעָר נִינְקוּר, שאף שהיה מנחושת לא שינו לצפותו זהב, מִפְּנֵי שֶׁנִּעְשֶׂה בָּהֶן נֹס. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שהטעם שלא שינו לצפותם זהב, הוא מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּהוּ – שהנחושת שממנה היו השערים עשויים, מִצְּהִיב – היה מראהו דומה לשל זהב, ומשום כך לא הוצרכו לצפותם זהב.

משנה ד

המשנה עוסקת בגובה כותלי הר הבית והעזרות: וְכָל הַתַּפְּתִּיחִים שָׁהִיו שָׁם בחר הבית ובעזרה, הָיוּ גְבוּהֵיהֶם הרבה, שהתפתחים לבד היו עשרים אמה, חוץ מהכותל שעל גביהם שהיה גבוה מאד, הוּן מְבוֹתָל הַמְּזוּרָחִי של הר הבית, שלא היה גבוה הרבה מעל השער, שֶׁהִבְהִין הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפָּרָה אדומה עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר הַמִּשְׁחָה – הר הזיתים ששם שורפים את הפרה, שהוא מול שער המזרח, וּמִתְבָּרֵן וְיוֹאֵה בְּתַחֲוֹ שֶׁל הֵיכָל בְּשַׁעַת הַיּוֹת הָדָם, ששער שושן שהיה בכותל המזרחי של הר הבית, ושער עזרת נשים, ושער עזרת ישראל, ושער האולם ושער ההיכל, היו כולם מכוונים זה כנגד זה, ודרך השערים היה הכהן רואה את פתח ההיכל, ואם היה הכותל המזרחי גבוה לא היה הכהן יכול לראות מהר הזיתים את פתח ההיכל, שדרך שער שושן שהיה שם, לא היה רואה את שער ההיכל, כיון ששער שושן, גובהו אינו אלא עשרים אמה, וקרעית ההיכל גבוהה מקרקע

הר הבית יותר מעשרים אמה, ולכן עשו את כותל המזרח נמוך, שיוכל לראות את פתח ההיכל מעל הכותל (ראה אזור ח).

משנה ה

המשנה מפרטת את מידותיה של עזרת הנשים והלשכות שהיו בה: עֶזְרַת הַנָּשִׁים הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת, עַל רֹחֶב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּנוֹיּוֹת בְּאַרְבַּע מְקַצְעוֹתֶיהָ – פינותיה, שֶׁל אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים אֲמָה – וכל אחת מלשכות אלו, היה גודלה ארבעים אמה (ראה אזור ט), וְלִשְׁכוֹת אֵלוֹ לֹא הָיוּ מְקוֹרוֹת, שלא היתה להם תקרה, אלא רק היקף מחיצות. וְכָךְ הֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת אף בבית המקדש השלישי, שְׁנֵאמַר (יחזקאל מו כא–כב) 'וַיֻּצִּיאֵנִי אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקַצְעֵי הַחֹצֵר וְהִנֵּה חֹצֵר בְּמִקְצַע הַחֹצֵר וְגוֹמֵר חֹצֵר בְּמִקְצַע הַחֹצֵר, בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעוֹת הַחֹצֵר חֲצוֹת קְמֹרוֹת', וְאִין הפירוש של 'קְמֹרוֹת' אֵלֶּא שְׂאִינָן מְקוֹרוֹת, שלשון קטורות, פירושו שהיה עולה מהם קיטור עשן, והוא מורה שאין להם תקרה, שכיון שאין להם תקרה, אין דבר שמעכב את העשן מלעלות, וחצר החיצונה היא עזרת נשים, שהיא לפני עזרת ישראל.

וְמָה הָיוּ לִשְׁכוֹת אֵלוֹ מְשֻׁשׁוֹת, לשכה דְּרוֹמִית מְזוּרָחִית, היא הָיְתָה לְשִׁכַּת הַנְּזִירִים, שָׁשֶׁם הַנְּזִירִים שהיו מביאים את קרבנותיהם לאחר שנשלמו ימי נזירותם, הָיוּ מְכַשְׁלִים אֶת שְׁלֵמֵיהֶם, וּמְגַלְחִים אֶת שְׁעָרָם, וּמְשַׁלְחִים אֶת שַׁעֲרָם תַּחַת הַדּוֹר שבו נתבשל השלמים. הלשכה המזרחית צפונית, היא הָיְתָה לְשִׁכַּת הָעֻצִּים, שָׁשֶׁם הַבְּהֵנִים בְּעָלֵי מוֹמִין שלא היו ראויים לעבודה, הָיוּ מְתַלְעִים הָעֻצִּים – מסירים את העצים שנמצא בהם תולעת, והיו מסירים עצים אלו כיון שכל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת פָּסוּל מַעַל גַּבִּי הַמִּזְבֵּחַ. הלשכה הצפונית מערבית, היא הָיְתָה לְשִׁכַּת מְצוֹרְעִים, ששם היו המצורעים טובלים כשהיו מביאים את קרבנותיהם, קודם שהיו מכניסים את בהונות ידיהם לתוך העזרה כדי שיתנו עליהם מום האשם. הלשכה המערבית דְּרוֹמִית, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שֶׁכְּתוּבָה מָה שֶׁהִיְתָה מְשֻׁשָּׁתָה, אָמַר שְׂאוֹל אוֹמֵר שֶׁבִּלְשֹׁכָה זו שָׁם הָיוּ נוֹתְנִין יוֹן וְשֶׁמֶן, והיא הָיְתָה נִקְרָאת לְשִׁכַּת בֵּית שְׁמִנְיָא – בית השמנים.

וְחֻלְקָה הָיְתָה עזרת הנשים בְּרֹאשָׁה – בתחילתה, כלומר שמתחילה היתה חלקה שלא היה שום זיו רצא בכתליה, ואחר שראו שבאים לידי קלות ראש בשמחת בית השואבה, עשו תיקון גדול, וְהִקְיִפוּהָ לעזרת נשים בזוים, וכל שנה בחג הסוכות היו נותנים לוחות של עץ על גבי הזוים, והיתה נעשית כעץ בְּצוֹנְרָה – גזוּטָרָא. שָׁהִיו הַנָּשִׁים רואות מִלְמַעְלָן וְהָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ האנשים והנשים מְעוֹרְבִין. וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלֹת הָיוּ עוֹלוֹת מִתּוֹכָה – מעזרת נשים שבהם היו עולים לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, ומעלות אלו הם כְּגֵד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלֹת שֶׁבְּתַהֲלִים. שְׁעָלֵהֶן – שעל מעלות אלו היו הַלּוּיִם אוֹמְרִים בְּשִׁיר – היו עומדים כשהיו משוררים בשמחת בית השואבה. ומעלות אלו לֹא הָיוּ מְרוּמוֹת – ישרות, אֵלֶּא הָיוּ מוֹקְפוֹת – בצורת חצי עיגול כְּחֻצֵי גוֹרֵן עֲגוּלָה, וכל מעלה היתה יותר קטנה מהמעלה שתחתיה.

המשך ביאור למס' נידה ליום שבת קודש עמ' א

דין זה שצריכה לבדוק קודם תשמיש ואחריו. שנינו במשנה: המשמשת בעדים הרי זו כפקידה, וּמִמַּעֲטָתָה עַל יָד מַעַת לַעַת ועל יד מפקידה לפקידה. הגמרא תבאר מזה החידוש במה שממעטת על יד מפקידה לפקידה. מקשה הגמרא: הַשְּׂתָא מַעַת לַעַת מִמַּעֲטָתָה – עכשיו ששנינו שבדיקה זו ממעטת על יד מעת לעת, שאם לא בדקה בתוך מעת לעת אלא בדיקה זו של תשמיש, אינה טמאה למפרע אלא מהזמן שאחר התשמיש ולא מעת לעת קודם לזמן הראייה,

התנא במשנתנו היא 'המשמשת בעדים', שמשמע שאינו חובה לשמש בעדים אלא שאם שמשה בעדים נחשב כפקידה, ואם כן אין לומר שבא להשמיענו במה שהזכיר את העד שקודם התשמיש שצריכה בדיקה קודם תשמיש ואחריו, ועל כרחק הזכירו כדי להשמיענו שגם עד זה נחשב כפקידה, ושוב קשה לשמואל שאמר שעד שקודם תשמיש אינו נחשב כפקידה. מתרצת הגמרא: תִּנְיַי במשנתנו 'וּמִשְׁמֻשָּׁתָה בעדים', ולפי זה משמע שיש חוב לבדוק בשעת תשמיש, ואפשר לומר כמו שנתבאר שהתנא אכן בא להשמיענו גם

מדות. פרק שני – הר הבית דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנט רבי שמעיא

בתחלת עזרת ישראל אצל שער נקנור. ולא היו מדרגות — לא היו המעלות עולות כשורה על זו כמעלות החיל וכמעלות האולם, אלא מוקפות היו בדיקף ועיגול, אחת הנה ואחת הנה, כעוגל חצי הלבנה, כדי שלא יעלו יותר מדאי. עד עזרת ישראל והיה כן. לשון "טרטות" אינו יודע לכון. **משנה 1** ולשכות היו תחת עזרת ישראל. מחילות תחתיה. ופתוחות לעזרת הנשים — בגובה אתון חמש עשרה מעלות, ששוליה של זו גבוהין מששוליה של זו. עזרת ישראל — היתה לפנין מחזמה מחמש עשרה מעלות הללו (ומעלה) אורך מאה ושלשים וחמש כנגד הרוחב של עזרת נשים, אלא שלגבי עזרת ישראל קרי ליה "אורך" מתוך שרוחב שלה אינו אלא אחת עשרה אמה, ומנהג המקרא בכל מקום מדה היתירה

קריה "אורך" והמועטת קריה "רוחב", ואפילו הוא אורך לפי דבר אחר. וכן עזרת הכהנים מישראל והלאה מאה ושלשים וחמש באורך, כלפי דריסת הישראל, ואחת עשרה ברוחב כלפי המזבח. וראשי פספסין — גיריץ של עץ מונחין בארץ, רשום וסימן בין דריסת ישראל לדריסת כהנים. ועוד רשאיין היו ישראל לדיות נמשכן אצל כותלי הדרום רחוק מן המזרח, ותשמישן עד לאחורי בית הכפרת כשהם צופים. והכהנים מהלכין בכל מקום, אלא שהללו אחת עשרה אמה תשמיש לעצמו. מעלה היה שם — בין אחת עשרה של ישראל לאחת עשרה של כהנים. ודוכן הכהנים לברך את העם קבוע בה בתחלת עזרה שלחן. וכן נאה, ברכת כהנים בראש עזרתם, ושל לוי בראש עזרתם, וישראל בני וביני. ובאותו דוכן עולות עד שלש מעלות, ששלחה של כל אחד חצי אמה, שחן אמה וחצי, מלבד מעלה הראשונה של אמה — הרי שתי אמות ומחצה שגובה הכהנים מישראל. כל העזרים כולה היתה אורך מאה ושמונים ושבע — מעזרת ישראל שעלתה וגבהה על עזרת הנשים ועוד לאחורי הכפרת, והרוחב שלה מאה ושלשים וחמש כמו שמצינו שיעור זה לכל אחת ואחת מצפון לדרום. ובפרק אחרון מונה החשבון של מאה ושמונים ושבע באורך ממוחזק למערב. ושלוש עשרה השתחיות היו שם — בעזרה הגדולה. והטעם פירש כנגד שלש עשרה פירצות. ואבא יוסי חולק על הכמים ומפרשן כנגד שלשה עשר שערים שהוא מעמיד בעזרה ומונה אותם והולך, ומודים היו על נוי הבניין. ומה הן שלשה עשר שערים — לדבריו שערים הדרומים סמוכין למערבה היו וכך שם כולם, ולא פירש טעם אלא בשער המים. מכפנים — מפורש ביחזקאל. שער יבנה — לבדו נתון לו טעם. ושנים במערב אחורי הכפרת, ולא ידעתי מה הם משמשים.

הדרן עלך הר הבית

משנה 2 לפנים ממנו סרג גבוה עשרה מפרחים. ושלוש עשרה פרוצות היו בו, שפרצו מלכי יון. חזרו וגדרום, וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחיות. לפנים ממנו — החיל, עשר אמות. ושנים עשר מעלות היו שם, רום המעלה — חצי אמה, ושלחה — חצי אמה. כל המעלות שהיו שם, רום מעלה — חצי אמה, ושלחה — חצי אמה, חוץ משל אולם. כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות, חוץ משל אולם. כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות, חוץ משל אולם. כל השערים שהיו שם היו להן שקופות, חוץ משל מדי שהיו שם שתי אבנים מפות זו על גב זו. וכל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב, חוץ משער ניקנור, מפני שנעשה בהן נס. ויש אומרים: מפני שהשתן מצהיב. **משנה 3** וכל הפתלים שהיו שם היו גבוהים, חוץ מפתל המזרחי, שהכנה השורף את הפרה עומד בראש הר המושחה ומתפון ורואה בפתחו של היכל בשעת הציית הקדש.

משנה 4 עזרת הנשים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רחב מאה ושלשים וחמש. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה, של ארבעים ארבעים אמה, ולא היו מקורות. וכך הם עתידים להיות, שנאמר: "ויציאני אל החצר החיצונה ועברני אל ארבעת מקצועי החצר והנה חצר במקצע החצר וגו' בארבעת מקצועות החצר חצרות קטרות", ואין "קטרות" אלא שאין מקורות. ומה היו משמשות? דרומית מזרחית — היא היתה לשכת המזרים, ששם המזרים מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערן ומשליחים תחת הדוד. מזרחית צפונית — היא היתה לשכת העצים, ששם הכהנים בעלי מומין מתליעים העצים, וכל עץ שנמצא בו תולעת — פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערבית — היא היתה לשכת המזרעים. מערבית דרומית — אמה רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר: ששם היו נותנין יין ושמן, היא היתה נקראת "לשכת בית שמניא", וחלקה

היתה בראשונה, והקיפוה בצוצרה, שהנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל, כנגד חמש עשרה מעלות שבתהלים, שעליהן הלויים אומרים בשר. לא היו מדרגות, אלא מוקפות ברחי גורן עגולה.

(שגבהו אמה ושלשה) מעלות ממעלה (לא)וורכן, ורום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. אחר כך הולך על עזרת כהנים כולה, והמזבח ובין האולם והמזבח בקרקע אחר ישרה. אחר כך עולה בשתיים עשרה מעלות אל האולם, וכמו שיזכר בשלישי ממסכתא זו. והאולם וההיכל בקרקע אחת ישרה, ולפיכך יהיה ההיכל למעלה מעזרת כהנים בשש אמות. ויעלה בידיו מכל הגבוהים, שקרקע ההיכל למעלה מקרקע הר הבית שבו שער שושן — עשרים ושתיים אמה, וגבוה של שער שושן — עשרים אמה על הרוב, כמו שהקדמנו שזה גובה של כל פתח. לפיכך כשהוכן עומד בהר המושחה ומבט מעשר שושן, יגיע ראות עיניו אל המעלה השנייה ממעלות האולם ואינו רואה את ההיכל מן הפתח בשום פנים, לפי שהמשקוף התחתון למעלה ממשקוף שער שושן העליון שתי אמות לנוכח. ולפיכך צריך שיהא הכותל של מעלה מעשר שושן נמוך, כדי שיראה ההיכל ממעל לו ואף על פי שכל מה שאמרנו מבואר למעיק, עוד אני מצירי אותו כדי שיוכן במהרה. ועוד נבאר איך היה מקום הנחת ההיכל והעזרה בשיפת ההר, וזה היא הצורה (ה), ואמרנו שזהו נמוך מעשרים אמה דרך משל, כדי שיהא הנראה מעשר ההיכל יותר משתי אמות, ואם היה גבוה של כותל פחות, ידא הנראה מפתח ההיכל יותר בלי ספק. וזה ענין מבואר. וכבר ידעת ש"קטור" שם עשן וענן קטורת שמעלה ממנו העשן, לפי שאין לה תקרה. **ומתליעין** — רצה לומר שמסירין העצים שיש בהם תולעת, כמו שאמרנו "מסקלין" על הרמת האבנים שהושלכו בדרך. וממה שאמר רבי אליעזר בן יעקב "שכחתי מה שהיתה משמשת" ראייה שהוא המגיד כל מה שהקדמנו בסדר הבית, וכן ביאר התלמוד. וענין "חלקה" — שהיתה פרוצה ואין כותל מקף לה. וכבר נתבאר בסוף סוכה (נא.) שבה היתה הכניסה לשמחה בימי החג, ומיראה שמא יתערבו הנשים בין האנשים הקיפו אותה בשקופין אטומים. ועשו בהם כמין מעלות כדי שיביטו מזה הנשים בשעת כניסת ישראל לשמחת בית השואבה שם, כמו שביארנו בסוף סוכה. אחר כך אמר שמעלות עזרת נשים לא היו ארוכים כשאר המעלות, כמו שהוא מפורסם היום מצורת המדרגות, אלא היתה כל מעלה כמו חצי עגולה עד שתהא כל מעלה חצי גורן כזה (ו), ולפיכך היתה צורת המעלה כמי שלחץ קצת אצטבא ונתן אותה על המעלה עד שתשלם צורת הסולם, וזה אי אפשר לצצירו בפשוט, אבל יוכן בקיבור.

לצצירו בפשוט, אבל יוכן בקיבור.

העזרה

א המזבח כו' עלה אמה וכנס אמה עלה חמש וכנס אמה. הכניסות ושהו בשוה) (שנה (בשנה), אבל "עלה" שלשי – זה מקום הקרנות שלא היה שם כניסה – לא קחשיב. ואותן של כתובות במקרא. ושלש אמות קומתו משפת סוכב ולמעלה, ושנויות הן בפרק איזו מקומן (ובחס נדא). והו סוכב – וחזר ומביא מלכן של עשרים ושמונה על עשרים ושמונה, וגבוה (שלש אמות) (אמה) – זהו מקום מערכה. וחזר ומביא מלכן אמה על אמה, וגבוה אמה – זהו קרן, וכן לכל קרן וקרן הוסיפו עליו כדי לקיים המדה שלמדה יחזקאל ברוח הקודש, ומפני שלא היה בו ספוק. שהדמים ניתנן על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי באותה אמה שהיטוד אוכל בדרום, ויורדן בון באותן שני נקבים שבאותה הקרן, ומתערבין באמת

המים העוברת בעורה, ויוצאין הדמים עם המים לנחל קדרון דרך הדרום. **משנה ג** אמה על אמה – בחפירה. וריבונה – כעין ארובה חקוקה בכבש במערבו, ושם נתנחן סטולין חטאת העוף עד שתעובר צורתה ויצאו לבית השרפה. **משנה ד** לפסח מן הכתולה – מה שקורין "טורק" בלעז, שלא חתפו בו מעולם. והפגיטה לכל דבר – בין באצבע בין בעץ בין בברזל היא פוסלת. מלבנין אותן – המזבח וקירותיו. מפני הדמים – שמוין כל השבוע בקיר ובקרן. בכפים של ברזל – *טרואיל"א, שסדין בה היט. אינו ברין שיניף – שיהא מונף עליו. ח' ששה סדרים – והי הטבעות בשורה אחת, ובכל סדר ארבעה טבעות שחן עשרים וארבע טבעות לעשרים וארבע משמרות. וש אומרים: ארבע סדרים היו, של שש טבעות, שחן נמי עשרים וארבע. שעליהן שוחטין – נותן צואר הבקמה טבעות ויש לה שני ראשין, ונועצה בקרקע והצואר תקוע שם, ויכול יחיד לשוחטה. בית המטבחים – שקורין *מיצקיה. ועליו – כלומר, באותו מקום שמונה עמודים ננסים קצרים ולא גבוהים. ורביעים של ארז – כרותות ארוזים על גבי שני העמודים ארבע קורות על שמונה עמודים. ואנוקליות – יחידות ברזל קבועות בקורות. שלשה סדרים של יחידות תקעו בכל קורה וקורה, סדר זה גבוה מחבירו. ואומר אני: הנמוך – לתלות בו כבש, ובאמצעי – לתלות בו איל, והגבוה – לתלות בו פר. ומפסטיק, ומנתחן, ומביאין הקרביים על שלהנות של שיש שלמטה בין העמודים. **משנה ו** משוך כלפי הדרום – שלא היה עומד באמצע ביתים, אלא כבין האולם ולמזבח. רום מעלה חצי אמה – הרי שש אמות גובה לשתיים עשרה מעלות. ושלחה – משך שלה כלפי האולם – אמה אמה. "ורובד שלש" – כשלעה אמה אמה בשלחה שתי מעלות, היתה אמה שלשית חלוקה ברובד שלש אמות רחב שוה – הרי חמש אמות בשלשה מעלות אמה אמה, ורובד שלש שלש, כן עשה בשלשה מעלות אחרות שחן חמש אמות – הרי עשר אמות. והעלינה היתה אמה אמה, ורובד ארבע, שחן שש אמות – הרי ששה עשר אמות העלאה, ושש אמות של רום חצי אמה לשנים עשר מעלות – הרי עשרים ושתיים אמות. אין הדבר מכון לי, שכן רום המעלה אינו מאריך במדה כלל. "ורובד חמש" – רצפה חלקה חמש אמות היה בעלינה שאצל אולם. ולרבי יהודה (ובשלש) (עשרים) (שלש) אמות היו. ואי אפשר לומר כן שלא להותיר סכום המדה. אף רבינו לא עמד במדה זו. **משנה ז** ורחבו עשרים – כרוחב הבית. מלתריות של מילא – קורות שקורין *שיט שמישימן בחומה בין נרדך לנרדך, חון של עץ נאה ומיופה. זהו "של מילא". ולי נראה לשון "כלי מילת", כ"ש כצוירו המעיל. על גביו – על גב פתח אולם. אמה מזה ואמה מזה – עדותה על עשרים אמה של רחב הפתח. וכן בחיירה. הרי ראשונה בת עשרים ושתיים, ושניה – עשרים וארבע, ושלשית – עשרים ושש, ורביעית – בת עשרים ושמונה, וחמישית, היא עלינה – בת שלשים. **משנה ח** וכלונסות *פרק"ס, מכותל של היכל לכותלו של אולם למעלה מפתח גבוה ארבעים, קבועות ראשיהן בבנין מכן ומכן כדי שלא יבעט ויפריד כותל אולם מכותל היכל. קבועות בתקרת האולם – ותלותו למטה באולם, שאחוזין בהן פרוזי כהונה, מפסגין וולין ליהנות בהדר העטרת שעשו חלם וחביריו בימי חגי זכריה מלאכי בחלונות עליות האולם לנגן וליזוף כעין שעושין שרים לטייל ולהתענג. וקורין *יטו"ש. ומודלה – כעין דלית, *טריל"א. שלש מאות כהנים – לפנותה ולפרק משוי גיגירים ואשכולות שתלוי עליה.

העזרה מוחלטת, והוא שאמר עליה כאן "כל העזרה" וכו', הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשר אמה אחורי היכל, כמו שיתבאר בסוף מסכתא זו. ומקום זה הוא שחיבין על דונו כרת ועל שגגות חטאת, והוא הנקרא "מקדש מוחלט". וכבר ביארנו פעמים שזה הוא תנא קמא שאומר שעזר העזרה זה שלשה עשר, אבל חכמים אומרים שבע, ונותנין טעם: שלשל עשרה השתחויות כנגד שלש עשרה פרצות שהיו בסדר, כמו שהקדמנו בפרק זה.

הדרן עלך הר הבית

לא זכר גובה המזבח כולו, לפי שהוא מפורסם שלא נשתנה, לא הוסיף ולא גרע. אמרו: המזבח שעשה משה – עשר אמות, ושעשה שלמה – עשר אמות, ושעשו בני הגולה – עשר אמות. והא כתיב "שלש אמות קומתו?" – משפת מערכה ולמעלה. וכבר נתבאר שגובהו עשר אמות, ואמה יסוד, וחמשה סוכב, ושלש מקום מערכה, ואמה קרנותיו, לפי שכל קרן הוא אמה על אמה על רום אמה. ואני אצייר אותו ואכתוב מדותיו באמות כמו שאמרה משנה זו, ואחר כך אשוב ואדקדק בשיעוריו, ואזכור מה שנתבאר בחתלמוד בגמרת מנחות, לפי שהקפידה על מדה המזבח בתורה גדולה מאד, וכן על מקומו. ונאמר בדברי הימים (א, כב) כשיחד להם מקום המזבח, שנאמר: "ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים זה מזבח לעולה לישראל", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ובחים סב, ב): "אמר רבי אליעזר: ראה מזבח בני ומיכאל חזר הגדול עומד ומקריב עליו. ואמרו (שם): שלשה נביאים עלו עמדם מן הגולה, אחד שהעיד להם על המזבח, ואחד שהעיד להם על מקום המזבח, ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית. וענין מזה שאמרו על המזבח שהוא שחן דבר, שדאק על מדתו, כמו שאבאר. וראוי שתדע שהמזבח הבני לא היה גבוה כמו של משה רבינו עליו השלום, אלא כולו מקשה, כמו שאמרו מענין בנינו. אמרו (ובחים נדא, א) כיצד בנין את המזבח? מביא מלכן שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, וגבוה אמה, ומביא אבנים מפולמות גדולות וקטנות, ומביא סיד וחת וקוניא, וממחה ושופך, וזהו "יסוד". ומביא מלכן שלשים על שלשים, גבוה חמש אמות, ומביא

משנה א המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים. עלה אמה וכנס אמה – זה היסוד. נמצאת שלשים על שלשים. עלה חמש וכנס אמה – זה הסוכב. נמצא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה. מקום הקרנות – אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים ושש על עשרים ושש. מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום מערכה. אמר רבי יוסי: מתחלה לא היה אלא שמונה ועשרים על שמונה ועשרים, פונים ועולה במדה זו עד שנמצא מקום המערכה עשרים על עשרים, וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן הצפון וארבע אמות מן המערב, כמין גמא, שנאמר: "והאריאל שתיים עשרה ארבע בשתיים עשרה רחב רבוע". יכול שאינו אלא שתיים עשרה על שתיים עשרה? – כשהוא מביא

משנה ז ורחבו עשרים – כרוחב הבית. מלתריות של מילא – קורות שקורין *שיט שמישימן בחומה בין נרדך לנרדך, חון של עץ נאה ומיופה. זהו "של מילא". ולי נראה לשון "כלי מילת", כ"ש כצוירו המעיל. על גביו – על גב פתח אולם. אמה מזה ואמה מזה – עדותה על עשרים אמה של רחב הפתח. וכן בחיירה. הרי ראשונה בת עשרים ושתיים, ושניה – עשרים וארבע, ושלשית – עשרים ושש, ורביעית – בת עשרים ושמונה, וחמישית, היא עלינה – בת שלשים. **משנה ח** וכלונסות *פרק"ס, מכותל של היכל לכותלו של אולם למעלה מפתח גבוה ארבעים, קבועות ראשיהן בבנין מכן ומכן כדי שלא יבעט ויפריד כותל אולם מכותל היכל. קבועות בתקרת האולם – ותלותו למטה באולם, שאחוזין בהן פרוזי כהונה, מפסגין וולין ליהנות בהדר העטרת שעשו חלם וחביריו בימי חגי זכריה מלאכי בחלונות עליות האולם לנגן וליזוף כעין שעושין שרים לטייל ולהתענג. וקורין *יטו"ש. ומודלה – כעין דלית, *טריל"א. שלש מאות כהנים – לפנותה ולפרק משוי גיגירים ואשכולות שתלוי עליה.

משנה ו

משנתנו עוסקת בפירוט מידות העזרה והשערים שבה ולשכות היו בנויות תחת עזרת ישראל, ופתוחות היו לעזרת הנשים, באותו הגובה שעזרת ישראל היתה גבוהה מעזרת נשים, ששם היו הלויים נותנים את הגזירות והנבלים והמצלותים וכל כלי השיר שהיו ממרים בהם וראה איור א.

העזרה, היא מתחילת עזרת ישראל, עד סוף הי"א אמה שאחורי בית קדש הקדשים, שמקום זה, כל הנכנס לשם כשהוא טמא, במזיד חייב כרת, ובשווג חייב חטאת, וכל זה הוא הנקרא מקדש. הי"א אמה הראשונים של העזרה, נקראים עזרת ישראל שרק שם היה מותר לישראל להכנס. הי"א אמה שאחריהם, נקראים עזרת כהנים, ששם אסור לישראל להכנס שלא לצורך. ואחר י"א אמה אלו היה בני המזבח.

עזרת ישראל היתה באורך מאה אמה ושלושים וחמש, על רוחב אחת עשרה אמה, וכן עזרת הכהנים, שהיא אחריה, גם כן היתה באורך מאה אמה ושלושים וחמש, על רוחב אחת עשרה אמה וראה איור ב. וראשי פספסין מבדיל – וגזרי עצים היו מונחים לרושם וסימן, בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים, שלא יכנסו ישראל משם והלאה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, לא ראשי פספסין היו מבדילים בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, אלא מעלה היתה בסוף עזרת ישראל גבוהה אמה, והדוכן של אבן שעליו היו עומדים הלויים כשהיו משוררים בשעת הקרבת הקרבנות, היה נתון מעליה, ובה – ובדוכן היו שלש מעלות של חצי חצי אמה – שכל אחת מהם היתה של חצי אמה, שבהם היו הלויים עולים לדוכן. ונקמצות עזרת הכהנים, גבוהה יותר מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה, אמה של המעלה, ועוד אמה וחצי של הדוכן.

כל העזרה כולה, מתחילת עזרת ישראל, עד סוף העזרה במערב, היתה באורך מאה ושמונים ושבע אמות ומן המזרח למערב, על רוחב מאה ושלושים וחמש אמות ומן הצפון לדרום.

ושלש עשרה השתתחויות היו שם בעזרה, שלאחר שניצחו את היוונים וגדדו את שלש עשרה הפרצות שפרצו מלכי היוונים בסורג, גזרו שיהיו משתחוים בשלש עשר מקומות בעזרה, כנגד שלש עשרה הפרצות. אבא יוסי בן חנן אומר, השתתחויות אלו לא תקנום על שניצחו את היוונים, אלא היו כנגד שלשה עשר שערים שהיו בעזרה, שליד כל שער היו משתחוים ומודים על יופי הבנין.

אבא יוסי בן חנן מונה את שלש עשרה השערים שהיו בעזרה: השערים הדרומיים היו סמוכין למערב, כלומר שהיו בכותל הדרומי בחלקו שהוא סמוך לצד מערב, ושמותם הם, שער העליון, שער הבית היה משופע ועולה ממזרח כלפי מערב, והשער שהוא קרוב למערב שהיה גבוה יותר, נקרא שער העליון. שער הדלה, ונקרא כן על שם שבו היו מכניסים עצים להדליקם על גבי המערכה. שער הגבורות, שבו היו מכניסים את בכורות של בהמה להקריבם. שער המים, ומפרשת המשנה: ולמה נקרא שמו שער המים, שבו היו מכניסין צלוחית של מים של ניסוף המים, כהן הסכות. רבי אליעזר בן יעקב אומר, הטעם שנקרא שער המים הוא כיון שבו המים מפכים – נעשים כמלא פי פך קטן, ועתידין בבית המקדש השלישי להיות המים הללו שמגיעים לשער המים, ויצאין מן המעיין שמתחת מפתח הפתח, כנאמר ביחזקאל (מז א) והנה מים יצאים מתחת מפתח הבית קדימה פי פני הבית קדים והמים ירדים מתחת מפתח הבית הימנית מנגב למזבח, שעתידים מים לצאת מתחת מפתח הבית, ולעבור לצד דרום של המזבח, ועתידים לצאת דרך שער זה. וליעומתן – ומקביל לשערים אלו שהיו בדרום, היו ארבעה השערים שבצפון גם כן סמוכין למערב, שהיו השערים בכותל הצפוני בחלקו שבצד מערב. ושמותם הם, שער יבנה, שער הקרבן, שבו היו מכניסים את קרבן התמיד, שער הנשים, שכשהיו הנשים מקריבות את קרבנם, היו נכנסות דרך שער זה. שער השיר – שבו היו מכניסים את הכלי שיר. ולמה נקרא שמו שער יבנה, שבו יצא יבנה בגלותו, שכשהגלוהו נבוכדנצר, נכנס לבית המקדש להשתחוות, ויצא דרך שער זה. והשערים שהיו במזרח הם שער

הדרן עלך הר הבית

פרק שלישי – המזבח

פרק זה עוסק בענין המזבח החיצון, העזרה, הכיור ומקומו, האולם, והמדרגות שעולים היו בהם לאולם.

משנה א

משנתנו מבארת את צורת מזבח החיצון ומידותיו: המזבח היה גודלו שלשים ושתים אמות, על שלשים ושתים אמות. עלה אמה וכןם אמה – ולאחר שעלה המזבח אמה מקרקע העזרה, היה המזבח נכנס אמה, כלומר שהיה אורך המזבח מתקצר שם באמה מכל צד, ובליטה זו שהיא גבוהה אמה ורחבה אמה, זה היסוד. נמצא החלק השני של המזבח הוא שלשים אמה על שלשים אמה, עלה חמש וכןם אמה – ולאחר שעלה המזבח מהיסוד חמש אמות, היה המזבח נכנס אמה, והמקום של אמה שנוצר שם זה הפסוק וראה איור ג. נמצא שהחלק השלישי של המזבח הוא עשרים ושמונה אמה על עשרים ושמונה אמה. ובראש המזבח, מקום הקרנות היה ממעט בכל צד אמה מצד זה ואמה מצד זה, שהקרנות היו כל אחת אמה על אמה, נמצא שנשאר בגג המזבח חוץ ממקום הקרנות, עשרים ושש אמה על עשרים ושש אמה, ומקום הילוך רגלי הכהנים היה ממעט עוד אמה מצד זה ואמה מצד זה, ששם היו הולכים הכהנים כדי להצית את האש בעצי המערכה, ולהפך את האיברים שלא נתעכלו, נמצא שהיה בגג המזבח עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע ששם הוא מקום המערכה.

אמר רבי יוסי, מתחלה – בבית המקדש הראשון, לא היה המזבח בתחתיתו אלא עשרים ושמונה אמות על עשרים ושמונה אמות, בונים ועולה במדה זו – ומידת כמה שהיה עולה וכמה היה נכנס, היה הכל כמו בבית שני, עד שנמצא שמקום המערכה שהיה בבית ראשון, הוא עשרים אמה על עשרים אמה, ששרי בכל צד היה המזבח נכנס שתי אמות, אמה אחת ביסוד, ואמה אחת בסובב, ועוד אמה אחת מקום הקרנות, ועוד אמה אחת מקום הילוך רגלי הכהנים, שהם ארבע אמות בכל צד, ומשני צדדים הם שמונה אמות, שחסרו מעשרים ושמונה אמות של המזבח, שהם עשרים אמה. ובשעלו בני הגולה בימי עזרא ובנו את בית המקדש השני, הוסיפו עליו והגדילו את שטחו בעוד ארבע אמות מן הצפון והדרום וארבע אמות מן המערב, כמין ו-צורות האות היוונית גמא, ועשו כן כמו שנתבאר יחזקאל על המזבח שיהיה בבית שני ובבית שלישי, שנאמר (יחזקאל מג טו) והתאריך שתיים עשרה ארץ בשתיים עשרה רוחב רבוע אל ארבעת רבועי, שמקום המערכה במזבח שנקרא אריאל, הוא שתיים עשרה אורך בשתיים עשרה רוחב רבוע, שואלת המשנה: יכול הייתי לפרש שאינו אלא שתיים עשרה אמה על שתיים עשרה אמה בלבד, כשהוא אומר בפסוק, על ארבעת רבועי, מלמד בזה שכל רבע מהמזבח הוא שתיים עשרה אורך על שתיים עשרה רחב, שמן האמצע של מקום המערכה הוא מוֹד שתיים עשרה אמה לכל רוח, ונמצא שהכל יחד הוא עשרים וארבע על עשרים וארבע, והוא של סיקרא – וקו בצבע אדום חנוף – מקיף את כל המזבח באמצע גובהו של המזבח, להכדיל בין המקום ששם נותנים את הדמים העליונים – המתן דמים שאינם כשרים אלא בחלקו התחתונים – המתן דמים שאינם כשרים אלא בחלקו התחתון של המזבח. והיסוד של המזבח היה מחלף על פני כל הצפון, ועל פני כל המערב, אבל בדרום והמזרח, לא היה יסוד על כל המזבח, ואוכל ו-תופס היסוד בדרום רק אמה אחת קרוב לצד מערב, ובמזרח אמה אחת קרוב לצד צפון וראה איור ד.

משנה ב

ממשיכה המשנה לעסוק בצורת המזבח החיצון: וּבְקֶרֶן מְעֻרְבִית דְּרֹמִית של היסוד, הָיוּ שְׁנֵי נִקְבִּים, שעשויים בְּמִין שְׁנֵי חֲזָמִין דְּקֵין (ראה אזור א), שֶׁהָדָמִים של חטאת הפנימיות הַנִּתְּנִין עַל יִסּוֹד מְעֻרְבִי, והדמים של שאר הקרבנות ששופכים את שירי דמם עַל יִסּוֹד דְּרֹמִי, יוֹרְדִין בָּהֶן לרצפת העזרה, וּמִתְעַרְבִין בָּאֵמָה – באמת המים שהיתה עוברת בעזרה, וְיוֹצֵאִין עִם הַמִּים לְנַחַל קֶרְדֵּן.

משנה ג

לְמִטָּה בְּרִצְפָּה בְּאוֹתוֹ הִקְרָן – ברצפת העזרה שליד קרן מערבית דרומית של המזבח, מְקוֹם הָיָה שֶׁשׁ שְׁגוּדָלוּ הִיָּה אֵמָה עַל אֵמָה שהיה חפור בארץ, וּמִבְּלֹא שֶׁל שֵׁשׁ הִיָּה מוֹנַחַת עַל גְּבִי אוֹתָה חֲפִירָה, וּמִטְּעֵת הִיָּתָה קְבוּעָה בָּהּ בַּטְבֵּלָא, שבטבעת זו היו מרימים את הטבלא. שָׁבוּ – שבחפירה זו היו יוֹרְדִין לִישִׁית – לחלל שהיה תחת המזבח כנגד המקום שהיו שופכים את הנסכים, שהינות של הנסכים היו יורדים לשם, וּמִנְקִין אוֹתוֹ מִיֵּינוֹת הַנִּסְכִּים. וּבְכֶשׁ הִיָּה לְדְרֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, שבו היו עולים על המזבח, ואורכו הִיָּה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת, עַל רֹחֵב שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. וּרְבֻבָּה – וכעין חלון שהיה נקרא 'רבוּבָה' הִיָּתָה לוֹ לְכַבֵּשׁ בְּמַעְרְבוֹ, שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִין פְּסוּלֵי חֲטָאת הָעוֹף, שפסולם אינו פסול הגוף, עד שיעבור עליהם הלילה ויהיו פסולים אף משום נותר, ואז יצאו לבית השריפה.

משנה ד

נֹאמַר בַּתּוֹרָה (דברים כו ה-ו) 'וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל, אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶנּוּ אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ'. וּשְׁנֵי דִינִים נֹאמְרוּ בַּסּוּף זֶה, הָאֶחָד, שֶׁאִסּוּר לְבִנוֹת אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּאֲבָנִים שֶׁנֶּגַע בָּהֶם בְּרֹזֶל, ואפילו אם לא פגע הברזל באבן. וְדֵין נֹסֵף, שֶׁצִּירֵךְ לְבִנוֹת אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּאֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, דִּהְיִינוּ אֲבָנִים שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוֹם פְּגִימָה, ואפילו אם פגיתם אינה מברזל. הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקת בְּבִנְיַן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מִמָּה הִיָּה עֲשׂוּי וְאֵלּוּ דְּבָרִים פּוֹסְלִים בּוֹ: אֶחָד אֲבָנִי הַכֶּבֶשׁ וְאֶחָד אֲבָנִי הַמִּזְבֵּחַ – בֵּין אֲבָנֵי הַכֶּבֶשׁ וּבֵין אֲבָנֵי הַמִּזְבֵּחַ, הָיוּ בָאִים מִבִּקְעַת בֵּית כֶּרֶם, שֶׁשָּׁם הָיוּ אֲבָנִים חֲלוּקוֹת, וְהָיוּ חוֹפְרִין שָׁם בְּקִרְדּוֹמוֹת שֶׁל עֵץ, לְמִטָּה מִבְּתוּלָה – מִתַּחַת לִקְרָקֶע שׁוּדָא לֹא נִחְפְּרָה מֵעוֹלָם, וּמִבְּיֹאֵן מִשָּׁם אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת שֶׁלֹּא הִנּוּף עֲלֵיהֶן בְּרֹזֶל מֵעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁהַבְּרֹזֶל פּוֹסֵל אֶת אֲבָנֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּנִינְיָה בְּלִבָּד אִף אִם לֹא פָגַע אֶת הָאֲבָן. וּפְגִימָה פּוֹסֶלֶת אֶת אֲבָנֵי הַמִּזְבֵּחַ (לְכָל) (בְּכָל) דְּבָרִי. אִם נִפְגְּמָה אֶחָת מֵהֶן – מֵהֶאֱבָנִים שֶׁהָיוּ בְּמִזְבֵּחַ, הָיָה לְבִדָּה פְּסוּלָה, וְכֹלֶן – ושאר האבנים שבמזבח בְּשִׁרְוֹת.

וּמִלִּבְנִים אוֹתָן – סִדִּים אֶת הַכֶּבֶשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ בְּסִיד, פְּעָמִים בְּשִׁנָּה, פֶּעַם אֶחָד בְּפֶסַח, וּפֶעַם אֶחָד בִּהֶיכָל הָיוּ סִדִּים בְּסִיד רֶק פֶּעַם אֶחָת בְּשִׁנָּה, בְּפֶסַח. רַבִּי אוֹמֵר, לֹא הָיוּ סִדִּין אֶת הַכֶּבֶשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ בְּסִיד, אֲלָא כָּל עָרֵב שֶׁבֶת הָיוּ מִלִּבְנִים אוֹתָן בְּמִפְּתָה, כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ מִדִּיחִים אוֹתָם בְּמִפָּה לְחוּץ מִפְּנֵי הַדָּמִים שֶׁהָיוּ זוֹרְקִים עַל הַמִּזְבֵּחַ.

חֲזוֹרַת הַמִּשְׁנָה לְדִבְרֵי תַנָּא קָמָא שֶׁאִמַּר שֶׁהָיוּ סִדִּים אֶת הַכֶּבֶשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ בְּסִיד: לֹא הָיוּ קִדִּין אוֹתָן בְּכַפִּים –[וְהָיוּ הַכֵּלִי שֶׁבּוּ מִחֲלִיקִים אֶת הַסִּיד עַל הַקִּיר] שֶׁל בְּרֹזֶל, מִשּׁוֹם שֶׁחֲשִׁשּׁוּ שְׁמָא יַנֵּעַ הַבְּרֹזֶל בִּאֲבָנִים, וְיִפְסֹל אוֹתָם מֵהַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא הָיוּ סִדִּים בְּכַפִּים שֶׁל עֵץ. וְהִטַּעַם שֶׁהוֹמִירָה הַתּוֹרָה בְּדִבְרֵי זֶה שֶׁהַבְּרֹזֶל פּוֹסֵל אֶת הָאֲבָנִים מֵהַמִּזְבֵּחַ בְּנִינְיָה, הוּא מִשּׁוֹם שֶׁהַבְּרֹזֶל נִבְרָא לְקַצֵּר יָמֵיו שֶׁל אָדָם, שֶׁהַבְּרֹזֶל מִשְׁמֵשׁ לְעִשְׂיַת חֶרֶב, וְהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא כְּדִי לְהַאֲרִיךְ יָמֵיו שֶׁל אָדָם, שֶׁאִם חוֹטֵא וּמִקְרִיב עָלָיו קֶרֶב וּמוֹתֵכֶּר לוֹ, וְאִינוּ דִּין שֶׁיִּנֶּיף – שִׁיְהִיָּה מוֹנֵף דִּבְרֵי הַמִּקְצֵר חַיִּים עַל דִּבְרֵי הַמֵּאֲרִיךְ חַיִּים.

משנה ה

מִשְׁנַתָּנו עוֹסֶקת בַּחֲלּוֹק הַצְּפוֹנִי שֶׁל הָעֶזְרָה: וּמִטְּעוֹת הָיוּ קְבוּעוֹת

בְּרִצְפָּה, לְצִפּוֹנָיו שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְהָיוּ שֵׁשׁ סְדָרִים – שִׁשָּׁה שׁוֹרוֹת שֶׁל טְבֵּעוֹת, וְסֹדֶר הַשׁוֹרוֹת הִיָּה מִמְּזֻרָח לְמַעֲרָב, שֶׁל אֲרָבַע אֲרָבַע – וּבְכָל שׁוֹרָה הָיוּ אֲרָבַע טְבֵּעוֹת מִצְּפוֹן לְדָרוֹם (וְרָאָה אִיּוֹר ב.). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ אֲרָבַע שׁוֹרוֹת שֶׁל טְבֵּעוֹת, וְסֹדֶר הַשׁוֹרוֹת הִיָּה מִמְּזֻרָח לְמַעֲרָב, שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ – וּבְכָל שׁוֹרָה הָיוּ שֵׁשׁ טְבֵּעוֹת מִצְּפוֹן לְדָרוֹם (וְרָאָה אִיּוֹר ג.) שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע טְבֵּעוֹת. שֶׁעָלִיָּהֶן – שִׁבְטֵעוֹת אֵלּוּ הָיוּ שׁוֹחֲטִים אֶת הַקֶּדָּשִׁים, וְלֹא הָיוּ הַטְּבֵּעוֹת בְּצוֹרֶת עִיּוּל שֶׁלֹּם אֲלָא בְּצוֹרֶת חֲצִי עִיּוּל, שִׁצְדָּה אֶחָד מִחוּבֵּר לְרִצְפָּה, וּמִכְּנִיס אֶת צוֹאֵר הַבְּהֵמָה תַּחַת הַטְּבֵּעַ, וְתוֹחֵב אֶת רֹאשׁ הַטְּבֵּעַ הַשְּׁנִי בָּאֶרֶץ.

בֵּית הַמִּטְבָּחִים, הוּא הַמְּקוֹם שֶׁשָּׁם הָיוּ שׁוֹחֲטִים אֶת הַקְּרִבָּנוֹת, וּמִפְּשִׁיטִים וּמִנְחָחִים אוֹתָם, וְרוֹחֲצִים אֶת הַקְּרִבִּים וּבְנֵי הַמַּעֲשִׂים שִׁלָּהֶם, הָיָה לְצִפּוֹנָיו שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ (וְרָאָה אִיּוֹר ד.) וְעָלָיו – וּבְמִקּוֹם זֶה הָיוּ שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרִים נִסְכִּין – נְמוּכִים, וּרְבִיעִים שֶׁל אֶרֶץ – וְחִתּוֹכוֹת מִרְבּוּעוֹת שֶׁל עֵץ אֶרֶץ, הָיוּ מוֹנַחִים עַל גְּבִיָּהֶן, וְאִנְקִלּוֹת –[כַּעֵין מוֹלְגוֹת] שֶׁל בְּרֹזֶל, הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן – בְּרִבְעִים שֶׁל אֶרֶץ, וְשִׁלְשָׁה סְדָרִים שֶׁל אִנְקִלּוֹת הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, הַנִּמְנָךְ לְתַלּוּת בּוֹ כֶּשֶׁב, הָאִמְצָעִי לְתַלּוּת בּוֹ אֵיל, וְהַעֲלִיךְ לְתַלּוּת בּוֹ פֶּר (וְרָאָה אִיּוֹר ה.) שֶׁבָּהֶם – שִׁבְאַנְקִלּוֹת אֵלּוּ הָיוּ תּוֹלִים וּמִפְּשִׁיטִים אֶת הַקְּרִבָּנוֹת, וְכִשְׁתּוֹלִים אֶת הַבְּהֵמָה שָׁם, הַבְּהֵמָה מוֹנַחַת עַל שׁוֹלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֶׁהָיוּ בֵּין הָעֶשְׂרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נִגְרָתָה עַל גְּבִי הַקְּרָקֶע.

משנה ו

מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה לְעִסּוֹק בְּתִיאּוֹר הָעֶזְרָה, וּמִפְּרֶטֶת אֶת הַמְּקוֹם מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְצֵד מִמֶּרֶב עַד הָאוֹלָם: הַכִּיּוֹר הָיָה מוֹנַח בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ, וּמִשְׁקוֹ מֵעַט בְּלִפְי הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא הִיָּה מוֹנַח מִמֶּשׁ בֵּין הָאוֹלָם וְהַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא הִיָּה מוֹנַח מִיַּד הֵיכָן שֶׁנִּסְתִּים הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁצִּירֵךְ לִקְרֹב כָּל כְּמָה שֶׁאִפְשָׁר לְבִין הָאוֹלָם וְהַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא שֶׁלֹּא יִחְצוֹץ בִּינֵיהֶם (וְרָאָה אִיּוֹר ו.).

בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ הָיוּ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אֵמָה. וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת הָיוּ שָׁם, שִׁבְעָה הָיוּ עוֹלִים לְאוֹלָם. הַמִּשְׁנָה מִפְּרֶטֶת כִּיצַד הָיוּ הַשְּׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת: רוֹם – גּוּבָה כָּל מַעֲלָה הִיָּה חֲצִי אֵמָה, וְשִׁלְחָה – וּמִשְׁךְ רֹחֵב כָּל מַעֲלָה הִיָּה אֵמָה. וְכֵן הִיָּה סֹדֶר הַמַּעֲלֹת, אֵמָה אֵמָה – הָיוּ אֲרָבַע מַעֲלֹת שֶׁהָיוּ עוֹלִים יָחַד שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּגוּבָה (וְשִׁדְרֵי כָּל מַעֲלָה הִיָּה גּוּבָהָ חֲצִי אֵמָה), וְאַחֲרֵיהֶם הִיָּה רוֹבֵד – שׁוֹרָה שֶׁל רִצְפָּה שֶׁל שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. הָרִי עַד כֹּאן ד' אַמּוֹת. וְאַחֲרֵיהֶם אֵמָה אֵמָה – הָיוּ עוֹד אֲרָבַע מַעֲלֹת שֶׁהָיוּ עוֹלִים יָחַד שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּגוּבָה, וְאַחֲרֵיהֶם הִיָּה רוֹבֵד – שׁוֹרָה שֶׁל רִצְפָּה שֶׁל שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, הָרִי ד' אַמּוֹת. וְסֹדֶר הַמַּעֲלָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיָּה, אֵמָה אֵמָה – אֲרָבַע מַעֲלֹת שֶׁהָיוּ עוֹלִים יָחַד שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּגוּבָה, וְאַחֲרֵיהֶם רוֹבֵד –[שׁוֹרָה שֶׁל רִצְפָּה] אֲרָבַע אַמּוֹת עַד פֶּתַח הָאוֹלָם, הָרִי כ"ב אַמָּה (וְרָאָה אִיּוֹר ז.) רַבִּי יְהוֹנָתָן אוֹמֵר, סֹדֶר הַמַּעֲלָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיָּה, אֵמָה אֵמָה – אֲרָבַע מַעֲלֹת שֶׁהָיוּ עוֹלִים יָחַד לְשְׁתֵּי אַמּוֹת גּוּבָה, וְרוֹבֵד –[שׁוֹרָה שֶׁל רִצְפָּה] שֶׁל חֲמֵשׁ אַמּוֹת עַד פֶּתַח הָאוֹלָם.

משנה ז

הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקת בְּתִיאּוֹר הָאוֹלָם, הוּא הַבֵּינָן שֶׁהִיָּה לְפָנֵי הַהֵיכָל, מִיְּדוּתָיו, וְכִיצַד הִיָּה בְּנוֹי: פֶּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם הִיָּה גּוּבָהּ (עֶשְׂרִים אַמָּה וְרַחְבּוֹ אֲרָבַעִים אַמָּה) [אֲרָבַעִים אַמָּה, וְרַחְבּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה]. וְחֲמֵשׁ מִלְּתֵרָאוֹת שֶׁל מִיָּלָא – קוֹרוֹת שֶׁהָיוּ חֲרוּטִים עֲלֵיהֶם צִיּוּרִים הָעֲשׂוּיִים מֵעֵץ שְׁגוּדִים בּוֹ עֲפָצִים, הָיוּ עַל גְּבִי – עַל גְּבִי פֶתַח הָאוֹלָם. הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיָּתָה עוֹדֶפֶת עַל הַפֶּתַח, אֵמָה מִצַּד זֶה, וְאֵמָה מִצַּד זֶה, וְהַקּוֹרָה שֶׁלְּמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, עוֹדֶפֶת עָלֶיהָ – עַל הַקּוֹרָה הָרִאשׁוֹנָה אֵמָה מִצַּד זֶה וְאֵמָה מִצַּד זֶה, וְכֵן כָּל קוֹרָה הִיָּתָה עוֹדֶפֶת עַל הַקּוֹרָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ אַמָּה מִכָּל צֶד. וּפֶתַח הָאוֹלָם הוּא עֶשְׂרִים אַמָּה, וְכָל קוֹרָה מוֹסִיפָה עוֹד שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁהָיוּ חֲמֵשׁ קוֹרוֹת, נִמְצָאָה הַקּוֹרָה הָעֲלִיּוֹנָה אוֹרְכָה שְׁלֹשִׁים אַמָּה, וְנִדְבָּךְ – וְשׁוֹרָה שֶׁל אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד – קוֹרָה וְקוֹרָה (וְרָאָה אִיּוֹר ח.).

וכשתרצה לציירו בשכלך לגמרי, תחשוב אותו בעורה לדרום המזבח, ויהיה המרחק שמחזיק העורה מצפון לדרום – שלשים אמה, וממרחק למערב – שש עשרה אמה, ואם תמשוך חוט מקצתו הסמוך לקרקע עד ראשו שאלע קרנות המזבח, יהיה שלשים ושתים. ואני הרביתי לדבר עליו יותר מן הראוי. אמרו בתלמוד: שני כבשים קטנים ירצאין מן הכבש שבוך פנים לידו ולסובב מובדלין מן המזבח כמלא נימא. ומה שכבר "רוביבה" היתה למערב"

— רצה לומר: מערב הכבש היתה כבש עצמו גומא שמשליכין בה פסולי חטאת העוף. אמר בתוספתא רוביבה: חלקו היתה שם ממערב של כבש, אמה על אמה, ו"רוביבה" היתה נקראת, ששם זורקין פסולי חטאת (העוף) עד שתעובר צורתם וירצא לבית השריפה. לפי שזכר שהיו מנגבים אותו במפה, אמר שהטעם שממחיתו אסור להחליקו בכלי החלוקה, והיא רידידה של ברזל שמחלקין בה הבנאן הכותלין ונקראת "כפס", מיראה שמא יגע הברזל באבני המזבח. ואחר כך הגיד הרחקת השם יתברך, לו ההרחקה הזאת הגדולה. ואמר שהברזל וכו'.

כבר ביארנו במסכת תמיד שאלו הטבעות הן שעשה יוחנן כהן גדול קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה. ואונקלוס והמלוגות ושלחנות שיש דיו שם, והם שמונה. וידוע מתוך ומהו שהקדמו בסדר זה, שכל קרבנות הציבור קדשי קדשים שחיטתן בצפון, ולפיכך קבועות הטבעות בצפון, וכן בית המטבחים. **אלו** השתים עשרה מעלות כבר ציינו אותם ודברנו עליהם במקומותם. אחר כך אמר שכותל האולם היה בנויה כסדר זהו, והוא: שאמרו אחת מנוגבה הכותל לארכו היה חלק ושה כשאר הכתלים, אחר כך בנין בולט מהכותל כגון כצוצרה גבוה שלש אמות, אחר כך מרחיק אמה גם כן וירצא בנין, והוא נקרא "רובד". וכן כל בנינו אמה ורובד שלש, ובאילו הוא אומר אמה כותל ורובד שלש מרחיק אמה בולט ורובד שלש עד שהיו אלו בולטין כצוצרות. וכצוצרה העליונה היתה בו ארבע אמות, וכן היה טובב ההיכל כמו שיתבאר בפרק זה, לפיכך היתה צורת הכותל כן (יא).

מלתרא — הקורה המפותחת שבה חופרין צורות דמיוניות. והיא שקרין לה הבנאים בלשון ערבי "מקרבין", ואומר במערב "מקרבין". וכבר זכרנו זה בעירובין, וחכמים קוראין אותה "מלתרא", והקבץ בלשון המשנה — "מלתראות". ו"מילת" הוא שם למין הקורות שבוך היה הפיתוח הזה, או שם לבנין ההוא הנקרא "מקרבין". ואמר עוד שהמערבה של אבנים היתה בין כל מלתרא ומלתרא. ואף על פי שכל מלתרא עורפת באורך כמו שאמרנו, עכשיו היתה גם כן כל אחת יוצאת על האחרת, ולא היו כולם בשטח אחד, עד שהם מניעות בפתח כמין דבר בולט מזה שהוא מפורסם בבנינים הגדולים, חו היא הצורה (יב). **כדי** שלא יבעט בו — פירשו: כדי שלא יטה הכותל באמצע לרוב גובהו. ולפיכך עשו משטח ממשכין מן כותל האולם עד כותל ההיכל, שישען כל אחד משתיק על חבירו. ועשו צורת גפן של זהב על פתחו של היכל — להחברך בגופן, לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן, כמו שהוא מפורסם בכתוב. "וכל מתנבד זהב להיכל" — רצה לומר: להוציא הזהב בעצמו בתפארת ההיכל, לפי שהיה כולה מצופה זהב, עושה מאותו השעיר שמתנבד דמות עלה או גריד או אשכול, ותולין אותו שמה. ומה שאומר "שלש מאות כהנים" — הוא דרך גזמא. אבל רצה לומר בזה: היו מתקבצים עליה רבים. וכבר עלה בהן מה שהיה צריך לכהנים רבים לטלטלה. וזו היא שדברו בה לשון הבאי מכלל השלשה דברים, כמו שאמרנו בפרק שני (מתמיד) (ממדות).

הדרן עלך המזבח

ומביא אבנים מפולמות וכו', וזהו "סובב". ומביא מלבן עשרים ושמנה על עשרים ושמנה וגובהו של אמה, ומביא אבנים וכו', וזהו מקום המערבה. ומביא מלבן אמה על אמה, וגובהו אמה, וזה "מקום הקרנות". וכן לכל קרן. ואף על פי שהדברים האלו מראים צורה בנפש ואין צורך לצייר בחושים, עם כל זה אני מצייר כמו שיעדתי להוסיף ביאור: חו היא צורת המזבח (ח) ועתה אשוב לדקדק במדותיו.

כבר אמרו שכל האמות הנזכרות במשנה היא אמה בנינית היא בת ששה טפחים. וכבר זכרנו בפרק ראשון ממנוחות שאמות מזבח הזהב וקרן המזבח והסובב והיסוד היא באמה בת חמשה טפחים, ושאר אמות המזבח באמה בת ששה טפחים, כך באה בקבלה. וראיה לזה מיוחקאל, כשאמר "ואלה מדות המזבח באמות ואמה באמה ותפוח" — (ואמרו) שהיא למזבח שתי מדות באמות, יכול היא כולם באמה אחת בת חמשה טפחים — תלמוד לומר: "באמות" — אמה, אמה ותפוח, שתחת יתנוה על חבירתה טפח. כאילו אמר שקצתו מודדין באמה קטנה וקצתו מודדין באמה ותפוח. והעלה בידיו מן התלמוד בהאי אחר עין אורח, שגובה היסוד — חמשה טפחים, וכן בניסוחו. וגובה הסובב — שלשים טפחים, ובניסוחו — חמשה. ועל בניסוח הסובב בלבד הוא שאמרנו שהסובב באמה בת חמשה טפחים. וגובה מקום המערבה — שמונה עשר טפחים. וגובה כל קרן — חמשה טפחים, אבל ריבוע הקרן היה הוא ששה על ששה. לפיכך יתא כל גובהו חמשים ושמנה טפחים, מחציתו — עשרים ותשעה, ויהא חוט של סיקרא בששה טפחים נשארות מן הסובב, וזה לאחר אמה ממנו. שכן אמרו המשנה בעולת העוף שרינה שתעשה למעלה כמו שנתבאר בשני מזבחים. ואמרו "עלה לכבש ופנה לסובב וכו' לא לקרן דרומית מדרחית ומולק את ראשה" כו', ואם עשאו למטה מרגליו אפילו אמה אחת — כשרה. לפי שכבר נתבאר שהעמוד על בניסוח הסובב יהיה בין מרגליו וכן חוט של סיקרא שנופסין חצי גובה של מזבח, אמה אחת. והואיל והענין במדות כמו שאמרנו, היה הוא מבואר כי מה שאמר "מנצא שלשים על שלשים" — הרי שלשים ושנים טפחים על שלשים ושנים טפחים, לפי שלא כנס אלא חמשה טפחים כמו שביארנו. וכן אמר "מנצא עשרים ושמנה על עשרים ושמנה" — הרי עשרים ושמנה וארבעה טפחים על עשרים ושמנה טפחים. אלא שהוא לא מנה הטפחים, לפי שהם פחות מאמה, וכיון דלא היה אמה — לא חשבו ליה. וזה המאמר קיים, וכבר הפלגנו בביאור מדות המזבח כפי מה שעלה בידיו מדברי המשנה והתלמוד ותוספתא, וזהו אנו מתחילין לגמור המאמר בו. **אחר** שביארנו שהיסוד סובב בארבע רוחות כמו שהקדמנו, חזר וחתכו אותו משני צדדין עד שיא סובב היסוד למזבח בצורה זו (ט). ומן הצורה הזאת יתבאר לך מה שזכר כאן, ויתבאר לך שקרן דרומית מדרחית לא היה לו יסוד. וכבר נתבאר בחמישי מזבחים ששייר דמים כולם יש מזה שנשפכין על יסוד מערב יש מזה שנשפכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן השני נקבים בקרן מערבית דרומית (אמרו) מן היסוד, כמו שביארנו בצורה זו. דע שהסובב נקרא "סובב", לפי שהוא סובב המזבח בארבע רוחות גמורות בהיפך היסוד.

כבר זכרנו פעמים "שחית" נקראים הנקבים שנגרר מהם יתו נסכים. וזהו מתקבצים גם כן במקום אחד תחת הארץ וקרא "שית". "רכבש" — הוא המעלה שעולים עליו למזבח, לפי שאין בו מעלות, שנאמר "לא תעלה ממעלות על מזבחך", אבל יורד ומתמעט ועולין בו בדרך שעולין בהר, וצורתו דומה לצורה שקורין בעלי הגדסא ובשלשן ערבי "אלמנושר" בשוה. והיה אורך שיפועו שלשים ושתים אמה, ואורך משיחתו שטוח בארץ — שלשים אמה, ורחבו — שש עשרה אמה, כמו שזכרנו, חו היא צורתה (י).

הדרן עלך המזבח

משנה א פתחו של היכל, שתיים טפפנים – בשפת עובי הכותל שבפנים לצד הבית, ושתיים מבחוץ לשפת עובי הכותל של צד האולם. להיכל ולקודש – להיכל – כלפי חוץ, ולקודש – כלפי פנים. החיצונות נפתחות בו – "ובכין איסתרמיטא" דרבי יהודה פירש רבינו זכור לטוב יפה יפה. ב"משכנות יחזקאל" על המקרא. **משנה ב** לשער הגדול – ההיכל: פשפש – "פנשטרנין. נטל – הכהן את המפתח בשחרית, ופתח את הפשפש שבצפון השער הגדול, ונכנס להתא – לאחר מן התאים שבוית צפונית מורחית של היכל, הוא האחרון שבשורה. וזיה מקצת חללו כנגד עובי כותל היכל חקקו. כותלו של היכל כנגד התא, ועשו פתח בתא שיכנס ממנו לעובי כותל ההיכל, עד שמגיע לפשפש הצפוני שאצל שער הגדול. הרי שיכול ליכנס מפשפש להתא. ועוד עשו לו פתח לאותו התא כנגד חלל ההיכל, ונכנס מהתא להיכל ופותח שם דלתות פנימיות של היכל, ושוב דלתות חיצוניות שלו. וזהו לרבנן דלקמן חמשה פתחים היו לאותו התא אחד לפשפש ואחד להיכל. ולרבי יהודה לא היה צריך התא לשני פתחים הללו, שהרי מפשפש היה נכנס בעובי כותל היכל ומהלך בעוביו לצד הדרום עד שעומד בין שני זוגות שערים שבשער הגדול. ופתח חיצונות מבפנים ממקום העובי שהוא עומד שם, ופנימיות של צד היכל פתח מבחוץ, מקום רגליו קרי חוץ כלפי הפנימיות – רבי יהודה לא בעי להאי תא אלא שלשה פתחים כשיעור לחבריה, אלא אחד מהם למסיבה כמפורש להלן. ואף בבנין יחזקאל חמש אמות מונח לפני התא האחרון, מכון חללו כנגד עובי כותלו של היכל לפי החשבון, ואפשר להעמיד לו שני פתחים, אחד לפשפש ואחד להיכל, בדברי היתמים, וחמשה פתחים לו.

משנה ג חמשה על גבי חמשה וחמשה על גביהם – רוחב התא מפורש לפנינו: התא שש, וכותל התא חמש, בין תאי המערב בין תאי הצפון. אבל לאורכו לא ניתן בו שיעור לא במשנה ולא במקרא. ולפי והחשבון של רבינו מנחם צריך (חשבון הנביא צריך רבינו מנחם) גם כן ליתן שש עשרה אמה בין אורך התא וכותל, ואין במקרא אלא שלשה, ושלשים תאים אחד תן למערב על פני כל הבית, וחמשה לדרום, וחמשה לצפון. וינתן כן תירגם: "יד עסרי דסידרא". ואחד עשר ואחד עשר חלל בזה על גב זה, כך הגיה רבי. ובקרב מורחית צפונית – כלומר, בתא שבקרב מורחית צפונית של צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים. ובמקרא כתב "ופתח הצלע למנוח פתח אחד דרך הצפון ופתח אחד לדרום". ואומר אני: בקרב זוית של צלע זה התא האחרון בצפונית מורחית שלו עשו לו פתח מפורש דקרתא. הרי התא הוא פתח למנוח שלפניו במרחק פנה דרך הצפון, שהקרב זוית שממש שני צדדיו. ורגל המסיבה שם אחר בקרב הצפון, שמהלכת בצידי התאים כולם, ורגליה כלין בקרב התא הזה נמצא פתח הקרב ממנו עולין למסיבה. הרי המשנה והמקרא מכוונים. ואם לא היה מונח בבית שניתן הפתח כולו לצפון התא והיינו אחד למסיבה דמתניתין. **משנה ד** התחתונה – התא התחתונה. חמש רוחב ורוכב שש – שיעור התיקרה שעל גבי שש אמות, שהקורות כונסות במגרעות החומה של היכל אמה אחת. לכך נמצאת האמצעית שש רחבה, ורוכב שלה היא תקרה עליונה של אמצעית שכונסת היא אמה בחומה יותר מתיקרה של תחתונה, לכך נמצאת העליונה רוחב שבע. **משנה ה** לגנות התאים – לראות בבדק הבית. הכי גרסינן: הולך כל פני הצפון של היכל דרך גנות התאים. היה מהלך בדרום – היכל מעל גגות התאים עד שהוא מגיע בבין קדש הקדשים ובין ההיכל, ושם פתח לעליות תקרה ומעזיבה שעל כל אורך סיפון הבית שמבפנים. ובפתחה של עלייה בפנים על המעזיבה היו שני כלונסות זקופות למעלה כלפי גג הבית, ובין הכלונסות – שליבות, שבהן עולין לגגה של עלייה, "ובראשן ספספין" – בראשי כלונסות של מטה שראשן העב הופקין למטה וחדרו של כלונסות דרוק וזקפין למעלה, שם היו ספספין וגזירין מונחין כלפי של אמה טרקסין, וזן מברדילין בעליה בין עליית ההיכל ובין עליית קדשי הקדשים. ובפרק "הוציאנו לו" (יומא נדא) אמרו: שתיים פרכות בדברי ושתים כנגון בעליה כדי להפסיק בין שתי עליות. ולולים – ארובות פתוחות לעליית קדש הקדשים, שדרך שם משלשלין את האומנן למטה בדברי בדרוק סדקי הכתלים, וכדי שלא יזונו עיניהם מזיו שכונה מורידין אותן בתיבות. **משנה ו** ההיכל מאה על מאה – מפורש לפניו ממזרח למערב מצפון לדרום, ועל רום מאה מפרש עכשיו. האומס שש אמות – המפתח גובה מהארץ שש אמה בבין אטום חומה סתומה. וצריך לומר: מעלות היו באולם שמהן עולים על המפתח ומורדות בהיכל לירד בהן מהמפתח. גובהו – (שלו) כותל מהאומס ומעלה ארבעים אמה. אמה כיור – ציורין וצורות באמה אחת. ואומס בית ירלפה – מקום עשו שם, אם ידלף תבית – יקלח לחוץ. ואמה תיקרה – הוא הסיפון, ועליה מעזיבה עובי אמה. וגובה של עליה מהסיפון ומעלה – ארבעים אמה. ואומס אמה כיור, ואמתים בית ירלפה בראש העלייה, כמו (בקהיר) (בכלע) ואמתים תיקרה, ומעזיבה למעלה כמו למטה. ושלש אמות מעקה סביב גג המעזיבה, וגג עשוי על המעזיבה, משפע ועולה עד לשורה גובהו של מעקה. ואמה כלה עורב – מהמעקה ולמעלה שפודים נערצין בגג, אמה גובהו, לכלא ולמימנע העוף מעליו, שלא יטפן. ר' יהודה לא צידד לאמה כלה עורב, ומגביה המעקה ארבע, והרי מאה אמה. מסיבה וכותלה ששמה הורדת (משש) המים, וכותלה ששמה – זה שיעור המשנה, אבל למקרא צריך לעשותן של עשרה. מתוך ששמעט ברוחב התא מיכן, שכן כתב "ורוחב הצלע ארבע אמות" – הרי מיעט בתאים ארבע אמות מזה, ומזה כנגון הדרוים מסיבה והורדה בארבע אמות למלאות שבעים רחב בהיכל לאחוריו. כך השיב לי רבינו ולחבריו. **משנה ז** והאולם עורף עליו בו – מלבד החלפות צריך להרחיב כותלי האולם לצפון כנגד התא להמסיבה והכותל, ולדרום כנגד התא והורדת מים וכותלה שהן תשע עשרה אמות מזה ומזה. וצורך היה לו כן לחזק ולתקן בנין גובה כזה, שכן שלמה עשאו מאה ועשרים גבה, כדכתיב בדברי הימים, אף על פי שגובה הבית בשלשים, כל בני הגולה שהרימו היכל מאה רום עשו באלום השוב נדבך בכותלי בית החלפות, הרי

לך מאה לפניו. סכניים – בלשון ערבי "חלפא". צר מאחוריו – שבעים אמה. ורחב מלפניו – מאה אמה.

הדרן עלך פתחו של היכל

מידות – דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסה

32 מהצד הפנימי, שהיא היתה מזוזה לשער. וצורת הדלת, שהיתה
33 עשויה משתי דלתות, מבוארת בפסוק, שְׁנַאמֶר (שם מא כד) וְשֵׁתִים
34 דִּלְתוֹת לְדִלְתוֹת שֵׁתִים מוֹסְפוֹת דִּלְתוֹת שֵׁתִים לְדִלְתֹת אַחַת וְשֵׁתִי
35 דִּלְתוֹת לְאַחֶרֶת – שכל אחת מהדלתות [הפנימית והחיצונה], היתה
36 מורכבת משתי דלתות, דלת אחת היתה מחוברת בצד צפון ואחת
37 בצד דרום, וכל דלת היתה נכפלת באמצעה, שכל דלת היתה עשויה
38 משתי חלקים שהיו מחוברים יחד על ידי חוליות.

משנה ב

39 משנתנו מתארת עוד בענין הפתחים שהיו בכותלי ההיכל, וכיצד היו
40 פותחים את דלתות ההיכל: וְשֵׁנִי פִּשְׁפָּשִׁים – פתחים קטנים היו לו
41 לשער ההיכל שנקרא 'שַׁעַר הַגְּדוֹל', פתח אֶחָד בְּצִפּוֹן [פתח אֶחָד
42 בְּדִרְוֹם] וְרָאָה אִיּוֹר ג', ופתחים אלו היו רחוקים קצת מן השער הגדול.
43 השער שֶׁבְּדִרְוֹם לֹא נִכְנָס אָדָם בּוֹ מְעֻלָּם, וְעַלּוֹ הוּא מְפֹרָשׁ עַל
44 יְדֵי יְחֻקָּאֵל – וזהו השער שנתנבא עליו יחזקאל במראה, שְׁנַאמֶר
45 (שם מד א) 'וַיֹּאמֶר אֵלֵי ה' הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפְתָּח וְאִישׁ לֹא
46 יָבֹא בּוֹ כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סָגוּר'. ומסתמא בבית שני
47 היה גם כן כמו שיהיה במקדש השלישי ששער זה שברדום סגור.
48 והשער הצפוני בו היו נכנסים בכל בוקר כדי לפתוח את דלתות
49 ההיכל. וכך היו פותחים אותו, נָטַל הַכֹּהֵן אֶת הַמַּפְתָּח, וּפָתַח אֶת
50 הַפִּשְׁפָּשִׁים – את הפתח הקטן שבצד צפון, וְנִכְנָס לְהִתָּא – לחדר שהיה
51 שם אחורי כותל ההיכל הצפוני, והיינו סמוך לכותל ההיכל המזרחי,
52 וּמִהִתָּא היה מהלך קצת לצד מערב, פונה לדרום ונכנס דרך פתח
53 שהיה בעובי כותל ההיכל הצפוני, לְהִיכָל, ומתוך ההיכל היה פותח
54 את כל הדלתות של שער ההיכל וְרָאָה אִיּוֹר ד'. רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר,
55 לֹא הָיָה הַכֹּהֵן נִכְנָס לִפְתּוֹחַ אֶת הַהִיכָל דֶּרֶךְ הַתָּא, אֲלָא בְּתוֹךְ עֹבְדוֹ
56 שֶׁל בּוֹתֵל הָיָה מְהֻלָּךְ, שאחר שנכנס לפשפש, היה נכנס לחלל שהיה
57 בתוך עובי הכותל, ושם היה מהלך עַד שֶׁהִגִּיעַ לְדִלְתוֹת, וְנִמְצָא
58 שהוא עומד בֵּין שְׁנֵי הַשַּׁעֲרִים שהיו לשער ההיכל וְרָאָה אִיּוֹר ה',
59 וּפָתַח אֶת הַדִּלְתוֹת הַחִיצוֹנוֹת של פתח ההיכל מִכַּפְּנִים – מצדם
60 הפנימי, וְאֵת הַדִּלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת מִכַּפְּחוּץ – מצדם החיצוני.

פרק רביעי – פתחו של היכל

פרק זה עוסק בתיאור ההיכל, כותליו ודלתותיו, וכל אשר מסביב לו.

משנה א

3 משנתנו מבארת כיצד היה נראה פתח ההיכל, כמה דלתות היו בו,
4 וכיצד היו נפתחות: פָּתַחוּ שֶׁל הִיכָל הָיָה נְכוּזָה עֲשָׂרִים אַמָּה, וְרָחְבּוֹ
5 עֲשָׂרָה אַמּוֹת. ועוביו של הפתח היה שש אמות. וְאַרְבַּע דִּלְתוֹת הָיוּ לוֹ
6 לפתח ההיכל, שֵׁתִים הָיוּ קְבוּעוֹת בְּפָנִים – בשפת עובי הכותל בצדו
7 הפנימי, דהיינו בצד הפונה לתוך ההיכל, אחת מימין הפתח ואחת
8 משמאלו, וְשֵׁתִים בְּחוּץ – בשפת עובי הכותל בצדו החיצוני, שְׁנַאמֶר
9 (יחזקאל מא כב) 'וְשֵׁתִים דִּלְתוֹת לְהִיכָל וְלִקְדָשׁ', והרי ההיכל והקודש
10 אותו מקום הוא, ובודאי הפירוש הוא, שדלתות הקודש, הם הדלתות
11 הפנימיות, העומדות בחלל פתח ההיכל בסופו ונפתחות לצד הקודש,
12 ועוד היו שתי דלתות בפתח ההיכל, והם הדלתות החיצוניות.
13 הדלתות הַחִיצוֹנוֹת שהיו בצידו החיצוני של עובי הכותל היו
14 נִפְתָּחוֹת כִּלְפֵי פָנִים לְתוֹךְ חֲלַל הַפִּתְּחָה, כדי לְכַסּוֹת אֶת עֹבְדוֹ שֶׁל
15 הַכּוֹתֵל, וְהַדִּלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת הָיוּ נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ חֲלַל הַבֵּית, כִּלְפֵי
16 פָּנִים הַהִיכָל, כדי לְכַסּוֹת אֶת כּוֹתֵל הַהִיכָל שֶׁאַחַר הַדִּלְתוֹת וְרָאָה
17 אִיּוֹר א', שֶׁכָּל כּוֹתֵל הַבֵּית מוֹחַ – היו מצופים בְּזָהָב, חוּץ מִהַכּוֹתֵל
18 שֶׁאַחַר הַדִּלְתוֹת, וכדי שיחשב ההיכל כאילו כולו מצופה זהב, היו
19 הדלתות נפתחות לתוך הבית ומכסות את הכתלים שמאחוריהן,
20 והיה נראה כאילו כל הכתלים מצופים זהב. רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר, לֹא
21 היו הדלתות נפתחות לתוך הבית, אֲלָא אֵף הַדִּלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת בְּתוֹךְ
22 חֲלַל הַפִּתְּחָה הָיוּ עוֹמְדוֹת, וְכַמֵּין אֵיצְמֶרְמִיטָא הָיוּ – וכל דלת היתה
23 עשויה משני חלקים שהיו מחוברים יחד על ידי חוליות, וְנִקְפְּלוֹת
24 לְאַחֲרֵיהֶן – וכשהיו פותחים את הדלתות, היתה הדלת מתקפלת
25 באמצעה, ונכפל חצי הדלת השני, על חצי הדלת הראשון וְרָאָה אִיּוֹר
26 ב', אֲלוֹ – הדלתות החיצוניות היו מכסות שְׁנֵי אַמּוֹת וּמִחֲצָה מֵעוֹבֵי
27 הַכּוֹתֵל, וְאֲלוֹ – והדלתות הפנימיות היו מכסות שְׁנֵי אַמּוֹת וּמִחֲצָה
28 מֵעוֹבֵי הַכּוֹתֵל. וְחָצִי אַמָּה וּמִזוּזָה מִכָּאן – חצי אמה מעובי השער
29 נשאר לפני הדלתות מהצד החיצוני, שהיא היתה מזוזה לשער, וְחָצִי
30 אַמָּה וּמִזוּזָה מִכָּאן – וחצי אמה מעובי השער נשאר אחרי הדלתות

המשך ביאור למס' מידות ליום שני עמ' א

משנה ח

1 עוד עוסקת המשנה בענין האולם: וְכִלְוִנְסוֹת שֶׁל (אבן) [אֲדָרָן] –
2 וקורות ארוכים של עץ ארז, הָיוּ קְבוּעִין מִכַּתְּלֵי שֶׁל הִיכָל לְכַתְּלוֹ
3 שֶׁל אֲוֵלָם, שראש אחד שלהם היה קבוע בקיר ההיכל, וראש אחד
4 היה קבוע בקיר האולם, בְּדִי שְׁלֹא יִבָּעַשׂ – יטה כותל האולם
5 ממקומו, שכיון שגובהו הוא האולם מאד, ואין בו עליות שיהיו תקרות
6 העליות מחזיקות את הכתלים, לכן הוצרכו לחבר את קירות האולם
7 וההיכל שיחזיקו זה את זה. וְשִׁשְׁרֹשׁוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ קְבוּעִין בְּתַקְרֹת
8 הָאֲוֵלָם, ומגיעים עד קרוב לקרקע, שִׁבְּחָן פְּרָחֵי כְּהוֹנָה – כהנים
9 בחורים עולים וְרוֹאִין אֶת הַעֲטֻדוֹת, שהם כמין כיפות מוזהבות
10 שעושים אותם בחלונות, שעשו עולי בבל, שהיו קבועים בכותלונות
11 שהיו בגובה קיר ההיכל שהיה פונה לאולם. והיו פרחי כהונה עולים
12 לשם, כדי לראות את מה שצריך לתקן בחלונות. ועולי בבל עשו את
13 העטרות, כִּמוֹ שְׁנַאמֶר (מכילתא ויט), 'וְהַעֲטֻדוֹת [תְּהִיָּה] לְחֹלֶם וּלְמִזְבֵּיָה

המשך ביאור למס' מידות ליום שלישי עמ' א

1 כנגד הכתלים החיצונים של ההיכל, והיינו שבעים אמה, היה עודף
2 עליהם עוד חמש עשרה אמה מכל צד. ואחורי האולם בצדו המערבי
3 היה מקום ריק, וּמִקוֹם זֶה הוּא הָיָה נִקְרָא 'בֵּית הַחֲלִיפוֹת', כיון שְׁשָׁם
4 הָיוּ גּוֹנְזִים אֶת הַסִּפְיָנוֹת, בחלונות שהיו שם בכותל המערבי של
5 האולם. וְכִיוֹן שֶׁהָיָה הָאֲוֵלָם עודף על ההיכל, נמצא שֶׁהִיכָל צָר
6 מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב מִלְּפָנָיו, שאחרי לא היה אלא שבעים אמה, ולפניו

15 [וְלִידְעָתָה] וְלִחַן בֵּין צִפְנִיָּה לְזָכְרוֹן בְּהִיכָל ה', שעל ידי שהם נדבו
16 את אותם העטרות, יהיה להם זיכרון בהיכל ה', שהבא להיכל ורואה
17 את העטרות מזכיר את שמם לטובה.
18 וְנִפְּנָן שֶׁל זָהָב – צורת גפן עשויה מזהב הָיְתָה עוֹמְדָה עַל פָּתָחוֹ שֶׁל
19 הִיכָל מִחוּץ לְהִיכָל, וּמוֹדֵלָה עַל גְּבִי בְּלוֹנְסוֹת – ומונבה על גבי
20 עמודים של ארז וְרָאָה אִיּוֹר ט', וְכָל מִי שֶׁהוּא מְתַנַּבֵּד זָהָב לְהִיכָל,
21 שרוצה להביא זהב שישתמשו בו לציפוי ההיכל, היה עושה מהזהב
22 שהוא מביא צורת עֵלָה אוֹ שִׁיעוֹר גדול יותר כצורת גִּרְגִּיר אוֹ
23 אֲשָׁפוֹל, וּמִבִּיא וְתוֹלָה בָּהּ. והיה מתקבץ בה זָהָב הַרְבֵּה, אָמַר רַבִּי
24 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֶׂה הָיָה, וְהַרְבֵּה זָהָב נִתְקַבֵּץ שָׁם עַד שֶׁנִּמְנָנוּ
25 עָלֶיהָ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת בָּהֳנִים כְּדִי לְפַנּוֹתָהּ, כלומר שהיו צריכים כהנים
26 הרבה כדי לפנותה.

הדרן עלך המזבח

7 היה מאה אמה, וְדוּמָה לְאָרִי, שְׁנַאמֶר (ישעיהו כט א) 'הוֹי אֲרִיאֵל
8 [אֲרִיאֵל] קְרִייתִי חֲנָה דָּוִד', שבית המקדש נקרא 'אריאל', ומה היה
9 בית המקדש דומה לארי, מָה אָרִי – שכמו שארי הוא צָר מֵאַחֲרָיו
10 וְרָחֵב מִלְּפָנָיו, אֵף הַהִיכָל הָיָה גַם כֵּן צָר מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב מִלְּפָנָיו.

הדרן עלך פתחו של היכל

משנה ג

סביב לכל ההיכל, היו בנויים תאים, ותאים אלו היו עשויים ליתן שם במשמר את הכסף והזהב ואת כל יקר שהיה בבית ה', ולא היו התאים מקיפים את ההיכל לכל גובהו, אלא גובה התאים היה פחות מארבעים אמה, שהוא גובה ההיכל. שבקירות ההיכל, מעל לגובה התאים, היו חלונות פתוחים להיכל [ראה איור א].

המשנה מפרשת כמה תאים היה מסביב להיכל: ושלשים ושמנה תאים היו שם מסביב להיכל, חמשה עשר היו בצפון, חמשה עשר היו בדרום, ושמנה היו במערב. התאים היו בנויים בשלש קומות, התאים שפצפון ושמנה היו חמשה תאים על גבי חמשה תאים, וחמשה תאים על גביהם, שבכל קומה היו חמשה תאים. והתאים שפצפון היו שלשה תאים על גבי שלשה תאים, ושנים על גביהם, שבשתי הקומות התחתונות היו שלשה תאים בכל קומה, והקומה השלישית, היו בה רק שני תאים [ראה איור ב]. והתאים שבכל צד, יחד עם עובי הכתלים שביניהם, היו ממלאים את כל אורך הכותל של ההיכל.

ושלשה פתחים היה לכל אחד ואחד מהתאים, פתח אחד היה פתוח להתא מהימין – לתא שהיה סמוך לו בצד ימין, ופתח אחד היה פתוח להתא מהשמאל – לתא שהיה סמוך לו מצד שמאל, ופתח אחד היה פתוח להתא שהיה על גביו [ראה איור ג]. ובתא שהיה בקרן מזרחית צפונית של ההיכל [שבו היו נכנסים לפתוח את שערי ההיכל], היו חמשה פתחים. פתח אחד להתא, פתח הימין – לתא שהיה סמוך לו מצד ימין [ובא אחריו לצד מערב], ופתח אחד להתא שהיה על גביו, ופתח אחד היה פתוח למסיבה, היא המעלה שהיו עולים בה על גג התאים, שהיתה בצד צפון של התא. ופתח אחד היה פתוח לפשפש – לשער הקטן שהיה מצד שער ההיכל, כלומר שהיה פתוח בכותל התא, שבסוף אותו פתח היה קבוע הפשפש שהוא השער, ופתח אחד היה פתוח להיכל [ראה איור ד].

משנה ד

המשנה מפרשת את מידות התאים: השורה התחתונה של התאים, היה רוחבה חמשה אמות, ורוכב – והתקרה שמעליה היה רוחבה ששה אמות, שעובי כותל ההיכל היה נגרע בעוביו ומתקצר שם, וקורות התקרה היו מונחות במקום כניסת הכותל. והשורה האמצעית של התאים, רוחב התאים היה ששה אמות, ורוכב – והתקרה שלה היה רוחבה שבע אמות, ששוב היה נגרע מעובי הכותל ומתקצר באמה נוספת. והשורה העליונה של התאים היה רוחבה שבע אמות [ראה איור ה]. שנאמר בבית המקדש שבנה שלמה (מלכים א' י'): הציני התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה, והיציעים הם התאים, שהיו סביבות ההיכל.

משנה ה

להלן (מ"ו) מבואר שגובה ההיכל היה מאה אמה. אולם ההיכל עצמו מבפנים לא היה גבוה מאה אמה, אלא שהיתה עליה בנויה על גבי ההיכל. ועתה מבארת המשנה כיצד היו עולים לעליית ההיכל, וכיצד היו עולים לגג העלייה: ומסכה – [מעלה כמין כבש] היתה מתחילה ועולה מקרן מזרחית צפונית של ההיכל, עד לקרן צפונית מערבית, שבה היו עולין לנגות התאים לראות אם יש צורך לתקנם. וכשהיה צריך לעלות לעליית ההיכל, הנה עולה במסכה ופניו למערב – שכשהוא עולה בקרן מזרחית צפונית, נמצא שפניו הם לצד מערב, הלך על כל פני הצפון – והיה הולך במסיבה את כל אורך הכותל הצפוני של ההיכל, עד שהוא מגיע למערב, הגיע למערב והפך את פניו לדרום, הלך כלפי מערב – היה הולך לאורך כל הכותל המערבי, על גבי גגות התאים, עד שהוא מגיע לדרום, הגיע (כלפי הדרום והיו) [לדרום והפך] את פניו למזרח, והיה מהלך בדרום על גבי עלייה שהיתה שם מעל גגות התאים, עד שהוא מגיע לפתחה של העלייה של ההיכל, שפתחה של העלייה

היה פתוח כלפי הדרום, כלומר שפתח העלייה היה בכותל הדרומי של העלייה. ובפתחה של עלייה – וסמוך לפתח העלייה, מחוץ לעלייה, היו שתי כלונסות – [קורות גדולות] של ארז, והיה חקוק בכל אחת מהם מקום מעמד לרגל, כדי לעלות ולדרת בהם, שבהן היו עולין לנגה של העלייה [ראה איור ו]. (ובראשון) [וראשין] פספסין – גורי עצים, מכביל – היו מבדילים בעליה בין הקדש לבין קדש הקדשים. ולולין – [פתחים קטנים] היו פתוחים ברצפת העלייה לבית קדש הקדשים, שבהן היו משלשלין את האומנין לבית קדש הקדשים, לבדוק את סדקי הכתלים, אם צריכים לתקנם, וכשהיו משלשלים את האומנים, היו משלשלים אותם בתיבות שאין בהם אלא שלש מחיצות, כדי שלא יזונו עיניהם מזוי השכינה שבבית קדש הקדשים.

משנה ו

המשנה מפרשת את מדות ההיכל והאולם, ומפרשת מה היה בכל אמות גובה ההיכל: והתקבל עם האולם והתאים והכתלים, היו מידותיו לאורכו ולרחבו מאה אמה על מאה אמה, על רום – [גובה] מאה אמה. מפרשת המשנה את גובה ההיכל: האומם – [כמין בנין אטום שאין בו חלל כלל] היה שש אמות, וגובה ההיכל עצמו מבפנים היה ארבעים אמה, ואמה כיור – אבנים גדולות ברוחב אמה, שהיו מצויות עליהם פרחים, היו משוקעים בכתלים, ואמתיים בית דילפה – ושתי אמות שבהם היו משוקעים קורות גדולות, בקירות הבית, שקורות אלו היו מחזיקות את קורות התקרה. ואמה תקרה, היינו עובי הקורות והנסרין שעליהן, ואמה מעויבה – סיד ואבנים, ועפר שנותנים על התקרה. וגובה של עלייה היה ארבעים אמה, ואמה כיור ואמתיים בית דילפה ואמה תקרה ואמה מעויבה, שכמו שהיה להיכל היה לעלייה, ושלש אמות מעקה סביב גג ההיכל, ואמה בלה עורב – מאבד העורבים, שעל כל גג ההיכל, ואף על המעקה, היה מונחים טבלאות של ברזל, שקבועים בהם מסמרים חדים, שעשויים לנמנע מהעורבים לשבת שם [ראה איורים ז, ח]. רבי יהודה אומר, אף שהכלה עורב היה מוסיף בגובה ההיכל, לא היה הבדל עורב עולה מן המדה של המאה אמה של גובה ההיכל, אלא ארבע אמות הנה גובה מעקה.

משנה ז

המשנה מפרשת מה היה במאה אמה של אורך ורוחב ההיכל: ממזרח למערב היה מידת ההיכל מאה אמה, וכך חלוקתם, כותל האולם היה עובי חמש אמות, והאולם אחד עשר אמות, כותל ההיכל המזרחי שש אמות, ותוכו של ההיכל ארבעים אמה, ובין ההיכל לקדש הקדשים היה רוחו של אמה שנקראה 'אמה מרקסין', ועשרים אמה היה מידת בית קדש הקדשים, וכותל ההיכל המערבי שש אמות, והתא שש אמות, וכותל התא חמש אמות [ראה איור ט]. המשנה מפרשת מה היה במאה אמה של רוחב ההיכל: מן הצפון לדרום היה מידת ההיכל שבעים אמה, הכותל החיצוני שהקיף את כל בנין ההיכל מצד צפון הוא כותל המסכה – העלייה שהיתה עולה לגגות התאים, והיה עובי חמש אמות, והמסכה עצמה היתה שלש אמות, כותל התא חמש אמות, והתא שש אמות, כותל ההיכל שש אמות, ותוכו של ההיכל היה רחבו עשרים אמה, כותל ההיכל שש אמות, והתא שש אמות, וכותל התא חמש אמות, ומקום היה אחר כותל התא שהיה נקרא 'בית הורדת המים', שמי נפתח היו נמשכים לשם בצינורות, ומשם היו מגיעים לים שעשה שלמה, והיה רחב שלש אמות, והכותל החיצוני הדרומי היה חמש אמות [ראה איור י]. האולם עורף עליו – על ההיכל, חמש עשרה אמה מן הצפון, וחמש עשרה אמה מן הדרום, שמלבד מה שהיה האולם מגיע עד

מדות. פרק ראשון – בשלשה מקומות דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסז

מבוא בתמימים. אין תמימים — נכנסין בעלי מומין. מבוא שיכנסו תביבות. אין שם תביבות — יכנסו דרך פתחים. **זכר** מדת גבהו ואחר כך יזכור ארכו ורחבו. "אוסט" — הוא בנין אטום שבונים בגוף הקרקע יסוד ועליו מעמידין הכתלים. "כיוור" — הוא פיתוח, והפיתוח שמפתחים הבנאים בסיד ובאבנים. ולפעמים אומרים כיוורין וציוורין, רצה לומר: פיתוחין וציוורין. "ידלף" — שם טיף המים מן הקירוי.

והיה נוהג אצלם בבנים לעשות לבית שני קירויים, קירוי למעלה מחבירו, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקורים אותו החלל "בית הדילפה" על שם הדלף, כדי שאם יטיף הקירוי העליון יעמדו מים באותו החלל. "ותקרה" — קירוי (הנחת) הקורות בלבד: "ומעובה" — היא הסיד והאבנים שנותנין על הקירוי. וכבר פירשנו זה בסוכה. "וכלה עורב" — מאבד העורבין, לפי שהיה מקיף ההיכל למעלה מן המעקה מארבע רוחותיו בחשק של ברזל גובה אמה, חד כמו הסיף, כדי שלא ישוב עליו שום עוף על ההיכל, מפני שנחתכים רגליו באותו הסיף, ולפיכך קורין אותו "כלה עורב". ואף על פי שאין צריך לציוור, הרי זו צורה מה שנזכר בחלכה זו מגבהו של היכל, והיא מצוירת בשולי הדף (יח). **צורת** ההיכל באורך ורחבו, ואלו המדות הנזכרות, כבר ישבנו אותם בתחלת פרק זה. וכשתסתכל בו תמצא כל הכתוב בזה התבאר מאותה הצורה. וכן כתוב בענין בית ראשון שארכו של היכל היה ששים, ורחבו עשרים, והיה קודש הקדשים שלישיתו, כמו במשכן, והוא עשרים אמה וההיכל ארבעים. **והכותל** המבדיל בין ההיכל וקודש הקדשים, והוא הנקרא "טרקסין", היה בו פתח ועליו פרוכת אחת. ונולד להם ספק בבית שני על עובי כותל הטרקסין אם היה כלל עם הארבעים של היכל ויהיה רוחק הפרוכת מכותל מערבי עשרים ואחד אמה, או היה מכלל קדשי הקדשים ותהיה שפת הפרוכת בשליש בצמצום. ולפיכך נתנו עובי הכותל מחוץ למדת ההיכל וקודש הקדשים, ונותנין עליו פרוכת מבפנים ופרוכת מבחוץ, והיה הטרקסין בין שתי פרוכות, והיה בין שתיהן אמה, כמו שבארנו בחמישי מ"כפוריים". והיה כולו, רוצה לומר — ההיכל, מאה על מאה. היו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד המזרח מתרחב כדמות האריה שהוא רחב מלפניו צר מאחוריו, כגון זה (טז).

הדרן עלך פתחו של היכל

אמה בית קדש הקדשים. כותל ההיכל — שש, והתא — שש, וכותל התא — חמש. מן הצפון לדרום — שבעים אמה; כותל המסבה — חמש, והמסבה — שלש, כותל התא — חמש, והתא — שש, ותוכו — עשרים אמה, כותל ההיכל — שש, והתא — שש, וכותל התא — חמש, ובית הדרת המים — שלש אמות. האולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון, וחמש עשרה אמה מן הדרום. והוא היה נקרא "בית החלפות", ששם גזונים את הסבינין. וההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו, ודומה לארי, שגאמר: "הוי אריאל קרית חנה דוד", מה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו — אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו.

כבר אמרנו בתמיד ש"תא" נקראת ההרחקה שיש בין שתי הכתלים — וכשתסתכל בצורת ההיכל שציינו תמצא בצפון חמשה הרחקות, והם: כותל מסיבה, ומסיבה, וכותל התא, וכותל ההיכל, וכמותם בדרום — לפיכך אמר שעל אלו החמשה הרחקות היו חמשה תאים, ועל חמשה תאים והיו חמשה תאים שניים.

והוא מה שאמר "חמשה על גבי חמשה וחמשה על גבם" עד שהיו שלש שורות של תאים, וכן צורתם (טז), וכיצא בו היה בדרום. ואל יטען שקרא אותם "כותל מסיבה, ומסיבה, וכותל התא, והתא, וכותל ההיכל", ואחר כך חזר וקראם כולם "תאים", לפי שהרחקה שיש בין שני הכתלים הוא התא, וכולם תאים, אבל כותל המסיבה וכותל התא וכותל ההיכל לא היה כותל סתום אלא שני כותלים וביניהם הרחקה כמו שציינו. ולקצת התאים היו שמות, כגון שקרא השורה התחתונה מהם "מסיבה" ו"בית הדרת המים" וזולתם, כמו שכתבנו בצורה וכמו שזכר בפרק זה. וכשתסתכל בצורה גם כן תמצא במערב שלשה הרחקות, והם: כותל התא, והתא, וכותל ההיכל. והיו עליהן שלשה תאים, ושנים על גביהם כן (טז). **ומה** שאמר כאן "לפשפש אחר", רצה לומר: תא שיש בו הפשפש הצפוני שבו נכנסין להיכל, והוא הפתח שהיה בצפון של תא, שהיה לו חמשה פתחים, והתא הזה היה בשורה אמצעית מהתאים, והוא שעל גבי המסיבה. **היציע** — הם הגזוזטאות הנמוקות יותר מבחוץ. והיתה גזוזטאה אמצעית יותר רחבה מן התחתונה, והעליונה יותר רחבה מאמצעית, כדי שלא יהא אפשר להדבק בכותל. והוא מה שנאמר "כי מגרעות נתן לבית" וגו'. וכן היה מוקף כל ההיכל מבחוץ ככותל המסיבה שלש גזוזטאות, כצורה זו (יז). **הקפה**, זו שמקיף ההיכל עד שיגיע אל העליה היא בתוך התאים המקיפים להיכל, כמו שציינו. ועכשיו אמרו שהיתה עליה על ההיכל וקודש הקדשים, ובקרקע עליה היה דבר מבדיל בין קירוי ההיכל ובין קירוי קודש הקדשים. **ולול** הוא פתח קטן, ולפיכך אמר שלול היה בקרקע העליה פתח אל קודש הקדשים ליכנס בהם האומנים אל קודש הקדשים אם יצטרך לתקן שום דבר. והואיל חכרנו האומנים, נאמר כאן שאם נצטרך בנין בתוך ההיכל משתדלים ומכוונים שיהיה האומן כהן כשר, ואם אי אפשר, שלא נמצא אלא ישראל — יכנס. וכתבו התוספתא דכלים (פרק א'): "הכל נכנסין לבנות ולתקן ולהוציא הטומאה. מבוא בבהנים. אין כהנים — נכנסין לויים. אין לויים — נכנסין ישראלים. מבוא בטהורים. אין טהורים — נכנסין טמאים."

אמה בית קדש הקדשים. כותל ההיכל — שש, והתא — שש, וכותל התא — חמש. מן הצפון לדרום — שבעים אמה; כותל המסבה — חמש, והמסבה — שלש, כותל התא — חמש, והתא — שש, ותוכו — עשרים אמה, כותל ההיכל — שש, והתא — שש, וכותל התא — חמש, ובית הדרת המים — שלש אמות. האולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון, וחמש עשרה אמה מן הדרום. והוא היה נקרא "בית החלפות", ששם גזונים את הסבינין. וההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו, ודומה לארי, שגאמר: "הוי אריאל קרית חנה דוד", מה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו — אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו.

הדרן עלך פתחו של היכל

משנה א כל העזרה היתה מאה ושמנים וחמש – מגובה של עזרת ישראל עד לאחורי הכפורת, כמו שמפרש באורך, ורחבה מאה ושלשים וחמש בעזרת נשים, שהרחב לא שונה, שכוללי כל העזרות כולן הולכות בשוה ובמישור. מן הצפון לדרום מפרש לך מה היה משמשת העזרה, הכבש לעצמו – שלשים אורך, מקום הטבעות – עשרים וארבע אמות, שלחנות של שיש בשש עמודים הנגסים שניים בפרק שלישי, והנותר – הוא עשרים וחמש אמות – פרוס אותו בין כבש לבותל מזה, ובין מקום הנגסין מצד אחד. ג שם היו מולחין עזרות קדשים – לכך נקראת "פרוה" – על שם עזרות הפרים שבה, דומיא דחבורתיה שנקראו על שם מעשיקן, חזר לדבר – "וזכר פרים" (דברי הימים ב ג, ו) – שדומה להם הפרים. אבל בית טבילה שעל גבה – פרוה מגושה בנאו, ועשאה דומה לדומה. בית טבילה – בחול, שבנו על גב שער המים אמת נ"ל. ד לשכת כהן גדול – לשכת פרהרדין. היתה אחורי שתייהן – אחד לשכת הגולה ואחד לשכת הגזית. ונג שלשתן שוה – למעלה. בור הגולה – מים מתוקים לשתייה ואמת המים להרחוה.

הדרן עלך כל העזרה

עשרים וארבעה. מן הטבעות לשלחנות – ארבעה. מן השלחנות ולנגסין – ארבעה. מן הנגסין לכתל העזרה – שמונה אמות, והמותר – בין הכבש לבותל, ומקום הנגסין. **משנה ג** שש לשכות היו בעזרה, שלש בצפון ושלש בדרום. שבעצפון: לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחים. לשכת המלח – שם היו נותנין מלח לקרבן. לשכת הפרוה – שם היו מולחין עזרות קדשים, ועל גגה היה בית המבילה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין – ששם היו מדיחין קרבי הקדשים, ומשם מסבה עולה לגג בית הפרוה. **משנה ד** שבדרום: לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית. לשכת העץ – אמר רבי אלעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר: לשכת כהן גדול, והיא היתה אחורי שתייהן, ונג שלשתן שוה. לשכת הגולה – שם היה בור קבוע, והגלגל נתון עליו, ומשם מספיקין מים לכל העזרה. לשכת הגזית – שם היתה סנהדרין גדולה של ישראל וישבת ודנה את ההוניה. וכהן שנמצא בו פסול – לובש שחורים, ומתעטף שחורים, ויוצא והולך לו. ושללא נמצא בו פסול – לובש לבנים, ומתעטף לבנים, נכנס ומשמש עם אחיו הפהנים. ויום טוב היו עושין שלא נמצא פסול בורעו של אהרן הפהן. וכך היו אומרים: "ברוך המקום, ברוך הוא, שלא נמצא פסול בורעו של אהרן, וברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשירת לפני ה' בבית קדשי הקדשים".

הדרן עלך כל העזרה וסליקא לה מסכת מדות

כבר הקדמנו בתחילת מסכתא זו שהשער השלישי משערי העזרה שהיו בדרום נקרא "שער המים". ונתבאר בגמרא דיומא (לא, א) שעל השער הזה היה מקוה המים שטובל בו כהן גדול ביום הכיפורים טבילה ראשונה. והיו המים באים שמה ממעיין שהיה שם ששמו "עין עיטם". ועל טבילה זו אמר ר' יומא שהיתה בחול, כמו שפירשנו שם. ונתבאר שהיתה לו לכהן גדול לשכה אצל מקוה זו על שער העזרה, וכפי הנראה להם בתלמוד שלשכת העץ שבצפון שהיתה לשכת כהן גדול, וגם כן לשכת פרהרדין הנזכרת בתחילת "כיפורים". ושלשכה זו שבדרום על שער המים היא לשכת "בית אבטינס", שמשיבעים אותו שם ערב יום הכיפורים, כמו שביארנו שם. וכן נתבאר בגמרא יומא שלשכת הגזית חצייה קודש וחצייה חול, ויש לה שני פתחים, אחד פתוח לקודש ואחד פתוח לחול. ושחציה של חול הוא לצד מערב, ובאותה המחצה יכולין לשבת. לפי שכבר ביארנו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. **פרוה** שם איש אמגושי שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג על כן נקראת השלכה על שמו: והואיל חכרנו כבר ציור המזבח וצמצום מדותיו וכן צמצום מדת ההיכל אני רוצה לצייר עכשיו צורת העזרה כולה ושיעורה ומדותיה לארכה ולרחבה וכל מה שהיה בה מלשכות ואסמון אליה עזרת נשים ובית המוקד ולא אתעסק במדת ההיכל והמזבח רק אזכיר אותם כפי שמותם שהקדמנו בלי זכירת מדת כל חלק מהם והואיל והקדמנו אותו וזו היא הצורה הכללית שידיענו אותה והבטחנו עליה במקומות רבים מן המשנה:

הדרן עלך כל העזרה

פרק חמישי – כל העזרה

משנה א

פרקזה עוסק בענין העזרה, מידותיה והלשכות שבה.
כָּל הָעֲזָרָה כּוֹלֶה, מִתְחִילַת עֹרֶת יִשְׂרָאֵל עַד סוֹף הָעֲזָרָה בַּמַּעֲרָב, הִיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמֹנִים וְשִׁבְעָה אַמּוֹת, עַל רֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת.
 המשנה מפרטת את שטח אורך העזרה: אורך העזרה מן המזרח למערב היה מאה ושמנים ושבע אמות, מקום דריסת רגלי ישראל – המקום שהיה מותר לישראל להיכנס שם אף שלא לצורך, והוא הנקרא 'עזרת ישראל, היה אחת עשרה אמה, ומקום הדריסת הכהנים, והיינו 'עזרת כהנים', היה אחת עשרה אמה, המזבח היה שלשים ושתים אמות, ובין האולם למזבח היו עשרים ושתים אמה, (תחיל) [ההיכל] אורכו היה מאה אמה, ואחת עשרה אמה היו לאחורי בית הכפפת – קדש הקדשים (ראה איור א).

משנה ב

המשנה מפרטת את שטח רוחב העזרה: רוחב העזרה מן הצפון לדרום, היה מאה ושלשים וחמש אמות, והולכת המשנה ומפרטת מן הדרום לצפון, מן הכבש ולמזבח – מתחילת הכבש עד סוף המזבח, היו שלשים ושתים אמות, ומן המזבח למזבחות שהיו קבועות בקרקע העזרה מצפון למזבח, שבהם היו מכניסים את צואר הקרבנות כשהיו שוחטים אותם, היו שמונה אמות, ומקום המזבחות היה עשרים וארבע אמות, ומן המזבחות לשלחנות של שיש שהיו שם, שעליהם היו מדיחים את הקריבים, היו ארבע אמות, ומן השלחנות ולנזקין – (העמודים הקטנים שהיו מצפון למזבח, שעליהם היו מפשטים את הקרבנות) היו ארבע אמות, ומן הנזקין לבית העזרה הצפוני היו שמונה אמות. והמזבח – ומה שנשאר מהמזבח שלושים וחמש אמות של רוחב העזרה, היה חצוי בין הכבש לבית הדרומי של העזרה, וחציו היה מקום הנזקין.

משנה ג

שש לשכות היו בעזרה, שלש לשכות בצפון, ושלש בדרום.

משנה ד

הלשכות שבצפון היו, לשכת המלח, לשכת הפרה, לשכת המדיחין (ראה איור ב).
 המשנה מפרטת למה שימשו לשכות אלו: לשכת המלח היא הלשכה ששם היו נותנין מלח לקרבן – כדי לקחת משם מלח לתת על הקרבנות. לשכת הפרה היא הלשכה ששם היו מולחין את עורות הקדשים, ועל גגה היה בית המבילה לבחן גדול כיום הכפורים. לשכת המדיחין היא הלשכה ששם היו מדיחין את קרבי הקדשים, ומשם מסיפה – (מעלות בנויות באבן בצורה מגולגלת) עולה לגג בית הפרה.

הלשכות שבדרום היו, לשכת העין, לשכת הגזלה, לשכת הגזית (ראה איור ג).
 לשכת העין, אמר רבי אליעזר בן יעקב, שכחתי מה היתה משמשת.
 אבא שאול אומר, לשכת הבחן גדול, שהיו מפרשים את הכהן גדול מביתו לשם לפני יום הכיפורים, היתה אחורי שתייהן – אחורי לשכת הגזלה ולשכת הגזית, ונג שלשתי שוה – וקירי אחד היה משותף לשלשתם.
 לשכת הגזלה, שם היה בוד קבוע, שעשו אותו כשעלו מהגזלה, והגלגל היה נתון עליו, שעל ידי הגלגל, היו מורידים דלי לבור להוציא ממנו מים, ומשם היו מספיקין מים לכל העזרה.
 לשכת הגזית, היא לשכה גדולה ששם היתה סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה, שכל כהן קודם שהיה מתחיל לעבוד בבית המקדש, היו בודקים את ייחוסו, וכהן שנמצא בו פסול לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו, וכהן שלא נמצא בו פסול, לובש לבנים ומתעטף לבנים מרוב שמחה, ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים, ויום מוב היו עושין אותם הכהנים שנמצאו כשרים, ומודים לה: יתברך על שלא נמצא פסול בורעו של אהרן הכהן. וכן היו אומרים, ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בורעו של אהרן, וברוך הוא שפטר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים.

הדרן עלך כל העזרה וסליקא לה מסכת מדות

המשך ביאור למס' נידה ליום רביעי עמ' ב

הדם במקור ואינו יכול להחזיק את כולו יוצא ממנו מעט מעט, וכבר לפני כמה ימים התחיל לצאת הדם לפרוזדור והורעה חזקה, ויש לטמאות מספק.
 מתרצת הגמרא: היום – שם לגבי חבית, איכא תרתי לריעותא – יש שתי סיבות להחמיר, האחת, חזקת טבל של היין שהפריש עליו מחבית זו, והשנייה, שהיין חומץ לפניך, אבל הָא – כאן לגבי נדה, איכא תרתי לריעותא – יש רק סיבה אחת לטמא את הטהרות, שבאשה יש חיסרון מחמת שיש דם לפניך והורע חזק טהרתה, אבל בטהרות שעסקה בהם אין ריעותא אחרת, ואם אתה מעמידם על חזקתם בחזקת טהרתם הם, ולכן לשמאי אינה טמאה למפרע כלל.
 נתבאר במשניות שהובאו לעיל, שבמקוה מחמירים למפרע בתורת ודאי, ובחבית מחמירים רק בתורת ספק. עד כאן נתבאר טעם החילוק ביניהם לנדה. עתה דנה הגמרא מה ההבדל בין מקוה לחבית. מקשה הגמרא: ורמי חבית אמפנה – והקשה מדין 'חבית' על דין 'מקוה', מאי שנא הָא – מה שונה כאן לגבי מקוה שהטהרות שנעשו על גביו טמאות למפרע בודאי, ומאי שנא הָא – ומה שונה כאן לגבי חבית שדין היין טבל רק מספק, הרי בשתייהם יש 'תרתי לריעותא', במקוה יש את 'חזקת הטומאה' ו'הרי חסר לפניך', ובחבית יש את 'חזקת הטבל' ו'הרי חומץ לפניך'.

מתרצת הגמרא: אמר רב חנינא מסורא, לעולם אין הדין שונה בין מקוה לחבית, ומאן תנא – מיהו התנא ששנה את הברייתא של חבית, רבי שמעון היא, דלגבי מקנה נמי ספקא משני ליה – שאף לגבי מקוה סובר שמחמירים רק בתורת ספק, ודין המקוה שוה לדין החבית, דתנן (תוספתא מקואות פ"א ה"ז), מקנה כשר שנמדד לאחר זמן ונמצא חסר מארבעים סאה, ולא ידוע מאימתי נחסר, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע, בין אם הספק הוא על מקוה העומד בפרשות הרבים (ושספק טומאה ברשות הרבים טהור), ובין אם הספק הוא על מקוה העומד בפרשות הרבים (ושספק טומאה ברשות היחיד טמא), הטהרות הללו טמאות, מפני שאין דנים אותו כספק טומאה אלא כודאי טומאה, כמו ששינו במשנה שהובאה לעיל. רבי שמעון אומר, אין המקוה פסול למפרע בתורת ודאי אלא בתורת ספק, ולכן אם המקוה בפרשות הרבים, הטהרות שנעשו על גביו מהורות, כדין ספק טומאה ברשות הרבים שהוא טהור, ואם המקוה בפרשות היחיד, תולין, כלומר, אם תרומה הן, אין אוכלים אותם וגם אין שורפים אותם. נמצא שלרבי שמעון באמת אין חילוק בין חבית למקוה, ובשניהם יש ספק, והברייתא ששינו לגבי חבית שאינו אלא ספק טבל שנויה כדעת רבי שמעון, והמשנה ששינו לגבי מקוה שהטהרות שנטבלו בו טמאות בתורת ודאי שנויה כדעת חכמים.

פרק ראשון - שמאי

דרך הנשים לראות דם מזמן לזמן, ראייה זו מכונה 'וסת'. אם יש לה זמן קבוע לראייתה נקראת 'אשה שיש לה וסת', ואם אין לה זמן קבוע נקראת 'אשה שאין לה וסת'.

אשה הרואה דם, משעה שיצא הדם לבית החיצון, אף על פי שעדיין לא יצא לגמרי מגופה, טמאה היא ואסורה לבעלה. מן התורה אינה טמאה אלא אם כן הרגישה ביציאת הדם, וחכמים גזרו שאפילו אם ראתה שלא בהרגשה טמאה, ואפילו אם רק מצאה כתם על בגדיה גם כן טמאה מדבריהם.

ענין הנדה והזבה, וטהרתן: בפעם הראשונה שהאשה רואה דם, הרי היא טמאה שבעה ימים, בין אם ראתה טיפת דם כחרדל בין אם ראתה כל שבעת הימים, והיא טומאת הנדה. אם פסקה לראות ביום השביעי קודם שקיעת החמה, טובלת בלילה של מוצאי שביעי וטהורה. מיום שמיני ואילך, אחד עשר יום הסמוכים לימי נדתה נקראים ימי זיבה, ודינה בהם, שאם ראתה בימים אלו יום אחד או שני ימים, די לה בספירת יום אחד נקי וטובלת והיא טהורה ('שומרת יום כנגד יום'), והיא הנקראת זבה קטנה. ואם ראתה במשך שלשה ימים רצופים, זקוקה למנות שבעה ימים נקיים ואחר כך טובלת והיא טהורה, והיא הנקראת זבה גדולה. ואם לא ראתה עד לאחר שעברו אחד עשר יום מסוף ימי נדתה, חוזרת לימי נדתה, דהיינו שכשתראה שוב דם, בין ראתה סמוך לימי זיבתה בין ראתה רחוק מימי זיבתה, תטמא שבעה ימים כנדה, ואחר כך יש לה אחד עשר ימי זיבה, כפי שנתבאר.

משנה

נתבאר שמיד כשיצא הדם מן המקור לבית החיצון אף קודם שיצא מחוץ לגופה היא טמאה. מן התורה אשה שיצא דם מגופה אין חוששים שמא קודם לכן כבר היה הדם בבית החיצון ולא יצא עד עכשיו, ואינה מטמאה למפרע דברים שנגעה בהם. ונחלקו התנאים במשנה זו אם גזרו חכמים שתהיה טמאה למפרע לענין תרומה וקדשים שנגעה בהם, ומאימתי גזרו שתהיה נחשבת טמאה: **שמאי אומר, כל הנשים שראו דם דיון שעתן** - די לנו אם יטמאו תרומה וטהרות שישגו בהן משעת ראייה ואילך, ואין חוששים שמא כמו שעכשיו נמצא דם בבית החיצון, גם אם היתה בודקת קודם לכן היתה מוצאת וכותלי בית הרחם העמידהו.

הלל אומר, כל הנשים שראו דם מטמאות תרומה וטהרות מפקידה לפקידה - מבדיקה לבדיקה, כגון אשה שבדקה עצמה באחד בשבת ומצאה שהיא טהורה, וביום רביעי בדקה ומצאה שהיא טמאה, חוששים שמא כבר נטמאה קודם לכן ומטמאה מספק את כל הטהרות שנתעסקה בהן מהזמן שאחר הבדיקה באחד בשבת, שחוששים שמא מיד אחר הבדיקה יצא הדם לבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידהו שלא יצא לחוץ, ו**אפילו** אם היתה הבדיקה הקודמת **למים הרבה** - לפני ימים רבים, מטמאים מספק את כל הטהרות שנתעסקה בהם כל הימים שבין שתי הבדיקות.

וחכמים אומרים, לא פדברי זה ולא פדברי זה - לא כדברי הלל שהחמיר יותר מדיא ומטמא מהבדיקה הקודמת אף אם עברו ימים רבים, שודאי אין הדם מתעכב בבית החיצון זמן רב כל כך, ולא כדברי שמאי שמיקל יותר מדיא ואינו מטמא למפרע כלל, **אלא, מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת**, כלומר, שני זמנים החכרו באשה לטמא טהרות למפרע, 'מעת לעת', ו'מפקידה לפקידה', ויש להלך אחר הקל

שבשניהם, אם הזמן שבין בדיקה לבדיקה הוא יותר מ'מעת לעת', שהוא עשרים וארבע שעות למפרע מזמן הראייה, הדין הוא ש'מעת לעת' ממעט את השיעור של 'מפקידה לפקידה', והולכים אחר 'מעת לעת' ואינה מטמאה אלא טהרות שנגעה בהם מאתמול בשעה הזאת, ואם הזמן של 'מעת לעת' הוא יותר מהזמן של מפקידה לפקידה, כגון שבדקה עצמה בתוך מעת לעת ומצאה שהיא טהורה, הדין הוא ש'מפקידה לפקידה' ממעט את השיעור של 'מעת לעת', ואין מטמאים אלא טהרות שנגעה בהן מהזמן שאחר הבדיקה שבדקה בתוך מעת לעת.

המשנה מביאה אופן שבו לא גזרו טומאה למפרע: **כל אשה שיש לה וסת** - זמן קבוע לראיית דם, ובדקה בשעת הוסת ומצאה שהיא טמאה, **דיה שעתה** - די לנו אם טמאה מאותה שעה ואילך, ואין חוששים שמא קודם לכן כבר יצא הדם לבית החיצון, אלא ודאי 'אורח בזמנו בא'.

המשנה מבארת דין בענין 'פקידה': **והמשמשת בעדים**, כלומר, אשה שבודקת עצמה בעד (סדין) קודם תשמיש ולאחריו, **הרי בדיקה זו נחשבת כפקידה, וממעטת על יד מעת לעת**, שאם נמצאה טהורה בבדיקה של תשמיש ואחר כך ראתה דם בתוך מעת לעת, אינה טמאה למפרע אלא מהזמן שאחר התשמיש ולא מעת לעת מהזמן הראייה, שהרי בשעת תשמיש בדקה ומצאה עצמה טהורה, וממעטת על יד **מפקידה לפקידה**, שאם בדקה שחרית ומצאה טהורה, ובצהרים שומשה בעדים, ואחר כך בערבית בדקה וראתה דם, אין מטמאים את הטהרות שנגעה בהן מבדיקת שחרית עד שעת תשמיש, שהרי קודם תשמיש בדקה ומצאה טהורה ולא שייך לומר שכבר היה דם קודם לתשמיש, אלא רק הטהרות שנגעה בהן משעת תשמיש ואילך טמאות.

המשנה מבארת מהו 'דיה שעתה': **ביצד דיה שעתה** של האשה שיש לה וסת, **היתה יושבת כמטה ועוסקה בטהרות, ופרשה מן המטה וראתה דם, היא טמאה** טומאת נדה, **והן** - המטה והטהרות שעסקה בהן, **טהרות, שמשום שיש לה וסת קבוע** אנו אומרים 'דיה שעתה' ואינה מטמאה למפרע לא את הטהרות ולא את המטה. המשנה מבארת עוד בענין טומאה למפרע: **אם על פי שפאמרו** חכמים באשה שאין לה וסת ש**מטמאה** למפרע **מעת לעת**, מכל מקום **אינה מונה** שבעת ימי נדתה **אלא משעה שראתה** ולא קודם לכן.

גמרא

במשנה נחלקו שמאי והלל אם אשה שראתה דם דיה שעתה או מטמאה למפרע. הגמרא מבררת באיזה סברא נחלקו. שואלת הגמרא: **מאי טעמיה דשמאי** - מהו טעמו של שמאי הסובר שאשה שראתה דם אינה מטמאה למפרע. משיבה הגמרא: **קצב** - שמאי סובר, **העמיד את האשה על חזקתה**, שכן הוא הכלל בכל ספק שמעמידים את הדבר על חזקתו הראשונה, **ואשה משעה שטובלת לנדתה בחזקת טהורה היא עומדת**, ולכך יש לנו לומר שבזמן שנתעסקה בטהרות קודם שהתברר לנו שראתה דם היתה טהורה.

שואלת הגמרא: **והלל** - מה טעמו של הלל הסובר שמטמאה למפרע ואין מעמידים אותה על חזקתה. משיבה הגמרא: לדעת הלל, **כי אמרינן** - מתי אנו אומרים 'העמיד דבר על חזקתו', **היבא דלית ליה ריעותא מגופיה** - כשאין לו חסרון מגופו, **אכל איבתא** - אשה

שְׁמַאי

אומר: כל הנשים דין שעתן. הלל אומר: מפקדה
לפקדה, ואפילו לימים הרבה. והכמים אומרים: לא
בדברי זה ולא בדברי זה, אלא מעת לעת - ממעטת על
יד מפקדה לפקדה, ומפקדה לפקדה - ממעטת על יד
מעט לעת. כל אשה שיש לה וסת - דיה שעתה.
והמשמשת בעדים - הרי זו בפקדה, וממעטת על יד מעט
לעת ועל יד מפקדה לפקדה. כיצד דיה שעתה? היתה
יושבת במטה ועסוקה בטהרות, ופרשה וראתה - היא
טמאה והן טהורות. אף על פי שאמרו: מטמאה מעט
לעת - אינה מונה אלא משעה שראתה. גמרא מאי
מעמיה דשמאי? - קסבר: העמד אשה על חזקה, ואשה
בחזקת טהורה עומדת. - והלל, כי אמר העמד דבר על
חזקתו - היכא דלית ליה ריעותא מגופיה, אבל איתא

בין

משנה שמאי אומר כל הנשים דין שעתן - אם ראתה דם, די לנו אם טמא
תרומה וטהרות שתגע בהן משעת ראייה ואילך. ולא אמרין: כי היכי
דהשתא אשתבח דם בבית החיצון, אי הות ברקה נמי מקמי הכי הות אישתבח,
ובותלי בית הרחם העמידהו, וקיימא לן בפרק "יוצא דופן" (נדה מ,א): כל הנשים
מטמאות בבית החיצון. מפקדה לפקדה -
ברקה עצמה באחד בשבת ומצאתה טהורה,
וליום רביעי ברקה ומצאתה טמאה -
חיישין, ומטמאה מספק כל הטהרות
שנתעסקה בהן משעת בדיקת אחד בשבת.
רשמה עם סילוק ידיה ראתה, ובותלי בית
הרחם העמידהו. ואפילו לימים הרבה - בין
ברקה ראשונה לשניה - מטמאין כל
הטהרות שנתעסקה בהן ביתנים, אבל הך
דמקמי בדיקה קמייתא - טהורות, דהא
כשבדיקה עצמה מצאתה טהורה. לא כדברי
זה - שהחמיר יותר מדאי, דהאי כולי האי
ימים רבים לא מוקמי ליה כותלי בית הרחם.
ולא כדברי זה - שמקיל יותר מדאי. אלא
מעט לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה
- שאם יש ימים הרבה בין פקדה לפקדה -
לא מטמאין להו לכולהו טהרות דיבני וביני,
אלא אותם שנתעסקה בהם מאתמול בשעה
הזאת. וטעמיהו דרבנן מפרש לקמן בגמרא.
נמצא מעט לעת ממעטת זמן מפקדה
לפקדה. ונפקדה לפקדה ממעטת על יד
מעט לעת - שאם היה זמן מפקדה לפקדה
מועט מוזמן מעט לעת - הולכין אחריו
להקל. כגון ברקה עצמה שחרית ומצאתה
טהורה, וחזרה ובדיקה ערבית ומצאתה טמאה, דאמרין לקמן במתניתין (יא,א):
פעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות - לא מטמאין טהרות של ליל
אמש. דהא ברקה שחרית ומצאתה טהורה, וליכא למימר דהוי דם מאתמול באי
שעתא. אלא הך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך מטמאין, דהיינו "מפקדה
לפקדה". על יד - על כח מפקדה לפקדה הוא בא, וממעט. כמה: "פוסל על יד"
דיבמות (צא,א), וכן הרבה. כל אשה שיש לה וסת - קבוע שלש פעמים ובדיקה
בשעת וסתה ומצאתה טמאה. דיה שעתה - וליכא למימר דמעיקרא הוה התם
דדאי אורח בומנו בא. השמשות בעדים - שבדיקה עצמה בעד דהיינו בסדין קודם
תשמיש ולאחר תשמיש. הרי זו בפקדה וממעטת על יד כ' - ואם ראתה דם
אחר כן בבדיקת ערבית, והיא שמשו בעהרים בעדים - לא מטמאין טהרות
דמבדיקת שחרית עד תשמיש, שהרי קודם תשמיש ברקה ומצאתה טהורה, וליכא
למימר: מקמי הכי הוה, אלא הך דמתשמיש ואילך טמאה. אף על פי שאמרו
כ' - א"שאין לה וסת" קאי. אינה מונה - ימי נדה אלא משעה כו'.
גמרא העמד אשה על חזקה - שהרי מספק אתה בא לטמאותה לענן טהרות
דקודם ראייה ספק הוה לה דם מקודם לכן ספק לא הוה הלכך העמד אשה על
חזקה שהיתה קודם ראייה שנתעסקה בה טהורות אלו. כגון ספק לא נגע - לא
גרסינן, דהתם לאו משום חזקה הוא. דלא ספק טמאה ברשות הרבים - טהור,
דהיינו "ספק נגע, הלכתא גמירי לה".

בין

מעט לעת - מפרש בגמרא: תולין, לא אוכלין ולא שורפין. ודוקא לקדים או
לתרומה, אבל לחולין - לכולי עלמא דיה שעתה, דאוקמא לה בחזקת
טהורה. ואם תאמר: מאי שנא מכל ספק טומאה, דברשות היחיד טמא דאי אף
לחולין, ולא מוקמינן בחזקת טהרה, משום דילפינן (נדה ג,א) מסוטה, מדפריך בגמרא
לרבי שמעון: אי מה סוטה טמאה דאי ברשות
היחיד, אף הכא טמאה דאי? ומשני: שאני
סוטה דאיכא רגלים לדבר. משמע דלרבנן,
דאמרי: ברשות היחיד טמאות, אתי שפיר.
וטעם דתיתי לריעותא לא הוצרך אלא לטמא
אפילו ברשות הרבים ויש לומר: דלא ילפינן
מסוטה לטמאה למפרע, ולכן בטומאה דמעת
לעת מוקמינן לה אחזקה. ואם תאמר: במעת
לעת דקיל טפי משאר טומאות כדפרישית,
אמאי החמירו בו לטמאה אף ברשות הרבים,
ובכל שאר טומאות אמרין: ברשות הרבים
- ספקו טהור, כדמוכח בשמעתין דקאמר:
והלל כי קאמר אוקי מילתא אחזקה - כגון
ספק נגע ספק לא נגע, אבל במעת לעת כו'.
ולא אמרין: אוקי מילתא חזקה אלא ברשות
הרבים, אלמא במעת לעת אף ברשות הרבים
טמא! וכן לקמן (ה,ב) מוקי מתניתין: כשנושאן
אותה חברותיה במטה, אם כן הוה להו תלאת,
חזי רשות הרבים כדמוכח בריש "שני נזירים"
(נזיר נ,ו), ואפילו הכי המטה טמאה! ואף על
גב דיש לדחות: כגון שהכילה מפסקת בין נדה
לטהרה, אין נראה, דבדושיה יש בירושלמי
דמגעה ברשות הרבים מטמא במעת לעת! ויש
לומר: דאף ברשות הרבים לא נטהר בקדים
משום חזקת טהרה, כיון איכא ריעותא מגופה. ואף על גב דמסוטה ילפינן לטהר
ברשות הרבים, אפילו היכא דליכא חזקה, כמו שאפרש לקמן, הכא לא ילפינן מסוטה
משום שהאשה שראתה השתא ודאי טמאה היא. ולא גמרינן מסוטה לטהר ברשות
הרבים, אלא כמו ספק נגע ספק לא נגע - שבם עתה ספק, דומיא דסוטה. ומיהו
דבר שאין בו דעת לישאל - טהור במעת לעת, דלקמן מוקמינן אמתניתין: דבר
שאיין בו דעת לישאל הוא? ומוקמינן: בשחברותיה נושאות אותה במטה. והיינו, משום
דבר שאין בו דעת לישאל לא גמרינן מסוטה. ואף על גב דרבי שמעון מטהר במקוה
שנמדר, מסוטה. גיליון. אלא גמרינן לטהר מדרב גידל, דאמר רב גידל (סוטה כט,א):
כתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", הא ספק - טהור, וכתביב "כל טהור
יאכל בשר", הא ספק - טמא? אלא, כאן - שאין בו דעת לישאל, כאן - שהו
בו דעת לישאל. ובטומאת בשר קדש שייך למפרע כמו להבא. ועוד יש לומר: דלא
גמרינן מסוטה אלא טומאת מגע, ולא טומאת ראייה. לכך מטמא אף ברשות הרבים.
אבל דבר שאין בו דעת לישאל - טהור, דבטומאת בשר קדש שייך טומאה על ידי
ראיית הזב או הזבה או הנדה, דאסרינן לאכול בשר קדש, חזי בכלל "כל טהור יאכל
בשר" (ויקרא ז). ואם תאמר: מאי שנא דבנגע באחד בלילה (נדה ד,א), דבטמאין
רבנן אף ברשות הרבים, כדמוכח בתוספתא דהא דלא ראו דבר מבערב, משום דכל
הטומאות כשנשאו מציאתן, ואשה נמי אמרין (נדה ד,א): כיון דשכדיה בה דמים -
כאינה בודקה דמיא, ואמאי מטהרין לחולין אף ברשות היחיד? ויש לומר: דלקמן
(נמן) בנגע באחד בלילה מיירי בקדים, וכן קופה (נדה ג,ב), דפריך הלל לשמאי
אייירי בקדים, דאי לאו הכי תקשה ליה לנפשיה. וכן פלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן (שם): המדלה עשרה דללים מים, מיירי במים שנעשו על שחרת הקדש ללוש בהן עיסת מנחות
או להדיח בהן בשר קדש, וכקדש דמו. ואם תאמר: ומאי שנא דאמרין בנגע באחד לשרוף, ובמעת לעת אמרין תולין, דאשה נמי מקריא "במקום מציאתה", וכל מקום שהיא
- טומאתה עמה. דאי לאו הכי, תקשי אשה לחזקה דמטהר בקופה במקום למקום? ויש לומר: משום דלבו נוקפא וביטל מפרה ורביה, דסבור דשכיחא טומאה, כיון ששורפין
עליה תרומה, ופריש. דכחאי גוונא אמרין לקמן (ג,ב). והא דפריך הלל לשמאי, היינו משום דלבו נוקפא - לא דהוה לו לטהר לגמרי. ואך קדש דמטהר אף ברשות היחיד,
ובקופה מטהר רבי יוחנן ברשות היחיד. וכן בנגע באחד בלילה, אפילו ראדו וז' לכן נראה: דטעמא דשמאי משום ביטול פריה ורביה, ולהכי לא עבדינן סיג ברשות היחיד
אפילו אי לא כבדוק דמיא. גיליון. אך קשה: לפי זה, מאי פריך להלל ממקוה, נימא: משום דלבו נוקפא? ואם תאמר: אמאי מטהר שמאי טפי באשה מבקופה ונגע באחד, אף על
גב דמשני שמאי דאשה אין לה שוליים, היינו להאי לישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי, אבל לשאר לישני לית לן האי טעמא? ויש לומר: דטעמא דשמאי - משום דאשה
ברוקה היא. והא דקאמר: כיון דשכיח בה דמים - כאינה בודקה דמיא. היינו להלל. ואם תאמר: לרבי מאיר, אמאי מטהר בנגע באחד ובאשה תולין? ויש לומר: משום דמוקמה
אחזקה, ואשה - משום דאיכא ריעותא מגופה. וקלל כי אמר דמוק מילתא אחזקה - כגון ספק נגע ספק לא נגע, היינו ברשות הרבים, כדפרישית. אבל ברשות היחיד
- לא מוקמינן אחזקה, והוי טומאה דאי, ילפינן מסוטה. ודוקא ספק נגע ספק לא נגע הוי דאי טמא, אבל טמא שנגע באחד מן החביות ואינו יודע באיזה מהם נגע -
שניהם טמאים מספק, ואינו טמאין שניהם בדאי. דלא ספק טמאה ברשות הרבים - טהור,
להם אחד "ראיתי אחד מכם שנטמא, ואינו יודע איזה מכם" - מביאין קרבן טמאה וקרבן טהרה. ולא מייית כל אחד קרבן טמאה, משום דלא גמרינן מסוטה אלא דבר שיכול
להיות. והא דפריך התם: אמאי מייית קרבן טמאה? ליתיה תרייהו קרבן טהרה! דאחזק שמאי לשנים, הוה להו שלשה, והוי רשות הרבים, וספקו טהור. אף על גב דאין יכול
להיות שיהיו שניהם טהורין, דהא דאי טמא. וכן גבי "שני שבילים" בפרק קמא דפסחים (ט,א) מטהרין שניהם, בבאו לישאל זה אחר זה, אף על גב שבדיא נטמא האחד? התם,
לא מסוטה גמרינן, אלא דמוקמינן כל אחד בחזקת טהרה, כדאיתא הכא דהוי טעמא משום דמוקמינן מילתא אחזקה. ומיירי כעין שני נזירים, דליכא למילף מסוטה, וצריכי
טעמא דחזקה, גיליון. ומיהו היכא דליכא חזקה לטהרה - מטהרין ברשות הרבים מסוטה, כמו מקוה שנמדר ומצא חסר דמטהר רבי שמעון ברשות הרבים, דגמרינן מסוטה,
אף על גב דליכא למימר "העמד מקוה על חזקה", דאירבה "העמד טמא על חזקה". ואם תאמר: והכי ילפינן מסוטה לטהר ברשות הרבים ליתא ליתא חזקה, הא סוטה אית
לה חזקת טהרה? ויש לומר: כיון דקניא לה ונסתרה, איתרע חזקה. ואף על גב דאין סתירה ברשות הרבים, מכל מקום איתרע חזקה, דשייך קצת סתירה באפילה ובליילה
(מנדר)

ומיהו בירושלמי דסוטה משמע דאפלה ולילה הוי רשות היחיד גמור, גירסא. ובעת שאין בני אדם מצויין. ואם תאמר: אם כן, הדין ליפנין מוטסה דברשות היחיד ספקו טמא אפילו איכא חוקה, הא בסוטה איתרע חוקה, וקרא ד"ונטמאה" דאיתר לאגמורי בעלמא טומאה מסוטה, אימא: דוקא היכא דליכא חוקה, ואיצטרך קרא לאשמעינן דהוי טמא ודאי, אף על גב שאינו אלא ספק

וגם לטהר ברשות הרבים, אף על גב דליכא חוקה? ויש לומר: דילפינן מוטסה, שעשאה הכתוב ודאי טמאה, אף על גב דאית לה חוקה שאינה טמאה ודאי, ולא איתרע אלא חוקת טהרה ודאית. **דאיכא** ריעותא מגופה — אבל אי לאו האי טעמא, הוה מוקמינן לה אחוקת טהרה, אף על גב דהשתא ודאי טמאה. כמו בנגע באתר, דמטהרין אף רבנן בראווי דו מבערב, אף על גב דהשתא הוא מת, וליכא עוד חוקת חיות. והוא דאמרין פרק קמא דחולין (ט, א) גבי "בא זב ונטל בני מעיים": התם גמירין מוטסה דברשות הרבים ספיקו טהור — היינו לפי סברת דברי המקשה, דמדינא איסור לסכנתא, אבל מסקנא דשני לן בין איסורא לסכנתא — לא ילפינן מוטסה, גיליון. ומכל מקום אם עשו מבהמה גבינות ושחטה, ונמצאת טרפה — אין להחזיר הגבינות מטעם "אוקי בהמה בחוקת שלא היתה טרפה מתחלה", כיון דמעולם לא היתה אותה טרפה מבוררת — לא חשיבה חוקה, כדמוכח ב"הכל שוחטין" (תולין יא, ב). דקאמרו: אתיא ממכה אביו ומפרה אדומה, דאזלינן בתר רובא. והדין מוכח, דלמא משום דמוק לה בחוקת שאינה טרפה אלא לא חשיב אותה חוקה. כדפרישית. וצריך עיון להחזיר הגבינות. להלל קשה ודאי — דמדקאמר רבי שמעון בסיפא "ברשות היחיד תולין", מכלל ד"טמאות" דקאמרי רבנן ברישא היינו ודאי **השתא** הוא דחזאי — ורב דאמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עט, א) הרי היא בגורת לפנינו, גבי "קדשה אביה בדרך, וקדשה עצמה בעיר", ושניהם ביומא דמשלים ששה חדשים שבין הערות לברותו, ולא קאמרי: השתא הוא דברגז? היינו משום דרגילותו שערות לבא מצפרא. וכי פריך התם לשמואל ממקוה חבית, הכי נמי מצי למיפך לרב, דדוקא בשערות קאמר רב, אלא דפריך לשמואל טפי בפשיטות. והא דקאמר התם: לימא רב דאמר כרבי נתן, דאמר: אם בריא הוא — עליו להביא ראיה ששביב מרע ודה, אף על גב דרב דוקא בשערות קאמר? התם נמי רוב העולם בריאים, ואית לן למימר דבריא היה, כמו שהוא עכשיו. **התם** תרתי לריעותא — תימה דבפרק קמא דחולין (י, א) ושם אמרין: שחטה, ונמצא הסכין פגום, ושבר בו עצמות אחרי כן. רב חסדא אמר: כשרה, משום דעצם ודאי פגום בו. ופריך ליה מטבול ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ — אף על פי שנתעסק באותו חמין כל היום כולו, לא עלתה לו טבילה. ומשנן: סכין — איתרע, בהמה — לא איתרע. והשתא הוא איכא תרתי לריעותא: דהרי פגום לפניך, והעמד בהמה בחוקת איסור, כדאמר הכא. והדין נמי איתרע מקוה, ואדם לא איתרע, ואפילו הכי מטמאנין? ויש לומר: דהתם משום דעצם ודאי פגום, כדאמר התם. אי נמי: אין סברא לחלק בין מקוה איתרע לאדם איתרע. והתם הכי פירוש: סכין איתרע, ואיכא ספיקו טובא: שמא בעצם נפגם; ואפילו בעור נפגם, שמא נפגם במיעוט בתרא; ואם תמצין לומר נפגם במיעוט קמא, שמא לא שחט כנגד הפגימה. אך קשה, דאמר התם: מנלן דאזלינן בתר חוקה? דכתיב: "יצא הכוזב מן הבית", ודילמא אדונקא ואתי בציר ליה שיעורא? אלא אוקמינא אחזקה. וקשה: והתם, משום דליכא ריעותא, ואכתי היכא דאיכא ריעותא מנלן דאזלינן בתר חוקה? ויש לומר: דמוכח היכא דבא כהן בסוף שבו, וראה והנה כהן הנגע, ואיתרע חוקה — מטמאנין אדם הנכנס שם באותו שבו, וידיב קרבן אם נכנס בעודו. וקשה: אדרבה, נימא התם: הרי חסר הנגע לפניך, ואוקי גברא בחוקת טהרה, כדאמר הכא גבי מקוה לטמא בודאי? ויש לומר: דגבי מקוה, רגילות להתחסר מעט מעט, ולכן איכא למימר דמעיקרא חסר. אבל הנגע, רגילות להתחסר בבת אחת פחות מכגריס, לכן אמרין התם: השתא הוא דחסר, ואוקי הנגע בחוקת שלם בציצית כהן מן הבית. וכשטימא הכהן את הבית, אפילו נתחסר הנגע אחרי כן קודם שנכנסו זה, גזירת הכתוב הוא שהיה טמא, עד שיראה הכהן בסוף שבו, ויטונו.

היה בודק את החבית — אפילו לרבנן, דאית להו ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פז, א) יין חומץ — מין אחד הוא, היינו כשמתכוין לתרום מן החומץ. והכא מיירי שנתכוין לתרום מן היין, ונמצא חומץ, דהוה ליה תרומה בטעות, כדמשמע בתוספתא דתרומות פרק "התורה והמעשר".

ושניהם

כיון דמגופה קחויא — מועדה (ועלולה) (ורגילה) היא לכך אין לה חוקת טהרה. ו**מאי שנא ממקוה** — לתרייהו פריך. **שנעשו על גביו** — טהרות שנשתמשו בכלים שטבלו בו. בין ברשות היחיד — בין שהמקוה עומד ברשות הרבים, דקיימא לן: ספק טומאה ברשות הרבים — ספקו טהור, הכא — טמא, דלאו ספק הוא אלא ודאי, כדמפרש

טעמא לקמן בשמעתין. **לשמאי קשה למפרע** — דהא מטמאנין טהרות למפרע, ולא אמרין: העמד מקוה על חוקתו. **דאילו מעת לעת** — טהרות דמטמאנין להו משום ספקא דמעט לעת לרבנן, והוא דדין מפקידה לפקידה דלול. תולין — אם תרומה הן, ולא שורפין — כדקתני בברייתא ד"הרואה כתם", לקמן בפירוקין (ו, א). **ואילו הכא** — במקוה. **טומאה ודאית** — מטמאנין להו למפרע, ושורפין את התרומה. מדקתני "ברשות הרבים טמא", אלמא כודאי משוי ליה. **לא טבל** — טבילה הוגנת, הלכך טומאה ודאית יש. **חסר ואתא חסר ואתא** — ואיתרע לה לחזקה מקמי הכי טובא, ולא ידעינן מאימא, הלכך ריע טפי נאשח. **הכא מי איכא למימר בו** — הלכך עד שעת מציתא דם לא איתרע חוקה, והך דאישתכח השתא איכא למימר דהשתא הוא דחזאי. **הגם הגם** — לשון רבייה, שהיה חולץ וגדל. ודומה לו במסכת שביעית בפרק רביעי: בראשונה היו אומרים מלקט אדם מתוך שדהו עצים ועשבים הגם הגם, כדרך שמלקט משל חבירו בו. כלומר, על ידי שיהיה הדם רבה במקור, יוצא ממנו מעט מעט כחרדל מה שאין המקור יכול להחזיקו, ויוצא מעט לבית היצחק, וזה כמה ימים התחיל. והוא נטמאת מטיפת דם כחרדל, כדלקמן (מא). **תרתי לריעותא** — העמד טמא על חוקת טומאה, ובחוקת טהרה דמקוה איכא ריעותא שהרי חסר לפניך, אבל באשה, בדידה הוא דאיכא ריעותא, שחורע חוקת טהרתה קצת, שהרי דם לפניך. ומשום דך ריעותא לחודה לא מרעין לה, הואיל ובטהרות לא משכחת ריעותא אחריא, דכי אמרין: העמידים על חוקת — בחוקת טהרותם הם. **ומאי שנא מחבית** — לבית שמאי פריך. היה בודק את החבית — טועמה אם היא בחוקתה שלא החמיצה. להיות מפורש עליה — כלומר, להיות סומך עליה, וחולץ ושותה שאר חביות, ונותן ענינו בזה להפריש ממנה עליהם לאחר זמן, שהתרומה ניטלת בממשכה. כל שיש **למי ידאי** — פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יוחנן בן לוי בבבא בתרא בפרק "המוכר פירות" (צא, א): רבי יוחנן אמר: כל שלשה ימים לאחר בדיקה ראשונה שמצאה בחוקתה — דאי יין, ואם אמר בתוך שלשה ימים "הרי זו תרומה על אלו הסמוכים לה" — כולם מתוקנות. מכאן קודם בדיקה אחתונה שנמצאת חומץ — דאי חומץ, דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא, דאי אין פחות משלשה ימים שהתחיל להחמיץ, ואם עשאו בתוך אותו שלשה ימים תרומה על מקום אחר — אינו תרומה, אליבא דרבי דאמר ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פז, ב): יין חומץ שני מינין הן. דאי לרבנן, הא קיימא לן (תרומות פרק שני משנה ו'): תרם מן הרעה על היפה — תרומתו תרומה. מכאן ואילך למפרע — ספק, והוא זו תרומה, ויחזור ויתרום. אלמא בין למר למר מספקין ריעותא למפרע? ורמי **חבית אפקוה** — דהא תריוהי איכא תרתי לריעותא. **מאי שנא** — במקוה דמחזיקין למפרע טומאת ודאי, ומאי שנא חבית דקאמר ספק. **ברשות היחיד תולין** — טעמא מפרש לקמן. **מסוטה** — דכתיב (במדבר ה): "והיא נטמאה", איתקש טומאה לסוטה.

ועשאה

ושניהם

נדה – דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעג

אחת, ורק עתה הורעה חזקתה בשעה שבא הדם לפנינו.
 דוחה הגמרא: **וּמֵאִי קוֹשְׁיָא** – ומה הקושיא איך אפשר לומר שבא
 הדם מעט מעט, **דְּלִמָּא הָנִסְ הָנִסְ חֲזִיתִיה** – שמא על ידי שנתרבה
 הדם במקור ואינו יכול להחזיק את כולו יוצא ממנו מעט מעט, וכבר
 לפני כמה ימים התחיל לצאת הדם לבית החיצון, והורעה חזקתה
 כמו במקרה שנחסר מעט מעט
 מתרצת הגמרא: **הָתָם** – שם לגבי מקור, **אִיכָא תַּרְתִּי לְרִיעוּתָא** – יש
 שתי סיבות לטמא את הכלים, האחת, העמוד טומאה על חזקתו,
 דהיינו חזקת טומאה של הכלים שנטבלו בו, והשנייה, שהמקור
 עכשיו חסר לפניך, ולכן מטמאים את הטהרות בודאי, אבל **הָתָם** –
 כאן לגבי נדה, **אִיכָא תַּרְתִּי לְרִיעוּתָא** – יש רק סיבה אחת לטמא את
 הטהרות, שבאשה יש חיסרון שהרי יש דם לפניך והורעה חזקת
 טהרתה, אבל בטהרות שעסקה בהם אין ריעותא אחרת, ואם אתה
 מעמידם על חזקתם בחזקת טהרתם הם, ולכן לשמאי אינה טמאה
 למפרע כלל ולהלל טמאה למפרע רק מספק.
 הגמרא מקשה קושיא נוספת לשמאי הסובר שאשה הרואה דם דיה
 שעתה. מקשה הגמרא: **וּמֵאִי שָׁנָא** – ומה שונה דין טומאת נדה
 למפרע **מִחֲבִיתָ**, **דִּתְנִן** (תוספתא תרומות פ"ד ה"ח), אדם שייחד חבית
 של יין להפריש ממנה תרומה על שאר החביות, וכיון שאי אפשר
 להפריש תרומה מחומץ על יין הִיָּה פוֹדֵק אֶת הַחֲבִית, שהיה טועמה
 אם לא החמיצה, לְהוֹת מְפָרִישׁ עֲלֶיהָ תְּרוּמָתָהּ וְהוֹלֵךְ, כלומר להיות
 סומך על חבית זו להפריש ממנה תרומה על יין טבל שיש לו, וְאַחֲרֵי
 כֵּן – ואחר זמן שהיה תורם מחבית זו בדקה שוב וּנְמַצָּא הֵינן שבחבית
 חוֹמֵץ, ואינו יודע מתי החמיץ, הדין הוא שְׂכַל שְׁלֹשָׁה יָמִים
 (הְרֵאשׁוֹנִים) וְנֵדָא, מִכָּאֵן וְאֵילֵךְ סָפֵק הוא אם היה יין או חומץ,
 וצריך להחמיר, שהתרומה שהפריש מחבית זו תרומה היא, אולם
 מחשש שמא חומץ היה עליו לחזור ולתרום את היין שתרם עליהם
 מחבית זו. הרי נתבאר בברייתא שחוששים למפרע ואין מעמידים את
 היין על חזקתו לומר שודאי לא החמיץ, **קִשְׁיָא לְשִׁמְאִי** שאמר לגבי
 נדה שמעמידים אותה על חזקתה ואינה טמאה למפרע.
 מתרצת הגמרא: **הָתָם** – שם בחבית הטעם הוא מְשׁוּם דְּאִיכָא לְמִימֵר
 ש אפשר לומר הַעֲמִיד מִכָּל עַל חֻזְקָתָהּ – העמד בא היין ושתרם עליו
 מחבית זו בחזקתו הראשונה שהיה טבל, וְאִימֵר – אמור שלא נִתְקַן
 מטבלו, אבל בנדה אין לטהרות שעסקה בהם חזקת טומאה.
 דוחה הגמרא: **אֲדִרְבָּה**, בחבית יש לנו לומר הַעֲמִיד יֵינן שבחבית על
 חֻזְקָתָה הראשונה שהיה יין בשעה שברך, וְאִימֵר – ואמור שהיין לא
 הִתְחַמֵּץ, וחלה התרומה כדון.
 מתרצת הגמרא: **הָרִי** אתה רואה שהיין הִתְחַמֵּץ לְפָנֶיךָ, ואין לך לילך
 אחר חזקתו הראשונה שהיה יין טוב.
 מקשה הגמרא: **הָכָא נָמִי** – גם כאן לגבי נדה הָרִי עכשיו יש דָם לְפָנֶיךָ
 ולא נעמיד את האשה על חזקתה, ושוב קשה על שמאי. מתרצת
 הגמרא: לגבי נדה יש לומר הַשְׁתָּא הוּא דְּחֻזָּא – רק עכשיו ראתה
 דם, ואפשר להעמידה על חזקת טהרתה.
 חזרת הגמרא ומקשה: **הָתָם נָמִי** – גם שם לגבי חבית נאמר הַשְׁתָּא
 הוּא דְּהִתְחַמֵּץ – רק עכשיו החמיץ, ונעמידנו על חזקתו ונאמר שעד
 עכשיו היה יין טוב, ומדוע אמרו שצריך לחזור ולהפריש תרומה.
 מתרצת הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר
 כן, הָתָם – שם בחבית, **אִיכָא לְמִימֵר** – יש לומר שהיין הִתְחַמֵּץ וְאִתָּא
 הַחֲמִיץ וְאִתָּא – החמיץ ובא החמיץ ובא, כלומר שהחמיץ מעט מעט,
 וכיון שעכשיו נמצא חומץ גמור, והורעה חזקתו של היין לפני זמן רב
 ואין אנו יודעים מאימתי, אין להעמידו על חזקתו, אבל **הָכָא** – כאן
 לגבי נדה, **מִי אִיכָא לְמִימֵר** – האם אפשר לומר שחֻזָּא וְאִתָּא חוּזָא
 וְאִתָּא – רואה ובאה רואה ובאה, כלומר שחודם בא מעט מעט, הרי
 הדם נעקר מהמקור ויוצא בבת אחת, ואין לנו הכרח לומר שכבר יצא
 הדם מהמקור לפני זמן רב, ולכן יש לנו להעמידה על חזקתה ולומר
 שהיתה טהורה עד עכשיו.
 דוחה הגמרא: **וּמֵאִי קוֹשְׁיָא** – ומה הקושיא איך אפשר לומר שבא
 הדם מעט מעט, **דְּלִמָּא הָנִסְ הָנִסְ חֲזִיתִיה** – שמא על ידי שנתרבה

כִּינִן דְּמִנְפָּה קִתְּוִיָא – כיון שמגופה היא רואה, ומועדת ורגילה היא
 לראות דם, לא אִמְרִינֵן אִזְקָה אִזְקָה – אין אומרים שנעמיד
 אותה על חזקתה שהיא טהורה.
 שמאי והלל, שניהם סוברים שאין האשה טמאה למפרע בודאי, אלא
 שלשמאי טהורה למפרע, ולהלל טמאה מספק. מקשה על כך
 הגמרא: **וּמֵאִי שָׁנָא** – ומה שונה דין טומאת נדה למפרע מִמִּקְוָה,
 דִּתְנִן במשנה (מקואות פ"ב מ"ב). מִקְוָה כשר שְׁנִמְדָּד לאחר זמן
 וְנִמְצָא חֶסֶר מארבעים סאה, ולא ידוע מאימתי נחסר, כָּל מִקְוֹת
 שְׁנַעְשׂוּ עַל גְּבִי, כלומר כל הטהרות שנשתמשו בכלים שנטבלו
 במקוה זו לְמַפְרַע, כִּין אם הספק הוא על מקוה העומד בְּרִשׁוֹת
 הָרִבִּים (ושספק טומאה ברשות הרבים טהור), וְכִין אם הספק הוא על
 מקוה העומד בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד (ושספק טומאה ברשות היחיד טמא),
 הטהרות הללו מִטְּמֵאוֹת, מפני שאין דנים אותו כספק טומאה אלא
 כודאי טומאה. מסיימת הגמרא את קושייתה: לְשִׁמְאִי הסובר שאשה
 שראתה דם דיה שעתה מפני שמעמידים אותה בחזקת טהרה, קִשְׁיָא
 לְמַפְרַע – קשה מכך שבמקוה הטהרות טמאים למפרע, ואין מעמידים
 את המקוה על חזקתו שהיה כשר. וְלִהְלֵל הסובר שאשה שראתה דם
 טמאה למפרע ואין מעמידים אותה על חזקתה, קִשְׁיָא וְנֵדָא – קשה
 מכך שבמקוה הטהרות טמאות למפרע בודאי, דְּאֵילּוּ לענין טומאת
 מַעַת לְעַת שְׁכַנְיָה סובר הלל שהיא ספק טמאה, ואם נגעה בתרומה
 תולין, כלומר, לא אוֹכְלִין אותה שמא טמאה היא ואסור לאכול
 תרומה טמאה, וגם לא שוֹרְפִין אותה, שמא טהורה היא ואסור
 לשורפה, וְאֵילּוּ הָכָא – כאן לגבי מקוה מטמאים כל הטהרות שנעשו
 על גביו למפרע טְּמֵאוֹת וְנֵדָא, ואם עשו תרומה בכלים שנטבלו
 במקוה שורפין אותה. והראיה שדנים אותה כטומאת ודאי, שהרי
 אפילו אם המקוה היה ברשות הרבים נתבאר בברייתא שטהרות
 שנעשו על גביו טמאות, ואם היו דנים כאן כספק טומאה, היו
 מטהרים אותן, שספק טומאה ברשות הרבים טהור, ומה ההבדל בין
 טומאת נדה למפרע שאינה אלא ספק, לטהרות שנעשו על גבי
 המקוה שטמאים בודאי.
 מתרצת הגמרא: **הָתָם** – שם במקוה מטמאים בודאי מְשׁוּם דְּאִיכָא
 לְמִימֵר – שמספק יש לומר על הכלי שטבלו בו הַעֲמִיד את הכלי
 הַטְּמֵא עַל חֻזְקָתָהּ שהיה טמא וְאִימֵר – אמור שלא מִכָּל טְבִילָה
 ראיה המטהרת אותו, שאפשר שבשעה שטבלוהו כבר היה המקוה
 חסר, וכיון שהיה לכלי חזקת טומאה דנים אותו כודאי טמא, אבל
 כאן בטומאת נדה למפרע אין לטהרות שעסקה בהם חזקת טומאה,
 ולכן אין מטמאים בודאי למפרע, אלא לשמאי מעמידים את האשה
 על חזקת טהרתה, ולהלל דנים אותה כספק טמאה.
 דוחה הגמרא: **אֲדִרְבָּה**, יש לנו לומר להיפך, הַעֲמִיד מִקְוָה עַל חֻזְקָתָהּ
 הראשונה שהיה שלם, וְאִימֵר – ואמור שלא חֶסֶר בשעה שטבלו בו
 את הכלי הטמא.
 מתרצת הגמרא: הָרִי המקוה עכשיו חֶסֶר לְפָנֶיךָ, והורעה חזקתו
 הראשונה.
 מקשה הגמרא: **הָכָא נָמִי** – גם כאן בנדה נאמר הָרִי עכשיו יש דָם
 לְפָנֶיךָ, והורעה חזקת טהרתה, ולמה מטהרים אותה למפרע.
 מתרצת הגמרא: לגבי נדה יש לומר דְּהַשְׁתָּא הוּא דְּחֻזָּא – שרק
 עכשיו ראתה דם, ואפשר להעמידה על חזקת טהרתה.
 חזרת הגמרא ומקשה: **הָכָא נָמִי** – גם כאן לגבי מקוה נאמר דְּהַשְׁתָּא
 הוּא דְּחֶסֶר – שרק עכשיו נחסר המקוה, ויש לנו להעמיד את המקוה
 על חזקתו.
 מתרצת הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר
 כן, הָתָם – שם לגבי מקוה, **אִיכָא לְמִימֵר** – יש לומר שהמקוה חֶסֶר
 וְאִתָּא חֶסֶר וְאִתָּא – חסר ובא חסר ובא, כלומר שנתחסר מעט מעט,
 שכן דרכו ליחסר מעט מעט, ועל כרחך שכבר לפני זמן מה נתמעט
 ממה שהיה בו מתחילה, הלכך אין להעמידו על חזקתו שהורעה
 הרבה קודם לכן, אבל **הָכָא** – כאן לגבי נדה, **מִי אִיכָא לְמִימֵר** – האם
 אפשר לומר שחֻזָּא וְאִתָּא חוּזָא וְאִתָּא – רואה ובאה רואה ובאה,
 כלומר שהדם בא מעט מעט, הרי הדם נעקר מהמקור ויוצא בבת

הגמרא מבארת את סברותיהם של רבנן ורבי שמעון: וישניהם לא
למדה לדין מקוה שנמצא חסר (והוא הדין חבית) אלא מפוסקה, רבנן
שמטמאים בודאי כל הטהרות שנעשו על גבי המקוה, בין ברשות
הרבים בין ברשות היחיד, סבירי – סוברים שדין ספק זה הוא כי – כמו
פוסקה, מה פוסקה ספק היא אם זינתה כשנסתרה, ועשאונה בודאי,
שאסורה לבעלה עד שתשתה, הקא נמי – גם כאן לגבי ספק טומאה
במקוה, ספק טומאה הוא, ועשאונה בודאי טומאה, וכל הטהרות
שנעשו על גבי טמאות למפרע.

מקשה הגמרא: אי – אם לומדים ספק טומאה במקוה מפוסקה אם כן
אימא כי פוסקה – אמור שיהא דין ספק טומאה שיהא לסוטה לגמרי,
מה פוסקה ברשות הרבים טהור ואינה נאסרת לבעלה, שרשות
הרבים אינה מקום סתירה, הקא נמי – גם כאן לגבי ספק טומאה יהיה
הדין שאם היה הספק ברשות הרבים יהיה טהור.

מתרצת הגמרא: הוי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר
כן, התי – שם לגבי סוטה, הספק משום סתירה הוא, וסתירה
ברשות הרבים ליכא – ואי אפשר להסתר ברשות הרבים, אבל הקא
– כאן לגבי מקוה, הספק משום שחסר הוא, ואם כן מה לי אם חסר
ברשות הרבים מה לי אם חסר ברשות היחיד, ולכך אף ברשות
הרבים ספיקו טמא בודאי. ובי תימא – ואם תרצה לומר, הוי
כל ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ובמה שונה מקוה שמטמאים
בו, יש להשיב שבין דאייכא תרתי לריעותא – כיון שלגבי מקוה יש
שתי ריעותות, האחת, חזקת טומאה של הכלים, והשניה, שהמקוה
עכשיו חסר לפניך, בודאי טומאה דמי – הרי הוא נחשב כודאי טמא,
ולכך טמא אף ברשות הרבים, ואינו דומה לכל ספק טומאה שהוא
ספק גמור.

ורבי שמעון שאמר שהטהרות שנעשו על גבי המקוה ברשות הרבים
טהורות וברשות היחיד תולין, סבירי שדין ספק טומאה כי – כמו פוסקה,
מה פוסקה ברשות הרבים, טהור, הקא נמי – גם כאן לגבי מקוה
הדין הוא שאם הספק ברשות הרבים טהור.

מקשה הגמרא: אי – אם לומדים ספק טומאה במקוה מפוסקה אם כן
אימא כי פוסקה – אמור שיהא דין ספק טומאה שיהא לסוטה לגמרי,
מה פוסקה אם נסתרה ברשות היחיד טמאה בודאי, הקא נמי – גם
כאן לגבי מקוה יהיה הדין שאם היה הספק ברשות היחיד טמאה
בודאי.

מתרצת הגמרא: הוי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר
כן, התי – שם לגבי סוטה, יש רגלים לדבר שנטמאה, שהרי קינא
לה, כלומר שהתרה בה בפני עדים שלא תסתיר עם איש פלוני, והיא
הלכה ונגתרה עמו, אבל הקא לגבי ספק טומאה במקוה מאי רגלים
לדבר איכא – איזה טעם וסיבה יש לומר שהמקוה נחסר מקודם,
שלא לא חסר אלא עכשיו. ולכך אין ללמוד דין המקוה ברשות
היחיד מסוטה.

הגמרא מבארת באופן אחר סברת המחלוקת בין רבנן לרבי שמעון:
ואי בעית אימא – ואם תרצה תאמר, שאם באמת רבנן היו לומדים
דין המקוה מסוטה היה להם לטהר ברשות הרבים, אבל באמת אין
ללמוד ספק טומאה מסוטה, שדווקא דין תחילת טומאה, דהיינו
הנגיעה שנוגע האדם בטומאה ועל ידי כך נטמא, נלמד מסוטה, אבל
סוף טומאה, דהיינו טבילה שהטמא טובל בסוף טומאתו, לא נלמד
מסוטה, ואם תאמר מהו טעמו של רבי שמעון המטהר ברשות
הרבים, היינו טעמא – זהו טעמו דרבי שמעון, גמר סוף טומאה
דהיינו טבילה מתחלת טומאה דהיינו ספק מגע, מה תחלת טומאה
כשספק נגע בטומאה ספק לא נגע, אם היה הספק ברשות הרבים,
טהור, כפי שלמדנו מסוטה, אף סוף טומאה כשספק מכל ספק לא
מכל, אם היה הספק ברשות הרבים, טהור.

ורבנן המטמאים אף ברשות הרבים סוברים, הוי השתא – וכי כך
נראה בעיניך עתה, שיש ללמוד סוף טומאה מתחילת טומאה, התי
– שם לגבי תחילת טומאה, גברא בחזקת טהרה קאי – האדם עומד
בחזקת טהרה, ומספקא לא מתהינן ליה לטומאה – ומספק אין
מורידים אותו לטומאה, אבל הקא – כאן לגבי סוף טומאה, שהטמא

בא לטבול ולהטהר ויש לנו ספק אם טבילתו היתה ראויה, גברא
בחזקת טומאה קאי – האדם עומד בחזקת טומאה, ומספקא לא
מפקינן ליה לטומאה – ומספק אין אנו מוציאים אותו מטומאתו,
ולכן אף אם היה המקוה ברשות הרבים, טמא.

קושיא נוספת על שמאי הסובר שאשה הרואה דם אינה טמאה
למפרע. מקשה הגמרא: ומאי שניא – ומה שונה דין הנדה מדין מבי,
דהני במשנה (להלן נ.ו). השרין שנמצא בבימי מטהא למפרע את
כל הטהרות שנעשו במבי, עד הזמן שיאמר עליו אדם באותו היום
בדקתי את הפיבי הוה ולא היה בו שרין, או עד שעת הכיבוד של
המבי שמן הסתם בדקדקו אז, ומהזמן שבדקו או כיבדו את המבי
ולמפרע אינו מטמא, אבל מעכשיו ולמפרע עד אותו יום שבדקו או
שכיבדו את המבי, כל הטהרות שנעשו בו טמאות מספק, מחשש
שלא מיד לאחר הבדיקה או הכיבוד נפל שם השרין, ואין מעמידים
את הטהרות על חזקתן ואומרים שהם טהורים, וקשה לשמאי שאמר
כאן לגבי נדה שמעמידים אותה על חזקתה ואינה טמאה למפרע.
מתרצת הגמרא: התי נמי – גם שם יש לתרץ בין דאיכא שרצים
דגופיה ושרצים דאיתו מעלמא – כיון שיש לחשוש גם לשרצים
שבמבי עצמו וגם לשרצים הבאים מבחוץ, ברתתי לריעותא דמי –
דומה הדבר לרתתי לריעותא ומטמאים מספק למפרע.

הגמרא מבארת טעם אחר במחלוקת שמאי והלל במשנתנו אם אשה
ראתה דם דיה שעתה או מטמאה למפרע: ואבעית אימא – ואם
תרצה תאמר, היינו טעמא דשמאי – זהו טעמו של שמאי הסובר
דיה שעתה, הואיל ואשה הרואה דם מרגשת ויודעת בעצמה
כשיצא ממנה דם, ואשה זו שראתה עכשיו, כיון שלא הרגישה
מאתמול ודאי רק עכשיו יצא הדם בבדיקת העד.

שואלת הגמרא: והלל – מה טעמו של הלל הסובר שטמאה למפרע
ואין אומרים שראי לא ראתה כיון שלא הרגישה. משיבה הגמרא:
הלל סובר שיתכן שראתה דם אתמול והרגישה, ובסבירה היתה
שהרגשת יציאת מי רגלים היא, ולכן טמאה למפרע.

מקשה הגמרא: ולשמאי הסובר שדיה שעתה כיון שאם היתה רואה
דם מאתמול היתה מרגישה, האיכא – הרי יש אשה ישנה, ואפשר
שראתה דם בשעה שישנה באופן שיש בה הרגשה ולא הבחינה בכך,
ומדוע אינה טמאה למפרע. מתרצת הגמרא: ישנה נמי אנב צערה
מיתערה – גם אשה ישנה יש בה הוכחה שלא ראתה כיון שבאופן
שרואה מתעוררת היא מחמת הצער שביציאת הדם, מידי דההוה
אהרגשת מי רגלים – וכמו שמתעוררת מחמת הרגשת מי רגלים,
וכיון שאף אשה ישנה מרגישה ביציאת הדם לכך אינה מטמאה
למפרע.

מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש אשה שזקה שאין בה דעת
להרגיש ביציאת הדם, ומדוע דיה שעתה לשמאי, הרי אפשר
שראתה דם מאתמול בהרגשה. מתרצת הגמרא: מודה שמאי
בשניה שטמאה למפרע מספק. מקשה הגמרא: הא כל הנשים קתני
– הרי ישנו במשנתנו בדברי שמאי 'כל הנשים דין שעתן, ומשמע
שכולם בכלל. מתרצת הגמרא: כוונת המשנה היא לכל הנשים
הפקחות. מקשה הגמרא: אם אכן מודה שמאי בשוטה שמטמאה
למפרע וליתני – וישנה התנא נשים דין שעתן, ולא 'כל הנשים'.
מתרצת הגמרא: מה שאמר שמאי 'כל הנשים' הוא לאפקי –
להוציא מדרעו דרבי אליעזר, דאמר רבי אליעזר (להלן נ.ו), איבע
נשים דין שעתן, ותו לא – ויותר לא, ששאר הנשים מטמאות
למפרע, קא משמע לן – משמענו שמאי שאינו כן, אלא כל הנשים
דין שעתן, אבל אין כוונתו לרבות את השוטה.

מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש פתמים, כלומר אשה שמצאה
כתם דם על בגדה או על בשרה ששינוי (להלן נ.ו). שמטמאה כל
הטהרות שהתעסקה בהם למפרע עד הזמן שבו בדקה את החלוק
ולא היה בו כתם או עד השעה שכיבסה אותו, לימא תנן פתמים
דלא בשמאי – האם נאמר שמשנה זו ששונה דין הכתמים אינה
הולכת בשיטת שמאי שבמשנתנו, שכיון שאמר שאשה הרואה דם
ודאי מרגישה, למה טמאה למפרע במצאה כתם, הרי יש לומר שלא

רעס"י

לאב"

י"ב

אֵיכָּא

איבא בינייהו למרמי חבית ומקוה — ואם תאמר: להני טעמי נמי איבא למרמי, דהא מודה שמאי בשוטה דלא מרגשת, דלמפרע תולין, ובמקוה שורפין. וכן להלל, דלית ליה הני טעמי, צריך לשנוי בדמשני דהתם תרתי לריעותא? ויש לומר: דטעמא דהרגשה מהני להלל שלא לטמא דאי, ולשמאי מהני אף בשוטה שלא לטמאותה בדאי. אי נמי יש לומר:

דידע טעמא דהרתי לריעותא לשרוף, אבל תולין, אף על גב דליבא תרתי לריעותא. ועיקר פירכא דלעיל לשמאי, דמשום דליבא באשה תרתי לריעותא, מכל מקום לא היה לו לטהר לגמרי, ואם תאמר: אכתי איבא למירמי, דבמקוה מטמאין אף ברשות הרבים, ובנגע באחד בלילה מטהרים חכמים ברשות הרבים בראוהו חי מבערב! אלא על כרחיך היינו טעמא, משום דבמקוה איבא תרתי לריעותא? ויש לומר: דלא קשה ליה לעיל, אלא במאי דמטהר שמאי אף ברשות היחיד. **לאבוי** איבא מוך — הוה מצי למימר נמי דאיבא בינייהו שוטה, דללישנא קמא דאשה מרגשת — מודה שמאי בשוטה. ואין לומר דללישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי, מודה נמי שמאי בשוטה, דשמא דם אחר נפל קודם בדיקה, משום דמשמע דעל דם שנמצא עכשיו קאמר. **בי** פליגי חזקיה ורבי יוחנן בקופה שאין לה שולים — שאז משתמשין בה כשהיא מושכת, וקופה היא מרובעת, ומשתמשין בה לרחבה, ונמצאו טהרות בימין ושרץ בשמאל, ופליגי, דלחזקיה אית ליה טהרות האחרונות — טמאות, אבל הראשונות — טהרות, דשרץ בתר הכי נפל. דאילו הוה התם מעיקרא, כשהגביה הקופה לערות מנהג הטהרות היה נפל גם השרץ. ורבי יוחנן אמר: דטהרות הראשונות נמי טמאות, שהאוגנים עכבו השרץ מליפול בארץ, ולכן לא ראוהו, לפי שהטהרות נפלו לצד ימין, ולצד שמאל שהשרץ שם, לא ראה. אבל אם היתה הקופה עגולה, מודה רבי יוחנן שהראשונות טהורות, דאז נופלין השרץ וטהרות במקום אחד, ואף על פי שהאוגנים מעכבין מליפול בארץ, מכל מקום אי הוה השרץ התם, היה ראוהו. ולכן נקט דוקא "נמצא בוית אחרת". וכן מוכח בפרק קמא דשבת (חא) דסתם קופה מרובעת, גבי חורת נקט "רחבה ששה", לפי שהיא עגולה וצריך להיות בה ארבעה זוויות, ובקופה נקט "רחבה ארבע" ולפי שהיא מרובעת. ודללים, אפילו הם עגולים, אתי שפיר, דרגילות הוא לערות המים מהר, ואין רואין אם נשאר שרץ בכלים. ולרבי יוחנן, קופה דשמאי הוא דחין דמצי למנצח אפילו באן לה שולים אף יש לה אוגנים. **והתניא** המדלה עשרה דללים כי — הקשה הרב רבינו מנחם: אמאי לא מייית מתניתין דטהרות פרק רביעי (משנה ד), דתנן: המדלה עשרה דללים, ונמצא שרץ באחד מן — הוא טמא, וכולן טהורין? ויש לומר: דהתם לא קתני "זה אחר זה", ואיבא למימר דמיירי שחודלש עשרה דללים, והם כולם יחד בבור, והעשרי שהגביה נמצא בו שרץ. ולא ידעין כשהיה השרץ על המים בבור, אם בשאר דללים נגע בעודן בבור והוי ספק טומאה צפה על פני המים, וטהור אף ברשות הרבים, כדאינא בסוף גזיר (סדא), ואין חילוק בין ש לא אוגנים בין אין לה אוגנים. אי נמי: לא קתני "מים" במתניתין, ואיבא למימר דמיירי בבור שיש בו יין ושמן. וקא משמע לן דתשעה דללים הראשונים טהורים, ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור וטימא הכל, אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בעודו ריקן. וכשדלאו לבור לבסוף — הוא טמא ומטמא כל מה שבבור, אבל שאר דללים הראשונים — טהורים.

כי

שאינה בדוקה — שלא בדקה בשעה שנתן טהרות לתוכה, הלכך, אין להעמידה על חזקת טהרה.

הא

האמרין שהשרץ לא איתא למימר דמיירי בבור שיש בו יין ושמן. וקא משמע לן דתשעה דללים הראשונים טהורים, ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור וטימא הכל, אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בעודו ריקן. וכשדלאו לבור לבסוף — הוא טמא ומטמא כל מה שבבור, אבל שאר דללים הראשונים — טהורים.

כי

לאבוי איבא מוך — ללישנא ד"אשה מרגשת", אפילו משמשת במוך נמי דיה שעתה. וללישנא ד"מעיקרא הוה אתי", משמשת במוך מטמאה למפרע. **ונמצא בה שרץ** בוית אחרת — לאחר שנטלו טהרות מן הקופה. שטהרות הראשונות טמאות למפרע — דוקא בוית אחרת, כגון קופה ארוכה אמיתים ושלש אמות, דאיבא למימר: קודם שנטלו הטהרות הוה התם, ונמצא הכלי מוחזק השרץ, וטהרות מחמת הכלי, ואינו הוא דלא נתעסק באותו זות, ולא אשכחיה. אבל באותו זות — לא, דודאי בתר הכי נפל, דאי הוה התם בשעת טהרות, הוה חזי ליה כשהוציא, אבל = כן הרב. ומה הפרש בין זו לזו — הוא טומאה דלמפרע הוא. שולים — פוגי' בלעו, ועבבו השולים את השרץ מלצאת, והוא הוציא טהרות דרך פיה מלמעלה, והשרץ שבזית אחרת לא ראה. ולזו אין לה שולים — ואי הוה דם מאתמול בבית החיצון, הוה נפיק ונפיל. מפריה ורביה — דכין דחיישין לם בבית החיצון, לבו נוקפא, ופורש מן האשה. וקא משני ליה קופה — הרי קופה דלא אמר: אם איתא דהוה שרץ, מעיקרא הוה נפיק עם הטהרות, כשעירה את הקופה. סיג — חזק וגדר מדרבנן לטמא למפרע. והוא דחין דמצי למיפרך הני מתניתין אהך לישנא דלעיל, ולתרוצי כי האי גזונא: הלל טעי וסבר טעמא דשמאי אם איתא כו', וקשיא ליה קופה, וקאמר ליה שמאי: טעמא דרבי משום העמד אשה על חזקתה, אי משום אשה מרגשת. ולמאי דקא טעית נמי, דקא מקשת לי קופה, זו יש לה שולים כו', שיש לה שולים — והוא הוציאן דרך הפה, הלכך אם שרץ היה בה, לא ראוהו ולא יצא. שאין לה שולים — כגון חבית של עץ שנטלו שוליהם, ויכול להשתמש באורך חללן כשון מוטלות בקרקע. וכשהוא מערה אותן, הוא מגביה ראש האוד ומערה, והכל יוצא ממנה. **מאי טעמא** דרבי יוחנן — הא דאי אילו הוה התם בשעת טהרות, הוה נפיק בהדיהו. **אוגנים** — במקום השולים יש אוגנים, שכפופין ראש הנסרים כלפי פנים. וכשהוא מערה, איבא למימר: אוגנים עכבו. עשרה דללים — עשר פעמים בדלי אחד, ומערה בכלי גדול. וכולן טהורין — דאמרי: השתא הוא דנפל, דהואיל שלא מצא קודם שעירה הדלי בפעם הזאת לתוך הכלי — טהורין. שאין לו אוגנים — לדלי, דהשתא ודאי אם איתא דהוה התם בוינא קמאי, הוה נפל מן הדלי עם המים. **מאי** שרץ — ואין צריך להפוך הדלי על פניו כשהוא מערה, הלכך איבא למימר: אוגנים עכבוהו לשרץ. אבל פירי לא שרץ, וכשעירה טהרות ממנה, הפכה כולה על פניה, לפי שאין פירות נוחין לשרץ ולצאת. הלכך, אי הוה שרץ עם הטהרות, הוה שרץ ונפיל בהדיהו. לא קפיד עלייהו — אי משיר מנייהו לתוך הדלי. הלכך, אינו שופך כל הדלי על פניו, ומצא אוגנים לעכבו שרץ. קפיד עלייהו — לאפוקניהו כולוהו. והופך קופה על פיה, ולא משיר מיד. ואם איתא דהוה שרץ, הכי נמי דלא אישתתיר. בקופה

שאינה בדוקה — שלא בדקה בשעה שנתן טהרות לתוכה, הלכך, אין להעמידה על חזקת טהרה.

הא

האמרין שהשרץ לא איתא למימר דמיירי בבור שיש בו יין ושמן. וקא משמע לן דתשעה דללים הראשונים טהורים, ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור וטימא הכל, אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בעודו ריקן. וכשדלאו לבור לבסוף — הוא טמא ומטמא כל מה שבבור, אבל שאר דללים הראשונים — טהורים.

כי

הרי שנינו למעלה בברייתא כלשון זו שטעמו של שמאי משום שאם
אכן היה דם מאתמול היה יוצא מתחילה ולא היה מתעכב. מתרצת
הגמרא: **התם הלל הוא דקמעי** - שם בברייתא הלל הוא שטעה
בטעמו של שמאי, **הוא סבר מעמא דשמאי דאם איתא דהוה דם**
מעיקרא הוה אתי - משום שאם אכן היה דם מאתמול היה יוצא
מתחילה ולא היה מתעכב, **וקא מקשי ליה קופה** - ולכן מקשה
לשמאי הסובר לגבי נדה שאין מטמאים טהרות שהתעסקה בהם
למפרע מכך שבקופה שהיה בה שרץ מטמאים את הטהרות שנעשו
בה למפרע, ואין אומרים שאם היה שם שרץ מתחילה היה יוצא עם
הטהרות כשעירה אותם מהקופה, **וקאמר ליה שפאי להלל, מעמא**
דידי - באמת הטעם שלי הוא **משום בטול פריה ורביה**, ולא קשה
כלל מקופה, **ולמאי דקמעיית נמי דקמקשית קופה** - ואף למה
שאתה טועה ואתה סבור שטעמי הוא משום שאם אכן היה דם
מאתמול בבית החיצון לא היה מתעכב, ולכן אתה מקשה לי מקופה,
יש לי להשיב לך שלזו **יש לה שוליים**, כלומר לקופה יש קרקעית
המעכבת את השרץ מליפול ממנה, ואפשר שהיה השרץ בקופה
בשעה שהוציא את הטהרות דרך פיה ולא ראה אותו, ולזו **אין לה**
שוליים, כלומר לאשה אין שוליים שיעכבו את הדם מלצאת, ואם היה
הדם מאתמול בבית החיצון היה יוצא ונופל.
הגמרא מקשה על הלשון שאמרה שטעמו של שמאי משום שאם
אכן היה דם מאתמול לא היה מתעכב. מקשה הגמרא: **ולמאי דתני**
האי לישנא - ולמי ששנה לשון זו שטעמו של שמאי משום שאם היה
דם מאתמול לא היה מתעכב, **הא תניא כי האיך לישנא** - הרי שנינו
למעלה בברייתא כלשון זו שטעמו של שמאי הוא **משום בטול פריה**
ורביה. מתרצת הגמרא: **הכי קאמר ליה הלל לשמאי** - כך כוונתו
של הלל לומר לשמאי, **אין מעמא קאמרת דאם איתא דהוה דם**
מעיקרא הוה אתי - אכן אתה אומר טעם נכון שאם באמת היה דם
מאתמול היה יוצא מתחילה ולא היה מתעכב, ולפי זה יש לומר
שדיה שעתה, **ומיהו עשה כייג לדבריה** - אבל עשה חיוק וגדר
מדרבנן לטמא למפרע, **דמאי שנא** - שמה שונה דין זה מכל הדינים
שבטורה בולח **דעברין כייג** - שאנו עושים להם חיוק והחמור
יותר מדין תורה. **וקאמר ליה שמאי להלל, אם כן שנעשה סייג ונגזר**
שתהא טמאה למפרע, **בפלת בנות ישראל מפריה ורביה**, משום
שאם חוששים שמא היה הדם בבית החיצון קודם לכן, ימנע הבעל
מלבוא עליה, כיון שיחשוש שמא עכשיו יש דם בבית החיצון ועדיין
לא יצא לחוץ.
שואלת הגמרא: **והלל שאמר כן מה הוא סבור**. משיבה הגמרא: **הלל**
ישיב, מפריה ורביה מי קאמינא - האם אני אומר שטמאה למפרע
לבעלה לטמא אותו, ותבוא על ידי כך להתבטל מפריה ורביה,
לטהרות הוא דקאמינא - אני לא אומר שטמאה למפרע אלא לענין
טהרות שהתעסקה בהם.
שואלת הגמרא: **ושמאי שכן חשש לביטול פריה ורביה מה הוא**
סבור. משיבה הגמרא: שמאי סבור **שלטהרות נמי לא** - לענין
טהרות גם אין לגזור שתהא טמאה למפרע, **דאם כן לבו נזקפו**
ויחשוש הבעל שמא היא טמאה, **ופורש מאשתו אף שלבעלה אינה**
טמאה למפרע.
הגמרא מביאה מחלוקת בקופה שנמצא בה שרץ ומקשה מהברייתא
ששנינו למעלה בענין זה: **(שול"ם ברוקין"ם מבושין ביו"ת סימ"ן)**
איתמר, קופה שנשתמשו בה טהרות ביו"ת זו, ונמצא שרץ מת
ביו"ת אחרת של הקופה, אחרי שהוציא ממנה את הטהרות, **חזקה**
אמר, טהרות הראשונות שנעשו בקופה זו טהורות. **רבי יוחנן**
אמר, טהרות הראשונות שנעשו בקופה זו מלאות למפרע,
שחוששים שמא בשעה שהתעסק בטהרות שהיו בקופה זו כבר
נטמאה על ידי השרץ, ונטמאו הטהרות מהקופה. מקשה הגמרא על
חזקה: **וקא** - והרי בברייתא למעלה שנינו **(בית) שפאי והלל מזדו**
בקופה שנעשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת לטהרות
הראשונות מלאות. מתרצת הגמרא: **כי מזדו** - מתי מודים **שמאי**
והלל שהטהרות טמאים למפרע, **בקופה שיש לה שוליים** - קרקעית,

משיבה הגמרא: **איכא פנייהו למרמי חבית ומקנה ומבוי** - יש
הבדל ביניהם אם אפשר להקשות מהמשניות של חבית ומקנה ומבוי,
להאיך לישנא איכא למרמינהו - לפי הלשון הזו שטעמו של שמאי
משום 'העמד אשה על חזקתה' ולא משום שיש הוכחה לכך שהאשה
היתה טהורה קודם ראיית הדם, אפשר להקשות ממשניות אלו
שבחם אין מעמידים את הדבר על חזקתה, אבל **להני לישני ליקא**
למרמי - ללשונות אלו הסוברים שטעמו של שמאי הוא משום שיש
הוכחה לכך שהאשה טהורה, שהרי אם כבר ראתה קודם לכן היתה
מרגשת או וללשון ראשון, או שהיה הדם יוצא או וללשון שני,
והוכחה זו אינה שייכת בחבית מקנה ומבוי, ולכן בהם מודה שמאי
שמחשבים זאת למפרע, ואין להקשות עליו ממשניות אלו.
שואלת הגמרא: **ומאי איכא בין האי לישנא להאיך לישנא** - ומה
חילוק יש בין לשון זו שביארה שטעמו של שמאי הוא משום שאשה
הרואה דם מרגישה, לבין לשון זו שביארה שטעמו משום שאם אכן
היה דם מאתמול היה יוצא מתחילה ולא היה מתעכב. משיבה
הגמרא: **לאבני** שאמר ששמאי מודה באשה המשמשת במוך
שמטמאה למפרע, **איכא** - יש חילוק בין הלשונות באשה המשמשת
במוך, ללשון שטעמו משום שאשה מרגישה גם אשה זו דיה שעתה,
וללשון שטעמו משום שהדם היה יוצא מתחילה אשה זו טמאה
למפרע כמו שנתבאר. **לרבא** שאמר ששמאי מודה באשה המשמשת
במוך דחוק שמטמאה למפרע, **איכא** - יש חילוק בין הלשונות באשה
המשמשת במוך דחוק, ללשון שטעמו משום שאשה מרגישה גם
אשה זו דיה שעתה, וללשון שטעמו משום שהדם היה יוצא מתחילה
אשה זו טמאה למפרע כמו שנתבאר.
הגמרא מביאה ראייה מברייתא ללשון שטעמו של שמאי משום שאם
היה דם היה יוצא מתחילה ולא היה מתעכב: **תניא בברייתא כי האי**
לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי - כלשון זו שטעמו
של שמאי משום שאם אכן היה דם מאתמול היה יוצא מתחילה ולא
היה מתעכב, ששנינו, **אמר לו הלל לשמאי, האם אי אתה מודה**
לי בקופה שנשתמשו בה טהרות ביו"ת זו, ונמצא שרץ מת ביו"ת
אחרת של הקופה אחרי שהוציא את הטהרות מהקופה, **שטהרות**
הראשונות שנעשו בקופה זו מלאות למפרע, שחוששים שמא
בשעה שהתעסק בטהרות בקופה זו כבר היה השרץ בקופה וטימא
אותה, ונטמאו הטהרות מהקופה. **אמר לו שמאי להלל, אכל** - אכן
כן הדבר, באמת מודה אני באופן זה שהטהרות טמאות למפרע. אמר
לו הלל לשמאי, **ומה הפרש יש בין זו לזו**, כלומר בין טהרות שנעשו
בקופה זו שאתה מודה שטמאים למפרע לאשה הרואה דם שאתה
סובר שאינה טמאה למפרע ואתה מטחד אותה בודאי. אמר לו שמאי
להלל, החילוק ביניהם הוא שלזו **יש לה שוליים**, כלומר לקופה יש
קרקעית המעכבת את השרץ מליפול מתוכה, ואפשר שהיה השרץ
בקופה בשעה שהוציא את הטהרות דרך פיה ולא ראה אותו, ולזו
אין לה שוליים, כלומר לאשה אין שוליים שיעכבו את הדם מלצאת,
ואם היה הדם מאתמול בבית החיצון היה יוצא ונופל. מוכח שטעמו
של שמאי הוא משום שאם היה דם מאתמול היה יוצא.
הגמרא מבארת טעם אחר במחלוקת שמאי והלל במשנתנו אם אשה
שראתה דם דיה שעתה או מטמאה למפרע: **רבא אמר, מעמא**
דשמאי שלא גזר חכמים שאשה הרואה דם טמאה למפרע, **משום**
בטול פריה ורביה, שאם נטמא את כל הטהרות שנתעסקה בהם
משום שאנו חוששים שמא היה הדם בבית החיצון, ימנע הבעל
מלבוא עליה כיון שיחשוש שמא עכשיו יש דם בבית החיצון ועדיין
לא יצא לחוץ.
הגמרא מביאה ראייה מברייתא לטעם זה: **תניא נמי הכי** - שנינו כן
בברייתא כמו שאמר רבא, **אמר לו שמאי להלל, אם כן שאתה גזר**
לטמא כל טהרות שנתעסקה בהם למפרע, **בפלת בנות ישראל**
מפריה ורביה.
מקשה הגמרא על טעמו של רבא: **ומאי דתני האי לישנא** - ומי
ששונה לשון זו שטעמו של שמאי משום שיש ביטול פריה ורביה, **הא**
תניא כי האיך לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי -

1 **בִּי פְּלִיגִי** – מתי חולקים חֲזָקָה וְרָבִי יוֹחֲנָן אם הטהרות שנעשו
2 בקופה טהורות, כשהניחו את הטהרות בְּקוּפָה בְּדוּקָה משרצים, מִדֵּ
3 – חזקיה סָבַר, הָא בְּדָקָה – הרי בדקה לפני שהניח בה טהרות, ולכן
4 יש לנו להעמידה בחזקת טהרה ולומר שהשרץ נפל בה רק עכשיו,
5 וּמַר – רבי יוחנן סָבַר, אֵימָרוּ עִם סִילוּק יָדוֹ נָפַל – יכולים אנו לומר
6 שמיד כשסילק את ידו מהקופה אחרי שבדקה נפל השרץ לתוכה.
7 מקשה הגמרא: וְהָא דוּמְיָא דְאַשָּׁה קָתְנִי – והרי הספק ששנינו
8 בקופה מדובר בספק הדומה לספק ששנינו באשה הרואה דם,
9 שמקופה הוכיח הלל כשיטתו באשה ואמר שאין הפרש בין זו לזו,
10 וְאַשָּׁה בְּדוּקָה הִיא, שצריכה לבדוק בבוקר ובערב, ואם כן גם בקופה
11 צריך לומר שמדובר שבדקה משרצים, ואף על פי כן מודים שמאי
12 והלל שהטהרות שהיו בתוכה טמאות למפרע, וחזרת קושיית
13 הגמרא על חזקיה שאמר שהטהרות שהיו בקופה טהורות. מתרצת
14 הגמרא: באמת מדובר בקופה שאינה בדוקה משרצים, וגם אשה בִּינוֹן
15 דְשָׁבִיחִי – שמצויים בה דָּמִים, בְּשִׁאֲנִינָה בְּדוּקָה דְמִיא – נחשבת
16 כאינה בדוקה, ולכן הוכיח הלל מקופה כשיטתו באשה הרואה דם.
17 תירוצ נוסף: וְאַיְבָעִית אֵימָא – ואם תרצה תוכל ליישב שגם שמאי
18 והלל וגם חזקיה ורבי יוחנן עוסקים בקופה בדוקה, וכך יש לחלק, בִּי
19 מִדּוּר שְׁמַאי וְהֵלֵל שאם נמצא שרץ בקופה טהרות הראשונות
20 טמאות, בְּקוּפָה שְׁאִינָה מְכּוּסָה ופיה למעלה, ולכן יש לחשוש שמא
21 מיד אחרי שברך את הקופה נפל השרץ לתוכה, וְכִי פְּלִיגִי חֲזָקָה
22 וְרָבִי יוֹחֲנָן בְּקוּפָה מְכּוּסָה, שאין לחוש שמא נפל שרץ לתוכה, ולכן
23 מטער חזקיה.
24 תמזה הגמרא: אם מדובר בקופה מְכּוּסָה, הִבֵּי נָפַל – איך נפל
25 לתוכה שרץ זה שנמצא בה עכשיו. משיבה הגמרא: כְּגוֹן שֶׁתִּשְׁמִיטָהּ
26 של אותה קופה עַל יְדֵי כְּפוּי, שכשהוא רוצה להכניס לתוכה או
27 להוציא ממנה מגלה את הקופה וחוזר ומכסה אותה, ולכן סובר
28 חזקיה שהטהרות שהיו בתוכה טהורות, שכל זמן שהטהרות בתוכה
29 נזהר בה וכיסה אותה, ואחרי שניטלו הטהרות מהקופה לכסותה
30 הסיח דעתו מלשמרה ונפל השרץ לתוכה.
31 מקשה הגמרא: וְהָא דוּמְיָא דְאַשָּׁה קָתְנִי – והרי הספק ששנינו
32 בקופה מדובר בספק הדומה לספק ששנינו באשה הרואה דם,
33 שמקופה הוכיח הלל כשיטתו באשה ואמר שאין הפרש בין זו לזו,
34 וְאַשָּׁה מְכּוּסָה הִיא, שלא נופל בה דם מבחוץ, ואם כן גם בקופה
35 צריך לומר שמדובר שהיא מכוסה, ואף על פי כן מודים שמאי והלל
36 שהטהרות שהיו בתוכה טמאות למפרע, ולא כמו שתירצה הגמרא
37 שמדובר בקופה שאינה מכוסה, וחזרת קושיית הגמרא על חזקיה
38 שמטער את הטהרות שהיו בקופה. מתרצת הגמרא: באמת מדובר
39 בקופה שאינה מכוסה, וגם אשה בִּינוֹן דְשָׁבִיחִי – שמצויים בה דָּמִים,
40 בְּשִׁאֲנִי מְכּוּסָה דְמִיא – נחשבת כאינה מכוסה, ולכן הוכיח הלל
41 מקופה כשיטתו באשה הרואה דם.
42 תירוצ נוסף: וְאַיְבָעִית אֵימָא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, בִּי
43 מִדּוּר שְׁמַאי וְהֵלֵל שאם נמצא שרץ בקופה טהרות הראשונות
44 טמאות, כשנמצא השרץ בְּזוּיִת אחרת של אותה הקוּפָה שהיו בה
45 הטהרות, וכיון שהשרץ נמצא באותו מקום חוששים שמא כבר היה
46 שם בשעה שהיו בה הטהרות, ולכן מטמאים למפרע, וְכִי פְּלִיגִי
47 חֲזָקָה וְרָבִי יוֹחֲנָן כשנמצא השרץ בְּזוּיִת אחרת של הַבֵּית, וכפי
48 שתבאר הגמרא בסמוך. מקשה הגמרא: וְהָא קוּפָה קְאָמַר – והרי
49 המחלוקת שנאמרה בשמם נאמרה בקופה ולא בבית. מתרצת
50 הגמרא: הִכִּי קְאָמַר – כך היא כוונתם, קוּפָה שֶׁנִּשְׁתַּמְשְׁוּ בָּהּ
51 בַּטְהוֹרוֹת בְּזוּיִת בֵּית זו, וְנִלְטְלוּהָ והניחה בְּזוּיִת אַחֶרֶת של הבית
52 אחרי שניטלו ממנה הטהרות, וְנִמְצָא שְׁרָץ בקופה כשעמדה בְּזוּיִת
53 אַחֶרֶת שבה הניחה עכשיו, חֲזָקָה סָבַר לֹא מְחֻזְקִין – אין
54 מחזיקים טוּמְאָה מְקוּמָה לְמָקוֹם, ואנו אומרים שכיון שנמצא השרץ
55 כאן אין חוששים שמא כבר היה בקופה כשהיתה בזוית אחרת, אלא
56 תולים שאחר שהביא את הקופה לכאן נפל השרץ לתוכה, וְרָבִי
57 יוֹחֲנָן סָבַר מְחֻזְקִין – מחזיקים טומאה ממקום למקום, וחוששים
58 שמא כבר היה השרץ בקופה כשהיתה בזוית שנשתמשו בה טהרות.

59 הגמרא נדה בדברי רבי יוחנן הסובר שמחזיקים טומאה ממקום
60 למקום. מקשה הגמרא: וְכִי מְחֻזְקִין – וכי מחזיקים טומאה ממקום
61 למקום, וְהִתְנַן במשנה (טהרות פ"ה מ"ז), אִם נָגַע בְּאֶדָם אַחֵר
62 בְּלִילָה, וְאִינוּ יוֹדְעִים אִם אוֹתוֹ שָׁנַע בּוֹ הִיָּה חֵי אִם מֵת, וְלִמְחֹר
63 הַשְּׂכִימִים וּמִצְאֵי מֵת, רָבִי מֵאִיר מְטַהֵר אֶת הַנוֹגֵעַ, וְהַכְּמִים מְטַמְּאִין,
64 שְׂכָל הַטְּמָאוֹת דָּנִים אוֹתָן בְּשַׁעֲת מִצִּיאָתָן, וכיון שעכשיו מצאו מת
65 אומרים שבשעה שנגע בו בלילה כבר היה מת. וְתַנִּי עֲלָה – ושנינו
66 בברייתא על משנה זו, שכל הטומאות אנו דנים אותן בְּשַׁעֲת
67 מִצִּיאָתָן, וְדוּקָא בְּמָקוֹם מִצִּיאָתָן דָּנִים אוֹתוֹ כִּי, שאם מצאו בבוקר
68 מת באותו מקום שנגע בו בלילה טמא, אבל אם מצאו במקום אחר
69 מת, טהור, ואין אומרים שגם במקום הראשון כבר היה מת. הרי מוכח
70 שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום, ואיך אמר רבי יוחנן
71 שמחזיקים.
72 וְכִי תֵימָא הֵנִי מִילֵּי – ואם תרצה לומר שדברים אלו שאמרנו
73 בברייתא שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום אינם אלא לענין
74 לְשִׁרְוֹה תְרוּמָה שנגע בה, שאין מחזיקים אותה כודאי טמאה, אֲבָל
75 לענין לְתַלְלוֹת, כלומר לענין שתרומה שנגע בה תהיה ספק טמאה
76 שאין אוכלים אותה וגם אין שורפים אותה, תְּלִינֵן – תולים, וגם רבי
77 יוחנן שאמר שמחזיקים טומאה ממקום למקום אין כוונתו בתורת
78 ודאי. אין לומר כן, שיש להקשות על כך, וְכִי תְלִינֵן – וכי מחזיקים
79 טומאה ממקום למקום לענין לתלות, וְהִתְנַן במשנה (טהרות פ"ג
80 מ"ה), מַחֲט שִׁידוּעַ לֹנוּ שֶׁנִּטְמָא, שְׁנִמְצָאָה מִלֵּאָה חֲלוּדָה אוֹ
81 שְׁבוּרָה עַל גְּבִי טְהוֹרוֹת, וכיון שהעלתה חלודה או שנשברה אין עליה
82 שם כלי ופקעה ממנה טומאתה, מְהוֹרָה מִלְטָמָא אֶת הַטְּהוֹרוֹת
83 שנמצאה עליהן, שְׂכָל הַטְּמָאוֹת דָּנִים אוֹתָן בְּשַׁעֲת מִצִּיאָתָן, ואין
84 אומרים שנפלה עליהם כשהיתה שלימה וטמאתן ואחר כך העלתה
85 חלודה או נשברה, אלא אומרים שכשנפלה עליהן כבר היתה חלודה
86 או שבורה, וְאֵמָא – ואם מה ששנינו בברייתא שאין מחזיקים טומאה
87 ממקום למקום נאמר רק לענין שאינו ודאי טומאה ואין שורפים את
88 התרומה שנגע בה, אבל מכל מקום ספק טומאה היא ותולין, אם כן
89 מדוע אומרת המשנה שם שהטהרות שנמצאה עליהן המטח
90 טהורה, לִימָא הֵיא מְעִיקְרָא מַחֲט מְעִלִיָּתָא הִיא – נאמר
91 שמתחילה בשעה שנפלה על הטהרות היתה מחט טובה ולא חלודה,
92 וְהַשְׁתָּא הוּא דְהַעֲלָה חֲלוּדָה – ועכשיו אחרי שנפלה על הטהרות
93 העלתה חלודה, ולפני שהעלתה חלודה כבר טימאה את הטהרות,
94 ונטמא אותם מספק, ומכך שאין אומרים כן אלא אומרים שהטהרות
95 ודאי טהורות, מוכח שדין זה שכל הטומאות כשעת מציאתן הוא דין
96 ודאי ולא ספק, וכמו שלענין מה ששנינו 'כל הטומאות כשעת
97 מציאתן' אנו אומרים שהוא דין ודאי, הוא הדין לענין מה ששנינו
98 שדנים אותן 'במקום מציאתן' ואין מחזיקים טומאה ממקום למקום
99 הוא דין ודאי, ואם נמצא מת במקום אחד אין אומרים שכבר מת
100 כשהיה במקום אחר ששם נגע בו, והאדם שנגע בו טהור בודאי,
101 וקשה לרבי יוחנן הסובר שמחזיקים טומאה ממקום למקום.
102 הגמרא מביאה ראיה נוספת שמה ששנינו שאין מחזיקים טומאה
103 ממקום למקום הוא דין ודאי: וְעוֹד תִּנֵּן במשנה (טהרות פ"ט מ"ט),
104 מִצָּא שְׂרָץ שְׂרוּף עַל גְּבִי הַיְוִיִּים, שכיון שהוא שרוף אינו מטמא,
105 וְכֵן אִם מִצָּא עַל גְּבִי הַיְוִיִּים מְטָלִית הַמְהוּמָה – בגד בלוי שהיה
106 של הזב ונטמא ממנו, שכיון שבלה אין לו דין בגד ופקעה ממנו
107 טומאתו, מְהוֹרָה מִלְטָמָא אֶת הַיְוִיִּים שנמצאו עליהם, שְׂכָל הַטְּמָאוֹת
108 דָּנִים אוֹתָן בְּשַׁעֲת מִצִּיאָתָן, ואין אומרים שנפל קודם שנשרף או
109 קודם שבלה וטימא את היטיתם, אלא אומרים שכשנפל היה כבר
110 שרוף או בלוי. ומכך שאין מטמאים אותם מספק מוכח שכלל זה שכל
111 הטומאות כשעת מציאתן הוא דין ודאי ולא מספק, וכמו שלענין מה
112 ששנינו 'כל הטומאות כשעת מציאתן' אנו אומרים שהוא דין ודאי,
113 הוא הדין לענין מה ששנינו שדנים אותן 'במקום מציאתן' שהוא דין
114 ודאי.
115 הגמרא מוכיחה שאין לדחות את שתי הראיות שהובאו: וְכִי תֵימָא
116 – ואם תרצה לחלק ולומר שאמנם מה ששנינו 'כל הטומאות דנין

1 **כ**י פליגי חזקיה ורבי יוחנן בקופה בדוקה – ואם תאמר: בדבנע באחד בלילה אמרו
2 חכמים: אם ראוהו חי מבערב – טהור, שספק טומאה ברשות הרבים – ספקו
3 טהור. משמע דברשות היחיד, אפילו ראוהו חי – טמא. והשתא דף קופה, היכי
4 דמיא? אי ברשות הרבים – מאי טעמא דרבי יוחנן דמטמא? ואי ברשות היחיד –

5 מאי טעמא דחזקיה דמטהר? ויש לומר:
6 דברשות היחיד איייתו חזקיה ופירש
7 הברייתא דבראוהו חי מבערב – טהור
8 אפילו ברשות היחיד, וספק טומאה ברשות
9 הרבים טהור דקאמר, היינו דהוי כאילו הוא
10 ספק טומאה ברשות הרבים, כיון שהיא
11 בדוקה תחלה. ואגב דברישא נקט האי לישנא
12 במילתיה דרבי מאיר, היכא דלא ראוהו חי
13 מבערב מתחלה, דקניינא ברושטא "רבי מאיר
14 מטהר ברשות הרבים", נקט גמי במילתיהו
15 דחכמים בסיפא "רשות הרבים". והא אשה
16 מכוסה היא – פירוש רש"י: דלא נפל בה דם
17 מעלמא. וקשה: דכל שכן שהיא טמאה, דאין
18 תלות בדם אחר אלא בא מגופה! לכך יש
19 לומר: "מכוסה היא" – שהמקום סתום,
20 וכשהדם יוצא – נפתח, והיה לה להרגיש.
21 ואם תאמר: והא בקופה בדוקה פליגי, דאי
22 לא הכי מאי מועיל בשדיא מכוסה. ואם כן,
23 מאי פריך "הא אשה מכוסה", מאי מועיל
24 כסוי, כיון דלאו כבדוקה דמיא? ויש לומר:
25 שרצה ליישב אפילו אי חשיב לה כבדוקה,
26 שכל הטמאות כשעת מציאתן – דליל
27 פירשת: דהיינו דוקא לקדשים. והא דמחט
28 שנמצאת מלאה חלודה דטהורה, דכל
29 הטמאות כשעת מציאתן אפילו להקל, לאו
30 משום דהוי כשעת מציאתן דאורייתא, אלא
31 משום דמוקי תהורה אחזקתיהו. ואם
32 תאמר: מאי פריך מכבר התנונה? גבי דף,
33 דלמא בכבר של חולץ איירי? ויש לומר:
34 דאפילו בחולץ לא היה לנו לעשות כל כך,
35 תלות באדם טהור, שהנפילה נראית יותר.
36 והיה לנו לטמא במקום למקום, כיון דלא
37 אפשר ליפול אלא אם כן נגע, אי בשום מקום
38 אנו מחמירין אפילו בקדשים.

39 **ו**מי תלינן ודא און חן כו' – ואם תאמר:
40 והיא הנותנת, משום דאולין בתר שעת
41 מציאתה לגמרי אפילו במקום למקום תלות
42 לכך מחט שנמצאת מלאה חלודה טהורה
43 לגמרי ואף על גב דמציעין למימר דהיינו
44 דקאמר וכי תימא כשעת מציאתן לגמרי בין
45 לקולא בין לחומרא מכל מקום מאי סלקא
46 דעתך דמקשה ויש לומר: דסלקא דעתך כיון
47 דמחמיר כל כך בטומאה תלות אפילו
48 במקום למקום ועל כרחך אינו טעם גמור דדוקא בקדשים הוא ומשום חומראן אם
49 כן במחט לא היה לנו לטהר לגמרי משום שעת מציאתה אלא היה ליה למימר
50 השתא הוא דעלתא חלודה. **כ**בר התנונה על גבי דף – ואם תאמר: שאני התם,
51 שאין בו דעת לשלח, כדאמי בסמוך? ויש לומר: דפריך אי בשום מקום אנו מחמירין
52 במקום למקום, אפילו בקדשים לא היה לנו לעשות ספק ולתלות באדם טהור, דיותר
53 יש תלות בנפילה. **ש**אני אומר אדם טהור – ואם תאמר: דהכא תלינן באדם
54 טהור, ובפרק קמא דחולץ (טב) גבי "צלוחית שהניחה מכוסה ובה ומצאה מגולה"
55 תלינן באדם טמא, וכן פרק קמא דפסחים (יב) גבי "קדרים" ותיירי רבינו תם: דגבי
56 כלים הנמצאין דווקא גזרין טומאה, משום דאית להו טהרה במקור, וליכא פסידא.
57 אבל באוכלין, דאיכא פסידא, דלית להו טהרה במקור – לא להחמירו. ויא: גמי: הכא
58 מוכחא מילתא דאדם טהור הסירה בכוונה, כדי שלא תפול על מדף טמא. אבל
59 בעלמא – טמאין, בין באוכלין בין בכלים, דליכא למימר: אדם בכוונה עשה
60 לתקנתא.

61 **ה**כא גמי נימא עורב אתא ושדא – אף על גב דאדם שנשתמש בקופה יש בו דעת
62 לישאל, מכל מקום פריך: כיון דעל ידי תלית אדם טהור, אין אתה חושבו
63 ספק, אף על גב שהנפילה נראה יותר. אם כן, הרבה מצוי הוא, שאדם טהור בא
64 לישאל, מכל מקום פריך: כיון דעל ידי תלית אדם טהור, אין אתה חושבו
65 ספק, אף על גב שהנפילה נראה יותר. אם כן, הרבה מצוי הוא, שאדם טהור בא

1 **ה**א דומיא דאשה קתני – בהחיא דהלל ושמאי דקתני "מה הפרש בין זו לזו". ואשה
2 בדוקה היא – מקודם לכן, דהא כל שחרית וערבית היא בודקת, אפילו הכי טהרות
3 דקופה טמאות, וקשיא לחזקיה. **כ**שאני בדוקה דמיא – וקופה גמי, בשאינה בדוקה
4 עסקין. **ו**איבעית אימא – הא ודא כבדוקה, אלא דשמאי והלל כשאניה מכוסה,
5 ופיה מלמעלה. הלכך, איכא למימר: עם
6 סילוק דיו נפלה. וחזקיה במכוסה, משום הכי
7 מטהר. **מ**כוסה – בתמידי: היכי נפל האי
8 שרץ, והיכי אישתבח בה השתא? **ש**תשמישה
9 על ידי כסוי – כשהוא רוצה להכניס לתוכה
10 ולהוציא מתוכה, מגלה ומנסה אותה. הלכך,
11 חזקיה סבר: כל זמן שהטהרות בתוכה, נותר
12 בה וכסה, והשתא, לאחר שניטלו ממנה,
13 הסח דעתו משמירתה, ולא נותר לבסותה,
14 ונפל. ורבי יוחנן סבר: חיישין שמא כשגילה
15 להשתמש בה, בעוד שהטהרות בתוכה נפל.
16 **מ**כוסה היא – דלא נפל בה דם מעלמא,
17 וקופה דכוחה במכוסה עסקין, ואפילו הכי
18 טמאה, וקשיא לחזקיה. **ב**וית בית –
19 כדמפרש ואזיל: שטלטלה לקופה בוית
20 אחרת. לאחר שניטלו טהרות ממנה. **מ**מקום
21 למקום – דלא אמרינן: מאידך וזית הוה בה
22 שרץ עם הטהרות, אלא אמרינן: לאחר
23 שהביאה כאן נפל בה. **ו**במקום מציאתן –
24 אם מצאו שחרית מת באותו מקום שנגע בו
25 בלילה – טמא, אבל מצאו במקום אחר מת
26 – טהור, לא אמרינן: כי היכי דהכא מת,
27 התם גמי הוה מת במקומו הראשון. לשרוף
28 – דלא מחזיקין טומאה ודאית ממקום
29 למקום לשרוף עליה תרומה. **א**בל מתלא
30 תלינן – דהרי משמע במקום מציאתן הוא,
31 דחכמים מטמאין טומאה ודאי. אבל שלא
32 במקום מציאתן, טומאתן הוה טמא. ורבי יוחנן
33 גמי, לתלות קאמר. חלודה – רדוליריא. **א**ו
34 שבורה – על גבי טהרות, ומכיר בה שהיא
35 טמאה. **ט**הורה מלפמא – טהרות שנמצאת
36 עליהן, ולא אמרינן: שלמה נפלה עליהם,
37 וטמאתם, ואחר כך נשברה. אלא אמרינן:
38 שבורה או חלודה, כאשר היתה עתה, נפלה
39 עליהם. אלמא, כל הטמאות כשעת מציאתן –
40 מחזיקין להו, ואפילו תלייה ליכא, דקתני
41 "טהורה". וקא סלקא דעתא, דהוא הדין גמי
42 למקום מציאתן דמחזיקין להו בטומאה, ולא
43 מספקין לה במקום אחר אפילו תלות,
44 וקשיא לרבי יוחנן. **נ**מצא שרוף – השרץ.
45 **מ**פלות – טלית של זב היתה. (והמחזיקים)
46 – הבלויה. מצאה בלוייה על גבי זיתים.
47 **ט**הורה – מלטמא חויתים, דאמרינן: הכי

1 **כ**י פליגי חזקיה ורבי יוחנן – בקופה בדוקה. **מ**ר סבר:
2 **ה**א בדוקה. **ו**מר סבר: **א**ימור, עם סילוק ידו נפל. **ו**הא
3 **ד**ומיא דאשה קתני, ואשה בדוקה היא! – כיון דשכיחי
4 **ב**ה דמים – כשאניה בדוקה דמיא. **ו**איבעית אימא: כי
5 **מ**ודו שמאי והלל – בקופה שאניה מכוסה, כי פליגי
6 **ח**זקיה ורבי יוחנן – בקופה מכוסה. – מכוסה, היכי נפל?
7 – כגון שתשמישה על ידי כסוי. – והא דומיא דאשה
8 קתני, ואשה מכוסה היא! – כיון דשכיחי בה דמים –
9 כשאין מכוסה דמיא. **ו**איבעית אימא: כי מודו שמאי
10 והלל – בוית קופה, כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן – בוית
11 בית. – והא קופה קאמר! – הכי קאמר: קופה שנששתמשו
12 בה טהרות בוית בית זו, וטלטלה בוית אחרת, ונמצא
13 שרץ בוית אחרת. חזקיה סבר: לא מחזיקין טומאה
14 במקום למקום, ורבי יוחנן סבר: מחזיקין. – ומי מחזיקין?
15 והתנן: נגע באחד בלילה, ואינו יודע אם חי אם מת,
16 ולמחר השכים ומצאו מת – רבי מאיר מטהר, והכמים
17 מטמאין, שכל הטמאות כשעת מציאתן. ותני עלה:
18 כשעת מציאתן, ובמקום מציאתן! וכי תימא: הני מילי
19 לשרוף, אבל לתלות – תלינן. – ומי תלינן? והתנן:
20 מחט שנמצאת מלאה חלודה או שבורה – מטהרה,
21 שכל הטמאות כשעת מציאתן. ואמאי? לימא: האי
22 מעיקרא – מחט מעלייתא היא, והשתא הוא דהעלה
23 חלודה! ועוד, תנן: מצא שרץ שרוף על גבי היתים,
24 וכן מקלית המהומהם – טהור, שכל הטמאות כשעת
25 מציאתן! וכי תימא: כשעת מציאתן – בין לקולא בין
26 לחומרא ובמקום מציאתן, אבל שלא במקום מציאתן
27 משרף לא שרפינן, מתלא תלינן, והתנן: כפר על
28 גבי דהף, ומדף טמא מונח תחתיו, אף על פי שאם
29 נפלה אי אפשר אלא אם כן נגעה – טהורה, שאני
30 אומר: אדם טהור נכנס לשם ונטלה, עד שיאמר:
31 "כרי לי שלא נכנס אדם שם", ואמר רבי אלעזר:
32 לא נצרכה אלא למקום מדרון! – התם פדקתני טעמא,
33 שאני

1 נפלה עליהו לאחר שבלתה וטהרה מטומאתה. אלמא, לא מחזיקין טומאה משעה
2 לשעה אפילו תלות, דקתני "טהורה", והוא הדין ממקום למקום. **ו**כי תימא לא דמי
3 דהבא משום הכי טהור, משום דשעת מציאתה ומקום מציאתה בטהרה הוא.
4 דבהר שעת מציאתן אולין בין לקולא בין לחומרא. בין לקולא – כי הכא, גבי מחט
5 ומטלית לאחזיקי בטהרה ודאי. בין לחומרא – כגון נגע באחד בלילה, לאחזיקי
6 בטומאה ודאית. **ו**שלא במקום מציאתן – דליכא גרגים לדבר כולי האי – משרף
7 לא שרפינן, מתלא תלינן. הדין – קרש מונח על גבי יתדות כבובל. **ו**מדף טמא –
8 בגד טמא מונח תחת הדין בקרקע. בתורת כהנים קרי "מדף" עליונו של זב. "והמדף"
9 – לשון טומאה קלה הוא, כדלקמן. וסלקא דעתך השתא, שהוא עליונו של זב דטמא
10 מדאורייתא. ומיהו טומאתו קלה משל מדרס, דלא הוי אב הטמאה לטמא אדם
11 וכלים. ובה ומצא את הכבר על גבי המדף מן הבגד והחלה. ונפלה – ולא נפלה
12 על גבי המדף, שנטלו מעל הדין והניחה לארץ. **ל**א נצרכה – האי "שאני אומר".
13 **א**לא למקום מדרון – שאף על פי שהדין שהכבר עליה מקום מדרון, וראויה הכבר
14 ליפול, ואם נפלה – נגעה בבגד, אפילו הכי טהורה, שאני אומר כו'. אלמא, לא
15 מחזיקין טומאה במקום למקום. דנימא: מעל הדין נפל ותנגלג לכאן.

שאני

1 לשם, הכא גמי נימא: אתא עורב ושדא, ולא הוי ספק. **ל**א נצרכה אלא למקום מדרון – פירושו: כשהחזיק במקום מדרון, דאפילו נפל הכבר על גבי מדף – לא נשאר לשם.
2 אבל אם המדף בקרקע שוה – פשיטא דטהור.

ואיבעית אימא בטומאה דרבנן – לא בא לתרץ דאפילו אי הוה דבר שיש בו דעת לישאל דאית שפיר, דמה לו לתרץ זה, כיון דאמת הוא דכבר ומדף אין בהם דעת לישאל. אלא מתרץ: אפילו אין לתלות באדם טהור כמו בנפילה, לפי שהנפילה קרובה לדאי, כמו שסובר המקשה, אתי שפיר. דאריי בטומאה דרבנן, ואיירי בבגדי עם הארץ לפרושים. ורש"י

דפרישי: בבגדי פרושים, דהוי מדרס לאוכלי תרומה, נראה שסובר שעתה בא לתרץ אפילו בשיש בו דעת לישאל. ולכן לא רצה לפרש בבגדי עם הארץ לפרושים, משום דהתם לא היינו מקילין. כדאמרין בשבת פרק קמא (טו,ב) דעל ששה ספיקות שורפין את התרומה, וחשיב בגדי עם הארץ, דעל דאי מגען – שורפין, ועל ספק מגען – תולין. (וחשיב בגדי עם הארץ). ולפי שיטתו היה יכול לפרש דסלקא דעתיה דמקשה "דמדף" היינו בגדי עם הארץ. ושמא לא פירש כן, משום דבתורת כהנים אקרי "מדף" עליונו של זב. וכן במסכת זבין פירש הקונטרס: ומשנה בן ובעידית פרק ששי ומשנה בן.

כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה – תימה: למה הפסיק ושנה "המשמשת בעדים"? הוה ליה למיתני מיד "כיצד דיה שעתה"? ויש לומר: דקא משמע לן, אף על גב דיש לה וסת – צריכה לשמש בעדים, כדאמר בגמרא. אף על גב דתנן לקמן (יא,א). "אף על גב שאמור דיה שעתה – צריכה להיות בודקת", הכא תנא ליה לאשמעינן: דאותה בדיקה חשובה היא למעט מעת לעת, דהוי חדוש, כדאמרין בגמרא. ודלקמן, היינו בארבע נשים דדיין שעתן. והא דמשמע הכא דאפילו אותן דדיין שעתן צריכין בדיקה, ובשילוח "בנות כותים" (נדה לח,ב) תנן דכל אחד עשר שבין נדה לנדה הרי היא בחזקת טהרה, ומפרש בגמרא: דאינה צריכה בדיקה, ואפילו הכי קאמר והם דמטמא מעת לעת, בעזרת ד' אפרש לשם. ובריתא

שאני אומר: "אדם טהור נכנס לשם, ונטמל". הכא נמי - **נימא:** "עורב אתא, וישא!" אדם דכבונה - אומר, עורב דשלא כבונה - לא אומר. מכן, האי כפר - ספק טומאה ברשות היחיד הוא, וכל ספק טומאה ברשות היחיד - ספקה טמא! - משום דהוי דבר שאין בו דעת לישאל, וכל דבר שאין בו דעת לישאל, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - ספקו טהור. ואי בעית אימא: הכא בטומאה דרבנן. דיקא נמי, דקתני "מדף", דכתיב "עלה נדף". "וחכמים אומרים: לא דבדרי זה" כו'. תנו רבנן, ויחכמים אומרים: לא דבדרי זה ולא דבדרי זה. לא דבדרי שמאי - שלא עשה כיון לדבריו, ולא דבדרי הלל - שהפריז על מדותיו. אלא: מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה, ומפקדה לפקדה - ממעטת על יד מעת לעת. מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה, כיצד? בדיקה עצמה באחד בשבת ומצאת טהורה, וישבה שני ושלש ולא בדיקה, ולרבי בדיקה ומצאה טמאה - אין אומרים: תטמא מפקדה לפקדה, אלא מעת לעת. ומפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת, כיצד? בדיקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה, וישבה לה שניה ושלשית ולא בדיקה, ולרביעית בדיקה ומצאה טמאה - אין אומרים: תטמא מעת לעת, אלא מפקדה לפקדה. פשיטא, בין דבדיקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה - לא מטמינן לה מעת לעת! - אידי דתנא "מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה", תנא נמי "מפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת" - אשה מרגשת בעצמה. אמר ליה אביי: אם כן, תהא דיה שעתה! ורבה - לחדודי לאביי הוא דבעי. אלא מאי טעמיהו דרבנן? - כי הא דאמר רב יהודה, אמר שמואל: חכמים תקנו להן לבנות ישראל שיהיו בודקות עצמן שחרית וערבית. שחרית - להכשיר מהרות של לילה, וערבית - להכשיר מהרות של יום. וזו הואיל ולא בדיקה - הפסידה עונה. מאי "עונה"? - עונה יתירה. אמר ליה רב פפא לרבא: והא זימנין משכחת לה שלש עונות במעת לעת! - השוו חכמים מדותיהן, שלא תחלוק במעת לעת. איבעית אימא: שלא יהא חוטא נשכר. מאי בינייהו? - איכא בינייהו: דאתניסה ולא בדיקה. "כל אשה שיש לה וסת" [וכו']. לימא מתניתין רבי דוסא היא ולא רבנן, דתניא, רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן, בתולה, מעופרת, מניקה, וקנה. רבי דוסא אומר: כל אשה שיש לה וסת - דיה שעתה! אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי דוסא - אלא שלא בשעת וסתה, אבל בשעת וסתה - מודו ליה, ומתניתין בשעת וסתה - ודברי הכל. מפלל דרבי דוסא - אפילו שלא בשעת וסתה אמר. מאן תנא להא דתנו רבנן: אשה שיש לה וסת בתמה טמא למפרע, שאם תראה שלא בשעת וסתה - מטמאה מעת לעת, נימא רבנן היא ולא רבי דוסא? - אפילו תימא רבי דוסא, עד כאן לא פליגי רבי דוסא עליהו דרבנן - אלא בשעת וסתה, אבל שלא בשעת וסתה - מודי להו. ומתניתין - בשעת וסתה, ורבי דוסא היא, ובריתא

חכמים השוו מדותיהם - שלא תחלוק במעת לעת, זמן קבוע וחלוט נתנו לה למפרע. ואפילו עשתה אותו זמן משלש עונות, כגון שבדיקה בצוהרים, ולא בדיקה שחרית ואמש - לא רצו לגרוע ולמעט זמנה הקבוע לה, אלא פסקו דבריהם, שלא תתן דברים לשיעורין. **איבעית אימא** - להכי מטמינן לה מצוהרים דאתמול, דאי אמרת לא נקנס אלא עונה יתירה - נמצא חוטא נשכר. דאילו זו שלא בדיקה עצמה ימים רבים, ובדיקה לה היום שחרית - היתה נקנסת מעת לעת שלם. ומפני שאיחרה עד הצהרים, והוסיפה לחטוא - לא תפסיד אלא לילה וחיצי יום. **דאיתניסה** - שנאנסה שחרית ולא בדיקה. ללישנא ד"חוטא נשכר" - ליכא, דהא נאנסה. ללישנא ד"לא תחלוק" - איכא. **ארבע נשים דיין שעתן** - מפני שדמיון מסולקים, ואין דם מצוי בהן. בתולה - בתולת דמים, שלא ראתה דם מימיה, ואפילו היא נשואה קרי לה "בתולה". וחכי מפרש במתניתין, וכולה מפרש במתניתין. רבי **דוסא אומר** כו' - ופליגי רבנן בעלמא עליה. אלא שלא בשעת וסתה - דכיון דראתה שלא בזמנה, איכא למיחש דלמא מקמי הכי הוה, דהא ליכא למימור: אורח בזמנו רבי. **בתמה טמא למפרע** - עד שעת הכבוש, אף על גב דבראיתיה - דיה שעתה, מטמינן בתמה למפרע. דהא אשכחין בראייה טומאה למפרע, שאם תראה שלא בשעת וסתה - מטמאה למפרע. **לימא רבנן** היא - דאמר: שלא בשעת וסתה - מטמאה למפרע.

שאני אומר כו' - אבל בקופה, הא נמצא שרץ לתוכה, ושעת מציאתה טמאה היא. **עורב אייתי וישא** - לאחר שטלטל הקופה לזוית אחרת, ובוזית הראשונה לא היה. **מכרי האי כבר ספק טומאה הוא** - ספק נגע ספק לא נגע. אבל אקופה לא פריך, דהא לא איתחזיק טומאה בזוית של בית הראשון. וכי היכי דפריך אכבר, מצי למיפריך אמחט ואמטלית, ולשוני כדמשני. **שאני בו דעת לישאל** - אם נגע אם לא נגע. **ספק טהור** - דהא קיימא לן: ספקי - טמא ברשות היחיד, משום דגמרינן מסוטה, שטוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו. **בטומאה דרבנן** - כגון הנך מעלות ד"חומר בקדש" (חגיגה כ,ב) בגדי פרושין - מדרס לאוכלי תרומה (שם יח,ב). ומשום הכי, אפילו ברשות היחיד - ספקו טהור. **עלה נדף** - דבר הקל. הכי נמי, טומאה קלה. אית דאמר: "מדף" - עליונו של זב, ושבוש הוא. דעליונו של זב מטמא כבר מן התורה, בפרק "בנות כותים" (נדה לב,ב). נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה, לומר לך דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ומעיקרא כי אותביניה, הכי הוה סלקא דעתך דעליונו של זב הוא. **שהפריז** - שהגדיל והרחיב מדרתו, שטמאה למפרע מפקדה לפקדה. **אידי דתנא מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה** - דאיצטריך למיתניה, דלא תימא: עם סילוק דיה ראתה באחד בשבת, תנא נמי כו'. **מאי טעמיהו דרבנן** - מאי שיעורא דמעת לעת. דבשלמא מפקדה לפקדה דהלל נחא, דשמא עם סילוק דיה ראתה, אלא מעת לעת מאי שיעורא הוא? **אשה מרגשת בעצמה** - ואם איתא דעם סילוק דיה ראתה - הוה מרגשת. **אם כן** - דאשה מרגשת. **תהא דיה שעתה** - ואפילו מעת לעת אמאי מטמא למפרע. **חכמים תקנו להן וכו'** - מתניתין היא (נדה יא,א). פעמים היא צריכה להיות בודקת כו'. **שחרית** - להכשיר טהרות של לילה, להוציא מכלל ספק טומאה, שאם תמצא טהרה - תדע שלא ראתה בלילה. ולכשתמצא ערבת טמאה - יצאו אלו מספק. וזו - שבדיקה עכשיו ומצאה טמאה, והרי ימים רבים שלא בדיקה. **הפסידה עונה** - כל טהרות שנתעסקה בהן בעונה הזאת הפסידה. **מאי עונה** - הרי שתי עונות הן, היום והלילה, דהיינו מעת לעת. כגון אם מצאה ערבת טמאה - הפסידה כל טהרות של יום ושל אמש. **ומשני עונה יתירה** - הפסידה משום קנס, שהרי הפסידה טהרות של אמש משום קנס. אבל טהרות של יום - לא קנס הוא, דאי נמי בדיקה שחרית ומצאתה טהרה, וערבת ומצאתה טמאה - הפסידה טהרות של יום, דהיינו "מפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת". **שלש עונות** - כגון אם לא בדיקה ימים רבים, ובדיקה בצוהרים - דמטמאין לה מעת לעת. דהוה להו שלש עונות: היום, אמש, ואתמול למפרע עד צהרים. והשתא קנסינן לה שתי עונות, ורבנן: דהא הוא דקנס, ותו לא. **ומשני** כגון שבדיקה בצוהרים, ולא בדיקה שחרית ואמש - להכי מטמינן לה מצוהרים דאתמול, דאי אמרת לא נקנס אלא עונה יתירה - נמצא חוטא נשכר. דאילו זו שלא בדיקה עצמה ימים רבים, ובדיקה לה היום שחרית - היתה נקנסת מעת לעת שלם. ומפני שאיחרה עד הצהרים, והוסיפה לחטוא - לא תפסיד אלא לילה וחיצי יום. **דאיתניסה** - שנאנסה שחרית ולא בדיקה. ללישנא ד"חוטא נשכר" - ליכא, דהא נאנסה. ללישנא ד"לא תחלוק" - איכא. **ארבע נשים דיין שעתן** - מפני שדמיון מסולקים, ואין דם מצוי בהן. בתולה - בתולת דמים, שלא ראתה דם מימיה, ואפילו היא נשואה קרי לה "בתולה". וחכי מפרש במתניתין, וכולה מפרש במתניתין. רבי **דוסא אומר** כו' - ופליגי רבנן בעלמא עליה. אלא שלא בשעת וסתה - דכיון דראתה שלא בזמנה, איכא למיחש דלמא מקמי הכי הוה, דהא ליכא למימור: אורח בזמנו רבי. **בתמה טמא למפרע** - עד שעת הכבוש, אף על גב דבראיתיה - דיה שעתה, מטמינן בתמה למפרע. דהא אשכחין בראייה טומאה למפרע, שאם תראה שלא בשעת וסתה - מטמאה למפרע. **לימא רבנן** היא - דאמר: שלא בשעת וסתה - מטמאה למפרע.

מקשה על כך הגמרא: פשיטא - פשוט הוא דין זה ולמה הוצרכה
הברייתא להשמיעו, הרי פיון בדקדקה עצמה בשעה ראשונה של
היום ומצאת טהורה ודאי לא מטמין לה - אין מטמאים אותה
למפרע מעת לעת, שהרי בתחילת יום זה בדקה עצמה ומצאה שהיא
טהורה. מתרצת הגמרא: אידי דתנא - מכיון ששנה התנא שמעת
לעת ממצאת על יד מפקדה לפקדה, שהוצרך להשמיעו דין זה
שלא נאמר שטמאה למפרע מיום ראשון אחר שבדקה, לכן תנא
נמי - שנה גם שמפקדה לפקדה ממצאת על יד מעת לעת, אף
שבדין זה אכן אין חידוש.
הגמרא מבארת טעמים של חכמים: אמר רבה, מאי טעמיהו דרבנן
- מה טעמם של חכמים הסוברים שטמאה מעת לעת, משום שאשה
מרגשת בעצמה ביציאת הדם, ואם ראתה אחרי שבדקה היתה
מרגישה.
הגמרא דוחה את טעמו של רבה. מקשה הגמרא: אמר ליה אביי
לרבה, אם בן שטעמם משום שאשה מרגישה ביציאת הדם, תנא
דיה שעתה כשמאי ולא תנא טמאה למפרע כלל. מבארת הגמרא:
ורבה שאמר טעם זה, לחידושי לאביי הוא דכעי - הוא רצה לחדד
את אביי, ולכן אמר טעם זה כדי שישאלנו על כך.
שואלת הגמרא: אלא מאי טעמיהו דרבנן - מה באמת טעמם של
חכמים הסוברים שטמאה מעת לעת. משיבה הגמרא: טעמם הוא
כי הא דאמר - כמו שאמר רב הורדא אמר שמואל, חכמים תקנו
להן לבנות ישראל העוסקות בטהרות שיהיו בודקות עצמן שחרית
וערבית, שחייב כדי להכשיר טהרות של לילה, להוציאן מכלל
ספק טומאה, שאם תמצא טהורה תדע שלא ראתה בלילה,
ולכשתמצא אחר כך שהיא טמאה תדע שהטהרות שהתעסקה בהם
בלילה ודאי טהורות, וערבית כדי להכשיר טהרות של יום להוציאן
מכלל ספק טומאה אם תראה אחר כך, ואשה זו שבדקה עכשיו
ומצאה טמאה, ועברו ימים רבים שלא בדקה, הוואיל ועברה על
תקנת חכמים ולא פקדה שחרית וערבית, קנסוה שהפסקה עונה,
דהיינו יום או לילה, שכל הטהרות שנתעסקה בהן בעונה הזאת
טמאות. שואלת הגמרא: מאי - מה הכוונה שפסקה עונה, הרי
הפסידה שתי עונות, יום ולילה, שהרי מטמאה מעת לעת. משיבה
הגמרא: הכוונה היא שהפסידה עונה ותיקנה משום קנס, שהרי עונה
אחת היתה מפסידה אף אם היתה בודקת כדין, כגון אם בדקה
בשחרית ומצאה טהורה ובדקה ערבית ומצאה טמאה, הפסידה את
הטהרות שנתעסקה בהם ביום, וזו שלא בדקה קנסו אותה לטמא
למפרע מעת לעת, שחפסיד גם את הטהרות שנתעסקה בהם בלילה.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, והא זימנין משפחת לה
- והרי פעמים אתה מוצא שיש שלש עונות במעת לעת, כגון אם
לא בדקה ימים רבים, ובדקה בצדדים ומצאה טמאה, שאנו מטמאים
אותה מעת לעת משום קנס, ומטמאה שלש עונות, היום, בלילה
שעבר, ואתמול למפרע עד הצהרים, ונמצא שקונסים אותה שתי
עונות, והרי חכמים לא קנסו אותה אלא אחת. תירץ רבא לרב
פפא: השווי חכמים מודתינהו ונתנו לה זמן קבוע שתטמא למפרע
מעת לעת ואפילו במקום שטמאה על ידי כך שלש עונות, ולא רצו
לגרוע ולמעט זמנה הקבוע לה, כדי שלא תחלוק במעת לעת,
כלומר שלא תתן דבריהם לשיעורין. תירץ נוסף: איבעית אימא -
ואם תרצה תאמר שהטעם שטמאה מעת לעת גם באופן זה הוא
כדי שלא יהא חוטא נשכר, שאם תאמר שנקנס אותה רק עונה
אחת, דהיינו הלילה שלפני היום שבדקה בו, נמצא חוטא נשכר,
אשעה שלא בדקה ימים רבים ובדקה היום בשחרית היתה נקנסת
מעת לעת שלם, וזו שאיחרה מלבדוק עד הצהרים והוסיפה לחטוא
לא תפסיד אלא לילה וחצי יום. שואלת הגמרא: מאי בינייהו - מהו
ההבדל בין ביאור זה לביאור זה. משיבה הגמרא: איכא בינייהו - יש
הבדל בין התירוצים באופן דאיתניסא ולא פקדה - שנאנסה ולא
בדקה בשחרית, ללשון שאמר שהטעם הוא כדי שלא יהא חוטא
נשכר, כאן לא שייך טעם זה שהרי נאנסה, ולא תטמא למפרע אלא
מהלילה, וללשון שאמר שהטעם הוא כדי שלא לחלק בין אשה

שאני אומר, אדם טהור נכנס לשם ונטלה והניחה על הקרקע, אבל
בקופה שנחלקו בה חזקיה ורבי יוחנן, הרי נמצא שרץ בתוכה בזוית
אחרת, ובשעת מציאתה טמאה היא, ולא שייך בה סברא זו של
'שאיני אומר', לכן סובר רבי יוחנן שמחזיקים טומאה ממקום למקום
וורוששים שבא טמאה במקומה הראשון.
מקשה הגמרא: כמו שאנו אומרים לגבי ככר שעל גבי הדף שאדם
טהור הניחה על הקרקע, הלא נמי - גם כאן בקופה שנמצא בה שרץ
בזוית אחרת נמצא עורב אתא ושדא - נאמר שעורב בא והשליך את
השרץ לקופה אחרי שהניחה בזוית זו, וכשהיה מונח בזוית הראשונה
לא היה השרץ בתוכה.
מתרצת הגמרא: אדם דבכונה עושה מעשיו, אמרינן - אנו אומרים
שאפשר שאכן נטל את הככר והניחה על גבי הקרקע, אבל עורב
דשלא בכונה עושה מעשיו, לא אמרינן - אין אומרים כן, שאינו
מסתבר יותר לומר שהשליך את השרץ לקופה מלומר שהיה שם
מתחילה.
הגמרא מבארת את הברייתא שהובאה למעלה בענין ככר שעל גבי
הדף. שואלת הגמרא: מכדי הא ככר - הרי כבר זו שנמצאה על גבי
הקרקע ספק טומאה ברשות היחיד הוא, שיש ספק אם נגעזה בבגד
הטמא שהיה מונח תחת הדף, וכל ספק טומאה ברשות היחיד,
ספקא טמא, ומדוע הככר טהורה. משיבה הגמרא: משום דהוה
[שכבר זו היא] דבר שאין בו דעת לישראל, שאי אפשר לשאלה אם
נגעה בבגד הטמא או לא, וכל דבר שאין בו דעת לישראל, בין אם
נמצא ברשות הרבים ובין אם נמצא ברשות היחיד, ספקו טהור,
כיון שהדין 'ספק טומאה ברשות היחיד טמא' נלמד מסוטה, וסוטה יש
בה דעת לישראל אם נטמאה או לא, ודבר שאין בו דעת לישראל לא
נלמד מסוטה.
תירץ נוסף: ואבעית אימא - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, הלא
- כאן בככר שעל גבי הדף מדובר שהבגד המונח תחתיו טמא
בטומאה דרבנן, ולכן אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור. הגמרא
מוכיחה שאכן הברייתא מדברת בטומאה דרבנן: דיקא נמי -
מדוקדק זך גם מלשון הברייתא, דקתני - ששנינו 'מדר', שמשמעו
טומאה קלה, פדקתיה - כמו שכתוב (ויקרא כו לו) 'עלה נדר',
והכוונה דבר קל, וטומאה דרבנן נחשבת כטומאה קלה יותר.
שנינו במשנה: וחכמים אומרים לא פדקיה זה כו' ולא כדברי זה,
אלא מעת לעת ממעט על יד מפקדה לפקדה ומפקדה לפקדה
ממעט על יד מעת לעת. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי
חכמים: תנו רבנן בברייתא, וחכמים אומרים לא פדקיה זה ולא
פדקיה זה, לא פדקיה שמאי שלא עשה כיון [חזקיה וגר] דרבנן
מדרבנן לטמא את האשה למפרע, ואמר שאשה הרואה דם היה
שעתה, ולא פדקיה הלל שהפריז על מדותיו - שהגדיל והרחיב
מדתו להחמיר יותר מדאי, ומטמא למפרע מהבדיקה הקודמת אף
אם עברו ימים רבים, שודאי אין הדם מתעכב בבית החיצון זמן רב כל
כך, אלא מעת לעת, שהוא עשרים וארבע שעות, ממצאת על יד
מפקדה לפקדה, כלומר את הזמן שמהבדיקה הקודמת, ומפקדה
לפקדה ממצאת על יד מעת לעת. מבארת הברייתא: מעת לעת
ממצאת על יד מפקדה לפקדה ביצד, כגון שפקדה עצמה באחד
בשבת, ומצאת עצמה טהורה, וישבה יום שני וישליש ולא פקדה,
ולרביעי פקדה ומצאה עצמה טמאה, אין אומרים תטמא מפקדה
לפקדה - מבדיקה לבדיקה, וכל טהרות שנגעה בהם מיום ראשון
אחר שבדקה תהיינה טמאות, אלא מטמאה רק טהרות שנתעסקה
בהם בתוך מעת לעת. ומפקדה לפקדה ממצאת על יד מעת לעת
ביצד, כגון שפקדה עצמה בשעה ראשונה של היום ומצאה עצמה
טהורה, וישבה לה שעה שנייה וישלישית ולא פקדה, ולרביעית
פקדה ומצאה עצמה טמאה, אין אומרים תטמא למפרע את כל
הטהרות שנתעסקה בהם בתוך מעת לעת, אלא מטמאה רק
מפקדה לפקדה, כלומר רק את הטהרות שנתעסקה בהם מהזמן
שאחר הבדיקה שבדקה בשעה ראשונה עד עכשיו.
שנינו בדברי חכמים 'מפקדה לפקדה ממעט על יד מעת לעת'.

1 וּבְרִייתָא שְׁשִׁינוּ שֶׁאִשָּׁה הִרְוָה שְׁלֵא בִשְׁעַת וּסְתָה מִטְמָאָה לַמִּפְרַע
2 מַעַת לַעַת כְּדַבְרֵי הַכָּל הִיא שְׁנוּיָה.
3 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלֹקְמָא אִיפְכָא – וְנַעֲמִיד לְהִיפֵךְ, וְכֻמוּ שְׁהַעֲמַדְנוּ
4 בְּתִירוֹן הָרָאשׁוֹן, וּמִשְׁנַתְנוּ שְׁשׁוֹנָה שְׁהִרְוָה דָּם דִּיה שְׁעָתָה עֹסֶקֶת
5 בְּרֹאֲתָהּ בִשְׁעַת וּסְתָה וּבְדַבְרֵי הַכָּל, שְׁחֻכְמִים מִדִּים לְרִבִּי דֹסָא
6 בְּרֹאֲתָהּ בִשְׁעַת וּסְתָה שְׁעָתָה, וְהַבְרִייתָא שְׁשׁוֹנָה שְׁהִרְוָה שְׁלֵא
7 בִשְׁעַת וּסְתָה מִטְמָאָה לַמִּפְרַע כְּחֻכְמִים, שְׁנַחֲלֹק עַל רִבִּי דֹסָא בְּרֹאֲה
8 שְׁלֵא בִשְׁעַת וּסְתָה שְׁמִטְמָאָה לַמִּפְרַע, וּמֵאִיזָה טַעַם חֲזֹרְנוּ מִהִתִּירוֹן
9 הַקּוֹדֵם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: כִּיּוֹן דְּאִיפְכָא לְאִוְקִימִי לְקוּלָא וְלְחֻמְרָא –
10 כִּיּוֹן שְׁאִפְשֵׁר לְהַעֲמִיד אֶת מַחֲלֻקְתָּם שֶׁל חֻכְמִים וְרִבִּי דֹסָא לְקוּלָא
11 [שְׁבִרְאָתָהּ בִשְׁעַת וּסְתָה לְדַבְרֵי הַכָּל דִּיה שְׁעָתָה וְנַחֲלֹק בְּרֹאֲה שְׁלֵא
12 בִשְׁעַת וּסְתָה] כֻּמוּ שְׁהַעֲמַדְנוּ בְּתִירוֹן הָרָאשׁוֹן, וְלִחְוֹמָא [שְׁנַחֲלֹק
13 בְּרֹאֲתָהּ בִשְׁעַת וּסְתָה, אֲבָל שְׁלֵא בִשְׁעַת וּסְתָה לְדַבְרֵי הַכָּל מִטְמָאָה
14 לַמִּפְרַע] כֻּמוּ שְׁהַעֲמַדְנוּ בְּתִירוֹן הַשְּׁנִי, לְחֻמְרָא מִקְמִינִי – יֵשׁ לָנוּ
15 לְהַעֲמִיד אֶת מַחֲלֻקְתָּם לְחֻמְרָא כְּתִירוֹן הַשְּׁנִי.
16 הַגְּמָרָא וְנָה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁהֻבָּאָה לַעֲלִי: קִתְּנִי בְּרִייתָא
17 שְׁהֻבָּאָה לַמַּעֲלָה, אִשָּׁה שְׁמַצָּאָה כְּתָם בִשְׁעַת וּסְתָה טְמָאָה לַמִּפְרַע,
18 וְאִף עַל פִּי שֶׁאִם הִיתָה רְוָאָה דָּם בִשְׁעַת וּסְתָה דִּיה שְׁעָתָה, מִשּׁוּם
19 שְׁאִם תִּרְאָה דָּם שְׁלֵא בִשְׁעַת וּסְתָה מִטְמָאָה לַמִּפְרַע מַעַת לַעַת,
20 וְכִיּוֹן שִׁישׁ אֹפֶן שְׁמִטְמָאָה לַמִּפְרַע בְּרִיאִית דָּם, גַּם בְּכֶתֶם אִפְשֵׁר לֹמֵר
21 שְׁמִטְמָאָה לַמִּפְרַע, וְאִין לְהַקְשׁוֹת שְׁלֵא יָהֵא הַכְּתָם חֲמֹר מְרִאִיָּה
22 גְּמֹרָה. מִדִּיִּיקַת הַגְּמָרָא: מִטְמָאָה דְּאִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וּסְתָה הוּא דְּפִלְגִי
23 רַבְּנָן בֵּין בְּתָמָה לְרִאִיתָהּ – מִשְׁמַע שְׁדֻקָּא בִּאִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וּסְתָה
24 חִילְקוּ חֻכְמִים בֵּין מִצָּאָה כְּתָם, שְׁמִטְמָאָה לַמִּפְרַע, לְרֹאֲתָהּ דָּם, שְׁדִּיה
25 שְׁעָתָה, הֵא שְׁאֵר נָשִׁים שְׁאִמְרוּ בְּהֵן חֻכְמִים שְׁלַעֹלֶם דִּיִּין שְׁעָתָה,
26 וְאִין בְּהֵן טְמָאָה לַמִּפְרַע, כְּגוֹן אַרְבַּע הַנָּשִׁים שְׁהַחֲכֹר בְּמִשְׁנָה לְהֵלֵן
27 (ו.א.), בְּתוּלָה מְעוּבֶרֶת מְנִיקָה וְזֻקְנָה, בְּתָמָן בְּרִאִיתָהּ, שֶׁאִף בְּכֶתֶם אִינֵן
28 טְמָאוֹת לַמִּפְרַע, מִנִּי – בְּרִייתָא זֹו בְּשִׁיטָה מִי הִיא הוֹלֵכֶת, הֵלֵא
29 בְּשִׁיטָה רִבִּי חֲנִינָא בֵּן אֲנִינְיָנוּס הִיא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
30 שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רִבִּי חֲנִינָא בֵּן אֲנִינְיָנוּס, כָּל הַנָּשִׁים שְׁרָאוּ כְּתָם,
31 בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרַע, וְנָשִׁים שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים דִּיִּין שְׁעָתָה, דְּהִיִּינוּ
32 אַרְבַּע הַנָּשִׁים שְׁהַחֲכֹר, בְּתָמָן בְּרִאִיתָהּ, וְכֻמוּ שְׁלֹגְבִי רִאִיתָה דָּם
33 אִמְרוּ חֻכְמִים שְׁדִיִּין שְׁעָתָה, הוּא הִדִּין שְׁבִמְצִיָּאָה כְּתָם דִּין שְׁעָתָה, חִוִּין
34 מִתִּינוּקָתָה שְׁלֵא הִנֵּיעַ וְזִמְנָה לְרֹאֲתָהּ, שְׁאִפִּילוּ אִם נִמְצָאוּ קִדְּיִין שְׁלָהּ
35 מְלִיכָלְכִין בְּדָם וְאִינָה יוֹדַעַת אִם בֵּא מְגוּפָה, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, וְאִפִּילוּ
36 מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא אִינָה מִטְמָאָה שְׁלֵא גִזְרוּ בָּהּ כָּלֵל דִּין כְּתָמִים.
37 בְּדַבְרֵי רִבִּי חֲנִינָא בֵּן אֲנִינְיָנוּס וְנָשִׁים שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים דִּין שְׁעָתָה כְּתָמִין
38 כְּרִיאִיתָן מְבוּאָר שִׁישׁ דִּין כְּתָמִים בִּאֲרַבַּע הַנָּשִׁים הַמְסוּלְקוֹת דְּמִים.
39 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל כֵּךְ: וְמִי אִיתָ לִיה לְרִבִּי חֲנִינָא בְּתָם כָּלֵל – וְכִי
40 רִבִּי חֲנִינָא סוֹבֵר שִׁישׁ דִּין טְמָאוֹת כְּתָמִים בִּאֲרַבַּע נָשִׁים אֱלֹו וּמִטְמָאוֹת
41 מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְהִתְנִיָּא בְּרִייתָא, כָּל הַנָּשִׁים בְּתָמָן טְמָא, וְאִף נָשִׁים
42 שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים דִּיִּין שְׁעָתָה, דְּהִיִּינוּ בְּתוּלָה מְעוּבֶרֶת מְנִיקָה וְזֻקְנָה,
43 בְּתָמָן טְמָא, רִבִּי חֲנִינָא בֵּן אֲנִינְיָנוּס אָמַר, נָשִׁים שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים
44 דִּיִּין שְׁעָתָה אִין לָהֵן בְּתָם, מִאִי לֹא – הֵאֵם אִין כּוֹוֹנָה הַבְּרִייתָא לֹמֵר
45 שְׁאִין לָהֵן דִּין בְּתָם כָּלֵל, וְאִם נִמְצָאוּ כְּתָם אִינֵן טְמָאוֹת אִפִּילוּ מִכָּאֵן
46 וְלִהְבֵּא, וְלֹא כְּשִׁמוּאֵל שְׁאִמְרָה מִשְׁמוּ שְׁמִטְמָאוֹת מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא.
47 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – אִין כּוֹוֹנָה הַבְּרִייתָא שְׁאִין לָהֵם דִּין כְּתָם כָּלֵל,
48 אֲלֹא כּוֹוֹנָה שְׁאִין לָהֵן דִּין בְּתָם לַטְמָא לַמִּפְרַע, אֲכָל יֵשׁ לָהֵן דִּין
49 בְּתָם לַטְמָא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְכֻמוּ שְׁאִמְרָה שְׁמוּאֵל מִשְׁמוּ.
50 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִם אֲכָן כּוֹוֹנָתוֹ שֶׁל רִבִּי חֲנִינָא בְּרִייתָא שְׁאִין לָהֵם
51 דִּין כְּתָם לַטְמָא לַמִּפְרַע מְכָלֵל דְּתֵנָּא קָמָא חֲחֻלֵק עַל רִבִּי חֲנִינָא
52 וְאוֹמַר כְּתָמִין טְמָא סָבֵר שְׁטִמָא אִפִּילוּ לַמִּפְרַע, וְכִי מִסְתַּבֵּר לֹמֵר
53 בְּמִסְלֻקוֹת שְׁכֻתָּהּ חֲמֹר מְרִיאִיתָן יוֹהָא טְמָא לַמִּפְרַע. מְשִׁיבָה
54 הַגְּמָרָא: אִין, בְּרִייתָא זֹו רִבִּי מֵאִיר הִיא דְּמַחְמִיד לְנִבִּי בְּתָמִים יוֹתֵר
55 מְבִרְאִיתָה דָּם, וּמִטְמָא בְּכֶתֶם לַמִּפְרַע אִף בִּאֲרַבַּע נָשִׁים אֱלֹו.
56 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר לְדַבְרֵי רִבִּי מֵאִיר: דְּתֵנָּא בְּרִייתָא, כָּל הַנָּשִׁים,
57 בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרַע, וְאִף נָשִׁים שְׁאִמְרוּ בְּהֵן חֻכְמִים שְׁאִם רָאוּ דָּם
58 דִּיִּין שְׁעָתָה, בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרַע, דְּכַרִּי רִבִּי מֵאִיר. רִבִּי חֲנִינָא בֵּן

59 אֲנִינְיָנוּס אָמַר, נָשִׁים שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים שְׁאִם רָאוּ דָם דִּיִּין שְׁעָתָה,
60 בְּתָמָן בְּרִאִיתָהּ, וְאִינוּ מִטְמָא אֲלֹא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְתִינוּקָתָה שְׁהִנֵּיעַ
61 וְזִמְנָה לְרֹאֲתָהּ, יֵשׁ לָהּ דִּין בְּתָם לַטְמָא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא אִף אִם לֹא רֹאֲתָהּ
62 דָּם מִעוֹלָם, וְתִינוּקָתָה שְׁלֵא הִנֵּיעַ וְזִמְנָה לְרֹאֲתָהּ, אִין לָהּ דִּין בְּתָם.
63 וְאִמְרִיתָּהּ חֲשַׁב שְׁהִנֵּיעַ וְזִמְנָה לְרֹאֲתָהּ, מִשְׁהִנֵּיעַ יְמֵי הַנְּעוּרִים, דְּהִיִּינוּ
64 שְׁהִבִּיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אוֹ שְׁנַעֲשִׂית בְּתֵּשֶׁת עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד
65 אִף אִם לֹא הִבִּיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.
66 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְהַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעָדִים בּוֹ, הִרִי בְּדִיקָה זֹו נַחֲשֶׁבֶת
67 כְּפִקְדָּה, וּמִמַּעֲטָה עַל יָד מַעַת לַעַת וְעַל יָד מִפְקִידָה לְפִקְדָּה. הַגְּמָרָא
68 דְּנָה אִיזוּ בְּדִיקָה נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, עַד
69 שְׁבִדְקָה בּוֹ לְפָנֵי תַשְׁמִישׁ, אִינוּ מְעַטָּה עַל יָד מַעַת לַעַת כְּפִקְדָּה,
70 וְאִם תִּרְאָה אַחֵר כֵּךְ בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת לְבִדְקָה זֹו תִּהְיֶה טְמָאָה לַמִּפְרַע
71 אִף מִהֻזְמָן שְׁקוֹדֵם בְּדִיקָה זֹו, מִאִי מְעַמָּא – מַה הִטַּעַם שְׁבִדְקָה זֹו
72 אִינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, אָמַר רַב קִטְיָא, מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה לְבִיָּתָה –
73 מִתּוֹךְ שְׁמִמְהָרָת לְשִׁמְשׁ לְכָךְ אִין לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקָה זֹו. שְׁוֹאֵלֶת
74 הַגְּמָרָא: וְכִי מִהֻזְמָה לְבִיָּתָה מִאִי הִי – וְזִמְנָה בְּכַךְ שְׁמִמְהָרָת לְשִׁמְשׁ.
75 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה לְבִיָּתָה – מִתּוֹךְ שְׁמִמְהָרָת לְשִׁמְשׁ
76 חוֹשְׁשִׁים שְׁאִינָה מְכַנְּסָת אֶת הָעֵד לְחֻזְרִין וְלְפִקְדִין שְׁבִאוֹתוֹ מְקוֹם,
77 וְלִכְךָ אִין לְסַמּוֹךְ עַל בְּדִיקָה זֹו לַעֲנִין שְׁלֵא תִטְמָא שְׁתָּרוֹת שְׁנַעֲנָה בָּהֶם.
78 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: תֵּנֵן בְּמִשְׁנַתְנוּ, הַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעָדִים – אִשָּׁה שְׁבִדְקָתָה
79 עֲצָמָה בִשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, הִרִי בְּדִיקָה זֹו נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, מִאִי לֹא –
80 הֵאֵם אִין כּוֹוֹנָה הַמִּשְׁנָה 'הַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעָדִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים לֹמֵר הָד
81 [–עַד אַחָד] לְפָנֵי תַשְׁמִישׁ וְחָד [–וְעַד אַחָד] לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ, מִשְׁמַע
82 שֶׁאִף הַבְּדִיקָה שְׁקוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, וְקִשָּׁה לְשִׁמּוּאֵל
83 שְׁאִמְרָה שְׁבִדְקָה שְׁקוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ אִינָה כְּפִקְדָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא,
84 אִפְשֵׁר לֹמֵר שְׁאִירִי וְאִירִי – זֶה זֶה, כְּלוּמַר שְׁנֵי הָעֵדִים שְׁשִׁינוּ
85 נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, עֹסֶקֶים בְּבִדְקָה שְׁלֵאֲחֵר תַּשְׁמִישׁ, וְאָחֵר לֹו,
86 שְׁהַבַּעַל מְקַנָּה בּוֹ אֶת עֲצָמוֹ לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ, וְאָחֵר לָהּ, שְׁהִיא בּוֹדֶקֶת
87 עֲצָמָה לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ, בְּדִתְנָן בְּמִשְׁנָה (לְהֵלֵן ד.י.). דִּרְךָ בְּנֹוֹת יִשְׂרָאֵל
88 שְׁהֵן מְשַׁמְשׁוֹת בְּשְׁנֵי עָרִים, אָחֵר לֹו וְאָחֵר לָהּ. אֲבָל לַעֲלֹם בְּדִיקָה
89 שְׁלִפְנֵי תַשְׁמִישׁ אִינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה כִּיּוֹן שְׁמִמְהָרָת וְאִינָה בּוֹדֶקֶת
90 בְּחֹרִים וּבְסוֹדֵקִים.
91 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: הֵאִי מִאִי – וְכִי מַה פִּירוּשׁוֹ שֶׁל דְּבָרִים אֱלֹו, אִי
92 אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – אִם תֹּאמַר שְׁעָדִים' שְׁשִׁינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ הִיִּינוּ הָד
93 לְפָנֵי תַשְׁמִישׁ וְחָד לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ מוֹבֵן הַדְּבַר, דְּאִצְטְרִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ
94 שְׁבִדְקָה זֹו נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, דְּסָלְקָא דְּעִתָּהּ אִמְיָא – שְׁהִיא עוֹלָה
95 בְּדַעֲתָהּ לֹמֵר שְׁמִתּוֹךְ שְׁמִיחָה לְבִיָּתָה לֹא בְּדִקָּה שְׁפִיר – שְׁמִתּוֹךְ
96 שְׁמִמְהָרָת לְשִׁמְשׁ לֹא בְּדִקָּה הִיטֵב, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁכַמְל מְקוֹם הָד
97 זֹו כְּפִקְדָּה, אֲלֹא אִי אָמַרְתָּ אִירִי וְאִירִי לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ – אֲבָל אִם
98 תֹּאמַר שְׁשִׁנֵּי הָעֵדִים שְׁהַחֲכֹר בְּמִשְׁנַתְנוּ הַכּוֹוֹנָה לַעֲדִים שְׁבִדְקָתָם
99 בָּהֶם לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ, פְּשִׁטָּא – פְּשׁוּט הַדְּבַר נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה,
100 שְׁהִיא אִינָה מְמַהֲרָת, וְלִמָּה הַצִּרְכָּה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין זֶה.
101 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לַעֲלֹם שְׁנֵי הָעֵדִים שְׁהַחֲכֹר בְּמִשְׁנַתְנוּ הַכּוֹוֹנָה
102 לַעֲדִים שְׁבִדְקָה בָּהֶם אַחֵר תַּשְׁמִישׁ, וְזִמְנָה שְׁשִׁאלָה שְׁאִם כֵּן פְּשׁוּט
103 נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, יֵשׁ לֹמֵר דְּמָהוּ דְּתִימָא – שְׁהִיא עוֹלָה עַל דַּעֲתָךְ
104 לֹמֵר שִׁישׁ לְחֹשׁוֹשׁ שְׁמָא תִרְאָה מִפְּתָ דָּם קִטְנָה בְּחֻדְלָה, וְתַחֲפִנָּה
105 שְׁכֻבָּת דְּרַע וְלֹא תִדַּע שְׁרֹאֲתָה דָּם, וְאִפִּילוּ בְּדִיקָה שְׁאֵחֵר תַּשְׁמִישׁ לֹא
106 תַּחֲשַׁב כְּפִקְדָּה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁאִין חוֹשְׁשִׁים לְכָךְ וּבִדְקָה זֹו נַחֲשֶׁבֶת
107 כְּפִקְדָּה. תִּירוֹן נֹוסָף: וְאִיבְעִית אִימָא, לַעֲלֹם שְׁנֵי הָעֵדִים שְׁהַחֲכֹר
108 בְּמִשְׁנַתְנוּ הַכּוֹוֹנָה לַעַד שְׁקוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ וְעַד אַחֵר תַּשְׁמִישׁ, שְׁשִׁתִּי
109 בְּדִיקוֹת אֲצִרְכֹוּהָ רַבְּנָן, חָד לְפָנֵי תַשְׁמִישׁ וְחָד לְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ, וְכִי
110 קִתְּנִי – וְזִמְנָה שְׁשִׁינוּ עַל בְּדִיקוֹת אֱלֹו שְׁבִדְקוֹת בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ 'וְהִי זֹו
111 כְּפִקְדָּה', אֲלֹאֲחֵר תַּשְׁמִישׁ – מְדוּבֵר עַל בְּדִיקָה שְׁלֹאֲחֵר תַּשְׁמִישׁ,
112 אֲבָל בְּדִיקָה שְׁקוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ אִינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה כִּיּוֹן שְׁאִינָה
113 בּוֹדֶקֶת הִיטֵב, וְזִמְנָה שְׁהַחֲכִיר הַתֵּנָּא גַּם אֶת הָעֵד שְׁקוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ אִף
114 שְׁאִינוּ נַחֲשֶׁבֶת כְּפִקְדָּה, הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין נֹוסָף, שֶׁאִשָּׁה הַעֲסוּקָה
115 בְּתָהֲרֹות צְרִיכָה לְבַדּוֹק קוֹדֵם תַּשְׁמִישׁ וְאַחֵר תַּשְׁמִישׁ.
116 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל הַתִּירוֹן הַשְּׁנִי: וְהֵא מְשַׁמְשֶׁת קִתְּנִי – וְהִרִי לְשׁוֹן

ולוקמא איפכא – כדאוקמיה מעיקרא, ומאי טעמא דהרי בה, הא שפיר מצי לאוקמי
מתניתין – דברי הכל, וברייטא – רבנן. לקולא ולחומרא – מעיקרא אוקימנא
לקולא, דבשעת וסתה – דברי הכל דיה שעתה, ובשלא בשעת וסתה – פליגי.
ודשטא אוקימנא פלוגתא – בשעת וסתה, ואיכא דמחמיר ומטמא לה למפרע. ושלא
בשעת וסתה – דברי הכל מטמאה למפרע.

קתני שאם תראה – כמו "אמר מר", שאם
תראה בו – אלא דטעם דכתמה מטמא
למפרע, משום דאשכחן בהו ראייה טמאה
למפרע, דהשתא לא הוה כתמה חמור
מראייתה. ושמע מינה דאשה דיש לה וסת.
הוא דפלוג רבנן בין כתמה לראייתה: דכתמה
מטמא למפרע, ובראייתה דיה שעתה, משום
דבראייתה שלא בשעת וסתה אשכחן טמאה
למפרע. הא שאר נשים שאמרו חכמים דין
שעתן – כגון ארבע נשים, דלא אשכחן בהו
ראייה טמאה למפרע, כתמן נמי אינו טמא
למפרע. כתמן בראייתן – מכאן ואילך
טמאות. חוץ מתינוקת כו' – דאפילו מכאן
ולחבא, נמי לא. והא דאמר: בתולת דמים
כתמן בראייתן, דמכאן ולחבא מיהא טמאה,
דיינו כשהגיע זמנה לראות ולא ראתה.
מלוכלכין בדם – ולא ידעה אי אחי מגופה
אי לא. אין חוששין לה – ואפילו אין לה
במה לתלות, דבשוק של טבחים לא עברה,
איכא למימר: עברה. ולא אדעתה. דהא
גופה אין לתלות כל עיקר, דבתמיך דרבנן
נינהו, וכי גזור רבנן – בהגיע זמנה, דדם מצוי
בה. אבל בהא – לא גזור, הואיל ואין בה
דמים. ולקמן מפרש איזה הוא זמנה, משיגיע
ימי הנעורים, שהביאה שתי שערות, או בת
שנים עשרה שנה ויום אחד ואף על פי שלא
הביאה שתי שערות. ומי אית ליה לרבי
חנינא כתם כלל – בארבע נשים, ואפילו
מכאן ולחבא. דמחמיר בכתמים – טפי
מבראייתה. דראיית ארבע נשים, הואיל ואין
דם מצוי בהן, אמרין: השתא אתי, ומכי אתי
חיותיה. אבל בכתם איכא למימר: אי בדקה
חלוקה, מעיקרא הוה אשיתבה. רבי חנינא בן
אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דין
שעתן כתמן בראייתן – כלומר, נשים
שאמרו חכמים דין שעתן, כתמן בראייתן
לטמאה מכאן ולחבא. יש לה כתם – מכאן
ולחבא, אף על פי שלא ראתה מימיה.

אני מנעט – על ידי מעת לעת ועל ידי
מפקידה פקדון. פקדון שמוהמה לביתה –
ממחרת לשמש. אחד לו – שמקנה בו
בעצמו. ותחפנה שכבת זרע – ואפילו
דלאחר תשימש נמי לא ליהוי כפקידה, קא
משמע לן. ואי בעית אימא – לעולם חד
לפני תשימש וחד לאחר תשימש, ואפילו
הכי "הרי זו כפקידה" אלאחר תשימש קאי.
ואם תאמר: עד שלפני תשימש למה דחבר?
מתניתין תרתי קתני, ואשמועינן תנא
דמתניתין דשני בדיקות אצרכיה רבנן. והכי
קאמר: "משמשת בעדים" – כלומר: מצוה
עליה לשמש בעדים, ואף על פי שיש לה
וסת. "הרי זו כפקידה" – ההוא דלאחר
תשימש. והא המשמשת קתני – דלא
לשון חובה הוא, אלאמא חדא קתני, ומשום
"הרי זו כפקידה" נקט לה. והכי קאמר:
ואשה המשמשת בעדים – הרי זו כפקידה,
ואקמא נמי קאי. דאי אבתרא לחודה,
ראשון למה הוכרח. תני ומשמשת – ותרתי מילי נינהו, והכי קאמר: מצוה עליה לשמש בעדים, והרי כפקידה – אבתרא. וקמא לא נקט ליה אלא לאשמועינן דמצוה
לברוק קודם תשימש. השתא מעת לעת – דאממול דומן ארוך הוא, ממשעת פקידה זו דעדים.

וברייטא דברי הכל – דשלא בשעת וסתה – מטמא למפרע. אבל לגמרי לא אתי
כרבנן, דלדידהו אפילו בשעת וסתה נמי. ואם תאמר: מעיקרא מאי סבר,
דאמרין איפכא, ולא אמרין לחומרא? יש לומר: דמעיקרא בעי לאוקמי מתניתין
ככולי עולם, אבל כשהביא הברייטא – לא מצי לאוקמי ככולי עולם, דהרי ביה,
וקאמר לחומרא. הא שאר נשים שאמרו
חכמים דין שעתן כתמן בראייתן – משמע
שיש להחמיר ביש לה וסת טפי מבארבע
נשים, אם כן רבי דוסא דאמר ביש לה וסת
דיה שעתה, כל שכן דאית ליה בארבע נשים.
וקשה: דאם כן, לקמן (ו.ב) דפסיק רבבי
אליעזר בארבע, אמאי חשיב הך בהדיה?
כיון דרבי דוסא סבר כותיה, לא הוה ליה
למחשב: דכהאי גוונא אמרין לקמן. ויש
לומר: הא דביש לה וסת כתמה טמא למפרע,
לאו משום דחמיר טפי מארבע נשים, אלא
משום דגזור בשעת וסתה אטו שלא בשעת
וסתה, אף על גב דבראייה לא גזרין.
רבי מאיר היא דמחמיר בכתמים – פירש
רש"י: דמחמיר בכתמים טפי מבראייה. ואין
נראה, דאם כן, מה לו להתלמד להאריך
ולומר דמחמיר בכתמים? הוה ליה למימר:
"רבי מאיר, היא דתניא" וכו', ולא יותרו ותו,
דבסמוך תניא: הוראה כתם – מקולקלת
למנינה, וברורא דם – אינה מקולקלת
למנינה. אלאמא שאר תנאים נמי אחמירו טפי
בכתמים מבראייתו ואף על גב דדך ברייתא
כרבי מאיר, דקתני: "מטמאה את בועלה
למפרע", ובפרק "כל היד" (נדה טו,א) אמרין:
דוקא לרבי מאיר מטמאה בועלה למפרע.
מכל מקום, הא דמקולקלת למנינה, מיהו
אתי ככולי עולם. וכן שיליה "בא סימן" (נדה
ג.ב) תניא: הוראה כתם – מטמאה עצמה
למפרע בקדשים. ודיינו, לענין שמקולקלת
למנינה, כמו שאפרש שם בעזרת ה'. ונראה
לפרש: "רבי מאיר היא דמחמיר בכתמים" –
שהוא רגיל להחמיר בכתמים טפי מרבנן,
דנתן פרק "בא סימן" (שם ג.ב). הוראה
כתם – חוששין משום זוב, דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרין: אין בכתמים משום זוב.
ואמרין התם: מאן חכמים? – רבי חנינא בן
אנטיגנוס, דמיקל יותר בכתמים, כדאמרין
הכא. ובכמה דוכתי מחמיר רבי מאיר,
כדאמרין לקמן (נט.ב) גבי "אשה שעושה
צרכיה", ובפרק "כל היד" (נדה יד,א) אמרין:
בדקה בעד ושאין בדיק לה, והניחה בקובסא,
ולמחר מצאה עליו דם – רבי מאיר מטמא,
וחכמים מטהרין. ולכך קאמר הכא: "רבי
מאיר דמחמיר בכתמים". ואף על גב דבפרק
"האשה" (נדה נט,א) תניא: האשילה חלוקה
לגויה – אינה תולא בגויה. רבי מאיר אומר:
תולא בגויה. תולא מיקל שם מרבנן. מכל
מקום ברור מקומות מחמיר. כל הנשים
כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו כו' – לא
זו אף זו קתני. תני ומשמשת – אף על פי
שאמרו דיה שעתה. השתא מעת לעת
ממעט – פירוש: השתא מעת לעת, דפשעה
ולא בדקה שחרית, כי בדקה ערבית ומצאה
טמאה, בדקה של צהרים דלאחר תשימש –
מיעטה, דלא מטמאה מעת לעת. כל שכן
כשבדקה שחרית, ולא פשעה כלום –
דמעטת, דלא מטמאה משחרית.
מסייע

וברייטא – דברי הכל. – ולוקמא איפכא! – בין דאיכא
לאוקמי לקולא ולחומרא – לחומרא מוקמינן. קתני:
"שאם תראה שלא בשעת וסתה – מטמאה מעת
לעת", מעמא – דאשה שיש לה וסת הוא, דפליגי
רבנן בין כתמה לראייתה, הא שאר נשים שאמרו
חכמים דין שעתן – כתמן בראייתן. מני? רבי חנינא בן
אנטיגנוס היא. דאמר רב יהודה, אמר שמואל משום
רבי חנינא בן אנטיגנוס: כל הנשים – כתמן ממה
למפרע. ונשים שאמרו חכמים דין שעתן – כתמן
בראייתן, חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות –
שאפילו סדינן שלה מלוכלכין בדם, אין חוששין לה.
ומי אית ליה לרבי חנינא כתם כלל? והתניא: כל
הנשים כתמן ממה, ונשים שאמרו חכמים דין שעתן
– כתמן ממה. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: נשים
שאמרו חכמים דין שעתן – אין להן כתם. מאי לאו:
אין להן כתם כלל! – לא, אין להן כתם למפרע,
אבל יש להן כתם מכאן ולחבא. – מכלל דתנא קמא
סבר: אפילו למפרע? – אין, רבי מאיר היא, דמחמיר
גבי כתמים. דתניא: כל הנשים – כתמן ממה למפרע,
ונשים שאמרו חכמים דין שעתן – כתמן ממה למפרע,
דברי רבי מאיר. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: נשים
שאמרו חכמים דין שעתן – כתמן בראייתן. ותינוקת
שהגיע זמנה לראות – יש לה כתם, ושאם הגיע זמנה
לראות – אין לה כתם. ואימתי הגיע זמנה לראות? –
משהגיעו ימי הנעורים. "והמשמשת בעדים" כו'. אמר
רב יהודה, אמר שמואל: עד שלפני תשימש – אינו
מנעט כפקידה. מאי מעמא? אמר רב קטינא: מתוך
שמוהמה לביתה. – וכי מהומה לביתה, מאי הוי? –
מתוך שמוהמה לביתה – אינה מנסת לחזר ולפקדון.
תנן: המשמשת בעדים – הרי זו כפקידה, מאי לאו:
חד לפני תשימש, וחד לאחר תשימש? – לא, אידי
ואידי – לאחר תשימש, ואחד לו ואחד לה. דתנן: דרך
בנות ישראל משמשות בשני עדים, אחד לו ואחד לה.
האי מאי? אי אמרת בשלמא חד לפני תשימש וחד
לאחר תשימש – איצטרך, סלקא דעתך אמינא: מתוך
שמוהמה לביתה – לא בדקה שפיר, קא משמע לן: הרי
זו כפקידה. אלא אי אמרת: אידי ואידי לאחר תשימש –
פשימא! – מהו דתימא: שאם תראה טפת דם בחדל,ל
ותחפנה שכבת זרע – קא משמע לן. ואיבעית אימא:
שתי בדיקות אצרכיה רבנן, חד – לפני תשימש, וחד –
לאחר תשימש, וכי קתני "הרי זו כפקידה" – אלאחר
תשימש. – והא "המשמשת" קתני! – דלא
"משמשת" על ידי מעת לעת. השתא מעת לעת מנעטת,
מפקדה

ראשון למה הוכרח. תני ומשמשת – ותרתי מילי נינהו, והכי קאמר: מצוה עליה לשמש בעדים, והרי כפקידה – אבתרא. וקמא לא נקט ליה אלא לאשמועינן דמצוה
לברוק קודם תשימש. השתא מעת לעת – דאממול דומן ארוך הוא, ממשעת פקידה זו דעדים.

מסייע ליה לזעירי – תימה: דממתניתין לא שמעין לטמא אדם ובגדים? מברי מטה
אין בו דעת לישראל – מטהרות לא פריך, דכיון שעסקין בהן – מיקרי שפיר
יש בו דעת לישראל, כדפירש הקונטרס. **בשחבורותיה** נושאות אותה במטה –
משמע הבא: דפשיטא דכיון דחבורתיה נושאות אותה במטה – דמקרי מטה "דבר שיש
בו דעת לישראל". ותימה לרבינו יצחק בן אשר:

דבסוף פרק קמא דפסחים (ט"א) קאמר: ועל
המזל שנמצא בבשר – שרשקין והידים
טהורות. ומוקי לה: במזל טמא מת, וטהורות –
משום דעורה רשות הרבים הוא. אבל אי היה
רשות היחיד – הוה טמא. ופריך: אמאי? והא
אין בו דעת לישראל? הוא דאמר כרבי יוחנן,
דאמר: ספק טומאה הבאה בידי אדם – נשאלין
עליה. והשאת, מאי משתא? ומה צריך
לאתויי חך דרבי יוחנן, דכיון דאדם תופס את
הסכין – חשוב "דבר שיש בו דעת לישראל"
אפילו בלא רבי יוחנן, כדמשמע הבא? ויש
לומר: דחבא חשיב טפי "דבר שיש בו דעת
לישראל" כשחבורתיה נושאות אותה במטה,
משום דנדה נמי המטמאה יש בה דעת לישראל.
אי נמי: משום שגם חבורתיה הנושאות, גם הם
טמאות במשא הנדה. אבל התם, אין האדם
טמא, אלא הסכין שנגע במזל. והשאת נמי
אתי שפיר דפריך בסמוך לרבי יוחנן מ"היה
מתעטף בטליתו", ולא פריך נמי לזעירי –
משום דאדם התופס הטלית, לא דמי
לחבורתיה שגם הן טמאות, ויש בהן דעת
לישראל ואו משום שהנדה המטמאה יש בה
דעת לישראל. **ספק** טומאה הבאה בידי אדם
נשאלין עליה ואפילו בכלל המונח על גבי קרקע
– ואם תאמר: מאי קא משמע לן רבי יוחנן?
מתניתין היא (טהרות פרק רביעי משנה ח):
תינוק שנמצא בצד העיסה כו'. דחכמים
מטמאין, משום דעשו לתינוק כ"ש בו דעת
לישראל, אף על פי שהעיסה אין בה דעת
לישראל. ובמסכת טהרות פרק רביעי (משנה ט)
תנן: טמא שפשט רגלו לבין המשקין, ספק נגע
ספק לא נגע – טמא ברשות היחיד. עוד תנן
התם בספא: היה מקל בידו, ובראשו מלאה
משקין וטמאין, וזקקה לבין החבורות, ספק נגע בו
– טהור. וטעמא, משום דטומאת משקין לטמא
אחרים לאו דאורייתא, והוה ליה ספק ולטמא
אחרים דרבנן, כדמפרש התם. הא לאו הכי –
ספקו טמא! ויש לומר: דמצי למימר שהעיסה
המשקין והחבורות בידי אדם, וקא משמע על
רבי יוחנן: אפילו מונחים על גבי קרקע, או
טהרות ביד טהור וטומאה מונחת על גבי קרקע.
היה מתעטף בטליתו – פירוש: טליתו טמא
וטהרות בצדו, או טליתו טהור וטמאות
בצדו, כגון שרץ ואינו יודע אם נגע בו. או
טומאה וטהרות לפניו, וטליתו טהור, ואינו יודע
אם נגע לטומאה ואחר כך לטהרות. וקא משמע לן, דלא הוי ספק ספקא: שמא לא נגע
הטלית בשרץ, ואפילו נגע – ספק לא נגע בטהרות. דאם נגע בשרץ – כמו כן נגע
בטהרות. **ואם** אי אפשר אלא אם כן נגע טמא – ואם תאמר: פשיטא, כיון דאי אפשר
– דאי נגעו ויש לומר: דלאו "אי אפשר כלל" קאמר, אלא כלומר, "קרוי לודאי". ובתוספתא נמי תניא: אם אי אפשר אלא אם כן נגע – ספקו טמא. מדקאמר "ספקו טמא", משמע
דלא הוי דאי נגע. וכן מדקאמר רבן שמעון בן גמליאל: אומרים לו "שנה", דליכא למימר דארישא קאי, דקאמר "ספקו טהור", וקאמר איהו "אומרים לו שנה", ואם נגע – טמא.
דאם כן, לא הוי פליגי רבנן לומר: אין שונין בטהרות, דבפרק "הרואה" (נדה נח.א) אמרין דדוקא להקל אין שונין, אבל להחמיר שונין. וכן בריש שחיטת חולין (ב.ב.) אמרין: אי אמר
דברי לי שלא נגעתי, לא דוקא "ברי", דעורה – רשות הרבים, כדאמרין בפסחים (נ.ב.) **ומה** כלי חרס שהוא מוקף צמיד פתיל, – ואם תאמר: וינמא, דיו במשכבות אדחל חמת,
דלא מטמא אדם ובגדים. או דיו בכלי חרס, דמעת לעת ועד, נימא: פכן קטנים ויכירה, דטמאים במת וטהורים במעת לעת שפיל, דלא אהו לכלל מגע, אף במשכבות כמו דין ומידו
רש"י פירש דחבי עבד קל וחומר: ומה כלי חרס, שטהור באהל חמת, טמא במעת לעת שבנדה במת בנדה עצמה – משכבות ומשכות, דטמאים באהל חמת, אינו דין שטימא במעת
לעת שבנדה בנדה עצמה? ומידו אכתי קשה: מה לכלי חרס, שכן אין לו טהרה במקוה? כדפריך בפרק "כשם" (סוטה כט.ב.), או, שכן מטמא מאוירו? ויש לומר: טהרות דשאר כלים
ויכירה, שאין להם טומאת אויר, ויש להם טהרה במקוה, וטמאין במעת לעת שבנדה בנדה עצמה, שהם ראשונים. דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאין במעת לעת, כדאמר
בברייתא. ועבד קל וחומר לטמא אדם ובגדים, ולא מצי למיעבד הכי קל וחומר: ומה כלי חרס, שאינו מטמא מגבו ככל טמאות, טמא תוכו במעת לעת שבנדה בנדה עצמה –
משכבות, לא כל שכן? כדאמר בפרק "בהמה המוקפת" (חולין ע"ב.א.) אטו מגבו קאמרין, ותוכו קאמרין. והתם מפורש הפשט.

[חבי] גרסין הניצול באהל חמר – התימה דאם דאני ניצול במעת לעת היינו בחיים, דחשיב כאילו נגע בתוכו, ובמגע אהל חמת. נמי טמא, דכך צריך
לומר (כבפרק "רבי עקיבא") דקאמר: מה פכן קטנים, שטהור בוב – טמא באהל חמת, מפך, שטמא בוב – אינו דין שטימא באהל חמת! וינמא: כלי חרס המוקף צמיד
פתיל ויכירה! אלא כדפירשתי. ויש לומר: דהתם עבד קל וחומר ממדרס, והשאת אין לומר מוקף צמיד פתיל ויכירה, דהא טהור מן המדרסו.

מפקדה לפקדה – דשחרית היום, דזמן מועט מבעיא. **מקמא** משום דיה שעתה –
משום דיש לה וסת. הא אם אין לה וסת, דמטמא מעת לעת – מטה נמי טמאה,
כמשכב נדה עצמה שטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליה,
דכתיב (ויקרא טו): "וכל אשר יגע במשכבה יכבס בגדיו". הכי גרסין: **לטמא אדם**

לטמא בגדים – שהאדם מטמא בגדים
שעליה, ואף על פי שלא נגעו בגדים במטה.
מכדי חך מטה דבר שאין בו דעת לישראל
הוא – ומעת לעת – ספק טומאה הוא, וכל
שאין בו דעת לישראל כו'. דבשלמא אטהרות
בלא מטה – ניהא, דכיון דהיא עסוקה בן
ואחותן בידה, הוה להו כידה, והיא יש בה
דעת לישראל. אלא מטה, כיון דעל גבי קרקע
מונחת, דלאו כידה הוא, וספקו טהור. וכן נשא
ספק טומאה לטמא, מוטעה גמרין לה,
וסוטה יש בה דעת לישראל. **בשחבורותיה**
נושאות אותה במטה – באותו מעת לעת,
דהויא ליה חך מטה ביד חבורתיה שיש בה
דעת לישראל, הלכך טמאה. **הבאה בידי אדם**
– בעת זו, דטומאה על ידה באה. ובגון נשא
שרץ בידו, ספק נגע בכלי המונח על גבי
קרקע ספק לא נגע. ואף על פי שאדם לא
היה עסוק בכלי המיטמא, הואיל והטומאה
באה על ידי אדם, ספק נגיעה הטומאה בכלי
ספק לא נגיעה – חשבין לה כמו שיש בה
דעת לישראל, וברשות היחיד ספקו טמא.
נשאלין – כלומר, טמא. **כמי** שיש בו דעת
לישראל – וכי אמרין: דבר שאין בו דעת
לישראל – ספקו טהור, כגון שרץ המוטל
אצל כלי על גבי קרקע ספק נגע ספק לא נגע.
היה **מתעטף בטליתו וטהרות בצדו** – והוא
היה טמא. ספק טימא טהרות בטלית
כשהגבירו על תפס, ספק לא נגע. או שמאות
בצדו, כגון שרץ, והוא טהור. ספק נטמא
טליתו, ספק לא נטמא. **טהור** – קא סלקא
דעתך, דאפילו ברשות היחיד, משום דהוי
דבר שאין בו דעת לישראל. ואף על גב דבאה
בידי אדם, הואיל וטהרות מונחות על גבי
קרקע ואין אותן בידו, אין נשאלין עליהם.
שנה – פעם אחת, אף יגע עכשיו – בידע
שנגע בתחלה. **אין** שונין – שמה עכשיו נגע
וקדם לכן לא נגע, או חילוק. **במנעה** – בכלי
שנגעה בו נדה, שאינו מטמא אדם, שהרי
ראשון הוא, ואינו מטמא אדם אלא אם
הטומאה. **אף** משכבה לא מטמא אדם –
וקשיא לזעירי, דאמר: משכבה ומושבה
מטמא אדם אף לטמא בגדים. **כלי חרס** –
ניצול באהל חמת, דכתיב (במדבר יט): "וכל
כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא"
הא יש צמיד פתיל עליו – טהור. **אינו ניצול**
– אם הסיט בתוך מעת לעת – טמא כאילו

הסיטתה לאחר ראיתיה, כדנתיא בברייתא לקמן. **אינו דין שאין ניצולין במעת לעת**
– שיטמא כמשכב בנדה עצמה, אדם ובגדים שעליו.

כמנע

מקמא – ספקו טמא. מדקאמר "ספקו טמא", משמע
דאם כן, לא הוי פליגי רבנן לומר: אין שונין בטהרות, דבפרק "הרואה" (נדה נח.א) אמרין דדוקא להקל אין שונין, אבל להחמיר שונין. וכן בריש שחיטת חולין (ב.ב.) אמרין: אי אמר
דברי לי שלא נגעתי, לא דוקא "ברי", דעורה – רשות הרבים, כדאמרין בפסחים (נ.ב.) **ומה** כלי חרס שהוא מוקף צמיד פתיל, – ואם תאמר: וינמא, דיו במשכבות אדחל חמת,
דלא מטמא אדם ובגדים. או דיו בכלי חרס, דמעת לעת ועד, נימא: פכן קטנים ויכירה, דטמאים במת וטהורים במעת לעת שפיל, דלא אהו לכלל מגע, אף במשכבות כמו דין ומידו
רש"י פירש דחבי עבד קל וחומר: ומה כלי חרס, שטהור באהל חמת, טמא במעת לעת שבנדה במת בנדה עצמה – משכבות ומשכות, דטמאים באהל חמת, אינו דין שטימא במעת
לעת שבנדה בנדה עצמה? ומידו אכתי קשה: מה לכלי חרס, שכן אין לו טהרה במקוה? כדפריך בפרק "כשם" (סוטה כט.ב.), או, שכן מטמא מאוירו? ויש לומר: טהרות דשאר כלים
ויכירה, שאין להם טומאת אויר, ויש להם טהרה במקוה, וטמאין במעת לעת שבנדה בנדה עצמה, שהם ראשונים. דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאין במעת לעת, כדאמר
בברייתא. ועבד קל וחומר לטמא אדם ובגדים, ולא מצי למיעבד הכי קל וחומר: ומה כלי חרס, שאינו מטמא מגבו ככל טמאות, טמא תוכו במעת לעת שבנדה בנדה עצמה –
משכבות, לא כל שכן? כדאמר בפרק "בהמה המוקפת" (חולין ע"ב.א.) אטו מגבו קאמרין, ותוכו קאמרין. והתם מפורש הפשט.

[חבי] גרסין הניצול באהל חמר – התימה דאם דאני ניצול במעת לעת היינו בחיים, דחשיב כאילו נגע בתוכו, ובמגע אהל חמת. נמי טמא, דכך צריך
לומר (כבפרק "רבי עקיבא") דקאמר: מה פכן קטנים, שטהור בוב – טמא באהל חמת, מפך, שטמא בוב – אינו דין שטימא באהל חמת! וינמא: כלי חרס המוקף צמיד
פתיל ויכירה! אלא כדפירשתי. ויש לומר: דהתם עבד קל וחומר ממדרס, והשאת אין לומר מוקף צמיד פתיל ויכירה, דהא טהור מן המדרסו.

נדה – דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפה

מפקידה לפקידה מיבעיא – וכי נצרך לומר שממעטת גם על יד מפקידה לפקידה, שאם בדקה בבוקר ומצאה טהורה, ושימשה באותו יום בעדים, ואחר כך בדקה וראתה דם, אינה טמאה אלא מהזמן שאחר התשמיש ולא מזמן בדיקת שחרית, הרי זמן זה שמפקידה לפקידה הוא פחות ממעת לעת ושהוא עשירם וארבע שעות קודם התשמיש.

מתרצת הגמרא: המשנה הוצרכה להשמיענו שבדיקה זו ממעטת על יד מפקידה לפקידה, דמהו דתימא – שמה תאמר שממעטת דווקא על יד מעת לעת שהוא זמן רב, משום שחששו בה רבנן לפסידא דטהרות – שחששו להפסד הטהרות שנגעה בהם בתוך מעת לעת, ולכן הקילו לסמוך על בדיקה זו, אבל על יד מפקידה לפקידה שהוא זמן מועט לא הקילו שתמעט, קא משמע לן – משמיענו הנהא שאינו כן, אלא ממעטת גם על יד מפקידה לפקידה.

שנינו במשנה: אשה שיש לה וסת דיה שעתה, ביצד דיה שעתה וכו', היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות, ופרשה מהמטה וראתה דם, היא טמאה ודן טהורות. הגמרא תבאר מדוע שנה התנא דין זה באשה היושבת במטה. שואלת הגמרא: למה לי למיתני – לשנות היתה יושבת במטה ועסקה בטהרות, ליתני – ישנה, היתה עסוקה בטהרות ופרשה וראתה, ומדוע הוצרך לומר דין זה באופן שהיתה יושבת על המטה. משיבה הגמרא: קא משמע לן – דבר זה בא התנא להשמיענו, מעמא – הטעם שהמטה טהורה, משום דדיה שעתה, כלומר משום שיש לה וסת קבוע ודיה שעתה, קא – אבל אם לא היה לה וסת קבוע והיתה מטמאה למפרע מעת לעת, מטה נמי מטמא – גם המטה שישבה עליה היתה נטמאת. אומרת הגמרא: דין זה שמשמע ממשנתנו שאשה שמטמאה למפרע מעת לעת מטמאה גם את המטה מסייע ליה לזעירי, דאמר זעירי, טומאת מעת לעת שגורו חכמים בנדה עושה גם משכב ששכבה עליו הנדה ומושב שישבה עליו הנדה טמאים לטמא אדם שנגע בהם לטמא בגדים שעליו, ואף על פי שלא נגעו בגדים אלו במטה.

מקשה הגמרא: מכדי האי מטה – הרי מטה זו דבר שאין בו דעת לישאל הוא, שאי אפשר לשאלה אם נגעה בטומאה או לא. וכל דבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור, שהכלל שספק טומאה ברשות היחיד טמא נלמד מסוטה, וסוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה או לא, ודבר שאין בו דעת לישאל לא נלמד מסוטה, וטומאת מעת לעת היא מספק שמה ראתה. מתרצת הגמרא: תרנמה זעירי – פירש זעירי את משנתנו, שמדובר בשתכרותיה נישאות אותה במטה בתוך מעת לעת לזמן שראתה בו דהויא ליה – שנחשבת מטה זו כיד חבורתיה האוחזות בה, ודן יש בה דעת לישאל, ולכן גם המטה טמאה למפרע.

תירוצ נוסף: והשתא – ועכשיו דאמר רבי יוחנן, ספק טומאה הבאה ביד אדם, כגון טומאה זו שבאה על ידי הנדה, וכגון אדם הנושא שרץ בידו ויש ספק אם נגע השרץ בכלי, נשאלין עליה, כלומר טמא הוא משום שנחשב כדבר שיש בו דעת לישאל, ואפילו בכלי המונח על גבי קרקע נחשב כמי שיש בו דעת לישאל, כיון שהדבר המטמא נמצא ביד האדם שיש בו דעת לישאל, ומה שאמרנו שדבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור היינו דווקא כגון שרץ המוטל סמוך לכלי על גבי הקרקע ויש ספק אם נגע בכלי, שגם המטמא וגם הנטמא אין בהם דעת להישאל, לפי זה מיושבת משנתנו ששנינו שהמטה שהנדה יושבת עליה טמאה אף על פי שאין חבורתיה נישאות אותה במטה, שהרי הנדה המטמאה את המטה יש בה דעת לישאל.

הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן: גופא – נבאר את עצם דברי רבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, ספק טומאה בטומאה הבאה ביד אדם, נשאלים עליה, כלומר טמא משום שנחשב כדבר שיש בו דעת לישאל, ואפילו

בכלי המונח על גבי קרקע נחשב כמי שיש בו דעת לישאל, כיון שהדבר המטמא נמצא ביד האדם שיש בו דעת לישאל. מיתני – הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, שנינו בברייתא, היה מתעטף בטליתו, וטהרות וטומאות – וטהרות או טומאות מונחים בצדו, וטהרות וטומאות – או שהיו טהרות או טומאות מונחים למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע, שאם היתה הטלית טמאה והיו טהרות בצידו יש להסתפק אם כשהגביהה על כתיפו נגעה בטהרות וטימאה אותם או שלא נגעה, וכן אם היתה הטלית טהורה והיה שרץ בצידו, יש להסתפק אם נגעה בשרץ ונטמאה או לא נגעה, טהור, ואם אי אפשר שהתעטף בטלית אלא אם כן נגע, טמא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אומרים לו לאדם זה שנה, כלומר חוזר והתעטף בטלית פעם נוספת, ושווה, ואם עכשיו יגע בידוע שגם קודם נגע. אמרו לו חכמים לרבן שמעון בן גמליאל, אין שונים בטהרות, כלומר אין אומרים לו שישנה ולפי זה נכריע מה היה בפעם ראשונה, שמה עכשיו נגע וקודם לכן לא נגע, או שעכשיו לא נגע וקודם לכן נגע. וקשה לרבי יוחנן, אמאי – מדוע כשיש ספק אם נגע מטהרים רבנן, קא – הרי ספק טומאה הבאה ביד אדם הוא, שהטומאה באה על ידי האדם שהתעטף בטליתו, ולרבי יוחנן ספק טומאה הבאה ביד אדם נחשב כדבר שיש בו דעת לישאל שספיקו טמא. מתרצת הגמרא: פר מנייה דההיא – חוץ ממנה, כלומר אל תביא להקשות מברייתא זו, דתני רב הושעיא בברייתא שלו לפרש ברייתא זו, שאם היה מעשה זה ברשות היחיד, ספקו טמא, ואם היה ברשות הרבים, ספיקו טהור, ולפי זה באמת דנים אותו כדבר שיש בו דעת לישאל, וכדעתו של רבי יוחנן.

הגמרא דנה בדברי זעירי: גופא – נשוב לעצם דברי זעירי ונבאר אותם, אמר זעירי, טומאת מעת לעת שגורו חכמים בנדה, עושה גם משכב ששכבה עליו הנדה ומושב שישבה עליו הנדה טמאים, לטמא אדם שנגע בהם לטמא בגדים שעליו, ואף על פי שלא נגעו בגדים אלו במטה, כנדה גמורה.

מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, והא כי אתא – והרי כשבא אבימי מבי חזאי ושם מקום, אתא ואייתי מתניתא בידיה – בא והביא ברייתא בידו, שטומאת מעת לעת שבנדה, משכבה ומושבה מטמא כמנעיה, מאי לאו – האם כיוונתה להשמיענו שמה מנעיה של הנדה, כלומר כלי שנגעה בו, לא מטמא אדם ושהרי הוא ראשון לטומאה, ורק אב הטומאה מטמא אדם, אף משכבה לא מטמא אדם, וקשה לזעירי שאמר שמשכבה ומושבה מטמא אדם אף לטמא בגדים.

דוחה רבא את דעתו של המקשה: אמר רבא, והסברא – וכי סבור אתה לומר שמשכבה ומושבה אינו מטמא אדם כמשכב ומושב של נדה גמורה, והלא קל וחומר הוא, ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל, כלומר שהוא מכוסה והכיסוי צמוד ומודבק לכלי, תניצול מן הטומאה באהיל המת, אף על פי כן אינו ניצול במעת לעת שבנדה, שאם הסיטה אותו בתוך מעת לעת לראייתה, טמא כאילו הסיטנו לאחר ראייתה, כמו ששנינו בברייתא המובאת להלן, משכבות ומושבות שאין ניצולין באהיל המת, שהן כשאר כלים שנטמאים באהל המת. אינו דין שאין ניצולין במעת לעת שבנדה, ויטמאו כאילו ישבה עליהם לאחר ראייתה, שנטמאין אדם לטמא בגדים שעליו.

חזרת הגמרא לשאלתה הראשונה: והא אבימי מבי חזאי מתניתא קאמר – והרי אבימי מבי חזאי הקשה מהברייתא ששנינו שמשכבה ומושבה כמנעיה, והיינו שמשכבה ומושבה מטמא ככלי שנגעה בו ואינו מטמא אדם. מתרצת הגמרא: אימא – אמור לפרש את הברייתא, משכבה ומושבה

שחוששים שהשרץ כבר היה בקופה בשעה שהיו בה הטהרות, ועכבה הקרקעית את השרץ מלצאת מתוכה, וכשהוציא את הטהרות דרך פיה לא ראה את השרץ שהיה בזוית אחרת, כִּי פִּלְגִי – אימתי נחלקו חֻזְקָה וְרִבִּי יוֹחָנָן, בְּקוּפָה שֶׁאֵין לָהּ שׁוּלִים, כגון חבית עץ שניטלו שוליה, ויכול להשתמש בה כשהיא מוטלת בקרקע על צידה, וכשהוא מוציא ממנה את הטהרות עושה זאת על ידי שמגביה צד אחד של החבית והכל יוצא מצידה השני, שבקופה כזו סובר חזקיה שהטהרות שנעשו בה אינן טמאות למפרע כיון שאם היה בה שרץ בשעה שנשתמשו בה היה יוצא כשהיטה את הקופה להוציא ממנה את הטהרות.

מקשה הגמרא: אם חזקיה ורבי יוחנן נחלקו בקופה שאין לה שוליים, מֵאֵי טַעְמִיהָ דְרִבִּי יוֹחָנָן הסובר שהטהרות טמאות למפרע, הרי ודאי שאם היה השרץ בקופה בשעה שנעשו בה טהרות היה יוצא עמם. מתרצת הגמרא: מדובר בקופה שאין לה שוליים וַיֵּשׁ לָהּ אוֹגְגִים – שפה סביב פי הכלי לכיוון פנים, ויכול להיות שבשעה ששפך את הטהרות מהכלי על ידי שהגביה את צידו האחד עיכבו האוגגים את השרץ.

מקשה הגמרא לחזקיה: וְהִתְנִיף בברייתא, הַמְדִּלָּה – הדולה עֲשָׂרָה פעמים דְלִיִּים של מִים כִּזָּה אַחֵר זה בדלי אחד, ומערה את המים לכלי גדול, וְנִמְצָא שָׂרִץ בְּאֶחָד מֵהֶן, כלומר באחד הפעמים שדלה מים מצא שרץ בדלי לפני ששפך את המים לכלי הגדול, הוּא – הדלי שנמצא בו טָמֵא, וְכוּלָן – כל המים שבדלי הגדול טְהוֹרִין, שאנו אומרים שהשרץ נפל עכשיו לדלי ולא היה בו בשעה שדלה את המים בפעמים הקודמות כיון שלא ראה אותו קודם לכן. וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם דְּרִבִּי יֵנָאי בביאור ברייתא זו, לֹא שָׁנוּ שהמים שבכלי

הגדול טהורים, אֲלֵא בְשֵׁאֵין לָהּ אוֹגְגִים לדלי, שאו ודאי שאם היה השרץ בדלי בפעמים הקודמות שדלה בו היה נופל עם המים שעירה ממנו, אֲכָל אִם יֵשׁ לָהּ אוֹגְגִים, כּוּלָּן טָמֵאִין, שאפשר שהשרץ כבר היה שם קודם והאוגגים עיכבו אותו מלצאת עם המים שעירה מהכלי. ואם חזקיה ורבי יוחנן נחלקו בקופה שיש לה אוגגים, ובאופן זה סובר חזקיה שהטהרות שנעשו בה אינן טמאות למפרע, אם כן קשה, לִימָא חֻזְקָה לִית לִיהָ דְרִבִּי יֵנָאי – האם נאמר שחזקיה אינו סובר כרבי ינאי בביאור הברייתא.

מתרצת הגמרא: חזקיה סובר שמיֵא שָׂרִץ – מים מחליקים, וכשרוצה לשפכם מהדלי אינו צריך להפכו על פניו, ולכן אפשר לומר שהאוגגים עיכבו את השרץ מלצאת, אבל פִּירִי לֹא שָׂרִץ – פירות אינם מחליקים, וכשרוצה להוציאם מהכלי צריך להפכו על פניו, ואם היה השרץ בכלי היה נופל.

תירוצ נוסף: אִי נָמִי – אופן נוסף, מֵאֵא לֹא קָפִיד עֲלֵיהוּ – על מים אין האדם מקפיד אם ישארו מהם בכלי, ולכן אינו הופך את כל הדלי על פניו, ויכולים האוגגים לעכב את השרץ מלצאת, אבל פִּירִי קָפִיד עֲלֵיהוּ – פירות מקפיד אדם להוציאם לגמרי והופך את הקופה על פניה, ולא משיר בה כלום, ואם היה בה שרץ היה נופל.

הגמרא מביאה תירוצים נוספים על הקושיא על דברי חזקיה שאינו מטמא למפרע בקופה שנמצא בה שרץ: וְאִי בְעֵית אֵימָא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, כִּי מוֹדוּ – מתי מודים שֶׁמֵּאִי וְהִלָּל שאם נמצא שרץ בקופה טהרות הראשונות טמאות, בְּקוּפָה שֶׁאֵיןָהָ בְּדִיקָה משרצים בשעה שנתן את הטהרות לתוכה, ולכן אין להעמידה בחזקת טהרה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ט

ברוקלין.

הנחלת תלמוד תורה בית יוסף

ישיבת ליובאוויטש, בטרנטה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל פ"כ מס' לו לז, משקפים ר"פ מהמצב במשך השבועות שעברו.

ויהי רצון שמתאים למה שנדבר זה כו"כ פעמים, תתחילנה הבשורות להיות באופן דואתהלכה ברחבה עד לופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים.

שאם בכל הענינים מוכרח הדבר עאכו"כ בחינוך על טהרת הקדש ובחינוך שמטרתו לאחד הנגלה והפנימיות תורה תמימה, וק"ל.

וכיון שנכנסנו לחדש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחר ז'ה, וכמובן מפרטי הענינים פרשת המאסר והגאולה, הנה יביאו זה בפועל בפעולות באותן השטחים עליהם מסר נפשו הק' הם הפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עד"ז מחויבים בזה, וכיון שלהצלחת העבודה צריכים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה רועה ישראל יאר פניו ויגאל את כאו"א בתכ"י מכל ענינים המבלבלים, וימלאו את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמיתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ל. לא יטעמו המסובים קודם שיטעמו המקדש אם הם זקוקים לכוסו שישופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או
2 פגומים אבל אם היו להם כוסות יין שאינם פגומים ראשים לשמות קודם שישתה המקדש כמו שנתבאר כל
3 זה בסימן ק"צ¹⁸⁴:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף ל

ציונים והוספות

184 סעיף ה: אע"פ שמצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס של ברכה א"צ לטעום מכוס המברך אלא יכול כל אחד ליתן כוס לפניו ויותר טוב לעשות כן אם אפשר לפי שכוס המברך הוא פגום לאחר ששתה ממנו המברך. . ואם לפני המסובין הן כוסות ריקנים יכול ליתן מכוס הברכה מעט לכל כוס וכוס שלהם אחר שבירך בורא פרי הגפן קודם שתייתו כדי

שיטעמו מכוס שאינו פגום. . וכן אם כוסות שלפניהם מלאים אלא שהם פגומים יכול לשפוך מכוס שלו לתקנם קודם שישתה. . וכיון שהם זקוקים לכוסו אין להם לטעום עד שיטעום הוא. . אבל אם אינם זקוקים לכוסו שכוסות שלהם מלאים ואינם פגומים יכולים לטעום קודם שיטעום הוא.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 לא יטעמו המסובים קודם שיטעום המקדש אם הם זקוקים
2 לכוסו ששופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או פגומים אבל
3 אם היו להם כוסות יין שאינם פגומים ראשים לשמות קודם
4 שישתה המקדש כמו שנתבאר כל זה בסי' ק"צ:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף ל

- ג מקדשים על יין שבפי חבית אע"פ שיש בו קמחין ובלבד
שיסננו תחלה להעביר הקמחין אם אפשר לו.
ומכל מקום אם יש עליו קרום לבן אין מקדשים עליו לפי שמן
הסתם כבר פג בו טעמו ונעשה חומץ ויין שטעמו חומץ אע"פ
שריחו יין אין מקדשים עליו ואפילו בורא פרי הגפן אין מברכים
עליו כמו שנתבאר בסי' ר"ד אבל אם ידוע שטעמו יין אע"פ
שריחו חומץ מברכים עליו בורא פרי הגפן ומקדשים עליו
שהכל הולך אחר הטעם ומכל מקום מצוה מן המובחר לברור
יין טוב לקדש עליו ולא ליקח אפילו מסתם יין שבמרתף כי
שמא יהיה ריחו חומץ:
ד יין לבן מקדשים עליו כמו שיתבאר בסי' תע"ב:
ה ומקדשים על יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו שמרים
ועל יין שחור ועל יין מתוק ומכל מקום מצוה מן המובחר
לברור היין המשובח ביותר לקדש עליו:
ו יין חי אפילו אם הוא חזק כל כך שראוי להמזג בשלשה
חלקים מים וחלק אחד יין מקדשים עליו אפילו בלא מזיגה
כלל ומכל מקום יותר טוב למזגו ובלבד שיחא מזוג כראוי (עי'
סי' ר"ד) ויינות שלנו שאינם חזקים הם יותר טובים בלא מזיגה:
חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין סעיפים א"ו

- א אין מקדשים על היין שריחו רע אע"פ שלא נשתנה
לחמיצות כלל אלא ריחו וטעמו יין שמברכים עליו בורא
פרי הגפן רק שמסריח קצת מחמת שהיה בכלי מאוס אף על פי
כן הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך.
וכן אין מקדשין על היין שנתגלה אף על פי שעכשיו אין נזהרים
בגילוי לפי שאין נחשים מצויים בינינו אף על פי כן הקריבהו
נא לפחתך וגו' ומכל מקום אם לא עמד מגולה אלא שעה
מועטת אין להקפיד כל כך בפרט במדינות אלו שאין היין מצוי
כל כך לפי שגם הפחות והסגנים אין מקפידים על כך בדיעבד
אלא אם כן נמר ריחו וטעמו:
ב יין מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר
עליו קידוש היום ומכל מקום מצוה מן המובחר ביין ישן
שהוא משובח יותר:

תורה אור

- 1 תוכן הפרק: הטעם שפורים מותר בעשיית מלאכה
2 וגדר שביתת הקב"ה ביום השבת
3 אמנם לענין איסור עשיית מלאכה הוא דוקא ביו"ט
4 ולא בפורים, וכמאמר רז"ל ולבסוף כתיב לעשות
5 אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב.
- אמנם על פי כל הנ"ל במעלת פורים לגבי כל שאר
הימים טובים, אינו מובן לאידך גיסא, אמאי לענין
איסור עשיית מלאכה מצינו מעלה בשאר יו"ט לגבי
פורים, שבנ"י לא קיבלו על עצמם איסור מלאכה
בפורים.

1 והענין כי היא הנותנת, כי הנה ענין איסור דעשיית
2 מלאכה שהוא עליית השכל והמדות לשרשן.
3 והענין הוא, דאדרבה, דוקא מחמת המעלה הנ"ל
4 שבפורים, שבני ישראל הגיעו על ידי מסירת נפש
5 שלהם לאור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, אין בו
6 איסור מלאכה.

7 דהנה ענין השביתה ומנוחה, איסור עשיית
8 מלאכה, מורה על עליית הכוחות (שכל ומדות)
9 לשרשן. וכמו ענין המנוחה ממלאכה גשמית, דבשעת
10 המלאכה מלביש האדם את כוחותיו בעשיית המלאכה,
11 שכוחותיו יוצאים משרשם (ששם הם "בכח")
12 ומתלבשים ביד ובאצבעותיו עד שבאים למצב של
13 "פעולה" והתעסקות בעשיית מלאכה, וענין המנוחה
14 בגמר עשיית המלאכה הוא, שכוחותיו חוזרים
15 לשרשם.

16 שזהו ענין השביתה, והוא ענין עליות העולמות,
17 כנודע מענין כי בו שבת בו'.

18 וכך הוא ענין המנוחה שנאמר אצלו יתברך, "כי
19 בו שבת מכל מלאכתו", דפשוט דלא שייך לפניו
20 יתברך גדר עייפות ח"ו, וכמחז"ל שלא בעמל ברא
21 הקב"ה את עולמו, אלא פירוש מנוחה הוא - עליית
22 כוחותיו יתברך לשרשם ומקורם. דבריא העולם היתה
23 על ידי גילוי כוחותיו של הקב"ה (שהם עשר הספירות,
24 הנחלקות לשני סוגים דשכל ומדות), משרשם ומקורם
25 אל הגילוי והפעולה, ומנוחה היא - עלייתם חזרה אל
26 שרשם ומקורם.

27 וזהו גם ענין "עליות העולמות", כי מאחר
28 שכוחותיו יתברך שהם מקור החיות לכל העולמות
29 עולים למקורם, הרי בהכרח שגם העולמות עצמם
30 עולים ממדריגתם למדריגה יותר רוחנית.

31 כל זה אינו שייך אלא בהארה שבסדר
32 ההשתלשלות, דשייך שם מעלה ומטה במדרגה.

33 אמנם כל זה - גדר יציאת וירידת הכוחות משרשם
34 ומקורם, ועלייתם חזרה לשרשם ומקורם - לא שייך
35 אלא בה"ארה "שב"סדר ההשתלשלות", דשם דוקא
36 שייך "מעלה ומטה", היינו שבסדר השתלשלות יש
37 חילוקי מדריגות ו"מעלה ומטה" באור האלקי, דיחנו
38 כפי שהוא נמצא במקורו (שאז הוא בבחינת מנוחה
39 ושביתה הפועל עליית העולמות למעלה ממדריגתם),
40 ויש כפי שיוצא ממקורו להתלבש בעולמות (שאז
41 החיות האלקית יורדת למטה).

42 ולכן ששת ימים תעשה מלאכה, ואח"כ "ביום
43 השביעי - שהוא מדרגה יותר נעלית הרבה -
44 תשבית", להיות עליות העולמות ממדרגה שלמטה
45 למדרגות עליונות יותר.

46 וזהו החילוק בין ששת ימי המעשה ליום השבת,
47 דששת ימים תעשה מלאכה, דכמו שאורו של הקב"ה
48 הבורא ומחי את העולמות הוא במצב של ירידה
49 והתלבשות ב"סדר השתלשלות", כך האדם הוא במצב
50 של "התלבשות" בעשיית מלאכה. ואח"כ ביום
51 השביעי תשבית, להיות דביום השבת עולה האור
52 למדריגה הרבה יותר נעלית הרבה, שמצד זה נמשך
53 ענין ד"עליות העולמות" שהעולמות עולים ממדריגתם
54 שלמטה למדרגות עליונות יותר (היינו למדריגת האור
55 האלקי כפי שנמצא בשרשו ומקורו), על כן על האדם
56 לשבות מעשיית מלאכה.

57 וכן על דרך זה בכל חיו"ט, שנמשך בהם בתוספת
58 אור וגילוי, ועי"ז שייך איסור מלאכה ושביתתו
59 מהמלאכה, שהוא בחינת עשי', למדרגה העליונה
60 המתגלה אז.

61 עד"ז הוא ענין השביתה ואיסור מלאכה ביום טוב,
62 להיות שביום טוב מאיר תוספת אור וגילוי בסדר
63 השתלשלות, על כן צריך להיות ענין המנוחה, שהוא
64 בחינת "עלי", היינו שהאדם צריך להתעלות
65 ממדריגתו כדי שיוכל לקבל את המדריגה העליונה של
66 ה"תוספת אור" המתגלה ביום טוב, והתעלות רוחנית
67 זו מתבטאת באיסור ושביתה ממלאכה גשמית.

68 וכל זה אינו אלא בסדר השתלשלות, דשייך שם
69 מדרגת מעלה ומטה רוחניים.

70 אבל כל ענין זה, הירידה או העלי' באור האלקי
71 (המחייבת גם אצל האדם, או עשיית מלאכה או
72 המנוחה והשביתה ממלאכה), אינו שייך אלא בהאור
73 האלקי שב"סדר ההשתלשלות", דשם שייך הענין
74 דחילוקי מדריגות רוחניים, "מעלה ומטה" (כנ"ל).

75 אבל בעצמותו ומחותו ית' שאינו בגדר עלמין כלל
76 אין שייך כלל בחינת שביתה שהוא עליות
77 המדרגות, שהרי מעלה ומטה שוין אצלו לגמרי,
78 שהעשייה גשמיות עם חכמה עילאה שניהן שוין
79 ממש בלא חשיבי.

80 הוא יתברך רם ונשא מן העולם היותר עליון לא
81 פחות מרוממותו והבדלתו מהעולם היותר תחתון,
82 להיות שהוא יתברך אינו בגדר העולמות, הרי כולם

18 דרך באור של סדר השתלשלות, שיש בו "מעלה
19 ומטה", שייך לומר שכדי לקבל את ה"תוספת אור"
20 צריכים לצאת מן ה"מטה" (הגשמית) ולהיות במצב
21 של "רוחניות" כדי לקבל את האור, דעשיית מלאכה
22 (הטירדא בגשמיות) היא סתירה לגילוי אור עליון
23 רוחני יותר המאיר בשבת ויו"ט; משא"כ מהותו
24 ועצמותו יתברך, שאינו בגדר עלמין כלל, וחכמה
25 עילאה ועשי' גשמיית שווין לפניו יתברך כנ"ל, הרי
26 הוא יתברך יכול להתגלות בעשי' גשמיות בדיוק כמו
27 בחכמה דאצילות, דחכמה עילאה אינה "קרובה" יותר
28 אליו יתברך מאשר עשי' גשמית, ועל כן פורים מותר
29 בעשיית מלאכה, כי עשיית מלאכה גשמית אינה
30 סתירה לגילוי מהותו ועצמותו יתברך.

31 במלים פשוטות יותר: דוקא בשמחה שמצד הדעת
32 יש לה מניעה וביטול בעשיית מלאכה, אבל בשמחה
33 שלמעלה מן הדעת, אין העבודה וענין עובדין דחול
34 מניעה וביטול כלל לבחינת השמחה.

35 ד"ה חייב איניש פרק ח

36

1 שווין ממש לפניו, עד שעשי' גשמית עם חכמה
2 עילאה (היינו חכמה של עולם האצילות, שהיא
3 הספירה הראשונה של העולם היותר עליון שהוא עולם
4 אלקי ממש) - שווין ממש, וכלא חשיבי קמי' יתברך.

5 ולכן גבי שבת נאמר שבת להוי"ה, וכנ"ל בענין
6 רננו צדיקים בהוי"ה.

7 זהו שגם בשבת נאמר "שבת להוי"ה", ע"ד יו"ט
8 שנאמר בו "רננו צדיקים בהוי"ה", וכנ"ל שזהו לפי
9 שביו"ט מאיר תוספת אור שבגדר השתלשלות (שד'
10 אותיות השם רומזות לחילוקי המדרגות של עשר
11 הספירות), וכן ענין עליית האור לשרשו ביום השבת
12 (שבגלל עלי' זו נמשך ענין השביתה ומנוחה בשבת),
13 הוא לפי שקדושת שבת היא משם הוי' (שבת לה'),
14 אור של סדר השתלשלות.

15 ולכן בפורים מותר בעשיית מלאכה בו'.

16 משא"כ בפורים, שבו נמשך מהותו ועצמותו ית'
17 שאינו בגדר עלמין כנ"ל, לא שייך ענין איסור מלאכה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

21 הוא עיקר הגורם המשכת האור העליון להאיר את הנשמה
22 מבחי' סובב כ"ע הכללי הנ"ל שז"ש כי אתה נרי הוי"ה
23 כו' כי הגם שהשמן הוא הסיבה לחיבור האור בפתילה
24 כנ"ל ה"ז רק ממוצע אבל עיקר הסיבה הוא כליון הפתילה
25 דוקא רק שע"י השמן הוא סיבה שיאחז בו האור וגם מה
26 שהשמן נשאב בפתילה ונכלה ונמשך ונשאב באור גם הוא
27 ע"י הפתילה והוא הטעם שהשמן נמשך אחר הפתילה
28 דוקא ליכלל באור כו' לפי שהשמן הוא בבחי' חכמה
29 תת"מ כנ"ל ושרש הפתיל' שהוא הנה"ט הוא למעלה
30 מעלה מבחי' מ"ה דחכ' דתקון כנ"ל וראי' לזה מענין הנ"ל
31 בשעה א' בתשובה ומע"ט שע"י תשובה דוקא שהוא
32 היפוך הרע עצמו לטוב עי"ז דוקא יגבר חסדו עליון להיות
33 אמת ה' לעולם שהוא העוה"ב שבא מן התו"מ כנ"ל וד"ל
34 וזהו שאחר ואהבת בכל לבבך בשני יצריך ובכל נפשך כו'
35 שזהו כליון הפתיל' הוא שא' אח"ז והיו הדברים כו' אשר
36 אנכי מצוך כו' שמתגלה עי"ז מבחי' אור העליון ביותר
37 שהוא סובב הכללי שמלוכש בתו"מ כנ"ל וד"ל ונמצא
38 שבחי' נהורא אוכמא השורף ומכלה לפתילה עי"ז גורם
39 ממילא גלוי האור העליון דנה"ח ממקורו שהוא בעצמות
40 א"ס ב"ה כמ"ש כי אתה תאיר נרי כו' אך הנה עכ"ז ב'

1 (ט) ובכל זה יובן ענין השמן שבנר שיש בו בהעלם ב'
2 גווני אור דנה"ח ונה"א כנ"ל כאשר נשאב
3 ונמשך אחר הפתילה והאור כנ"ל דהנה יש להבין תחילה
4 מה שצריך שיהי' השמן נמשך אחר הפתילה דוקא כדי
5 שיהי' חיבור האור בפתיל' ואיך השמן שהוא גבוה יומשך
6 אחר הפתילה ואין האור דולק רק בפתיל' ולא בשמן מזה
7 מוכרח שיש מעלה יתירה בפתיל' יותר מן השמן עד
8 שהשמן אינו אלא אמצעי לחבר האור בפתילה הענין הוא
9 כידוע שיש שרש לנה"ט שהוא הגוף למעלה הרבה מן
10 הנשמה לפי שנה"ט נלקחה מק"נ שנפלו בשב"כ מז'
11 מלכים דתהו דכתיב ואלה המלכים כו' לפני מלך מלך
12 לבנ"י כו' דבחי' אורות דתהו קדמו לבחי' התיקון דשם
13 מ"ה דאדם וע"כ יש שרש לחיות ובהמות דפני אר' ופני
14 שור דמרכבה למעלה מבחי' אדם וע"כ נושאות את הכסא
15 כו' וכמו למטה מטה בירידתן עוד האדם ניזון מן החי
16 וצומח ויתחזק כח שכלו כו' וכך למעלה נאמר בקרבן
17 בהמה לחמי לאשי ריח ניהוח להוי"ה דתיקון וכמ"ש
18 במ"א כמו שעל הלחם יחי' האדם ולא יתקיים בלעדו
19 והצומח וחי יתקיימו בלא אדם לפי ששרש הצו"ח בשרשו
20 גבוה משרש האדם וע"כ ע"י כליון הפתילה שהוא הגוף

1 גוויני אור הללו שמתגלים בפתיחה הוא ע"י השמן שהוא
2 הסיבה לחיבור האור בפתיחה בכ' גוויני הללו שהרי בלא
3 שמן הי' הפתיחה כלה ונשרפת לגמרי במהרה או שהי'
4 האור קופץ מעליה מיד כנ"ל וכך יובן למעלה דהנה ענין
5 השמן הוא בחי' העלם דאור ח"ע שמלוכש בתו"מ שא"א
6 לבא בדרך השתלשלות כלל כ"א דרך התלכשות וכמו
7 עוטה אור כשלמה שהוא אור דתורה ונק' משל הקדמוני
8 וכמאמר נובלות חש"מ תורה כו' שזהו ענין עוצם ירידה
9 והתלכשות דח"ע העצמי' שלתבונתו אין מספר כלל

10 בענינים גשמיים בהלכות ודינין דתשב"כ ושבע"פ כו'
11 ברמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת וזהו כמו טבע השמן שהוא נמשך
12 ויורד ומתעלם בכל דבר (כמשי"ת) ע"כ נמשך השמן גם
13 אחר הפתיחה לחברו באור והוא ענין הנ"ל בכ' מדריגות
14 דחכמ' א' לעשות בחי' ביטול היש לאין והוא מה שיתעורר
15 גם בגוף הרהור תשובה בהכנעה עצומ' ולב נשבר כו'
16 ועי"ז יבא ענין כליון הפתיחה באשא אוכמא שזהו ענין
17 הצעקה והעלאה בתפיל' בשפיכת נפש להפוך המדות רעות
18 שבלב כו' כנ"ל וזה נעשה בסיבת השמן שנמשך בפתיחה:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ויאמר ה' אל אהרן אתה ובניך ובית אביך תשא כו' וילוו
עליך וישרתוך כו', כי הלויים היו טפלים לכהנים
כמ"ש נתונים נתונים המה כו' כי הלויים היו בבחי' העלאה
יש להבין זה. והנה כמו שיש ירידה צורך עלי' כמ"כ יש
עלי' צורך ירידה. ירידה צורך עלי' היינו כמו הנשמה בגוף
האדם כו' כידוע והעלי' צורך ירידה יובן מענין הזמן
שבכל יום מאיר הארה חדשה מאתו ית', והוא ע"י עליות
הארה שהאיר ביום זה עי"ז יורד הארה חדשה כמשי"ת
אי"ה. וכמ"כ למעלה ג"כ מאיר בבחי' זמן הארה חדשה
בכל יום כו' כי למעלה יש ג"כ זמן כמ"ש אלף שנים
בעיניך כיום אתמול כו'.

ולהבין איך שייך בחי' זמן למעלה כו' הענין הוא דהנה
בבי"ע יש זמן כו' כידוע וקודם האצי' אינו שייך
לומר בחי' זמן כלל כו' ואיך יהי' בחי' זמן בבי"ע הוא ע"י
אצילות שנק' סדר זמנים והוא ע"ד מה דאיתא במדרש
מכלל שיש סדר זמנים קודם לכן ויש שרצו להוכיח מכאן
שדעת המדרש כמו דעת האומרים שהזמן אינו מחודש, אך
באמת אינו כן כי הזמן הוא מחודש ויש ע"ז כמה ראיות
כמ"ש במ"א. והענין שקאי על בחי' אצי' שנק' סדר זמנים
שהוא מקור ושרש לבחי' הזמן דבי"ע ואינו בבחי' זמן ח"ו
והוא בחי' ששה מדות דאצי'. והנה ע"כ כיון שיש מדת
החסד א"א שיהי' גם מדת הגבורה בנושא אחד, כ"א
שמתחלה חסד ואח"כ גבורה, כמו שמצינו בנין בהמ"ק
הוא מדת החסד והיפוכו הוא חורבן בהמ"ק בבחי' הגבורה
וא"א להיות שניהם בנושא א'. ולכן דור אנוש אף שהיו
עוכומ"ז אעפ"כ היו ניזונים בחסדו של הקב"ה והיינו מפני
שהי' מאיר מדת החסד כל אלף שנים הראשוני' שהם נגד
יום א' כמ"ש אלף שנים בעיניך כיום אתמול. והיינו שיום
א' אלף שנים, ולכן היו אלף שנים הראשוני' שהם נגד יום
א' שמאיר בו מדת החסד כידוע, הי' כל כולו חסדים (היינו

כל אלף שנים) ולהיפוך אלף שנים הב' היו בו גבורות
קשות עד מאד. כמו מי המבול ודור הפלגה והפיכת סדום.
והוא מפני שהם נגד יום ב' שמאיר בו מדת הגבורה. ולכן
הי' כולו גבורו'. וכמ"כ בשאר הימים כמו יום השלישי הי'
מ"ת, והנה מצינו שארז"ל שהתורה קדמה לעולם אלפים
שנה שנאמר ואהי' אצלו שעשועים יום יום ויומו של
הקב"ה אלף שנה, הנה בחי' יום זה הוא מדריגה היותר
נעלה, כי התחלת השייכות לעולמות הוא מבחי' חסד
ולמטה כמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה, ובחי' יום זה הוא
קאי על חו"ב שנקראי' ג"כ יום יום, ואינו כמו בחי' יום
של אלף שנה שמבחי' חסד ולמטה, כי אינו שייך לעולמות
כלל, ואעפ"כ נק' ג"כ יום יום (ואפשר שקאי על יחוד חו"ב
חיצוני כו') והנה מבואר שכל מדה בפ"ע לכן היא השרש
והמקור דבחי' זמן כי בחי' זמן הוא מוגבל שביום זה כך
וביום זה כך (בל"א וואש פריער איז ניט שפעטיר) וזה
שמדות דאצילות נק' בשם סדר זמנים שהם סדר ומקור
לבחי' זמן ובכל יום העליות ההארה שהאיר ביום זה והוא
כדי שיומשך ביום מחר הארה חדשה נמצא שהירידה צורך
עלי' (וכמו"כ בכל שעה וגם בכללות השנים ג"כ עליות
המל' בר"ה כדי שיומשך הארה חדשה לשנה הב' כידוע)
והארה הנמשכת ביום מחר אינו הארה זו עצמה שהאיר
ביום שלפני יום זה כ"א הארה חדשה וגבוהה מבחי' הארה
שהאיר ביום אתמול, אך היא ג"כ מבחי' ומדרגה זו שהאיר
ביום אתמול, כי יש כמה אלפים רבבות מדרגות בספי' זו,
כמו שבשבת מאיר ממוחין דאבא, ובשבת הבא היא ג"כ
הארה ממוחין דאבא, אך עכ"פ היא היותר נעלה על הארה
שהאיר בשבת שלפניה, ומ"מ הוא ג"כ בחי' מוחין דאבא
והוא לפי שבבחי' זו יש ג"כ כמה חילוקי מדרגות, וכמו"כ
יובן גם ביום א' אף שמאיר בכל יום הארה חדשה אעפ"כ
הוא ממדת החסד, וכמו"כ ביום ב' ושאר הימים כו').

ויאמר ה' אל אהרן כו' וילוו עליך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

18 אדם המבין בחכמתו ורואה שיבוא עליו איזה דבר טוב או
19 היפוכה ח"ו, אע"פ שרחוק הזמן שיבוא הדבר ההוא הנה
20 מפני הסתכלות שכלו הוא רואה מיד בעיניו כאלו הובא
21 עליו, ומתיירא מאד אם רע הוא, ושמה מאד אם טוב הוא,
22 אבל בחי' שמיעה מאחרים שיכול הדבר ההוא לבוא הנה
23 מזה לא יפול עליו היראה כ"כ או השמחה מהדבר והיינו
24 מפני שאין זה הדבר בהתגלות גמור אצלו כ"כ, והגם
25 שמתבונן בו מ"מ אינו דומה שמיעה לראיה, שראיית
26 הדבר הגם כי אינו מתחדש אצלו כלל שהוא כמו ששמע
27 כבר, הנה כשרואה מתפעל ביתר שאת על ערך התפעלותו
28 שהי' ממה ששמע בו, כי ההנחה שנעשה במוחו ע"י ראי'
29 הוא באופן היותר נעלה מההנחה שע"י שמיעה, כי אין
30 הפי' שאינו דומה שמיעה לראי' מפני שלא סיפר לו כך
31 כמו שהוא בראי', כי הלא יכולים לצייר הדבר כמו שהוא,
32 אלא כי שמיעה הוא מרחוק ולכן אינו יכול לבוא לידי
33 עומק כ"כ וממילא אינו בא לידי גילוי ג"כ כ"כ כמו ע"י
34 ראי' שהיא מקרוב.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' יצא תרל"ב

1 וע"ז ארז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד כאלו רואה
2 בעין ממש הולדת והתהוות היש מאין כו', ועז"נ
3 וה' עליהם יראה בבחי' ראי' והרגשה ממש, משא"כ
4 כשאין השכלה והכנה זו בבחי' קירוב והרגשה ממש בנפש
5 נק' בחי' זו בשם זרע בהמה, והגם שיש לו שכל והשגה
6 גדולה באלקות מ"מ אינו בבחי' דעת והרגשה, והגם שכל
7 ישראל מאמינים בני מאמינים והאמונה היא למעלה מן
8 הדעת מ"מ היא נק' עטרה שהיא בבחי' מקיף וצ"ל ג"כ
9 בבחי' דעת כמ"ש דע את אלקי אביך ואז הוא ועבדהו
10 בלב שלם, כי ע"י הדעת והשגה מורגשת כאלו רואה עי"ז
11 אין העולם מסתיר כלל (והחיוב על כאו"א מישראל
12 להשיג בבחי' השגה והכרה כל מה שיש בכחו להשיג
13 ברוחניות כ"א לפי ערכו וכמו שמשגי הנפש שהוא רוחני
14 ג"כ), וגם האהבה הבאה מבחי' הדעת וראי' חושית אין
15 ערוך אלי' וכן היראה כו' כי אינו דומה שמיעה לראי'.
16 ופי' ראי' כמארז"ל הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא
17 לידי עבירה, הסתכל דוקא בבחי' ראי' בעין השכל כמו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 (המידות) נעשים מוחין כלומר הראש – חב"ד - לועיר אנפין
19 – המידות. וכן הוא כשמדברים על המעבר בין המידות
20 למלכות: ונצח חוד יסוד היינו הדרגות התחתונות בלבד
21 דועיר אנפין - של המידות, נעשים מוחין חב"ד, ראש,
22 לנוקבא למלכות שנקראת בקבלה נוקבא. ולמרות זאת,
23 בתוך הנה"י של הזו"א יש בזה הארה מבחינת ו' קצוות שזה
24 הכינוי לששת המידות דאימא של הבינה כו', אבל זהו רק
25 הארה ומדרגות חיצוניות דמוחין כו', ועצמות המוחין -
26 עיקר השכל הן בג' ראשונות דוקא כו'. כלומר בכוחות
27 השכל בלבד שזה ג' הכוחות הראשונים חכמה בינה ודעת,
28 ובכל שאר הדרגות, הזעיר אנפין (המידות) והנוקבא
29 (המלכות), מתגלה רק הארה בלבד מהמוחין.
30 ועיין מה שכתוב בעין חיים שער הפרצופים דף ג' וזה לשונו:
31 כי עיקר ההגדרה של המוחין הוא לא בכלים של החב"ד,
32 אלא בחינת נשמה פנימית שבתוך הג' ראשונות ממש אלא
33 שנקרא הג' ראשונות מוחין בגלל האור והנשמה שמאירה
34 בהם כו', עד כאן לשון העין חיים.

1 במוחין - עצמיות, למטה מזה - הארה
2 מכל מקום כפי שהתבאר במשל שרק הארת הכח העליון
3 מאיר בכח התחתון ולא עצם הכח כך גם בגילוי בספירות
4 העליונות הרי כל זה הוא בחינת הארת המוחין לבד שאין
5 בחינת עצמות המוחין מתלבשים בועיר אנפין ונוקבא שהם
6 השמות הקבליים לששת המידות ולמלכות כי אם בחינת
7 חיצוניות והארת המוחין לבד כו', וכמו שנתבאר לעיל
8 במשל דבחינת המוחין שבמדות הן בחינת חיצוניות המוחין
9 לבד והשכל שביד ורגל הוא בחינת שכל המעשי לבד כו'.
10 וכמו כן הוא הדוגמא למעלה דבחינת המוחין דועיר אנפין
11 ונוקבא – המוחין כפי שמתגלים במידות העליונות ובספירת
12 המלכות, אין זה בחינת עצמות המוחין כי אם הארה לבד,
13 ובנוסף שרק הסוף והדרגה התחתונה של כל בחינה, היא זו
14 שמתגלית ונעשית ראש לדרגה שלמטה ממנה. וכפי שזה
15 ב'אותיות' של הקבלה כשמדברים על המעבר שבין הבינה
16 למידות: נצח חוד יסוד שהם הדרגות התחתונות בלבד
17 דאימא - של הבינה הנקראת אימא (כיון שהיא אם ומקור

והיינו דהג' ראשונות חב"ד הן כלים לגילוי אור המוחין
ששם הוא עצמות ומהות המוחין להיותם בבחינת כלים
לאור זה ומתלבש שם האור בבחינת פנימיות שהוא בחינת
הגילוי אל הכלים בו, והיינו שמחדש שם בעץ חיים, שעיקר
הענין של המוחין הוא ההארה האלקית שמאירה בהם, ולא
הם עצמם (היינו הכלים שלהם) וזה שאנו קוראים לכללות
הג' ראשונות בחינת נשמה ופנימיות הוא בגלל שהם כלים
לאור המתלבש בהם.
וכפי שלמדנו מקודם שהאר"י קורא למוחין 'חיות' היות
והכלים שם זכים ועדינים ומאיר בהם האור בגילוי, ולעומת
זאת בכלים דמדות מאיר בחינת אור המדות בגילוי ולא
דרגת אור המוחין ומה שיש בהם מבחינת המוחין הוא
בחינת חיצוניות המוחין והארתן לכד בו. הרי שרואים כאן
שמכל הדרגות ולמטה מהמוחין מאיר הארה בלבד
מהמוחין ולא עצמות אור המוחין.

וכל זה שיש כזאת חלוקה בין הכלים של המוחין שהם זכים
ועדינים וכלים לעצמות האור לבין כלים של המידות
והמלכות ששם מאיר הארה בלבד הוא מפני שהאורות
באים בבחינת התלבשות פנימי ועל כן צריך להיות הכלי
כפי מדרגת האור להיות האור בבחינת התלבשות בחבלי
בו.
קיצור.
והדוגמא מזה למעלה, הנה אצילות הוא בחינת אדם העליון
והן אורות המתלבשים בכלים חסד דרועא ימינא בו' חכמה
מוחא בו' דהתלבשות אור המוחין הוא בג' ראשונות דוקא,
ואור המדות בכלי המדות,
ויש גם כן התלבשות המוחין במדות וגם בבחינת מלכות
והוא ענין חכמה דמעשה בראשית, וזהו הארה לכד, ועצמות
המוחין הן בג' ראשונות דוקא שהן כלים אל האור בו'.

ליל ב' דחג השבועות, תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ה

1 (ו) והנה ככל אריכות המשל הזה דכחות הנפש, יוכן
2 בפעבודת ישראל בירידת הנשמה למטה, דכתיב
3 (ישעיה כז, ו) "הפאים ישרש" 15 יעקב יציץ ופרח ישראל
4 ומלאו פני תבל תנוקה", דקאי על זמן הגלות במאמרם ו"ל
5 (שבת קמה, ב) "הפאים ישרש וגו' – אותן של יעקב שיבואו
6 לבבל, רש"י – אלו תלמידי חכמים שפבבל שעושין ציצין
7 ופרחין לתורה". ובאור הענין הוא, דהנה כתיב (שיר השירים
8 ה, ב) "אני ישנה ולפי ער" וגו', ואיתא בזהר" 16 "אני ישנה
9 בגלותא", שהגלות נמשל לשנה, דאדם הישן הרי הוא חי
10 בכל האברים כמו בהקיץ, אלא שפשעה שהוא ישן הכחות
11 פנימיים דשכל ומדות אינם מאירים בגלוי, ואז הוא חולם
12 חלום, דהחלומות הם פמה דברים הפכים בנושא אחד, וכן
13 הוא הגלות נדמה לשנה. דהנה בזמן הבית היה מאיר גלוי
14 אור בעולם, וכל ישראל היו במדרגה עליונה, וכמו שכתוב
15 (שמות לד, כג) "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני
16 האדון הווי", שהיו רואין אלקות במוחש, וכמו עשרה נסים 17
18 שנעשו לאבותינו בבית המקדש, וכן הנסים פרטיים, והיו
בעלי השגה גדולה בידיעת התורה ובעלי מדות טובות. אבל

1 בזמן הגלות נתמעטו המוחות והלכבות, ומעט מזעיר המה
2 העוסקים בתורה ועבודה, ורבים ככלם הוא רק בלח המדמה
3 בלבד וכמו שכתוב (תהלים קכו, ב) "היינו כחלמים" 18, כמו
4 שהחלום הוא צרופי אותיות או ענינים הפכים, כמו כן הוא
5 בזמן הגלות, אשר בעת התפלה אומרים "שמע ישראל ה'
6 אלקינו ה' אחד", דאחד הוא 19 אשר ד' רוחות העולם והו'
7 רקיעים והארץ בטלים ומיחדים אל הא' שהוא אין סוף
8 אלופו של עולם, ומלא כל הארץ כבודו, ותכף ומיד
9 כשפותח עיניו 20 הרי היה כלא היה ומחשב מחשבות זרות
10 אשר לא לה' המה בתכלית, ומכל שכן לאחר התפלה
11 שחולף ועובר לגמרי, הינו כשנכנס בעניני העולם, נשכח
12 מלבו לגמרי ההתפעלות והבטול שהיה לו בעת אמירת
13 "אחד", ולפעמים הרי הוא נופל בישות וגסות, זה מתדושו
14 בתורה, וזה בגבהות לב מעניני הגשמיים וכו', שהוא הפך
15 הבטול לגמרי, ובשעה ההיא שוכח על האלקות לגמרי
16 ומרגיש רק ישות עצמו וגסותו, דזהו כדגמת החולם חלום
17 דכחל להיות ב' הפכים בנושא אחד, וזהו "אני ישנה
18 בגלותא". אבל "ולפי ער", דבחינת המסירת נפש הוא בזמן

(18) ראה גם כן תורה אור וישב כח, ג.

(19) סמ"ק הובא בבית יוסף אורח חיים סימן סג.

(20) ראה אגרת הקודש סימן ט.

(15) ראה גם כן תורה אור שמות על פסוק זה. אור התורה שם.

(16) חלק ג צה, א. וראה בכל זה ספר המאמרים קיץ ה'ש"ת
בתחילתו.

(17) אבות פרק ה משנה ה. וראה יומא כא, א: נסי דבראי בו'.

שכלם לפי רוח הזמן והמקום לומר שצריכים עתה להתנהג
באופן כזה, וביני לביני יכול לנטות חס ושלום מהדרך האמת
מעט מעט, עד כי חס ושלום מרה יהיה באחרונה. ולזאת
צריכים לעמד על נפשם במסירות נפש ממש שלא לנטות חס
ושלום מן השלחן ערוף אפלו קנוצו של יו"ד. כי התורה
היא נצחית בכל עת ובכל זמן, ולא יבוש²¹ מן המלעיגים
עליו, הם החושים, הקוצים העוקצים את השושנה, ויעמד
חזק בדרך ועוד סלקא²² ריחאט יותר, והם יכלו והוא יעמד
לעד, וזה העקר בזמן הזה, בעקבות דמשיחא, שלא לילך
אחרי השכל והטעם ודעת, כי אם לקיים התורה ומצוות
בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל, להיות כי אין
הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, אלא אדרבה, כל
הבא²³ לטהר מסייעין לו בסיוע רב להצליחו בעבודת
האלקים ובכל אשר לו בברכה מרבה, כדאיתא במדרש רבה
(במדרש פרשה כא) "כשבקש מהם לא בקש אלא לפי כחן –
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וך בתית
למאור להעלות נר תמיד; וכשהאיר להם הוא לפי כחו –
והנני הלא לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך, ולילה
בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה".
קצור. "אני ישנה בגלותא", אבל לפי ער בהמסירות נפש
והתקף שבזמן הגלות יותר מבזמן הבית. וכל אחד
כחו עמו, והבא לטהר הנני מאיר לו.

[יוסן ג' ופרשת אור, י"א איר, תרפ"ה]

עמוד 20 ואילך.

(23) שבת קד, א.

(21) טור חלק אורח חיים בתחילתו, רמ"א שם.

(22) ראה זוהר חלק ב קפט, ב. אור התורה - להצמח צדק שמות

ט. עולה ריח (על-ידי העקיצות מתחזק הריח).

לקוטי דיבורים

יהיו קלי הראש משתוללן בו, ויהיו דבריו מתקבלין
עליהם בעל כרחם, רש"י) זהו לדעת רב, ולדעת אב"י
צריכים זהירות גדולה בההן ולא דגאווה, וכאמרו בשמתא
דאית בי' ובשמתא דלית בי', ורב נחמן בר"י סבירא לי'
דלא מינה ולא מקצתה, וכמבואר בהלכות דעות²⁹,
והסמ"ג מנאה בלאווין, והיא עבודה פנימית, כההיא
עובדא דהוה באחד החסידים מבעלי מדריגה שהי' ענו
ושפל ביותר, ושאלו אותו הלא על פי תורה הנה תלמיד
חכם צריך להיות בו שמונה שבשמינית, והשיב כי
צריכים לידע מאיזה צד להתחיל, אם מצד הת"ח או מצד
השמונה שבשמינית. וצייר דכאשר יבוא לבית דין

וביאר הענין הוא, דהנה אמרו רז"ל²⁷ אין עומדין
להתפלל אלא מתוך כובד ראש, וצריך להבין מהו ענין
דכובד ראש, ואשר זה צריך להיות קודם התפלה דוקא,
כלומר דזהו דוקא הכנה לתפלה, ורש"י פירש כובד ראש
– הכנעה ושפלות, וצ"ל הלא הכנעה ושפלות הן מדות
טובות, ותוכנן הפנימי הם מדות חסידות, כי הנה במדות
ישנן כמה דרגות, ישנן מדות רעות שצריכים להרחיקם
ולדחותם לגמרי כמו השקר הכעס והגאווה וכו', וישנן
מדות כאלה אשר מקצת מהם במדה ושיעור צריכים
להיות כמאמר רז"ל²⁸ תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד
משמונה שבשמינית (צריך שיהא בו מעט גאווה, שלא

- 1 שלמעלה, ויעיינו תחלה במהות התלמיד חכם שלו, ואחר
2 כך בגודל חלק השמונה שבשמינית שצריך להיות לת"ח,
3 והי' כאשר הב"ד של מעלה ידרש מאתנו החלק שמונה
4 שבשמינית, הוא בטוח אשר לא יחסר אותה המדה
5 הדרושה, אמנם אם התחלת העיון בב"ד שלמעלה יהי'
- 6 בהשמונה שבשמינית גאווה שבו, וידרשו מאתו חלק
7 הת"ח שצריך להיות על חלק זה גאווה, הוא ירא שלא
8 יחסר לו במהות וכמות הת"ח הדרוש לגודל שמונה
9 שבשמינית כזו, ושם אי אפשר לתקן, כי שם אינו מועיל
10 תשובה, אשר על כן טוב יותר למעט בזה בכל האפשרי.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 הגר"א בגודל צדקתו ותמימותו מדד את כל אדם בקנה מדת יראתו, אשר ראשית חכמה יראת ה'²⁰
2 ועקב ענותנותו הלזאת לא ראה את הקוץ התחוב בהאלי' של ידיעת המדעים, ומאורע מעציב במאד
3 פתח שער לרוח ההשכלה בעדת בני תורה המצוינים בוויילנא, בשנות תקל"ד-ז בימי הגר"א נ"ע ע"י
4 אמצעות כבוד אחיו הגאון ר' יששכר ז"ל²¹ וכבוד בנו הגאון ר' אברהם נ"ע²².

5 וזה הדבר:

- 6 רבות בשנים הביע הגר"א נ"ע את צערו הגדול לפני תלמידיו כבוד אחיו הגאון ר' יששכר ז"ל
7 וכבוד בנו הגאון ר' אברהם ז"ל על אשר חמשה חומשי תורה לא נעתקו לשפת יהודית המדוברת –
8 אידיש – עם ביאור קל ההבנה באופן מסודר שיהי' דבר השווה לכל נפש.

- 9 הגאונים אחי הגר"א ובנו הנ"ל, נוסף על גאונותם העצומה היו בעלי דעה רחבה בחכמות שונות
10 ומדברים בשפת פולנית אשכנזית וצרפתית. ובהשמע אשר בברלין נמצא ת"ח מופלג וזהיר במצות
11 שתרגם את חמשה חומשי התורה ללשון אשכנז בשפה ברורה בחרו בחמשה בחירי התלמידים –
12 ביניהם גם הגאון ר' משה נ"ע מייזל²³ שהי' אח"כ לחסיד נלהב – וישלחום לברלין לתהות על קנקנו
13 של הת"ח מתרגם החמשה חומשי תורה, ולהעתיקם.

- 14 התלמידים השלוחים התעכבו בברלין יותר על שנה ויעתיקו הרבה גליונות מתרגום התורה ויביאום
15 אל הגאונים הנ"ל, התרגום מצא חן בעיניהם ויהללוהו אל כבוד הגאון נ"ע וברשותו ניתן לבני התורה
16 להעתיקו בכמה עשרות העתקות ופיצוץ בקרב יודעי ספר ויקבעו זמני לימוד ברכים לפני ההמון.

- 17 הפצת תרגומו של מענדעלסאן בקרב בני התורה ויודעי ספר, הנה לבד זאת אשר כהא אור קדושת
18 התורה וזיוה הי' גם לגשר מעביר לכמה עשרות בני תורה בעלי כשרונות מצוינים בבתי המדרש בוויילנא
19 שקלאו סלוצק בריסק ומינסק לכתת רגליהם לבערלין להתלמד שפת אשכנז וחכמת הרפואה התכונה
20 והנדסה, ומהם ר' ברוך שיק²⁴, ר' בנימין זלמן ריבליש משקלאו²⁵, ר' מנשה מאיליא²⁶, ר' פנחס אלי'
21 מוויילנא²⁷ – בעל ספר הברית²⁸ – והמדקדק הנודע ר' שלמה דובנא²⁹.

- 22 כשהי' ר"ש דובנא בברלין הציע לו מענדעלסאן שילמוד עם בנו חכמת הדקדוק ויעשה ביאור על
23 תרגומו ויתן שכרו במיטב נוסף על אכסניא וארוחה בכבוד בביתו.

(25) ר' בנימין זלמן ריבלין מח"ס גביעי גביעי הכסף
(שקלאו, תקס"ד. ווארשא, תרנ"ח).
(26) תקב"ז-תקצ"א. מח"ס אלפי מנשה (וויילנא, תקפ"ב).
(27) נפטר תקפ"א.
(28) ברין, תקנ"ז. זלקווא, תקס"ז.
(29) תצ"ח-תקע"ג.

(20) תהלים קיא, י.
(21) נפטר תקס"ז.
(22) נפטר תקס"ט.
(23) ראה לקמן ע' 000. [ע' יט בהערה. ע' כו ואילך]
(24) מח"ס עמודי השמים (ברלין, תקל"ז). דרך ישרה (האג,
תקל"ט). קנה המדה (פראג, תקמ"ד). ומתרגם ספר אוקלידוס הנ"ל
הערה 18. וראה ספר השיחות תש"ח ע' 257.

- 1 כשנה ישב לו המדקדק בבית מענדעלסאָן ויגמור את ביאורו לתרגומו של מענדעלסאָן וייטב מאוד
- 2 בעיני מענדעלסאָן אבל כמדובר ביניהם הנה ביאור התרגום הוא רכושו הפרטי של רש"ד ומענדעלסאָן
- 3 קוה כי כשיתעכב רש"ד בביתו עוד איזה זמן יתפשר עמו ויקנה את זכות הביאור.³⁰

(30) בשנת תקל"ח נדפס באמסטרדם "עלים לתרופה" – דוגמא מהתרגום (של מענדעלסאָן) והביאור (של דובנא). ובשנת תקמ"ג נדפס בברלין "נתיבות שלום" – חמשה חומשי תורה עם התרגום והביאור.

אגרות קודש

ב"ה ב' דר"ח אייר תרצ"ו

אטוואצק

- 1 במענה על המכתב מא' דראש חודש אייר, כאמור במכתבי
- 2 העבר, הנה ביארתי:
- 3 א. תחיית עמנו, עם אלקי אברהם האמיתית, היא רק
- 4 בקיום המצוות מעשיות.
- 5 ב. קיום המצוות מעשיות בפשטות היא יופי תום לב
- 6 ישראל סבא, היהודי הנצחי, העולה על כל דבר חכמה ומדע.
- 7 ג. רבני ישראל וחכמי הספרות הממלאים מזונם הרוחני
- 8 של בני ובנות ישראל יחיו באשכנז, צריכים לייחד מאמרים
- 9 מיוחדים לבאר זאת.
- 10 ד. חסידות חב"ד כמו חסידות הכללית הנה היא נשמת
- 11 התורה והדת, וכשם שאי אפשר לנשמה בלא גוף כן אי אפשר
- 12 לחסידות בלא שמירת המצוות מעשיות.
- 13 ובדבר השאלה: פילאייכט איסט עס וויכטיג, די חב"ד-
- 14 לעהרע נאך דייטשלאנד צו בריינגען.

- 15 הנה כאמור במכתבי העבר, כי תורת החסידות חב"ד, היא
- 16 ככל תורה שכלית, בלתי תלויה בזמן ומקום, כי אם במוח ולב
- 17 המלמדה והלומדה, אבל לכל לראש דרושה הכשרת המלמד
- 18 והלומד ביראת שמים, בקיום המצוות מעשיות, וכשם שאי
- 19 אפשר לפרח שושן בלי גבעול ועפרו החי רק באויר טבעו, כן
- 20 אי אפשר לחב"ד בלא מצוות מעשיות.
- 21 לא אפונה, כי תועלת רב הי' מביא לימוד תורת חסידות
- 22 חב"ד לאלו אשר יתנו עצמם לידע מדע זו, אבל כל מדע
- 23 וחכמה דורש כי ישמרו תנאיו, ואז, רק אז אפשר להגיע אל
- 24 המטרה במלואה.
- 25 ובזה הנני להגיד, כי - בעזרת השם יתברך - מוכן הנני בכל
- 26 עת להמצא להחפצים לכנוס בהיכלי חב"ד, ולענות לשואלי
- 27 דבר בעיני תורת החסידות חב"ד, כי יקר לי במאד להושיט
- 28 יד עזרה להשואפים למדע תורת חסידות חב"ד, וללכת שלובי
- 29 זרוע עם כל הבא לגשת אל הקדש, לראות את מי שאמר והי'
- 30 העולם, מתוך הכרה מוחשית, ולעבוד את ה' מתוך רגש חיוני.
- 31 בברכה.

אג"ק מוהריי"צ נר"ג

אגרות קודש

ב"ה, י"ז סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"א סיון, - בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו.

ובמ"ש אשר בדרך חסידות לא יוכל להתנהג - מובנת הפליאה והתמי', איך זה איש הישראלי ובפרט בן ישיבה, שולל מעצמו דרך בעבודת השם איזה שתהי', ובפרט שנפסק הדין, כל האומר שמועה זו נאה וכו' מאבד וכו' [ז.א. שגם הוא אומר, ששתייהם שמועות הן, אלא שאומר שבשבילו אין זה נאה (עיין היטב עירובין ס"ד ע"א)], וחבל שלא חלי ולא מרגיש, אשר סגנון האמור, הוא סגנונו של היצר וכו'.

אגרות קודש

ואין להאריך בדבר הפשוט, ובפרט ע"פ זכות מוצאו שהוא מגזע אהב"י הספרדים שמאז ומקדם התעסקו בלימוד פנימיות התורה, וזרוק חוטרא אאירא אעיקרי קאי.

כן מ"ש שלא מצא חבר, והיצר אינו מסור בידו, לא מצא דרך וכו' - כל הנ"ל הן מפיתויי היצר, וכמבואר הענינים בספרי מוסר ובספרי חסידות בארוכה, איך שהמלך זקן וכסיל בא בערמוניות לכל אחד ומנסה בכמה דרכים שונים ומשונים.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא, יזכור את האמור, אשר האמת הוא, אשר עומד הוא בקרן אורה, ז.א. בד' אמות של תורה, ועליו לנצל חלק יפה זה במילואו, ז.א. ללמוד בהתמדה ושקידה נגלה דתורה ופנימיות התורה, שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות ולקיים המצות בהידור ולעבוד השי"ת מבלי להתבלבל בפיתויי היצר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, כ"ו סיון, תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום א', בו כותב ר"פ מאשר עבר עליו ואשר זה כמה חדשים שחי בבדידות מוחלטת, ולכן עלה בדעתו שכדאי להתקבל בישיבה בחו"ל וכו'.

ואם לקולי ישמע, יסיח דעתו לגמרי מלהיות בבדידות וכן מלעזוב אה"ק ת"ו ע"י משיח צדקנו בב"א, כי אם יעשה כל מה שביכולתו להשתלב בקבוץ דתי וכיו"ב, כוונתי לשלב ענין של פרנסה עם אורח דתית דוקא. ולאט לאט יחזור למנוחת נפשו ולהכנה בחיים טובים שהרי בורא עולם משגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, ובמשך הזמן יתברר ג"כ בהנוגע לבנין בית בישראל, אם הענין אודותו כותב או וכו' כיון שאינו ברור כ"כ במכתבו מצבו עתה.

ויהי רצון שישכח על המרירות שלו לגמרי, וכשיחקור יראה שאצל כו"כ ישנם מאורעות מעין אלו שכותב אודותם, ובכל זה מחזקים מעמד ולא עוד אלא שבמשך זמן לא ארוך מתבססים בחיים ועוזרים גם לאחרים נחשלים, ואין לך סיפוק גדול יותר בכגון זה, והשם יתברך יצליחו שיהי' כל זה בהקדם ממה שמשער.

תקותי חזקה שמכאן ולהבא חי על פי הוראות תורתנו תורת חיים בחיי היום יומים, והרי זהו הצנור והכלי לקבלת ברכות השי"ת באופן דמוסיף והולך.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו שתהיינה כשרות כדין וכן אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

פרק ו משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומבדות ואומרת, אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה, נקרא נזוף, שנאמר: נזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת מעם. ואומר: והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה חרי זה מתעלה, שנאמר: ומתנה נחליאל, ומנחליאל במות.

נקודות משיחות קודש

ואת הגסות הללו; זאת נעשה על-ידי הבת-קול שנופת בהן ומייסרת אותן - "אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה!"

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 123)

להר חורב יש עוד ארבעה שמות ובדרך-כלל כשמזכירים הר זה בקשר לתורה, משתמשים בשם "הר סיני" [כמו "משה קיבל תורה מסיני"]; מדוע אפוא בחר התנא בשם "חורב" דוקא?

יש לבאר כי בזאת ביקש רבי יהושע בן לוי לבטא ענין מיוחד הקשור לדרגתו ולאופן עבודתו. על המיוחד את עבודתו של רבי יהושע אפשר ללמוד מהמסופר עליו בגמרא⁵ ש"נכנס חי לגן עדן" וכן "לא נראתה הקשת בימיו".

את הענין הראשון ("נכנס חי לגן עדן") מצאנו גם אצל אליהו הנביא, ש"עלה בסערה השמימה". והנה בתורת החסידות⁶ מבואר ענין עליית אליהו הנביא בסערה השמימה, שזה נבע מכך, שעיקר עבודת אליהו היתה בזיכרון גופו - הוא זיכר את גופו עד כדי כך שגם הגוף יכול היה להעשות "כלי" לזיו השכינה שבגן-עדן.

לפי זה נבין גם בענינו: רבי יהושע בן לוי עסק בעיקר בזיכרון גופו עד כי נכנס חי לגן עדן. לא רק את גופו שלו זיכר, אלא גם את כל העולם סביבו, עד שנשללה לגמרי האפשרות של הורדת מבול על העולם ולכן לא היה צורך בקשת. ומובא עוד⁷ שרבי יהושע בן לוי היה לומד תורה עם חולים "בעלי ראתן" (ש"שרץ יש לו במוחו") אף-על-פי ששאר האמוראים התרחקו מהם וכאזהרת רבי יוחנן, "היהירו מזבובי בעלי ראתן". נמצא שרבי יהושע בן לוי הפיץ תורה גם במקומות השפלים ביותר.

ולפי שעבודתו העיקרית היתה בזיכרון החומר שלו ושל העולם, לכן גם בלימוד התורה היתה עיקר כוונתו לבחינה המיוחדת שבתורה שבכוחה לזכר את חומר הגוף ואת חומריות העולם, כדי שיוכלו להיות "כלי" לאלוקות. זאת מדגיש רבי יהושע בן לוי באומרו "בת קול יוצאת מהר חורב" וכדברי חז"ל⁸ "חורב" למה? שבו ניתנה התורה שנקראת חרב", כלומר ששם זה מבטא את כח התורה להחריב את החומריות שבאדם ושבעולם.

(לקוטי־שיחות, כרך ד, עמ' 1228)

ידועה השאלה - איזו תועלת יש באותה "בת קול" שאיש אינו שומע את הכרזתה?

על כך משיבה תורת החסידות¹ שאת ה"בת קול" שומעת הנשמה שלמעלה, דהיינו אותו חלק בנשמה שלא ירד למטה להתלבש בגוף הגשמי - שומע את הבת-קול. וחלק זה בנשמה מעביר "הד" מהבת-קול גם לאותן בחינות תחתונות יותר של הנשמה שנתלבשו בגוף. ועל כך נאמר² "אף על גב דאיהו לא חזי מזלייהו חזי". לכן רואים במוחש כי לפעמים מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה פתאומיים. הרהורים אלה הן תולדה של שמיעת הבת-קול על-ידי החלק הגבוה של הנשמה. [ואולם מכיון שהתעוררות זו באה מלמעלה וללא שום פעולה של האדם למטה, סופה לחלוף כלא-היתה; אלא-אם-כן ינצל האדם את אותם רגעי התעוררות להתבוננות פנימית ולהוספה בפועל בלימוד תורה ובקיום מצוות].

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 25)

מכיון שמטרת הבת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, עדיף היה, לכאורה, להכריז הכרזה חיובית בשבח לימוד התורה, ומדוע מדגישה ההכרזה את החיסרון שבהעדר לימוד תורה?

שאלה זו מתחזקת עקב העובדה שקריאת הבת-קול פונה (גם) ל"בריות" - "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא" (כביאור רבנו הזקן³) - וקוראת להן לעסוק בלימוד תורה; וכדי לעודד "בריות" שכאלה ללימוד תורה בוודאי מוטב היה להבליט את מעלת הלימוד מאשר לייסרן בתוכחה על העדר עיסוקן בתורה!

ויש לבאר זאת:

בתוך כל יהודי ויהודי שוכנת נפש אלקית שכל רצונה הוא לקיים את כל המצוות. כמו כן יש בנשמת כל יהודי ויהודי "אוצרות יקרים" של אמונה ואהבת ה'. על-פי גישה זו אין צורך להסביר לנפש האלקית את מעלת העסק בתורה; כל מה שצריך הוא לגלות את פנימיותו של היהודי ואזי ממילא יעסוק הוא בתורה.

ומכיון שהמשנה עוסקת ב"בריות", שחומריות וגסות מכסות על אור נשמתן - מן ההכרח הוא "לשבר" את החומריות

(1) ליקוטי־תורה תצא לו, ד. (2) מגילה ג, א. (3) ראה ספר המאמרים ה'תש"ב ד"ה אמר רבי יהושע בן לוי (עמ' 139). (4) תניא פרק לב. (5) כתובות עז, ב. (6) יו"ט של ר"ה תרס"ו (המשך) עמ' קנו ואילך. (7) בגמרא שם. (8) שמות-רבה סוף פרק נ"א.

פרשת במדבר

א וידבר יהוה אל־משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית ליצאתם מארץ מצרים לאמר: ב שאו את־ראש פל־עדת בני־ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות פל־זכר לגלגלתם: ג מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן: ד וְאַתֶּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמִּטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: (לז) ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: ו לְשֹׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: ז לַיהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב: ח לְיִשְׁשָׁכָר נַתָּנָאֵל בֶּן־צוֹעֶר: ט לְזַבּוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֶּן־חֶלֶץ: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאַפְרָיִם אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיהוּד לְמִנְשֶׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוֹר: יא לְלֵוִימֶן אֲבִידֶן בֶּן־גִּדְעָנִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישָׁדִי: יג לְאַשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן: יד לְגָד אֱלִיסָפָא בֶּן־דַּעְוָאֵל: טו לְנֹפֶתִלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: טז אֶלֶה כְּתִיב קְרִיאִי קְרִי קְרִואִי הָעֵדָה נְשִׂאִי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלִפֵּי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלֻדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגִּלְתָּם: יט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבָּר סִינִי: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (221 עמוד שיחות ח עמ' 221)

כל יצא צבא בִּישְׂרָאֵל (א, ג)

כתב האור החיים (ספוק כ): "לא היה אחד מפל הפאים לכלל המספר שלא היה ראוי לצאת בצבא, אלא כלן גבורי כח... וזה גם שאינו בעפ"ס". כשיהודי דבוק בארון הנפלאות יתברך על ידי קיום תורתו, הוא מתעלה מעל לחקי הטבע; ומפיון שעם ישראל צמד צדין פחת הרשע של מעמד הר סיני והיה מסור ונתון לחקי התורה, וכה למעמד נסי זה.

שני כ ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם פל־זכר מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא:

כא פקדיהם לַמִּטָּה רֹאשֵׁי וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ ב לְבִנְיָמִן שְׁמֹעוֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פִּקְדוּ בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגִּלְתָּם פֶּל־זָכָר מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כב פקדיהם לַמִּטָּה שְׁמֹעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ ג לְבִנְיָמִן גֵּר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כג פקדיהם לַמִּטָּה גֵּר חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ ד לְבִנְיָמִן יְהוּדָה תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כד פקדיהם לַמִּטָּה יְהוּדָה אַרְבַּעַה וּשְׁבַעִים אֶלֶף וּשְׁשׁ מֵאוֹת: פ ה לְבִנְיָמִן יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כה פקדיהם לַמִּטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבַּעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ו לְבִנְיָמִן זַבּוּלֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כו פקדיהם לַמִּטָּה זַבּוּלֹן שְׁבַעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ז לְבִנְיָמִן לֵוִי תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כז פקדיהם לַמִּטָּה לֵוִי אֶלֶף וְשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁה מֵאוֹת: פ ח לְבִנְיָמִן מְנַשֶּׁה תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כח פקדיהם לַמִּטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאוֹת: פ ט לְבִנְיָמִן דָּן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פֶּל־יֵצֵא צָבָא: כט פקדיהם לַמִּטָּה דָּן שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: פ י לְבִנְיָמִן אֲשֶׁר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית

קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן-עמינדב: ויצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ויש מאות: והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן-צוער: ויצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ומטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: ויצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: כל-הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף ושת-אלפים וארבע-מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ם דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: ויצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות: י והחנים עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיואל בן-צורישידי: ויצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: י ומטה גר ונשיא לבני גר אליסף בן-רעואל: י ויצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ויש מאות וחמשים: י כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ם ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על-ידו לדגליהם: ם דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: י ויצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ד ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן-פרהצור: כ ויצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאות: ד ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבירן בן-גדעני: כ ויצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת-אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ם דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישידי: כ ויצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע מאות: ם והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: כ ויצבאו ופקדיהם אחד

אבתם במספר שמת מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: מא פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: פ מב בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ מה אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש-אחד לבית אבתיו היו: מה ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מן עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בישראל: מ ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: מ והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ מה וידבר יהוה אל-משה לאמר: מ אף את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: ואתה הפקד את-הלויים על-משפן העדת ועל כל-בלי ועל כל-אשר-לו המה ישאו את-המשפן ואת-כל-בלי והם ישרתו וסביב למשפן יחנו: נ ובנסע המשפן יורידו אתו הלויים ובחנת המשפן יקימו אתו הלויים והזר הקרב ימת: ד וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם: ו והלויים יחנו סביב למשפן העדת ולא-יהיה קצף על-עדת בני ישראל ושמרו הלויים את-משמרת משפן העדות: נ ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות יג עמ' 111)

פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות (א).

(כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' - הרי יש גם 'שרי עשרות' ו'שרי מאות'. ולהעיר מ"חמשים איש רצים לפניו" (ש"ב טו, א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שלישי ב * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ד איש על-דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל-מועד יחנו: ג והחנים

וּאֲרָבָעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: כט וּמִמֶּנּוּ נִפְתָּלִי וְנִשְׂאִי לִבְנֵי נִפְתָּלִי אַחֲרַיִם בְּיָעִינָן: לו וּצַבָּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: לא כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה דָן מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדֹגְלֵיהֶם: פ לב אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֵה לְצַבָּאתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: כל וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: לד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּנִיחָנוּ לְדֹגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 8)

מַנְגֵּד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יַחְנוּ (ב, ב)

הַמְּרַחֵק בֵּין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן הָיָה מִל, אֲלָפִים אַמָּה, כְּדִי שְׂיוֹכְלוּ לִבָּא בְּשֶׁבֶת (רש"י), וּמִשְׁעָם זֶה הָיָה מְרַחֵק מִל גַּם בִּימֹת הַחֹל. לוֹמַר לָךְ: הַקֶּרֶבֶה הַמִּיחֲדָת הַקִּיָּמָת בֵּין יְהוּדִי לְבֵין הַקֶּרֶבֶה (בֵּין 'מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל' לְבֵין 'מִשְׁכָּן') בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת צְרִיכָה לְהַמְשִׁיךְ גַּם בִּימֹת הַחֹל; קִרְבַּת הַשֶּׁבֶת צְרִיכָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל הָעוֹבְדִין דְּחֹל, שֶׁל יָמוֹת הַשְּׁבוּעָה.

רביעי ג א וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהָר סִינַי: ד וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ו נָדָב וַאֲבִיהוּא אֲלֶעָזָר וְאִיתָמָר: ז אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מָלֵא יָדָם לְכַהֵן: ח וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לְפָנָי יְהוָה בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לְפָנָי יְהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֶן אֲלֶעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם: פ ה וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ו הַקֶּרֶב אֶת־מִמֶּנּוּ לֹוֹי וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ לְפָנָי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְשִׁמְרוּ אוֹתוֹ: ו וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לְפָנָי אֶהֱל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ח וְשִׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ט וְנִתְּתֶה אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לֹוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהָיָה הַקֶּרֶב יוֹמָת: פ

י וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י וְאַנִּי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־כְּבוֹד פְּטָר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: י כִּי לִי כָל־כְּבוֹד בְּיוֹם הַכֹּהֵן תַּחַת כָּל־כְּבוֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקִּדְשָׁתִי לִי כָל־כְּבוֹד בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יְהָיו אֲנִי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 29)

וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה (ג, א)

שָׁכַל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה . . כֹּאֲלוֹ יִלְדוּ (רש"י)

אָמְרוּ בְּז"ל "הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּיָלְדוּתוֹ, הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּזִקְנוּתוֹ . . הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּיָלְדוּתוֹ, הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּזִקְנוּתוֹ". וְהִנֵּנוּ, שְׂדֵין 'הוֹלָדָה' רִוּחָנִית כְּדִין הוֹלָדָה גְּשָׁמִית, וּמִי שֶׁשָּׂכַח בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַזּוֹלָת חָיִב לְהַמְשִׁיךְ בְּכָף גַּם בְּהִגָּעוֹ לַעֲת וְזָקָה - עָלָיו לְלַמֵּד תוֹרָה עִם תַּלְמִידִים, לְקָרֵב עוֹד יְהוּדִי וְעוֹד יְהוּדִי לְתוֹרָה.

חמישי י וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי לֵאמֹר: יא פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֹוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה תִּפְקְדֵם: יב וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כֹּאֲשֶׁר צֻוְּהָ: יג וַיְהִי־וְאַלֶּה בְּנֵי־לֹוִי בְּשִׁמְתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהֲת וּמֵרָרִי: יד וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לִבְנֵי וְשִׁמְעִי: ט וּבְנֵי קַהֲת לְמִשְׁפַּחְתָּם עֶמְרָם וַיִּצְהָר חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל: כ וּבְנֵי מֵרָרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְבֵית אֲבֹתָם: כא לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבִּי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁי: כב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: כג מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יָמָּה: כד וְנִשְׂאִי בֵּית־אֵב לְגִרְשִׁי אֱלִיסָף בֶּן־לֹאל: כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֶהֱל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֶהֱל מְכֻסָּהוּ וּמִסְךְ פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: כו וְקַלְעִי הַחֲצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכֹל עֲבֹדָתוֹ: ס ז וְלִקְחַת מִשְׁפַּחַת הָעֵמֶרְמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִנִי וּמִשְ�פַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי: כח בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: כט מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קַהֲת

וַיִּשְׁבְּעוּ וַיֹּאמְרוּ: פ מִד וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^{מה} קח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כַּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֶמְת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיוּ לִי
הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: ^{מו} וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים
וְהַמֵּאִתִּים הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{מז} וְלִקְחַת חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלַת בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל: ^{מח} וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים בָּהֶם: ^{מט} וַיִּקַּח מֹשֶׁה
אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:
נִמְאָת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^{נא} וַיָּתֵן
מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ד' טין תשמ"ה)

קח את הלוויים תחת כל בכור בבני ישראל (ג, מה)
עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלוויים נכנסו
תחתיהם; הרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי שלא נועד
לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששייך בטבעו לעבודת שבט
זבולון, התעסקות בענייני העולם, יכול להגיע לעבודת שבט לוי,
שרות לה'. ובלשון הרמב"ם: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל
איש... אשר נדבה רוחו... נתקדש קדש קדשים".

שביעי ד «וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
בִּנְשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מֵתוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: ג מִמֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כֹּל־כָּא לַצָּבָא לַעֲשׂוֹת
מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ד וְזֹאת עֲבַדְתָּ בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל
מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: ה וְכֹא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעֵ
הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פָּרֶכֶת הַמִּסָּד וְכִסּוּ־בָה אֶת אָרֶן
הָעֵדֻת: ו וְנָתַנוּ עָלָיו כֶּסֶף עוֹר תַּחֲשׁ וּפָרָשׁוֹ בָּגֵד־
כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשָׂמוּ בָדָיו: ז וְעַל א שְׁלֹחַן
הַפָּנִים וּפָרָשׁוֹ בָּגֵד תְּכֵלֶת וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת
וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנַקִּיֹּת וְאֵת קִשּׁוֹת הַנִּסָּד וְלָחֶם
הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ח וּפָרָשׁוֹ עֲלֵיהֶם בָּגֵד תוֹלַעַת
שָׁנִי וְכִסּוּ אוֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בָּדָיו:
ט וְלִקְחוּ א בָּגֵד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־גִּרְתֶּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתָהּ וְאֵת כָּל־

יָחֲנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה: י וְנִשְׂא בֵּית־אֲבִי
לְמִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי אֶל־צֶפֶן בֶּן־עֻיָּאל: לא וּמִשְׁמֶרֶתָם
הָאָרֶן וְהַשְּׁלֹחַן וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָל־הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסָּד וְכָל עֲבַדְתּוֹ: לב וְנִשְׂא
נִשְׂאֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן פִּקְדֹת שְׁמֵרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: לד לְמִרְי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי
וּמִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת מִרְי:
לה וּפִקְדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמַעְלָה
שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאִתִּים: לו וְנִשְׂא בֵּית־אֲבִי
לְמִשְׁפַּחַת מִרְי צוּרִיָּאל בֶּן־אֲבִיחִיל עַל יַרְדֵּי
הַמִּשְׁכָּן יָחֲנוּ צֶפֶנָּה: לו וּפִקְדֹת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מִרְי
קֹרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחֵיו וְעַמְדָּיו וְאֲדָנָיו וְכָל־כְּלָיו
וְכָל עֲבַדְתּוֹ: לד וְעַמְדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם
וַיִּתְּדָתָם וּמִיתְרֵיהֶם: לח וְהַחֲנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן
קִדְמָה לְפָנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד א מִזְרָחָה מֹשֶׁה א וְאַהֲרֹן
וּבָנָיו שְׁמֵרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהֹזֵר הַקֶּרֶב יוֹמֵת: ^{לט} כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם
אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפַּחְתָּם
כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמַעְלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 15)

מִן חֹדֶשׁ וְמַעְלָה (ג, טו)

והיא השלימה את המניין (רש"י)

מבאר בחסידות שפסירת המלכות משלימה את כל הספירות
בכך שהיא ממשיכה את אורם גם בעולמות בי"ע; אבל אין זה
מכסה (שהרי היא מתלבשת בהם ואין חבוש מתיר עצמו),
אלא מכח אור הספירות שמאיר בה. ואף כאן:
יוכבד נולדה עם הפניסה למצרים, אף ימי עבודה היו לפני
כניסה זו.

ששי מ ויאמר יהוה אל־משה פקוד כל־בכר זכר
לבני ישראל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר
שְׂמֹתָם: ^{מא} וְלִקְחַת אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֶמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בְּבֶהֱמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{מב} וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אוֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{מג} וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפָּר שְׂמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וְמַעְלָה לַפִּקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף שְׁלֹשָׁה

שְׁלֹשָׁה מִנְיָנִים הֵם בְּפָרְשֵׁתְנוּ, כִּנְגַד "סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים", "מִמְלַכַת כְּהֲנִים" וְ"גוֹי קָדוֹשׁ". מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִשָּׂא אֶת חֲשִׁיבוֹתָם הַמִּיחָדָת לְגַבֵּי אֲמוֹת הָעוֹלָם, כִּי דָבָר שֶׁבִמְנֵן לֹא בָטָל - כִּנְגַד "סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים". מִנְיָן בְּנֵי לֹוִי, שֶׁנִּמְנוּ בְּפָנֵי עֲצָמָם לַהֲיוֹתָם בְּגֵד מִיחָד שֶׁל שׁוּמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - כִּנְגַד "מִמְלַכַת כְּהֲנִים" (שְׂרִים). מִנְיָן בְּנֵי קָהָת, בְּהֵם נֶאֱמַר "קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים" - כִּנְגַד "גוֹי קָדוֹשׁ".

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרֻעוֹתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשְׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמָן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְחַפֵּא, וַיְתַרְוֶם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדַּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלֵּל, שְׁמָהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

מִפְטִיר יִי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^י אֲלִתְכַבְּרִיתוּ אֶת-שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^י וְזֹאת ^י עֲשׂוּ לָהֶם וְחַיּוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת-קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׁמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאֹ: ^ד וְלֹא-יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלֹעַ אֶת-הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פַּפֵּה

ק"ט פסוקים, חלקה"ו סימן.

כָּלִי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁתוּ-לָהּ בָּהֶם: ^א וְנִתְּנוּ אוֹתָהּ וְאֶת-כָּל-כְּלִיָּהּ אֶל-מִכְסָּהּ עוֹר תַּחַשׁ וְנִתְּנוּ עַל-הַמּוֹט: ^ב וְעַל ^א מִזְבַּח הַזֹּהֵב יִפְרֹשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכָפוּ אוֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׁמוּ אֶת-בְּדִיו: ^ב וְלָקְחוּ אֶת-כָּל-כְּלִי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁתוּ-בָּם בְּקֹדֶשׁ וְנִתְּנוּ אֶל-בְּגָד תְּכֵלֶת וְכָפוּ אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְנִתְּנוּ עַל-הַמּוֹט: ^ג וְדִשְׁנוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וּפְרֹשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן: ^ד וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת-כָּל-כְּלִי אֲשֶׁר יִשְׁתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת-הַמִּחָתָת אֶת-הַמִּזְלָגָת וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְזֻרָקָת כָּל כָּלִי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרֹשׁוּ עָלָיו כֶּסֶף עוֹר תַּחַשׁ וְשָׁמוּ בְדִיו: ^ה וְכִלְיָה אֲהֲרֹן וּבָנָיו לְכַפֹּת אֶת-הַקֹּדֶשׁ וְאֶת-כָּל-כְּלִי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמִּחָנֶּה וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹאוּ בְּנֵי-קָהָת לְשֹׂאת וְלֹא-יִגְעוּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּנֵי-קָהָת בְּאֵהָל מוֹעֵד: ^ו וּפְקֹדֶת אֲלַעְזָר ^א בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שָׁמֹן הַמֵּאֹר וְקִמְצֵת הַסִּפִּיּוֹת וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשָׁמֹן הַמִּשְׁחָה פְּקֹדֶת כָּל-הַמִּשְׁכָּן וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכִלָּיו: ^ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^ח אֲלִתְכַבְּרִיתוּ אֶת-שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^ט וְזֹאת ^י עֲשׂוּ לָהֶם וְחַיּוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת-קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׁמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאֹ: ^כ וְלֹא-יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלֹעַ אֶת-הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פַּפֵּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 24)

נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת (ד, ב)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הֵיחָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְּתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָאָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּר:

מדִּיקִים לַגְלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹפֵר, שֶׁמָּקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

רג
לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטר כמזמרה שבהספר תורה.

ברכת ההפטר לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטר כמזמרה שבהספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטר כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטר ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטר לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשמו"ת הושע פרק ב

ב א וְהָיָה מִסֵּפֶר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יָמַד וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר
לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים: ב וְנִקְבְּצוּ בְנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ
לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרַעַל: ג אָמְרוּ לְאַחֲיֵכֶם עָמִי וְלֵאחֲוֹתֵיכֶם
רַחֲמָה: ד רִיבוּ בְּאִמְכֶם רִיבוּ בִּיהֵיָא לֹא אִשְׁתִּי וְאַנְכִי לֹא אִשָּׁה וְתִסַּר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ
וְנִאֲפֹנֶיהָ מִבֵּין שְׂדֵיהָ: ה פֶּן־אֶפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הַיּוֹלָדָה וְשִׁמְתִּיהָ כַּמִּדְבָּר
וְשִׁתְּהָ בָּאָרֶץ צִיָּה וְהִמַּתִּיהָ בְּצָמָא: ו וְאֶת־פְּנֵיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה: ז כִּי זָנְתָה
אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרֹתָם כִּי אָמְרָה אֵלֶכָה אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי נָתַנִּי לַחֲמִי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי
שָׁמַנִּי וְשִׁקוּנִי: ח לָכֵן הִנְגִּישְׁךָ אֶת־דֶּרֶכְךָ בְּסִירִים וּגְדָרְתִּי אֶת־גְּדָרָהּ וְנִתִּיבֹתֶיהָ לֹא תִמָּצָא:
ט וְרִדְפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ וְלֹא־תִשָּׂי אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא תִמָּצָא וְאָמְרָה אֵלֶכָה וְאִשׁוּבָה
אֶל־אִישִׁי הָרֹאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אִזּוּ מֵעַתָּה: י וְהֵיָא לֹא יִדְעָה כִּי אֲנִכִּי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן
וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל: יא לָכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בְּעֵתוֹ
וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ וְהִצַּלְתִּי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכִסּוֹת אֶת־עֲרוּתָהּ: יב וְעַתָּה אֲגַלָּה אֶת־נִבְלָתָהּ
לְעֵינֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלָנָה מִיָּדִי: יג וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׁוּשָׁהּ חֲגָה חֲדָשָׁה וְשִׁבַּתָּהּ וְכָל
מוֹעֲדָהּ: יד וְהִשְׁמַתִּי גִפְנָהּ וְתִאֲנַתָּה אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נָתַנּוּ־לִי מֵאֲהָבִי
וְשִׁמְתִּים לִיעֹר וְאִכְלַתָּם חֵית הַשָּׂדֶה: טו וּפִקְדָתִי עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְמִיר
לָהֶם וְתַעֲד נִזְמָה וְחִלִּיתָהּ וְתִלְךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאֹתִי שִׁכַּחָה נָא־יְהוָה: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי
מִפְּתִיהָ וְהִלְכֹתֶיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל־לִבָּהּ: יז וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשֶּׁם וְאֶת־עֶמֶק
עֶכוֹר לִפְתַּח תְּקוּהָ וְעִנְתָהּ שִׁמְהָ בְּיָמֶי נַעֲוִיָּהּ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם: יח וְהָיָה
בְּיוֹם־הַהוּא נָא־יְהוָה תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִילִי עוֹד בְּעָלִי: יט וְהִסְרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת
הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמָם: כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵית הַשָּׂדֶה

וְעַם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשֶׁבוֹר מִן־הָאָרֶץ וְהַשְּׂכָכָתִים
לְבַטָּח: כֹּא וְאַרְשִׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁתֶּיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:
כֹּכ וְאַרְשִׁתֶּיךָ לִי בְּאַמוּנָה וַיִּדְעַת אֶת־יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:38	8:33	8:34	9:06	9:05	10:16	10:16	19:36	19:40	20:02	20:07	19:20	20:18
חיפה (ק)	5:31	5:34	8:30	8:31	9:03	9:02	10:14	10:14	19:39	19:43	20:06	20:10	19:13	20:22
ירושלים (ק)	5:31	5:34	8:30	8:32	9:03	9:02	10:14	10:13	19:38	19:42	20:04	20:08	19:01	20:18
תל אביב (ק)	5:35	5:38	8:32	8:33	9:06	9:04	10:16	10:16	19:37	19:41	20:04	20:08	19:21	20:20
אוסטריה וינה (ק)	4:58	5:04	8:24	8:22	8:56	8:53	10:14	10:13	20:38	20:45	21:14	21:22	20:26	21:41
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:14	7:19	9:11	9:14	9:43	9:46	10:34	10:36	17:19	17:15	17:46	17:43	16:58	17:54
אוקראינה אודסה (ק)	5:09	5:15	8:30	8:27	9:02	9:00	10:19	10:18	20:33	20:40	21:07	21:14	20:21	21:18
אוקראינה דונייצק (ק)	4:34	4:40	7:59	7:56	8:31	8:28	9:49	9:47	20:11	20:18	20:47	20:54	19:59	20:58
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:44	4:50	8:09	8:06	8:41	8:38	10:00	9:58	20:23	20:31	20:59	21:07	20:11	21:11
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:02	5:09	8:31	8:28	9:04	9:00	10:23	10:21	20:55	21:03	21:33	21:41	20:44	21:45
אוקראינה קייב (ק)	4:53	5:00	8:23	8:20	8:55	8:52	10:15	10:13	20:50	20:58	21:28	21:37	20:38	21:41
איטליה מילאנו (ק)	5:38	5:44	8:58	8:55	9:30	9:27	10:47	10:45	20:56	21:03	21:29	21:36	20:44	21:55
אקוואדור קיטו (ח)	6:00	5:59	8:33	8:34	9:03	9:03	10:05	10:06	18:22	18:22	18:44	18:44	18:04	18:48
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:46	7:42	9:41	9:44	10:14	10:16	11:06	11:08	17:58	17:55	18:24	18:21	17:37	18:33
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:50	8:45	10:40	10:43	11:11	11:14	12:01	12:03	18:38	18:34	19:06	19:02	18:16	19:06
ארה"ב בולטימור (ק)	5:42	5:46	8:50	8:48	9:22	9:21	10:36	10:35	20:21	20:26	20:50	20:55	20:07	20:59
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:26	5:30	8:38	8:36	9:09	9:08	10:24	10:23	20:15	20:21	20:45	20:51	20:02	21:05
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:27	5:31	8:38	8:36	9:10	9:08	10:24	10:23	20:15	20:20	20:45	20:50	20:01	21:06
ארה"ב דטרויט (ק)	6:02	5:57	9:12	9:10	9:43	9:41	10:59	10:57	20:57	21:02	21:28	21:34	20:43	21:49
ארה"ב היוסטן (ק)	6:20	6:22	9:16	9:15	9:48	9:47	10:58	10:58	20:14	20:17	20:39	20:43	19:59	20:54
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:40	5:43	8:43	8:42	9:15	9:13	10:26	10:26	19:56	20:00	20:23	20:27	19:41	20:39
ארה"ב מיאמי (ק)	6:28	6:30	9:19	9:18	9:52	9:51	11:00	11:00	20:05	20:08	20:30	20:33	19:50	20:44
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:22	5:26	8:33	8:31	9:05	9:03	10:20	10:18	20:11	20:16	20:41	20:47	19:57	21:04
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:15	5:20	8:31	8:29	9:02	9:00	10:17	10:16	20:15	20:20	20:45	20:51	20:01	21:05
בוליביה לה פאס (ח)	6:42	6:41	9:04	9:05	9:33	9:34	10:32	10:33	18:18	18:17	18:40	18:40	17:59	18:44
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:35	5:42	9:06	9:03	9:38	9:35	10:59	10:57	21:37	21:45	22:15	22:24	21:25	22:50
בלגיה בריסל (ק)	5:35	5:42	9:07	9:04	9:39	9:36	10:59	10:57	21:37	21:44	22:15	22:24	21:25	22:47
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:28	4:36	8:11	8:07	8:43	8:38	10:06	10:03	21:10	21:19	21:54	22:06	21:00	22:10
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:34	6:31	8:44	8:45	9:15	9:16	10:11	10:12	17:35	17:33	17:59	17:57	17:16	18:04
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:18	6:16	8:29	8:31	9:00	9:02	9:57	9:58	17:23	17:21	17:46	17:45	17:03	17:52
בריטניה לונדון (ק)	4:49	4:56	8:23	8:20	8:55	8:51	10:16	10:14	20:58	21:06	21:37	21:47	20:47	22:10
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:48	4:56	8:27	8:24	8:59	8:55	10:21	10:19	21:16	21:24	21:58	22:08	21:05	22:36
גרמניה ברלין (ק)	4:51	4:59	8:27	8:24	8:59	8:56	10:21	10:18	21:08	21:16	21:48	21:58	20:57	22:02
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:20	5:27	8:51	8:48	9:23	9:19	10:42	10:40	21:17	21:25	21:55	22:04	21:06	22:08
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:37	6:34	8:47	8:49	9:17	9:19	9:54	9:55	17:34	17:32	17:58	17:56	17:14	18:00
הודו בומביי (ח)	6:00	5:59	8:43	8:43	9:16	9:15	10:22	10:22	19:10	19:12	19:33	19:36	18:54	19:40
הודו פונה (ח)	5:54	5:55	8:39	8:39	9:11	9:11	10:18	10:18	19:07	19:09	19:30	19:33	18:51	19:37
הונגריה בודפשט (ק)	4:51	4:57	8:15	8:12	8:47	8:44	10:05	10:03	20:24	20:31	20:59	21:06	20:12	21:10
טורקיה איסטנבול (ק)	5:34	5:39	8:46	8:44	9:18	9:16	10:32	10:31	20:23	20:28	20:53	20:59	20:09	21:03
יוון אתונה (ק)	6:04	6:07	9:10	9:09	9:43	9:41	10:56	10:55	20:36	20:41	21:05	21:10	20:22	21:14

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:21	5:15	8:37	8:34	9:09	9:06	10:27	10:25	20:42	20:49	21:16	21:24	20:30	21:28
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:52	6:50	9:41	9:40	10:10	10:10	11:18	11:18	20:15	20:17	20:38	20:41	19:59	20:45
ניו זילנד קרייטצ'רץ' (ח)	7:40	7:45	9:28	9:31	10:01	10:04	10:49	10:51	17:12	17:07	17:41	17:37	16:49	17:41
נפאל קטמנדו (ח)	5:06	5:03	8:00	7:59	8:31	8:30	9:41	9:40	18:55	18:58	19:20	19:24	18:40	19:28
סינגפור סינגפור (ח)	6:53	6:53	9:23	9:23	9:55	9:56	10:57	10:58	19:09	19:10	19:31	19:32	18:52	19:36
פולין ורשא (ק)	4:28	4:21	7:57	7:54	8:29	8:25	9:50	9:48	20:37	20:46	21:17	21:27	20:26	21:31
פרו לימה (ח)	6:17	6:18	8:36	8:37	9:09	9:10	10:07	10:08	17:52	17:52	18:15	18:15	17:34	18:19
צרפת ליאון (ק)	5:59	5:54	9:15	9:12	9:46	9:44	11:03	11:02	21:15	21:22	21:49	21:56	21:03	22:13
צרפת פריז (ק)	5:58	5:52	9:19	9:16	9:51	9:48	11:10	11:08	21:37	21:44	22:13	22:21	21:25	22:42
קולומביה בוגוטה (ח)	5:35	5:35	8:12	8:12	8:42	8:42	9:46	9:46	18:11	18:12	18:33	18:34	17:53	18:38
קנדה טורונטו (ק)	5:43	5:38	8:55	8:53	9:26	9:24	10:42	10:41	20:46	20:52	21:18	21:24	20:33	21:40
קנדה מונטריאול (ק)	5:14	5:09	8:29	8:26	9:00	8:58	10:17	10:16	20:28	20:34	21:01	21:08	20:15	21:26
קפריסין לרנקה (ק)	5:37	5:34	8:34	8:33	9:08	9:06	10:19	10:18	19:47	19:51	20:14	20:19	19:32	20:23
רוסיה מוסקבה (ח)	5:02	4:53	8:42	8:38	9:12	9:08	10:37	10:34	21:50	22:00	22:37	22:49	21:41	23:21
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	5:36	5:30	8:53	8:50	9:25	9:22	10:43	10:41	21:00	21:06	21:34	21:42	20:47	21:46
שווייץ ציריך (ק)	5:38	5:32	8:57	8:55	9:28	9:25	10:46	10:45	21:08	21:14	21:42	21:50	20:55	22:08
תאילנד בנגקוק (ח)	5:48	5:47	8:27	8:26	8:59	8:59	10:04	10:04	18:41	18:43	19:04	19:06	18:25	19:10

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

המשך ביאור למס' נידה ליום חמישי עמ' א

1 בא הדם מגופה כיון שלא הרגישה והיא טהורה לגמרי. מתרצת
2 הגמרא: אִמֶּר אֲבִי, מוֹדֶה שְׁמַאי בְּבִתָּמִים שְׁטמא, מֵאִי טַעֲמָא –
3 מה הטעם, שהרי בַּצִּפּוֹר לֹא נִתְעַקְקָה אִשָּׁה זו, שנתלה שדם זה בא
4 לה מהציפור, וּבְשׁוֹק שֶׁל טַבָּחִים גַּם לֹא עָבְרָה, שנתלה שהתלכלכה
5 מהדם הנמצא שם, ואם כן הֲאִי דָם מְהִיכָא אֲתִי – דם זה מהיכן הוא
6 בא, על כרחך מגופה, ולכן מטמאה, אבל באשה הרואה דם, אין
7 הכרח לומר שיצא מאתמול, ומסתבר לומר שאכן לא יצא מאתמול,
8 שאם היה יוצא היתה מרגישה.
9 הגמרא מבארת באופן שלישי סברת המחלוקת בין שמאי להלל: אִי
10 בְּעֵינֵי אִימָא – ואם תרצה תאמר, הֵינּוּ טַעֲמִיהּ דְּשְׁמַאי – זהו טעמו
11 של שמאי הסובר 'דיה שעתה', דָּאֵם אִיתָא דִּהּוּה דָם – שאם אכן
12 היה דם מאתמול, מַעֲיָקְרָא הָוָה אֲתִי – היה יוצא לפני כן, וכיון שלא
13 ראתה עד עכשיו ודאי לא יצא מהמקור קודם לכן.
14 שואלת הגמרא: וְהָלֵל – מה טעמו של הלל הסובר שטמאה למפרע
15 ואינו אומר כסברא זו. משיבה הגמרא: הלל סובר שיתכן שהדם יצא
16 מהמקור מאתמול לבית החיצון וּבִיתֵי הָרַחֵם הַעֲמִידוּהוּ שלא
17 יצא לחוץ עד עכשיו, ואין ראייה שלא יצא מהמקור מאתמול.
18 מקשה הגמרא: וְשְׁמַאי, מדוע אינו חושש שמא כותלי בית הרחם
19 העמידו את הדם. מתרצת הגמרא: שְׁמַאי סובר שּׁוֹבְתֵי בֵּית הָרַחֵם
20 לֹא מוֹקְמִי דָם – אינם מעמידים את הדם, ואם היה הדם יוצא

21 מהמקור מאתמול לא היה מתעכב והיה יוצא לחוץ.
22 מקשה הגמרא: מַשְׁמַשֶּׁת בְּמוֹךְ מֵאִי אִיכָא לְמִימַר – באשה
23 הממלאה את אותו מקום בצמר גפן בשעה שמשמשת עם בעלה, מה
24 יש לך לומר, מדוע לא נאמר שהמוך עיכב את הדם מלצאת
25 ומטמאה למפרע. מתרצת הגמרא: אִמֶּר אֲבִי, מוֹדֶה שְׁמַאי
26 בְּמַשְׁמַשֶּׁת בְּמוֹךְ שְׁטמא, למפרע מספק. תירוצ נוסף: רָבָא אִמֶּר,
27 מוֹךְ נִמְי אֲנִי זִיעָה מְכַוֵּינָא כְּוִינָא – גם המוך מתכווץ מחמת הזיעה
28 שבאותו מקום, ואם היה הדם יוצא מהמקור מאתמול לא היה
29 מתעכב והיה יוצא לחוץ. מוסיפה הגמרא: וּמוֹדֶה רָבָא בְּמוֹךְ דְּחוּק
30 – באשה שדחקה באותו מקום הרבה צמר גפן, שאז אפשר שהמוך
31 עיכב את הדם מלצאת, ומטמאה למפרע לשמאי.
32 הגמרא הביאה שלושה ביאורים בטעמו של שמאי הסובר שאשה
33 שראתה דם דיה שעתה: א. שמעמידים את האשה בחוקת טהרה. ב.
34 שאם היתה רואה מאתמול היתה מרגישה. ג. שאם ראתה דם
35 מאתמול היה יוצא לחוץ ולא היה מתעכב. עתה מבארת הגמרא את
36 החילוקים שבין ביאורים אלו. שואלת הגמרא: וּמֵאִי אִיכָא בֵּין הֵנִי
37 לִישְׁנֵי לְהֵאֲרֵי לִישְׁנָא – ומה חילוק יש בין לשונות אלו האחרונות
38 שביארו בטעמו של שמאי משום 'שאשה מרגשת' וּשְׁמַתְחִילָה היה
39 יוצא' לבין הלשון שביארה בטעמו משום 'העמד אשה על חזקתה'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הכדלה. כאשר חג ושבת סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי 'צירת אש חדשה' (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il